การพัฒนารูปแบบฝึกอบรม TREE
เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก



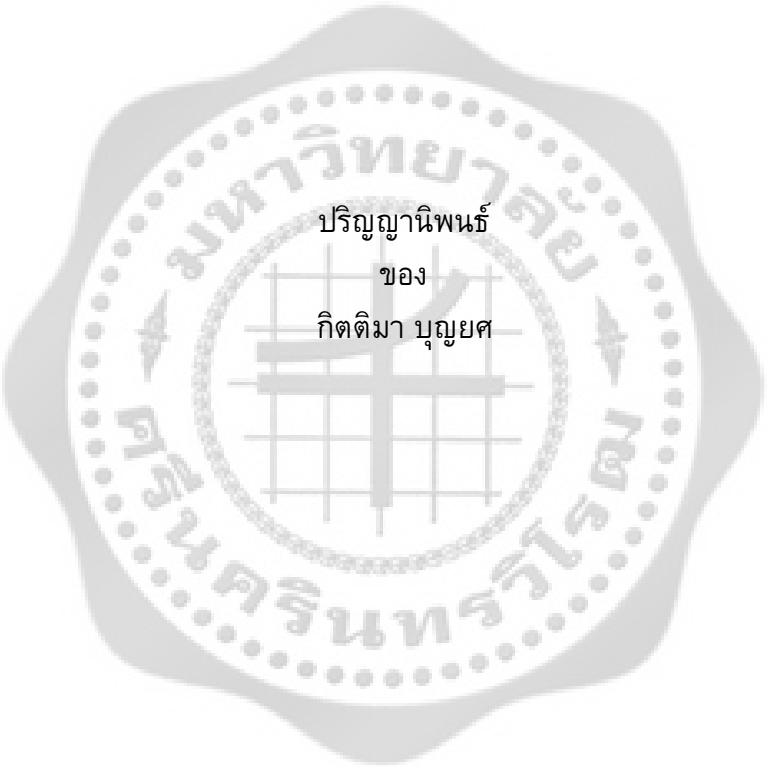
ปริญญานิพนธ์

ของ

กิตติมา บุญยศ

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย
พฤษภาคม 2554

การพัฒนารูปแบบฝึกอบรม TREE
เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก



ปริญญานิพนธ์

ของ

กิตติมา บุญยศ

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย
พฤษภาคม 2554

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การพัฒนารูปแบบฝึกอบรม TREE
เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก



บทคัดย่อ

ของ

กิตติมา บุญยศ

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย
พฤษภาคม 2554

กิตติมา บุญยศ. (2554). *การพัฒนารูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก*. ปริญญานิพนธ์ กศ.ด. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโฒ. คณะกรรมการควบคุม: อาจารย์ ดร. สุจินดา ขจรรุ่งศิลป์, อาจารย์ ดร. ราชันย์ บุญธิมา, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิลาสลักษณ์ ชัววัลลี.

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายหลัก คือ การพัฒนารูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก โดยมีความมุ่งหมายเฉพาะเพื่อศึกษาจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกของผู้ดูแลเด็กก่อนและหลังการใช้รูปแบบฝึกอบรม TREE มีขั้นตอนการดำเนินงานตามกระบวนการวิจัย 3 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 การสร้างรูปแบบฝึกอบรม TREE โดยการสังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทำให้ได้รูปแบบฝึกอบรม TREE ที่ประกอบด้วยขั้นตอนการฝึกอบรม 4 ขั้น คือ ขั้นจุดประกาย (Twinkle: T) ขั้นสะท้อนคิด (Reflection: R) ขั้นแลกเปลี่ยนและเรียนรู้ (Edification: E) และขั้นนำความรู้สู่การปฏิบัติ (Exercise: E) ผลการตรวจสอบความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง 4.00-4.80 ศึกษานำร่องรูปแบบฝึกอบรม TREE กับผู้ดูแลเด็กของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลเมืองท่าโขลง จังหวัดปทุมธานี จำนวน 30 คน

ระยะที่ 2 การศึกษาผลการใช้รูปแบบฝึกอบรม TREE โดยใช้แบบแผนการทดลอง Randomized Control Group Pretest – Posttest Design กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ดูแลเด็กในปีการศึกษา 2553 ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 100 คน โดยแบ่งออกเป็นกลุ่มทดลอง 50 คน และกลุ่มควบคุม 50 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ คู่มือการใช้รูปแบบฝึกอบรม TREE ผลการตรวจสอบความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง 3.20-4.60 แบบประเมินจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวก 7 ฉบับ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .82, .76, .70, .80, .87, .87, .68 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ t-test for dependent และ independent และ MANOVA การศึกษาผลการใช้รูปแบบฝึกอบรม TREE ปรากฏผลดังนี้

ก่อนและหลังการฝึกอบรม 1 เดือน ของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม พบว่า ผู้ดูแลเด็กกลุ่มทดลองเป็นผู้ที่มีจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกโดยรวมและรายด้านทุกด้านสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สำหรับความเชื่ออำนาจในตนสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในผู้ดูแลเด็กกลุ่มควบคุม พบว่า จิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกไม่แตกต่างจากก่อนการฝึกอบรม สำหรับผลการเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ภายหลังการฝึกอบรม เมื่อวัดผลทันที พบว่า ผู้ดูแลเด็กกลุ่มทดลองเป็นผู้ที่มีจิตลักษณะที่พึงประสงค์สูงกว่ากลุ่มควบคุมในทุกด้าน โดยมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สำหรับลักษณะ

มุ่งอนาคตควบคุมตน ความเชื่ออำนาจในตน และทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสารทางบวกสูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เมื่อวัดผลหลังการฝึกอบรม 1 เดือน ผู้ดูแลเด็กกลุ่มทดลองเป็นผู้มีจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกโดยรวมสูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน ความเชื่อในอำนาจตน ทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสารทางบวก พฤติกรรมการสื่อสารทางบวก และการสื่อสารด้วยการใช้ถ้อยคำทางบวกสูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 สำหรับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของผู้ดูแลเด็กกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุมไม่มีความแตกต่างกัน เมื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกของผู้ดูแลเด็กในกลุ่มทดลอง ระหว่างกลุ่มที่มีจิตลักษณะที่พึงประสงค์สูงกับต่ำ ภายหลังการฝึกอบรม 1 เดือน พบว่า ผู้ดูแลเด็กที่มีจิตลักษณะที่พึงประสงค์สูง เป็นผู้ที่มีพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสูงกว่ากลุ่มต่ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ระยะที่ 3 การขยายผลการใช้รูปแบบฝึกอบรม TREE กับครูที่ปฏิบัติการสอนระดับปฐมวัย ในปีการศึกษา 2553 ของโรงเรียนบริบูรณ์ศิลป์รังสิต สังกัดคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จำนวน 21 คน พบว่า ครูปฐมวัยกลุ่มขยายผลเป็นผู้ที่มีจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกโดยรวมและรายด้านทุกด้านสูงกว่าก่อนได้รับการฝึกอบรม และครูปฐมวัยที่มีจิตลักษณะที่พึงประสงค์สูง เป็นผู้ที่มีพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสูงกว่ากลุ่มต่ำ

THE DEVELOPMENT OF TREE TRAINING MODEL TO ENHANCE CAREGIVERS' DESIREABLE PSYCHOLOGICAL CHARACTERISTICS AND POSITIVE COMMUNICATION BEHAVIOR



AN ABSTRACT

BY

KITTIMA BOONYOS

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Doctor of Education Degree in Early Childhood Education
at Srinakharinwirot University
May 2011

Kittima Boonyos. (2011). *The Development of TREE Training Model to Enhance Caregivers' Desireable Psychological Characteristics and Positive Communication Behavior*. Dissertation, Ed. D. (Early Childhood Education). Bangkok: Graduate school, Srinakarinwirot University. Advisor Committee: Dr. Suchinda Kajonrungsilp, Dr. Rachan Boonthima, Assist. Prof. Dr. Wiladlak Chuawanlee.

The main purpose of this study was to develop TREE training model to enhance caregivers' desireable psychological characteristics and positive communication behavior. The specific purpose of the study was to have an in-depth understanding of the desireable psychological characteristics and positive communication behavior before and after TREE training model experiment. This research process consisted of three phases.

Phase I: Establishing the TREE training model through synthesizing information from texts, thesises and theories. TREE training model consisted of 4 steps: (1) Twinkle (T), a stimulus of caregivers' blooming, (2) Reflection (R), a reflection of caregivers' blooming, (3) Edification (E), share idea and knowledge, and (4) Exercise (E), taking the knowledge into practice. The results indicated that the TREE training model as perceived by the experts were in high levels of appropriation ($\bar{X}$ = 4.00-4.80). Next, the pilot study of TREE training model was conducted through thirty caregivers at Child Development Center, under the ThaKlong municipality, Patum Thani province.

Phase II: A study of TREE training model effecting. The research design for experiment was primarily based on the Randomized Control Group Pretest – Posttest Design. The samples for the study were 100 caregivers in the academic year 2010 of the Child Development Center, under the Local Government, Pathum Thani province. The caregivers were divided into two groups: experimental and control group. Each group contained 50 caregivers. The instruments for this study was a guidebook of TREE training model. The results indicated that a guidebook of TREE training model as perceived by the experts were in high levels of appropriation ($\bar{X}$ = 3.20-4.60). Caregivers' desireable psychological characteristics and positive communication behavior assessment form. The reliabilities of seven assessment form were .82, .76, .70, .80, .87, .87, and .68. Later on, the data analysis was done through two methods: t-test for studying the relationship between dependent and independent variables, and MANOVA. The results were summarized as following:

Regarding one month before and after training of the experimental group and the control group, the desireable psychological characteristics and positive communication behavior of experimental group was better on significant .01 level as a whole and side. In addition to the results, a belief in internal locus of control was better on significant .05 level. The desireable psychological characteristics and positive communication behavior of control group was not significant. By comparing the experimental group with the control group after training, the result revealed that the desireable psychological characteristics of the experimental group was better than the control group as a whole. The achievement's motivation of the experimental group gained the significant values of .05 level. The future orientation and self control, belief in internal locus of control and positive attitude communication presented the significant value more than the control group at .01 level.

After one month of training, the desireable psychological characteristics and positive communication behavior of the experimental group had significant values more than the control group as a whole at .01 level. The future orientation and self control, belief in internal locus of control positive attitude communication, positive communication behavior and positive speech presented the significant values more than the control group at .01 level. The achievement motivation of the experimental group and the control group was not significant. After one month of training, comparison of positive communication behavior of the experimental group among the desireable psychological characteristics from both high and low group was conducted. The result revealed that caregivers' desireable psychological characteristics from the high group had gained the significant value of positive communication behavior more than the low group at .01 level.

Phase III was the TREE training model extending with twenty-one early childhood teachers in the academic year 2010 at Boriboonsilrangsit School under the office of private education commission, Patum Thani province. After the training, the desireable psychological characteristics and positive communication behavior from the extending of early childhood teachers was good as a whole and side. Further, the early childhood teachers' desireable psychological characteristics from the high group had positive communication behavior more than the low group.

ปริญญานิพนธ์
เรื่อง
การพัฒนารูปแบบฝึกอบรม TREE
เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก
ของ
กิตติมา บุญยศ

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สันติวัฒนกุล)
วันที่.....เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2554

คณะกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์

.....ประธาน
(อาจารย์ ดร.สุจินดา ขจรรุ่งศิลป์)

.....กรรมการ
(อาจารย์ ดร.ราชันย์ บุญธิมา)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิลาสลักษณ์ ชัววัลลี)

คณะกรรมการสอบปากเปล่า

.....ประธาน
(ศาสตราจารย์ ดร.อารี สัณหฉวี)

.....กรรมการ
(อาจารย์ ดร.สุจินดา ขจรรุ่งศิลป์)

.....กรรมการ
(อาจารย์ ดร.ราชันย์ บุญธิมา)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิลาสลักษณ์ ชัววัลลี)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.เยาวพา เดชะคุปต์)



งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัย
จาก
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี ด้วยผู้วิจัยได้รับความเมตตากรุณาอย่างสูงจากบุคคลหลายท่าน ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในพระคุณเป็นอย่างยิ่ง ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ ดร. สุจินดา ขจรรุ่งศิลป์ ประธานกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ อาจารย์ ดร.ราชันย์ บุญธิมา และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิลาสลักษณ์ ชัววัลลี กรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ ที่กรุณาถ่ายทอดความรู้ ให้แนวความคิดและคำปรึกษาอันมีค่ายิ่งด้วยความเอาใจใส่ ให้กำลังใจและเป็นแบบอย่างที่ดี พร้อมทั้งตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ในการทำปริญญานิพนธ์

ขอกราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ ดร. อารี สัณหฉวี และ รองศาสตราจารย์ ดร. เยาวพา เดชะคุปต์ กรรมการแต่งตั้งเพิ่มเติมในการสอบปากเปล่าปริญญานิพนธ์ ที่กรุณาให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการทำปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ งามตา วนินทานนท์ ที่กรุณาถ่ายทอดความรู้ ให้คำปรึกษา และให้ประสบการณ์ตรงที่มีค่ายิ่งในการพัฒนาบุคคลด้านจิตลักษณะ การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ขอกราบขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญทุกท่านที่ได้กรุณาตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อการแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ

ขอกราบขอบพระคุณผู้อำนวยการและคณะครูปฐมวัยโรงเรียนบริบูรณ์ศิลป์รังสิต คณะผู้บริหาร ผู้ดูแลเด็ก รวมทั้งบุคลากรผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาลตำบล เทศบาลเมือง จ. ปทุมธานี ดังรายชื่อที่ปรากฏในปริญญานิพนธ์เล่มนี้ที่ให้ความอนุเคราะห์ ความร่วมมือ และอำนวยความสะดวกในการทดลองใช้เครื่องมือ การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ทุกท่านที่ได้กรุณาประสิทธิ์ประสาทวิชาและให้ประสบการณ์ที่ดี มีคุณค่ากับผู้วิจัย ซึ่งผู้วิจัยจะนำเอาความรู้นั้นไปใช้ประโยชน์และเผยแพร่ความรู้ให้แก่ผู้อื่นต่อไป

ขอขอบคุณพี่ๆ เพื่อนๆ และน้องๆ สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัยทุกท่าน ที่ให้คำแนะนำ ให้กำลังใจและให้ความช่วยเหลือด้วยดีมาโดยตลอด

ท้ายที่สุดนี้ คุณค่าและประโยชน์ใดๆ ที่เกิดจากปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณแด่คุณพ่อ คุณแม่ ที่ให้โอกาสทางการศึกษา สนับสนุน ช่วยเหลือ และให้กำลังใจผู้วิจัยตลอดมา

กิตติมา บุญยศ

สารบัญ

บทที่		หน้า
1	**บทนำ**	1
	ภูมิหลัง	1
	คำถามการวิจัย	4
	ความมุ่งหมายของการวิจัย	4
	ความสำคัญของการวิจัย	5
	ขอบเขตของการวิจัย	5
	นิยามศัพท์เฉพาะ	7
	กรอบแนวคิดในการวิจัย	10
	สมมติฐานในการวิจัย	14
2	**เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง**	15
	แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสาร	
	ทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก	16
	คุณสมบัติของผู้ดูแลเด็ก	17
	บทบาทหน้าที่ของผู้ดูแลเด็ก	17
	การพัฒนาผู้ดูแลเด็ก	20
	ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม	22
	แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์	26
	ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน	30
	ความเชื่ออำนาจในตน	33
	ทัศนคติ	37
	ความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับการสื่อสาร	39
	การสื่อสารทางบวก	54
	แนวคิดและทฤษฎีที่นำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบฝึกอบรม	70
	มโนทัศน์ของการฝึกอบรม	71
	ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ (Piaget's theory of Intellectual development)	72
	ทฤษฎีการเรียนรู้โดยการค้นพบของบรูเนอร์ (Bruner's theory of Discovery searching)	73
	แนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning)	75
	แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างความรู้ (Constructivism)	80

สารบัญ (ต่อ)

บทที่ **หน้า**

2 (ต่อ)

กรอบแนวคิดในการพัฒนารูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก 86

3 วิธีการดำเนินการวิจัย 91

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย 92

การกำหนดกลุ่มประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง 93

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย 93

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย 93

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 94

เก็บรวบรวมข้อมูล 95

ระยะที่ 1 การสร้างรูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก 95

รายละเอียดการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 101

ระยะที่ 2 ศึกษาผลการใช้รูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก 114

ระยะที่ 3 การขยายผลการใช้รูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก 116

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล 117

4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล 120

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล 120

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล 120

5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ 153

ความมุ่งหมายของการวิจัย 153

ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย 153

สรุปผลการวิจัย 155

อภิปรายผล 158

ข้อสังเกตที่ได้รับจากการวิจัย 164

ข้อเสนอแนะที่ได้รับจากการวิจัย 165

บรรณานุกรม 168

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
ภาคผนวก	181
ภาคผนวก ก	182
ภาคผนวก ข	366
ประวัติย่อผู้วิจัย	373

บัญชีตาราง

ตาราง **หน้า**

1 ความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิด ทฤษฎี องค์ประกอบพื้นฐานของรูปแบบฝึกอบรม และกระบวนการหรือขั้นตอนฝึกอบรม 89

2 แบบแผนการทดลอง Randomized Control-Group Pretest-Posttest Design 114

3 ระดับความเหมาะสมของรูปแบบฝึกอบรมและคู่มือการใช้รูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับดูแลเด็ก โดยผู้เชี่ยวชาญ 123

4 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกของผู้ดูแลเด็กกลุ่มการศึกษานำร่อง ก่อนและหลังการฝึกอบรม 1 เดือน ในภาพรวม 129

5 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกของผู้ดูแลเด็กกลุ่มการศึกษานำร่อง ภายหลังการฝึกอบรม 1 เดือน รายด้าน 130

6 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานจิตลักษณะที่พึงประสงค์ด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน ความเชื่ออำนาจในตน ทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสารทางบวก ของผู้ดูแลเด็กกลุ่มการศึกษานำร่อง ก่อนและหลังการฝึกอบรมทันที 131

7 การเปรียบเทียบพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกระหว่างกลุ่มที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน ความเชื่ออำนาจในตน ทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสารทางบวกสูงกับต่ำ ในกลุ่มการศึกษานำร่อง ภายหลังฝึกอบรม 1 เดือน 132

8 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกของผู้ดูแลเด็กกลุ่มทดลอง ก่อนและหลังการฝึกอบรม 1 เดือน 136

9 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกของผู้ดูแลเด็กกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม หลังการฝึกอบรม 1 เดือน 138

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง **หน้า**

10 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานจิตลักษณะที่พึงประสงค์ด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน ความเชื่ออำนาจในตน ทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสารทางบวก ของผู้ดูแลเด็กกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม ภายหลังการฝึกอบรมทันที 140

11 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานจิตลักษณะที่พึงประสงค์ และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกของผู้ดูแลเด็กกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ภายหลังการฝึกอบรม 1 เดือน 141

12 การเปรียบเทียบพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกระหว่างกลุ่มที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน ความเชื่ออำนาจในตน ทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสารทางบวกสูงกับต่ำ ในกลุ่มทดลอง ภายหลังการฝึกอบรม 1 เดือน 144

13 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานจิตลักษณะที่พึงประสงค์ และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกของครูปฐมวัยกลุ่มขยายผล ก่อนและหลังการฝึกอบรม 1 เดือน 147

14 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานจิตลักษณะที่พึงประสงค์ของครูปฐมวัยกลุ่มขยายผล ก่อนและหลังการฝึกอบรมทันที 149

15 การเปรียบเทียบพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกระหว่างกลุ่มที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน ความเชื่ออำนาจในตน ทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสารทางบวกสูงกับต่ำ ในกลุ่มขยายผล ภายหลังการฝึกอบรม 1 เดือน 150

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ **หน้า**

1 กรอบแนวคิดในการวิจัย 13
2 ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม แสดงจิตลักษณะพื้นฐานและองค์ประกอบ
ทางจิตใจ ที่จะนำไปสู่พฤติกรรมที่พึงปรารถนา 26
3 หลักการคิดแบบใฝ่สัมฤทธิ์ 12 ขั้น 28
4 แสดงองค์ประกอบของการติดต่อสื่อสาร 44
5 แบบจำลองการสื่อสารของลาสเวลล์ 44
6 แบบจำลองการสื่อสารของแชรมม์ 45
7 แบบจำลอง SMCR Model ตามแนวคิดของ เดวิด เค เบอร์โล 46
8 แสดงกระบวนการสื่อสาร 49
9 ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย 92
10 กราฟแสดงความแตกต่างของจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสาร
ทางบวกของผู้ดูแลเด็กในกลุ่มการศึกษานำร่อง ก่อนและหลังการฝึกอบรม
1 เดือน ในภาพรวม 129
11 กราฟแสดงความแตกต่างของจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสาร
ทางบวกของผู้ดูแลเด็กในกลุ่มการศึกษานำร่อง ก่อนและหลังการฝึกอบรม
1 เดือน รายด้าน 131
12 กราฟแสดงความแตกต่างของจิตลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ดูแลเด็กในกลุ่ม
การศึกษานำร่อง ก่อนและหลังการฝึกอบรมทันที 132
13 กราฟแสดงความแตกต่างของจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสาร
ของผู้ดูแลเด็กในกลุ่มทดลอง ก่อนและหลังการฝึกอบรม 1 เดือน โดยรวม 137
14 กราฟแสดงความแตกต่างของจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสาร
ของผู้ดูแลเด็กในกลุ่มทดลอง ก่อนและหลังการฝึกอบรม 1 เดือน
รายด้าน 137
15 กราฟแสดงความแตกต่างของจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสาร
ของผู้ดูแลเด็กในกลุ่มควบคุม ก่อนและหลังการฝึกอบรม 1 เดือน โดยรวม 139
16 กราฟแสดงความแตกต่างของจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสาร
ของผู้ดูแลเด็กในกลุ่มควบคุม ก่อนและหลังการฝึกอบรม 1 เดือน
รายด้าน 139

บัญชีภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพประกอบ **หน้า**

17 กราฟแสดงความแตกต่างของจิตลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ดูแลเด็กในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ภายหลังฝึกอบรมทันที 141

18 กราฟแสดงความแตกต่างจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกของผู้ดูแลเด็กในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ภายหลังการฝึกอบรม 1 เดือน โดยรวม 143

19 กราฟแสดงความแตกต่างของจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกของผู้ดูแลเด็กในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ภายหลังการฝึกอบรม 1 เดือน รายด้าน 143

20 กราฟแสดงความแตกต่างของจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารของครูปฐมวัยในกลุ่มขยายผล ก่อนและหลังการฝึกอบรม 1 เดือน โดยรวม 148

21 กราฟแสดงความแตกต่างของจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกของครูปฐมวัยในกลุ่มขยายผล ก่อนและหลังการฝึกอบรม 1 เดือน รายด้าน 148

22 กราฟแสดงความแตกต่างของจิตลักษณะที่พึงประสงค์ของครูปฐมวัยในกลุ่มขยายผล ก่อนและหลังการฝึกอบรมทันที รายด้าน 149

บทที่ 1
บทนำ

ภูมิหลัง

“ปฐมวัย” เป็นช่วงวัยแห่งการเรียนรู้ในทุกด้านทั้งการพัฒนาความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ การประสานสัมพันธ์ระหว่างมือตา การพัฒนาอารมณ์ จิตใจ การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม การพัฒนาการคิด การพัฒนาลักษณะนิสัยที่ดี การใช้ภาษาในการสื่อสาร การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น และเป็นช่วงวัยที่ต้องพึ่งพาผู้ใหญ่ เพื่อหล่อหลอมความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ดังนั้นการกระตุ้นเร้าและการตอบสนองต่อเด็กด้วยวิธีการที่เหมาะสมของผู้ใหญ่จะเป็นกุญแจสำคัญในการวางรากฐานของชีวิตในอนาคต และนำเด็กไปสู่การเป็นบุคลากรที่มีคุณภาพของสังคมและประเทศต่อไป

ปัจจุบันแนวทางการพัฒนาเด็กปฐมวัยได้เจริญก้าวหน้าไปมาก สถานศึกษาหลายแห่งได้เริ่มตื่นตัวและตระหนักถึงคุณภาพของผู้สอนระดับปฐมวัยมากขึ้น ระบบและกระบวนการพัฒนาผู้สอนระดับปฐมวัยจึงเป็นเรื่องสำคัญในลำดับต้นที่ต้องดำเนินการ ครูปฐมวัยในโรงเรียนสังกัดของรัฐและเอกชน ผู้ดูแลเด็ก (Caregiver) ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเด็กปฐมวัยสืบต่อจากพ่อแม่นับตั้งแต่เด็กเข้าสู่ระบบการศึกษาจึงควรได้มีโอกาสพัฒนาความงอกงามทางวิชาการและได้นำความรู้ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยตามเป้าหมายที่วางไว้ อย่างไรก็ตาม การพัฒนาครูปฐมวัยและผู้ดูแลเด็กเพียงแค่การให้ความรู้และทักษะเท่านั้นยังไม่เพียงพอที่จะทำงานกับเด็กปฐมวัย ครูปฐมวัยและผู้ดูแลเด็กควรได้รับการพัฒนาจิตใจซึ่งเป็นพลังในการขับเคลื่อนพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของบุคคลนั้น และการมีปฏิสัมพันธ์หรือการสื่อสารทางบวกกับเด็กปฐมวัยด้วย สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 ซึ่งได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาจิตใจควบคู่กับการพัฒนาการเรียนรู้ของคนทุกกลุ่มทุกวัยตลอดชีวิต (กระทรวงมหาดไทย. 2553: ออนไลน์) และนโยบาย ยุทธศาสตร์การพัฒนาเด็กปฐมวัย (0-5 ปี) ระยะยาว พ.ศ. 2550-2559 ได้ระบุว่า ผู้ดูแลเด็กจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาให้มีความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะในการอบรมเลี้ยงดู การจัดประสบการณ์และสร้างสิ่งแวดล้อมเพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็กปฐมวัยอย่างถูกต้องเหมาะสม รวมทั้งสร้างจิตสำนึกให้เห็นคุณค่าของการพัฒนาเด็ก เป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็ก ตลอดจนมีคุณลักษณะและคุณภาพเหมาะสมกับการทำงานกับเด็กปฐมวัย (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2550: 20-30)

ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม อธิบายเกี่ยวกับการพัฒนาลักษณะทางจิตใจของบุคคลในวัยผู้ใหญ่ว่า ผู้ใหญ่ควรมีโอกาสได้รับการพัฒนาจิตใจร้อยละ 80 เพื่อช่วยสร้างให้บุคคลเป็นคนดี เก่ง และมีสุข

มีความเป็นนายตนเอง ไม่ต้องให้ผู้อื่นหรือสิ่งอื่นมาควบคุมพฤติกรรมของตน เนื่องจากลักษณะทางจิตใจเป็นสาเหตุที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลได้ งานวิจัยในสายจิตพฤติกรรมศาสตร์ได้ค้นพบว่า บุคคลควรได้รับการส่งเสริมให้มีจิตลักษณะหลายด้านประกอบกัน โดยเฉพาะถ้าบุคคลใดมีจิตลักษณะด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน ความเชื่ออำนาจในตน บุคคลนั้นจะเป็นผู้มีพฤติกรรมที่พึงปรารถนาอย่างสม่ำเสมอ สอดคล้องกับการประมวลองค์ความรู้เกี่ยวกับปัจจัยเชิงสาเหตุทางด้านจิตลักษณะ และสถานการณ์ของคุณธรรมจริยธรรมในประเทศไทยจำนวน 230 เรื่อง และงานวิจัยต่างประเทศจำนวน 120 เรื่อง พบว่า ปัจจัยเชิงสาเหตุด้านจิตลักษณะที่สำคัญของพฤติกรรมรับผิดชอบและพฤติกรรมการทำงานวัยผู้ใหญ่ คือ ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และความเชื่ออำนาจในตน (ดุจเดือน พันธุมนาวิน. 2551: 18-26, 289-295)

ทัศนคติเป็นจิตลักษณะที่สำคัญอีกด้านหนึ่งที่ได้รับการยอมรับว่า เป็นความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกหรือการรับรู้ของบุคคลกับพฤติกรรมซึ่งมีทั้งทางบวกและทางลบและทัศนคติจะส่งผลต่อการแสดงพฤติกรรมของบุคคล โดยบุคคลที่มีทัศนคติที่ดีจะเห็นประโยชน์ มีความรู้สึกพอใจและพร้อมที่จะกระทำพฤติกรรมที่พึงปรารถนานั้น กรณีศึกษาบุคคลตัวอย่างและเครื่องชี้วัด เพื่อนำไปสู่การพัฒนาพฤติกรรมข้าราชการยุคใหม่ของสำนักงานข้าราชการพลเรือนพบว่า ทัศนคติต่อพฤติกรรมตามค่านิยมสร้างสรรค์ส่งอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมตามค่านิยมสร้างสรรค์โดยรวมและส่งอิทธิพลทางอ้อมผ่านพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การ (วิลาสลักษณ์ ชัววัลลี; งามตา วนินทานนท์; และ วิริณธ์ ธรรมนารถสกุล. 2547: 242) แสดงให้เห็นว่า จิตลักษณะที่กล่าวมามีความสัมพันธ์กับการแสดงพฤติกรรมของบุคคล และบุคคลควรได้รับการส่งเสริมเพื่อเป็นพื้นฐานและพลังผลักดันสำหรับการแสดงพฤติกรรมที่น่าพึงปรารถนาอย่างสม่ำเสมอต่อไป

พฤติกรรมการสื่อสารทางบวก เป็นทักษะพื้นฐานในการสื่อสารที่สำคัญที่ครูปฐมวัยและผู้ดูแลเด็กใช้เป็นสื่อกลางในการทำงานกับเด็กปฐมวัย การกระทำหรือการแสดงออกในการสื่อสารกับเด็กอย่างเหมาะสมทั้งการใช้ถ้อยคำ การใช้ท่าทางและการฟัง เป็นสิ่งที่ครูปฐมวัยและผู้ดูแลเด็กจำเป็นต้องเรียนรู้ ฝึกหัด และได้รับการส่งเสริมอย่างจริงจัง เพื่อให้สามารถสื่อสารตลอดจนแสดงแบบอย่างในการสื่อสารกับเด็กได้อย่างถูกต้องเหมาะสม สอดคล้องกับองค์ประกอบของความเป็นกัลยาณมิตรที่ให้ความสำคัญกับการรู้จักพูดของบุคคล (วตฺตา) ความอดทนต่อถ้อยคำ (วจนกฺ ขโม) และการถ่ายทอดเรื่องต่าง ๆ (คมฺภีรญจฺ กถำ กตฺตา) (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). 2544: 27) การสื่อสารภายใต้สภาพแวดล้อมที่มีความสัมพันธ์ทางสังคมที่ดี เน้นการมีปฏิสัมพันธ์ทางบวกเป็นสำคัญ ช่วยในการสั่งสมประสบการณ์การแสดงออกทางบวกให้กับเด็ก รวมทั้งสร้างความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า นำไปสู่การเป็นผู้ใหญ่ที่มีบุคลิกลักษณะและการแสดงออกที่เหมาะสมต่อไป

ความสำคัญของการศึกษาจิตลักษณะและพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกที่กล่าวมาข้างต้นทำให้การวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นการส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์ (ปัจจัยภายในตัวบุคคล) ด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน ความเชื่ออำนาจในตน ซึ่งเป็นจิตลักษณะที่มีพลังผลักดันให้บุคคลเกิดพฤติกรรมที่พึงปรารถนา และเสริมสร้างให้เกิดจิตลักษณะด้านทัศนคติที่ช่วยในการกำหนดทิศทางของการแสดงพฤติกรรมที่ดีต่อการสื่อสารทางบวก รวมทั้งมุ่งเห็นการส่งเสริมพฤติกรรมการ

สื่อสารทางบวกด้วย ทั้งนี้เพราะเชื่อว่า จิตลักษณะเป็นมูลฐานและพลังแห่งการขับเคลื่อนพฤติกรรมที่น่าปรารถนา ในการปฏิบัติหน้าที่ต่อเด็ก โดยเฉพาะพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกซึ่งช่วยสร้างบรรยากาศและเป็นแบบอย่างในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน รวมทั้งส่งเสริมให้เด็กเป็นผู้ที่มีคุณลักษณะทางจิตใจที่ดีส่งผลให้เด็กคิดดีและรู้จักทำดีต่อไปด้วย ทั้งนี้การวิจัยครั้งนี้จะศึกษาในกลุ่มผู้ดูแลเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เนื่องจากคุณสมบัติของผู้ดูแลเด็กที่ปฏิบัติงานโดยส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาต่ำกว่าระดับปริญญาตรีและวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรีในสาขาวิชาชีพอื่นที่ไม่ใช่การศึกษาทางด้านปฐมวัยโดยตรง จึงมีความจำเป็นที่ต้องส่งเสริมให้ผู้ดูแลเด็กมีความพร้อมในการทำงานกับเด็กปฐมวัยอย่างถูกต้อง หากผู้ดูแลเด็กไม่มีความพร้อมทางจิตใจและการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อเด็กแล้ว คงจะเป็นการยากที่จะสร้างเด็กที่มีคุณภาพและมีภูมิต้านทานการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างรวดเร็วได้

การส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็กนั้นจำเป็นต้องมีกระบวนการกระตุ้นหรือหล่อหลอมที่เหมาะสม เนื่องจากผู้ดูแลเด็กเป็นบุคคลในวัยผู้ใหญ่ที่มีพื้นความรู้และประสบการณ์เดิมที่เป็นรูปแบบความคิดของตน ทำให้การปรับเปลี่ยนความเข้าใจ ความรู้สึกและการสร้างทักษะเป็นไปได้ไม่ง่ายนัก การส่งเสริมผู้ดูแลเด็กในด้านดังกล่าวจึงต้องมีรูปแบบที่ชัดเจน การฝึกอบรมเป็นกระบวนการหนึ่งที่ได้รับการยอมรับและถูกนำมาใช้เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจ ทักษะตลอดจนทัศนคติที่เหมาะสมจนสามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลได้เป็นอย่างดี ดังนั้น รูปแบบการฝึกอบรมที่เหมาะสมสอดคล้องกับทฤษฎีและหลักการเรียนรู้จึงเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาบุคคล การวิจัยนี้จึงให้ความสำคัญกับการพัฒนารูปแบบฝึกอบรมที่นำผู้ดูแลเด็กไปสู่การมีจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวก โดยใช้แนวคิดและทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ ทฤษฎีการเรียนรู้โดยการค้นพบของบรูเนอร์ แนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างความรู้เป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนารูปแบบฝึกอบรม ซึ่งจากการศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีดังกล่าว ทำให้ได้องค์ประกอบของรูปแบบฝึกอบรมที่นำสู่ขั้นตอนการฝึกอบรม TREE กล่าวคือ องค์ประกอบที่ 1 กระบวนการเรียนรู้ของบุคคล เป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญในการก่อเกิดพฤติกรรม เนื่องจากประสบการณ์และความรู้ที่บุคคลได้รับจากการสังเกต การคิดและการลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเองหรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้จะเป็นเครื่องมือที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคล ผู้ฝึกอบรมจึงควรให้สิ่งเร้าซึ่งอาจเป็นสถานการณ์ กรณีตัวอย่าง รูปภาพ นิทาน เกม เพลงกับผู้เข้ารับการฝึกอบรม เพื่อกระตุ้นการคิดเกี่ยวกับลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ความเชื่ออำนาจในตน และการสื่อสารทางบวกผ่านขั้นตอนการฝึกอบรมขั้นจุดประกาย (Twinkle) ใช้ตัวอักษรย่อ T องค์ประกอบที่ 2 การคิดใคร่ครวญ เป็นองค์ประกอบที่ช่วยให้เกิดการเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับประสบการณ์เดิม การทบทวน ไตร่ตรองประสบการณ์จะช่วยกลั่นกรองความคิด การแสวงหาคำตอบ ก่อให้เกิดความเข้าใจ โดยผู้เข้ารับการฝึกอบรม สามารถแสดงออกถึงความเข้าใจในสิ่งที่เรียนรู้ผ่านวิธีการต่าง ๆ เช่น การสนทนา การเล่าเรื่อง การเขียน การตอบคำถาม ในขั้นสะท้อนคิด (Reflection) ใช้ตัวอักษร R องค์ประกอบที่ 3 การมีปฏิสัมพันธ์

เป็นองค์ประกอบที่ช่วยให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน การมีโอกาสแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การวิเคราะห์และเรียนรู้ร่วมกันกับผู้อื่น จะส่งผลต่อการเกิดองค์ความรู้ การตรวจสอบ การขยายตัวของความรู้ ความคิด ความเข้าใจที่แต่ละคนมี ซึ่งผู้เข้ารับการฝึกอบรมจะได้แบ่งเป็นความรู้ความเข้าใจของตนเองกับผู้อื่น และรับฟังผู้อื่นอย่างตั้งใจหรือแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมอย่างสร้างสรรค์ในขั้นแลกเปลี่ยนและเรียนรู้ (Edification) ใช้ตัวอักษรย่อ E องค์ประกอบที่ 4 การสรุปความรู้ เป็นองค์ประกอบที่ช่วยให้บุคคลได้มีโอกาสตรวจสอบและประมวลความรู้ ความเข้าใจด้วยตนเอง ประยุกต์ใช้ความรู้หรือตัดสินใจเลือกที่จะกระทำหรือปฏิบัติ ซึ่งจะนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลต่อไป โดยผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถประมวลผลความรู้และประยุกต์ใช้สิ่งที่เรียนรู้ในสถานการณ์ใหม่ ผ่านขั้นนำความรู้สู่การปฏิบัติ (Exercise) ใช้ตัวอักษรย่อ E

ผู้วิจัยเชื่อมั่นว่า การพัฒนารูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็กที่พัฒนาขึ้นนี้ เป็นรูปแบบฝึกอบรมที่มีคุณภาพสามารถนำไปใช้ในการส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็กได้ และภายหลังการฝึกอบรมจะทำให้ผู้ดูแลเด็กมีจิตลักษณะด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน ความเชื่ออำนาจในตน ทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสารทางบวกสูงขึ้น และเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกกับเด็กอย่างเหมาะสม อีกทั้งผลจากการศึกษาวิจัยนี้จะสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการฝึกอบรมให้กับองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการผลิตและพัฒนาครู หน่วยงานทางการศึกษา เพื่อให้ได้ผู้ดูแลเด็กหรือครูปฐมวัยที่มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในด้านต่างๆ อย่างต่อเนื่องต่อไป

คำถามการวิจัย

1. รูปแบบฝึกอบรม TREE สามารถส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็กได้อย่างไร

2. จิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกของกลุ่มผู้ดูแลเด็กกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างไร

3. จิตลักษณะที่พึงประสงค์มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกของผู้ดูแลเด็กหรือไม่ อย่างไร

ความมุ่งหมายของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายหลัก คือ การพัฒนารูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก โดยมีความมุ่งหมายเฉพาะเพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบฝึกอบรม TREE ดังนี้

1. เพื่อเปรียบเทียบจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกของผู้ดูแลเด็กในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ระหว่างก่อนการฝึกอบรมและภายหลังการฝึกอบรมแล้ว 1 เดือน

2. เพื่อเปรียบเทียบจิตลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ดูแลเด็ก ระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม เมื่อวัดผลหลังการฝึกอบรมทันที

3. เพื่อเปรียบเทียบจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกของผู้ดูแลเด็ก ระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม เมื่อวัดผลหลังการฝึกอบรม 1 เดือน

4. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกของผู้ดูแลเด็กในกลุ่มทดลอง ระหว่างกลุ่มที่มีจิตลักษณะที่พึงประสงค์สูงกับต่ำ เมื่อวัดผลหลังการฝึกอบรม 1 เดือน

ความสำคัญของการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้ สามารถใช้เป็นรูปแบบฝึกอบรมเพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก โดยผู้ดูแลเด็กที่เข้ารับการฝึกอบรมจะได้มีโอกาสพัฒนาจิตลักษณะด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน ความเชื่ออำนาจในตน และเกิดทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสารทางบวกซึ่งเป็นปัจจัยภายในของบุคคลในการผลักดันให้เกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ และพัฒนาพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญที่ผู้ดูแลเด็กใช้ในการทำงานกับเด็กปฐมวัย รวมทั้งเป็นแนวทางให้กับองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการผลิตและพัฒนาครู หน่วยงานทางการศึกษา ผู้บริหาร ครูปฐมวัย หรือผู้ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับเด็กได้นำรูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก ไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบท และผู้สนใจสามารถนำผลการวิจัยในครั้งนี้ไปขยายผล ปรับปรุงและพัฒนาต่อไป เพื่อให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษามากยิ่งขึ้น

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการพัฒนารูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก มีขอบเขตการวิจัยดังนี้

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้ดูแลเด็กระดับปฐมวัย ในปีการศึกษา 2553 ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี จำนวน 114 แห่ง รวมจำนวน 310 คน และครูที่ปฏิบัติการสอนระดับปฐมวัยโรงเรียนบริบูรณ์ศิลป์รังสิต สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดปทุมธานี จำนวน 21 คน รวมจำนวนประชากรที่ศึกษาทั้งสิ้น 331 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยกลุ่มตัวอย่าง 3 กลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษานำร่อง ระยะที่ 1 การสร้างรูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก คือ

ผู้ดูแลเด็กที่ทำหน้าที่ดูแลและปฏิบัติการสอน ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2553 ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลเมืองท่าโขลง สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี จำนวน 30 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบง่าย (Simple random sampling)

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลอง ระยะที่ 2 การศึกษาผลการใช้รูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก คือ ผู้ดูแลเด็กที่ทำหน้าที่ดูแลและปฏิบัติการสอน ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2553 ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดเทศบาลเมือง สังกัดเทศบาลตำบล สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดปทุมธานี รวมจำนวน 100 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบง่าย (Simple random sampling) โดยแบ่งออกเป็นกลุ่มทดลอง 50 คน และกลุ่มควบคุม 50 คน

3. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในระยะที่ 3 การขยายผลการใช้รูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก คือ ครูที่ปฏิบัติการสอนระดับปฐมวัย ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2553 ของโรงเรียนบริบูรณ์ศิลป์รังสิต สังกัดคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จำนวน 21 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive sampling)

ระยะเวลาในการวิจัย

1. ระยะเวลาในการสร้างรูปแบบฝึกอบรมเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก เริ่มตั้งแต่ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2551 ถึง ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2553

2. ระยะเวลาในการศึกษาผลการใช้รูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก คือ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2553 โดยใช้ระยะเวลาในการฝึกอบรม 3 วัน และติดตามผลเมื่อการฝึกอบรมผ่านไปแล้ว 1 เดือน นำผลการศึกษามาปรับปรุงรูปแบบให้มีความสมบูรณ์และแล้วเสร็จภายในระยะเวลา 1 สัปดาห์ เพื่อพร้อมสำหรับการนำไปใช้ขยายผล

3. ระยะเวลาในการขยายผลการใช้รูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก คือ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2553 โดยใช้ระยะเวลาในการขยายผล 3 วัน และติดตามผลเมื่อการฝึกอบรมผ่านไปแล้ว 1 เดือน

ตัวแปรที่ศึกษา

การวิจัยนี้ประกอบด้วยตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ดังนี้

1. ตัวแปรอิสระ คือ รูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก

2. ตัวแปรตาม คือ จิตลักษณะที่พึงประสงค์ ประกอบด้วย แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน ความเชื่ออำนาจในตน ทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสารทางบวก และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวก

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การพัฒนารูปแบบฝึกอบรม หมายถึง กระบวนการสร้างหรือจัดทำรูปแบบฝึกอบรมที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น โดยกำหนดระยะการดำเนินงานออกเป็น 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การสร้างรูปแบบฝึกอบรม เพื่อให้ได้รูปแบบฝึกอบรมที่เหมาะสมสำหรับพัฒนาผู้ดูแลเด็ก ระยะที่ 2 การศึกษาผลการใช้รูปแบบฝึกอบรม เพื่อประเมินผลและปรับปรุงแก้ไขรูปแบบฝึกอบรมให้มีความเหมาะสม ระยะที่ 3 การขยายผลการใช้รูปแบบฝึกอบรม เพื่อขยายผลการส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวก และใช้เป็นข้อมูลสนับสนุนคุณภาพรูปแบบฝึกอบรมสามารถนำไปใช้เป็นรูปแบบฝึกอบรมต่อไป

2. รูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวก หมายถึง แบบแผนหรือแนวทางการฝึกอบรมเพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็กที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากแนวคิด ทฤษฎีต่างๆ โดยมีองค์ประกอบที่นำสู่กระบวนการหรือขั้นตอนการฝึกอบรมที่สอดคล้องสัมพันธ์กัน ดังนี้

2.1 กระบวนการเรียนรู้ของบุคคล เป็นองค์ประกอบพื้นฐานสำคัญในการก่อเกิดพฤติกรรม การเรียนรู้ของบุคคลจะเกิดขึ้นได้เป็นอย่างดี ถ้าบุคคลได้มีโอกาสเรียนรู้จากการสังเกต การคิดและการลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเองหรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้อย่างแท้จริง อาจกล่าวได้ว่า ประสบการณ์และความรู้ที่บุคคลได้รับเป็นเครื่องมือที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคล ดังนั้น องค์ประกอบด้านกระบวนการเรียนรู้ของบุคคลจึงกำหนดเป็นขั้นตอนการฝึกอบรม ขั้นจุดประกาย (Twinkle) ใช้ตัวอักษรย่อ T เป็นขั้นที่ผู้ฝึกอบรมให้สิ่งเร้าซึ่งอาจเป็นสถานการณ์ กรณีตัวอย่าง รูปภาพ นิทาน เกม เพลงกับผู้เข้ารับการฝึกอบรม เพื่อกระตุ้นการคิดเกี่ยวกับลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ความเชื่ออำนาจในตน และการสื่อสารทางบวก

2.2 การคิดใคร่ครวญ เป็นองค์ประกอบที่ช่วยให้เกิดการเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับประสบการณ์เดิม การทบทวน ไตร่ตรองประสบการณ์ จะช่วยกลั่นกรองความคิด การแสวงหาคำตอบ ก่อให้เกิดความเข้าใจ ดังนั้น องค์ประกอบด้านการคิดใคร่ครวญจึงกำหนดเป็นขั้นตอนการฝึกอบรม ขั้นสะท้อนคิด (Reflection) ใช้ตัวอักษรย่อ R เป็นขั้นที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมแสดงออกถึงความเข้าใจในสิ่งที่เรียนรู้ผ่านวิธีการต่าง ๆ เช่น การสนทนา การเล่าเรื่อง การเขียน การตอบคำถาม

2.3 การมีปฏิสัมพันธ์ เป็นองค์ประกอบที่ช่วยให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน การมีโอกาสแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การวิเคราะห์และเรียนรู้ร่วมกันกับผู้อื่น จะส่งผลต่อการเกิดองค์ความรู้ การตรวจสอบ การขยายตัวของความรู้ ความคิด ความเข้าใจที่บุคคลแต่ละคนมี ดังนั้น องค์ประกอบด้านการมีปฏิสัมพันธ์ จึงกำหนดเป็นขั้นตอนการฝึกอบรมขั้นแลกเปลี่ยนและเรียนรู้ (Edification) ใช้ตัวอักษรย่อ E เป็นขั้นที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้แบ่งปันความรู้ ความเข้าใจของตนเองกับผู้อื่น และรับฟังผู้อื่นอย่างตั้งใจ หรือแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมอย่างสร้างสรรค์

2.4 การสรุปความรู้ เป็นองค์ประกอบที่ช่วยให้บุคคลได้มีโอกาสตรวจสอบและประมวลความรู้ ความเข้าใจด้วยตนเอง ประยุกต์ใช้ความรู้ หรือตัดสินใจเลือกที่จะกระทำหรือปฏิบัติ ซึ่งจะนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลต่อไป ดังนั้น องค์ประกอบด้านการสรุปความรู้จึงกำหนดเป็นขั้นตอนการฝึกอบรมขั้นนำความรู้สู่การปฏิบัติ (Exercise) ใช้ตัวอักษรย่อ E เป็นขั้นที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมประมวลผลความรู้และประยุกต์ใช้สิ่งที่เรียนรู้ในสถานการณ์ใหม่

3. จิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวก หมายถึง จิตลักษณะของผู้ดูแลเด็ก 4 ด้าน และทักษะ 1 ด้าน คือ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน ความเชื่ออำนาจในตน ทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสารทางบวก และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวก ดังนี้

3.1 แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ หมายถึง ความมุ่งมั่น พยายามกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคจนเกิดผลดีตามต้องการ โดยการพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์จะให้ความสำคัญกับความคิดเกี่ยวกับการทำงานแบบมีเป้าหมาย คิดถึงการทำงานแบบริเริ่มสร้างสรรค์ มีจุดมุ่งหมายในการทำงานเพื่อผลงานที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ในระยะยาว วัดโดยแบบวัดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของดุจเดือน พันธุมนาวิน; และ อัมพร ม้าคนอง (2552: 76, 409-410) ลักษณะของแบบวัดเป็นข้อความและมาตรประเมินค่า 6 ระดับ

3.2 ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน หมายถึง ความสามารถในการคาดการณ์ และเห็นความสำคัญของผลดีและผลเสียที่จะเกิดในอนาคตทั้งต่อตนเองและผู้อื่น สามารถวางแผนการปฏิบัติเพื่อรับผลดีหรือป้องกันผลเสียที่จะเกิดขึ้น และสามารถควบคุมตนเองให้กระทำสิ่งที่จะก่อให้เกิดผลดี หรือละเว้นกระทำบางสิ่ง โดยการพัฒนาลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนจะให้ความสำคัญกับความสามารถคาดการณ์ได้ว่า อะไรจะเกิดขึ้นในอนาคต ความเชื่อและการยอมรับว่า สิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตหรือสิ่งที่เกิดขึ้นกับผู้อื่นนั้นอาจจะเกิดขึ้นกับตนเองได้ สิ่งที่จะเกิดในอนาคตมีคุณค่าหรือความสำคัญที่ไม่ลดลง การจัดการกับสาเหตุของพฤติกรรม การเกิดและการคงอยู่ของพฤติกรรม และการจัดการกับผลของพฤติกรรม วัดโดยแบบวัดของดุจเดือน พันธุมนาวิน; และ อัมพร ม้าคนอง (2552: 76-78, 410-412, 415-416) ลักษณะของแบบวัดเป็นข้อความและมาตรประเมินค่า 6 ระดับ

3.3 ความเชื่ออำนาจในตน หมายถึง การที่บุคคลรับรู้และมีความเชื่อว่า เหตุการณ์หรือสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้น ทั้งที่เป็นผลดีหรือผลเสียแก่ตนเองและผู้อื่นนั้น เกิดจากการกระทำของตน หากตนคิดหรือกระทำพฤติกรรมที่เหมาะสมจะก่อให้เกิดผลดี โดยการพัฒนาความเชื่ออำนาจในตนจะให้ความสำคัญกับการสร้างความเชื่อว่า ความพยายามของตนเป็นสาเหตุสำคัญของการที่จะทำสิ่งต่างๆ ได้สำเร็จ และตนสามารถกระทำพฤติกรรมที่ตนคาดว่าจะนำไปสู่ผลดีที่ต้องการได้ การฝึกการรับรู้และการคิดไปในแนวทางที่ว่า ความพยายามกับผลนั้นจะเกิดควบคู่กันเสมอ วัดโดยแบบวัดของดุจเดือน พันธุมนาวิน; และ อัมพร ม้าคนอง (2547: 61) ลักษณะของแบบวัดเป็นข้อความและมาตรประเมินค่า 6 ระดับ

3.4. ทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสารทางบวก หมายถึง ลักษณะทางจิตใจของผู้ดูแลเด็กที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารทางบวกในองค์ประกอบ 3 ประการ คือ ความรู้และความเชื่อเกี่ยวกับประโยชน์ของการสื่อสารทางบวก ความรู้สึกพอใจหรือต้องการที่จะสื่อสารทางบวก และแนวโน้มของการมุ่งกระทำการสื่อสารทางบวก วัดโดยแบบวัดที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ลักษณะของแบบวัดเป็นข้อความและมาตรประเมินค่า 6 ระดับ

3.5 พฤติกรรมการสื่อสารทางบวก หมายถึง การกระทำหรือการแสดงออกของผู้ดูแลเด็กในการสื่อสารกับเด็กด้วยการใช้ถ้อยคำ การใช้ท่าทาง และการฟังที่เหมาะสม วัดโดยแบบวัดที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ลักษณะของแบบวัดเป็นข้อความและมาตรประเมินค่า 6 ระดับ และแบบวัดปลายเปิด โดยพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกมีรายละเอียด ดังนี้

3.5.1 การสื่อสารด้วยการใช้ถ้อยคำ หมายถึง การที่ผู้ดูแลเด็กแสดงออกต่อเด็กด้วยการใช้ถ้อยคำที่มีลักษณะ ดังนี้

3.5.1.1 คำสุภาพ หมายถึง การพูดโดยใช้คำพูดปกติ ไม่พูดคำหยาบ คำพูดมีคำลงท้ายค่ะหรือครับ

3.5.1.2 คำพูดให้กำลังใจ หมายถึง การพูดแสดงความรู้สึกด้านบวก การพูดชมเชย การกล่าวขอบคุณ ไม่พูดคำส่อเสียด หรือทำให้อับอาย

3.5.1.3 คำพูดที่ส่งเสริมการเรียนรู้ หมายถึง การใช้คำถาม การพูดแนะนำ การพูดโดยการอธิบาย และใช้เหตุผลประกอบ แทนการพูดห้ามปราม เช่น ห้ามเสียงดัง อย่าทิ้งหยุดเดี๋ยวนี้

3.5.2 การสื่อสารด้วยการใช้ท่าทาง หมายถึง การที่ผู้ดูแลเด็กแสดงออกต่อเด็กด้วยการใช้ท่าทางที่สอดคล้อง เหมาะสม ซึ่งท่าทางนั้นมีลักษณะ ดังนี้

3.5.2.1 การแสดงออกทางใบหน้าอย่างเหมาะสมสอดคล้องกับเรื่องที่พูด เช่น การยิ้ม พยักหน้า

3.5.2.2 การใช้สายตาอย่างเหมาะสม เช่น การมองตา หรือสบสายตาอย่างเป็นมิตร

3.5.2.3 การใช้เสียงและน้ำเสียงอย่างเหมาะสม เช่น น้ำเสียงปกติ เสียงดังชัดเจน

3.5.2.4 การแสดงท่าทางที่เหมาะสม เช่น การสัมผัส หรือการกอด การลูบศีรษะ

3.5.3 การฟัง หมายถึง การที่ผู้ดูแลเด็กให้โอกาสเด็กแสดงความคิดเห็น และรับฟังความคิดเห็นของเด็กอย่างตั้งใจ

4. ผู้ดูแลเด็ก หมายถึง ผู้ที่ทำหน้าที่ดูแลและปฏิบัติการสอนระดับปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี ในภาคเรียนที่ 1 และ 2 ปีการศึกษา 2553

5. ครูปฐมวัย หมายถึง ครูที่ทำหน้าที่ดูแลและปฏิบัติการสอนระดับปฐมวัยในโรงเรียนบริบูรณ์ศิลป์รังสิต สังกัดคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2553

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้แลเด็กเป็นบุคลากรทางการศึกษาปฐมวัยกลุ่มหนึ่งที่มีบทบาทหน้าที่ในการวางรากฐานชีวิตของเด็กให้เจริญเติบโต มีพัฒนาการสมวัย พร้อมที่จะเรียนรู้ในระดับการศึกษาที่สูงขึ้นและเป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรม เพื่อจะนำเด็กไปสู่การเป็นบุคคลที่มีคุณภาพของประเทศต่อไป การสร้างเสริมให้ผู้ดูแลเด็กเป็นผู้มีความพร้อมในการปฏิบัติงานกับเด็กปฐมวัยจึงเป็นสิ่งจำเป็น

การประมวลทฤษฎี ผลงานวิจัยและงานวิชาการต่างๆ ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศที่เกี่ยวกับความเป็นสาเหตุและผลของการเป็นผู้มีจริยธรรมในด้านต่างๆ ของประชาชนชาวไทย โดย ดุจเดือน พันธุมนาวิน (2551: 1-2, 6, 20, 132) ปรากฏผลเป็นที่ชัดเจนว่า การพัฒนาประเทศต้องเกิดจากการปรับเปลี่ยนจิตใจและพฤติกรรมของคนรุ่นต่อๆ ไป และการพัฒนาจิตและพฤติกรรมแก่เด็กต้องมาจากการที่ผู้ใหญ่ที่เป็นบุคคลสำคัญของเด็กทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีด้วย อีกทั้งยังพบว่าปัจจัยเชิงเหตุด้านจิตลักษณะที่สำคัญของพฤติกรรมการทำงานในผู้ใหญ่ ได้แก่ ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน การมีทัศนคติที่ดีต่อพฤติกรรมที่พึงประสงค์ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และการที่ผู้ใหญ่จะแสดงพฤติกรรมการอบรมเลี้ยงดูที่เหมาะสมต่อเด็ก คือการที่ผู้ใหญ่มีความเชื่ออำนาจในตนว่า ตนเองเป็นผู้ที่สามารถอบรมเลี้ยงดูเด็กให้ประสบความสำเร็จได้ โดยผลการศึกษาดังกล่าวสอดรับกับทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมที่อธิบายว่า ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน ความเชื่ออำนาจในตน แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และทัศนคติ เป็นจิตลักษณะที่เป็นสาเหตุของการเกิดพฤติกรรมที่น่าปรารถนาของบุคคล ดังนั้น การพัฒนาเด็กปฐมวัยจึงต้องเริ่มจากการพัฒนาผู้ดูแลเด็กทั้งทางด้านจิตใจและพฤติกรรม เพื่อการแสดงแบบอย่างที่ถูกต้องเหมาะสมกับเด็กต่อไป

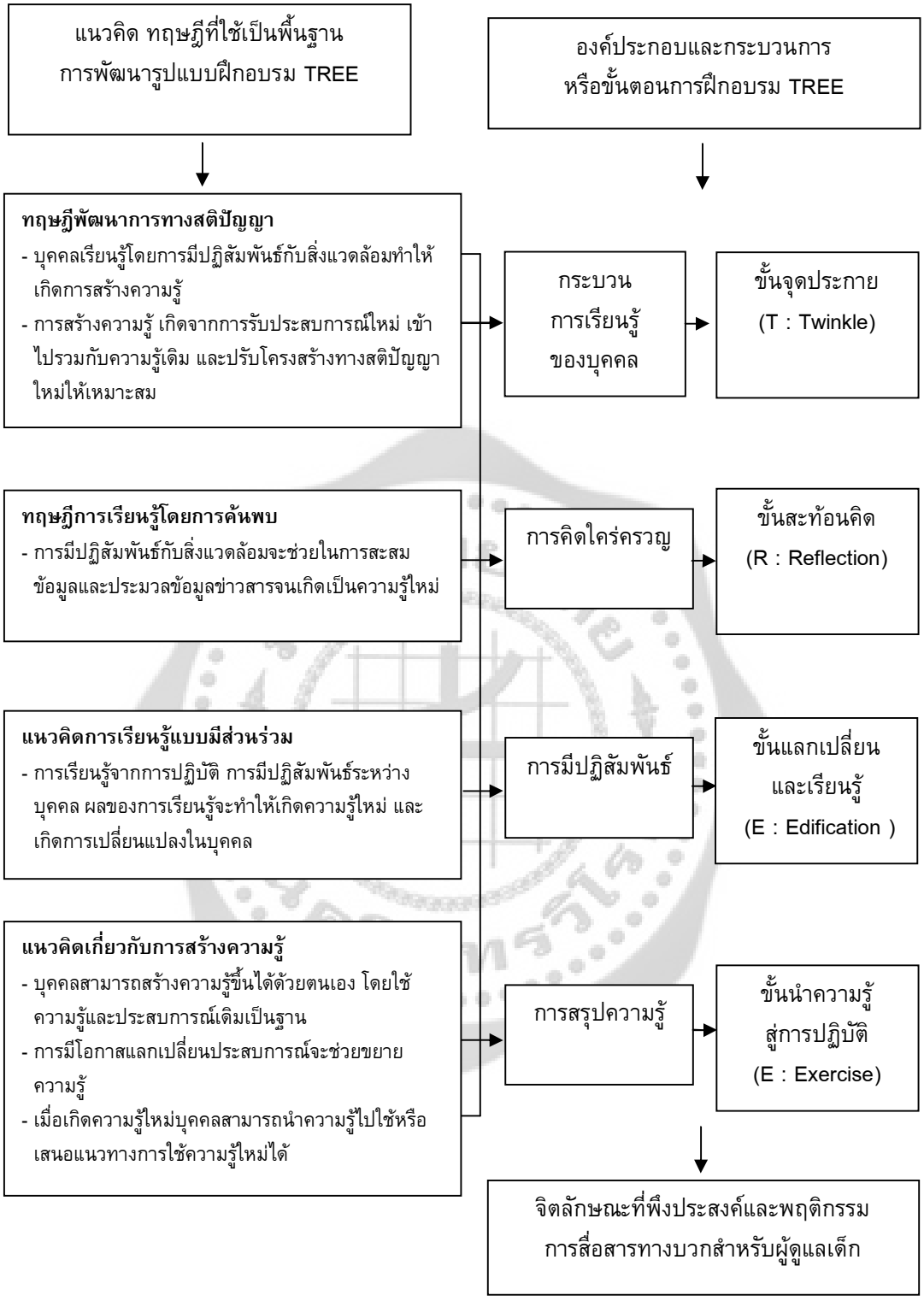
ลักษณะทางจิตใจที่พึงประสงค์ที่ต้องปูพื้นฐานให้กับผู้ดูแลเด็กในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ จิตลักษณะด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน ความเชื่ออำนาจในตน และทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสารทางบวก รวมทั้งการส่งเสริมพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกให้กับผู้ดูแลเด็กด้วย ทั้งนี้เพราะการสื่อสารทางบวกระหว่างผู้ใหญ่กับเด็ก เป็นเรื่องที่สำคัญมาก เนื่องจากเด็กเริ่มต้นการใช้ภาษาสื่อความหมายกับผู้อื่นจากการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคล ภาษาของผู้ใหญ่เป็นต้นแบบที่สำคัญในการช่วยพัฒนาระบบการสื่อสารของเด็ก ทำให้เด็กเรียนรู้สิ่งต่างๆ รอบตัว และสามารถใช้ภาษาสื่อความคิดความเข้าใจของตนเองกับผู้อื่น เด็กที่เติบโตท่ามกลางการสื่อสารที่สร้างสรรค์จะมีความสามารถทางภาษาที่ดี มีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น เอื้ออาทร ช่วยเหลือซึ่งกันและกันส่งผลต่อเนื่องถึงความสบสุขภายในสังคม (จิตตินันท์ เดชะคุปต์. 2548: ออนไลน์)

แนวทางในการส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกดังกล่าวข้างต้น จึงเป็นสิ่งที่องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพผู้ดูแลเด็กต้องให้ความสำคัญ ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการวิจัย เพื่อพัฒนารูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และ

พฤติกรรมการสื่อสารทางบวกขึ้น โดยมีแนวคิด ทฤษฎีที่เป็นพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบฝึกอบรม ดังนี้ ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ ทฤษฎีการเรียนรู้โดยการค้นพบของบรูเนอร์ แนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม และแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างความรู้ จากการศึกษาทำให้พบว่า รูปแบบการฝึกอบรมที่มุ่งเน้นให้ผู้ดูแลเด็กเป็นผู้มีจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกได้นั้น ต้องอาศัยกระบวนการหรือขั้นตอนการฝึกอบรมที่ให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้ของบุคคล ซึ่งเพียเจต์เชื่อว่า การที่บุคคลได้มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทำให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ ซึ่งเกิดจากการหลอมรวมระหว่างประสบการณ์เดิมหรือความรู้เดิมที่มีอยู่กับประสบการณ์ใหม่หรือความรู้ใหม่ที่ได้รับทำให้เกิดความสมดุล (Equilibrium) ของโครงสร้างทางสติปัญญาเกิดเป็นความรู้และส่งผลต่อการแสดงพฤติกรรมของบุคคล (Wadsworth. 1996: 14-17) ในขณะเดียวกัน บูรเนอร์เชื่อว่า มีความจำเป็นที่ต้องให้ความสำคัญกับกระบวนการคิดและการกระตุ้นให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ด้วยการค้นพบด้วยตนเอง โดยบุคคลควรได้มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมซึ่งจะช่วยในการสะสมข้อมูลและประมวลข้อมูลข่าวสารจนเกิดเป็นความรู้ใหม่ได้ (สุรางค์ โค้วตระกูล. 2550: 212-214, 298-299) นอกจากนี้ แนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมได้เน้นให้เห็นถึงความสำคัญของการเรียนรู้ที่เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล โดยมีประสบการณ์เดิมเป็นพื้นฐาน ผลของการเรียนรู้จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับบุคคลด้านจิตสำนึก ทัศนคติ ความตระหนัก ความรู้และทักษะ (วราลักษณ์ ไชยทัพ. 2544: 24) และแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างความรู้ ได้มุ่งเน้นให้บุคคลสร้างความรู้ด้วยตนเอง โดยมีความรู้และประสบการณ์เดิมของบุคคลเป็นฐาน และเมื่อบุคคลได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับบุคคลอื่นจะช่วยขยายความรู้ เมื่อบุคคลเกิดความรู้ใหม่จะสามารถนำความรู้ไปใช้หรือเสนอแนวทางการใช้ความรู้ใหม่ได้ต่อไป (สุวิทย์ มูลคำ; และ อรทัย มูลคำ. 2545: 131)

การศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีดังกล่าวข้างต้น ทำให้ได้องค์ประกอบที่นำสู่กระบวนการ หรือขั้นตอนการฝึกอบรม เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก 4 ประการ กล่าวคือ องค์ประกอบที่ 1 กระบวนการเรียนรู้ของบุคคล เป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญในการก่อเกิดพฤติกรรม เนื่องจากประสบการณ์และความรู้ที่บุคคลได้รับจากการสังเกต การคิดและการลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเองหรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้จะเป็นเครื่องมือที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคล ทำให้เกิดขั้นตอนการฝึกอบรมขั้นจุดประกาย (Twinkle) ใช้ตัวอักษรย่อ T เป็นขั้นที่ผู้ฝึกอบรมให้สิ่งเร้าซึ่งอาจเป็นสถานการณ์ กรณีตัวอย่าง รูปภาพ นิทาน เกม เพลงกับผู้เข้ารับการฝึกอบรม เพื่อกระตุ้นการคิดเกี่ยวกับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน ความเชื่ออำนาจในตน และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวก องค์ประกอบที่ 2 การคิดใคร่ครวญ เป็นองค์ประกอบที่ช่วยให้เกิดการเชื่อมโยงความรู้กับประสบการณ์เดิม การทบทวน ไตร่ตรองประสบการณ์จะช่วยกลั่นกรองความคิด การแสวงหาคำตอบ ก่อให้เกิดความเข้าใจ ทำให้เกิดขั้นตอนการฝึกอบรมขั้นสะท้อนคิด (Reflection) ใช้ตัวอักษรย่อ R เป็นขั้นที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมแสดงออกถึงความเข้าใจในสิ่งที่เรียนรู้ผ่านวิธีการต่างๆ เช่น การสนทนา การเล่าเรื่อง การเขียน การตอบคำถาม องค์ประกอบที่ 3 การมีปฏิสัมพันธ์

เป็นองค์ประกอบที่ช่วยให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน การมีโอกาสแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การวิเคราะห์และเรียนรู้ร่วมกันกับผู้อื่นจะส่งผลต่อการเกิดองค์ความรู้ การตรวจสอบ การขยายตัวของความรู้ ความคิด ความเข้าใจที่บุคคลแต่ละคนมี ทำให้เกิดขั้นตอนการฝึกอบรมขั้นแลกเปลี่ยนและเรียนรู้ (Edification) ใช้ตัวอักษรย่อ E เป็นขั้นที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้แบ่งปันความรู้ ความเข้าใจของตนเองกับผู้อื่น และรับฟังผู้อื่นอย่างตั้งใจ หรือแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมอย่างสร้างสรรค์ และองค์ประกอบที่ 4 การสรุปความรู้ เป็นองค์ประกอบที่ช่วยให้บุคคลได้มีโอกาสตรวจสอบและประมวลความรู้ ความเข้าใจด้วยตนเอง ประยุกต์ใช้ความรู้ หรือตัดสินใจเลือกที่จะกระทำหรือปฏิบัติ ซึ่งจะนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคล ทำให้เกิดขั้นตอนการฝึกอบรมขั้นนำความรู้สู่การปฏิบัติ (Exercise) ใช้ตัวอักษรย่อ E เป็นขั้นที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมประมวลผลความรู้และประยุกต์ใช้สิ่งที่เรียนรู้ในสถานการณ์ใหม่ จากกรอบแนวคิดในการวิจัยที่กล่าวมาข้างต้น สามารถแสดงภาพประกอบดังนี้



ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานของการวิจัย

1. ผู้ดูแลเด็กในกลุ่มทดลองภายหลังการฝึกอบรม 1 เดือน เป็นผู้ที่มีจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม สำหรับผู้ดูแลเด็กในกลุ่มควบคุมไม่แตกต่างจากก่อนการฝึกอบรม เมื่อวัดผลหลังการฝึกอบรม 1 เดือน

2. ผู้ดูแลเด็กในกลุ่มทดลองเป็นผู้ที่มีจิตลักษณะที่พึงประสงค์สูงกว่ากลุ่มควบคุม เมื่อวัดผลหลังการฝึกอบรมทันที และมีจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสูงกว่ากลุ่มควบคุม เมื่อวัดผลหลังการฝึกอบรม 1 เดือน

3. ผู้ดูแลเด็กในกลุ่มทดลองที่มีจิตลักษณะที่พึงประสงค์สูง เป็นผู้ที่มีพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสูงกว่าผู้ดูแลที่มีจิตลักษณะที่พึงประสงค์ต่ำ เมื่อวัดผลหลังการฝึกอบรม 1 เดือน

บทที่ 2
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นพื้นฐาน และเป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก ผลจากการศึกษาได้นำเสนอรายละเอียดต่าง ๆ ตามหัวข้อต่อไปนี้

1. แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก
    1.1 คุณสมบัติของผู้ดูแลเด็ก
    1.2 บทบาทหน้าที่ของผู้ดูแลเด็ก
    1.3 การพัฒนาผู้ดูแลเด็ก
    1.4 ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม
    1.5 แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์
    1.6 ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน
    1.7 ความเชื่ออำนาจในตน
    1.8 ทัศนคติ
    1.9 ความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับการสื่อสาร
    1.10 การสื่อสารทางบวก
2. แนวคิดและทฤษฎีที่นำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบฝึกอบรม
    2.1 มโนทัศน์ของการฝึกอบรม
    2.2 ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์
    2.3 ทฤษฎีการเรียนรู้โดยการค้นพบของบรูเนอร์
    2.4 แนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม
    2.5 แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างความรู้
    2.6 กรอบแนวคิดในการพัฒนารูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก

1. แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก

การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีอายุตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 6 ปี เป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการจัดการศึกษาของมนุษย์ เด็กในช่วงวัยนี้เป็นวัยเริ่มต้นชีวิต ทั้งนี้เพราะเป็นวัยที่มีความสำคัญต่อการวางรากฐานทางบุคลิกภาพ ลักษณะนิสัยพื้นฐาน และสมองเจริญเติบโตได้ถึง ร้อยละ 80 ของผู้ใหญ่ เป็นช่วงวัยแห่งการเรียนรู้ มีจินตนาการ เป็นช่วงวัยที่ต้องพึ่งพาผู้ใหญ่ หากเด็กได้รับการอบรมเลี้ยงดู สร้างเสริมอย่างถูกต้องและได้รับการตอบสนองตามช่วงวัยอย่างเหมาะสมจะทำให้เด็กปฐมวัยเติบโตเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพของประเทศชาติในอนาคตต่อไป

การจัดการศึกษาปฐมวัยในปัจจุบัน แม้จะไม่เป็นการศึกษาภาคบังคับ แต่รัฐบาลก็ให้การสนับสนุนส่งเสริมอย่างเต็มที่ โดยมุ่งที่จะเตรียมความพร้อมให้แก่เด็กก่อนเข้าเรียนในระดับประถมศึกษา และส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการทุกด้าน ตลอดจนอบรมเลี้ยงดูให้เด็กมีลักษณะนิสัยที่ดี (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. 2548: 3) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เป็นสถานที่จัดการศึกษาปฐมวัยแห่งหนึ่ง ที่ทำหน้าที่ดูแลและให้การศึกษาเด็ก อายุระหว่าง 3-5 ปี มีฐานะเทียบเท่าสถานศึกษา เป็นศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดตั้งขึ้นเอง และศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของส่วนราชการต่างๆ ที่ถ่ายโอนให้อยู่ในความดูแลรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด/มัสยิด กรมการศาสนา ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก กรมการพัฒนาชุมชน และศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก (เด็ก 3 ขวบ) รับถ่ายโอนจากสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (กรมส่งเสริมการปกครองถิ่น 2549: 1) ซึ่งผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษาให้กับเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก คือ ผู้ดูแลเด็ก

นโยบาย ยุทธศาสตร์การพัฒนาเด็กปฐมวัย (0-5 ปี) ระยะยาว พ.ศ. 2550-2559 ได้ระบุว่าผู้ดูแลเด็กจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาให้มีความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะในการอบรมเลี้ยงดู การจัดประสบการณ์และสร้างสิ่งแวดล้อม เพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็กปฐมวัยอย่างถูกต้องเหมาะสม รวมทั้งสร้างจิตสำนึกให้เห็นคุณค่าของการพัฒนาเด็ก เป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็ก ตลอดจนมีคุณลักษณะและคุณภาพเหมาะสมกับการทำงานกับเด็กปฐมวัย (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2550: 20-30) ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาให้ผู้ดูแลเด็กมีความพร้อมสำหรับการสร้างและพัฒนาเด็กปฐมวัย มิติในการพัฒนาผู้ดูแลเด็กที่ไม่ควรมองข้าม คือ การพัฒนาลักษณะทางจิตใจหรือจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวก เนื่องจากจิตเป็นมูลฐานแห่งพฤติกรรมการประพฤติปฏิบัติทุกทาง ทั้งความเจริญ ความเสื่อม ความสุขและความทุกข์ต่างๆ จิตเป็นส่วนสำคัญที่สุดของบุคลิกภาพ จิตคือกรอบความคิด ความรู้สึก ความต้องการ ทำหน้าที่สั่งการ (Frame of Reference) บุคคลประพฤติปฏิบัติอย่างไร จึงขึ้นกับกรอบความคิดของบุคคลเป็นสำคัญ (นงเยาว์ แข่งเพ็ญแข. 2548: 1) การสร้างเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์ด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน ความเชื่ออำนาจในตน ทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสารทางบวก ให้กับผู้ดูแลเด็กจะเป็นพลังในการขับเคลื่อนให้ผู้ดูแลเด็กแสดงพฤติกรรมที่น่าปรารถนาในการปฏิบัติหน้าที่ต่อ

เด็ก และการมีพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกของผู้ดูแลเด็กจะช่วยสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ที่ดี เป็นแบบอย่างในการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีกับผู้อื่น รวมทั้งสนับสนุนส่งเสริมให้เด็กเป็นผู้ที่มีคุณลักษณะทางจิตใจที่ดีได้ต่อไปด้วย

1.1 คุณสมบัติของผู้ดูแลเด็ก

กรมส่งเสริมการปกครองถิ่น (2549: 4) ได้จัดทำมาตรฐานด้านบุคคลและการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเกี่ยวกับการกำหนดคุณสมบัติของผู้ดูแลเด็กไว้ ดังนี้

ผู้ดูแลเด็ก จะมีวุฒิการศึกษาตามที่คณะกรรมการกลางพนักงานส่วนท้องถิ่นกำหนด โดยมีสถานภาพเป็นพนักงานจ้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามมาตรฐานทั่วไปหรือหลักเกณฑ์เกี่ยวกับพนักงานจ้างที่ออกตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 โดยควรมีคุณสมบัติ ดังนี้

1. มีคุณสมบัติทั่วไปและคุณสมบัติเฉพาะตำแหน่งตามมาตรฐานทั่วไปที่คณะกรรมการกลางพนักงานส่วนท้องถิ่นกำหนด
2. ไม่เป็นผู้มีความประพฤติเสื่อมเสียหรือบกพร่องในศีลธรรมอันดี
3. ไม่มีประวัติการกระทำผิดต่อเด็กหรือละเมิดสิทธิเด็ก
4. ไม่เป็นผู้เคยต้องรับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่ความผิดที่เป็นลหุโทษ หรือความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท
5. แพทย์ให้การรับรองว่ามีสุขภาพจิตดี สุขภาพแข็งแรง ไม่เป็นโรคติดต่อร้ายแรง ไม่เป็นผู้วิกลจริต หรือจิตฟั่นเฟือน ไม่สมประกอบและไม่เป็นผู้ติดสารเสพติด
6. มีระดับวุฒิภาวะและบุคลิกลักษณะเหมาะสมทั้งด้านจิตใจ อารมณ์ สังคม มีความตั้งใจปฏิบัติงานด้วยความรัก ความอ่อนโยน เอื้อต่อการปฏิบัติหน้าที่ในการดูแลเด็กเล็กอย่างเหมาะสม
7. เป็นบุคคลที่มีความรักเด็ก มีอุปนิสัยสุขุม เยือกเย็นและมีความขยันอดทน
8. มีประสบการณ์ในการทำงานเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กปฐมวัยมาแล้วไม่น้อยกว่า 2 ปี

1.2 บทบาทหน้าที่ของผู้ดูแลเด็ก

ผู้ดูแลเด็ก (Caregiver) ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เป็นบุคคลที่จะต้องทำหน้าที่ทั้งการเป็นครูและตัวแทนของพ่อแม่ในการจัดการดูแล ให้การศึกษา ปกป้องคุ้มครองเด็ก พฤติกรรมที่ผู้ดูแลเด็กแสดงออกต่อเด็กจะมีผลกระทบต่อการปรับตัวทางสังคมของเด็กรวมถึงการที่เด็กจะได้รับการยอมรับด้วย (จีระพันธุ์ พูลพัฒน์. 2551: 29)

กรมส่งเสริมการปกครองถิ่น (2549: 4) ได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้ดูแลเด็กตามมาตรฐานด้านบุคคลและการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไว้ดังนี้

1. ปฏิบัติหน้าที่ตามกิจวัตรของเด็ก เพื่อให้เด็กมีความเจริญเติบโต มีพัฒนาการทุกด้านตามวัย

2. ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กในลักษณะบูรณาการเชิงสร้างสรรค์กล่าวคือ ให้เด็กได้พัฒนาด้านจิตใจ อารมณ์ สังคม และจริยธรรมไปพร้อมๆ กัน โดยให้โอกาสเด็กเรียนรู้จากสิ่งของและผู้คนที่อยู่รอบข้าง ซึ่งเด็กจะเรียนรู้โดยประสาทสัมผัสทั้งห้า การเคลื่อนไหว การเล่นและการลงมือกระทำ ดังนั้น ผู้ดูแลเด็กจะต้องส่งเสริมให้โอกาสเด็กได้พัฒนาอย่างเต็มที่ รวมทั้งการปฏิสัมพันธ์กับเด็กด้วยคำพูดและกิริยาท่าทางที่นุ่มนวล อ่อนโยน แสดงความรักความอบอุ่นต่อเด็ก

3. สังเกตและบันทึกความเจริญเติบโต พฤติกรรม พัฒนาการต่างๆ ของเด็ก เพื่อจะได้เห็นความเปลี่ยนแปลงทั้งปกติ และผิดปกติที่เกิดขึ้นกับเด็ก ซึ่งจะนำไปสู่การค้นหาสาเหตุและวิธีการแก้ไขได้ทันท่วงที

4. จัดสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัย ถูกสุขลักษณะเหมาะสมในการพัฒนาเด็กทุกด้านทั้งภายในอาคารและภายนอกอาคารให้สะอาด มีความปลอดภัยและเหมาะสมกับพัฒนาการของเด็ก

5. ประสานสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับพ่อแม่ ผู้ปกครองและสมาชิกในครอบครัว ตลอดจนเป็นสื่อกลางในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเด็กกับพ่อแม่ ผู้ปกครองและสมาชิกในครอบครัว เพื่อทราบถึงพฤติกรรม พัฒนาการการเปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง

6. มีการพัฒนาตนเองในทางวิชาการและอาชีพ ใฝ่หาความรู้และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ กล่าวคือ ศึกษาหาความรู้ เข้ารับการอบรมเพิ่มเติมอย่างสม่ำเสมอ การติดตามความเปลี่ยนแปลงด้านความรู้และเทคโนโลยีโดยอาศัยสื่อที่หลากหลาย รวมทั้งการรวมกลุ่มแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การศึกษาดูงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่มีคุณภาพ การเข้าร่วมเป็นสมาชิกและการจัดตั้งชมรมเครือข่ายสำหรับผู้ดูแลเด็ก ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์โดยตรงแก่ผู้ดูแลเด็ก นอกจากนี้ผู้ดูแลเด็กต้องพัฒนาตนเองด้านบุคลิกภาพ เช่น การพัฒนาด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม จิตใจ จริยธรรม เรียนรู้ที่จะรู้จักตนเองและผู้อื่น การสื่อสารและการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง

7. รู้จักใช้ประโยชน์จากแหล่งข้อมูลความรู้และเครือข่ายการปฏิบัติงานเพื่อสนับสนุนการปฏิบัติงานในด้านต่างๆ จากหน่วยงานภาครัฐ องค์กรเอกชนและแหล่งข้อมูลต่างๆ ในชุมชน

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2540: 63-64, 70-71) ได้กล่าวเพิ่มเติมถึงบทบาทหน้าที่ของผู้ที่ทำหน้าที่ดูแลและปฏิบัติการสอนระดับปฐมวัยว่า ผู้ที่ทำหน้าที่นี้เป็นบุคคลสำคัญของการศึกษาที่ทำให้กลไกการศึกษาเป็นไปตามจุดประสงค์ของสังคม สิ่งที่ผู้ที่ทำหน้าที่ดูแลและปฏิบัติการสอนระดับปฐมวัยจัดกระทำขึ้นเพื่อการศึกษาจึงมีความหมายต่อสังคมและอนาคตของคนในสังคมนั้น การรู้และเข้าใจในบทบาทของตน การเข้าถึงเด็กและพร้อมที่จะเป็นที่พึ่งให้กับเด็ก โดยคำนึงถึงความแตกต่างของเด็กเป็นสำคัญ การให้กำลังใจและเข้าใจเด็กอย่างมีเหตุผลจะทำให้งานบรรลุเป้าหมาย โดยเฉพาะการศึกษาปฐมวัย เป็นการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่เน้นการส่งเสริมพัฒนาการเด็กทุกด้านทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม สติปัญญาและพัฒนาความสามารถของแต่ละบุคคล เพื่อเป็นพื้นฐานของการดำรงชีวิตและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข บทบาทของผู้ที่ทำหน้าที่ดูแลและ

ปฏิบัติการสอนระดับปฐมวัยจึงไม่ใช่การทำหน้าที่การสอนเท่านั้น แต่จะต้องเข้าใจถึงพัฒนาการและหลักการสอนที่จะทำให้เด็กพัฒนาด้านต่างๆ ได้เต็มศักยภาพด้วย สอดคล้องกับความคิดเห็นของ เดิมแท้ ชาวหินฟ้า; รัศมี กฤษณมิษ; และ สุวิดา แสงสีหนาท (2550: 164) ที่เชื่อว่า ผู้ดูแลเด็กมิใช่ทำหน้าที่เพียงสอนด้วยวาจาเท่านั้น แต่ความเอาใจใส่และพฤติกรรมของผู้ดูแลเด็กล้วนเป็นสื่อการสอนเป็นแบบอย่างที่มีค่าสำหรับเด็ก ผู้ดูแลเด็กจึงต้องพัฒนาตนเองอยู่เสมอทั้งในด้านความรู้ ความสามารถ บุคลิกภาพ คุณธรรม ตลอดจนการมีเจตคติที่ดี (ปรียานุช สถาวรมณี. 2541: 9, 15)

เบญจา แสงมลิ (2545: 52-53) ได้แสดงความคิดเห็นที่สอดคล้องกันเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของผู้ปฏิบัติการสอนระดับปฐมวัยว่า ควรเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือ แนะนำ ให้กำลังใจแก่เด็ก ซึ่งจะทำให้เด็กลงมือทำสิ่งต่างๆ ด้วยความเต็มใจ และอบรมเลี้ยงดูเด็ก โดยเป็นผู้กระตุ้นให้เด็กรู้จักคิด รู้จักสังเกต รู้จักเปรียบเทียบ สามารถตัดสินใจและพึ่งตนเองได้ให้อิสรภาพแก่เด็กอย่างมีขอบเขต เช่น การให้เด็กมีอิสรภาพในการเคลื่อนไหวตามธรรมชาติของเด็ก ระมัดระวังความปลอดภัยให้กับเด็ก ส่งเสริมให้เด็กเจริญเติบโตในทุกด้าน โดยต้องเข้าใจธรรมชาติและพัฒนาการของเด็กด้วย และต้องไม่ลืมที่จะปลูกฝังนิสัยที่ดีงามให้กับเด็ก โดยกระทำตนเป็นแบบอย่างทั้งท่าทาง การพูด การกระทำ เนื่องจากเด็กเล็กยังไม่มีประสบการณ์ทางสังคม เด็กจะคล้อยตามแบบอย่างและยึดภาพที่ผู้ปฏิบัติการสอนแสดง เกิดการซึมซับจนเป็นนิสัย ดังนั้นผู้ปฏิบัติการสอนจึงจำเป็นต้องแสดงพฤติกรรมที่ถูกต้องอยู่เสมอ

บทบาทหน้าที่ที่สำคัญของผู้ปฏิบัติการสอนนอกเหนือจากการเป็นแบบอย่างที่ดีแล้ว วิชัย วงษ์ใหญ่ (2543: 19-25) ได้กล่าวว่า ผู้ปฏิบัติการสอนควรเป็นผู้ที่จัดการเรียนการสอนตามสภาพจริง เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง ผู้ปฏิบัติการสอนเป็นเพียงผู้กระตุ้นรับผิดชอบ วินิจฉัยผู้เรียนและกระบวนการเรียนรู้ เป็นนักจัดการเรียนรู้ รวมทั้งเป็นผู้เอื้ออำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ ดังนี้

1. ฟังอย่างมีประสิทธิภาพ ทักษะการฟังเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นสำหรับผู้ปฏิบัติการสอน เพราะต้องใช้สื่อสารกับผู้เรียนตลอดเวลา เพื่อจะได้ตอบสนองความต้องการของผู้เรียน คอยช่วยเหลือสนับสนุนในสิ่งที่ผู้เรียนต้องการและสนใจจะเรียนรู้ ต้องมีความอดทน ใส่ใจในสิ่งที่ผู้เรียนพูด ทักษะการฟังเป็นสิ่งที่ผู้ปฏิบัติการสอนจะต้องหมั่นพัฒนาตนให้มีการฟังอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อสามารถติดต่อสื่อสารกับผู้เรียนได้ทุกกลุ่มเป้าหมาย

2. ความจริงใจ การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนถือเป็นเป้าหมายที่พึงประสงค์ซึ่งจะบรรลุผลได้ขึ้นอยู่กับผู้ปฏิบัติการสอนมีความจริงใจกับผู้เรียน โดยผู้ปฏิบัติการสอนต้องมีความจริงใจกับตนเองเป็นประการแรกก่อน จึงจะสามารถให้ความจริงใจ ความรักและความหวังดีกับผู้เรียนด้วยความบริสุทธิ์ใจ ทั้งในด้านการเตรียมบทเรียน การดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน การกระตุ้นผู้เรียน การเสริมแรง การให้ข้อมูลย้อนกลับผู้เรียน รวมทั้งการประเมินผล โดยผู้ปฏิบัติการสอนมีความตระหนักถึงความสำคัญในวิชาชีพ การมีทัศนคติต่อการสอนและเจตคติที่ดีต่อผู้เรียน

3. ความเข้าใจ ผู้ปฏิบัติการสอนควรมีความเข้าใจตนเองเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของตนอย่างแท้จริง ซึ่งจะเป็นพื้นฐานที่นำไปสู่ความเข้าใจผู้เรียนอย่างแท้จริงโดยปราศจากความขัดแย้งทั้งความคิดและการกระทำ คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ไม่เปรียบเทียบผู้เรียนกับบุคคลอื่นจนทำให้ผู้เรียนเกิดปมด้อย การเปรียบเทียบก่อให้เกิดความกลัว ความริษยา รวมทั้งความน้อยเนื้อต่ำใจ การเปรียบเทียบจะมีผลทำลายความมั่นใจ ความเชื่อมั่นในตนเองของผู้เรียน ซึ่งความเชื่อมั่นในตนเองจะเป็นพื้นฐานของการเรียนรู้ การให้กำลังใจจากผู้ปฏิบัติการสอนจะเป็นพลังที่จะช่วยให้ผู้เรียนกระทำหรือเว้นการกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่คาดหวัง ผู้ปฏิบัติการสอนต้องเข้าใจผู้เรียน สนับสนุนให้กำลังใจ เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุเป้าหมายของการเรียนรู้

4. การยอมรับ ผู้ปฏิบัติการสอนต้องเข้าใจผู้เรียนและยอมรับผู้เรียนในฐานะบุคคล มีเจตคติที่ดีต่อผู้เรียน มองผู้เรียนเป็นบุคคลที่มีคุณค่า มีความเอื้ออาทรต่อกัน เมื่อผู้ปฏิบัติการสอนเข้าใจและยอมรับผู้เรียนได้จะทำให้การเรียนการสอนเป็นไปโดยราบรื่น ผู้เรียนมีความรู้สึกเป็นสุข สะดวกสบายในการเรียนรู้

5. ความฉลาดมีปฏิภาณไหวพริบในการเผชิญสถานการณ์ต่าง ๆ ต้องเข้าใจสถานการณ์ของความจริงที่ปรากฏเพื่อที่จะนำไปสู่การกระทำที่จะบรรลุจุดมุ่งหมายที่พึงประสงค์

6. ทักษะในการสื่อสารระหว่างบุคคล การสื่อสารระหว่างบุคคลไม่ว่าจะเป็นภาษาพูดและภาษากายหรือภาษาท่าทางมีความสำคัญ ผู้ปฏิบัติการสอนต้องสามารถสื่อความหมายและเข้าใจความหมายที่ซ่อนเร้นอยู่ในคำพูดและท่าทางของผู้เรียน

จากที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่า บทบาทหน้าที่ที่สำคัญของผู้ปฏิบัติการสอนหรือผู้ดูแลเด็กนั้น นอกจากจะมีบทบาทในการจัดการเรียนการสอนสาระความรู้ให้กับเด็กแล้ว ต้องเข้าใจพัฒนาการและหลักการสอน เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนและปฏิบัติต่อเด็กอย่างเหมาะสมสอดคล้องกับวัยและพัฒนาการของเด็ก ต้องเป็นผู้ที่มีคุณธรรม กระทำตนเป็นสื่อการสอนที่ดี หรือเป็นแบบอย่างที่มีค่าแก่เด็ก สื่อสารกับเด็กด้วยภาษาพูดและภาษาท่าทางอย่างเหมาะสมรวมทั้งฟังอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อตอบสนองช่วยเหลือ สนับสนุนสิ่งที่เด็กต้องการและสนใจที่จะเรียนรู้

1.3 การพัฒนาผู้ดูแลเด็ก

ปรียานุช สถาวรมณี (2541: 9) กล่าวว่า การพัฒนาผู้ปฏิบัติการสอนหรือผู้ดูแลเด็กนั้น เป็นการส่งเสริมให้ผู้ปฏิบัติการสอนหรือผู้ดูแลเด็กเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ มีบุคลิกภาพ มีคุณธรรม ตลอดจนมีเจตคติที่ดีในความเป็นครู โดยมีจุดมุ่งหมายของการพัฒนา 3 ประการ คือ การเพิ่มพูนความรู้ การเพิ่มพูนความชำนาญหรือทักษะ การเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรม และก่อนที่จะทำการพัฒนานั้น ผู้ทำการพัฒนาจะต้องมีความเข้าใจว่า พฤติกรรมมนุษย์เป็นปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ระหว่างองค์ประกอบ 3 ประการ คือ ความรู้สึก (Affection) ความคิด (Cognition) และการกระทำ (Behavior or Action) การเปลี่ยนแปลงในส่วนหนึ่งจะส่งผลกระทบต่อส่วนอื่นๆ เสมอ (สิริวัฒน์ ศรีเครือดง. 2551: ออนไลน์)

ปราณี รามสูต; และ จำรัส ด้วงสุวรรณ (2545: 1-2) ได้อธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับพฤติกรรมว่า พฤติกรรม (Behavior) เป็นการกระทำของบุคคลในทุกลักษณะ โดยเป็นไปตามธรรมชาติหรือจงใจที่จะกระทำซึ่งอาจรู้ตัวหรือไม่รู้ตัว และเป็นการกระทำที่สังเกตได้โดยใช้ประสาทสัมผัสหรือเครื่องมือที่ช่วยในการสังเกต การศึกษาพฤติกรรมในปัจจุบันไม่เน้นให้แบ่งประเภทของพฤติกรรม แต่การเรียนรู้เกี่ยวกับประเภทของพฤติกรรมจะช่วยทำให้เข้าใจแนวทางการพัฒนาพฤติกรรมได้ง่ายขึ้น ซึ่งนักจิตวิทยานิยมแบ่งพฤติกรรมออกเป็น 2 ประเภท กล่าวคือ

1. พฤติกรรมภายนอก (Overt Behavior) ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่สังเกตได้ชัดเจน สามารถแบ่งพฤติกรรมภายนอกนี้ออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1.1 พฤติกรรมที่สังเกตได้โดยอาศัยประสาทสัมผัส ไม่ต้องใช้เครื่องมือช่วย เช่น การพูด การหัวเราะ การร้องไห้ การเคลื่อนไหวของร่างกาย

1.2 พฤติกรรมที่ต้องใช้เครื่องมือหรือการวิเคราะห์ทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งไม่สามารถสังเกตได้ด้วยตาหรือประสาทสัมผัส เช่น การทำงานของกระเพาะอาหาร

2. พฤติกรรมภายในหรือสภาพจิตใจ (Covert Behavior) เป็นพฤติกรรมที่ไม่สามารถมองเห็นได้ เช่น อารมณ์ ความรู้สึก ซึ่งจะมีผลต่อการเรียนรู้ ความคิด การตัดสินใจ พฤติกรรมภายในนี้คนอื่นจะสามารถรู้ได้ เมื่อบุคคลนั้นแสดงพฤติกรรมออกมา

พฤติกรรมภายนอกและพฤติกรรมภายในมีความสัมพันธ์กัน พฤติกรรมภายในเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมภายนอก เช่น บุคคลจะพูดหรือแสดงกิริยาที่สอดคล้องกับความรู้สึกนึกคิดภายใน ดังนั้นการศึกษาพฤติกรรมของบุคคลเพื่อการพัฒนาตน จึงให้ความสำคัญกับพฤติกรรมภายในด้วย เนื่องจากพฤติกรรมภายในเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมภายนอก หากบุคคลมีความรู้สึกนึกคิดในทางบวกซึ่งเป็นความคิดที่ก่อให้เกิดประโยชน์ เกิดกำลังใจ มีแรงจูงใจในตนเองจะทำให้การกระทำหรือการปฏิบัติของบุคคลนั้นเป็นไปในทางบวกด้วย

จากที่กล่าวมาสามารถสรุปได้ว่า พฤติกรรมเป็นการกระทำของบุคคลทั้งภายใน คือด้านจิตใจ และการแสดงออกที่สามารถสังเกตเห็นได้จากภายนอก พฤติกรรมภายนอกและพฤติกรรมภายในมีความสัมพันธ์กัน พฤติกรรมภายในเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมภายนอก ดังนั้นในการศึกษาและพัฒนาบุคคลจึงควรพัฒนาทั้งจิตใจที่อยู่ภายในและพฤติกรรมภายนอก เมื่อจิตใจที่อยู่ภายในดี พฤติกรรมภายนอกจะดีตามไปด้วย จากความสัมพันธ์กันของพฤติกรรมมนุษย์ประกอบกับแนวทางในการทำงานเพื่อการพัฒนาเด็กปฐมวัยของผู้ดูแลเด็ก ทำให้ต้องหันกลับมาทบทวนกันว่า การพัฒนาผู้ดูแลเด็กเพียงความรู้ ความเชี่ยวชาญเท่านั้นยังไม่เพียงพอ แต่จะต้องสร้างให้ผู้ดูแลเด็กเกิดความตระหนัก มีความมุ่งมั่นในการทำงาน เชื่อมั่นในการกระทำพฤติกรรมที่ดีของตน เห็นประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งต่อตนเองและผู้อื่น อันจะนำไปสู่ความพยายามในการทำงานเพื่อการพัฒนาเด็กปฐมวัยอย่างจริงจังและเป็นรูปธรรมมากขึ้นต่อไป ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะส่งเสริมให้ผู้ดูแลเด็กมีพฤติกรรมภายในหรือลักษณะจิตใจและพฤติกรรมภายนอกที่ดี ดังจะได้กล่าวถึงรายละเอียดของลักษณะจิตใจและพฤติกรรมภายนอกที่ต้องการจะส่งเสริมต่อไป

1.4 ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม

ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม เป็นองค์ความรู้ทางจิตพฤติกรรมศาสตร์ที่เกิดจากการสรุปผลการวิจัย สาเหตุของพฤติกรรมประเภทต่าง ๆ ของบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 6-60 ปี จำนวนรวมหลายพันคน และทฤษฎีนี้ได้รับการตรวจสอบพร้อมทั้งมีผลการวิจัยที่สนับสนุนมาโดยตลอด จนกระทั่งปัจจุบัน การศึกษาเน้นสาเหตุภายในตัวบุคคล ที่เป็นลักษณะทางจิตใจของการเป็นผู้มีพฤติกรรมของคนดีและคนเก่ง และข้อสรุปดังกล่าวได้นำเสนอเป็นครั้งแรกในหนังสือชื่อ “ครูกับการปลูกฝังจริยธรรมแก่นักเรียน” (ดวงเดือน พันธุมนาวิน. 2548: 84, 88)

ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม เป็นทฤษฎีที่นำเสนอเกี่ยวกับจิตลักษณะ 8 ประการ ที่อาจเป็นสาเหตุของพฤติกรรมของคนดีและคนเก่ง ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2544: 1-16, 54 – 62, 161-167; 2549: 11-12) ได้นำเสนอทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมนี้ในรูปต้นไม้ใหญ่ที่ประกอบ ด้วย 3 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นดอกและผลไม้ของต้นไม้ ส่วนลำต้นและส่วนที่เป็นราก ดังนี้

ส่วนแรก คือ ส่วนดอกและผลไม้ของต้นไม้ แสดงถึงพฤติกรรมของคนดีและคนเก่ง ซึ่งพฤติกรรมของคนดีประกอบด้วย 2 พฤติกรรมหลัก คือ พฤติกรรมการไม่เบียดเบียนตนเองหรือไม่ทำลายตนเอง เช่น พฤติกรรมการบริโภคอย่างเหมาะสม พฤติกรรมอนามัย เป็นต้น และพฤติกรรมการไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน เช่น พฤติกรรมช่วยเหลือเอื้อเฟื้อ พฤติกรรมก้าวร้าวน้อย สำหรับพฤติกรรมของคนดีและคนเก่งประกอบด้วย 2 พฤติกรรมหลัก คือ พฤติกรรมการทำตามหน้าที่ เช่น พฤติกรรมการทำงาน พฤติกรรมรับผิดชอบ พฤติกรรมอบรมเลี้ยงดูเด็ก เป็นต้น และพฤติกรรมการพัฒนาตนและสังคม เช่น พฤติกรรมจริยธรรม พฤติกรรมอาสาพัฒนา

ส่วนที่สอง คือ ส่วนลำต้นของต้นไม้ อันเป็นผลจากจิตลักษณะที่ราก 3 ประการประกอบด้วย จิตลักษณะ 5 ประการ ได้แก่ 1) เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง เจตนาของการกระทำที่ทำเพื่อส่วนรวมมากกว่าส่วนตัวหรือพวกพ้อง 2) ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน หมายถึง ความสามารถในการคาดการณ์ไกลว่า สิ่งที่กระทำลงไปในปัจจุบันจะส่งผลอย่างไร ในปริมาณเท่าใดต่อใครตลอดจนความสามารถในการอดได้รอได้อย่างเหมาะสม 3) ความเชื่ออำนาจในตน หมายถึง ความเชื่อว่า ผลที่เกิดขึ้นกับตนเองเป็นเพราะการกระทำของตน มิใช่เกิดจากโชคเคราะห์ ความบังเอิญหรือการควบคุมของคนอื่น เป็นความรู้สึกในการทำนายได้ควบคุมได้ของบุคคล 4) แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ หมายถึง ความมุมานะ บากบั่นฝ่าฟันอุปสรรคในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งจนประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ และ 5) ทัศนคติ คุณธรรม และค่านิยม ทัศนคติ หมายถึง การเห็นประโยชน์ โทษของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ความพอใจไม่พอใจต่อสิ่งนั้น และความพร้อมที่จะมีพฤติกรรมต่อสิ่งนั้น ส่วนคุณธรรม หมายถึง สิ่งที่ส่วนรวมเห็นว่าดีงาม และค่านิยม หมายถึง สิ่งที่คนส่วนใหญ่เห็นว่าสำคัญ จิตลักษณะ 5 ประการนี้ ถ้ามีมากในบุคคลใด บุคคลนั้นจะเป็นผู้มีพฤติกรรมของคนดีและคนเก่งอย่างสม่ำเสมอ และถ้าต้องการที่จะเข้าใจ อธิบายทำนาย และพัฒนาพฤติกรรมชนิดใด จะต้องใช้จิตลักษณะบางด้านหรือทั้ง 5 ด้านนี้ประกอบกันจึงจะได้ผลดีที่สุด (ดุจเดือน พันธุมนาวิน. 2551: 20-21)

ส่วนที่สาม คือ รากของต้นไม้หรือลักษณะพื้นฐานทางจิตใจที่สำคัญของมนุษย์ 3 ด้าน ได้แก่ 1) สุขภาพจิต หมายถึง การมีความวิตกกังวลน้อย หรือในปริมาณที่เหมาะสมกับเหตุการณ์ 2) สติปัญญา คือ ความเฉลียวฉลาด เหมาะสมกับอายุ และ 3) ประสบการณ์ทางสังคม หมายถึง การเข้าใจมนุษย์และสังคม รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา ลักษณะพื้นฐานทางจิต 3 ประการนี้ อาจใช้เป็นสาเหตุของการพัฒนาจิตลักษณะ 5 ประการที่ลำต้นของต้นไม้ได้ กล่าวคือ บุคคลจะต้องมีลักษณะพื้นฐานทางจิตใจ 3 ด้านในปริมาณที่สูงเหมาะสมกับอายุจึงจะเป็นผู้ที่มีความพร้อมที่จะพัฒนาจิตลักษณะทั้ง 5 ประการที่ลำต้นของต้นไม้ โดยที่จิตลักษณะทั้ง 5 ประการนี้จะพัฒนาไปเองโดยอัตโนมัติ ถ้าบุคคลมีความพร้อมทางจิตใจ 3 ด้านดังกล่าว และอยู่ในสภาพแวดล้อมทางบ้าน ทางโรงเรียนและทางสังคมที่เหมาะสม นอกจากนั้นบุคคลยังมีความพร้อมที่จะรับการพัฒนาจิตลักษณะบางประการใน 5 ด้านนี้โดยวิธีการอื่นๆ ด้วย ฉะนั้นจิตลักษณะพื้นฐาน 3 ประการ จึงเป็นสาเหตุของพฤติกรรมของคนดีและคนเก่งนั่นเอง นอกจากนี้จิตลักษณะพื้นฐาน 3 ประการที่รากนี้อาจเป็นสาเหตุร่วมกับจิตลักษณะ 5 ประการที่ลำต้น เพื่อใช้อธิบายทำนายและพัฒนาพฤติกรรมด้วย สำหรับการนำทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมไปใช้ให้เกิดประโยชน์ หรือใช้เป็นหลักในการพัฒนาบุคคลมีหลักการใช้ไว้ดังนี้

ประการแรก ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมเปรียบเสมือนแผนที่ ผู้ปฏิบัติเปรียบเสมือนผู้เดินทาง ทฤษฎีนี้จะสามารถกำหนดจิตลักษณะที่จะต้องพัฒนาก่อน คือ ลักษณะ 3 ประการที่รากของต้นไม้จริยธรรม และกำหนดจิตลักษณะที่ขาดไปของบุคคลที่ควรพัฒนาเพิ่ม คือ ลักษณะบางประการใน 5 ด้านที่ลำต้นของต้นไม้ ผู้ปฏิบัติอาจใช้จิตลักษณะ 8 ประการจากทฤษฎีเป็นกรอบในการแสวงหาว่า ควรจะพัฒนาจิตลักษณะใดในกลุ่มบุคคลที่ต้องการพัฒนา

ประการที่สอง การพัฒนาบุคคลในกลุ่มต่างๆ จะมีจิตลักษณะที่เป็นแกนหลักอันเดียวกันตาม ที่ปรากฏในทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมอยู่ 75% และอีก 25% เป็นการฝึกพฤติกรรมที่แตกต่างกันไปตามจุดมุ่งหมายเฉพาะเรื่อง

ประการที่สาม การพัฒนาจิตลักษณะและพฤติกรรมที่กำหนดไว้ในทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมนั้น ควรพัฒนาจิตและพฤติกรรมพร้อมกัน แต่ในสัดส่วนที่ต่างกันตามวัย เนื่องจากในอดีตจนถึงปัจจุบัน การพัฒนาบุคคลมักเน้นที่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ซึ่งเป็นการพัฒนาที่ได้ผลน้อย เพราะนักพัฒนาลืมพัฒนาองค์ประกอบในส่วนที่เป็นจิตใจ นักพัฒนาต้องมีความเข้าใจว่า จิตลักษณะ 8 ประการ และพฤติกรรมที่ต้องการนั้นมีการพัฒนามาตั้งแต่แรกเกิดจนเป็นผู้ใหญ่ เป็นการพัฒนาตลอดชีวิต ในทางวิชาการกำหนดให้เด็กเล็กและเด็กโตควรได้รับการพัฒนาพฤติกรรม 80% คือ ฝึกกระทำจนเกิดความเคยชินและคล่องตัว และฝึกทางด้านจิตใจ 20% ในวัยรุ่นตอนกลาง ฝึกจิตลักษณะ 50% และฝึกพฤติกรรม 50% ของการฝึกทั้งหมด สำหรับผู้ใหญ่ควรฝึกพฤติกรรมเพียง 20% และฝึกหรือพัฒนาจิตใจ 80% การพัฒนาบุคลตามสัดส่วนเช่นนี้ จะช่วยสร้างให้บุคคลเป็นคนดี เก่งและมีสุข มีความเป็นนายของตัวเอง โดยไม่ต้องให้ผู้อื่นหรือสิ่งอื่นมาควบคุมพฤติกรรมของตน

ประการที่สี่ การวัดและตรวจสอบก่อนพัฒนา และการประเมินผลหลังการพัฒนาต้องใช้เครื่องมือวัดที่น่าเชื่อถือ มีความเที่ยงตรงสูง

ประการที่ห้า การพัฒนาแต่ความรู้และทัศนคติไม่เพียงพอที่จะทำให้เกิดพฤติกรรมที่น่าปรารถนาได้ ทัศนคติเป็นจิตลักษณะที่ทำหน้าที่ในการกำหนดทิศทางของการเกิดพฤติกรรม แต่มิได้มีพลังในตัวเองในการผลักดันให้เกิดพฤติกรรม งานวิจัยในสายจิตพฤติกรรมศาสตร์ได้แสดงให้เห็นว่า ยังมีจิตใจและสถานการณ์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่น่าปรารถนาที่จะต้องใช้ประกอบกับความรู้และทัศนคติ เพื่อให้เกิดพฤติกรรมที่น่าปรารถนา เช่น แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ความเชื่ออำนาจในตน ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน เนื่องจากจิตลักษณะดังกล่าว เป็นจิตลักษณะที่มีพลังผลักดันให้เกิดพฤติกรรม และยังพบอีกว่า เมื่อใช้จิตลักษณะหลายตัวรวมกัน สามารถทำนายพฤติกรรมได้ในปริมาณที่มากยิ่งขึ้น และสามารถทำนายในปริมาณที่มากกว่าการใช้ทัศนคติเพียงลำพังทำนายพฤติกรรม (ดุจเดือน พันธุมนาวิน. 2551: 22-26; อ้างอิงจาก ดวงเดือน พันธุมนาวิน. 2548ข)

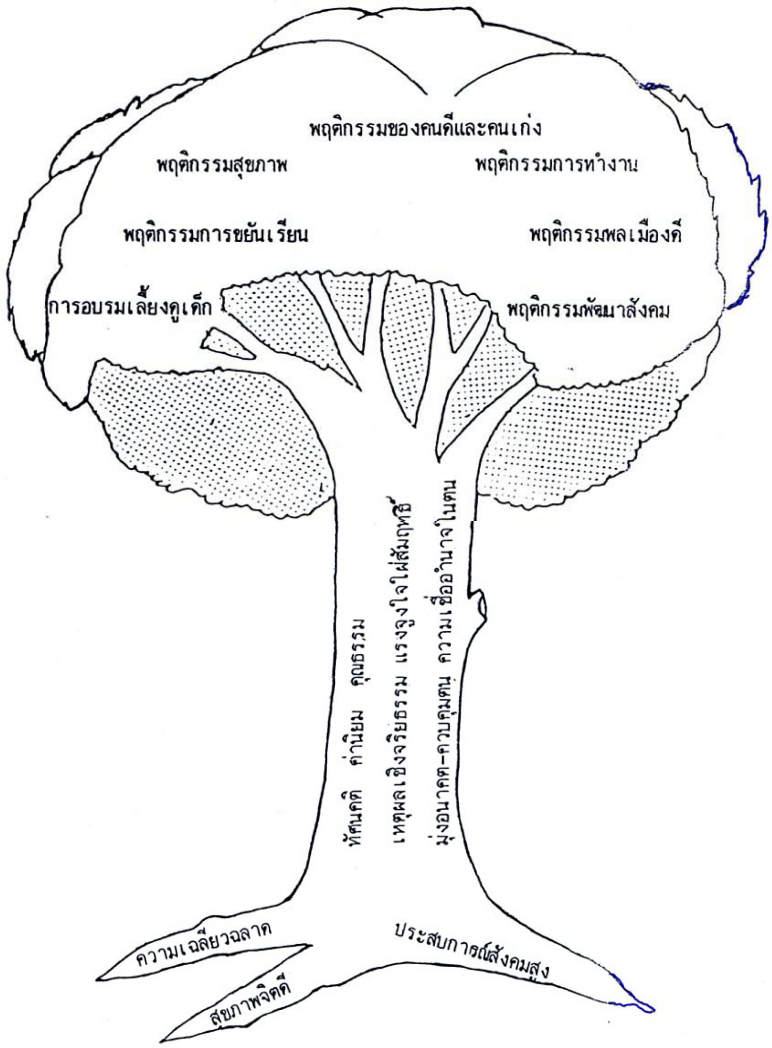
ประการที่หก การพัฒนาต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลด้านจิตลักษณะ ดังนั้นวิธีการพัฒนาหนึ่งๆ อาจเหมาะสมกับบุคคลที่มีจิตลักษณะต่างกัน การพัฒนาที่ประสบความสำเร็จมักเป็นการพัฒนากับบุคคลที่มีจิตลักษณะตามทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมสูงอยู่แล้ว การพัฒนาบุคคลให้เกิดผลจึงต้องคำนึงถึงความสามารถในการรับการพัฒนา บุคคลที่มีความพร้อมทางจิตมากย่อมเป็นผู้ที่รับการพัฒนาได้มากกว่าบุคคลที่มีความพร้อมทางจิตน้อย

ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมได้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ในเชิงสาเหตุและผลระหว่างจิตลักษณะ 8 ประการ กับพฤติกรรมประเภทต่างๆ ซึ่งสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการอธิบายลักษณะทางจิตที่เป็นสาเหตุของพฤติกรรมของบุคคลได้ และทำให้ทราบว่า การนำทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมไปใช้ในการพัฒนาบุคคลนั้นต้องพัฒนาจิตและพฤติกรรมพร้อมกันด้วยสัดส่วนที่แตกต่างกันไปตามวัย บุคคลที่มีความพร้อมทางจิตมากย่อมรับการพัฒนาได้มากกว่าบุคคลที่มีความพร้อมทางจิตน้อย นอกจากนี้ในการพัฒนาบุคคลควรพัฒนาจิตลักษณะหลายด้านประกอบกันและควรเป็นจิตลักษณะที่มีพลังในการผลักดันให้เกิดพฤติกรรมที่น่าปรารถนาด้วย เช่น แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน ความเชื่ออำนาจในตน เป็นต้น

การศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตลักษณะที่เป็นสาเหตุของการเกิดพฤติกรรมที่น่าปรารถนาพบว่า มีผู้ใช้ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมเป็นกรอบในการเข้าใจพฤติกรรม และกำหนดจิตลักษณะที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมเป้าหมายเป็นจำนวนมาก และมีผู้วิจัยหลายท่านที่ทำการศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการทำงาน หรือพฤติกรรมการสอนของครู ดังเช่นงานวิจัยของดุจเดือน พันธุมนาวิน; และ อัมพร ม้าคนอง (2549: 245-280) ที่ศึกษาเกี่ยวกับการบูรณาการเชิงสาเหตุด้านสถานการณ์ในโรงเรียน และจิตลักษณะของครูที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการพัฒนานักเรียนในวิชาคณิตศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาพบว่า ครูที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูง หรือมีความเชื่ออำนาจในตนมาก หรือมีลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนมาก เป็นผู้มีพฤติกรรมการพัฒนานักเรียนด้านพฤติกรรมการสอน พฤติกรรมการสนับสนุนทางสังคม และพฤติกรรมการรับนวัตกรรมมากกว่าครูที่มีลักษณะตรงข้าม และจากการประมวลและสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับการทำงานในประเทศไทยของประทีป จินงี่; ดุษฎี โยเหลา; และ อุษา ศรีจินดารัตน์ (2542: 45) ที่มีกลุ่มตัวอย่างส่วนหนึ่งเป็นข้าราชการครูได้ช่วยยืนยันว่า ปัจจัยภายในของบุคคลที่มีความสัมพันธ์หรือส่งผลต่อการทำงาน คือ

ความเชื่ออำนาจในตน แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน สอดคล้องกับการประมวลองค์ความรู้เกี่ยวกับปัจจัยเชิงสาเหตุทางด้านจิตลักษณะและสถานการณ์ของคุณธรรมจริยธรรมของดุจเดือน พันธุมนาวิน (2551: 25,289-295) ที่สังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมในประเทศไทยจำนวน 230 เรื่อง และงานวิจัยต่างประเทศจำนวน 120 เรื่อง พบว่า ปัจจัยเชิงสาเหตุด้านจิตลักษณะที่สำคัญของพฤติกรรมรับผิดชอบและพฤติกรรมการทำงานวัยผู้ใหญ่ คือ ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และความเชื่ออำนาจในตน ซึ่งเป็นจิตลักษณะที่มีพลังผลักดันให้เกิดพฤติกรรม

ความสัมพันธ์ของจิตลักษณะที่เป็นสาเหตุของการเกิดพฤติกรรมที่น่าปรารถนาดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยเกิดความสนใจและมุ่งส่งเสริมให้ผู้ดูแลเด็ก มีจิตลักษณะที่พึงประสงค์ด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน ความเชื่ออำนาจในตน ซึ่งเป็นจิตลักษณะที่มีพลังผลักดันให้เกิดพฤติกรรม เปรียบได้เหมือนกับเครื่องยนต์ของเรือ และเชื่อว่าการส่งเสริมจิตลักษณะดังกล่าวจะเอื้อให้ผู้ดูแลเด็กเกิดทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสารทางบวกตามมาด้วย ซึ่งทัศนคติเป็นจิตลักษณะที่สำคัญอีกด้านหนึ่งที่ทำหน้าที่ในการกำหนดทิศทางของการเกิดพฤติกรรมเปรียบได้เหมือนกับหางเสือของเรือ และผู้วิจัยคาดว่าจิตลักษณะด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน ความเชื่ออำนาจในตน ทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสารทางบวก จะมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกของผู้ดูแลเด็ก ดังนั้น ถ้าการวิจัยบรรลุผลตามเป้าหมาย ผู้ดูแลเด็กที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์จะเป็นผู้ที่มีความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้ดูแลเด็กที่มีลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน จะตระหนักว่า การแสดงออกหรือการกระทำที่ถูกต้องของตนจะนำไปสู่ผลดีต่อเด็กในอนาคต ดังนั้น จะต้องควบคุมให้ตนกระทำแต่สิ่งที่ดี ผู้ดูแลเด็กที่มีความเชื่ออำนาจในตนจะเชื่อว่า เด็กในความดูแลของตนจะดีหรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับการกระทำของตน และผู้ดูแลเด็กที่มีทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสารทางบวกจะตระหนักถึงประโยชน์ของการสื่อสารทางบวก มีความรู้สึกพอใจและมีแนวโน้มที่จะกระทำพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกต่อไป และนั่นหมายความว่า ในการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาปฐมวัยในครั้งต่อ ๆ ไป ต้องไม่มองข้ามการส่งเสริมจิตลักษณะควบคู่กับการพัฒนาทักษะหรือพฤติกรรมด้วย



ภาพประกอบ 2 ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม แสดงจิตลักษณะพื้นฐานและองค์ประกอบทางจิตใจที่จะนำไปสู่พฤติกรรมที่พึงปรารถนา

ที่มา: ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2544). *ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม: การวิจัยและพัฒนาบุคคล.* หน้า 1

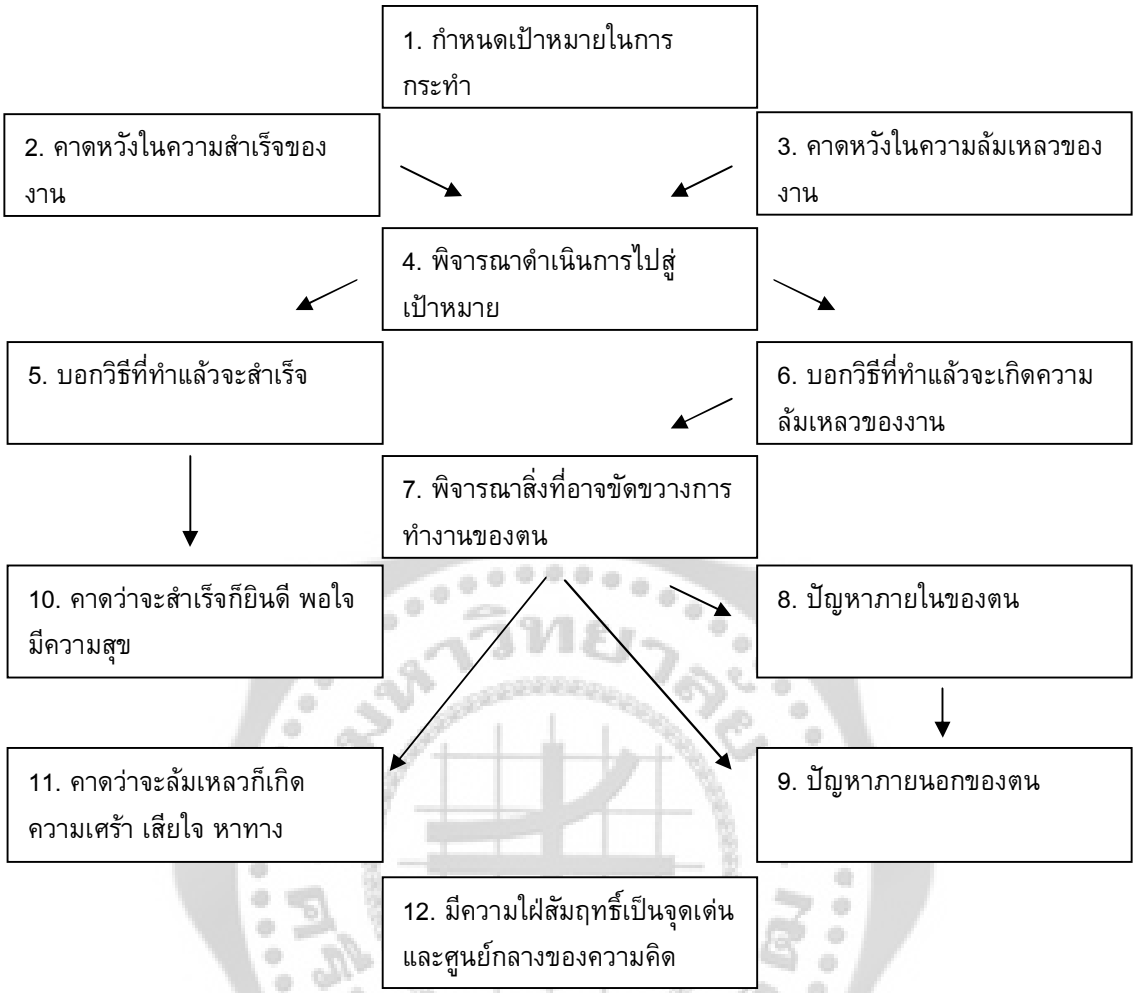
1.5 แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (Achievement Motive) เป็นแรงจูงใจที่มีความสัมพันธ์กับการทำงาน เป็นลักษณะภายในจิตใจซึ่งผลักดันให้บุคคลมีความมุ่งมั่นที่จะกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เพื่อให้เกิดความสำเร็จตามที่ตนต้องการ โดยเริ่มจากการมองเหตุการณ์ต่างๆ ในชีวิตประจำวันที่เกิดขึ้นในทำนองที่ตนต้องการจะทำบางอย่างให้สำเร็จในเหตุการณ์นั้น มองทุกอย่างเป็นงานที่ตนควรทำ ควรเข้าไปรับผิดชอบ ควรแก้ปัญหาแล้วเริ่มวางแผนดำเนินการให้เกิดความสำเร็จและป้องกันความ

ล้มเหลวเอาไว้ทุกขั้นตอน และท้ายสุดเมื่อคิดว่าจะทำได้สำเร็จก็จะรู้สึกสุขใจ แต่เมื่อคิดว่าอาจล้มเหลวได้ด้วยก็ไม่ย่อท้อเตรียมใส่ความพยายามของตนลงไปให้มากที่สุด (ดวงเดือน พันธุมนาวิน. 2549: 25)

นักจิตวิทยากลุ่มหนึ่ง (Atkinson; & Raynor. 1978) ได้อธิบายแนวโน้มของการที่บุคคลจะแสดงพฤติกรรมมุ่งผลสัมฤทธิ์ว่า เกิดจากผลที่ขัดแย้งกันระหว่างการเข้าหาเป้าหมายหรือความคาดหวังที่จะประสบความสำเร็จกับการหลีกเลี่ยงจากเป้าหมายหรือความกลัวการล้มเหลวและสรุปว่า ในสถานการณ์ที่งานมีลักษณะยากง่ายปานกลาง บุคคลมองเห็นว่าจะทำงานนั้นๆ ได้สำเร็จและให้คุณค่าด้านความภาคภูมิใจพอประมาณ จัดเป็นสภาวการณ์ที่กระตุ้นให้บุคคลที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงอยากทำงานมากที่สุดและสรุปลักษณะของบุคคลที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงไว้ว่า เป็นบุคคลที่มักสนใจกิจกรรมที่จะกระทำได้สำเร็จด้วยความชำนาญ ไม่สนใจเรื่องโชคลาภ ชอบใช้ความสามารถและความพยายามในการทำงานให้ดีกว่าคนอื่นๆ หรือให้ดีถึงมาตรฐานสูงสุด สนใจที่จะทำงานยากง่ายปานกลาง คือ มีโอกาสที่จะสำเร็จหรือล้มเหลวเพียงครึ่งหนึ่งมากกว่างานที่ง่ายหรือยากมาก ถ้าทำสำเร็จจะทำงานที่ยากกว่าขึ้นไปอีก แต่ถ้าทำงานล้มเหลวจะลดลงมาทำงานที่ง่ายกว่า (วิลาสลักษณ์ ชัววัลลี; งามตา วนินทานนท์; และ วิริณธ์ ธรรมนารถสกุล. 2547: 33-34)

งามตา วนินทานนท์ (2549: 77-81) กล่าวถึง ลักษณะสำคัญของผู้มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงที่แตกต่างจากผู้มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ต่ำอย่างเด่นชัดว่า เป็นคนที่ไวต่อการรับรู้เหตุการณ์ต่างๆ ว่าเกี่ยวข้องกับการทำงานมากกว่าที่จะรับรู้เหตุการณ์นั้นในแง่อื่นๆ เมื่อรับรู้เหตุการณ์เกี่ยวกับการทำงานก็จะมีความไวต่อการตั้งเป้าหมายการทำงานและวางแผนการทำงานให้บรรลุผลสำเร็จ โดยใช้วิธีการแปลกใหม่ที่สร้างสรรค์และมีจุดมุ่งหมายที่จะผลิตผลงานที่ใช้ประโยชน์ได้ในระยะยาว หากเป็นการแก้ไขปัญหาจะคิดถึงวิธีการแก้ไขปัญหาด้วยวิธีการใหม่ที่ให้ผลซึ่งขจัดปัญหาได้อย่างถาวร พร้อมกันนี้ก็คิดคำนึงถึงอุปสรรคที่จะขัดขวางการทำงาน ซึ่งจะต้องลดหรือขจัดออกไป ขณะเดียวกันมุ่งสร้างสภาพที่เอื้ออำนวยให้การทำงานประสบความสำเร็จ คาดคิดถึงความสุขและความภาคภูมิใจที่จะได้รับเมื่อทำงานได้สำเร็จ และรู้สึกเศร้าเสียใจหากทำงานไม่สำเร็จแต่ไม่คิดย่อท้อ ต้องการข้อมูลย้อนกลับหรือการประเมินผล เพื่อนำไปปรับปรุงการทำงานให้ดีขึ้นและสำเร็จในโอกาสต่อไป ดังแสดงให้เห็นในภาพประกอบ 3



ภาพประกอบ 3 หลักการคิดแบบใฝ่สัมฤทธิ์ 12 ขั้น

ที่มา: งามตา วนินทานนท์. (2549). หลักการแต่งนิทานเพื่อพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์แก่เยาวชน. ใน *การวิจัยและพัฒนาจิตมิติใหม่ด้วยนวัตกรรมนิทานที่เพิ่มทุนมนุษย์แก่สังคมไทย*. หน้า 82

อย่างไรก็ตาม แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของบุคคลจะเกิดขึ้นได้ เมื่อบุคคลได้มีโอกาสฝึกการรับรู้ว่า ความสำเร็จที่เกิดขึ้นกับตนเองนั้นเป็นเพราะความพยายามของตนเอง เมื่อบุคคลได้รับความล้มเหลว บุคคลควรได้รับรู้ว่า ตนเองมีความสามารถอยู่แล้ว ถ้าเพิ่มความพยายามให้มากขึ้นอีกจะสามารถประสบความสำเร็จได้ สิ่งสำคัญที่จำเป็นต้องคำนึงถึง คือ บุคคลไม่ควรได้รับการบอกกล่าวว่า ตนเองมีความสามารถน้อยจึงต้องพยายามให้มากขึ้น มิฉะนั้นอาจกลายเป็นการทำลายความเชื่อมั่นในตนเองได้ ทำให้หมดกำลังใจที่จะพยายามต่อไป สำหรับหลักการพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์เพื่อให้บุคคลมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูง เป็นผู้ที่รับรู้เหตุการณ์ต่างๆ แบบใฝ่สัมฤทธิ์ สามารถทำได้ดังนี้ (งามตา วนินทานนท์. 2549: 77-81)

1. การพัฒนาความคิดเกี่ยวกับการทำงานแบบมีเป้าหมาย

2. การพัฒนาความคิดในการทำงานแบบริเริ่มสร้างสรรค์

3. การมีจุดมุ่งหมายในการทำงาน เพื่อผลงานที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ในระยะยาว

แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ เป็นจิตลักษณะที่มีความสัมพันธ์กับการเกิดพฤติกรรมที่พึงปรารถนาของบุคคล งานวิจัยที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ดังกล่าว เช่น การศึกษาประสิทธิผลของการฝึกอบรมทางจิตพฤติกรรมศาสตร์ เพื่อปลูกฝังและพัฒนาพฤติกรรมทันตสุขภาพเด็กนักเรียนประถม ศึกษาของเมธินี คุปพิทยานันท์ (2546: 279-281) ที่ศึกษาเกี่ยวกับจิตลักษณะด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ พบว่า การฝึกด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ส่งผลต่อจิตลักษณะด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของนักเรียนโดยตรงและพบว่า นักเรียนที่ได้รับการฝึกแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ มีลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนสูง มีความเชื่ออำนาจในตนสูงและมีผลต่อพฤติกรรมการแปรงฟันในระยะยาว สำหรับงานวิจัยของอวิรุทธ์ ผลทรัพย์ (2551: 79) เกี่ยวกับการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบางประการกับความคิดเชิงบวกของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในเขตพื้นที่การศึกษานนทบุรี เขต 1 พบว่า แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์มีความสัมพันธ์กับความคิดเชิงบวก และจากการศึกษาวิจัยของจุรีพร ภิบาลจันทร์ (2551: 254-255) เกี่ยวกับจิตลักษณะและสถานการณ์ในการทำงานที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมป้องกันอันตรายจากการทำงานของพนักงานปฏิบัติการในโรงงานอุตสาหกรรมผลิตพลาสติกที่ผ่านการรับรองมาตรฐานระบบการบริหารงานคุณภาพ ISO 9001: 2000 พบว่า พนักงานที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากบุคคลในหน่วยงานมาก และรับรู้ประโยชน์จากการฝึกอบรมเพื่อป้องกันอันตรายจากการทำงานมาก เป็นผู้มีเจตคติที่ดีต่อพฤติกรรมป้องกันอันตรายจากการทำงานและมีพฤติกรรมป้องกันอันตรายจากการทำงานตามหน้าที่มากกว่าพนักงานที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ต่ำ

การประมวลเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ เป็นความมุ่งมั่นพยายามกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคจนเกิดผลดีตามต้องการ และแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์เป็นจิตลักษณะที่สำคัญที่มีความสัมพันธ์กับการแสดงพฤติกรรมของบุคคล ผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูง เป็นผู้ที่มีพฤติกรรมที่พึงปรารถนามาก ด้วยเหตุผลดังกล่าว การพัฒนาผู้ดูแลเด็กให้มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ควรกระทำ เนื่องจากมีความเป็นไปได้ว่า ผู้ดูแลเด็กที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูง จะเป็นผู้ที่มีความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงานสูงและเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสูงด้วย

การวัดจิตลักษณะด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในงานวิจัยครั้งนี้ ได้ใช้แบบวัดที่มีมาตรฐานสูงจากงานวิจัยของดุจเดือน พันธุมนาวิน; และ อัมพร ม้าคนอง (2552: 76, 409-410) ซึ่งเป็นแบบวัดที่ใช้ในการฝึกอบรมจิตลักษณะและทักษะแบบบูรณาการที่มีผลต่อพฤติกรรมการพัฒนานักเรียนของครูคณิตศาสตร์ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น แบบวัดนี้ใช้ในการวัดปริมาณความเพียรพยายามของครูที่จะพัฒนาตนเองและงานของตนให้ประสบความสำเร็จ โดยไม่ย่อท้ออุปสรรคและความล้มเหลว รู้จักกำหนดเป้าหมายให้เหมาะสมกับความสามารถของตน อดทนทำงานที่ยากลำบากได้เป็นเวลานาน และมุ่งแสวงหาความรู้สิ่งใหม่ๆ ในการแก้ปัญหาในการทำงานอยู่เสมอ แบบวัดฉบับนี้ปรับมาจากแบบวัดของจินตนา บิลมาศ; และ คณะ (2529) ลักษณะของแบบวัดเป็นข้อความและมาตรประเมินค่า

6 ระดับ เริ่มจากจริงที่สุดถึงไม่จริงเลย ซึ่งมีทั้งข้อความทางบวกและทางลบ จำนวน 12 ข้อ โดยข้อความทางบวก จะให้คะแนนไม่จริงเลย เท่ากับ 1 คะแนน จนถึง จริงที่สุด เท่ากับ 6 คะแนน ตามลำดับ ถ้าข้อความทางลบจะให้คะแนนกลับกัน ผู้ตอบจะมีพิสัยคะแนนอยู่ระหว่าง 12-72 คะแนน มีพิสัยค่าอำนาจจำแนกเท่ากับ 9.21-13.51 พิสัยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์รายข้อกับคะแนนรวมของแบบวัดที่ไม่มีข้อนั้นเท่ากับ 0.26-0.46 แบบวัดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ฉบับนี้ มีค่าความเชื่อมั่นชนิดสัมประสิทธิ์อัลฟ่าของแบบวัดเท่ากับ 0.82 ซึ่งเป็นค่าความเชื่อมั่นในระดับที่ยอมรับได้ และศึกษาในกลุ่มตัวอย่างที่ใกล้เคียงกัน ผู้ที่ได้คะแนนเท่ากับหรือสูงกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่มแสดงว่า เป็นผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูง สำหรับผู้ที่ได้คะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่มแสดงว่า เป็นผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ต่ำ

1.6 ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน

ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน (Future Orientation and Self Control) เป็นจิตลักษณะสำคัญประการหนึ่งที่เชื่อว่า เป็นสาเหตุของการเกิดพฤติกรรมของบุคคล และลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนนี้ ประกอบด้วยลักษณะสำคัญ 2 ส่วน คือ ลักษณะมุ่งอนาคต (Future Orientation) และการควบคุมตน (Self Control) ลักษณะมุ่งอนาคต เป็นความสามารถที่จะคาดการณ์ไกลและเห็นความสำคัญของผลดีและผลเสียที่จะเกิดขึ้นในอนาคต สามารถวางแผนการปฏิบัติเพื่อรับผลดีหรือป้องกันผลเสียที่จะเกิดในอนาคตได้ สำหรับการควบคุมตน เป็นความสามารถที่จะละเว้นการกระทำบางชนิด หรือความสามารถที่จะเริ่มกระทำพฤติกรรมที่ต้องใช้ความอดทนหรือเสียสละ และทำพฤติกรรมนั้นได้อย่างมีปริมาณและคุณภาพเหมาะสมซึ่งจะนำไปสู่ผลที่ต้องการในอนาคต จิตลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนนี้จะเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในปรากฏการณ์เดียวกัน กล่าวคือ บุคคลจะต้องมีความต้องการผลในอนาคตมากกว่าผลในปัจจุบันแล้วต่อมาจึงดำเนินการปฏิบัติเพื่อไปสู่เป้าหมายในอนาคตนั้น (Mischel. 1974: 287; อ้างอิงจาก ดวงเดือน พันธุมนาวิน. 2531: 99)

ลักษณะมุ่งอนาคต เป็นจิตลักษณะที่ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ (ดุจเดือน พันธุมนาวิน; และ อัมพร ม้าคนอง. 2547: 28) คือ

1. ความสามารถคาดการณ์ได้ว่า อะไรจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล ซึ่งเป็นความสามารถในการรู้ การคิดในระดับนามธรรม เพราะเป็นความสามารถในการคิดจินตนาการและเข้าใจถึงความสำคัญของเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตอันใกล้และไกล ความสามารถนี้อาจเกิดจากการเทียบเคียงทั้งประสบการณ์โดยตรงของตนเองหรือจากการรับรู้ปัญหาของผู้อื่น และการศึกษาค้นคว้าเอกสาร การซักถามผู้รู้ ดังนั้น ผู้ที่มุ่งปัจจุบันจึงคิดแต่อนาคตที่ใกล้ตัวที่สุดเท่านั้น

2. ความเชื่อและการยอมรับว่า สิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต หรือสิ่งที่เกิดขึ้นกับผู้อื่นนั้น อาจจะเกิดขึ้นกับตนเองได้ โดยเฉพาะสิ่งที่ไม่ดี ดังนั้น ผู้ที่มุ่งปัจจุบันจึงทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์กับตนมากที่สุด โดยไม่คำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นในอนาคต และไม่สามารถควบคุมบังคับตนให้ปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมได้

3. สิ่งที่จะเกิดในอนาคตมีคุณค่าหรือความสำคัญที่ไม่ลดลง เป็นการรับรู้คุณค่าของสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ยังไม่เกิดในปัจจุบัน แต่อาจเกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งถ้าเกิดขึ้นแล้วก็จะเป็นสิ่งที่มีคุณค่าและเป็นประโยชน์ต่อตนอย่างมาก ดังนั้น ผู้ที่มุ่งปัจจุบันจึงเห็นว่า การรอคอยไม่คุ้มค่า ดังนั้นจึงให้ความสำคัญกับคุณค่าที่น้อยกว่าแต่ได้รับทันที

การควบคุมตนเป็นทักษะซึ่งความสามารถในการควบคุมตนนี้ จะเกิดจากการมองเห็นความสำคัญของประโยชน์ที่จะมาในอนาคตมากกว่าประโยชน์ในปัจจุบัน การเลือกกระทำพฤติกรรมที่อดได้รอได้ เพราะเชื่อว่าการกระทำของตนจะส่งผลให้เกิดผลดีตามที่ตนต้องการได้ ดังนั้นหลักและวิธีการควบคุมตนเองจึงต้องจัดการ 3 ด้าน (สกล เที่ยงแท้; และ สุมิตตรา เจิมพันธ์. 2546: 30; อ้างอิงจาก ดวงเดือน พันธุมนาวิน. 2530) ดังนี้

1. จัดการกับสาเหตุของพฤติกรรม บุคคลจำเป็นต้องรู้จักสังเกตและศึกษาว่า มีสิ่งใดบ้างที่เป็นสาเหตุของพฤติกรรมของตนเองที่ต้องการจะขจัด หรือมีพฤติกรรมของตนเองที่มาขัดขวางการเกิดพฤติกรรมที่น่าปรารถนาของตน กล่าวคือ บุคคลต้องสังเกตตนเองว่า ในสภาพใด เวลาใด และมีสิ่งใดมากระตุ้นที่ทำให้ตนเองกระทำพฤติกรรมต่างๆ ทั้งดีและไม่ดี การสังเกตตนเองจะทำให้ได้ข้อมูลย้อนกลับเกี่ยวกับพฤติกรรมของตน ถ้าพบว่าตนกำลังประสบความสำเร็จ พฤติกรรมที่กำลังทำอยู่นั้นก็จะเพิ่มขึ้น ในทางตรงกันข้ามถ้าพบว่า พฤติกรรมกำลังทำอยู่นั้นไม่มีโอกาสที่จะบรรลุเป้าหมาย ก็จะเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนั้นทันที ในการพัฒนาควบคุมตนเองจึงใช้วิธีการสังเกตตนเองเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การสังเกตตนเองมีขั้นตอน ดังนี้คือ 1) จำแนกพฤติกรรม 2) การสังเกตพฤติกรรม 3) การจดบันทึกพฤติกรรม 4) การประเมินผลพฤติกรรม 5) การกำหนดเป้าหมายการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเอง 6) การให้สัญญาผูกมัดว่าจะกระทำ และ 7) การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม

2. การเกิดและการคงอยู่ของพฤติกรรม เมื่อใช้สภาพแวดล้อมเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมตามเป้าประสงค์แล้ว การจะเกิดพฤติกรรมได้นั้น บุคคลจะต้องฝึกฝนออกคำสั่งให้ตนเองปฏิบัติ ฝึกแสวงหาแนวทางและแนะนำตนเองให้ปฏิบัติ นอกจากนั้นควรมีการฝึกปฏิบัติโดยตรงด้วย โดยอาจจะฝึกกระทำพฤติกรรมนั้นในสถานการณ์จำลองจนบุคคลทำพฤติกรรมนั้นได้อย่างคล่องแคล่วไม่เคอะเขินหรือติดขัด นอกจากนี้บุคคลอาจจะฝึกสร้างมโนภาพว่าตนได้กระทำพฤติกรรมในสถานการณ์หนึ่งๆ และการกระทำพฤติกรรมที่น่าปรารถนานั้นซ้ำๆ เป็นระยะเวลานานได้ ควรมีการให้รางวัลแก่ตนเองด้วย

3. จัดการกับผลของพฤติกรรม พฤติกรรมที่น่าปรารถนาจะเกิดบ่อยๆ ได้ ควรเป็นพฤติกรรมที่นำไปสู่ผลดีที่บุคคลต้องการ แต่ถ้าพฤติกรรมนั้นไม่ก่อผลดีจากภายนอก เช่น ไม่มีใครยกย่อง ชมเชย บุคคลควรให้รางวัลตนเอง

ดังนั้น ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนจึงเป็นจิตลักษณะที่มีความสัมพันธ์กับการเกิดพฤติกรรมที่พึงปรารถนาของบุคคล โดยเป็นความสามารถที่จะคาดการณ์ไกลและเห็นความสำคัญของผลดีและผลเสียที่จะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งต่อตนเองและผู้อื่น มีการวางแผนการแล้วจึงดำเนินการปฏิบัติ เพื่อไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ จากผลการศึกษาวิจัยในกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนพบว่า

ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนมีความสัมพันธ์กับการเกิดพฤติกรรมที่พึงปรารถนาของนักเรียนด้วย ดังจะเห็นได้จากงานวิจัยของสุจินดา มูลผล (2548: 154-166) ที่ได้ทำการศึกษาปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับลักษณะทางพุทธและพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาพบว่า นักเรียนที่มีลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนสูงจะมีความเชื่อทางพุทธ และการปฏิบัติทางพุทธมากกว่านักเรียนที่มีลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนต่ำ และลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนมีผลต่อพฤติกรรมกตัญญูกตเวที และงานวิจัยของปอแก้ว ศิริจันทร์ (2546: 71-76) ที่ได้ทำการศึกษาผลของการฝึกมุ่งอนาคตและควบคุมตนเองที่มีต่อลักษณะมุ่งอนาคตและควบคุมตนเอง และทัศนคติในการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 พบว่า นักเรียนในกลุ่มทดลองที่ได้รับการฝึกมุ่งอนาคตและควบคุมตนเอง มีลักษณะมุ่งอนาคตและควบคุมตนเองสูงกว่านักเรียนในกลุ่มควบคุมที่ได้รับการฝึกทักษะวิชาคณิตศาสตร์ และนักเรียนในกลุ่มทดลองที่มีลักษณะมุ่งอนาคตและควบคุมตนเองสูง มีผลการเรียนเฉลี่ยค่อนข้างสูงด้วย ซึ่งแสดงให้เห็นว่าลักษณะมุ่งอนาคตและควบคุมตนเองเป็นจิตลักษณะที่สามารถปลูกฝังและพัฒนาให้เกิดขึ้นได้ในบุคคลและเมื่อเกิดขึ้นแล้วทำให้บุคคลมีพฤติกรรมที่เหมาะสมด้วย

ในการศึกษาลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ใหญ่ พบว่า ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมต่างๆ ของผู้ใหญ่ด้วยเช่นเดียวกัน ดังจะเห็นได้จากงานวิจัยของปิยะนุช ดวงกางใต้ (2552: 50) ที่ได้ทำการศึกษาปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมมารดาในการดูแลการบริโภคอาหารแก่บุตรก่อนวัยเรียน พบว่า มารดาที่มีลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนมาก เป็นผู้ที่มีพฤติกรรมการปรับพฤติกรรมเด็กด้านการบริโภคมากกว่ามารดาที่มีลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนน้อย และการศึกษาสถานการณ์ในครอบครัว จิตลักษณะและประสบการณ์ของมารดาที่เกี่ยวกับพฤติกรรมการดูแลทันตสุขภาพแก่บุตรก่อนวัยเรียนของวรวรรณ อัศวกุล (2548: 73) พบว่า ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนของมารดามีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการดูแลรักษาความสะอาดช่องปากบุตรด้วย

งานวิจัยของสุนทร บุญปรีดา (2546: 66-68) ที่ได้ทำการศึกษาผลการฝึกการควบคุมตน การมุ่งอนาคตและงานจราจรที่มีต่อจิตลักษณะและความรู้ในการปฏิบัติงานของตำรวจจราจร พบว่า ภายหลังการฝึกการควบคุมตนและการมุ่งอนาคต ทำให้ตำรวจมีลักษณะการควบคุมตนและการมุ่งอนาคตสูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาการเสริมสร้างจิตลักษณะเพื่อพัฒนาพฤติกรรมการทำงานราชการของบุญรับ ศักดิ์มณี (2532: 117-126) ที่พบว่า ข้าราชการที่ได้รับการฝึกการมุ่งอนาคตและการควบคุมตนเองมีลักษณะมุ่งอนาคตและการควบคุมตนเองสูงกว่ากลุ่มที่ไม่ได้รับการฝึก และมีพฤติกรรมที่น่าปรารถนาในการทำงานสูงกว่าด้วย ซึ่งแสดงให้เห็นว่า เมื่อบุคคลมีความต้องการผลในอนาคตมากกว่าในปัจจุบัน (มุ่งอนาคต) จะทำให้บุคคลดำเนินการปฏิบัติ (ควบคุมตนเอง) เพื่อนำไปสู่เป้าหมายในอนาคต

การประมวลเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสรุปได้ว่า ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนเป็นจิตลักษณะสำคัญที่มีความสัมพันธ์กับการแสดงพฤติกรรมของบุคคล ผู้ที่มีลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนสูง เป็นผู้ที่มีพฤติกรรมที่พึงปรารถนามาก ด้วยเหตุผลดังกล่าว การพัฒนาผู้ดูแลเด็กให้มี

ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนสูงจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ควรกระทำ เนื่องจากมีความเป็นไปได้ว่า ผู้ดูแลเด็กที่มีลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนสูงจะเป็นผู้ที่มีความต้องการผลในอนาคตมากกว่าผลในปัจจุบัน จึงดำเนินการปฏิบัติตนตามแผนที่กำหนดไว้ เพื่อนำไปสู่เป้าหมายในอนาคตนั้น และจะเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสูงด้วย

ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนในงานวิจัยครั้งนี้ ได้ใช้แบบวัดที่มีมาตรฐานสูงจากงานวิจัยของดุจเดือน พันธุมนาวิน; และ อัมพร ม้าคนอง (2552: 76-78, 410-412, 415-416) ซึ่งเป็นแบบวัดที่ใช้ในการฝึกอบรมจิตลักษณะและทักษะแบบบูรณาการที่มีผลต่อพฤติกรรมการพัฒนานักเรียนของครูคณิตศาสตร์ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น แบบวัดนี้ใช้ในการวัดความสามารถในการคาดการณ์ไกลสู่สู่อนาคตทั้งระยะสั้นและระยะยาวว่าจะเกิดอะไรขึ้นกับตนเองหรือบุคคลอื่นๆ เห็นความสำคัญของสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต และใช้ในการวัดทักษะความสามารถในการควบคุมตน โดยแบ่งเป้าหมายหลักออกเป็นเป้าหมายย่อยๆ ที่จะดำเนินไปสู่เป้าหมายหลัก มีการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยให้ตนปฏิบัติตามเป้าหมายย่อยได้สำเร็จ และมีการให้รางวัลตนเองเมื่อดำเนินการตามเป้าหมายย่อยได้สำเร็จในแต่ละขั้น แบบวัดฉบับนี้นำมาจากแบบวัดของ ยุภาวรรณ ดวงอินตา (2549)

ลักษณะของแบบวัดเป็นข้อความและมาตรประเมินค่า 6 ระดับ เริ่มจากจริงที่สุดถึงไม่จริงเลย ซึ่งมีทั้งข้อความทางบวกและทางลบ โดยข้อความทางบวก จะให้คะแนนไม่จริงเลย เท่ากับ 1 คะแนน จนถึง จริงที่สุด เท่ากับ 6 คะแนน ตามลำดับ ถ้าข้อความทางลบจะให้คะแนนกลับกัน แบบวัดลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนฉบับนี้มีจำนวน 25 ข้อ โดยแบ่งการวัดออกเป็น 2 ส่วน คือ ข้อที่ 1-15 เป็นการวัดการควบคุมตน ผู้ตอบจะมีพิสัยคะแนนระหว่าง 15-90 คะแนน มีพิสัยค่าอำนาจจำแนกเท่ากับ 5.41-12.03 พิสัยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์รายข้อกับคะแนนรวมของแบบวัดที่ไม่มีข้อนั้น เท่ากับ 0.20-0.58 การควบคุมตน มีค่าความเชื่อมั่นชนิดสัมประสิทธิ์อัลฟาเท่ากับ 0.76 ซึ่งเป็นค่าความเชื่อมั่นในระดับที่ยอมรับได้ ข้อที่ 16-25 เป็นการวัดลักษณะมุ่งอนาคตผู้ตอบจะมีพิสัยคะแนนระหว่าง 10-60 คะแนน มีพิสัยค่าอำนาจจำแนกเท่ากับ 6.67-10.64 พิสัยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์รายข้อกับคะแนนรวมของแบบวัดที่ไม่มีข้อนั้น เท่ากับ 0.23-0.56 ลักษณะมุ่งอนาคต มีค่าความเชื่อมั่นชนิดสัมประสิทธิ์อัลฟาเท่ากับ 0.70 ซึ่งเป็นค่าความเชื่อมั่นในระดับที่ยอมรับได้ และศึกษาในกลุ่มตัวอย่างที่ใกล้เคียงกัน ผู้ที่ได้คะแนนเท่ากับหรือสูงกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่มแสดงว่า เป็นผู้ที่มีลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนสูง สำหรับผู้ที่ได้คะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่มแสดงว่า เป็นผู้ที่มีลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนต่ำ

1.7 ความเชื่ออำนาจในตน

ความเชื่ออำนาจในตนเป็นจิตลักษณะที่สำคัญประการหนึ่งตามทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมของดวงเดือน พันธุมนาวิน (2544) ซึ่งมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีของรอตเตอร์ (Rotter. 1966)

รอตเตอร์ (Rotter. 2009: online) ได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับความเชื่ออำนาจตามแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม และอธิบายเกี่ยวกับความเชื่ออำนาจของบุคคล (Locus of

control) ว่า เป็นความสามารถในการทำนายความสัมพันธ์ระหว่างสาเหตุหนึ่งกับผลหนึ่ง และสามารถควบคุมผลของสาเหตุเหล่านั้น ซึ่งการรับรู้ต่อผลตอบแทนการกระทำนี้จะมีความสัมพันธ์กับบุคลิกภาพของบุคคล

ความเชื่ออำนาจของบุคคลแบ่งได้เป็น 2 ประเภท โดยบุคคลที่เชื่อว่า ผลดีหรือผลเสียต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับตนนั้น มีสาเหตุที่สำคัญมาจากการกระทำของตนเอง บุคคลเหล่านี้จะถูกจัดอยู่ในกลุ่มที่เรียกว่า ผู้ที่มีความเชื่ออำนาจในตน (Belief in internal locus of control) ส่วนบุคคลอีกประเภทหนึ่งซึ่งมีความเชื่อว่า ผลดีหรือผลเสียที่เกิดขึ้นกับตนนั้น มีสาเหตุที่สำคัญมาจากโชคเคราะห์ ความบังเอิญ อำนาจของคนอื่น หรือสาเหตุอื่นๆ ที่อยู่นอกเหนือการควบคุมของตน บุคคลประเภทนี้ถูกจัดอยู่ในกลุ่มที่เรียกว่า ผู้ที่มีความเชื่ออำนาจนอกตน (Belief in external locus of control) หรืออาจเรียกได้ว่า เป็นผู้ที่มีความเชื่ออำนาจในตนต่ำ บุคคลประเภทนี้ เมื่อมีผลเสียเกิดขึ้นกับตน ก็มักจะกล่าวโทษผู้อื่น หรือสาเหตุอื่นๆ ที่ไม่ใช่การกระทำของตนว่า เป็นต้นเหตุของผลเสียนั้น

ความเชื่ออำนาจประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 2 ประการ คือ ประการแรก เป็นความสามารถในการทำนาย (Predictability) มี 3 ลักษณะ คือ 1) ทำนายสาเหตุที่ถูกต้องและน่าเชื่อถือได้ของผลหนึ่งๆ ว่าคืออะไร 2) ถ้าสาเหตุที่ตนทราบจากข้อ 1) นั้นปรากฏขึ้นจะทำนายได้ว่าผลของสาเหตุดังกล่าวนั้นจะเป็นเช่นไร จะเกิดเมื่อใด และในปริมาณเท่าใด และ 3) ในทางกลับกันเมื่อผลหนึ่งๆ ปรากฏขึ้น ไม่ว่าจะเป็นผลดีหรือผลเสียที่เกิดในเวลาและปริมาณต่างๆ ก็จะทำนายได้ว่า สาเหตุแท้จริงที่ถูกต้องและน่าเชื่อถือได้ของผลเหล่านี้คืออะไร รวมเรียกอีกนัยหนึ่งว่า การรับรู้ความสัมพันธ์ระหว่างสาเหตุหนึ่งกับผลหนึ่ง และประการที่สองเป็นความเชื่อว่า ตนสามารถควบคุม (Controllability) ให้ผลตามที่ต้องการได้ โดยเชื่อใน 3 ลักษณะ คือ 1) ถ้าต้องการให้ผลดีปรากฏขึ้นอีกหรือปรากฏในปริมาณที่เพิ่มขึ้น ตนก็สามารถทำให้ผลดีนั้นเกิดขึ้นได้ด้วยความพยายามให้มากขึ้นของตนเอง 2) ถ้าต้องการหลีกเลี่ยงหรือลดผลเสียที่จะปรากฏ ตนก็สามารถป้องกันไม่ให้เกิดผลเสียนั้นได้ด้วยตนเอง และ 3) เชื่อว่าทำมาก ย่อมได้ผลมาก และทำน้อยย่อมได้ผลน้อย ตลอดจนมีความเชื่อว่า ทำดีย่อมได้ผลดีตอบแทน และทำชั่วย่อมได้ผลชั่วตอบแทน หรืออีกนัยหนึ่งคือความเชื่อเกี่ยวกับกฎแห่งกรรมในทางพุทธศาสนานั่นเอง (ดุจเดือน พันธุมนาวิน. 2550: 110-111)

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2549: 44-47) ได้นำเสนอหลักการพัฒนาความเชื่ออำนาจในตนให้แก่บุคคล โดยมี 3 ขั้นตอนที่สำคัญ คือ

ขั้นที่หนึ่ง สร้างความเชื่อว่า ความพยายามของตน เป็นสาเหตุสำคัญของการที่จะทำสิ่งต่างๆ ได้สำเร็จ โดยในต่างประเทศใช้การฝึกการรับรู้สาเหตุ (Attribution Training)

ขั้นที่สอง สร้างความเชื่อว่า ตนสามารถกระทำพฤติกรรมที่ตนคาดว่าจะนำไปสู่ผลดีที่ต้องการได้ ซึ่งอาจเป็นการฝึกการรับรู้สถานการณ์ที่เอื้ออำนวยมาก ขัดขวางน้อย ทำให้ตนคาดหมายว่าจะควบคุมให้เกิดการกระทำได้ตามต้องการ (Behavioral Control) โดยอาจคาดได้ถึงข้อขัดข้องที่จะกระทำพฤติกรรมเป้าหมาย

ขั้นที่สาม คือ การฝึกการรับรู้และการคิดไปในแนวทางที่ว่า ความพยายามกับผลนั้นจะเกิดควบคู่กันเสมอ มีความพยายามที่ไหน มีผลที่นั่น ซึ่งแสดงว่า ความพยายามกับผลนั้นขึ้นต่อกัน ในอีกส่วนหนึ่ง คือ การฝึกการรับรู้ว่า ปริมาณของความพยายามกับปริมาณของผลดีที่เกิดตามมานั้นมีความสมดุลกัน คือ ใครทำมากหรือพยายามมากย่อมได้ผลดีมากเสมอ ใครทำน้อยหรือพยายามน้อยก็ย่อมได้ผลดีน้อยด้วย

การศึกษาความเชื่ออำนาจในตนนั้น มีผู้สนใจทำการศึกษามาก ซึ่งสตริกแลนด์ (Strickland. 1977: 233-252) ได้แสดงให้เห็นความสำคัญของความเชื่ออำนาจในตนจากการสรุปผลการวิจัยที่ผ่านมาว่า ความเชื่ออำนาจในตนเป็นจิตลักษณะที่ส่งเสริมให้บุคคลกระทำพฤติกรรมที่น่าปรารถนาและลดพฤติกรรมไม่น่าปรารถนาได้ และเป็นแรงผลักดันให้บุคคลกระทำในสิ่งที่ตนรับผิดชอบให้สัมฤทธิ์ผล อีกทั้งจากการศึกษาผลการวิจัยหลังปี 1990 ช่วยยืนยันว่า ความเชื่ออำนาจในตนยังคงมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของบุคคล สำหรับในประเทศไทยนั้น จากการศึกษางานวิจัยของอุบล เลี้ยววาริณ (2534) ซึ่งศึกษากับผู้ปฏิบัติงานทั้งหน่วยงานรัฐและเอกชนในเขตกรุงเทพมหานครได้แสดงให้เห็นว่า ความเชื่ออำนาจในตนเป็นจิตลักษณะที่สำคัญ 1 ใน 3 ที่เป็นตัวทำนายพฤติกรรมได้ดีสอดคล้องกับดวงเดือน พันธุมนาวิน (2538) ซึ่งศึกษาความเชื่ออำนาจในตน พบว่า ข้าราชการและเกษตรกรไทยที่มีความเชื่ออำนาจในตนมากจะมีประสิทธิภาพในการทำงานสูง และทำให้กลุ่มงานมีประสิทธิภาพสูงด้วย (โกศล มีคุณ. 2547: 141) และวิรัติ ปานศิลา (2542: 137) ได้ทำการศึกษาการถ่ายทอดทางสังคมในการทำงาน จิตลักษณ์ และการรับรู้เกี่ยวกับบทบาทที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมการทำงานของบุคลากรสาธารณสุขระดับตำบลในภาคเหนือของประเทศไทย พบว่า พฤติกรรมการทำงานของบุคลากรสาธารณสุขระดับตำบลขึ้นอยู่กับจิตลักษณ์เป็นสำคัญ กล่าวคือ เมื่อมีจิตลักษณ์ความเชื่ออำนาจในตนสูง มีลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนสูง สามารถส่งผลให้บุคลากรในกลุ่มที่มีการศึกษาระดับต่ำกว่า มีพฤติกรรมการทำงานมากกว่ากลุ่มที่บุคลากรมีระดับการศึกษาสูงกว่าแต่มีจิตลักษณ์ทั้งสองด้านนี้ต่ำกว่า

ผลการศึกษาความเชื่ออำนาจในตนในกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครูนั้นพบว่า ความเชื่ออำนาจในตนเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการทำงานของครู ดังจะเห็นได้จากงานวิจัยของศักดิ์ชัย นิรัญทวี (2532: 158-167) ที่ได้ทำการศึกษาความแปลกแยกกับพฤติกรรมการทำงานของครูสังกัดกรุงเทพมหานครพบว่า ครูที่มีความเชื่ออำนาจในตนสูง มีพฤติกรรมการทำงานสูงกว่าครูที่มีความเชื่ออำนาจในตนต่ำและพบว่า ถ้าครูมีความเชื่ออำนาจในตนสูง ในขณะที่จิตลักษณะด้านอื่นๆ ต่ำ ครูจะยังคงมีพฤติกรรมการสอนและการอบรมจริยธรรมสูงกว่าครูที่มีความเชื่ออำนาจในตนต่ำในขณะที่มีจิตลักษณะอื่นๆ สูง สอดคล้องกับ วิชัย เอียดบัว (2534: 169-197) ที่ทำการศึกษาลักษณะจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการยอมรับนวัตกรรมทางวิชาการของครูประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า ความเชื่ออำนาจในตนของครูมีผลต่อพฤติกรรมการยอมรับนวัตกรรมทางวิชาการของครูใน 3 ด้าน คือ ความตระหนักถึงประโยชน์และความสำคัญของความรู้ การแสวงหาความรู้ และการนำความรู้ไปใช้ปฏิบัติ

สุวดี แย้มเกสร (2547: 87-102) ได้ทำการศึกษาปัจจัยทางจิตสังคมที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมการสอนของครูตามแนวปฏิรูปการศึกษาแห่งชาติ ในกลุ่มครูที่สอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กองมัธยมศึกษาและสังกัดสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน รวม 310 คน พบว่า ครูที่มีความเชื่ออำนาจในตนมากจะมีพฤติกรรมการสอนตามแนวปฏิรูปการศึกษาแห่งชาติสูงกว่าครูที่มีความเชื่ออำนาจในตนน้อย สอดคล้องกับ อ้อมเดือน สดมณี; และ อุษา ศรีจินดารัตน์ (2549: 63-64) ที่ทำการศึกษาปัจจัยด้านจิตสังคมและความสุขใจที่เกี่ยวกับพฤติกรรมการทำงานของครูในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา พบว่า ครูที่มีความเชื่ออำนาจในตนสูงจะมีพฤติกรรมการสอนตามแนวปฏิรูปการศึกษาแห่งชาติดีกว่าครูที่มีความเชื่ออำนาจในตนต่ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และจากการศึกษาผลของการฝึกอบรมทางพุทธพฤติกรรมศาสตร์ต่อจิตลักษณะและประสิทธิผลของครูของอ้อมเดือน สดมณี (2536: 84-99) ได้แสดงให้เห็นว่า ครูที่ได้รับการฝึกอบรมเป็นผู้ที่มีความเชื่ออำนาจในตนสูง มีทัศนคติที่ดีต่องานและมีพฤติกรรมการสอนสูง และงานวิจัยของแสวง ทวีคูณ; นิภาพร โชติสุดเสน่ห์; และ ณรงค์ศักดิ์ บุญยมาลิก (2546: 77, 182-198) ได้แสดงให้เห็นว่า ครูที่ได้รับการพัฒนาจิตลักษณะเป็นผู้ที่มีความเชื่ออำนาจในตนและมีความพร้อมที่จะปลูกฝังวินัยแก่นักเรียนมากกว่าครูที่ไม่ได้รับการฝึกจิตลักษณะด้วย

การประมวลเอกสารความเกี่ยวข้องระหว่างความเชื่ออำนาจในตนกับพฤติกรรมสามารถสรุปได้ว่า ความเชื่ออำนาจในตนเป็นจิตลักษณะที่ช่วยในการผลักดันให้บุคคลกระทำพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ผู้ที่มีความเชื่ออำนาจในตนสูงจะเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมที่พึงปรารถนามาก ทั้งนี้เพราะบุคคลที่มีความเชื่ออำนาจในตนจะเชื่อว่า เหตุการณ์หรือสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้น ทั้งที่เป็นผลดีหรือผลเสียแก่ตนเองและผู้อื่นนั้นเกิดจากการกระทำของตน หากตนคิดหรือกระทำพฤติกรรมที่เหมาะสมจะทำให้เกิดผลตามที่ตนต้องการได้ ดังนั้นจึงลงมือกระทำและควบคุมให้เป็นไปตามที่ต้องการ ด้วยเหตุผลดังกล่าว การพัฒนาผู้ดูแลเด็กให้มีความเชื่ออำนาจในตนสูงจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ควรกระทำ และมีความเป็นไปได้ว่า ผู้ดูแลเด็กที่มีความเชื่ออำนาจในตนสูง จะเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสูงด้วย

ในด้านการวัดความเชื่ออำนาจในตน (หรือนอกตน) นั้น โดยส่วนใหญ่จะทำการวัดองค์ประกอบที่สำคัญ 2 ประการ คือ 1) ความสามารถในการทำนายได้ คือ การรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสาเหตุกับผลนั้น (Predictability) และ 2) ความสามารถในการควบคุมการปรากฏและปริมาณของผลตอบแทนได้ (Controllability) โดยจะเป็นการวัดใน 2 ลักษณะ คือ 1) วัดแยกองค์ประกอบ และ 2) วัดทั้ง 2 องค์ประกอบพร้อมกัน นักวิชาการจะทำการวัดความเชื่ออำนาจในตนในหลายลักษณะ เช่น แบบวัดลักษณะที่หนึ่ง เป็นการเสนอประโยค 2 ประโยค ประโยคที่หนึ่ง แสดงความเชื่อที่เป็นความเชื่ออำนาจนอกตน (External locus of control) ซึ่งจะได้คะแนนเท่ากับ 1 คะแนน และอีกประโยคหนึ่งจะเป็นประโยคที่แสดงความเชื่ออำนาจในตน (Internal locus of control) ซึ่งจะได้คะแนนเท่ากับ 0 คะแนน โดยให้ผู้ตอบเลือกระหว่าง 2 ประโยคนี้ว่า เห็นด้วยกับประโยคใด แล้วทำเครื่องหมายถูกหน้าข้อความนั้น โดยจะมีข้อความลักษณะนี้ 29 ข้อ ผู้ที่ได้คะแนนมาก เป็นผู้ที่มีความเชื่ออำนาจนอกตนมาก (ความเชื่ออำนาจในตนน้อย) และผู้ที่ได้คะแนนน้อย เป็นผู้ที่มีความ

เชื่ออำนาจในตนมาก (ความเชื่ออำนาจนอกตนน้อย) แบบวัดในลักษณะนี้เป็นแบบวัดแบบดั้งเดิมที่รอตเตอร์ใช้

แบบวัดลักษณะที่สอง เป็นแบบวัดชนิดมาตรประเมินรวมค่า (Summated rating scales) ที่นักวิชาการในประเทศไทยนิยมใช้วัดความเชื่ออำนาจในตนในเชิงจิตลักษณะ เช่น แบบวัดความเชื่ออำนาจในตน –นอกตน ของจินตนา บิลมาศ; และ คณะ (2529) โดยเสนอประโยคที่แสดงความเชื่ออำนาจในตนน้อย ซึ่งเป็นข้อความทางลบ หรือแสดงความเชื่ออำนาจในตนมาก ซึ่งเป็นข้อความทางบวก พร้อมมาตร 6 หน่วย จาก “จริงที่สุด” ถึง “ไม่จริงเลย” ประกอบแต่ละประโยค โดยให้ผู้ตอบอ่านประโยคแล้วเลือกตอบว่า ตนคิดว่าประโยคนี้เป็นจริงสำหรับตนในระดับมากน้อยเพียงใด สำหรับข้อความทางบวก ผู้ที่ตอบว่า “จริงที่สุด” จะได้ 6 คะแนน ไล่ลงไป จนถึง “ไม่จริงเลย” ได้ 1 คะแนน ส่วนข้อความทางลบ ผู้ที่ตอบว่า “จริงที่สุด” จะได้ 1 คะแนน ไล่ขึ้นไป จนถึง “ไม่จริงเลย” ได้ 6 คะแนน ดังนั้นผู้ที่ได้คะแนนจากแบบวัดนี้มาก จึงเป็นผู้ที่มีความเชื่ออำนาจในตนมาก หรือแบบวัดความเชื่ออำนาจในตนในลักษณะของสถานการณ์ หรือที่เรียกว่า การวัดสภาพแร้นแค้นในหน่วยงาน เป็นแบบวัดอีกลักษณะหนึ่งที่นักวิชาการไทยนิยมใช้ เช่น แบบวัดในงานวิจัยของอ้อมเดือน สดมณี (2536) ซึ่งมีลักษณะเดียวกับการวัดจิตลักษณะความเชื่ออำนาจในตน และการให้คะแนนก็เป็นทำนองเดียวกัน (ดุจเดือน พันธุมนาวิน. 2550: 116-117)

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ได้ดำเนินการวัดความเชื่ออำนาจในตนโดยใช้แบบวัดความเชื่ออำนาจในตนที่มีมาตรฐานสูงจากงานวิจัยของดุจเดือน พันธุมนาวิน; และ อัมพร ม้าคนอง (2547: 61) ซึ่งเป็นแบบวัดที่ใช้ในการศึกษาปัจจัยเชิงเหตุและผลของพฤติกรรมการพัฒนานักเรียนของครูคณิตศาสตร์ในระดับมัธยมศึกษา แบบวัดนี้ใช้ในการวัดปริมาณความเชื่อว่า ผลดีผลเสียที่เกิดขึ้นในงาน หรือการที่นักเรียนจะเป็นคนดี คนเก่งและมีสุขในโรงเรียนเกิดจากการกระทำของครูเป็นส่วนใหญ่ มากกว่าที่จะเกิดจากโชค ความบังเอิญ หรือเกิดจากคนอื่น แบบวัดฉบับนี้ปรับมาจากแบบวัดของจินตนา บิลมาศ; และ คณะ (2529) ลักษณะของแบบวัดเป็นข้อความและมาตรประเมินค่า 6 ระดับ เริ่มจากจริงที่สุดถึงไม่จริงเลย ซึ่งมีทั้งข้อความทางบวกและทางลบ จำนวน 15 ข้อ ผู้ตอบจะมีพิสัยคะแนนอยู่ระหว่าง 15 - 90 คะแนน มีพิสัยของค่าอำนาจจำแนกรายข้อของแบบวัดนี้อยู่ระหว่าง 3.92-8.19 และมีพิสัยของความสัมพันธ์ภายในระหว่างรายข้อกับแบบวัดอยู่ระหว่าง .24-.60 ค่าความเชื่อมั่นแบบอัลฟ่าเท่ากับ .80 ซึ่งเป็นค่าความเชื่อมั่นในระดับที่ยอมรับได้ และศึกษาในกลุ่มตัวอย่างที่ใกล้เคียงกัน ผู้ที่ได้คะแนนเท่ากับหรือสูงกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่มแสดงว่า เป็นผู้ที่มีความเชื่ออำนาจในตนสูง สำหรับผู้ที่ได้คะแนนต่ำกว่าค่า เฉลี่ยของกลุ่มแสดงว่า เป็นผู้ที่มีความเชื่ออำนาจในตนต่ำ

1.8 ทัศนคติ

ทัศนคติ เป็นจิตลักษณะที่สำคัญอีกด้านหนึ่งที่ได้รับการยอมรับว่า เป็นความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกหรือการรับรู้ของบุคคลกับพฤติกรรม ซึ่งมีทั้งทางบวกและทางลบ (Fazio. 1986: 204-207) และเป็นจิตลักษณะที่ทำหน้าที่ในการกำหนดทิศทางของการเกิดพฤติกรรม ซึ่งผลการวิจัย

ในสาขาจิตพฤติกรรมศาสตร์ พบว่า ทัศนคติที่ดีต่อพฤติกรรม มักเป็นตัวทำนายที่สำคัญของพฤติกรรมนั้นๆ และมีอำนาจในการทำนายพฤติกรรมค่อนข้างมาก (ดุจเดือน พันธุมนาวิน. 2551: 24)

แสวง ทวีคูณ; นิภาพร โชติสุดเสน่ห์; และ ณรงค์ศักดิ์ บุญยมาลิก (2546: 36) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของทัศนคติไว้ 3 องค์ประกอบ ดังนี้

1. องค์ประกอบทางความรู้เชิงประเมินค่า (Cognitive Component) หมายถึง การที่บุคคลมีความรู้เกี่ยวกับสิ่งหนึ่งสิ่งใดว่าดี มีประโยชน์ หรือเลวมากน้อยเพียงใด ความรู้เชิงประเมินค่าจัดเป็นองค์ประกอบที่เป็นต้นกำเนิดของทัศนคติของบุคคลต่อสิ่งต่างๆ ดังนั้นหากบุคคลมีความรู้เชิงประเมินค่าต่อสิ่งต่างๆ ไม่สมบูรณ์ หรืออาจมีความรู้ที่ผิดพลาดจะทำให้เกิดอคติหรือความลำเอียง และอาจทำให้เกิดผลเสียหายต่อส่วนรวมได้

2. องค์ประกอบทางความรู้สึก (Affective Component) หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลในลักษณะที่ชอบหรือไม่ชอบ พอใจหรือไม่พอใจต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด ส่วนใหญ่แล้วความรู้สึกของบุคคลต่อสิ่งหนึ่งจะเกิดโดยอัตโนมัติและสอดคล้องกับความรู้สึกเชิงประเมินค่าต่อสิ่งนั้นด้วย

3. องค์ประกอบทางความพร้อมกระทำ (Action tendency Component) หมายถึง การที่บุคคลมีความพร้อมที่จะช่วยเหลือ สนับสนุน ส่งเสริมทำนุบำรุงสิ่งที่ชอบ สิ่งที่พอใจ และพร้อมที่จะทำลายหรือเพิกเฉยต่อสิ่งที่ไม่ชอบหรือไม่พอใจ องค์ประกอบนี้อยู่ภายในจิตใจของบุคคล แต่ไม่ปรากฏออกมาเป็นพฤติกรรม ความพร้อมกระทำจะปรากฏออกมาเป็นพฤติกรรมหรือไม่ย่อมขึ้นอยู่กับจิตลักษณะของบุคคลและสถานการณ์

องค์ประกอบทั้ง 3 ของทัศนคติดังกล่าว มีมิติสำคัญที่นิยมวัดอยู่ 2 ประการ คือ 1) ทิศทาง (Direction) หมายถึง การที่บุคคลมีความรู้ในประเด็นที่ต้องการวัดว่า สิ่งนั้นดีหรือเลว มีความรู้สึกต่อสิ่งนั้นไปในทางที่ชอบหรือไม่ชอบ และพร้อมที่จะให้การสนับสนุนช่วยเหลือหรือพร้อมที่จะทำลาย หรือขัดขวางความเจริญของสิ่งนั้น 2) ปริมาณ (Magnitude) หมายถึง ความเข้มข้นหรือปริมาณความรุนแรงของทัศนคติไปในทิศทางบวกหรือลบ นั่นคือ อาจมีทัศนคติต่อสิ่งนั้นรุนแรงมากหรือเพียงบางเบา ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับความสำคัญของสิ่งนั้นหรือขึ้นอยู่กับความพัวพันของบุคคลต่อเรื่องนั้นๆ

งานวิจัยที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติกับพฤติกรรม ผลการศึกษาโดยส่วนมากพบว่า ทัศนคติมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรม เช่น ผลการศึกษาสถานการณ์ในครอบครัว จิตลักษณะและประสบการณ์ของมารดาที่เกี่ยวกับพฤติกรรมการดูแลทันตสุขภาพแก่บุตรก่อนวัยเรียนของวรวรรณ อัศวกุล (2548: 73) พบว่า มารดาที่มีทัศนคติที่ดีมากต่อการดูแลทันตสุขภาพของบุตร และมีทัศนคติที่ดีมากต่อบุตร มีความเชื่ออำนาจในตนมากในการเลี้ยงดูบุตรให้มีสุขภาพดี เป็นผู้ที่มีพฤติกรรมการดูแลรักษาความสะอาดช่องปากบุตรมากด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของจิรวัฒน์ ธนนราพงศ์ (2551: 14-28) ที่ทำการศึกษาปัจจัยทางจิตสังคมในการทำนายพฤติกรรมการดูแลเด็กของมารดาที่มีบุตรออทิสติก ผลการศึกษาพบว่า ทัศนคติของมารดาต่อการดูแลเด็กออทิสติกมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการดูแลเด็กของมารดาที่มีบุตรออทิสติก อธิบายได้ว่า เมื่อมารดาเด็กออทิสติกมีทัศนคติที่ดีต่อการดูแลเด็ก มารดาจะมีพฤติกรรมการดูแลเด็กในทางที่ดีและสอดคล้อง

กับไอลดา โนพวน (2549: 70-71) ที่ศึกษาปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของครูในการอบรมดูแลเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ในโครงการเรียนร่วมของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า ทัศนคติต่อพฤติกรรมของครูในการอบรมดูแลเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมของครูในการอบรมดูแลเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ นั่นแสดงว่า หากครูมีทัศนคติที่ดี คือ มีท่าทีที่แสดงออกถึงความรู้สึกหรืออารมณ์ที่ดีต่อการอบรมดูแลเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้แล้ว ก็จะส่งผลให้ครูแสดงออกถึงพฤติกรรมที่ดีเหมาะสม และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็กด้วยเช่นกัน

ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติกับพฤติกรรมของบุคคล สามารถสรุปได้ว่า ทัศนคติเป็นจิตลักษณะที่ช่วยในการกำหนดทิศทางการทำพฤติกรรมของบุคคล บุคคลที่มีทัศนคติที่ดีจะเห็นประโยชน์ มีความรู้สึกพอใจและพร้อมที่จะกระทำพฤติกรรมที่พึงปรารถนานั้น ด้วยเหตุผลดังกล่าว การพัฒนาผู้ดูแลเด็กให้มีทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสารทางบวกจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ควรกระทำ และมีความเป็นไปได้ว่า ผู้ดูแลเด็กที่มีทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสารทางบวกสูง จะเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสูงด้วย

1.9 ความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับการสื่อสาร

การสื่อสารเป็นกระบวนการ (process) ที่มีความสำคัญต่อมนุษย์ทั้งในด้านการดำเนินชีวิต สังคม เศรษฐกิจและการศึกษา จนอาจกล่าวได้ว่า การสื่อสารเป็นฟันเฟืองของเครื่องจักรกลแห่งสังคมที่ทำให้สังคมดำเนินไปได้อย่างไม่หยุดยั้ง เนื่องจากการสื่อสารเป็นทั้งเครื่องมือ (instrument) และวิธีการ (means) ในการก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างใดอย่างหนึ่งทั้งต่อปัจเจกบุคคล ต่อองค์กร และต่อสังคม การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพจะช่วยสร้างความเข้าใจ การถ้อยทีถ้อยอาศัย ให้เกียรติกัน จริงใจต่อกันส่งผลให้การอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นไปอย่างราบรื่นเป็นสุข (กิติมา สุรสนธิ. 2548: 1)

1.9.1 ความหมายและความสำคัญของการสื่อสาร

ภัสวลี นิติเกษตรสุนทร (2550: 5-7) ได้กล่าวถึงการสื่อสารว่า “การสื่อสาร” ตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า Communication ซึ่งตามพจนานุกรมศัพท์นิเทศศาสตร์ หมายถึง “การติดต่อการแลกเปลี่ยนข่าวสารจากจุดหนึ่งไปอีกจุดหนึ่ง” อย่างไรก็ตามในทางวิชาการ “การสื่อสาร” มีความหมายที่แตกต่างกันไปตามคำนิยามของแต่ละบุคคล แม้ว่าคำนิยามของการสื่อสารจะมีหลากหลาย แต่กลุ่มคำนิยามของการสื่อสารที่เป็นที่ยอมรับทางวิชาการมี 5 กลุ่ม คือ 1) การสื่อสารเป็นกระบวนการถ่ายทอดข่าวสาร 2) การสื่อสารดำเนินไปได้ด้วยองค์ประกอบทางการสื่อสาร เช่น กระบวนการซึ่งสารถูกส่งจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร 3) การสื่อสาร เป็นการสร้างความหมายหรือความเข้าใจร่วมกัน 4) การสื่อสาร เป็นการกระทำที่เกิดจากความตั้งใจ มีจุดมุ่งหมายในการส่งสาร 5) การสื่อสาร เป็นการกระทำที่ก่อให้เกิดอิทธิพลต่ออีกฝ่ายหนึ่ง

คำนิยามการสื่อสารทั้งหมดที่กล่าวมา ได้สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะสำคัญของการสื่อสาร 5 ประการ คือ ประการแรก การสื่อสารเป็นกระบวนการที่เป็นพลวัต (dynamic process) มีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องตลอดเวลาโดยไม่มีที่สิ้นสุด นั่นคือ มนุษย์ต้องทำการสื่อสารในรูปแบบ

ต่างๆ อยู่ตลอดเวลาขณะตื่นและรู้สึกตัว โดยที่รูปแบบการสื่อสารต่างๆ เหล่านั้น จะถูกปรับเปลี่ยนไปตามความเหมาะสมของสถานการณ์แวดล้อม ประการที่สอง การสื่อสารมีกระบวนการทำงานที่เป็นระบบ (systematic process) ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์และมีอิทธิพลซึ่งกันและกันทั้งองค์ประกอบหลัก (ผู้ส่งสาร สาร ช่องทางในการสื่อสาร ผู้รับสาร) และองค์ประกอบอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง (ปฏิกิริยาป้อนกลับสภาพแวดล้อมทางการสื่อสาร บริบททางการสื่อสาร ฯลฯ) ประการที่สาม สัญลักษณ์ (symbol) ที่มนุษย์ใช้ในการสื่อสาร เพื่อเป็นตัวแทนแสดงหรือสะท้อนถึงความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อสิ่งต่างๆ และเพื่อเชื่อมโยงตนเองกับผู้อื่นในสังคม สัญลักษณ์ที่ใช้ในการสื่อสาร มีทั้งสัญลักษณ์ที่เป็นภาษาพูด และภาษาเขียน (วัจนภาษา) และไม่ใช่ภาษาพูด และภาษาเขียน (อวัจนภาษา) ประการที่สี่ ความหมาย (meaning) เป็นสิ่งที่ทำให้การสื่อสารเป็นที่เข้าใจและยอมรับร่วมกัน ประการที่ห้า การสื่อสารเป็นการกระทำที่เกิดจากความตั้งใจ (intent) และมีจุดมุ่งหมาย (purposive) ในการก่อให้เกิดผลอย่างใดอย่างหนึ่ง

ความหมายและลักษณะสำคัญของการสื่อสาร สามารถสรุปได้ว่า การสื่อสารเป็นกระบวนการในการรับส่งหรือถ่ายทอดข้อมูล ความคิด ความรู้สึกระหว่างบุคคล เพื่อสร้างความเข้าใจระหว่างกัน เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและบรรลุเป้าหมายของบุคคล โดยมีวัจนภาษาและอวัจนภาษาเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการสื่อสาร

ในด้านความสำคัญของการสื่อสารนั้น มนุษย์ใช้เวลาประมาณร้อยละ 75 ของเวลาในแต่ละวันไปในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสาร เมื่อพิจารณาในระดับบุคคล พบว่า การสื่อสารช่วยในการพัฒนาเอกลักษณ์ของบุคคล (sense of identity) เนื่องจาก การสื่อสารกับบุคคลอื่นทำให้บุคคลเกิดอัตมโนทัศน์แห่งตนได้ การสื่อสารที่ช่วยในการพัฒนาอัตมโนทัศน์นี้ เป็นการสนองความต้องการทางจิตใจของบุคคลที่เรียกว่า ego need อัตมโนทัศน์ที่แต่ละบุคคลพัฒนาเกิดจากการกำหนดการสื่อสารภายในบุคคลหรือเรียกว่า การพูดกับตนเอง (self talk) ซึ่งเปรียบเสมือนความคิดของบุคคล บุคคลที่มีอัตมโนทัศน์ที่ดีและมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองจะมีลักษณะการพูดกับตนเองและผู้อื่นไปในทางที่ดีด้วยเช่นกัน (Adler; & Rodman. 1988: 8; Adler; Rosenfeld; & Towne. 1983: 5-6) และเมื่อพิจารณาภาพรวม สุรัตน์ ตรีสกุล (2550: 14-19) พบว่า การสื่อสารมีความสำคัญในลักษณะต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. ความสำคัญต่อชีวิตประจำวันของมนุษย์ กล่าวคือ การสื่อสารเป็นเครื่องมือในการตอบสนองความต้องการและความพึงพอใจของมนุษย์ในการแสวงหาปัจจัยสี่ในการดำรงชีพ ช่วยให้มนุษย์เข้าใจตนเองและสิ่งแวดล้อมรอบตัว สร้างและธำรงรักษาความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน

2. ความสำคัญต่อความเป็นสังคม กล่าวคือ การสื่อสารเป็นเครื่องมือสำคัญในกระบวนการขัดเกลาทางสังคม เป็นเครื่องมือในการรายงานความเคลื่อนไหวของสังคมและควบคุมสังคม เป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดภูมิปัญญาและมรดกทางวัฒนธรรมของสังคม เป็นปัจจัยสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาสังคมโดยทำหน้าที่ในการเผยแพร่นวัตกรรมทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมของสมาชิกในสังคมไปในทิศทางที่เอื้อต่อการพัฒนา

3. ความสำคัญของการสื่อสารต่อการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตยและระบบเศรษฐกิจ กล่าวคือ เป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ ทัศนคติและพฤติกรรมที่ถูกต้องชัดเจนสอดคล้องเอื้ออำนวยต่อระบบการเมืองการปกครอง เป็นเครื่องมือของรัฐในการบริหารราชการและการบริหารองค์กร เป็นการสื่อสารข้อมูลระหว่างรัฐกับประชาชน เสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับประเทศอื่น ช่วยให้เกิดการขยายตัวของเศรษฐกิจ

ความสำคัญของการสื่อสารที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า การสื่อสารมีความสำคัญต่อการใช้ชีวิตประจำวันของมนุษย์ ทั้งในด้านการตอบสนองความต้องการของตนเอง การอยู่ร่วมกันในสังคม และการเสริมสร้างความเข้าใจ ทัศนคติ พฤติกรรมที่สอดคล้องต่อระบบการเมืองการปกครอง

1.9.2 วัตถุประสงค์ของการสื่อสาร

วัตถุประสงค์ของการสื่อสารเป็นตัวกำหนดทิศทางการสื่อสารว่าจะดำเนินในลักษณะใด เพื่อให้ผลที่เกิดเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ วัตถุประสงค์ของการสื่อสารสามารถจำแนกโดยพิจารณาจากประเด็นของจุดมุ่งหมายในการสื่อสารของผู้ส่งสารหรือผู้รับสารได้ (กิติมา สุรสนธิ. 2548: 27-32; ภัสวลี นิติเกษตรสุนทร. 2550: 13) ดังนี้

1. วัตถุประสงค์โดยทั่วไปของการสื่อสาร ที่พิจารณาจากความตั้งใจของผู้ส่งสารและผู้รับสารในการสื่อสารแต่ละครั้ง คือ

1.1 วัตถุประสงค์ของผู้ส่งสาร คือ เพื่อบอกกล่าว (to inform) เพื่อให้ความรู้ (to educate) เพื่อโน้มน้าวใจ (to persuade) เพื่อสร้างความเพลิดเพลิน (to please)

1.2 วัตถุประสงค์ของผู้รับสาร คือ เพื่อเข้าใจ (to understand) เพื่อเรียนรู้ (to learn) เพื่อตัดสินใจ (to decide) เพื่อแสวงหาความเพลิดเพลิน (to enjoy)

2. วัตถุประสงค์การสื่อสารในลักษณะการนำไปใช้ แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

2.1 วัตถุประสงค์การสื่อสารแบบต้องการให้เกิดผลในทันทีทันใด คือ วัตถุประสงค์ที่ผู้รับสารต้องการที่จะให้การสื่อสารในครั้งนั้นสนองตอบต่อความต้องการหรือความรู้สึกของตนเองในทันทีภายหลังจากเสร็จสิ้นการสื่อสาร

2.2 วัตถุประสงค์การสื่อสารแบบที่นำไปใช้เป็นเครื่องมือ คือ เป็นวัตถุประสงค์การสื่อสารที่ผู้ส่งสารและผู้รับสารต้องการนำหรือใช้ผลการสื่อสารที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

3. วัตถุประสงค์การสื่อสารในลักษณะเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นหรือด้านการพัฒนาใน 3 เรื่องด้วยกัน คือ

3.1 วัตถุประสงค์ที่ต้องการจะเปลี่ยนแปลงในเรื่องความรู้ (Knowledge Change) ได้แก่ การถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์ต่างๆ ให้แก่บุคคลเพื่อก่อให้เกิดความรู้ ความจำ เกิดความเข้าใจ สามารถนำไปใช้วิเคราะห์หรือสังเคราะห์ รวมทั้งสามารถประเมินค่าเรื่องราว เหตุการณ์และสิ่งต่างๆ ได้

3.2 วัตถุประสงค์ที่ต้องการจะเปลี่ยนแปลงในเรื่องทัศนคติ (Attitude Change) เป็นความพยายามหรือความต้องการในการที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านความคิด ความรู้สึกทำให้ผู้รับสารเกิดการยอมรับ เกิดการตอบสนอง เกิดค่านิยม การเข้าถึงแนวคิดหรือมโนคติและการนำไปปฏิบัติเป็นนิสัยในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

3.3 วัตถุประสงค์ที่ต้องการจะเปลี่ยนแปลงในเรื่องพฤติกรรม (Behavior or Performance Change) เป็นความต้องการในการเปลี่ยนแปลงในด้านการกระทำของบุคคลอันเป็นสิ่งที่ผู้อื่นสามารถสังเกตเห็นได้

วัตถุประสงค์ของการสื่อสารที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า วัตถุประสงค์เป็นตัวกำหนดทิศทางในการดำเนินการสื่อสาร โดยสามารถจัดแบ่งวัตถุประสงค์ของการสื่อสารออกเป็นวัตถุประสงค์โดยทั่วไป วัตถุประสงค์ในลักษณะการนำไปใช้ วัตถุประสงค์ในลักษณะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดี การทราบวัตถุประสงค์ของการสื่อสาร จะช่วยให้การสื่อสารสัมฤทธิ์ผลได้มากยิ่งขึ้น

1.9.3 องค์ประกอบและกระบวนการสื่อสาร

กระบวนการสื่อสารเกิดขึ้นจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบแต่ละองค์ประกอบในกระบวนการสื่อสารซึ่งมีความสัมพันธ์ต่อกันและส่งผลกระทบต่อประสิทธิผลในการสื่อสาร องค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญในการติดต่อสื่อสารของมนุษย์มีองค์ประกอบหลักอยู่ 4 ประการด้วยกัน คือ ผู้ส่งสาร สาร ช่องทางการสื่อสารและผู้รับสาร ซึ่งผู้กระทำการสื่อสารจะมีบทบาทเป็นทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสารสลับกันอยู่ตลอดเวลา โดยใช้กรอบแห่งประสบการณ์และสถานการณ์ หรือสภาพแวดล้อมในสังคมซึ่งรวมถึงเพศ อายุ การศึกษา ฐานะทางเศรษฐกิจเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดสารที่ส่งออกไปและรับเข้ามา เมื่อผู้รับสารได้สารแล้วก็อาจส่งปฏิกิริยาป้อนกลับไปยังผู้ส่งสารในลักษณะการตอบโต้สารที่ได้รับกลับไปยังผู้ส่งสาร แต่ปฏิกิริยาป้อนกลับนี้มิได้เกิดขึ้นเสมอไปในกระบวนการสื่อสาร และการสื่อสารไม่ได้บรรลุผลตามที่ผู้ส่งสารตั้งใจเสมอไป (มัลลิกา คณานุรักษ์. 2547: 29)

กิติมา สุรสนธิ (2548: 8-20) กล่าวถึง องค์ประกอบแต่ละองค์ประกอบในกระบวนการสื่อสาร ไว้ดังนี้

1. ผู้สื่อสารหรือผู้ส่งสาร (Source/Sender) คือ ผู้ที่เริ่มต้นการติดต่อสื่อสาร อาจเป็นบุคคลเดียว กลุ่มบุคคล องค์กรหรือสถาบันก็ได้ที่มีความคิด ความต้องการหรือความตั้งใจที่จะส่งข้อมูล ข่าวสาร อารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด ความคิดเห็น ทัศนคติ ความเชื่อและอื่นๆ ไปยังผู้รับสาร เพื่อให้เกิดผลอย่างใดอย่างหนึ่งต่อผู้รับสาร ดังนั้น ผู้ส่งสารจึงเป็นองค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบอื่นๆ ทั้งในแง่ของการเป็นผู้เลือกข้อมูลสารที่จะส่ง การเลือกวิธีการและช่องทางที่จะทำให้สารไปถึงผู้รับ รวมทั้งการเลือกและการพยายามกำหนดตัวผู้ที่จะเป็นผู้รับสาร ลักษณะของผู้ส่งสารโดยทั่วไปแบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ 1) ผู้ส่งสารประเภทนักพัฒนา (Developmental Communicator) คือ ผู้ส่งสารที่มีความยืดหยุ่น พร้อมที่จะร่วมแสดงความคิดเห็นและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น 2) ผู้ส่งสารประเภทนักควบคุม (Controlling Communicator) คือ ผู้ส่งสารที่ไม่รับฟัง

ผู้อื่น ถือความคิดเห็นและการกระทำของตนว่าถูกต้องเสมอ 3) ผู้ส่งสารประเภทปล่อยเขาว่าไป (Relinquishing Communicator) คือ ผู้ส่งสารที่คิดว่าคนอื่นมีความสามารถมากกว่าตนเอง 4) ผู้ส่งสารประเภทหลบฉาก (Withdrawn Communicator) คือ ผู้ส่งสารที่ต้องการรักษาสถานภาพที่เป็นอยู่ของตนเท่านั้น (รัญจวน คำวชิรพิทักษ์. 2538: 51)

2. ข่าวสารหรือเนื้อหาสาระเรื่องราว (Message) คือ เนื้อหาสาระความคิด ความรู้สึก เรื่องราวที่มีความหมายและถูกแสดงออกมาโดยอาศัยภาษา สัญลักษณ์ หรือสัญญาณต่างๆ ที่สามารถสื่อความหมายเป็นที่เข้าใจกันได้ ทำให้เกิดการรับรู้ร่วมกันระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร สารจะเป็นตัวเร้าให้ผู้รับสารเกิดการรับรู้ต่อความหมายและมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อความหมายที่ได้รับซึ่งโดยทั่วแล้วสารจะประกอบด้วยส่วนสำคัญ 3 ส่วน คือ

2.1 รหัสสาร (Message Codes) คือ ภาษา หรือสัญลักษณ์ หรือสัญญาณที่มนุษย์คิดขึ้นเพื่อแสดงออกหรือใช้แทนความคิด ความรู้สึก ความเชื่อ ค่านิยมและวัตถุประสงค์ต่างๆ ของผู้ส่งสาร ซึ่งรหัสสารอาจถูกแสดงออกมาเป็นสารที่เป็นทั้งภาษาพูด ภาษาเขียนที่เรียกว่า วัจนสาร (Verbal Message Codes) และรหัสของที่ไม่ใช่ภาษาพูด ภาษาเขียนที่เรียกว่า อวัจนสาร (Nonverbal Message Codes) เช่น กิริยาท่าทาง

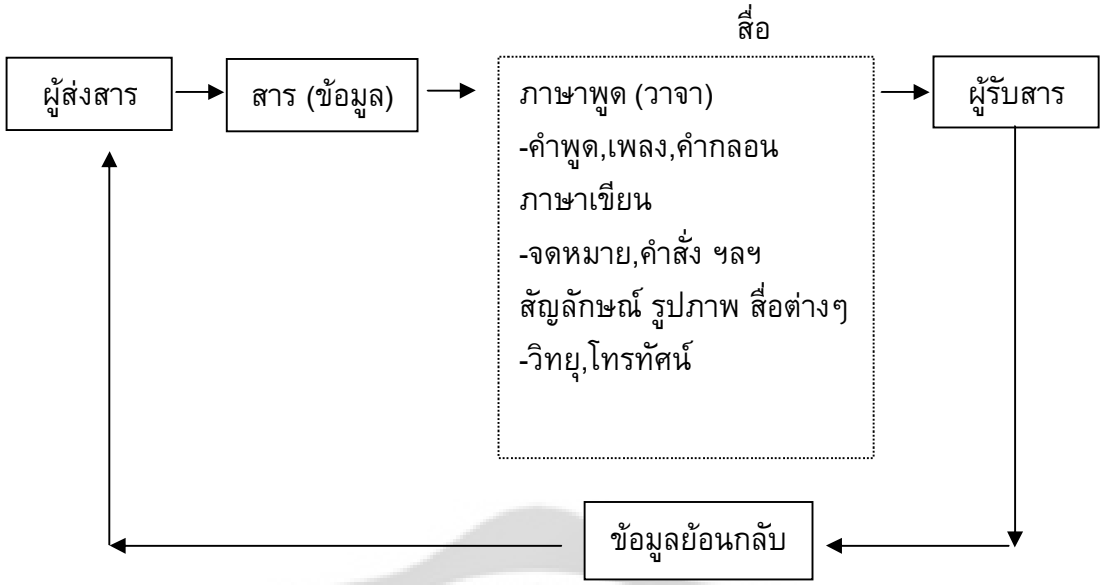
2.2 เนื้อหาสาร (Message Content) หมายถึง เรื่องราวสิ่งต่างๆ ที่ผู้ส่งสารต้องการจะถ่ายทอดหรือส่งไปยังผู้รับสาร

2.3 การจัดเรียบเรียงลำดับสาร (Message Treatment) หมายถึง รูปแบบวิธีการในการนำรหัสสารมาเรียบเรียงเพื่อให้ได้ใจความตามเนื้อหาที่ต้องการ ซึ่งมักจะขึ้นอยู่กับลักษณะโครงสร้างของภาษา (Structure) และบุคลิกลักษณะของแต่ละบุคคล

3. ช่องทางการสื่อสารหรือสื่อ (Channel or Media) คือ หนทางหรือวิถีที่จะนำเอาข้อมูลข่าวสารจากผู้ส่งไปสู่ผู้รับ ทำให้ผู้ส่งกับผู้รับได้รับรู้ข่าวสารตรงกัน ดังนั้นช่องทางการสื่อสารอาจหมายถึง ประสาทสัมผัสทั้งห้าของมนุษย์ที่ใช้ในการรับรู้ความหมาย หรืออาจหมายถึง คลื่นแสง คลื่นเสียง เป็นต้น

4. ผู้รับสาร (Receiver) คือ บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่เป็นเป้าหมายของการสื่อสารหรือเป็นจุดหมายปลายทางของสารนั่นเอง

องค์ประกอบของการติดต่อสื่อสารที่กล่าวมา แสดงให้เห็นว่า ในการติดต่อสื่อสารผู้ส่งสารจะส่งสารผ่านสื่อต่างๆ เช่น คำพูด กิริยา ท่าทาง การเขียน หรือสัญลักษณ์ เป็นต้น และในการส่งสารนั้น ผู้ส่งสารอาจเปิดโอกาสให้ผู้รับสารได้ซักถาม ซึ่งเป็นวิธีการสื่อสารแบบสองทาง
สมพร สุทัศนีย์ (2548: 284-285) ได้แสดงรูปการส่งสารแบบสองทางไว้ ดังนี้

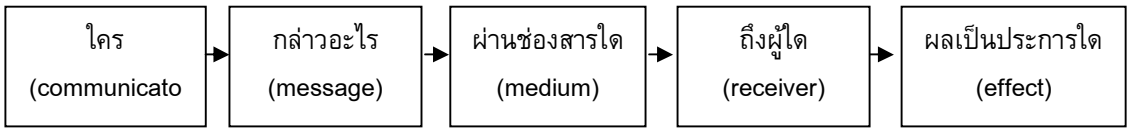


ภาพประกอบ 4 แสดงองค์ประกอบของการติดต่อสื่อสาร

ที่มา: สมพร สุทัศนีย์. (2548). *มนุษยสัมพันธ์*. หน้า 285.

กระบวนการสื่อสาร เป็นกระบวนการที่ให้ความสำคัญกับการสื่อความหมาย การถ่ายทอดความเข้าใจ ฮาโรลด์ ดี ลาสเวลล์ (Harold D. Laswell) ได้นำเสนอแบบจำลองการสื่อสารที่แสดงให้เห็นถึงองค์ประกอบหลักของกระบวนการสื่อสาร ความเชื่อมโยงขององค์ประกอบหรือกระบวนการสื่อสารเชิงพฤติกรรม (the behavioral school of thought) ซึ่งเป็นการศึกษาปฏิกิริยาระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร เนื้อหาข่าวสาร ชนิดของสื่อที่ใช้และผลอันเกิดจากการกระทำการสื่อสารนั้น ซึ่งเป็นจุดเด่นของกระบวนการสื่อสารนี้

ลาสเวลล์อธิบายกระบวนการสื่อสารโดยตั้งเป็นคำถามเกี่ยวกับตัวผู้ส่งสาร ผู้รับสารและผลของการสื่อสารดังนี้ การตอบคำถามว่าใคร (Who) คือ ผู้ที่กำหนดและควบคุมเนื้อหาข่าวสาร กล่าวอะไร (says what) คือ เรื่องหรือเนื้อหาสาระที่ถูกสื่อสารออกไป ในช่องทางหรือช่องสารใด (in which channel) คือ ตัวกลางหรือสื่อที่ข่าวสารถูกส่งผ่านไปยังผู้รับ ถึงใคร (to whom) คือ ผู้รับสาร พร้อมด้วยผลอะไร (with what effect) คือ สิ่งที่เกิดขึ้นอันเป็นผลมาจากการสื่อสาร

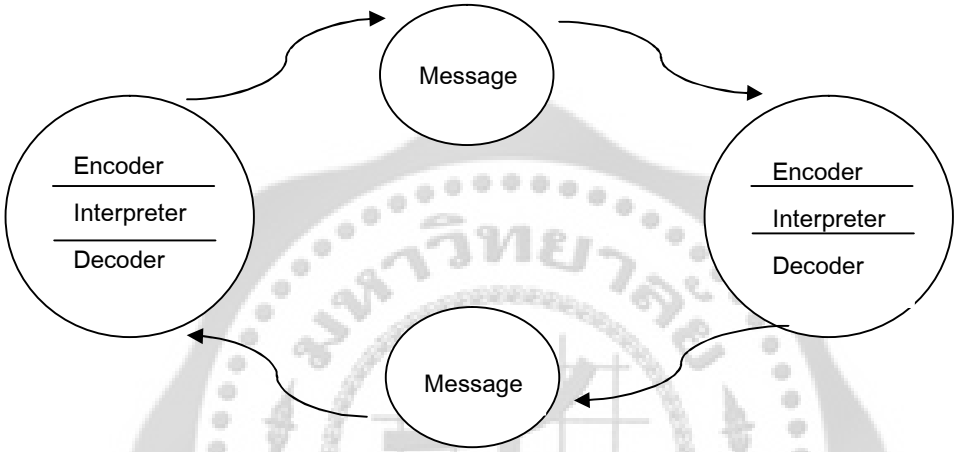


ภาพประกอบ 5 แบบจำลองการสื่อสารของลาสเวลล์

ที่มา: ธนวดี บุญลือ. (2546). *ทฤษฎีและแบบจำลองพื้นฐานทางการสื่อสาร*. หน้า 493.

ภาพประกอบแสดงให้เห็นว่า นอกจากแบบจำลองตามแนวคิดของลาสเวลล์จะแสดงให้เห็นการทำงานขององค์ประกอบหลักทางการสื่อสารแล้ว ในกระบวนการสื่อสารนั้น ผู้ส่งสารจะต้องปรากฏตัวหรือมีตัวตนอยู่ในขณะที่ทำการสื่อสารและเนื้อหาสาระของข่าวสารที่ส่งออกไปนั้นจะต้องมีจุดมุ่งหมาย เนื่องจากลาสเวลล์เชื่อว่า สารที่ส่งไปจากผู้ส่งสารย่อมก็ให้เกิดผลต่อผู้รับสารในระดับใดระดับหนึ่ง (ธนวดี บุญลือ. 2546: 493-495; ภัสวลี นิติเกษตรสุนทร. 2550: 129)

วิลเบอร์ แชรมม์ (Wilber Schramm) ได้นำเสนอแบบจำลองการสื่อสารที่แสดงความเกี่ยวข้องกันหรือการมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารไว้ดังนี้

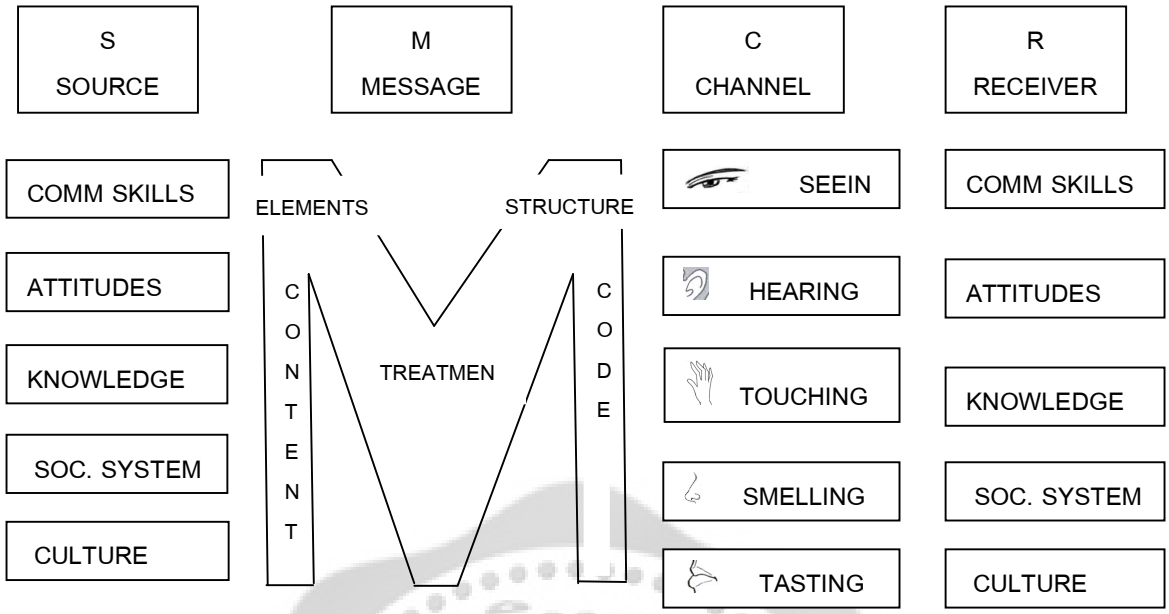


ภาพประกอบ 6 แบบจำลองการสื่อสารของแชรมม์

ที่มา: กิติมา สุรสนธิ. (2548). *ความรู้ทางการสื่อสาร*. หน้า 74.

ภาพประกอบแสดงให้เห็นการมีปฏิสัมพันธ์กัน (Interaction) ระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร กล่าวคือ เมื่อผู้ส่งสารเข้ารหัสสาร (Encoder) ส่งข้อมูลหรือสาร (Message) ไปยังผู้รับสาร ผู้รับสารจะถอดรหัสคำพูด ข่าวสาร สัญญาณต่างๆ ที่ผู้ส่งสารส่งมาให้แล้วตีความ (Interpret) ทำความเข้าใจข่าวสารที่ได้รับ เมื่อมีความรู้สึกนึกคิดอย่างไรกับข้อมูลข่าวสารที่ผู้ส่งสารส่งมาให้ก็จะทำการเข้ารหัสสาร (Encoder) ส่งข้อมูลหรือสาร (Message) ที่เป็นความรู้สึกนึกคิด ความคิดเห็นที่มีต่อสารนั้นที่เรียกว่า ปฏิกิริยาตอบกลับ (Feedback) ส่งกลับมายังผู้ส่งสารซึ่งเปลี่ยนบทบาทเป็นผู้รับสารแล้วทำการตีความ ปรับข้อมูลการสื่อสารใหม่ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้รับสารมากขึ้น (กิติมา สุรสนธิ. 2548: 74)

เดวิด เค เบอร์โล (David K. Berlo) ได้นำเสนอแบบจำลองการสื่อสารที่แสดงให้เห็นถึงกระบวนการ โครงสร้าง หน้าที่และความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่างๆ ในกระบวนการสื่อสารทั้ง 4 องค์ประกอบ โดยแบบจำลองนี้มีชื่อเรียกว่า SMCR Model ซึ่งมีความสัมพันธ์ดังภาพ



ภาพประกอบ 7 แบบจำลอง SMCR Model ตามแนวคิดของเดวิด เค เบอร์โล

ที่มา: ภัสวลี นิติเกษตรสุนทร. (2550). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการสื่อสารและพฤติกรรมการสื่อสาร*. หน้า 133.

การนำเสนอแบบจำลองข้างต้นนั้น เบอร์โล อธิบายว่า ประสิทธิผลของการสื่อสารจะเกิดขึ้นมากหรือน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพของแต่ละองค์ประกอบ ดังนั้นจึงควรพิจารณาปัจจัยที่เกี่ยวข้องในแต่ละองค์ประกอบเพื่อให้เกิดความเข้าใจและนำไปใช้ในการเสริมสร้างศักยภาพในการสื่อสาร คือ

1. ผู้ส่งสารที่จะสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในทรรศนะของเบอร์โลนั้นต้องประกอบด้วย

1.1 ทักษะในการสื่อสาร หมายถึง ความสามารถในการสื่อสารซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประการ ได้แก่ ทักษะในการสื่อสารด้วยอวัจนภาษา เช่น ภาษาท่าทาง และทักษะในการสื่อสารด้วยวัจนภาษา ประกอบด้วยทักษะในการเข้ารหัส คือ ความสามารถในการเขียนและการพูด ทักษะในการถอดรหัส คือ ความสามารถในการอ่านและการฟัง ทักษะในการคิดและการใช้เหตุผลซึ่งเป็นทักษะสำคัญต่อความสามารถในการเข้ารหัสและถอดรหัส

1.2 ทัศนคติ หมายถึง ความรู้สึกที่มีต่อบุคคล วัตถุ หรือสิ่งแวดล้อมซึ่งส่งผลต่อพฤติกรรมการสื่อสารของมนุษย์ ทัศนคติในการสื่อสารแบ่งเป็น 3 ประเภท คือ ทัศนคติต่อตนเอง หมายถึง การประเมินตนเองทั้งในด้านบวกและด้านลบซึ่งจะมีผลต่อการสื่อสาร ทัศนคติต่อเรื่องที่สื่อสาร หมายถึง ความรู้สึกที่มีต่อเรื่องที่สื่อสาร และทัศนคติต่อผู้รับสาร หมายถึง ความรู้สึกที่มีต่อ

ผู้รับสาร หากมีความรู้สึกที่ดีต่อกันจะส่งผลให้เกิดบรรยากาศที่ดีในการสื่อสาร การเลือกภาษาถ้อยคำและการแสดงออกในการสื่อสาร

1.3 ความรู้ ประกอบด้วย ความรู้ในเรื่องที่จะสื่อสารซึ่งจะมีผลต่อความเชื่อถือของผู้ส่งสารในสายตาของผู้รับสาร และกระบวนการสื่อสารที่ทำให้ผู้ส่งสารสามารถสร้างและปรับองค์ประกอบต่างๆ ในกระบวนการสื่อสารให้สมบูรณ์ ลดอุปสรรคที่ขัดขวางการสื่อสารให้หมดไปหรือน้อยลง

1.4 ระบบสังคม หมายถึง อิทธิพลของสังคมที่ส่งผลต่อบุคคลและพฤติกรรมการสื่อสาร

1.5 วัฒนธรรม หมายถึง ขนบธรรมเนียม ประเพณี ค่านิยมและความเชื่อซึ่งเป็นตัวกำหนดรูปแบบการดำเนินชีวิตและพฤติกรรมการสื่อสารของมนุษย์

1.6 ขอบเขตประสบการณ์ หมายถึง ประสบการณ์ของผู้ส่งสารซึ่งจะเป็นปัจจัยกำหนดระดับความสอดคล้องต้องกันระหว่างความหมายที่ผู้ส่งสารต้องการสื่อสารไปยังผู้รับสารกับความหมายของการที่ผู้รับสารมีหลังจากที่ได้รับสารจากผู้ส่งสาร หากคู่สื่อสารมีประสบการณ์ในเรื่องต่างๆ ร่วมกันก็จะช่วยให้เข้าใจความหมายของสารได้ตรงกันหรือสอดคล้องกัน ดังนั้นผู้ส่งสารจึงต้องคำนึงถึงขอบเขตประสบการณ์ของผู้รับสาร เพื่อสร้างสารที่สามารถสื่อความหมายได้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการสื่อสารของตน

อริสโตเติล ได้แสดงความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในเรื่องปัจจัยแห่งการพูดที่สัมฤทธิ์ผลว่าผู้ส่งสารที่จะสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลนั้นต้องมีคุณลักษณะ 3 ประการ คือ 1) บุคลิกลักษณะที่น่าเชื่อถือของผู้พูดในจิตใจของผู้ฟัง (Ethos) ได้แก่ มีความรู้จริงในสิ่งที่พูด เพื่อสามารถสื่อสารให้ผู้ฟังเข้าใจอย่างชัดเจน มีคุณธรรมความดีในใจ โดยพูดถูกต้องตามความเป็นจริง ไม่โกหกหลอกลวง มีความจริงใจและปรารถนาดีต่อผู้ฟัง ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นได้จากสีหน้า แววตา ท่าทาง น้ำเสียง 2) ความเข้าใจในสภาพอารมณ์และทัศนคติของผู้ฟัง หรือการกำหนดวิเคราะห์ผู้ฟัง (Pathos) เพื่อเลือกถ้อยคำที่เหมาะสมสำหรับผู้ฟัง 3) การเรียบเรียงคำพูดและวิธีการพูด หรือการใช้เหตุผลในการพูด (Logos) โดยใช้ข้อเท็จจริง เหตุผล หลักฐานและหลักตรรกวิทยามาประกอบการพูด (วิรัช ลภิรัตนกุล. 2543: 114-117)

2. ผู้รับสารมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องเหมือนผู้ส่งสาร แต่มีรายละเอียดแตกต่างในบางประเด็น คือ

2.1 ทักษะในการสื่อสาร หมายถึง ความสามารถในการสื่อสารซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประการ ได้แก่ ทักษะในการสื่อสารด้วยอวัจนภาษา เช่น ภาษาท่าทาง และทักษะในการสื่อสารด้วยวัจนภาษา ประกอบด้วยทักษะในการเข้ารหัส คือ ความสามารถในการเขียนและการพูด ทักษะในการถอดรหัส คือ ความสามารถในการอ่านและการฟัง ทักษะในการคิดและการใช้เหตุผลซึ่งเป็นทักษะสำคัญต่อความสามารถในการเข้ารหัสและถอดรหัส

2.2 ทัศนคติ หมายถึง ความรู้สึกที่มีต่อบุคคล วัตถุ หรือสิ่งแวดล้อม ซึ่งส่งผลต่อพฤติกรรมการสื่อสารของมนุษย์ ทัศนคติในการสื่อสารแบ่งเป็น 3 ประเภท คือ ทัศนคติต่อตนเอง

หมายถึง การประเมินตนเองทั้งในด้านบวกและด้านลบซึ่งจะมีผลต่อการสื่อสาร ทัศนคติต่อเรื่องที่สื่อสาร หมายถึง ความรู้สึกที่มีต่อเรื่องที่สื่อสาร และทัศนคติต่อผู้ส่งสาร หมายถึง ความรู้สึกที่มีต่อผู้ส่งสาร หากมีความรู้สึกที่ดีต่อกันจะส่งผลให้เกิดบรรยากาศที่ดีในการสื่อสารรวมทั้งลักษณะของปฏิกิริยาตอบกลับ

2.3 ความรู้ ประกอบด้วย ความรู้เกี่ยวกับสารที่ได้รับเรื่องที่จะสื่อสารและกระบวนการสื่อสาร

2.4 ระบบสังคม หมายถึง อิทธิพลของสังคมที่ส่งผลต่อบุคคลและพฤติกรรมการสื่อสาร

2.5 วัฒนธรรม หมายถึง ขนบธรรมเนียม ประเพณี ค่านิยมและความเชื่อซึ่งเป็นตัวกำหนดรูปแบบการดำเนินชีวิตและพฤติกรรมการสื่อสารของมนุษย์

2.6 ขอบเขตประสบการณ์ หมายถึง ประสบการณ์ของผู้รับสารซึ่งจะส่งผลต่อระดับความเข้าใจความหมายของสารร่วมกันระหว่างคู่สื่อสาร หากคู่สื่อสารมีประสบการณ์ในเรื่องต่างๆ ร่วมกันก็จะช่วยให้เข้าใจความหมายของสารได้ตรงกันหรือสอดคล้องกัน

3. สาร หมายถึง ผลผลิตที่เกิดจากการเข้ารหัสของผู้ส่งสารเพื่อส่งไปยังผู้รับสารและกระตุ้นให้ผู้รับสารเกิดการตอบสนอง ซึ่งปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสารที่ผู้ส่งสารควรคำนึงถึง คือ

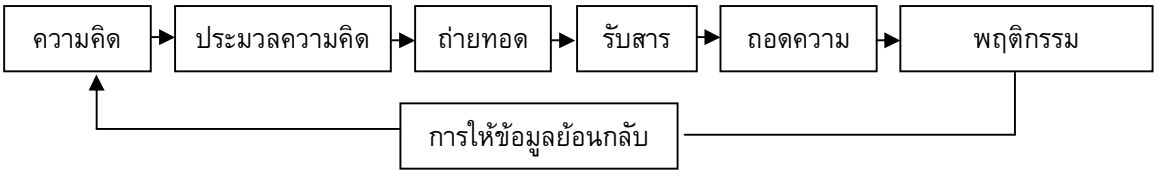
3.1 รหัสสาร (Message Codes) คือ ภาษาหรือสัญลักษณ์ หรือสัญญาณที่มนุษย์คิดขึ้นเพื่อแสดงออกหรือใช้แทนความคิด ความรู้สึก ความเชื่อ ค่านิยมและวัตถุประสงค์ต่างๆ ของผู้ส่งสาร ซึ่งรหัสสารอาจถูกแสดงออกมาเป็นสารที่เป็นทั้งภาษาพูด ภาษาเขียนที่เรียกว่า วัจนสาร และรหัสสารที่ไม่ใช่ภาษาพูด ภาษาเขียนที่เรียกว่า อวัจนสาร เช่น กิริยาท่าทาง

3.2 เนื้อหาสาร (Message Content) หมายถึง ข้อความ เรื่องราวสิ่งต่างๆ ที่ผู้ส่งสารต้องการจะถ่ายทอดหรือส่งไปยังผู้รับสาร

3.3 การจัดเรียบเรียงลำดับสาร (Message Treatment) หมายถึง การตัดสินใจเลือกและจัดลำดับรหัสสาร เนื้อหา เพื่อให้ได้ใจความตามที่ต้องการ

4. ช่องทางการสื่อสารหรือสื่อ (Channel or Media) หมายถึง ช่องทางในการรับรู้ข่าวสารของมนุษย์ คือ ประสาทรับรู้ทั้งห้าของมนุษย์ อันได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น สัมผัส สื่อ หมายถึง พาหะในการนำสารจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร เนื่องจากช่องทางการสื่อสารหรือสื่อเป็นตัวกลางที่จะนำเอาข้อมูลข่าวสารจากผู้ส่งสารไปสู่ผู้รับสาร การตัดสินใจเลือกใช้ช่องทางการสื่อสารหรือสื่อจึงต้องพิจารณาองค์ประกอบของกระบวนการสื่อสารควบคู่ไปด้วย (สุรัตน์ ตรีสุกล. 2550: 73-74, 93-106)

นอกจากนี้ สมพร สุทัศนีย์ (2548: 285-286) ได้กล่าวถึง กระบวนการสื่อสารเพิ่มเติมว่าในการติดต่อสื่อสารนั้น ผู้ส่งสารทำการส่งสารไปยังผู้รับสารผ่านกระบวนการสื่อสาร ดังนี้



ภาพประกอบ 8 แสดงกระบวนการสื่อสาร

ที่มา: สมพร สุทัศนีย์. (2548). *มนุษยสัมพันธ์*. หน้า 285.

1. ขั้นการเกิดความคิด (Ideation) เป็นขั้นที่ผู้ส่งสารเกิดความคิดและต้องการที่จะส่งผ่านความคิดรวมทั้งอารมณ์ ความรู้สึก และความต้องการไปยังผู้รับสาร ผู้ส่งสารควรเข้าใจความคิดของตนเป็นอย่างดีก่อนจึงจะส่งไปยังผู้รับสาร

2. ขั้นการประมวลความคิดหรือการเข้ารหัส (Encoding) คือ ขั้นที่มีการเรียบเรียง ความคิดหรือสารให้เหมาะสมกับผู้รับสาร เวลาสถานการณ์ก่อนที่จะแสดงออก การเรียบเรียง ความคิดจะออกมาในรูปของสัญลักษณ์ความคิด การเรียบเรียงความคิดหมายความรวมถึงการกลั่นกรองความคิดให้เหมาะสมดีงาม เพื่อให้เกิดความรู้สึกที่ดีต่อกัน

3. ขั้นการถ่ายทอด (Transmission) คือ การส่งสารผ่านสื่อที่เหมาะสม การถ่ายทอดสารควรคำนึงถึงวัตถุประสงค์ เวลา บุคคล โอกาสซึ่งจะทำให้เกิดความเข้าใจตรงกันและยังก่อให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีต่อกันด้วย

4. ขั้นการรับสาร (Receiving) ผู้รับสารจะรับสารหรือความคิดจากสื่อต่างๆ ผู้รับสารจะรับความคิดได้ถูกต้องสมบูรณ์หรือไม่นั้นขึ้นอยู่กับความตั้งใจฟัง การสังเกตและพยายามทำความเข้าใจสารนั้นเสียก่อนโดยการอาศัยประสบการณ์

5. ขั้นการถอดความหรือถอดรหัส (Decoding) คือ การแปลความหมายสารจากการฟังและการใช้ผัสสะอื่นๆ การแปลความหมายนั้นต้องอาศัยประสบการณ์ การแปลความหมายอาจไม่ตรงกับผู้ส่งสาร ถ้าผู้รับสารแปลความหมายไม่ตรงกับผู้ส่งสารย่อมก่อให้เกิดความขัดแย้งได้

6. พฤติกรรมตอบสนอง (Action) เป็นการแสดงกิริยาท่าทางตอบสนองของผู้รับสารที่เกิดจากการแปลความหมายต่อผู้ส่งสาร พฤติกรรมตอบสนองจะเป็นอย่างไรนั้นย่อมขึ้นอยู่กับการแปลความของผู้รับสาร ถ้าแปลความไปในทางลบ พฤติกรรมตอบสนองย่อมเป็นไปในทางลบ ถ้าแปลความไปในทางบวก ย่อมก่อให้เกิดพฤติกรรมตอบสนองในทางบวก

7. ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) เป็นกระบวนการที่สำคัญและจำเป็นในการติดต่อ สื่อสาร เพราะเป็นส่วนช่วยให้ผู้รับสารเข้าใจตรงกับผู้ส่งสาร ข้อมูลย้อนกลับจะทำให้การติดต่อสื่อสารมีประสิทธิภาพ เพราะทำให้ผู้รับสารปฏิบัติได้ถูกต้องและพึงพอใจ การให้ข้อมูลย้อนกลับ ได้แก่ การซักถาม การตอบคำถาม

นอกจากองค์ประกอบและกระบวนการสื่อสารดังกล่าวข้างต้นที่ทำให้เกิดประสิทธิผลในการสื่อสารแล้วนั้น เสนาะ ติเยาว์ (2541: 130-131) ได้กล่าวถึง ลักษณะสำคัญของการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพไว้ 5 ประการ คือ

1. การเปิดเผย (Openness) เป็นความเต็มใจของบุคคลทั้งสองฝ่ายที่สื่อสารกัน โดยการยอมรับความคิดเห็นและความรู้สึกที่แต่ละฝ่ายเปิดเผยออกมา

2. ความรู้สึกร่วมด้วย (Empathy) เป็นความรู้สึกที่เป็นไปในทางเดียวกันกับคู่สื่อสาร เช่น มีความยินดีเมื่อฝ่ายหนึ่งประสบความสำเร็จและมีความรู้สึกเสียใจเมื่ออีกฝ่ายหนึ่งเป็นทุกข์

3. ความรู้สึกสนับสนุน (Supportiveness) การแสดงความรู้สึกเห็นด้วยหรือมีแนวคิดไปในทิศทางเดียวกันซึ่งจะช่วยให้เกิดความรู้สึกที่ดีต่อกัน

4. ความรู้สึกในทางบวก (Positiveness) เป็นความรู้สึกในทางที่ดีอันก่อให้เกิดผลดีทั้งต่อตนเองและคู่สื่อสาร

5. ความเท่าเทียมกัน (Equality) เป็นการเท่าเทียมกันระหว่างการพูดและการฟัง หรือผู้ที่ทำหน้าที่รับและส่งสารในลักษณะเท่าเทียมกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับหน้าที่ที่กระทำในการสื่อสารระหว่างผู้พูดกับผู้ฟัง

องค์ประกอบและกระบวนการสื่อสารที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพขึ้นอยู่กับองค์ประกอบพื้นฐานสำคัญในการติดต่อสื่อสาร 4 ประการ คือ ผู้ส่งสาร สาร ช่องทางการสื่อสาร และผู้รับสาร โดยในการสื่อสารนั้นต้องผ่านกระบวนการในการสื่อสารซึ่งผู้ส่งสารจะต้องมีทักษะในการส่งสาร และเรียบเรียงความคิดหรือสารที่จะส่งให้เหมาะสมกับผู้รับสาร ในการรับสารผู้รับสารจะต้องรับสารและถอดรหัสให้ถูกต้องเพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกัน

1.9.4 ภาษาที่ใช้ในการสื่อสาร

บุคคลในสังคมใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการสื่อสาร เพื่อแสดงออกถึงความในใจของตนให้ผู้อื่นรับรู้ความในใจดังกล่าว อาจเป็นเรื่องของความคิด ความรู้สึก อารมณ์ ทัศนคติ ความต้องการหรือความปรารถนาในเรื่องต่างๆ ซึ่งบุคคลจะมีการแสดงออกทางภาษาที่สำคัญในสองลักษณะ คือ การแสดงออกทางภาษาที่ไม่ใช้ถ้อยคำหรือที่เรียกว่า อวัจนภาษา (non-verbal language) หรือภาษากายกับการแสดงออกทางภาษาที่ใช้ถ้อยคำหรือที่เรียกว่า วัจนภาษา (verbal language) (ธัญญา สังขพันธานนท์. 2549: 28-29) โดยทั่วไปบุคคลจะใช้ภาษาทั้งสองลักษณะควบคู่กันไปเสมอจนไม่อาจแยกออกจากกันได้ การใช้ภาษาเหล่านี้จะแสดงออกมาโดยธรรมชาติ ซึ่งบางครั้งก็รู้ตัวหรืออาจไม่รู้ตัวเลยก็ได้ ในเรื่องนี้ เดวิโต (Devito) ได้กล่าวถึงความเกี่ยวพันระหว่างการใช้วัจนภาษาและอวัจนภาษาไว้ (ชิตาภา สุขพลำ. 2548: 31, 59) ดังนี้

1. การออกเสียงถ้อยคำใดๆ ลักษณะของเสียง น้ำหนักของเสียง ทำให้ความหมายของคำเปลี่ยนแปลงไปก่อให้เกิดความหมาย ความรู้สึกต่อคำคำนั้นในอารมณ์และบริบทที่เปลี่ยนไปจากเดิม

2. เราไม่สามารถสื่อสารโดยปราศจากกิริยาอาการประกอบในขณะที่พูดได้ แม้เราจะคิดว่าไม่แสดงออกเลยเหมือนหุ่นยนต์นั่นก็ยังมีความหมาย

3. ในกรณีการถกเถียงหรือการโต้แย้งใดๆ เราจะมีท่าทางเพื่อแสดงภาพอารมณ์ ความรู้สึกให้ได้รับความสนใจและเกิดอิทธิพลต่ออีกฝ่ายหนึ่งเสมอ

4. เราใช้อวัจนภาษาเพื่อควบคุม หรือเป็นเครื่องแสดงเจตนาการสื่อสารด้วยวัจนภาษา เช่น ต้องการจะหยุดหรือดำเนินการสนทนาต่อ

5. กิริยาท่าทางหรือสัญลักษณ์ใช้เพื่อย้ำน้ำหนักถ้อยคำให้หนักแน่นยิ่งขึ้น

6. เราใช้อวัจนภาษาแทนวัจนภาษาในบางวัตถุประสงค์ของการสื่อสาร

จากที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่า บุคคลใช้วัจนภาษา และอวัจนภาษาในการสื่อสารอยู่ตลอดเวลา ทั้งนี้เพื่อสื่อความหมายไปสู่กันและกันระหว่างคู่สื่อสาร ทำให้ตัวสารมีความชัดเจนต่อความเข้าใจมากขึ้น

อวัจนภาษาหรือภาษากาย หมายถึง การสื่อสารของบุคคลที่แสดงออกด้วยภาษาท่าทาง (Wilden. 1980: 163) หรือกิริยาอาการต่างๆ ที่ปรากฏออกมาทางร่างกายและสื่อความหมาย ความเข้าใจระหว่างกันได้หรือหมายถึง สิ่งที่สื่อความหมายที่นอกเหนือจากการพูดและการเขียนซึ่งได้แก่ อากัปกิริยา บุคลิก เสียง ท่าทาง ระยะทาง หรือหมายถึง ภาษาที่ไม่ออกเสียงเป็นคำพูดหรือถ้อยคำ แต่มีความหมายแฝงอยู่ เช่น น้ำเสียง การเน้นเสียง จังหวะการพูด อาจกล่าวได้ว่า อวัจนภาษาเป็นการสื่อสารที่ออกมาจากส่วนลึกของความรู้สึกนึกคิดที่แท้จริงซึ่งจะมีอิทธิพลโดยอัตโนมัติต่อผู้ฟัง (มัลลิกา คณานุรักษ์. 2547: 16) และสามารถใช้ได้ดีในการสื่อสารทางด้านอารมณ์ การสร้างความประทับใจ และการสร้างความสัมพันธ์ทางการสื่อสาร (กาญจนา โชคเหรียญสุขชัย. 2550: 2)

ความสำคัญของอวัจนภาษาที่มีต่อบุคคล คือ อวัจนภาษามีส่วนสำคัญในการสื่อสารระหว่างบุคคลและส่งผลต่อการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างคู่สื่อสาร โดยบุคคลจะใช้อวัจนภาษาในการแสดงความรู้สึก ทัศนคติของตนและประเมินความรู้สึกภายในของบุคคลอื่น (สุรัตน์ ตรีสุกล. 2550: 155) ชิตาภา สุขพลำ (2548: 75-77) นิพนธ์ ทิพย์ศรีนิมิต (2544: 11-15) มัลลิกา คณานุรักษ์ (2547: 16-18) และวิรัช ลภิรัตนกุล (2543: 147-149) ได้จำแนกประเภทของอวัจนภาษาไว้ 7 ประเภท ดังนี้

1. เทศภาษา (proxemics) หมายถึง ภาษาที่ปรากฏขึ้นจากลักษณะของสถานที่ที่บุคคลทำการสื่อสารกันอยู่ รวมทั้งจากช่วงระยะที่บุคคลทำการสื่อสารอยู่ห่างจากกัน เช่น นั่งใกล้ชิดกัน

2. กาลภาษา (chonemics) หมายถึง การใช้เวลาเป็นสื่อบ่งบอกเจตนาของผู้ส่งสารที่มีต่อผู้รับสาร เวลา คือ ช่วงเวลา ระยะเวลา การตรงเวลา การให้ความสำคัญต่อเวลา เช่น ไปตรงตามเวลาที่นัดหมาย

3. เนตรภาษา (oculesics) หมายถึง ภาษาที่เกิดจากการใช้ดวงตาหรือสายตาของผู้ส่งสารเพื่อสื่ออารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด ความประสงค์และทัศนคติไปยังผู้รับสาร เช่น ผู้พูดมีอารมณ์ไม่พอใจ สายตาจะดูแข็งกร้าว ถ้าต้องการเยาะเย้ย ถากถางอาจมองด้วยหางตา

4. สัมผัสภาษา (haptics) หมายถึง ภาษาที่เกิดจากการใช้อาการสัมผัสของผู้สื่อสารเพื่อสื่อความรู้สึกอารมณ์และความในใจไปยังผู้รับสาร เช่น ลูบหรือแตะศีรษะเด็กเบาๆ การกอด

5. อาการภาษา (kinesics) หมายถึง ภาษาที่ใช้สื่อสารในรูปแบบการเคลื่อนไหวของร่างกายเพื่อสื่อความหมาย เช่น การเคลื่อนไหวศีรษะ แขน ขา และลำตัว อาการภาษาจะแตกต่างไปตามการศึกษา การอบรม ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมของแต่ละสังคม เช่น การไหว้

6. วัตถุภาษา (objectics) หมายถึง ภาษาที่เกิดจากการเลือกวัตถุมาใช้เพื่อแสดงความหมายบางประการให้ปรากฏ วัตถุในที่นี้ หมายถึง สิ่งของทุกขนาด ทุกลักษณะ รวมทั้งเครื่องแต่งกายและเครื่องประดับทุกชนิด เช่น แต่งกายด้วยชุดดำ

7. ปริภาษา (vocalics) หมายถึง ภาษาที่เกิดจากการใช้น้ำเสียงประกอบคำพูด น้ำเสียงถือเป็นอวัจนภาษาแต่มีส่วนแนบสนิทกับถ้อยคำจนยากที่จะแยกออกจากกันได้ น้ำเสียงที่เปล่งออกมาเป็นคำพูด ทำให้ความหมายของคำมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก เพราะโดยลำพังของตัวถ้อยคำก็มีหลากหลายความหมายอยู่แล้ว การเปลี่ยนแปลงน้ำเสียงยิ่งทำให้ความหมายมีการผันแปรเพิ่มขึ้น น้ำเสียงสามารถบ่งบอกถึงอารมณ์ ความรู้สึกและอาการของผู้พูดได้เป็นอย่างดีและลีลาน้ำเสียงก็เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้ฟังตีความต่อถ้อยคำต่างๆ ตามสิ่งที่ตนได้ยินซึ่งลักษณะของเสียงพูดที่ดีจะเอื้ออำนวยให้การสื่อสารระหว่างผู้พูดและผู้ฟังดำเนินไปได้ด้วยดีเกิดการเรียนรู้ที่ชัดเจนขึ้น ช่วยโน้มน้าวใจผู้ฟัง น้ำเสียงที่อบอุ่นเป็นมิตร ช่วยให้เกิดความไว้วางใจ

จากที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่า อวัจนภาษามีความสำคัญต่อการสื่อสารของบุคคล ดังนั้นขณะทำการสื่อสารควรให้ความสำคัญกับการแสดงสีหน้า (Facial Expressions) การเคลื่อนไหว (Movement) กิริยาการใช้มือ แขนและขา (Gestures) การวางตำแหน่งของร่างกาย (Posture) เช่น การเอนกายหรือการเอียงไปทางใดทางหนึ่ง น้ำเสียง (Tone of Voice) และเสียง เช่น ระดับความสูงของเสียง (Pitch) อัตราความเร็วของการพูด (Rate) และการใช้เสียงสูงเสียงต่ำหรือทำนองเสียง (Intonation) และความเงียบ (Silence) ซึ่งข้อนี้เรียกว่า Paralanguage หรือ ภาษาที่เกี่ยวกับเสียงที่ไม่เกี่ยวกับคำพูด การจัดระยะความห่างของร่างกาย (Interpersonal Space) การใช้สายตา (Gaze) และการให้ความสนใจด้วยสายตา (Visual attention) (นพมาศ อุ้งพระ. 2548: 13)

วัจนภาษาหรือภาษาถ้อยคำมีความสำคัญกับบุคคล เนื่องจากส่งผลต่ออารมณ์ ความรู้สึก ความคิด พฤติกรรม ความสัมพันธ์ของบุคคลและการสืบทอดวัฒนธรรม (สุรัตน์ ตรีสุกล. 2550: 130-131) ดังนี้

1. บุคคลใช้ถ้อยคำเพื่อการเรียนรู้ อธิบายหรือถ่ายทอดปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นรอบตัวให้ตนเองและบุคคลอื่นในสังคมรับรู้

2. บุคคลใช้ถ้อยคำเพื่อการประเมินปรากฏการณ์รอบตัว เนื่องจากถ้อยคำที่ใช้จะแฝงค่านิยมและการประเมิน

3. บุคคลใช้ถ้อยคำเพื่อจัดระบบของประสบการณ์ เนื่องจากความหมายที่บุคคลมีให้แก่สิ่งต่างๆ รอบตัว เกิดจากการที่บุคคลจัดระบบสิ่งเร้าที่ได้รับและแปลความหมายของสิ่งเร้านั้น เพื่อให้เกิดการรับรู้สิ่งเร้านั้นแล้วสั่งสมเป็นประสบการณ์ของแต่ละบุคคล ดังนั้นการรับรู้ที่แตกต่างกันไปย่อมทำให้เกิดความหมายที่แตกต่างกันด้วย

4. บุคคลใช้ถ้อยคำเพื่อสร้างความคิดและจินตนาการถึงสิ่งที่ไม่เคยรู้จักหรือไม่เคยมีประสบการณ์ให้ปรากฏเสมือนมีอยู่จริง

5. บุคคลใช้ถ้อยคำเพื่อสะท้อนภาพความเป็นตัวตนให้บุคคลอื่นรับรู้ซึ่งถือเป็นลักษณะพื้นฐานของความเป็นมนุษย์และการอยู่ร่วมกันในสังคม

6. บุคคลใช้ถ้อยคำเพื่อเรียนรู้และกำหนดลักษณะหรือรูปแบบความสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์ที่มีระหว่างกันในกระบวนการสื่อสาร

วิรัช ลภิรัตนกุล (2543: 137-142) ได้กล่าวถึงหลักการใช้ถ้อยคำในการพูดไว้ดังนี้

1. ใช้ถ้อยคำให้ถูกต้องตรงตามความหมาย เพราะหากผู้พูดใช้คำพูดผิดความหมายแล้ว ก็จะทำให้ผู้ฟังเข้าใจผิดหรือไม่เข้าใจ

2. ใช้ถ้อยคำที่ง่ายแก่ความเข้าใจ ซึ่งจะทำให้เกิดความชัดเจนในการเข้าใจแก่ผู้ฟัง

3. ใช้ถ้อยคำให้เหมาะสมสอดคล้องกับเรื่องที่พูด ระดับการสื่อสาร สถานการณ์ กาลเทศะ

4. ใช้ถ้อยคำที่ทำให้มองเห็นภาพหรือก่อให้เกิดภาพพจน์แก่ผู้ฟัง เพราะถ้อยคำย่อมจะสื่อความหมายให้ผู้ฟังสามารถมองเห็นภาพได้เด่นชัด หรือเกิดจินตนาการและความรู้สึกที่ประทับใจ

5. ใช้ถ้อยคำที่มีความสุภาพ

6. ใช้ถ้อยคำกะทัดรัดละเว้นการใช้ประโยคพูดที่อ้อมค้อมยืดยาว เพราะอาจสกัดกั้นความเข้าใจของผู้ฟังได้

ภาษาที่ใช้ในการสื่อสารที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ในการสื่อสารของบุคคลนั้นมีการแสดงออกทางภาษาใน 2 ลักษณะ คือ การแสดงออกทางภาษาที่ไม่ใช้ถ้อยคำหรือที่เรียกว่า อวัจนภาษา (non-verbal language) หรือภาษากายกับการแสดงออกทางภาษาที่ใช้ถ้อยคำหรือที่เรียกว่า วัจนภาษา (verbal language) ซึ่งเมื่อใช้ประกอบกันในการสื่อสารอย่างเหมาะสมจะทำให้การสื่อสารมีความสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

การประมวลเอกสารที่เกี่ยวข้องกับความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับการสื่อสารสามารถสรุปได้ว่า การสื่อสารมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของบุคคล ขณะที่บุคคลสื่อสารกันจะเกิดกระบวนการรับส่งหรือการถ่ายทอดข้อมูล ความคิด ความรู้สึกระหว่างบุคคล เพื่อตอบสนองความต้องการของตน การอยู่ร่วมกันในสังคม การเสริมสร้างความเข้าใจระหว่างกัน ทัศนคติ และทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการบรรลุเป้าหมายของบุคคล โดยมีวัจนภาษา (verbal language) หรือการแสดงออกทางภาษาด้วยการใช้ถ้อยคำ เช่น คำพูดและอวัจนภาษา (non-verbal language) หรือการแสดงออกทางภาษาด้วยการใช้ท่าทาง เช่น กิริยา ท่าทาง เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการสื่อสาร และการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพขึ้นอยู่กับองค์ประกอบพื้นฐานสำคัญในการติดต่อสื่อสาร 4 ประการ คือ ผู้ส่งสาร สาร ช่องทางการสื่อสาร และผู้รับสาร โดยในการสื่อสารนั้นต้องผ่านกระบวนการในการสื่อสารซึ่งผู้ส่งสารจะต้องมีทักษะในการส่งสาร และเรียบเรียงความคิดหรือสารที่จะส่งให้เหมาะสมกับผู้รับสาร ในการรับสารผู้รับสารจะต้องรับสารและถอดรหัสให้ถูกต้อง เพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกัน โดยทั่วไปการสื่อสารนั้นจะมีวัตถุประสงค์ในการสื่อสารเป็นตัวกำหนดทิศทางการสื่อสาร ซึ่งสามารถจัดแบ่งวัตถุประสงค์

ของการสื่อสารออกเป็น วัตถุประสงค์โดยทั่วไป วัตถุประสงค์ในลักษณะการนำไปใช้ วัตถุประสงค์ในลักษณะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดี

1.10 การสื่อสารทางบวก

เด็กปฐมวัยทุกคนโดยพื้นฐานจะมีศักยภาพในการที่จะเรียนรู้ เพื่อพัฒนาตนเองในทุกด้านตลอดเวลา หากเด็กปฐมวัยได้รับการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองภายใต้สภาพแวดล้อมที่มีความสัมพันธ์ทางบวกจากบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดด้วยการใช้คำพูดทางบวก ชื่นชม ให้กำลังใจ แสดงออกกับเด็กด้วยกิริยาท่าทางที่แสดงถึงความรัก การยอมรับ เช่น การโอบกอด การสัมผัสอย่างอ่อนโยน เคารพการตัดสินใจของเด็ก รับฟังเด็กมากขึ้น จะทำให้เด็กเรียนรู้วิธีการสื่อสาร ตลอดจนบทบาทของการเป็นผู้พูดและผู้ฟังที่ดี เกิดความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง รับรู้ว่าตนเองมีคุณค่า ซึ่งจะนำไปสู่การยอมรับ การเห็นคุณค่าของผู้อื่นและสร้างสรรค์สิ่งที่ดีเพื่อผู้อื่นด้วยเช่นกัน (Mill. 2000: 54-84) อีกทั้งทำให้เด็กสามารถแก้ปัญหาและปรับตัว เพื่อการบรรลุเอกลักษณ์แห่งตน หรือโครงสร้างทางบุคลิกภาพของบุคคลที่เกิดจากการรู้จักและยอมรับตนเองได้ (งามตา วนินทานนท์; และ ดุษฎี โยเหลา. 2547: 131-132) ดังนั้นบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดเด็กทั้งพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู ผู้ดูแลเด็กจึงจำเป็นต้องหันกลับมาทบทวนพฤติกรรมการสื่อสารของตน เพื่อร่วมกันเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสื่อสารแบบเดิมที่เต็มไปด้วยคำตำหนิติเตียน การดุด่าว่ากล่าว การใช้อำนาจและคำสั่งกับเด็กไปสู่การมีพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกกับเด็กต่อไป

1.10.1 ความหมายและความสำคัญของการสื่อสารทางบวก

ในชีวิตประจำวันบุคคลทุกคนจะเกี่ยวข้องกับการสื่อสารอยู่ตลอดเวลาเนื่องจากต้องติดต่อสัมพันธ์และอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม โดยมีการแลกเปลี่ยนความรู้สึกนึกคิดและสร้างความเข้าใจระหว่างกัน การสื่อสารจึงมีบทบาทสำคัญในการดำรงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคมให้เกิดขึ้น (จิตตินันท์ เดชะคุปต์. 2548: ออนไลน์) การสื่อสารทางบวกเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลอื่น ซึ่งจะนำไปสู่การเกิดมิตรภาพที่ดีระหว่างกัน การสนับสนุนให้กำลังใจ การสร้างความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของบุคคล ตลอดจนไม่ทำให้ผู้ฟังเกิดความรู้สึกคับข้องใจ เป็นการสื่อสารที่เปิดเผยจริงใจ และจัดเป็นทักษะพื้นฐานที่บุคคลจำเป็นต้องเรียนรู้ให้ความสำคัญและฝึกหัดทบทวน จึงจะสามารถสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ (พูนสุข ช่วยทอง. 2548: 18, 24)

พนม เกตุมาน (2551: ออนไลน์) กล่าวว่า การสื่อสารทางบวก (Positive Communication) เป็นการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ที่สามารถสร้างความรู้สึก ความเข้าใจ ความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน และจูงใจให้บุคคลร่วมมือ ยอมรับและเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม สอดคล้องกับความคิดเห็นของอรรพิน หอวิมานพร (2549: 16-17) ที่กล่าวว่า การสื่อสารทางบวกจะเป็นสื่อแห่งความเข้าใจ ทำให้เกิดความพึงพอใจ ทั้งยังสามารถเปลี่ยนแปลงและพัฒนาความคิด อารมณ์ ความรู้สึกที่มีต่อตนเองด้วย การสื่อสารด้วยการใช้คำพูดที่ดีต่อกันจะเป็นแรงผลักดันให้บุคคลมีจิตใจดี ส่งผลให้บุคคลคิดดีและรู้จักทำดี การสื่อสารทางบวกนี้จะก่อให้เกิดผลในทางบวกกับบุคคล คือ การรับรู้ทางบวก (Positive Perception) ทัศนคติทางบวก (Positive Attitude) และ

พฤติกรรมตอบสนองทางบวก (Positive Response) ดังนั้น ในการสื่อสารทางบวกบุคคลควรคิดทางบวก (Positive Thinking) แสดงออกทางบวก (Positive Expression) และรับรู้รับฟังด้วยความเต็มใจ (Positive Reception) (สมควร กวียะ. 2551: ออนไลน์)

ในทางพุทธศาสนา ความสำคัญของการสื่อสารทางบวกปรากฏให้เห็นในมงคลสูตร ข้อที่ 10 สุภาสิตา จ ยา วาจา พูดแต่สิ่งที่เป็นมงคล เป็นสุภาษิตนั่นหมายถึง บุคคลควรพูดด้วยปัญญา เพราะคำพูดเป็นเรื่องสำคัญมาก ทำให้เกิดมิตรและศัตรูได้ ทำให้ขาวเป็นดำและดำเป็นขาวได้ หากพูดดีมีปิยวาจาคนย่อมรักศรัทธา เชื่อถือ เป็นมงคลแก่ผู้พูด คำพูดที่จัดว่าเป็น “สุภาษิต” มีองค์ประกอบดังนี้ (สำลี รักสุทธี. 2546: 57-61) คือ

1. สัจวาจา คำพูดนั้นต้องเป็นความจริง ไม่เสแสร้งแกล้งพูด ไม่เสกสรรปั้นแต่ง ไม่ปั้นน้ำเป็นตัว ทำให้เกิดความเชื่อถือไว้วางใจกัน

2. ปิยวาจา คำพูดนั้นต้องสุภาพอ่อนโยน อ่อนหวาน เป็นคำพูดที่จริงใจ

3. วัจนสารัตถะ คือ เป็นคำพูดที่มีสารประโยชน์ มีผลต่อการปฏิบัติจริงพูดแล้ว นำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ได้

4. เมตตาวาจา คำพูดที่พูดออกมาด้วยความเมตตาสงสารหวังให้ผู้ฟังได้ดีมีประโยชน์ มองเห็น ผิด ชั่ว ดี เลว อย่างชัดเจน

5. กาลเทศะวาจา คือ เป็นคำพูดที่เหมาะสมกับกาลเวลาและเหมาะกับสถานที่

หลักคำสอนมรรคมีองค์ 8 ซึ่งเป็นศีลพื้นฐานสำหรับให้บุคคลทั่วไปปฏิบัติได้กล่าวถึง หลักสัมมาวาจาหรือวาจาชอบ หรือเจรจาชอบ (Right Speech) ไว้ดังนี้

1. ละมุสา (เว้นการพูดเท็จ) รวมถึงสัจจวาจา (ให้พูดคำจริง ถูกต้อง)

2. ละปิสุณาวาจา (เว้นการพูดส่อเสียด ยุยง) รวมถึงสมัคคกรณีวาจา (ให้พูดคำสมานสามัคคี พูดคำผูกไมตรี)

3. ละผรุสวาจา (เว้นการพูดคำหยาบ) รวมถึงสัณหวาจา (ให้พูดคำอ่อนหวานสุภาพ)

4. ละสัมผัปปลาปะ (เว้นการพูดเพ้อเจ้อ ไร้สาระ) รวมถึง อัตถสัณหิตาวาจา (ให้พูดคำมีประโยชน์ มีเหตุผล) (ประทุม ฤกษ์กลาง. 2547: ออนไลน์; อ้างอิงจาก พระธรรมปิฎก. 2538: 769;)

หลักคำสอนทางศาสนาที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่า พระพุทธศาสนาเน้นความสำคัญของการสื่อความหมายทางวาจาเป็นอย่างมาก บุคคลต้องรู้จักพูดตามความจริงและเกิดประโยชน์ เว้นจากการพูดเท็จ เว้นจากการพูดส่อเสียด เว้นจากการพูดคำหยาบ และเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ หากบุคคลสามารถควบคุมวาจาของตนได้แล้วก็จะหลีกพ้นจากปัญหาอันเกิดจากการพูดสื่อความหมายที่ไม่ถูกต้องไปได้ สอดคล้องกับหลักคำสอนในศาสนาอื่นๆ ที่ให้ความสำคัญกับการใช้คำพูดเช่นกัน เช่น คำสอนของศาสนาอิสลาม กล่าวว่า จงพูดจากับเพื่อนมนุษย์ด้วยคำพูดที่ดี อ่อนโยนและนุ่มนวล เพราะคำพูดสามารถสร้างความประทับใจ และสามารถที่จะทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในชีวิตของ

มนุษย์หรือประชาชาติ การพูดด้วยคำพูดที่ดีนั้น มีคุณค่าเท่ากับการทำศ่อดาเกาะฮฺ หรือการบริจาคทาน โดยที่ไม่ต้องควักกระเป๋าตัวเอง เพียงแต่ตั้งใจมั่นและฝึกให้เป็นนิสัยจนเคยชินเท่านั้น และเมื่อมีนิสัยเป็นคนชอบพูดแต่คำพูดที่ดีแล้ว ก็จะได้รับผลบุญหรือการตอบแทนที่ดีจากอัลลอฮฺ นั่นแสดงให้เห็นว่า คำพูดที่ดีเป็นรากฐานอันเข้มแข็ง และมีอิทธิพลที่จะทำให้เกิดสัมพันธภาพแห่งความรัก ความเมตตาปรานี และคำพูดที่ดีจะเป็นสิ่งที่หล่อเลี้ยงวิญญาณและจิตใจให้มีชีวิต ร่างกายที่ขาดอาหารจะมีชีวิตอยู่ไม่ได้ฉันใด วิญญาณหรือจิตใจที่ขาดคำพูดที่อ่อนหวานนุ่มนวลก็จะมีชีวิตอยู่ไม่ได้ฉันนั้น ดังนั้นจึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการใช้คำพูดที่ดี (คุตบะห์. 2543: ออนไลน์) และสามารถสรุปความหมายและความสำคัญของการสื่อสารทางบวกได้ว่า เป็นการพูดหรือการกระทำหรือการแสดงออกของบุคคลในการสื่อสาร เพื่อการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน การสื่อสารทางบวกก่อให้เกิดผลในทางบวกกับบุคคลที่เป็นผู้พูดและผู้ฟัง คือ เกิดการรับรู้ทางบวก มีทัศนคติทางบวก และมีพฤติกรรมตอบสนองทางบวกด้วย

1.10.2 แนวคิดการพัฒนาการสื่อสารทางบวก

การพัฒนาการสื่อสารทางบวกในบุคคลทุกวัยเป็นเรื่องที่สำคัญมาก โดยเฉพาะการสื่อสารทางบวกระหว่างผู้ใหญ่กับเด็ก ผู้ใหญ่หรือผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับเด็ก และผู้ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัยจำเป็นต้องเรียนรู้และพัฒนาการสื่อสารทางบวกของตน เนื่องจากเด็กเริ่มต้นการใช้ภาษาสื่อความหมายกับผู้อื่นจากการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลที่อยู่รอบข้าง ภาษาของผู้ใหญ่เป็นต้นแบบที่สำคัญในการช่วยพัฒนาระบบการสื่อสารของเด็ก ทำให้เด็กเรียนรู้สิ่งต่างๆ รอบตัว และสามารถใช้ภาษาสื่อความคิดความเข้าใจของตนเองกับผู้อื่น เด็กที่เติบโตท่ามกลางการสื่อสารที่สร้างสรรค์จะมีความสามารถทางภาษาที่ดี มีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น เอื้ออาทร ช่วยเหลือซึ่งกันและกันส่งผลต่อเนื่องถึงความสงบสุขภายในสังคม (จิตตินันท์ เดชะคุปต์. 2548: ออนไลน์)

จิตตินันท์ เดชะคุปต์ (2548: ออนไลน์) และพนม เกตุมาน (2551: ออนไลน์) ได้นำเสนอแนวคิดในการพัฒนาการสื่อสารทางบวกว่า การสื่อสารทางบวกจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการมีทัศนคติที่ดีต่อคู่สื่อสาร (Good Attitudes) ซึ่งสามารถแสดงออกโดยการถ่ายทอดผ่านสีหน้าแววตา ท่าทีและท่าทางที่รับรู้ได้ ทำให้เกิดการยอมรับกัน ควรบอกความรู้สึกนึกคิดของตนเอง (I Message) เพื่อเป็นการแสดงให้คู่สื่อสารทราบถึงความรู้สึกของตนตามสภาพที่เป็นจริงและให้ความรู้สึกที่ดี รับฟังความคิดเห็นของคู่สื่อสารหรือการฟังอย่างตั้งใจ (Active Listening) สะท้อนความรู้สึกที่ดีต่อกัน (Being Support) ด้วยการแสดงความชื่นชม การขอบคุณ การแสดงความห่วงใยและให้กำลังใจ การขอโทษ โดยเฉพาะเมื่อสื่อสารกับเด็ก ผู้ใหญ่จำเป็นต้องแสดงความสนใจในตัวเด็ก ใช้คำพูดและกิริยาท่าทางที่อบอุ่นและจริงใจ เพื่อทำให้เด็กเกิดความรู้สึกที่มั่นคง รู้สึกถึงการได้รับการยอมรับจากผู้ใหญ่ ทำให้เด็กมีความรู้สึกอบอุ่น แสดงออกอย่างเหมาะสม มีความพร้อมในการสื่อสารกับผู้อื่นต่อไป นอกจากนี้ควรใช้ภาษาที่เหมาะสมกับความสามารถในการรับรู้ตามวัยของคู่สื่อสารและจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการสื่อสาร

บุญศรี ปราบณศักดิ์; และ ศิริพร จิรวัฒน์กุล (2538: 77-89) กล่าวว่า การสร้างและดำเนินสัมพันธภาพกับบุคคล ควรคำนึงถึงองค์ประกอบดังต่อไปนี้

1. การเคารพในความเป็นบุคคลของผู้อื่น (Respect) หมายถึง การที่บุคคลมีความรู้สึกและแสดงออกถึงความนับถือในคุณค่าของผู้อื่น เช่น ผู้ใหญ่สื่อสารให้เด็กทราบว่าเขามีคุณค่าและมีความสำคัญ เมื่อใดที่ผู้ใหญ่ทำให้เด็กรับรู้เช่นนี้ได้ เด็กจะรู้สึกว่าตนมีความหมาย ได้รับการเอาใจใส่ การเคารพในความเป็นบุคคลของผู้อื่นเป็นรากฐานที่สำคัญของการดำเนินสัมพันธภาพระหว่างบุคคล เพราะการได้รับความเคารพ การได้รับเกียรติเป็นความต้องการพื้นฐานทางจิตใจของมนุษย์ที่ทำให้มนุษย์รู้ว่าตนเองมีคุณค่า

2. การยอมรับ (Acceptance) หมายถึง การยอมรับในความเป็นบุคคลของผู้อื่นตามความเป็นจริง เช่น การที่ผู้ใหญ่ให้การยอมรับเด็กเป็นการสื่อสารต่อเด็กว่า ผู้ใหญ่เข้าใจเด็ก เมื่อเด็กรับรู้ถึงสารนี้จะทำให้สัมพันธภาพระหว่างผู้ใหญ่กับเด็กดีขึ้น การแสดงออกถึงการยอมรับแสดงได้โดยการรับฟัง การแสดงออกทางวาจาและท่าทาง

3. การเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น (Empathy) หมายถึง การที่บุคคลแสดงให้ผู้อื่นเข้าใจถึงความรู้สึกที่ตนมีต่อผู้อื่นซึ่งการที่บุคคลจะเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่นได้นั้น บุคคลต้องรับฟังผู้อื่นอย่างตั้งใจ การแสดงออกถึงความเข้าใจในความรู้สึกของผู้อื่นแสดงออกได้ทั้งวาจาและท่าทางผสมผสานกันไป โดยที่วาจาเน้นการสะท้อนความรู้สึกของผู้อื่น ส่วนท่าทางแสดงถึงท่าทีที่อบอุ่นจริงใจ

4. ความเชื่อถือไว้วางใจ (Trust) หมายถึง การที่บุคคลมีการยอมรับเชื่อถือมั่นใจว่าบุคคลที่ตนเชื่อถือนั้นจะกระทำในสิ่งที่ดีที่สุดและไม่เป็นอันตราย

5. การดูแลเอาใจใส่ (Caring) เป็นการแสดงออกถึงความสนใจอย่างจริงใจที่จะช่วยเหลือบุคคลอื่น การแสดงออกนี้สามารถแสดงออกได้ทางวาจาและท่าทาง เช่น การฟังอย่างตั้งใจ การปฏิบัติอย่างนุ่มนวล เป็นต้น

วิศิษฐ์ วังวิญญู (2544: ออนไลน์) ได้กล่าวถึงลักษณะของการสนทนาที่เกิดขึ้นทั่วๆ ไปว่า โดยปกติในการสนทนา ไม่ค่อยมีใครฟังใครพูด บางครั้งมีลักษณะของต่างคนต่างพูด ในกรณีที่มีการฟังกันบ้างจะเป็นการฟังเพื่อเก็บวลีหรือถ้อยคำที่สอดคล้องกับความคิดและมุมมองของตน ลักษณะเช่นนี้เป็นการสนทนาที่ไม่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ การสนทนาที่ดีควรมีศิลปะแห่งการสนทนาที่เรียกว่า สุนทรียสนทนา (Dialogue) ซึ่งเป็นการสนทนาที่ผู้เข้าร่วมสนทนาควรเปิดใจ และพร้อมที่จะเปลี่ยนมุมมองสมมติฐานอย่างกล้าหาญ สุนทรียสนทนาจะให้ความสำคัญกับการฟังอย่างมีคุณภาพ ฟังด้วยความเคารพในผู้อื่น (ผู้พูด) และการไม่ตัดสินคนอื่นหรือไม่ตัดสินความ ฟังอย่างเป็นกระจกเงาโดยสะท้อนให้ผู้พูดทราบว่า ได้ยินผู้พูดพูดว่าอย่างไร เพื่อให้อีกฝ่ายหนึ่งมีโอกาสตั้งสติ รับรู้ว่าตนกำลังพูดอะไร สามารถแก้ไขได้ว่า ผู้ฟังสรุปความได้ถูกต้องหรือไม่ ช่วยให้คุณภาพการฟังลุ่มลึก ทำให้เกิดสติปัญญาและมองเห็นคุณความดีของบุคคลมากขึ้น ศรีสุดา คล้ายคล่องจิตร (2554: ออนไลน์) ได้อธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับสุนทรียสนทนาว่า Dialogue มาจาก ภาษากรีกว่า “Dialogos” โดยคำว่า Logos หมายถึง คำ (The word) หรือ “ ความหมายของคำ ” และคำว่า “dia” หมายถึง “ทะลุปรุโปร่ง” ไม่ได้หมายความว่า “สอง” ดังนั้น การสนทนาจึงสามารถเกิดได้จากการกระทำของบุคคลหลายคน ไม่ใช่แค่สองคน บางครั้งแม้มีเพียงคนเดียวก็สามารถทำได้ หากแม้บุคคลนั้นตั้งใจที่จะฟังเสียงของ

ตนเองที่เปล่งออกมา การสนทนาแบบสุนทรียสนทนานี้ เป็นการรับฟังวิธีคิด วิธีการให้คุณค่า ความหมายของคนอื่นต่อสิ่งที่พูด เพื่อเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ละทิ้งสิ่งที่แต่ละคนยึดถือ เพื่อข้าม พรมแดนแห่งตัวตนไปพร้อมๆ กัน

แนวคิดและหลักการเบื้องต้นของสุนทรียสนทนาคือ การพูดคุยกันโดยไม่มีหัวข้อ หรือวาระที่แน่นอนล่วงหน้า ไม่มีประธาน ไม่เหมือนการประชุมอย่างมีเป้าหมายเพื่อหาข้อสรุปร่วมกัน คนในวงสนทนาสามารถพูดเรื่องอะไรก็ได้ ถามอะไรก็ได้ ส่วนคนอื่นๆ จะตอบหรือไม่ตอบก็ได้ ส่วนใหญ่จะหลีกเลี่ยงการแนะนำและการตอบคำถาม เพราะคำถามที่เกิดขึ้นเป็นคำตอบในตัวเอง นอกจากนี้ ไม่อนุญาตให้มีการโต้แย้ง หรือสนับสนุน จนเกิดการปะทะกันทางความคิด ในวงสนทนาทุกคนต้องให้ความเคารพต่อบรรยากาศของความสงบ ควรฟังให้ได้ยิน โดยไม่พยายามใส่ใจว่า เสียงนั้นเป็นเสียงของใคร แค่กำหนดใจให้รู้ได้ว่าเสียงที่ได้ยินคือ เสียงของกัลยาณมิตรคนหนึ่งที่ปรารถนาจะได้ยินได้ฟังแต่สิ่งดีๆ นอกจากนี้ ยังต้องเฝ้าสังเกตอารมณ์และความรู้สึกของตนเองในขณะที่ได้ยินเสียงต่างๆ ที่ผ่านเข้ามาอาจเป็นเสียงของตนเอง เสียงของคนในวงสนทนา หรือเสียงจากธรรมชาติ อาจมีความคิดบางอย่างเกิดขึ้นมาในใจ และความคิดนั้นอาจถูกนำไปใช้ในการเริ่มต้นของการทำอะไรบางอย่างที่มีคุณค่าต่อตนเองและสังคมในอนาคตได้ สำหรับหลักปฏิบัติของสุนทรียสนทนาคือ การฟังอย่างลึกซึ้ง ฟังให้ได้ยินมีความเป็นอิสระ และผ่อนคลายทุกคนเท่าเทียมกัน ไม่มีผู้นำ และไม่มีผู้ตาม

มาร์แชล (Marshall .2008: Online) ได้นำเสนอวิธีการสื่อสารทางบวกอีกรูปแบบหนึ่งที่เรียกว่า การสื่อสารโดยไร้ความรุนแรง (Nonviolent Communications) หรือที่เรียกโดยย่อว่า NVC ว่า การสื่อสารโดยไร้ความรุนแรงนี้ เป็นการสื่อสารที่เอื้อให้เกิดการสร้างความเข้าใจ ลดหรือแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างกัน การสื่อสารนี้ให้ความสำคัญกับการฟัง การพูด ในขณะสื่อสารนั้น ผู้สื่อสารจะเรียนรู้ที่จะฟังความต้องการของตนเองและคู่สื่อสาร ช่วยให้ค้นพบความเมตตาที่มีอยู่ในตัวตนของผู้พูด และจะสื่อสารด้วยความเคารพในความเป็นมนุษย์ ในการสื่อสารแบบ NVC นั้น ผู้สื่อสารต้องคำนึงถึงองค์ประกอบของการสื่อสาร 4 ประการ กล่าวคือ เรียนรู้ที่จะสื่อสารหรือบอกในสิ่งที่ตนเองเห็นอย่างตรงไปตรงมา ร่วมถึงการบอกความรู้สึกและความต้องการของตนเองด้วย และขอร้องหรือสื่อสารทางบวกในสิ่งที่ต้องการนั้น

กอร์ดอน (Gordon. 2008: Online) นักจิตวิทยาให้คำปรึกษาได้นำเสนอมุมมองของการสื่อสารทางบวกด้วยหลักการให้ความเคารพซึ่งกันและกัน และการฟังด้วยความตั้งใจว่า เป็นหลักการสำคัญที่บุคคลควรใช้ในการสื่อสาร ซึ่งจะช่วยสะท้อนให้เห็นความรู้สึกของคู่สื่อสาร การเข้าใจความหมายที่คู่สื่อสารต้องการถ่ายทอดออกมา โดยเฉพาะการสื่อสารและการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ใหญ่กับเด็ก ผู้ใหญ่ควรสื่อสารกับเด็กด้วยการให้ความเคารพต่อความรู้สึกและความสามารถในการแก้ปัญหาของเด็ก โดยกระตุ้นให้เด็กเข้าใจปัญหาและแก้ปัญหาด้วยตนเอง ผู้ใหญ่ควรกำหนดพฤติกรรมที่ยอมรับได้และพฤติกรรมที่ไม่ยอมรับ เมื่อเกิดปัญหาขึ้นผู้ใหญ่จะตรวจสอบสถานการณ์และตัดสินใจว่า ใครเป็นเจ้าของปัญหา บางครั้งอาจเป็นปัญหาของเด็กหรือเป็นปัญหาของผู้ใหญ่ และบางปัญหาก็เป็นปัญหาของเด็กและผู้ใหญ่ หลักสำคัญของวิธีการนี้ จะช่วยพัฒนาความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคลแต่ละคนและภายในกลุ่ม รวมทั้งการช่วยให้เด็กรู้ถึงศักยภาพของตน

รู้จักตนเอง รู้จักปัญหาของตน แก้ปัญหาได้ด้วยตนเองและมองตนเองในทางบวกด้วย (ขวัญฟ้า รังสิยานนท์. 2550: ออนไลน์)

ขวัญฟ้า รังสิยานนท์ (2550: ออนไลน์) ได้นำเสนอวิธีการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพตามหลักการสื่อสารและปฏิสัมพันธ์ทางบวกของโธมัส กอร์ดอน (Thomas Gordon) ไว้ดังนี้

1. การรับฟังปัญหาและสะท้อนความรู้สึกของเด็ก (Active Listening) ในกรณีที่เด็กเป็นเจ้าของปัญหา ผู้ปกครองและครูควรรับฟังปัญหาและมองปัญหาในมุมมองของเด็ก การมีปฏิสัมพันธ์กับเด็กควรเป็นแบบตัวต่อตัว มองหน้าและสบตากันในระดับเดียวกัน สนใจฟังและพยายามจำแนกความรู้สึกของเด็กให้ออก ใช้คำพูดทบทวนย้ำเกี่ยวกับความรู้สึกหรือความหมายที่แฝงอยู่ในการสื่อสารของเด็ก โดยสะท้อนข้อมูลย้อนกลับทั้งความรู้สึกและเหตุผล เพื่อให้เด็กเกิดความเข้าใจในเหตุผลและความรู้สึกที่แท้จริง หลังจากนั้นผู้ใหญ่อาจช่วยให้เด็กแสวงหาวิถีทางในการแก้ปัญหา สนับสนุนให้เด็กเลือกวิถีทางที่เหมาะสมกับเด็กมากที่สุด การรับฟังปัญหาและสะท้อนความรู้สึกของเด็กเป็นการแสดงการยอมรับเด็กและส่งเสริมให้เด็กเปิดเผยความจริงที่เป็นสาเหตุให้เด็กไม่สบายใจ การฟังและช่วยสะท้อนความรู้สึกของเด็กจะช่วยให้เด็กรู้ถึงปัญหาของตนเองและหาทางแก้ปัญหาของตนเองได้

2. การสะท้อนความรู้สึกและปัญหาของตนเอง (I message) เมื่อผู้ใหญ่เป็นเจ้าของปัญหา เป็นวิธีการของผู้ใหญ่ที่สะท้อนกลับไปหาเด็กด้วยคำพูดให้เด็กฟังอย่างชัดเจนว่าพฤติกรรมนั้นๆ ของเด็กก่อปัญหาให้กับผู้ใหญ่ และผู้ใหญ่รู้สึกอย่างไรต่อพฤติกรรมนั้น เป็นการกล่าวให้เด็กรับรู้ว่าเด็กคือบุคคลที่จะร่วมแก้ปัญหานั้น เป็นการแก้ปัญหาที่ยอมรับซึ่งกันและกันมากกว่าการบอกสิ่งที่ต้องการให้เด็กกระทำ เพื่อหลีกเลี่ยงการทำร้ายเด็กหรือการทำลายความสัมพันธ์ของผู้ใหญ่กับเด็ก การสื่อสารวิธีนี้จึงทำให้ผู้ฟังรับฟังด้วยความเต็มใจมากกว่าที่จะโต้แย้งหรือปกป้องตนเอง องค์ประกอบในการใช้เทคนิคการสะท้อนความรู้สึกและปัญหาของตนเองอย่างมีประสิทธิภาพมี 3 องค์ประกอบ ได้แก่

2.1 พฤติกรรม : เป็นการกล่าวถึงพฤติกรรมที่เป็นปัญหา

2.2 ความรู้สึก : เป็นการกล่าวถึงความรู้สึกของตนเอง

2.3 สาเหตุของความรู้สึก : เป็นการอธิบายสาเหตุที่ทำให้ตนเองเกิดความรู้สึกเช่นนั้น

3. การสะท้อนความรู้สึกและแก้ปัญหาร่วมกัน (A process of no-lose problem solving) ใช้ในกรณีที่เด็กและผู้ใหญ่เป็นเจ้าของปัญหาร่วมกัน โดยการอภิปรายปัญหา เสนอความคิดเห็นและเจรจาต่อรองจนกระทั่งทุกคนที่เกี่ยวข้องกับปัญหาพบการแก้ปัญหาที่เป็นที่พึงพอใจซึ่งกันและกัน การฟังเด็กและฟังความรู้สึกของเด็กอย่างเอาใจใส่เป็นการแสดงความเข้าใจและยอมรับปัญหาของเด็ก การให้โอกาสเด็กเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของชั้นเรียนเป็นการแสดงความเคารพต่อเด็ก

จากที่กล่าวมาสามารถสรุปได้ว่า การพัฒนาการสื่อสารทางบวกควรให้ความสำคัญกับคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของคู่สนทนา ยอมรับและสะท้อนความรู้สึกที่ดีต่อกันด้วยการแสดงออกทางถ้อยคำ ท่าทางที่เหมาะสม รับฟังความคิดเห็นของคู่สื่อสารอย่างตั้งใจ

1.10.3 พฤติกรรมการสื่อสารทางบวก

ผู้ดูแลเด็กเป็นสิ่งแวดล้อมหนึ่งที่มีความสำคัญกับการพัฒนาเด็กปฐมวัย การสร้างปฏิสัมพันธ์ทางบวกในชั้นเรียน การเปลี่ยนแปลงและพัฒนาความคิด อารมณ์ ความรู้สึกของเด็ก เพื่อเป็นแรงผลักดันให้เด็กมีจิตใจดี ส่งผลให้เด็กคิดดีและรู้จักทำดี (อรพิน หอวิมานพร. 2549: 16-17) ขึ้นอยู่กับพฤติกรรมการสื่อสารของผู้ดูแลเด็กเป็นสำคัญ เนื่องจากผู้ดูแลเด็กเป็นผู้มีบทบาทในการถ่ายทอดความรู้ ความเชื่อ ทัศนคติ ค่านิยมและพฤติกรรมต่างๆ ที่เหมาะสมให้กับเด็กผ่านทางการสื่อสาร

การศึกษาพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกในครั้งนี้ พบว่า มีนักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึง ลักษณะของพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกและให้ความสำคัญกับการแสดงออกของพฤติกรรมการสื่อสารในชั้นเรียนระหว่างผู้สอนกับเด็ก หรือระหว่างผู้ใหญ่กับเด็ก ในที่นี้จึงได้รวบรวมผลการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกไว้ดังนี้

พฤติกรรมการสื่อสารทางบวกของผู้ดูแลเด็ก ประกอบด้วยทักษะการส่งสาร (Sending) ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อระบุความต้องการที่ผู้ดูแลเด็กอยากจะให้เด็กเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเพื่อแจ้งผลการกระทำของเด็ก และเพื่อเสนอความคาดหวังทางบวกที่ผู้ดูแลเด็กมีต่อเด็ก สำหรับทักษะการรับสาร (Receptive skill) หรือการรับฟังความคิดเห็นของเด็กนั้น เป็นสิ่งจำเป็นมากในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (ศศิธร ขันติธรางกูร. 2551: ออนไลน์) การรับฟังเด็กด้วยความตั้งใจ เป็นการแสดงถึงการยอมรับในตัวเด็ก

ในการศึกษาพฤติกรรมการสื่อสารในชั้นเรียนของผู้สอนที่ผ่านมาของแฟลนเดอรัส (Flanders. 1970) พบว่า พฤติกรรมการสื่อสารมีอิทธิพลต่อเด็กทั้งทางตรงและทางอ้อม ลักษณะพฤติกรรมการสื่อสารที่มีอิทธิพลทางตรงกับเด็ก คือ 1) การบรรยาย (Lecturing) พฤติกรรมนี้มักใช้ในการสอน การออกคำสั่งหรือการแนะแนวทาง (Gives Directions) เป็นคำพูดที่มุ่งหวังให้เด็กปฏิบัติตาม แต่กลับเป็นการส่งเสริมให้ผู้สอนไม่ให้อิสระแก่เด็ก 2) การวิจารณ์หรือการใช้อำนาจ (Criticizes or Justifying Authority) เป็นพฤติกรรมการวิจารณ์คำพูดหรือการกระทำของเด็กที่แสดงให้เห็นว่าผู้สอนเป็นใหญ่ สำหรับพฤติกรรมการสื่อสารของผู้สอนที่มีอิทธิพลทางอ้อมกับเด็ก คือ 1) การยอมรับความรู้สึกของเด็ก (Accepts Feeling) เป็นการพูดของผู้สอนซึ่งยอมรับและเข้าใจความรู้สึกของเด็ก ไม่ว่าพฤติกรรมที่เด็กแสดงออกมานั้นผู้สอนจะเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยก็ตาม 2) การชมเชยหรือสนับสนุนให้กำลังใจ (Praises or Encourages) เป็นการพูดที่ใช้เมื่อเห็นด้วยกับการกระทำของเด็ก 3) การยอมรับหรือนำความคิดเห็นของเด็กมาใช้ (Accepts or Uses Ideas of Students) เช่น การทวนคำพูดของเด็ก การสรุปคำพูดของเด็ก การถามคำถามเพื่อให้เด็กตอบ (Asks Questions) (รัญจวน คำวชิรพิทักษ์. 2538: 61-63)

ในยุคใหม่พฤติกรรมการสื่อสารในชั้นเรียน ควรมีลักษณะของการสื่อสารทางบวกมากขึ้น ผู้สอนควรเป็นนักสื่อสารที่ดี (Communicator) มีทักษะในการพูด สามารถสื่อสารให้ผู้เรียนเข้าใจในสิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ (Miels. 2001; อ้างอิงจาก จารุวรรณ ศิลปรัตน์. 2548: 47) และต้องรู้จักการให้ข้อมูลป้อนกลับ (Feed back) ในทางสร้างสรรค์ด้วย (Emmer, Evertson; & Anderson. 1980; อ้างอิงจาก สุรางค์ โค้วตระกูล. 2550: 15) รวมทั้งต้องมีทักษะการฟังที่มีประสิทธิภาพ เพื่อสามารถติดต่อสื่อสาร ตอบสนอง ช่วยเหลือและสนับสนุนผู้เรียน (วิชัย วงษ์ใหญ่. 2543: 19-25) สำหรับการสื่อสารทางบวกด้วยการใช้ถ้อยคำนั้น วิชัย วงษ์ใหญ่ (2542: 24) กล่าวว่า ผู้สอนควรใช้ถ้อยคำที่มีลักษณะหนุนน้ำใจ ใช้คำพูดที่เต็มไปด้วยสติปัญญา คำพูดที่ยุติธรรม ให้ทิศทาง เหมาะสมถูกกาลเทศะ คำพูดที่เป็นจริง คำพูดที่เป็นประโยชน์ คำพูดที่ซื่อสัตย์รักษาสัญญา รวมทั้งการพูดด้วยจิตเมตตาหรือแสดงถึงการมีเมตตาต่อเด็ก โดยใช้น้ำเสียงที่อ่อนโยน คำพูดที่สุภาพและสายตาที่เป็นมิตร ไม่ใช้คำพูดในลักษณะตีตราในทางลบ คำพูดเสียดแทง คำพูดส่อเสียดกับเด็ก ซึ่งจะส่งผลให้เด็กขาดความเชื่อมั่นในตนเอง (เพียงกานต์ ปทุมมา. 2545: 19; อ้างอิงจาก ถิรนันท์ อนวัช. 2531)

พูนสุข ช่วยทอง (2548: 111-113) ได้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับการใช้ถ้อยคำทางบวกกับเด็กในทิศทางที่สอดคล้องกัน กล่าวคือ ผู้ใหญ่ควรพูดขอร้องอย่างนุ่มนวลแทนการออกคำสั่ง เพื่อเป็นการกระตุ้นเด็กให้ร่วมมือทำกิจกรรมที่ผู้ใหญ่ต้องการ และทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ศิลปะการพูดจากผู้ใหญ่ หลีกเลี่ยงการพูดประชดประชันที่ใช้สำนวนโวหาร เพราะการประชดประชันเป็นการสื่อสารที่เต็มไปด้วยการตำหนิ กล่าวโทษ ประณาม บั่นทอนกำลังใจ ทำให้เด็กไม่กล้าที่จะคิดหรือทำสิ่งใดเอง ต้องรอให้มีคำสั่งจึงจะสามารถทำได้ (ฉันทนา ภาคบงกช. 2540: 21-22) ผู้ใหญ่ควรพูดโดยใช้น้ำเสียงปกติธรรมดา จะช่วยลดการต่อต้านจากเด็ก ทำให้เด็กเกิดความรู้สึกอบอุ่นไว้วางใจผู้ใหญ่ และพูดโดยการอธิบาย ใช้เหตุผลประกอบ แต่ต้องระมัดระวังไม่ให้กลายเป็นการบ่น ดังนั้นการให้เหตุผลต้องถูกจังหวะเวลา ใช้วาจาไพเราะกับเด็ก ไม่ควรพูดกับเด็กด้วยทัศนคติในแง่ลบ เนื่องจากเป็นการตอกย้ำว่าเด็กผิด ทำไม่ดี และผู้ใหญ่ควรสนใจพฤติกรรมดีของเด็กมากกว่าพฤติกรรมลบ การเน้นที่พฤติกรรมดี ให้กำลังใจ ชมเชย จะทำให้เด็กมีพฤติกรรมดีมากขึ้น มองโลกในแง่ดี มีทัศนคติที่ดีด้วย

นอกจากนี้ เพื่อให้การสื่อสารทางบวกกับเด็กเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้ใหญ่ควรสนทนากับเด็กโดยการเกียรติ เคารพในความคิดเห็น ให้ความสนใจ มีความสุภาพ ทักทายด้วยความเป็นกันเอง มีอารมณ์ดี ให้ความรัก ชมเชยโดยให้กำลังใจ ให้การยอมรับ สร้างความเชื่อมั่น แสดงความเอื้ออาทรด้วยการไต่ถามทุกข์สุข รับฟังความทุกข์ ให้คำแนะนำ ใช้คำพูดที่ส่งเสริมการเรียนรู้ สำหรับการสื่อสารที่ใช้กิริยาท่าทางในการสื่อสาร ไม่ใช้คำพูด ควรมีลักษณะดังนี้ แสดงความเป็นมิตร โดยการยิ้มแย้มแจ่มใส พยักหน้า สบตา แสดงความสนใจ โดยการตั้งใจฟัง ติดตามผล ให้เวลา ให้ความช่วยเหลือ โดยการเปิดโอกาสอย่างเต็มใจ จริงใจซึ่งการแสดงออกในลักษณะดังกล่าวนั้นจะทำให้เด็กทราบว่า ขณะนั้นผู้ใหญ่ต้องการให้เด็กทำอะไร ทำให้เด็กเกิดความรู้สึกอบอุ่น มั่นใจกล้าที่จะพูดและทำ (พรรณี บุญประกอบ. 2544: 3-5)

แฮรีซัน (Harrelson. 2002: Online) เชื่อว่า วิธีการสื่อสารทางบวกกับเด็ก ควรเริ่มต้นจาก การแสดงความใส่ใจในตัวเด็ก กล่าวคือ หากเด็กกำลังจดจ่อกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งอยู่ ผู้ใหญ่ควรมองที่เด็กและเรียกชื่อของเด็กพร้อมกับแตะที่ไหล่หรือสัมผัสมือของเด็ก เพื่อดึงความสนใจของเด็ก เมื่อเด็กหยุดและมองหน้าแล้วผู้ใหญ่จึงจะเริ่มพูดกับเด็ก โดยในขณะที่พูดกับเด็กนั้น ผู้ใหญ่ควรย่อตัวลงให้อยู่ในระดับเดียวกับเด็ก เพื่อช่วยให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพมากขึ้น บอกสิ่งที่ผู้ใหญ่ต้องการให้เด็กทำอย่างสั้นๆ ชัดเจน พร้อมเหตุผลที่สอดคล้องกัน หรือบอกวิธีที่จะทำอย่างไรให้ถูกต้องมากกว่าห้ามไม่ให้ทำซึ่งจะนำไปสู่ความภาคภูมิใจในตนเองของเด็ก และควรให้ความสำคัญกับความเคารพซึ่งกันและกันทั้งในขณะที่พูดและฟัง สำหรับในด้านบรรยากาศของการสื่อสารนั้นเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่มีอิทธิพลกับพฤติกรรมของเด็กด้วยเช่นกัน บรรยากาศของการสื่อสารที่ดีจะช่วยส่งเสริมให้เกิดพฤติกรรมที่เหมาะสมกับเด็กได้ บรรยากาศของการสื่อสารที่ดีควรมีลักษณะดังนี้ (รัญจวน คำวชิรพิทักษ์. 2538: 1-2; พรรณี ช. เจนจิต. 2550: 347-348)

1. บรรยากาศที่ท้าทาย เป็นบรรยากาศที่ผู้ใหญ่สร้างกำลังใจให้กับเด็ก เพื่อให้เด็กประสบผลสำเร็จในการงาน เช่น ครูกระตุ้นให้เด็กรู้สึกเชื่อในความสามารถของเด็กที่จะทำงานชิ้นนั้นๆ แม้ว่าจะเป็นงานที่ค่อนข้างยาก ทำให้เด็กรู้สึกมีอิสระที่จะทำไม่รู้สึกว่าถูกบังคับ

2. บรรยากาศที่มีอิสระ ผู้ใหญ่ควรส่งเสริมให้เด็กมีโอกาสที่จะเลือกตัดสินใจต่อสิ่งที่มีคุณค่า มีความหมาย บรรยากาศเช่นนี้จะก่อให้เกิดการเรียนรู้ เด็กจะเกิดความมั่นใจในตนเองที่จะศึกษาค้นคว้า

3. บรรยากาศที่มีการยอมรับนับถือ การที่ผู้ใหญ่เห็นว่าเด็กเป็นบุคคลสำคัญมีคุณค่าและมีความเชื่อมั่นว่าเด็กทุกคนสามารถเรียนรู้ได้จะมีผลต่อการทำกิจกรรมต่างๆ ของเด็ก การสร้างความมั่นใจให้กับเด็กนั้นจะช่วยให้เด็กยอมรับนับถือในตนเอง กล้าแสดงความคิดเห็น คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็นรวมทั้งช่วยในการพัฒนาอัตมโนทัศน์ของเด็กด้วย

4. บรรยากาศที่มีความอบอุ่น ผู้ใหญ่ควรตระหนักว่า ความรู้สึกหรือความอบอุ่นทางจิตใจมีผลต่อความสำเร็จของเด็ก การที่ผู้ใหญ่แสดงถึงความเข้าใจ มีความเป็นมิตร ยอมรับ ช่วยชี้แนะเป็นลำดับขั้นตอนจะทำให้เด็กเกิดความอบอุ่นสบายใจ

5. บรรยากาศแห่งความเป็นกันเอง ผู้ใหญ่ควรชี้แจงให้เด็กเข้าใจและขอความร่วมมือมากกว่าที่จะสร้างเงื่อนไข กฎระเบียบอันจะทำให้เด็กรู้สึกเครียด

6. บรรยากาศแห่งความสำเร็จ เป็นสิ่งที่ผู้ใหญ่ควรจะสร้างให้เกิดขึ้น การชี้แจงเหตุผลของความสำเร็จให้เด็กทราบเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะเด็กจะเรียนรู้จากผลแห่งความสำเร็จมากกว่าความล้มเหลว การชี้แจงเหตุผลของความล้มเหลวควรจะพิจาณาและมีข้อมูลสนับสนุนในการแก้ไขที่เหมาะสม การที่ผู้ใหญ่ชอบพูดแต่ความล้มเหลวของเด็กด้านเดียว จะมีผลทำให้เด็กมีความคาดหวังต่ำไม่ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ที่ดี เนื่องจากเด็กจะเรียนรู้ว่าตนเองมีความสามารถจากความสำเร็จไม่ใช่ความล้มเหลว

7. บรรยากาศแห่งความใกล้ชิด ผู้ใหญ่พึงตระหนักว่าเด็กทุกคนมีความต้องการที่จะได้รับการสัมผัสแตะต้องและความเอาใจใส่หรือความสนใจจากบุคคลอื่นๆ การเอาใจใส่ที่

สอดคล้องกับสถานการณ์ของอารมณ์ ความรู้สึกและความสามารถของเด็กจะทำให้เด็กมีความรู้สึกดีงาม ตื่นตัว รู้สึกว่าตนมีความสำคัญ เป็นการเพิ่มพูนความรู้สึกทางด้านดีให้แก่เด็ก ซึ่งจะช่วยส่งเสริมความมั่นคงของเด็กอย่างน่าพึงพอใจ ก่อให้เกิดความรู้สึกของความปรารถนาดีและความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น

จากที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่า พฤติกรรมการสื่อสารของผู้ใหญ่มีผลต่อการพัฒนาเด็ก จิราภา เวคะวนิชย์ (2549: ออนไลน์) ได้สรุปพฤติกรรมการสื่อสารของผู้ใหญ่ที่มีผลต่อการพัฒนาเด็กในหลายๆ ด้านไว้ดังนี้

1. ด้านภาษา เด็กเรียนรู้ทั้งภาษาพูดและภาษาท่าทางจากสภาพแวดล้อมที่อยู่ใกล้ตัวตั้งแต่เล็กๆ แม้ไม่สามารถพูดได้แต่สัมผัสภาษาได้ด้วยท่าทางของผู้ใหญ่ เช่น การสัมผัสโอบกอดอุ้ม สบตา น้ำเสียงที่ได้ยิน เป็นต้น จากนั้นก็จะพัฒนาทางด้านภาษาด้วยการจดจำและเลียนแบบ ฉะนั้น การที่เด็กจะเป็นคนที่พูดจาไพเราะหรือก้าวร้าวหยาบคายขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมที่เด็กได้รับมาตั้งแต่เล็กๆ

2. ด้านความเข้าใจ นอกจากวัยและพัฒนาการของเด็กจะเป็นปัจจัยที่ทำให้เด็กเรียนรู้เรื่องการสื่อสารได้อย่างเข้าใจและลึกซึ้งแล้ว อีกปัจจัยคือผู้ส่งสาร โดยเฉพาะผู้ใหญ่ที่ดูแลเด็กต้องมีความสามารถในการสื่อสารที่ดี ตัวอย่างเช่น ในเด็กเล็กๆ มีความเข้าใจในภาษาที่จำกัด การจะสื่อสารให้เด็กเข้าใจควรใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย ชัดเจน สั้น ตรงประเด็น ใช้คำที่มีความหมายในเชิงบวก ไม่ใช่การใช้คำสั่ง การบังคับ เปรียบเทียบ กล่าวตำหนิ เพราะนอกจากเด็กจะไม่เข้าใจแล้วอาจไม่ก่อให้เกิดการปฏิบัติตาม

3. ด้านทัศนคติที่ดีต่อการดำรงชีวิต ทัศนคติเป็นมุมมองที่เรามีต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง การสื่อสารของผู้ใหญ่มีผลต่อทัศนคติของเด็ก เด็กควรได้รับการปลูกฝังทัศนคติที่เป็นประโยชน์ต่อเด็ก ทั้งมุมมองต่อเรื่องทั่วๆ ไป เรื่องธรรมชาติของชีวิต คุณธรรมต่างๆ ซึ่งมีหลากหลายวิธีการสอน เช่น การเป็นแบบอย่าง พูดหรือกระทำในสิ่งที่สอดคล้องกับทัศนคติที่สอนเด็ก ใช้การเปรียบเทียบหรือยกตัวอย่างใกล้เคียงที่เด็กคุ้นเคยและเห็นเป็นรูปธรรม หรือการใช้กิจกรรมอื่น เช่น เล่านิทาน เล่าเรื่อง เพลงมาเป็นสื่อการสอน

4. ด้านการคิดแก้ปัญหา คำพูดของผู้ใหญ่มีผลต่อการคิดของเด็ก ตัวอย่างเช่น เมื่อเด็กทำผิดเล็กๆ น้อยๆ ที่สามารถแก้ไขได้ แต่หากประโยคคำพูดของผู้ใหญ่เป็นการตำหนิ บวกกับการออกคำสั่งให้เด็กทำตาม โดยไม่เปิดโอกาสให้เด็กได้คิดหาวิธีการแก้ไขปัญหา เมื่อเป็นเช่นนี้เรื่อยๆ เด็กจะคิดกลัวการกระทำผิด ขาดความมั่นใจในตนเอง และไม่สามารถหาวิธีการคิดแก้ปัญหาด้วยตนเองได้ ดังนั้น การให้เด็กคิดแก้ปัญหา ผู้ใหญ่ควรมีทัศนคติที่ดีและยอมรับปัญหาที่เกิดขึ้นในแง่ดีว่าเป็นการฝึกให้เด็กรู้จักคิด มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนและฝึกการตั้งคำถามเพื่อฝึกให้เด็กได้คิดและทำ

5. ด้านอารมณ์และหาทางออกที่เหมาะสม การสื่อสารของผู้ใหญ่ทำให้เด็กเข้าใจเรื่องธรรมชาติของอารมณ์ที่เกิดขึ้น เข้าใจในอารมณ์ตัวเองและรู้คำเรียกเกี่ยวกับอารมณ์ เช่น ในเด็กเล็ก ผู้ใหญ่ใช้การสังเกตกิริยาท่าทางที่เด็กแสดงออกในภาวะที่มีอะไรบางอย่างมากระทบแล้วสะท้อน

ให้เด็กรู้ว่าขณะนี้เด็กอยู่ในภาวะอารมณ์อย่างไร เช่น กำลังโกรธ ตกใจ ดีใจ หงุดหงิด กลัว รวมถึงสื่อสารให้เด็กรับรู้ถึงวิธีระบายอารมณ์อย่างเหมาะสมเมื่อเด็กอยู่ในภาวะที่มีอารมณ์รุนแรง

ดังนั้น เมื่อต้องทำการสื่อสารกับเด็ก ผู้ดูแลเด็กหรือผู้ใหญ่ควรตระหนักอยู่เสมอว่า การสื่อสารควรเป็นไปในลักษณะการสื่อสารแบบสองทาง ผู้ดูแลเด็กและเด็กต่างฝ่ายอาจทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสารหรือผู้รับสาร หรืออาจเป็นทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสารในขณะเดียวกันได้ ผู้ดูแลเด็กต้องไม่ลืมที่จะรับฟังเด็กด้วยความตั้งใจและตอบสนองต่อสิ่งที่เด็กพูดด้วยการสื่อสารทางบวก ผู้ดูแลเด็กต้องตระหนักเสมอว่า การสื่อสารที่แสดงออกมีอิทธิพลทั้งโดยทางตรงและทางอ้อมต่อเด็ก รวมทั้งมีอิทธิพลต่อบรรยากาศภายในชั้นเรียน ซึ่งจะส่งผลต่อจิตใจของเด็กและเจตคติที่เด็กมีต่อบุคคลอื่นด้วย (รัญจวน คำวชิรพิทักษ์. 2538: 5; Krogh. 1994: 55) สอดคล้องกับความคิดเห็นของ บิกส์ และมูร์ (Biggs; & Moore. 1993: 516) ที่กล่าวว่า การสื่อสารกับเด็กควรเน้นการมีปฏิสัมพันธ์แบบสองทาง และควรให้ความสำคัญกับการตัดสินใจและการแสดงออกของเด็กอยู่เสมอ

ในการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า มีงานวิจัยหลายเรื่องที่ทำการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการสื่อสารทางบวก ในที่นี้ได้รวบรวมผลการศึกษาวิจัยไว้ดังนี้

เพียงกานต์ ปทุมมา (2545: 72-86) ศึกษาวิธีสร้างเสริมลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ที่ครูปฐมวัยใช้กับเด็กปฐมวัยในจังหวัดหนองคายใน 4 ด้าน คือ คำพูด, กิริยา ท่าทาง, กิจกรรมและรางวัล กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัย เป็นครูผู้สอนระดับปฐมวัย ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2545 จำนวน 192 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามแบบเลือกตอบและมาตรประเมินค่า 4 ระดับ พบว่า วิธีสร้างเสริมลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ของเด็กปฐมวัยที่ครูใช้โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า วิธีที่ครูใช้อยู่ในระดับมากที่สุด คือ คำพูด, กิริยาท่าทาง โดยคำพูดและกิริยา ท่าทางในงานวิจัยนี้ คือ การใช้คำพูดยกย่อง ชมเชย การพูดในทางบวก การใช้คำพูดสุภาพ ไพเราะอ่อนหวาน การปฏิบัติเป็นแบบอย่าง การเอาใจใส่ การยิ้ม การสัมผัส การรับฟังความคิดเห็นเนื่องจากการใช้คำพูด กิริยา ท่าทางนั้นง่ายต่อความเข้าใจของเด็ก และสามารถใช้ได้ทันทีที่เด็กแสดงลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ จากการที่คำพูดเป็นสิ่งที่เด็กปฐมวัยสามารถเข้าใจได้ง่ายทำให้เด็กสามารถเลือกที่จะตัดสินใจว่าควรปฏิบัติตนอย่างไร เพื่อให้ได้รับคำพูด การตอบสนองที่น่าพึงพอใจจากครู และการได้รับคำพูดในทางที่ดี ทำให้เด็กรู้สึกว่าตนได้รับการยอมรับ เป็นกระตุ้นการพัฒนาพฤติกรรมเด็ก อีกทั้งการใช้คำพูด กิริยา ท่าทางที่เหมาะสมและสอดคล้องกันของครูจะเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเด็ก ครูปฐมวัยจึงจำเป็นต้องพูดจาไพเราะอ่อนหวาน เลือกใช้คำพูดและกิริยาท่าทางกับเด็กอย่างเหมาะสม

บัวสร วุฒิศักดิ์ชัยกุล (2546: 58-69) ศึกษารูปแบบการสื่อสารของมารดาที่ส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กปฐมวัย ในกลุ่มผู้ปกครองเด็กปฐมวัยปีที่ 2 และปีที่ 3 ในโรงเรียนจังหวัดนครนายก สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ และสังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชน จำนวน 160 คน ซึ่งกลุ่มตัวอย่างดังกล่าว มีลักษณะทางพฤติกรรมคล้ายคลึงกับครู การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้แบบวัดการสื่อสารของมารดาและแบบวัดความฉลาดทางอารมณ์เด็กปฐมวัย 5-6 ปี เป็นแบบมาตรประเมินค่า 4 ระดับ พบว่า มารดาให้การสื่อสารทางบวกกับเด็กปฐมวัยโดยรวมอยู่ในระดับ

มาก พฤติกรรมที่มารดาแสดงออกกับเด็กมากที่สุด คือ การทักทายหรือปลอบใจพร้อมสัมผัสตัวเด็ก เช่น ลูบศีรษะ แตะไหล่ การตั้งใจฟัง การรับฟังความคิดเห็น การให้กำลังใจและคำแนะนำ เมื่อต้องการปฏิเสธคำขอร้องของเด็กมารดาจะชี้แจงเหตุผลประกอบ ในทางตรงกันข้าม พฤติกรรมที่มารดาแสดงออกในทางลบกับเด็ก คือ การเฉยเมย การตำหนิ ดุด่าด้วยถ้อยคำที่หยาบคายการทำโทษโดยไม่ถามเหตุผลในการทำผิดของเด็ก และรูปแบบการสื่อสารทางบวกของมารดา มีค่าน้ำหนักสำคัญส่งผลต่อความฉลาดทางอารมณ์ .378 ซึ่งมีนัย สำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการสื่อสารทางบวกของมารดาส่งผลต่อความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กปฐมวัย

วรรณดี หมู่เย็น (2544: 82-96) ศึกษารูปแบบการสื่อสารในครอบครัวที่ส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่นในเขตกรุงเทพมหานคร โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวที่แตกต่างกัน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนวัยรุ่น จำนวน 450 คน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 สังกัดกรมสามัญศึกษา ซึ่งอาศัยอยู่รวมกับบิดามารดา เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบวัดการสื่อสารในครอบครัว แบบวัดความฉลาดทางอารมณ์ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวจากบิดามารดาที่มีรูปแบบการสื่อสารเชิงบวกปริมาณมาก แต่เชิงลบมีปริมาณน้อย มีคะแนนความฉลาดทางอารมณ์สูง การสื่อสารเชิงบวกในงานวิจัยนี้ หมายถึง การที่บิดามารดาแสดงพฤติกรรมต่อลูกในสถานการณ์ต่าง ๆ แล้วก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างบิดามารดากับลูกหรือก่อให้เกิดความรัก ความเข้าใจ เช่น การให้คำชมเชย การเปิดโอกาสให้ลูกแสดงความคิดเห็นความรู้สึกต่างๆ การแสดงความรักด้วยการสัมผัสกอดรัด การตักเตือนด้วยการใช้เหตุผล แสดงให้เห็นว่า การสื่อสารในรูปแบบนี้ เป็นการสื่อสารที่เหมาะสมที่สุดต่อการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ ทั้งนี้เพราะครอบครัวเป็นกลุ่มสังคมที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคล เป็นพื้นฐานในการสร้างพฤติกรรมและเป็นแบบแผนท่าทีของแต่ละบุคคล

ทู (Tu. 2004: Online) ศึกษาการมีปฏิสัมพันธ์ด้วยการใช้ถ้อยคำระหว่างครูกับเด็กในการสอนวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัย กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูปฐมวัยจำนวน 20 คน ที่ทำการสอนในชั้นเรียนเด็กปฐมวัยที่มีอายุระหว่าง 3-5 ปี ในศูนย์พัฒนาเด็กรัฐไอโอวา ประเทศสหรัฐอเมริกา ใช้เวลาในการศึกษา 2 วัน โดยวันแรกเป็นการศึกษาในสถานการณ์ที่เป็นไปตามปกติ และวันที่ 2 เป็นการทดลองในชั้นเรียนที่มีการจัดเตรียมเหตุการณ์หรือสถานการณ์จำลองเกี่ยวกับกิจกรรมวิทยาศาสตร์ ครูแต่ละคนจะถูกบันทึกเทปวีดีโอต่อเนื่องกันเป็นเวลา 2 วัน โดยจะบันทึกเทปวีดีโอตอนเช้าระหว่างการตัดสินใจเลือกทำกิจกรรมด้วยตนเองของเด็ก ผลการศึกษาพบว่า การใช้ถ้อยคำของครูทั้งสองวันเป็นการให้คำแนะนำในการเรียนรู้กับเด็กและการถามคำถาม ครูใช้ถ้อยคำชมเชยมากและกล่าวขอบคุณ ลักษณะคำถามที่ครูใช้ถามเป็นคำถามกระตุ้นเร้าความสนใจ การแก้ปัญหา การวัด การนับ การเปรียบเทียบและการใช้เหตุผล การที่ครูมีปฏิสัมพันธ์กับเด็กด้วยการใช้ถ้อยคำและกระตุ้นด้วยประโยคคำถามทำให้เด็กเกิดความกระตือรือร้นในการเรียนวิทยาศาสตร์มากขึ้นด้วย

เจียง (Chiang. 2004: Online) สังเกตวิธีการสื่อสารของครูระหว่างการทำกิจกรรมวงกลมในชั้นเรียนปฐมวัย กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูปฐมวัยจำนวน 3 คน ที่ทำการสอนเด็กปฐมวัยอายุ

ระหว่าง 2–4 ปี จำนวน 3 ห้องเรียน ในห้องปฏิบัติการของมหาวิทยาลัย เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์ การบันทึกเสียง เป็นเวลา 7 สัปดาห์ จากการสังเกตวิธีการสื่อสารของครู พบว่า ครูสื่อสารด้วยกับเด็กด้วยวิธีการกระตุ้นเร้าความสนใจ การตั้งคำถาม การนำเสนอความคิดด้วยการเขียน การพูดซ้ำ การสื่อสารด้วยภาษาทางบวก เป็นแบบอย่างในการใช้ภาษา และสื่อสารกับเด็กด้วยภาษาท่าทาง โดยครูมีจุดมุ่งหมายในการสื่อสารเพื่อสร้างประสบการณ์ทางภาษา สร้างทักษะทางภาษา การขยายความคิดและเรียนรู้พฤติกรรมของเด็ก อาจกล่าวได้ว่า ครูเป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อการทำกิจกรรมในวงกลมของเด็ก

โนแลน (Nolan. 2007: Online) ศึกษาวิธีการติดต่อสื่อสารของครูแบบมีจิตเมตตา (Unconditional positive regard) ในชั้นเรียนระดับมัธยมศึกษา ผลการศึกษาพบว่า วิธีการติดต่อสื่อสารของครูแบบมีจิตเมตตาเป็นที่ยอมรับของนักเรียน วิธีการที่ครูใช้ คือ การเริ่มสร้างความสัมพันธ์ด้วยการเคารพซึ่งกันและกัน เข้าใจความแตกต่างและความสามารถของนักเรียนแต่ละคน สนใจในเรื่องที่นักเรียนนำเสนอ สื่อสารแบบสนับสนุนให้เกิดพฤติกรรมที่ต้องการ นอกจากนี้การสื่อสารแบบมีจิตเมตตาของครูมีอิทธิพลทั้งต่อครูและนักเรียน ทำให้เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง เกิดแรงจูงใจในการทำงานหรือการเรียนอย่างมีจริยธรรม และเกิดพฤติกรรมการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

นอกจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้ว จากการศึกษาทำให้พบว่า ยังมีงานวิจัยอื่นๆ ที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของการสื่อสารทางบวกที่มีอิทธิพลต่อการเกิดพฤติกรรมของบุคคลอีกด้วย เช่น ศักดา ขำคม (2540: ออนไลน์) ศึกษารูปแบบการสื่อสารในครอบครัวตามการรับรู้ของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดกฎหมายและไม่ผิดกฎหมายในกรุงเทพมหานคร โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษารูปแบบการสื่อสารในครอบครัวของเด็กและเยาวชน อายุ 12-16 ปี ที่กระทำผิดกฎหมายและไม่กระทำผิดกฎหมายและหาความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวกับการกระทำผิดกฎหมายของเด็กและเยาวชน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ กลุ่มที่กระทำผิดกฎหมายเป็นเด็กและเยาวชนที่ถูกควบคุมประพฤติในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กกลางกรุงเทพมหานคร และกลุ่มที่ไม่กระทำผิดกฎหมายเป็นเด็กนักเรียนของโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวนกลุ่มละ 150 ราย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามที่ใช้วัดรูปแบบการสื่อสารในครอบครัว จากการศึกษา พบว่า เด็กและเยาวชนที่กระทำผิดกฎหมายมีรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวแบบสื่อสารเชิงบวกและแบบเปิดน้อย และมีรูปแบบการสื่อสารเชิงลบมากกว่าเด็กและเยาวชนที่ไม่กระทำผิด และรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวแบบเชิงบวกและแบบเปิดมีความสัมพันธ์กับการกระทำผิดและไม่กระทำผิดกฎหมายของเด็กและเยาวชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ .001 ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่า รูปแบบการสื่อสารในครอบครัวมีบทบาทสำคัญต่อการเกิดพฤติกรรมกระทำผิดและไม่กระทำผิดกฎหมายของเด็กและเยาวชน กล่าวคือ การสื่อสารในครอบครัวแบบเชิงบวกและแบบเปิดจะช่วยส่งเสริมสุขภาพจิตในครอบครัวและอาจจะช่วยป้องกันปัญหาพฤติกรรมต่างๆ ของเด็กและเยาวชน

อุษา พิพัฒน์สาธุกิจ (2544: 81-94) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแบบการสื่อสารในครอบครัวกับบุคลิกภาพนักวิทยาศาสตร์ของนักเรียนในโครงการพัฒนาและส่งเสริมผู้มีความสามารถพิเศษทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (พสวท) โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาเปรียบเทียบบุคลิกภาพนักวิทยาศาสตร์ตามตัวแปรรูปแบบการสื่อสารในครอบครัว กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 จำนวน 167 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบวัดการสื่อสารในครอบครัว แบบวัดบุคลิกภาพนักวิทยาศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่า การสื่อสารเชิงบวกจากบิดาและการสื่อสารเชิงบวกจากมารดามีความสัมพันธ์กับบุคลิกภาพนักวิทยาศาสตร์ของนักเรียนในเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวที่เหมาะสมที่สุด คือ การสื่อสารเชิงบวกปริมาณมากแต่เชิงลบปริมาณน้อย

โบล (Bowes. 1983: Online) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ตนเองของเด็กกับรูปแบบการมีปฏิสัมพันธ์ในครอบครัว โดยทำการศึกษาจากการกระทำของเด็กจำนวน 50 คน ที่ศึกษาในระดับเกรด 2-5 ในโรงเรียนรัฐบาล โดยประเมินผลการรับรู้ตนเองจากการทดสอบวาดภาพคน และประเมินรูปแบบการมีปฏิสัมพันธ์ในครอบครัวจากการทำแบบทดสอบ ผลการศึกษาพบว่า การรับรู้ตนเองของเด็กมีความสัมพันธ์กับรูปแบบการมีปฏิสัมพันธ์ในครอบครัว ครอบครัวที่มีรูปแบบความสัมพันธ์ที่ดีหรือสมาชิกในครอบครัวมีการสื่อสารกันในทางที่ดี ช่วยเหลือกันจะช่วยในการพัฒนาการรับรู้ตนเองของเด็กและพบว่า ปัจจัยที่ทำให้เด็กรับรู้ตนเองในทางลบ คือ การที่เด็กไม่ได้รับการสื่อสารทางบวกจากสมาชิกในครอบครัว เด็กรับรู้ตนเองในทางลบจากการสื่อสารทางลบของพ่อแม่และเด็กไม่ได้รับการสื่อสารเกี่ยวกับตนเองจากสมาชิกในครอบครัว แสดงให้เห็นว่า เด็กจะรับรู้ตนเองถ้าได้รับการสื่อสารทางบวกจากสมาชิกในครอบครัวซึ่งจะช่วยทำให้เด็กรับรู้ผู้อื่นในทางบวกด้วย

ในการศึกษางานวิจัยที่แสดงให้เห็นว่า การสื่อสารทางบวกสามารถพัฒนาให้เกิดขึ้นได้ในบุคคล พบว่า มีผู้ทำการศึกษาวิจัยไว้หลายท่าน เช่น วิลเลียม วิมุกตายน (2540: 85-89) พัฒนารูปแบบการฝึกเพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารทางวาจาสำหรับนักศึกษาพยาบาล โดยวิธีการสอนแบบใช้สื่อวีดีทัศน์แม่แบบที่จัดทำเป็นชุดฝึกจำนวน 14 หน่วย เพื่อเป็นตัวอย่างและอภิปรายร่วมกัน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 2 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี กรุงเทพ สังกัดกระทรวงสาธารณสุข ปีการศึกษา 2539 จำนวน 60 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลองจำนวน 30 คน กลุ่มควบคุมจำนวน 30 คน ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการฝึกเพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารทางวาจาสำหรับนักศึกษา พยาบาลมีประสิทธิภาพเชื่อถือได้ ร้อยละ 99 และนักศึกษาพยาบาลมีทักษะการสื่อสารทางวาจา หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัย สำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าพฤติกรรมของบุคคลเกิดจากการเรียนรู้ การสังเกตการกระทำของแม่แบบ

สุกัญญา พีระวรรณกุล (2541: 81-84) ศึกษาผลของการใช้โปรแกรมฝึกทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคลของเยาวชนชายในสถานสงเคราะห์ กลุ่มตัวอย่างเป็นเยาวชนชายที่อาศัยอยู่ในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านเชียงใหม่ จำนวน 20 คน ที่มีคะแนนสำนึกในคุณค่าตนเองในระดับปานกลางหรือต่ำ เข้าร่วมโปรแกรมฝึกทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคล 6 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 2 ครั้ง

ครั้งละ 1-1.30 ชั่วโมง รวม 12 ครั้ง ผลการวิจัยพบว่า ภายหลังการฝึกทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคลเยาวชนชายมีความสำนึกในคุณค่าตนเองเพิ่มขึ้น

ธณิกานต์ สิริพิเชียร (2543: 89-98) ได้ทำการเปรียบเทียบผลของการใช้บทบาทสมมติ เทคนิคแม่แบบ และกรณีตัวอย่าง เพื่อพัฒนาพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเซนต์คาเบรียล กรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2542 พบว่า นักเรียนมีพฤติกรรมการสื่อสารดีขึ้น หลังจากได้รับการใช้บทบาทสมมติ เทคนิคแม่แบบ และกรณีตัวอย่าง เนื่องจากการใช้บทบาทสมมติ เป็นกิจกรรมการเรียนที่กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ ก่อให้เกิดบรรยากาศที่เป็นกันเอง สนุกสนาน การได้ทดลองแสดงบทบาทด้วยตนเองทำให้เด็กสามารถพิจารณาถึงสาเหตุและได้แนวทางในการแก้ปัญหาที่ตรงประเด็น เทคนิคแม่แบบทำให้เด็กได้สังเกตการกระทำของตัวแบบทั้งพฤติกรรมทางบวกและทางลบ ทำให้นักเรียนเกิดความสนใจและเรียนรู้ว่าพฤติกรรมใดควรเลือกปฏิบัติ กรณีตัวอย่างทำให้นักเรียนได้รู้จักวิเคราะห์ แยกแยะปัญหา แสดงความคิดเห็น หาเหตุผล เพื่อหาข้อสรุปแนวทางแก้ปัญหา

พอเพ็ญ ไกรนรา (2545: 145-157) พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างทักษะความสัมพันธ์ระหว่างพยาบาลกับผู้ใช้บริการสำหรับนักศึกษาพยาบาล โดยใช้รูปแบบการฝึกอบรมที่เชื่อมโยงรูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ของคอล์ปกับกระบวนการพยาบาล ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาพยาบาลกลุ่มทดลองมีคะแนนพฤติกรรมการปฏิบัติด้านทักษะความสัมพันธ์กับผู้ใช้บริการในภาพรวมและทักษะย่อยด้านการรับฟังผู้ใช้บริการมากกว่ากลุ่มควบคุม ส่วนทักษะการใช้ภาษาท่าทางและภาษาถ้อยคำในการพยาบาล และทักษะการให้ข้อมูลแก่ผู้ใช้บริการไม่พบความแตกต่าง

พีรพัฒน์ ถวิลรัตน์ (2547: 24-52) ศึกษาการเสริมสร้างการสื่อสารแบบสอดคล้องของกลุ่มครูพี่เลี้ยงเด็ก ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เขตราชเทวี จำนวน 19 คน ที่เข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาการสื่อสารเป็นเวลา 4 ครั้ง รวม 15 ชั่วโมง พบว่า ภายหลังการทดลอง ครูพี่เลี้ยงเด็กที่เข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาการสื่อสาร มีคะแนนการสื่อสารแบบสอดคล้องสูงกว่าก่อนการทดลอง และมีคะแนนสูงกว่าครูพี่เลี้ยงเด็กที่ไม่ได้เข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาการสื่อสาร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.001 สำหรับในระยะติดตามผล 3 สัปดาห์ ครูพี่เลี้ยงเด็กที่เข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาการสื่อสาร มีคะแนนการสื่อสารแบบสอดคล้องไม่แตกต่างจากระยะหลังการทดลอง นั่นแสดงให้เห็นว่า โปรแกรมพัฒนาการสื่อสารมีผลต่อการเพิ่มรูปแบบการสื่อสารแบบสอดคล้องในกลุ่มครูพี่เลี้ยงเด็ก โดยโปรแกรมมีวัตถุประสงค์เนื้อหาและกิจกรรมที่สามารถเสริมสร้างความเข้าใจในหลักการสื่อสารแบบสอดคล้องทำให้ครูพี่เลี้ยงเกิดความตระหนักรู้ถึงรูปแบบการสื่อสารของตน

สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการและผู้สูงอายุ (2547: 14) หรือสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ สยช. เดิม และสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ สปช. ศึกษาวิจัยเทคนิคการใช้ความรักด้วยการสื่อสารทางบวกและปกครองชั้นเรียนทางบวก ลดการใช้ความรุนแรงในระบบการสอนตามการวิจัยเรื่องรูปแบบการเสริมพลังจิตใจ คุณธรรมจริยธรรมเยาวชน เมื่อ พ.ศ. 2542 ผลการศึกษาพบว่า คณะครูสามารถใช้เทคนิคการสื่อสารปฏิสัมพันธ์ทางบวกและปกครองชั้นเรียนทางบวกได้

ระดับปานกลางกับพอใช้ สำหรับนักเรียนมีความรับผิดชอบต่อการเรียนและต่อตนเองระดับดีเป็นส่วนใหญ่ มีความไว้วางใจครูและชอบโรงเรียนมากขึ้น

การประมวลเอกสารและผลการวิจัยที่เกี่ยวกับการสื่อสารทางบวกที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาสังเคราะห์ทำให้ได้ลักษณะของพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกซึ่งเป็นผลที่ผู้วิจัยต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้ดูแลเด็กภายหลังได้รับการฝึกอบรมด้วยรูปแบบฝึกอบรมTREE ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น พฤติกรรมการสื่อสารทางบวกในการวิจัยครั้งนี้จึงหมายถึง การกระทำหรือการแสดงออกของผู้ดูแลเด็กในการสื่อสารกับเด็กด้วยการใช้ถ้อยคำ การใช้ท่าทาง และการฟังที่เหมาะสม โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. การสื่อสารด้วยการใช้ถ้อยคำ หมายถึง การที่ผู้ดูแลเด็กแสดงออกต่อเด็กด้วยการใช้ถ้อยคำที่มีลักษณะ ดังนี้

1.1 คำสุภาพ หมายถึง การพูดโดยใช้คำพูดปกติ ไม่พูดคำหยาบ คำพูดมีคำลงท้ายค่ะหรือครับ

1.2 คำพูดให้กำลังใจ หมายถึง การพูดแสดงความรู้สึกด้านบวก การพูดชมเชย การกล่าวขอบคุณ ไม่พูดคำส่อเสียด หรือทำให้อับอาย

1.3 คำพูดที่ส่งเสริมการเรียนรู้ หมายถึง การใช้คำถาม การพูดแนะนำ การพูดโดยการอธิบาย และใช้เหตุผลประกอบ แทนการพูดห้ามปราม เช่น ห้ามเสียงดัง อย่าทิ้ง หยุดเดี๋ยวนี้

2. การสื่อสารด้วยการใช้ท่าทาง หมายถึง การที่ผู้ดูแลเด็กแสดงออกต่อเด็กด้วยการใช้ท่าทางที่สอดคล้อง เหมาะสม ซึ่งท่าทางนั้นมีลักษณะ ดังนี้

2.1 การแสดงออกทางใบหน้าอย่างเหมาะสมสอดคล้องกับเรื่องที่พูด เช่น การยิ้ม พยักหน้า

2.2 การใช้สายตาอย่างเหมาะสม เช่น การมองตา หรือสบสายตาอย่างเหมาะสม

2.3 การใช้เสียงและน้ำเสียงอย่างเหมาะสม เช่น น้ำเสียงปกติ เสียงดังชัดเจน

2.4 การแสดงท่าทางที่เหมาะสม เช่น การสัมผัส หรือการกอด การลูบศีรษะ

3. การฟัง หมายถึง การที่ผู้ดูแลเด็กให้โอกาสเด็กแสดงความคิดเห็น และรับฟังความคิดเห็นของเด็กอย่างตั้งใจ

พฤติกรรมการสื่อสารทางบวกของผู้ดูแลเด็กดังกล่าวข้างต้น เป็นพฤติกรรมการสื่อสารที่พบเห็นได้ในชั้นเรียนระหว่างผู้ดูแลเด็กกับเด็ก และเป็นพฤติกรรมที่สอดคล้องกับหลักพุทธศาสนาในมงคลสูตรข้อที่ 10 สุภาสิตา จ ยา วาจา พูดแต่สิ่งที่เป็นมงคล (สำลี รักสุทธี. 2546: 57-61) หลักสัมมาวาจาหรือวาจาชอบ (ประทุม ฤกษ์กลาง. 2547: ออนไลน์) และลักษณะของการใช้ถ้อยคำทางบวก การใช้ท่าทาง และการฟังตามความคิดเห็นของนักวิชาการ เช่น วิชัย วงษ์ใหญ่ (2542: 24) พรรณี บุญประกอบ (2544: 3-5) วิศิษฐ์ วังวิญญู (2544: ออนไลน์) พูนสุข ช่วยทอง (2548: 111-113) รวมทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการสื่อสารทางบวก เช่นงานวิจัย

ของเพียงกานต์ ปทุมมา (2545: 72-86) บัวสร วุฒิศักดิ์ชัยกุล (2546: 58-69) วรรณดี หมู่เย็น (2544: 82-96) ทู (Tu. 2004: Online) เจียง (Chiang. 2004: Online) โนแลน (Nolan. 2007: Online)

การวัดพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกของผู้ดูแลเด็กในงานวิจัยครั้งนี้ วัดโดยแบบวัดการสื่อสารทางบวก จำนวน 25 ข้อ ซึ่งเป็นแบบวัดที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ลักษณะของแบบวัดเป็นข้อความประกอบด้วยมาตรประเมินค่า 6 ระดับ เริ่มจากจริงที่สุดถึงไม่จริงเลย ซึ่งมีทั้งข้อความทางบวกและทางลบ มีค่าความเชื่อมั่นในระดับที่ยอมรับได้ คือ 0.87 ผู้ที่ได้คะแนนเท่ากับหรือสูงกว่าค่าเฉลี่ยแสดงว่า เป็นผู้ที่มีพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสูง สำหรับผู้ที่ได้คะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ยแสดงว่า เป็นผู้ที่มีพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกต่ำ และวัดโดยแบบวัดการสื่อสารด้วยการใช้ถ้อยคำทางบวก ซึ่งเป็นแบบวัดที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จำนวน 10 ข้อ ลักษณะของแบบวัดเป็นแบบวัดปลายเปิด (Short Answer Item) ที่มีข้อคำถามเป็นสถานการณ์ต่างๆ ให้ผู้ตอบเขียนตอบ ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะการสื่อสารด้วยการใช้ถ้อยคำทางบวกที่ตนใช้ โดยมีเกณฑ์การตรวจให้คะแนน ดังนี้ เมื่อคำตอบแสดงลักษณะการสื่อสารด้วยการใช้ถ้อยคำทางบวกให้ 1 คะแนน เมื่อคำตอบแสดงลักษณะการสื่อสารด้วยการใช้ถ้อยคำทางลบให้ 0 คะแนน แบบวัดมีค่าความเชื่อมั่นในระดับที่ยอมรับได้ คือ 0.68 ผู้ที่ได้คะแนนเท่ากับหรือสูงกว่าค่าเฉลี่ยแสดงว่า เป็นผู้ที่มีการสื่อสารด้วยการใช้ถ้อยคำทางบวกสูง สำหรับผู้ที่ได้คะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ยแสดงว่า เป็นผู้ที่มีการสื่อสารด้วยการใช้ถ้อยคำทางบวกต่ำ และวัดโดยแบบสังเกตพฤติกรรมการสื่อสาร ซึ่งเป็นแบบสังเกตที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ลักษณะของแบบสังเกตพฤติกรรมการสื่อสาร เป็นแบบสังเกตพฤติกรรมแบบระเบียนพฤติการณ์ ผู้วิจัยซึ่งเป็นผู้สังเกตจะบันทึกพฤติกรรมการสื่อสารของผู้ดูแลเด็กที่เกิดขึ้นจริงในชั้นเรียน โดยเขียนบรรยายพฤติกรรมที่สังเกตได้โดยตรง เช่น ถ้อยคำที่ใช้ในการสื่อสาร ลักษณะการสื่อสารด้วยการใช้ท่าทาง ลักษณะการฟัง เป็นต้น

2. แนวคิดและทฤษฎีที่นำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบฝึกอบรม

บุคคลทุกคนเป็นผู้มีความสามารถ มีคุณค่าและมีแนวโน้มที่จะพัฒนาตนเอง (วัชรี ทรัพย์มี. 2549: 92-94) ดังนั้นในการพัฒนาบุคคลจึงต้องให้แต่ละบุคคลเปิดรับการเปลี่ยนแปลงและเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาตนให้สูงสุดตามศักยภาพ (ชัยฤทธิ์ โพธิสุวรรณ. 2544: 22-24) การพัฒนาบุคคลด้วยการฝึกอบรมเป็นรูปแบบหรือวิธีการหนึ่งที่ได้รับการยอมรับและถูกนำมาใช้เพื่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างมีระบบ บัคเคลย์ และคาเพิล (Buckley; & Caple. 1995: 13) กล่าวว่า การวางแผนและการพัฒนาบุคคล ทั้งด้านความรู้ เจตคติ และทักษะ สามารถทำได้อย่างเป็นระบบด้วยวิธีการสร้างประสบการณ์การรับรู้ให้กับบุคคลนั้น ซึ่งช่วยให้บุคคลทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ดังนั้น การนำแนวคิด ทฤษฎีต่างๆ มาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบฝึกอบรมอย่างเหมาะสม จะทำให้สามารถใช้เป็นรูปแบบฝึกอบรม เพื่อช่วยให้การฝึกอบรมนั้นบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

2.1 มโนทัศน์ของการฝึกอบรม

ดวงใจ ศุภสารัมภ์ (2544: ออนไลน์) ได้นำเสนอมโนทัศน์ของการฝึกอบรมว่า การฝึกอบรม เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างมีระบบ เพื่อให้บุคคลเกิดความรู้ ความเข้าใจ มีความสามารถ และมีทัศนคติที่ดีสำหรับการปฏิบัติงานอย่างใดอย่างหนึ่ง การฝึกอบรมจะนานเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับปริมาณของสาระ เวลาที่จำเป็นต้องใช้ในการฝึกฝนหรือเวลาที่สามารถจัดสรรได้ การฝึกอบรมนี้นับว่าเป็นลักษณะหนึ่งของการสอนที่เกิดขึ้นและสามารถใช้วิธีสอน เทคนิคการสอนต่าง ๆ เช่นเดียวกับที่การเรียนการสอนใช้ (ทิศนา แขมมณี. 2548: 6)

ในการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาบุคคลจำเป็นต้องเข้าใจถึงลักษณะธรรมชาติในกระบวนการเรียนรู้ของบุคคลและบทบาทที่สำคัญของผู้สอน ผู้นำกิจกรรมหรือผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการดำเนินงานได้อย่างเหมาะสม ดวงใจ ศุภสารัมภ์ (2544: ออนไลน์) ได้สรุปลักษณะธรรมชาติในกระบวนการเรียนรู้ของบุคคลวัยผู้ใหญ่ไว้ดังนี้

1. ผู้ใหญ่ต้องการรู้เหตุผลในการเรียนรู้ และผู้ใหญ่จะเรียนรู้ต่อเมื่อเขาต้องการจะเรียน

2. ผู้ใหญ่ต้องการที่จะเรียนรู้ด้วยตนเอง ดังนั้น บทบาทของผู้สอนหรือผู้นำกิจกรรมควรเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ (Facilitator) มากกว่าที่จะเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ของตน และต้องเป็นผู้สร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ ด้วยการยอมรับฟังและยอมรับในการแสดงออก ทัศนคติ และความรู้สึกนึกคิด

3. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ ควรคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้ใหญ่ และให้ความสำคัญกับการเรียนรู้โดยอาศัยประสบการณ์ ให้ผู้เรียนได้มีโอกาสผสมผสานความรู้ใหม่กับประสบการณ์เดิมที่มีอยู่ เพื่อทำให้การเรียนรู้ที่ได้รับใหม่นั้นมีความหมายเพิ่มเติมขึ้นอีก

4. แนวโน้มในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่จะยอมรับและสนใจกิจกรรมการเรียนรู้หากเชื่อและเห็นว่า การเรียนรู้นั้นจะช่วยให้ทำงานได้ดีขึ้น หรือช่วยแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้

5. ผู้ใหญ่จะเรียนรู้ได้ดีในบรรยากาศของการยอมรับในความแตกต่างในทางความคิดและประสบการณ์ที่แตกต่างกันของแต่ละคน มีความเคารพซึ่งกันและกัน มีอิสรภาพและการสนับสนุนให้มีการแสดงออกและมีความเป็นกันเอง

บทบาทที่ผู้สอน ผู้นำกิจกรรมหรือผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่จำเป็นต้องทำความเข้าใจและพยายามดำเนินการต่าง ๆ ในการฝึกอบรมให้สอดคล้องกันกับลักษณะธรรมชาติในกระบวนการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ สามารถสรุปเป็นข้อได้ดังนี้

1. ผู้สอนต้องยอมรับว่า ผู้เรียนแต่ละคนมีคุณค่า ต้องเคารพในความรู้สึกนึกคิดและประสบการณ์ของผู้เรียนด้วย

2. ผู้สอนควรพยายามทำให้ผู้เรียนตระหนักด้วยตัวเองว่า มีความจำเป็นที่ผู้เรียนต้องปรับพฤติกรรมทั้งด้านความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถ และทัศนคติ เป็นต้น

3. ควรจัดสิ่งแวดล้อมทางกายภาพให้เหมาะสมและเอื้อต่อการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนด้วยกันเองได้สะดวกอีกด้วย

4. ผู้สอนต้องหาวิธีการที่จะสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้เรียนด้วยกันเพื่อสร้างความรู้สึกไว้วางใจ ความช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน โดยการสนับสนุนให้มีกิจกรรมที่ต้องร่วมมือร่วมใจกัน

มโนทัศน์ของการฝึกอบรมที่กล่าวมา ช่วยสร้างความเข้าใจในความสัมพันธ์ระหว่างธรรมชาติในการเรียนรู้ของบุคคลในวัยผู้ใหญ่กับบทบาทของผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ซึ่งช่วยนำไปสู่การพัฒนารูปแบบฝึกอบรมที่มีความเหมาะสมสำหรับใช้ส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็กต่อไป

2.2 ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ (Piaget's theory of intellectual development)

ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ เป็นทฤษฎีพื้นฐานที่สำคัญที่นำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนารูปแบบฝึกอบรม ทั้งนี้เพื่อใช้ในการอธิบายกระบวนการเรียนรู้ของบุคคล ผู้วิจัยได้ศึกษาและสรุปสาระสำคัญของทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ไว้ดังนี้

เพียเจต์ (Piaget) เป็นนักจิตวิทยาชาวสวิสเซอร์แลนด์ เพียเจต์ เชื่อว่า มนุษย์ทุกคนตั้งแต่เกิดมาพร้อมที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม และปฏิสัมพันธ์นี้ทำให้เกิดพัฒนาการทางสติปัญญาซึ่งเพียเจต์เรียกว่า การสร้างปฏิสัมพันธ์ (Interactionism) หรือการสร้างความรู้ (Constructivism) โดยบุคคลพยายามปรับตัวให้อยู่ในสภาวะสมดุลด้วยการใช้กระบวนการซึมซับและกระบวนการปรับโครงสร้างให้เหมาะสม การเรียนรู้เริ่มต้นจากการสัมผัส ต่อมาจึงเกิดความคิดทางรูปธรรมและพัฒนาต่อไปจนเกิดความคิดที่เป็นนามธรรม ซึ่งการพัฒนาเป็นไปอย่างต่อเนื่องตามลำดับขั้น (ทิศนา แขมมณี. 2544: 13)

พัฒนาการทางสติปัญญาของมนุษย์ ประกอบด้วยกระบวนการสำคัญ 2 กระบวนการ คือ การซึมซับหรือการรับเอาความรู้หรือประสบการณ์ใหม่ (Assimilation) เข้าไปรวมกับความรู้ความคิดเดิมของตน หรือเป็นการปรับสิ่งที่รับรู้ให้เข้ากับการรู้คิดของตน และปรับโครงสร้างทางสติปัญญาระหว่างประสบการณ์เดิมที่มีอยู่และประสบการณ์ใหม่ให้สอดคล้องเหมาะสม เกิดการยอมรับประสบการณ์ใหม่ (Accommodation) ทำให้เกิดสภาวะสมดุล (Equilibrium) ซึ่งทำให้มนุษย์สามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ (Adaptation) และเกิดโครงสร้างทางสติปัญญาที่เรียกว่า "Schema" ซึ่งมนุษย์จะใช้แปลความหมายสิ่งที่รับรู้ มนุษย์จะใช้กระบวนการนี้ร่วมกันหรือสลับกันเพื่อปรับความคิดของตนจนเกิดเป็นองค์ความรู้ และผลของการปรับเปลี่ยนการคิดนี้จะช่วยพัฒนาวิธีการคิดของมนุษย์จากระดับหนึ่งไปสู่ระดับที่สูงกว่า (Wadsworth. 1996: 14-17; Piaget; & Cook. 1952: 58; Krogh. 1994: 33)

เพียเจต์ จัดแบ่งองค์ประกอบที่มีส่วนเสริมสร้างพัฒนาการทางสติปัญญาไว้ 4 องค์ประกอบ (สุรางค์ โค้วตระกูล. 2550: 48-50; Krogh. 1994: 33-34) คือ

1. วุฒิภาวะ (Maturation) เป็นสภาพความพร้อมของร่างกายที่มีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาสติปัญญา ดังนั้นในการจัดประสบการณ์หรือสิ่งแวดล้อมต้องจัดให้เหมาะสมกับความพร้อมหรือวัย

2. ประสบการณ์ (Experience) แบ่งเป็นประสบการณ์ที่เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ (Physical Environment) และประสบการณ์เกี่ยวกับการคิดหาเหตุผลทางคณิตศาสตร์ (Logical – mathematical experience) ที่มีความสำคัญต่อการแก้ ปัญหาต่างๆ โดยเฉพาะทางวิทยาศาสตร์

3. การถ่ายทอดความรู้ทางสังคม (Social Transmission) หมายถึง การที่บุคคลอื่นที่อยู่รอบตัวถ่ายทอดความรู้ให้แก่บุคคลด้วยกระบวนการซึมซาบประสบการณ์ และการปรับโครงสร้างทางสติปัญญา

4. กระบวนการพัฒนาให้เกิดความสมดุล (Equilibration) หรือการควบคุมพฤติกรรมของตนเอง (Self-regulation) ซึ่งอยู่ในตัวของแต่ละบุคคล เพื่อจะปรับความสมดุลของพัฒนาการทางสติปัญญาขั้นต่อไป กระบวนการนี้เป็นรากฐานสำคัญของการเรียนรู้

ดังนั้นในการจัดประสบการณ์ให้กับบุคคลจึงจำเป็นต้องจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ ใช้สิ่งที่เป็นรูปธรรมและเริ่มให้ประสบการณ์จากสิ่งที่บุคคลคุ้นเคยหรือมีประสบการณ์มาก่อนแล้วจึงเสนอสิ่งใหม่ที่มีความสัมพันธ์กับสิ่งเก่า การทำเช่นนี้จะช่วยให้กระบวนการซึมซับและการจัดระบบความรู้เป็นไปด้วยดี บุคคลเกิดความเข้าใจลักษณะต่างๆ ได้ดีขึ้น (ทิศนา แขมมณี. 2544: 66)

กล่าวโดยสรุป ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ ได้แสดงให้เห็นถึงกระบวนการพัฒนาทางสติปัญญาของบุคคล ซึ่งเริ่มจากการที่บุคคลเรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า โดยรับเอาประสบการณ์ ข้อมูลต่างๆ เข้ามาเก็บสะสมไว้ด้วยกระบวนการซึมซับซึ่งเป็นกระบวนการทางสมอง และปรับหรือจัดประสบการณ์เดิมและประสบการณ์ใหม่เข้าด้วยกัน เมื่อเชื่อมโยงกันได้จะเกิดความสมดุลขึ้น เกิดเป็นโครงสร้างทางปัญญาใหม่ของบุคคลนั้นจากขั้นหนึ่งไปสู่อีกขั้นหนึ่ง หากบุคคลไม่สามารถปรับประสบการณ์ใหม่และประสบการณ์เดิมให้เข้ากันได้ก็จะเกิดความไม่สมดุลขึ้น ทำให้เกิดความขัดแย้งทางปัญญาขึ้นในตัวบุคคล ดังนั้น การที่บุคคลได้มีโอกาสเรียนรู้ผ่านการกระทำ และมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ตลอดจนความคิดเห็นต่างๆ ร่วมกัน จะทำให้บุคคลมีความรู้ เกิดความเข้าใจตนเองและเข้าใจบุคคลอื่นเพิ่มมากขึ้น การจัดสภาพแวดล้อมให้บุคคลได้เรียนรู้อย่างเหมาะสมนี้จึงเป็นสิ่งสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้ของบุคคล

2.3 ทฤษฎีการเรียนรู้โดยการค้นพบของบรูเนอร์ (Bruner's theory of Discovery Learning)

บรูเนอร์ (Bruner) เป็นนักจิตวิทยาที่สนใจและศึกษาเรื่องของพัฒนาการทางสติปัญญาต่อเนื่องจากเพียเจต์ (ทิศนา แขมมณี. 2544: 66) ทฤษฎีการเรียนรู้โดยการค้นพบของบรูเนอร์นั้นเป็นทฤษฎีการเรียนรู้ที่อาศัยแนวคิดของเพียเจต์เป็นฐาน บรูเนอร์เชื่อว่า การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อบุคคลมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ซึ่งนำไปสู่การค้นพบการแก้ปัญหา โดยคาดหวังว่าบุคคลจะ

เป็นผู้ค้นพบคำตอบด้วยตนเอง บรูเนอร์จึงให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้ซึ่งบรูเนอร์ เรียกว่าเป็นวิธีการเรียนรู้โดยการค้นพบ (Discovery Approach) โดยธรรมชาตินั้น บุคคลจะมีความอยากรู้อยากเห็นซึ่งเป็นแรงผลักดันที่ทำให้เกิดการเรียนรู้โดยการค้นพบขึ้น บุคคลเลือกที่จะรับรู้สิ่งที่ตนเองสนใจ และประมวลข้อมูลข่าวสารที่ได้รับจากการที่มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมนั้นจนเกิดการค้นพบด้วยตนเอง แนวคิดพื้นฐานของทฤษฎีการเรียนรู้โดยการค้นพบ (สุรางค์ โค้วตระกูล. 2550: 212-214, 298-299) คือ

1. การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมด้วยตนเอง การเปลี่ยนแปลงที่เป็นผลของการปฏิสัมพันธ์ นอกจากจะเกิดขึ้นในตัวของผู้เรียนแล้ว ยังจะเป็นผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสิ่งแวดล้อมด้วย

2. ผู้เรียนแต่ละคนมีประสบการณ์และพื้นฐานความรู้แตกต่างกัน การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้จากการที่ผู้เรียนสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่พบใหม่กับประสบการณ์เดิมแล้วเกิดเป็นความรู้ใหม่

3. พัฒนาการทางสติปัญญาจะเห็นได้ชัดโดยที่ผู้เรียนสามารถรับสิ่งเร้าที่ให้เลือกได้หลายอย่างพร้อมๆ กัน

บรูเนอร์ (Bruner) ได้เสนอวิธีการเรียนรู้ที่ผู้เรียนใช้เป็นเครื่องมือในการค้นพบความรู้ไว้ดังนี้

1. การเรียนรู้จากการกระทำ (Enactive Mode) เป็นวิธีที่ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม โดยเรียนรู้สิ่งต่างๆ ด้วยการกระทำมีประสบการณ์โดยตรงจากการสัมผัส ซึ่งจะช่วยในการสะสมข้อมูลไว้ในการคิดของตน

2. การเรียนรู้จากความคิด (Iconic Mode) เป็นวิธีการที่ผู้เรียนสามารถที่จะสร้างจินตนาการหรือมโนภาพ (imagery) ขึ้นในใจได้ การรู้คิดในขั้นนี้ต้องอาศัยข้อมูลทางสายตาหรือประสาทสัมผัสอื่นเป็นสำคัญ

3. การเรียนรู้จากสัญลักษณ์และนามธรรม (Symbolic Mode) เป็นวิธีการที่ใช้สัญลักษณ์ วิธีการนี้ผู้เรียนจะใช้ในการเรียนรู้เมื่อมีความสามารถที่จะเข้าใจสิ่งที่เป็นนามธรรม หรือความคิดรวบยอดที่ซับซ้อนและเป็นนามธรรม จึงจะสามารถสร้างสมมติฐาน และพิสูจน์ว่าสมมติฐานถูกหรือผิดได้ ซึ่งเป็นขั้นที่สูงสุดของการพัฒนาทางด้านความรู้ ความเข้าใจสิ่งที่เป็นนามธรรม ในขั้นนี้ภาษามีความสำคัญต่อการพัฒนาการรู้คิดของบุคคล

บรูเนอร์ (Bruner) เชื่อว่า แม้ว่าวิธีการที่ผู้เรียนใช้เป็นเครื่องมือในการค้นพบความรู้จะมี 3 วิธี และขึ้นกับวัยของผู้เรียน แต่ไม่ได้หมายความว่าผู้ใหญ่จะพ้นจากการคิดขั้นการเรียนรู้จากการกระทำ(Enactive) หรือขั้นการเรียนรู้จากการคิด (Iconic) เพียงแต่ผู้ใหญ่ใช้สัญลักษณ์เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้มากขึ้น จากแนวคิดข้างต้น บรูเนอร์จึงนำเสนอหลักการสำคัญเกี่ยวกับการสอนโดยวิธีการค้น พบไว้ดังนี้

1. ให้ความสำคัญกับกระบวนการคิด

2. เน้นการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้สอนและผู้เรียน ผู้สอนต้องเป็นต้นแบบ (Model) ที่ดี โดยเริ่มตั้งแต่ทัศนคติของผู้สอน และเชื่อว่าผู้เรียนมีแรงจูงใจภายใน (Self-Motivation) มีความอยากรู้อยากเห็น ค้นพบสิ่งที่อยู่รอบตัวด้วยตนเอง

3. เน้นความสำคัญของผู้เรียน จัดสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้โดยการค้นพบ โดยให้โอกาสผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม

4. การจัดประสบการณ์ให้กับผู้เรียนควรเริ่มจากประสบการณ์ที่ใกล้ตัวไปหาประสบการณ์ที่ไกลตัว เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจ

5. แรงเสริมด้วยตนเอง (Self-reinforcement) มีความหมายต่อผู้เรียนมากกว่าแรงเสริมภายนอก (Extrinsic Reinforcement) ดังนั้นควรให้ข้อมูลย้อนกลับผู้เรียนเพื่อให้ทราบว่าผิดหรือถูกเป็นการสร้างแรงเสริมด้วยตนเอง

นอกจากนี้ บรูเนอร์ (Bruner) ได้นำเสนอข้อดีของการสอนโดยวิธีการค้นพบ (พรรณี ช. เจนจิต. 2550: 206) ไว้ดังนี้

1. ช่วยให้คนมีการพัฒนาทางด้านความคิด

2. ก่อให้เกิดความพึงพอใจในกิจกรรมในลักษณะที่เป็นรางวัลในตนเอง (Intrinsic reward)

3. บุคคลได้เรียนรู้วิธีที่จะศึกษาค้นคว้าและค้นพบสิ่งต่างๆ ด้วยตนเอง

4. ช่วยให้เกิดความเข้าใจและจดจำได้นาน เนื่องจากบุคคลเป็นผู้สังเกต ค้นคว้า รวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

กล่าวโดยสรุปทฤษฎีการเรียนรู้โดยการค้นพบของบรูเนอร์ (Bruner) ให้ความสำคัญกับกระบวน การเรียนรู้ของบุคคลที่เกิดจากการที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม โดยมีการเรียนรู้จากการกระทำ การเรียนรู้จากความคิด และการเรียนรู้จากสัญลักษณ์และนามธรรมเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ เพื่อจะนำไปสู่การค้นพบการแก้ปัญหาด้วยตนเอง

2.4 แนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning)

ดี เจ นิโคล (D.J.Nicol) กล่าวว่า การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (PL) เป็นรูปแบบการพัฒนาบุคคลที่มีประสิทธิภาพมาก สามารถพัฒนาทั้งองค์ความรู้ ทัศนคติ และทักษะของบุคคลได้สูงสุด (ช่อเพชร เบ้าเงิน. 2545: 74; อ้างอิงจาก กรมสุขภาพจิต. 2543: 9-10) เนื่องจากเป็นการเรียนรู้ที่ดึงศักยภาพของผู้เรียนออกมาใช้อย่างเต็มที่ และเป็นการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้จากประสบการณ์ที่ได้รับ และมีเป้าหมายที่การเปลี่ยนแปลงระดับบุคคลในด้านจิตสำนึก ทัศนคติ ความตระหนัก ความรู้และทักษะ (วราลักษณ์ ไชยทัพ. 2544: 24)

หลักของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเกิดมาจากความเชื่อที่ว่า การเรียนรู้ของคนเราเป็นกระบวนการสร้างความรู้ด้วยตัวของผู้เรียนเอง โดยมีวิทยากรหรือผู้สอนช่วยจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เอื้ออำนวยให้เกิดการสร้างความรู้มากกว่าการถ่ายทอดความรู้จากวิทยากรสู่ผู้เรียนแต่เพียงอย่างเดียว ดังนั้นกระบวนการสร้างความรู้จึงต้องอ้างอิงจากประสบการณ์ของผู้เรียน เป็นการ

เรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นฝ่ายกระทำ อันจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่การเรียนรู้ใหม่ๆ อย่างต่อเนื่อง การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมนี้จึงย้ำถึงลักษณะทางสังคมของการเรียนรู้ที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนด้วยกันเอง และระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน ทำให้เกิดการขยายตัวของเครือข่ายความรู้ที่ทุกคนมีอยู่ออกไปอย่างกว้างขวาง โดยอาศัยการแสดงออกทางภาษา ได้แก่ การพูดและการเขียนเป็นเครื่องมือในการแลกเปลี่ยน วิเคราะห์และสังเคราะห์ความรู้ (สำนักพัฒนาสุขภาพจิต. 2552: ออนไลน์)

วราลักษณ์ ไชยทัพ (2544: 26-31) กล่าวว่า การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมควรมีลักษณะดังนี้

1. การเรียนรู้ที่สร้างจิตสำนึกในคุณค่าศักดิ์ศรีของมนุษย์ คือ การเรียนรู้ที่มีเป้าหมายหลักในการสร้างจิตสำนึกในคุณค่า ศักดิ์ศรี สิทธิเสรีภาพ รวมทั้งการพัฒนาความรู้ความสามารถของบุคคล

2. การเรียนรู้แบบองค์รวมเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน คือ การมองแบบองค์รวมตามความเป็นจริงที่ทุกสิ่งสัมพันธ์กัน

3. การเรียนรู้ที่ประสานระหว่างการเรียนรู้เชิงประจักษ์ร่วมกับทฤษฎี คือ การเรียนรู้จากการปฏิบัติ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การวิเคราะห์ร่วมกับผู้อื่น ซึ่งส่งผลต่อการเกิดองค์ความรู้ใหม่

4. ผู้เข้าร่วมเรียนรู้เป็นหัวใจสำคัญของการเรียนรู้ คือ คำนึงถึงพื้นฐานและประสบการณ์ของผู้เรียน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเป็นผู้ค้นหาข้อมูล ประเมินปัญหา เรียนรู้ด้วยตนเองจากประสบการณ์ของกันและกันเป็นหลัก โดยมีผู้จัดกระบวนการเรียนรู้เป็นผู้เอื้ออำนวยให้เกิดกระบวนการเรียนรู้อย่างเต็มที่ ผลของการเรียนรู้ที่เกิดจากประสบการณ์และการแสดงออกของตนเองทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดี

5. ใช้กระบวนการกลุ่มที่เน้นความร่วมมือและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ความร่วมมือจะเสริมการเรียนรู้ และสร้างสำนึกของการมีส่วนร่วมแก่ผู้เรียน การแลกเปลี่ยนประสบการณ์จะช่วยสร้างความตระหนัก

6. เน้นการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้แบบไม่เป็นทางการ เพื่อสร้างความไว้วางใจและสร้างความร่วมมือ การช่วยเหลือกัน การให้และการรับ

จุฑารัตน์ สถิรปัญญา; และ วิทยา เหมพันธ์ (2547: 6-8) ได้สรุปหลักการสำคัญของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมไว้ 5 ประการ ดังนี้

1. เป็นการเรียนรู้ที่อาศัยประสบการณ์เดิมของผู้เรียน

2. เป็นการเรียนรู้ที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ใหม่อย่างต่อเนื่องและท้าทาย และเป็นการเรียนรู้แบบ Active Learning ที่ทุกคนมีบทบาทอยู่ตลอดเวลา

3. เป็นการเรียนรู้ที่เน้นการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนด้วยกันเอง และระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน

4.เป็นการเรียนรู้ที่ทำให้เกิดการขยายตัวของเครือข่ายความรู้ที่ทุกคนมีอยู่ออกไปอย่างกว้างขวางผ่านการมีปฏิสัมพันธ์

5. เป็นการเรียนรู้ที่มีการสื่อสารโดยการพูดหรือการเขียนเป็นเครื่องมือในการแลกเปลี่ยน การวิเคราะห์ และสังเคราะห์ความรู้

สำหรับองค์ประกอบของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมมี 4 ประการ คือ

1. ประสบการณ์ (Experience) เป็นขั้นตอนที่ผู้สอนช่วยให้ผู้เรียนนำประสบการณ์เดิมของตนมาพัฒนาเป็นองค์ความรู้

2. การสะท้อนความคิดและการอภิปราย (Reflect and Discussion) เป็นขั้นตอนที่ผู้สอนช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสแสดงออก เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและเรียนรู้ซึ่งกันและกันอย่างลึกซึ้ง

3. ความเข้าใจและเกิดความคิดรวบยอด (Understanding and Conceptualization) เป็นขั้นตอนการสร้างความเข้าใจเพื่อนำไปสู่การเกิดความคิดรวบยอด อาจเกิดขึ้นโดยผู้เรียนเป็นฝ่ายริเริ่มแล้วผู้สอนช่วยแต่งเติมให้สมบูรณ์ ในทางกลับกันผู้สอนเป็นผู้นำทางและผู้เรียนเป็นผู้สานต่อจนความคิดนั้นสมบูรณ์เป็นความคิดรวบยอด

4. การทดลองหรือประยุกต์แนวคิด (Experiment/Application) เป็นขั้นตอนที่ต้องการให้ผู้เรียนนำเอาการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นใหม่ไปประยุกต์ใช้ในลักษณะหรือสถานการณ์ต่าง ๆ จนเกิดเป็นแนวทางปฏิบัติของตนเอง

ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทั้ง 4 เป็นไปอย่างเป็นพลวัตร และอาจเริ่มจากองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่ง และเคลื่อนย้ายไปยังองค์ประกอบอื่นๆ ดังนั้น ในการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม จึงอาจเริ่มจากจุดใดก่อนก็ได้ แต่สำคัญที่การจัดกระบวนการให้มีครบทุกองค์ประกอบและต้องให้เกิดการเรียนรู้สูงสุด โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมมากที่สุดในทุกๆ องค์ประกอบ การจัดการเรียนรู้ในลักษณะดังกล่าวนอกจากจะเป็นพื้นฐานของการสอน โดยมุ่งเน้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์และความคิดวิเคราะห์วิจารณ์ การแบ่งปันประสบการณ์แล้วยังเป็นพื้นฐานการสอนให้เกิดจิตพิสัยและทักษะพิสัยด้วย นอกจากนี้ปัจจัยที่เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมมีดังต่อ ไปนี้

1. การเรียนรู้สูงสุด (Maximum Learning) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม มีหลักสำคัญ คือ การจัดให้มีการเรียนรู้สูงสุด (Maximum Learning) เกิดขึ้นกับผู้เรียน การเรียนรู้สูงสุดจะเกิดขึ้นได้จากการมีส่วนร่วมสูงสุด (Maximum Participation) ของผู้เรียน และในการมีส่วนร่วมนั้นจะต้องเกิดงานหรือเกิดการสร้างความรู้ หรือที่เรียกว่าเกิดการบรรลุงานสูงสุด (Maximum Performance) ทั้งการมีส่วนร่วมสูงสุด และการบรรลุงานสูงสุดจะต้องเกิดขึ้นในทุกๆ องค์ประกอบของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม กล่าวคือ มีการแบ่งปันประสบการณ์ ได้สะท้อนความคิดและถกเถียงกันอย่างลึกซึ้ง เกิดความเข้าใจและเกิดความคิดรวบยอด ตลอดจนได้ทดลองหรือประยุกต์แนวคิด

2. การมีส่วนร่วมสูงสุด (Maximum Participation) การมีส่วนร่วมสูงสุดเกิดจากการออกแบบกระบวนการกลุ่มที่เหมาะสมในแต่ละองค์ประกอบของการเรียนรู้ กลุ่มแต่ละประเภทจะมี

ข้อจำกัดที่แตกต่างกัน การเลือกใช้กระบวนการกลุ่มที่เหมาะสมจะทำให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างสูงสุด

3. การบรรลุงานสูงสุด (Maximum Performance) หัวใจสำคัญของการบรรลุงานสูงสุดอยู่ที่การกำหนดงานให้กระบวนการกลุ่ม ซึ่งองค์ประกอบที่สำคัญของการกำหนดงานมี 3 ประการ คือ

3.1 การกำหนดกิจกรรมที่ชัดเจน เช่น แบ่งกลุ่มอย่างไร เพื่อทำอะไร ใช้เวลาเท่าใด เมื่อบรรลุงานแล้วทำอย่างไร

3.2 การกำหนดบทบาทกลุ่มหรือบทบาทสมาชิกที่ชัดเจน โดยการกำหนดบทบาทในกลุ่มย่อยควรแตกต่างกัน เพื่อเกิดการขยายเครือข่ายการเรียนรู้ในกลุ่มใหญ่

3.3 ควรมีโครงสร้างของงานที่ชัดเจน ซึ่งบอกรายละเอียดของกิจกรรมและบทบาท (ปิยะพงษ์ ไสยโสภณ. 2550: 69-70; อ้างอิงจาก วิภาพรรณ ผลผลา. 2541: 28-30)

วราลักษณ์ ไชยทัพ (2544: 34-39) ได้สรุปแนวการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

1. ประเมินปัญหาความต้องการของผู้เข้าร่วม เพื่อเป็นข้อมูลในการออกแบบกระบวน การที่เข้าถึงความสนใจ และลักษณะการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างสอดคล้องเหมาะสม

2. กำหนดวัตถุประสงค์ เป็นสิ่งจำเป็นที่จะช่วยในการกำหนดขอบเขตของการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับปัญหาความต้องการ และง่ายต่อการประเมินผลการเรียนรู้

3. เลือกกำหนดเนื้อหาและจัดลำดับเนื้อหา เนื้อหาของการจัดการเรียนรู้จะเลือกและกำหนดขึ้นจากวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ โดยนำวัตถุประสงค์มาวิเคราะห์ กำหนดเนื้อหาของการเรียนรู้ ควรมีการเลือกกำหนดเนื้อหาที่สำคัญและจัดเรียงลำดับให้สอดคล้องกับกลุ่มผู้เรียนตามเวลาและเงื่อนไขต่างๆ ที่มีอยู่

4. เลือกวิธีการในการจัดการเรียนรู้ วิธีการจัดการเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญที่จะนำไปสู่ผลการเรียนรู้ที่ดี โดยเฉพาะการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมที่เน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์ ดังนั้นกระบวนการเรียนรู้ควรให้ความสำคัญและพิจารณาเลือกวิธีการที่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมและการได้ลงมือทำเองของผู้เรียนเป็นสำคัญ

5. จัดทำโครงการจัดการเรียนรู้ หลังจากได้ข้อมูลต่างๆ ตามขั้นตอนการวางแผนออก แบบกระบวนการทั้งหมดแล้ว ขั้นตอนของการเตรียมการที่สำคัญ คือ การจัดทำเป็นโครงการจัดการเรียนรู้โดยการนำข้อมูลต่างๆ มาเรียบเรียงเขียนเป็นโครงการ ซึ่งควรประกอบด้วยข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนที่ 1-4 รวมทั้งแผนงานในช่วงจัดกระบวนการและแผนการติดตามสนับสนุนและประเมินผลหลังกระบวนการ

6. การออกแบบจัดทำหลักสูตรกระบวนการจัดการเรียนรู้ (Session design) เป็นขั้นตอนสำคัญที่เปรียบเสมือนเข็มทิศและแผนที่การเดินทางที่จะนำพาการเรียนรู้ให้เป็นไปตามสิ่งที่ตั้งเป้าหมายไว้โดยการออกแบบรายละเอียดของกระบวนการแต่ละเนื้อหาให้เห็นถึงขั้นตอนวิธีการ เวลา เครื่องมือ สื่อต่างๆ ตลอดจนการแบ่งบทบาทของทีมงาน ซึ่งจำเป็นต้องให้ผู้เข้าร่วมได้มีส่วนร่วม

7. จัดกระบวนการเรียนรู้ ขั้นตอนนี้เป็นบทบาทสำคัญของทีมงานผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ที่ต้องทำงานเป็นทีมและแบ่งบทบาทต่าง ๆ ในการจัดการเรียนรู้

8. ประเมินผลและติดตามสนับสนุน ในการจัดการเรียนรู้จะมีการประเมินผลก่อน – ระหว่าง – สิ้นสุด และหลังกระบวนการผ่านไประยะหนึ่งตามที่กำหนดไว้ รวมทั้งเมื่อสิ้นสุดกระบวนการเรียนรู้แล้วควรมีการติดตามผลและการสนับสนุนให้ผู้เข้าร่วมได้นำผลการเรียนรู้ไปใช้อย่างต่อเนื่อง

แนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เมื่อนำมาประยุกต์ใช้พบว่า มีความหลากหลายของรูปแบบและวิธีการเป็นอย่างมาก สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544: 24-57) ได้สรุปวิธีการหลักๆ ที่ใช้ได้ผลดีมาแล้วในหลายสถานการณ์ ได้แก่

1. กระบวนการกลุ่ม (Group Process/Group Activity/Group Dynamics) กระบวนการกลุ่มเป็นกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มผู้เรียนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป มีความคิด มีการกระทำ มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน มีแรงจูงใจร่วมกันในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยที่แต่ละคนในกลุ่มมีอิทธิพลต่อกันและกัน หลักการสำคัญของกระบวนการกลุ่มประกอบด้วย ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ โดยให้ผู้เรียนทุกคนมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมให้มากที่สุด ผู้เรียนจะต้องเรียนรู้จากกลุ่มให้มากที่สุด เน้นการค้นพบและสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตัวของผู้เรียนเอง ผู้สอนให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้ในการแสวงหาคำตอบ

2. การเรียนรู้แบบสรรค์สร้างความรู้ (Constructivism) แนวคิดของการเรียนรู้แบบสรรค์สร้างความรู้ คือ การเรียนรู้เป็นกระบวนการของการสรรค์สร้างความรู้ ความรู้เดิมเป็นพื้นฐานสำคัญของการสร้างสรรค์ความรู้ใหม่ และมีความเกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับสถานการณ์หรือบริบทที่เกิดขึ้น แนวคิดเกี่ยวกับยุทธวิธีการเรียนรู้แบบสรรค์สร้างความรู้ ประกอบด้วย

2.1. การสอนของผู้สอนเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เรียนสรรค์สร้างความรู้ความเข้าใจให้เกิดขึ้นโดยตัวผู้เรียนเอง

2.2. การเรียนรู้เป็นกระบวนการของการสรรค์สร้างความคิดรวบยอด ทฤษฎี และแบบจำลองเฉพาะบุคคลขึ้นใหม่

2.3. ผู้สอนช่วยผู้เรียนเกิดความคิดรวบยอดใหม่ หรือสรรค์สร้างความคิดรวบยอดที่ยังไม่สมบูรณ์ให้สมบูรณ์ขึ้น

2.4. ผู้สอนช่วยผู้เรียนตรวจสอบความเข้าใจ โดยพิจารณาจากความคิดรวบยอดที่เกิดขึ้นนั้นได้เชื่อมประสานระหว่างกันและจัดระเบียบเป็นโครงสร้างความรู้ที่สามารถนำไปใช้ในบริบททางสังคมได้

2.5. ผู้สอนช่วยผู้เรียนสร้างแผนผังความคิดรวบยอด โดยนำโครงสร้างความรู้ที่ได้มาอภิปรายร่วมกันเป็นกลุ่มและจัดทำเป็นแผนผังความคิดรวบยอดร่วมกัน

3. การเรียนรู้แบบร่วมแรงร่วมใจ (Cooperative Learning) การเรียนรู้แบบร่วมแรงร่วมใจ เป็นวิธีการเรียนที่เน้นการจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่มเล็กๆ สมาชิกแต่ละคนจะต้องมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และในความสำเร็จของกลุ่ม ทั้งโดยการ

แลกเปลี่ยนความคิดเห็น การแบ่งปันทรัพยากรการเรียนรู้ รวมทั้งการเป็นกำลังใจแก่กันและกัน สมาชิกแต่ละคนจะต้องรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเองและการเรียนรู้ของสมาชิกทุกคนในกลุ่ม ความสำเร็จของแต่ละบุคคลคือความสำเร็จของกลุ่ม

ลักษณะของการเรียนรู้แบบร่วมแรงร่วมใจ ประกอบด้วยผู้เรียนที่คุณลักษณะแตกต่างกันอยู่ในกลุ่มเดียวกัน เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแต่ละคนได้นำศักยภาพของตนมาเสริมสร้างความสำเร็จของกลุ่ม มีเป้าหมายร่วมกัน ยอมรับและไว้วางใจซึ่งกันและกัน ช่วยเหลือกัน มีปฏิสัมพันธ์กันในเชิงบวก

กล่าวโดยสรุป การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้จากประสบการณ์ที่ได้รับ และมีเป้าหมายที่การเปลี่ยนแปลงระดับบุคคลในด้านจิตสำนึก ทัศนคติ ความตระหนัก ความรู้และทักษะ เพื่อให้รู้ เข้าใจ เห็นคุณค่าและนำไปปฏิบัติ

2.5 แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างความรู้ (Constructivism)

2.5.1 ความหมายของการสร้างความรู้

คำว่า การสร้างความรู้ เป็นคำที่มีความหมายกว้างและเป็นคำที่มีผู้ให้ทัศนะของความหมายไว้ต่างๆ กัน ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544: 44) ได้กล่าวถึงการสร้างความรู้ว่า การสร้างความรู้เป็นปรัชญาและทฤษฎีที่กล่าวเกี่ยวกับความรู้ที่ใช้อธิบายว่า มนุษย์เรียนรู้ได้อย่างไร และเรียนรู้อะไร หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นแนวทางของความคิดเกี่ยวกับความรู้และการเรียนรู้

สุมณฑา พรหมบุญ; และ คณะ (2541: 42) กล่าวว่า การเรียนรู้แบบสร้างความรู้ (Constructivist) หมายถึง วิธีการเรียนรู้ที่ให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยผู้เรียนต้องแสวงหาความรู้ และสร้างความรู้ความเข้าใจขึ้นด้วยตนเอง ความเจริญงอกงามในความรู้จะเกิด ขึ้นเมื่อผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับคนอื่นๆ หรือได้พบสิ่งใหม่แล้วนำความรู้ที่มีอยู่มาเชื่อมโยง ตรวจสอบกับสิ่งใหม่

ฆนัท ธาตุทอง (2550: 254) กล่าวว่า การเรียนรู้แบบสร้างความรู้ เป็นวิธีการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่ของตนเอง ด้วยการศึกษาและปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ จากสื่อ แหล่งเรียนรู้ เชื่อมโยงความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นกับความรู้เดิมและตรวจสอบความรู้ใหม่ด้วยตนเอง

บิกส์ และมูร์ (Biggs ; & Moore. 1993: 524) กล่าวว่า การสร้างความรู้เป็นธรรมชาติของการเรียนรู้ โดยให้ความสำคัญกับความรู้ที่ถูกสร้างขึ้นเฉพาะแต่ละบุคคลไม่ใช่การถ่ายโอนความรู้ การสร้างความรู้ของแต่ละบุคคลขึ้นอยู่กับความรู้ที่มีอยู่เดิม

ครอกซ์ (Krogh. 1994: 556) กล่าวว่า การสร้างความรู้เป็นปรัชญาที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการของบุคคลในการสร้างความรู้ ความสามารถในการเข้าใจและจริยธรรมด้วยตนเอง

พัฒนาการที่เกิดขึ้นในแต่ละขั้นเกิดจากกระบวนการซึมซาบเข้าสู่โครงสร้าง (Assimilation) และการปรับเข้าสู่โครงสร้าง (Accommodation)

ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า การสร้างความรู้ เป็นกระบวนการของการสร้างความรู้ความเข้าใจที่เกิดขึ้นโดยตัวของบุคคลเอง สามารถเปลี่ยนแปลงและพัฒนาได้ บุคคลเป็นผู้สร้างความรู้จากความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างความรู้ภายในตนที่มีอยู่เดิมและการรับรู้สิ่งแวดล้อมรอบตัว

2.5.2 แนวคิดพื้นฐาน

การจัดการเรียนการสอนที่ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพที่สุดนั้น คือ การจัดสภาพการเรียนรู้โดยผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง แนวคิดนี้มีรากฐานมาจากปรัชญา “Constructivism” ที่เชื่อว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายในตัวผู้เรียน หรือเป็นกระบวนการของการสร้างความรู้ที่ผู้เรียนแต่ละคนเป็นผู้สร้าง (Construct) ความรู้ขึ้นจากประสบการณ์ของตนเอง โดยอาศัยความรู้เดิมเป็นพื้นฐานสำคัญของการสร้างความรู้ใหม่ กระบวนการนี้จะเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตและคุณภาพของการเรียนรู้มีความสัมพันธ์กับบริบทที่เกิดขึ้น

แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างความรู้ (Constructivism) นี้ มีทฤษฎีพัฒนาการทางเชาวน์ปัญญาของเพียเจต์ (Piaget) และของไวก็อทสกี้ (Vygotsky) เป็นรากฐานที่สำคัญ ทั้งเพียเจต์และไวก็อทสกี้ เป็นนักทฤษฎีการเรียนรู้ในกลุ่มพุทธินิยม (Cognitivism) ซึ่งเป็นกลุ่มที่ให้ความสนใจศึกษาเกี่ยวกับ “cognition” หรือกระบวนการรู้คิด หรือกระบวนการทางปัญญา เพียเจต์ มีความสนใจในการศึกษาว่า มนุษย์มีวิธีการเรียนรู้และมีพัฒนาการใช้เหตุผลได้อย่างไรตั้งแต่แรกเกิดและในวัยต่อๆ มา จนพบว่า เด็กมีวิธีการเรียนรู้โดยการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งที่อยู่รอบตัว เด็กจะสร้างความรู้เกี่ยวกับสิ่งที่อยู่รอบตัวเด็กและระดับการทำงานของปัญญาด้วยตัวเด็กเอง เพียเจต์ กล่าวว่า **“**ระดับของปัญญาที่เพิ่มพูนขึ้นในตัวเด็กถูกสร้างขึ้นแล้วสร้างขึ้นอีกจากกระบวนการกิจกรรมหรือกระบวนการคิดที่เด็กเป็นผู้กำหนดเอง**”**

เพียเจต์ อธิบายการเรียนรู้ว่า บุคคลแต่ละคนพยายามที่จะนำความเข้าใจเกี่ยวกับเหตุการณ์ และปรากฏการณ์ที่ตนพบเห็นมาสร้างเป็นโครงสร้างทางปัญญา (Cognitive Structure) หรือที่เรียกว่า “Schema” กระบวนการสร้างความรู้หรือการสร้างปัญญาในตนเอง (Constructivist Process) นั้น เป็นกระบวนการที่บุคคลแต่ละคนมีวิธีการของตนเองในการรวบรวม จัดระบบโครงสร้างของประสบการณ์เบื้องต้น แล้วรวบรวมและมีการจัดใหม่ในระบบโครงสร้างของทั้งประสบการณ์เดิมและประสานกับประสบการณ์ใหม่ ซึ่งเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องตลอดชีพ การรวบรวมความรู้และการจัดระบบโครงสร้างของประสบการณ์นำไปสู่แบบแผนของความคิดของบุคคล ซึ่งแบบแผนความคิดของบุคคลมีการเปลี่ยนแปลงและปรุงแต่งไปตามปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทั้งทางกายภาพและทางสังคม (สุจินดา ขจรรุ่งศิลป์. 2550: 15) อาจกล่าวได้ว่า โครงสร้างทางปัญญาเป็นผลของความพยายามทางความคิด (Mental Effort) หากการใช้ความรู้เดิมของตนสามารถทำนายเหตุการณ์ได้ถูกต้อง จะทำให้โครงสร้างทางปัญญาของบุคคลคงเดิม และมั่นคงมากยิ่งขึ้นแต่ถ้าการคาดคะเนไม่ถูกต้อง บุคคลจะสงสัย คับข้องใจ เกิดภาวะไม่สมดุลขึ้น (Disequilibrium) และภาวะไม่

สมดุลจะส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางปัญญา โดยเมื่อความขัดแย้งเกิดขึ้น บุคคลจะมีทางเลือก 3 ทาง คือ 1) ยึดติดกับความคิดเดิมในโครงสร้างทางปัญญาของตน ปฏิเสธข้อมูลจากประสาทสัมผัสหรือหาเหตุผลที่จะหักล้างข้อมูลจากประสาทสัมผัสออกไป การยกเลิกหรือปรับเปลี่ยน “Schema” ของแต่ละบุคคลมักเกิดขึ้นได้ยาก 2) ปรับความคิดในโครงสร้างทางปัญญา โดยการพยายามที่จะเชื่อมโยงความคิดหรือประสบการณ์เดิมกับความคิดหรือประสบการณ์ใหม่ ในลักษณะนี้จะเกิดการเรียนรู้อย่างมีความหมาย และ 3) ไม่สนใจที่จะทำความเข้าใจ การปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางปัญญาเป็นเรื่องเฉพาะตน ที่แต่ละคนจะต้องจัดกระทำเอง (ทิศนา แขมมณี. 2544: 32-33) อย่างไรก็ตาม เพียเจต์ (Piaget. 1972: 1-12) เชื่อว่า คนทุกคนจะมีการพัฒนาเชาวน์ปัญญาไปตามลำดับขั้น จากการมีปฏิสัมพันธ์และประสบการณ์กับสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ และประสบการณ์ที่เกี่ยวกับการคิดเชิงตรรกะและคณิตศาสตร์ (logico-mathematical experience) รวมทั้งการถ่ายทอดความรู้ทางสังคม (social transmission) วุฒิภาวะ (maturity) และกระบวนการพัฒนาความสมดุล (equilibrium) ของบุคคลนั้น

การสร้างความรู้ตามแนวคิดของไวก็อทสกี้นั้น ไวก็อทสกี้ได้ให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมและสังคมมาก ไวก็อทสกี้ อธิบายว่า มนุษย์ได้รับอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมตั้งแต่แรกเกิด ทั้งสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางสังคม ซึ่งก็คือวัฒนธรรมที่แต่ละสังคมได้สร้างขึ้น ดังนั้นสถาบันทางสังคมต่างๆ เริ่มตั้งแต่สถาบันครอบครัวจึงมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้และพัฒนาการทางเชาวน์ปัญญาของแต่ละบุคคล นอกจากนี้ ภาษายังเป็นเครื่องมือสำคัญของการคิดและพัฒนาการเชาวน์ปัญญาขั้นสูง เริ่มแรกพัฒนาการทางภาษาและพัฒนาการทางการคิดจะเริ่มการพัฒนาแยกกัน เมื่ออายุมากขึ้น พัฒนาการทั้งสองด้านจะพัฒนาร่วมกัน (ทิศนา แขมมณี. 2548: 90-91) อาจกล่าวได้ว่า ภาษาจะเพิ่มพูนขึ้นจากความคิด ขณะเดียวกันการเพิ่มขึ้นของความคิดจะเกิดจากภาษา ภาษาจะช่วยสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและโครงสร้างทางปัญญาของบุคคล การใช้ภาษาที่เหมาะสมจึงมีบทบาทสำคัญกับกระบวนการพัฒนาบุคคล (Piaget; & Inhelder. 1969: 86-87)

2.5.3 หลักการสำคัญของการสร้างความรู้

การสร้างความรู้นั้น บุคคลจะต้องเป็นผู้สร้างความรู้ด้วยตนเอง ไม่ใช่การถ่ายทอดความรู้จากบุคคลอื่นโดยตรง การสร้างความรู้เกิดขึ้นในขณะที่บุคคลปฏิบัติกิจกรรมหรือการทำความเข้าใจกับปัญหาอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้น โดยอาจมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันหรือไม่ก็ได้ หลักการสำคัญของการสร้างความรู้มีดังนี้

1. บุคคลเป็นผู้สร้างความรู้ด้วยตนเอง (Biggs; & Moore. 1993: 22) ซึ่งกระบวนการสร้างความรู้ของบุคคลเกิดขึ้นจากการที่บุคคลรับเอาข้อมูลใหม่มารวมและเชื่อมโยงกับข้อมูล ความรู้ ประสบการณ์เดิม (สุวิทย์ มูลคำ; และ อรทัย มูลคำ. 2545: 129) และประสบการณ์เดิมที่มีอยู่นั้นจะเป็นเกณฑ์ช่วยการตัดสินใจ (ทิศนา แขมมณี. 2544: 33)

2. เน้นกระบวนการเรียนรู้ของบุคคล ควรเปิดโอกาสให้บุคคลได้ฝึกปฏิบัติจริง แสวงหา ค้นคว้าความรู้ด้วยตนเองจนค้นพบความรู้และรู้จักสิ่งที่ค้นพบ เรียนรู้ วิเคราะห์ ศึกษาค้นคว้าจนถึงรู้แจ้ง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2550: 2)

3. การเรียนรู้เกิดขึ้นจากการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Biggs; & Moore. 1993: 22) ซึ่งเกิดขึ้นโดยการสืบเสาะร่วมกัน กระบวนการกลุ่ม การแสดงความรู้ด้วยตนเอง ทำให้บุคคลมีความรู้ลึกซึ้งและกว้างขวางขึ้น เพราะมีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อื่น เป็นการขยายทัศนะของตนให้กว้างขึ้น (สุวิทย์ มูลคำ; และ อรทัย มูลคำ. 2545: 129; สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2550: 2)

4. กิจกรรมการเรียนรู้ควรเปิดโอกาสให้บุคคลได้ใช้ความรู้ ความสามารถตามความเชื่อของตน (สุวิทย์ มูลคำ; และ อรทัย มูลคำ. 2545: 129) เนื่องจากความรู้และความเชื่อของแต่ละบุคคลจะแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อม ขนบธรรมเนียมประเพณีและสิ่งที่บุคคลได้พบเห็น ความเชื่อจะเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจและมีผลโดยตรงต่อการสร้างแนวคิดใหม่ (ทิศนา แขมมณี. 2544: 33)

2.5.4 บทบาทของผู้สอน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544: 49-51) สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2550:8) และทิศนา แขมมณี (2548: 95) ได้สรุปบทบาทของผู้สอนและแนวทางสำหรับการปฏิบัติไว้ ดังนี้

1. ผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้สร้างความรู้ความเข้าใจให้เกิดขึ้นโดยตัวผู้เรียนเอง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสังเกต เพื่อให้ผู้เรียนสามารถมองเห็นปัญหาได้อย่างชัดเจน เป็นผู้ชี้แนะไม่ใช่ผู้ชี้นำ กระตุ้นให้ผู้เรียนคิดมากกว่าการบอกความรู้

2. ผู้สอนควรมีปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนค้นพบหรือสร้างความรู้ด้วยตนเอง

3. ผู้สอนต้องสร้างแรงจูงใจใฝ่รู้ใฝ่เรียน ช่วยให้ผู้เรียนคิดค้นต่อไป ฝึกให้ผู้เรียนมีทักษะการทำงานเป็นกลุ่ม

4. ผู้สอนช่วยให้ผู้เรียนเกิดความคิดรวบยอดใหม่ หรือสรรค์สร้างความคิดรวบยอดที่ยังไม่สมบูรณ์ให้สมบูรณ์ขึ้น

5. ผู้สอนช่วยผู้เรียนตรวจสอบความเข้าใจ โดยพิจารณาจากความคิดรวบยอดที่เกิด ขึ้นว่าได้เชื่อมประสานระหว่างกันและจัดระเบียบเป็นโครงสร้างความรู้ที่สามารถนำไปใช้ในบริบททางสังคมได้ ตรวจสอบความคิดและทักษะการคิด

6. ผู้สอนช่วยผู้เรียนสร้างแผนผังความคิดรวบยอด โดยนำโครงสร้างความรู้ที่ได้ มาอภิปรายร่วมกันเป็นกลุ่มและจัดทำเป็นแผนผังความคิดรวบยอดร่วมกัน

7. ผู้สอนต้องพยายามสร้างบรรยากาศทางสังคมจริยธรรม (sociomoral) ให้เกิดขึ้น กล่าวคือ ผู้เรียนต้องมีโอกาสเรียนรู้ในบรรยากาศที่เอื้อต่อการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งสังคมถือเป็นปัจจัยสำคัญของการสร้างความรู้ เนื่องจากปฏิสัมพันธ์ทางสังคม การร่วมมือ การแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดและประสบการณ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียนและบุคคลอื่น ๆ จะช่วยให้การเรียนรู้ของผู้เรียนกว้างขึ้น ซับซ้อนขึ้นและหลากหลายขึ้น

2.5.5 บทบาทของผู้เรียน

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2550:8) และทิศนา แขมมณี (2548: 94) ได้สรุปบทบาทของผู้เรียนตามแนวคิดการสร้างความรู้ ดังนี้

1. ผู้เรียนเป็นผู้มีบทบาทในการเรียนรู้อย่างตื่นตัว (Active) โดยผู้เรียนต้องเป็นผู้จัดกระทำกับข้อมูลหรือประสบการณ์ต่าง ๆ ค้นคว้าแสวงหาความรู้ ฝึกฝนวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นเจ้าของบทเรียน ลงมือปฏิบัติจริง และจะต้องสร้างความหมายให้กับสิ่งนั้นด้วยตนเอง

2. มีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ กล้าแสดงออก กล้านำเสนอ คิดอย่างสร้างสรรค์

3. มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนด้วยกันและผู้สอน ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ยอมรับฟังความคิด เห็นของผู้อื่น

4. มีทักษะการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม

5. มีความสามารถในการเชื่อมโยงความรู้เดิมเข้ากับความรู้ใหม่มีผลงานที่สร้างสรรค์

6. มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้

2.5.6 องค์ประกอบของการสร้างความรู้

การจัดให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ โดยการสร้างความรู้ด้วยตนเองนั้น ชนาธิป พรกุล (2544: 15-18) ได้สรุปองค์ประกอบที่สำคัญของการสร้างความรู้ไว้ ดังนี้

1. ความรู้เดิมของผู้เรียนเป็นสิ่งที่มีคุณค่าที่จะนำมาใช้เป็นพื้นฐานเชื่อมโยงกับสิ่งที่จะศึกษาใหม่

2. จุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ ผู้เรียนควรมีเป้าหมายหรือมีความต้องการเรียนรู้จึงจะทำให้มีความพยายามหาแนวทางไปสู่เป้าหมายนั้น

3. ข้อมูลเฉพาะที่เป็นเรื่องใหม่ ได้แก่ ข้อเท็จจริง ประสบการณ์และความรู้สึก

4. ประสบการณ์เพิ่มเติมที่ท้าทายหรือขยายความคิด เพื่อให้ผู้เรียนได้ใช้ความรู้เดิมและความรู้ใหม่ทำการยืนยัน ปฏิเสธ หรือขยายความสิ่งที่กำลังคิดอยู่

5. กระบวนการสร้างความเข้าใจหรือกระบวนการทางสติปัญญาที่ผู้เรียนใช้ค้นหาวิธีนำข้อมูลใหม่ไปสัมพันธ์กับความรู้เดิมโดยที่ผู้เรียนต้องตั้งคำถามกับตัวเอง ไตร่ตรอง อภิปรายกับผู้อื่น มีข้อโต้แย้งแล้วจึงสรุป

6. การตรวจสอบหรือประเมินความรู้ใหม่ เมื่อเกิดความเข้าใจชัดเจนและพอใจกับความรู้ใหม่นั้นแล้ว ผู้เรียนจึงนำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ หรือเสนอแนวทางการใช้ความรู้ใหม่ (สุวิทย์ มูลคำ; และ อรทัย มูลคำ. 2545: 131)

2.5.7 ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2550: 3) ได้นำเสนอขั้นตอนการสร้างความรู้ไว้ดังนี้

1. ขั้นแนะนำ (orientation) เป็นขั้นที่ผู้เรียนจะรับรู้ถึงจุดมุ่งหมายของบทเรียน และมีแรงจูงใจในการเรียนรู้

2. ขั้นทบทวนความรู้เดิม (elicitation of the prior knowledge) เป็นขั้นที่ผู้เรียนแสดงออกถึงความรู้ความเข้าใจเดิมที่มีอยู่ในเรื่องที่กำลังจะเรียนรู้

3. ขั้นปรับเปลี่ยนความคิด (turning restructuring of ideas) เป็นขั้นตอนที่สำคัญของการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางการสร้างความรู้ ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนย่อย ดังนี้

3.1 ทำความกระจ่างและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน (clarification and exchange of ideas) เป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนใช้ทักษะการคิดเพื่อให้เกิดองค์ความรู้

3.2 การสร้างความคิดใหม่ (constructivism of new ideas) จากการอภิปรายร่วมกันและสาธิต ทำให้ผู้เรียนสามารถกำหนดความคิดใหม่ หรือความรู้ใหม่ขึ้นได้

3.3 ประเมินความคิดใหม่ (evaluation of the new ideas) การออกแบบดำเนินการตรวจสอบความรู้ ความคิดใหม่ที่ผู้เรียนสร้างขึ้นโดยการทดลองหรือการคิดอย่างลึกซึ้ง

4. ขั้นนำความคิดไปใช้ (application of ideas) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนมีโอกาสใช้แนวคิดหรือความรู้ความเข้าใจมาพัฒนาทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีความหมาย

5. ขั้นทบทวน (review) เป็นขั้นตอนสุดท้าย ผู้เรียนจะได้ทบทวนความคิดความเข้าใจ โดยการเปรียบเทียบความคิด ระหว่างความคิดเดิมกับความคิดใหม่

2.5.8 ข้อดีและข้อจำกัดของแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างความรู้

สุวิทย์ มูลคำ; และ อรทัย มูลคำ (2545: 134-135) ได้กล่าวถึงข้อดีและข้อจำกัดของแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างความรู้ไว้ว่า การสร้างความรู้ เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเป็นผู้ขยายความรู้ ความคิดของตนเองให้กว้างขวางหรือลึกซึ้งด้วยตนเองโดยมีความรู้เดิมเป็นฐาน สอดคล้องกับธรรมชาติการเรียนรู้ของมนุษย์ซึ่งมักตีความสิ่งต่างๆ จากความรู้เดิม ในขณะเดียวกันการสร้างความรู้ก็มีข้อจำกัดด้วย กล่าวคือ ผู้สอนต้องเป็นผู้ที่มีทักษะในการกระตุ้นความคิด ความรู้เดิม การช่วยเชื่อมต่อความรู้และการช่วยเหลือวินิจฉัยความรู้ความคิดใหม่ที่ผู้เรียนสร้างขึ้นให้มีความสมเหตุสมผลด้วย การสร้างความรู้จึงจะเกิดผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมาย

จากที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างความรู้ เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นภายในของบุคคล โดยบุคคลเป็นผู้สร้างความรู้ด้วยตนเองซึ่งมีความรู้เดิมเป็นฐาน มีความรู้ใหม่เป็นข้อมูล และมีกระบวนการทางสติปัญญาที่บุคคลใช้ทำความเข้าใจ เชื่อมโยงปรับความรู้เดิมและความรู้ใหม่เข้าด้วยกันเป็นองค์ประกอบสำคัญของการสร้างความรู้ เมื่อสร้างความรู้ใหม่แล้วจะต้องตรวจสอบหรือประเมินความรู้ใหม่ เมื่อเกิดความเข้าใจชัดเจนและพอใจกับความรู้ใหม่นั้นแล้วจึงนำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์ต่างๆ หรือเสนอแนวทางการใช้ความรู้ใหม่

2.6 กรอบแนวคิดในการพัฒนารูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก

ผู้ดูแลเด็กเป็นผู้มีบทบาทในการหล่อหลอมและพัฒนาเด็กปฐมวัย การสร้างเสริมให้ผู้ดูแลเด็กมีจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวก เพื่อพร้อมสำหรับการทำงานกับเด็กปฐมวัยเป็นสิ่งจำเป็น การค้นหาแนวทางในการพัฒนาผู้ดูแลเด็กจึงให้ความสำคัญกับการพัฒนารูปแบบฝึกอบรม ผู้วิจัยได้พัฒนารูปแบบฝึกอบรม TREE ขึ้นจากการประมวลสาระและข้อค้นพบจากแนวคิด ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ ทฤษฎีการเรียนรู้โดยการค้นพบของบรูเนอร์ แนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างความรู้ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้รูปแบบฝึกอบรมที่เหมาะสมสามารถนำไปใช้ในการฝึกอบรมเพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็กได้ ผลการศึกษาวิเคราะห์สามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

รูปแบบฝึกอบรม TREE เป็นรูปแบบฝึกอบรมที่มีองค์ประกอบพื้นฐานสำคัญของรูปแบบ 4 ประการ กล่าวคือ องค์ประกอบที่ 1 กระบวนการเรียนรู้ของบุคคล เป็นองค์ประกอบพื้นฐานในการก่อเกิดพฤติกรรม เนื่องจากประสบการณ์และความรู้ที่บุคคลได้รับจากการสังเกต การคิดและการลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเองหรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้เป็นเครื่องมือที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลซึ่งเพียเจต์เชื่อว่า การที่บุคคลได้มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทำให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ เนื่องจากเกิดการหลอมรวมระหว่างประสบการณ์เดิมหรือความรู้เดิมที่มีอยู่กับประสบการณ์ใหม่หรือความรู้ใหม่ที่ได้รับทำให้เกิดความสมดุล (Equilibrium) ของโครงสร้างทางสติปัญญา เกิดเป็นความรู้และส่งผลต่อการแสดงพฤติกรรมของบุคคล (Wadsworth. 1996: 14-17; Krogh. 1994: 33; Piaget; & Cook. 1952: 58) ซึ่งสนิกก์และคอมส์ (Snygg; & Combs. 1959) ได้มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่า พฤติกรรมของบุคคลเกิดขึ้นจากการพิจารณาสิ่งต่างๆ ตามประสบการณ์ที่ได้รับมา (วัชรี ทรัพย์มี. 2549: 35) เช่นเดียวกันกับความคิดเห็นของบรูเนอร์ที่กล่าวว่า เมื่อบุคคลมีโอกาสเลือกที่จะรับรู้สิ่งที่สนใจและมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมด้วยตนเองจะเป็นแรงผลักดันให้เกิดการเรียนรู้ (สุรางค์ โค้วตระกูล. 2550: 212-214, 298-299; ทิศนา แขมมณี. 2548: 66) สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างความรู้ที่ให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้ของบุคคลว่า ความรู้ความเข้าใจของบุคคลเกิดขึ้นได้ด้วยประสบการณ์ของตนเอง (สุมณฑา พรหมบุญ; และคณะ. 2541: 42; ทิศนา แขมมณี. 2544: 32) ดังนั้นการเปิดโอกาสให้บุคคลได้ฝึกปฏิบัติจริง แสวงหา ค้นคว้าความรู้ด้วยตนเองจนค้นพบความรู้จึงเป็นสิ่งจำเป็น (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2550: 2) จากที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่าการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลนั้นเกิดขึ้นได้ ถ้าบุคคลได้มีโอกาสเรียนรู้และค้นพบด้วยตนเอง การพัฒนาบุคคลจึงต้องเน้นให้บุคคลเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา ดังนั้นองค์ประกอบด้านกระบวนการเรียนรู้ของบุคคล จึงกำหนดเป็นขั้นตอนการฝึกอบรมขั้นจุดประกาย (Twinkle)

ใช้ตัวอักษรย่อ T หมายถึง ขั้นที่ผู้ฝึกอบรมให้สิ่งเร้าซึ่งอาจเป็นสถานการณ์ กรณีตัวอย่าง รูปภาพ นิทาน เกม เพลงกับผู้เข้ารับการฝึกอบรม เพื่อกระตุ้นการคิดเกี่ยวกับลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ความเชื่ออำนาจในตน และการสื่อสารทางบวก

องค์ประกอบที่ 2 การคิดใคร่ครวญ เป็นองค์ประกอบที่ช่วยให้เกิดการเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับประสบการณ์เดิม การทบทวน ไตร่ตรองประสบการณ์ช่วยกลั่นกรองความคิด การแสวงหาคำตอบ ก่อให้เกิดความเข้าใจซึ่งเพียเจต์เชื่อว่า กระบวนการทางความคิดเกิดจากการสะสมข้อมูล การสร้างความหมาย ความสัมพันธ์ของข้อมูล และการดึงข้อมูลออกมาใช้ในการสร้างความรู้ ความเข้าใจให้แก่ตนเองจนเกิดเป็นองค์ความรู้ และผลของการปรับเปลี่ยนการคิดนี้ช่วยพัฒนาวิธีการคิดของมนุษย์จากระดับหนึ่งไปสู่ระดับที่สูงกว่า (Wadsworth. 1996: 14-17; Krogh. 1994: 33; Piaget; & Cook. 1952: 58; ทิศนา แขมมณี. 2544: 13) สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างความรู้ที่เน้นให้บุคคลตั้งคำถามกับตนเอง ไตร่ตรอง แยกแยะ ใช้ทักษะการคิดเพื่อให้เกิดองค์ความรู้ (ชนาธิป พรกุล. 2544: 15-18; สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2550: 3) และบรูเนอร์เชื่อเช่นเดียวกันว่า การเรียนรู้เกิดขึ้นเมื่อบุคคลได้ประมวลข้อมูลข่าวสารจากการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นแรงผลักดันที่จะนำไปสู่การค้นพบ การแก้ปัญหา ดังนั้น การให้ความสำคัญกับกระบวนการคิดจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ช่วยให้บุคคลเกิดการค้นพบด้วยตนเอง (สุรางค์ โค้วตระกูล. 2550: 212-214, 298-299; ทิศนา แขมมณี. 2548: 66) เนื่องจากพฤติกรรมของบุคคลเป็นผลสะท้อนของการคิด การคิดเริ่มจากการที่บุคคลรับรู้ข้อมูลจากสิ่งเร้าต่างๆ ที่ผ่านเข้ามาทางอายตนะทั้ง 6 คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ หากบุคคลคิดเป็น คิดดี มีวิธีคิดที่ถูกต้องผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่แยบคาย มีเหตุผล จะเกิดการตีความเชื่อมโยงเพื่อตอบสนองออกมาเป็นการกระทำที่ถูกต้อง นำพาไปสู่การมีจิตสำนึกที่ดีงาม การปฏิบัติที่ถูกต้อง และการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องดีงาม (สิริวรรณ ศรีพหล. 2548: 59; พระไพศาล วิสาโล. 2549: 30-31, 45, 47)

พระไพศาล วิสาโล (2551: 139) อธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับการใคร่ครวญว่า การให้บุคคลมีโอกาสใคร่ครวญประสบการณ์ที่มีอยู่แล้วในตน ช่วยให้บุคคลเกิดความรู้ใหม่ เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ สอดคล้องกับความคิดเห็นของกรีนและด๊อบสัน (Greene. 1973; & Dobson. 1993; อ้างอิงจาก นภเนตร ธรรมบวร. 2542: 20-21) ที่กล่าวว่า การที่บุคคลได้หยุดคิดและนึกทบทวนในสิ่งที่ตนปฏิบัติช่วยให้บุคคลตระหนักในการกระทำของตนมากขึ้น เข้าใจตนเอง และมองเห็นทางเลือก มกราพันธุ์ จูฑะรสก (2551: 42) ได้แสดงความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่า เมื่อบุคคลกระทำสิ่งใดหรือมีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้น แล้วมีเวลาใคร่ครวญด้วยจิตใจที่สงบ ไม่มีความโกรธหรืออารมณ์อื่นๆ มาเกี่ยวข้อง การใคร่ครวญนั้นจะทำให้ค้นพบความเป็นเหตุเป็นผลได้ นอกจากนี้ หลักคำสอนในกุรอาน ได้กำหนดให้การใช้สติปัญญาและการคิดใคร่ครวญเป็นบรรทัดฐานสำคัญของการกล่าววาจาที่มีคุณค่า และในรายงานฮะดิษได้บ่งชี้ว่า คำพูดที่มีคุณค่า คือ คำพูดที่ออกมาจากการคิดใคร่ครวญ ซึ่งการคิดใคร่ครวญในสิ่งที่จะพูดจะช่วยขจัดความผิดพลาดได้ นั่นแสดงให้เห็นว่า คำพูดที่มีคุณค่าหรือคำพูดที่ดีนั้นต้องมาพร้อมการใช้สติปัญญาและการคิดใคร่ครวญ (สถาบันศึกษากุรอาน. 2551: ออนไลน์) สอดคล้องกับความคิดเห็นของโคลเลน (Collen. 1996: 54-55) ที่กล่าวว่า บุคคล

จำเป็นต้องใคร่ครวญอย่างถี่ถ้วน ก่อนที่จะถ่ายทอดหรือสื่อสารข้อมูล ความรู้สึกต่างๆ ของตนสู่ผู้อื่นด้วยการพูดหรือการเขียน จากที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่า การคิดและการแสดงออกของบุคคลมีความสัมพันธ์กันจนไม่สามารถแยกออกจากกันได้ การคิดนำพาไปสู่การปฏิบัติหรือการแก้ปัญหาที่ถูกต้องเหมาะสม เนื่องจากพฤติกรรมของบุคคลเป็นผลสะท้อนของการคิด ดังนั้นองค์ประกอบด้านการคิดใคร่ครวญจึงกำหนดเป็นขั้นตอนการฝึกอบรมขั้นสะท้อนคิด (Reflection) ใช้ตัวอักษรย่อ R หมายถึง ขั้นที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมแสดงออกถึงความเข้าใจในสิ่งที่เรียนรู้ผ่านวิธีการต่างๆ เช่น การสนทนา การเล่าเรื่อง การเขียน การตอบคำถาม

องค์ประกอบที่ 3 การมีปฏิสัมพันธ์ เป็นองค์ประกอบที่ช่วยให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน การมีโอกาสแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การวิเคราะห์และเรียนรู้ร่วมกันกับผู้อื่น ส่งผลต่อการเกิดองค์ความรู้ การตรวจสอบ การขยายตัวของความรู้ ความคิด ความเข้าใจที่บุคคลแต่ละคนมี ซึ่งเพียเจต์เชื่อว่า การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันทำให้เกิดการสร้างความรู้ (Wadsworth. 1996 : 14-17) และบรูเนอร์พบว่า บุคคลสามารถเปลี่ยนแปลงได้ถ้ามีปฏิสัมพันธ์ที่ดี (ทิศนา แขมมณี. 2548: 66) สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างความรู้ที่อธิบายว่า การขยายทัศนะของบุคคลให้กว้างขึ้น หรือความเจริญงอกงามในความรู้จะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความคิดเห็นร่วมกันกับผู้อื่น (สุมณฑา พรหมบุญ; และคณะ. 2544: 42; Biggs; & Moore. 19993: 22) และสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมที่เชื่อว่า การเรียนรู้เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ผลของการเรียนรู้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับบุคคลด้านจิตสำนึก ทัศนคติ ความตระหนัก ความรู้และทักษะ (วราลักษณ์ ไชยทัพ. 2544: 24) โดยเน้นกระบวนการสร้างความรู้ด้วยตนเองจากประสบการณ์ของบุคคล และการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ซึ่งช่วยให้เกิดการขยายตัวของเครือข่ายความรู้ที่ทุกคนมี (สำนักพัฒนาสุขภาพจิต. 2552: ออนไลน์) สร้างความตระหนักและส่งผลต่อการเกิดองค์ความรู้ใหม่ จากที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่า การมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างบุคคลช่วยขยายความรู้ ความเข้าใจ การเกิดองค์ความรู้ ทำให้บุคคลเกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านจิตสำนึก ทัศนคติ ความตระหนัก ความรู้และทักษะได้ ดังนั้นองค์ประกอบด้านการมีปฏิสัมพันธ์จึงกำหนดเป็นขั้นตอนการฝึกอบรมขั้นแลกเปลี่ยนและเรียนรู้ (Edification) ใช้ตัวอักษรย่อ E หมายถึง ขั้นที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้แบ่งปันความรู้ ความเข้าใจของตนเองกับผู้อื่น และรับฟังผู้อื่นอย่างตั้งใจหรือแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมอย่างสร้างสรรค์

องค์ประกอบที่ 4 การสรุปความรู้ เป็นองค์ประกอบที่ช่วยให้บุคคลได้มีโอกาสตรวจสอบและประมวลความรู้ ความเข้าใจด้วยตนเอง ประยุกต์ใช้ความรู้ หรือตัดสินใจเลือกกระทำหรือปฏิบัติ ซึ่งนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลต่อไป ซึ่งเพียเจต์ได้ให้ความสำคัญกับความรู้ว่า เป็นสิ่งที่บุคคลสามารถสร้างขึ้นได้ ถ้าบุคคลมีโอกาสเรียนรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นและสิ่งแวดล้อมต่างๆ โดยอาศัยความรู้ ประสบการณ์เดิมและโครงสร้างทางปัญญาเป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ (Wadsworth. 1996 : 14-17) สอดคล้องกับแนวคิดของบรูเนอร์ที่อธิบายว่า การเรียนรู้เกิดขึ้นเมื่อบุคคลได้ประมวลข้อมูลข่าวสารจากการที่มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นแรงผลักดันไปสู่การค้นพบ การแก้ปัญหา (สุรางค์ โค้วตระกูล. 2550: 212-214, 298-299; ทิศนา แขมมณี. 2548: 66)

และแนวคิดการมีส่วนร่วมเชื่อว่า บุคคลควรเรียนรู้อย่างเป็นองค์รวม เพื่อเกิดการเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน นำไปสู่การเกิดความคิดรวบยอดและแนวทางปฏิบัติของตนเอง (จุฑารัตน์ สถิรปัญญา; และวิทยา เหมพันธ์. 2547: 6-8) สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างความรู้ที่มุ่งให้บุคคลสร้างความรู้จากประสบการณ์ของตนเอง โดยมีความรู้และประสบการณ์เดิมเป็นฐาน และตรวจสอบความรู้ใหม่ด้วยตนเอง (ฆนัท ธาตุทอง. 2550: 254) การตรวจสอบหรือประเมินความรู้ช่วยให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจน เพื่อสามารถนำความรู้นั้นไปใช้ในสถานการณ์ต่างๆ ในบริบททางสังคม หรือเสนอแนวทางการใช้ความรู้ใหม่ได้ (สุวิทย์ มูลคำ; และ อรทัย มูลคำ. 2545: 131) จากที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่า การสรุปความรู้ของบุคคลเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยทวนสอบความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องของตนเองก่อนที่จะนำไปใช้ในสถานการณ์ต่างๆ ดังนั้นองค์ประกอบด้านการสรุปความรู้จึงกำหนดเป็นขั้นตอนการฝึกอบรมขั้นนำความรู้สู่การปฏิบัติ (Exercise) ใช้ตัวอักษรย่อ E หมายถึง ขั้นที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมประมวลผลความรู้และประยุกต์ใช้สิ่งที่เรียนรู้ในสถานการณ์ใหม่

กรอบแนวคิดในการพัฒนารูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก สามารถแสดงความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิด ทฤษฎีที่นำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบฝึกอบรม และองค์ประกอบพื้นฐานของรูปแบบฝึกอบรม กระบวนการหรือขั้นตอนการฝึกอบรมได้ดังนี้

ตาราง 1 ความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิด ทฤษฎี องค์ประกอบพื้นฐานของรูปแบบฝึกอบรมและกระบวนการหรือขั้นตอนฝึกอบรม

องค์ประกอบของรูปแบบและกระบวนการหรือขั้นตอนฝึกอบรม / แนวคิด / ทฤษฎี	กระบวนการเรียนรู้ของบุคคล	การคิดใคร่ครวญ	การมีปฏิสัมพันธ์	การสรุปความรู้
	ขั้นจุดประกาย (Twinkle : T)	ขั้นสะท้อนคิด (Reflection : R)	ขั้นแลกเปลี่ยนและเรียนรู้ (Edification : E)	ขั้นนำความรู้สู่การปฏิบัติ (Exercise : E)
1. ทฤษฎีพัฒนาการสติปัญญาของเพียเจต์	✓	✓	✓	✓
2. ทฤษฎีการเรียนรู้โดยการค้นพบของบรูเนอร์	✓	✓	✓	✓
3. แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม	✓	✓	✓	✓
4. แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างความรู้	✓	✓	✓	✓

ผลลัพธ์ที่คาดหวังจากการใช้รูปแบบฝึกอบรม TREE คือ ผู้ดูแลเด็กมีจิตลักษณะที่พึงประสงค์ด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน ความเชื่ออำนาจในตน ทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสารทางบวก และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวก

บทที่ 3
วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาวิจัยโดยใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ตามขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก โดยกำหนดระยะการดำเนินงานออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การสร้างรูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก

ขั้นที่ 1 ศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์แนวคิดทฤษฎี สร้างและกำหนดโครงร่างรูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก

ขั้นที่ 2 ตรวจสอบและประเมินคุณภาพรูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก

ขั้นที่ 3 การสร้างเครื่องมือประกอบการใช้รูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก

ขั้นที่ 4 การศึกษานำร่อง (Pilot study) การพัฒนารูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก

ระยะที่ 2 การศึกษาผลการใช้รูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก

ขั้นที่ 5 การทดลองและศึกษาผลการใช้รูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก

ขั้นที่ 6 การปรับปรุงการพัฒนารูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก

ระยะที่ 3 การขยายผลการใช้รูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก

ขั้นที่ 7 การนำรูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็กไปขยายผล

ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย



ภาพประกอบ 9 แสดงขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย

การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้ดูแลเด็กระดับปฐมวัย ในปีการศึกษา 2553 ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี จำนวน 114 แห่ง รวมจำนวน 310 คน และครูที่ปฏิบัติการสอนระดับปฐมวัยโรงเรียนบริบูรณ์ศิลป์รังสิต สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดปทุมธานี จำนวน 21 คน รวมจำนวนประชากรที่ศึกษาทั้งสิ้น 331 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยกลุ่มตัวอย่าง 3 กลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษานำร่อง ระยะที่ 1 การสร้างรูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก คือ ผู้ดูแลเด็กที่ทำหน้าที่ดูแลและปฏิบัติการสอน ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2553 ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลเมืองท่าโขลง สังกัดเทศบาลเมืองท่าโขลง จังหวัดปทุมธานี จำนวน 30 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบง่าย (Simple random sampling) โดยทำการสุ่มจับฉลากจากหน่วยการปกครองจำนวน 7 อำเภอ ได้อำเภอคลองหลวง และทำการสุ่มตัวอย่างศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในอำเภอคลองหลวง โดยทำการจับฉลากอีกครั้ง ทำให้ได้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลเมืองท่าโขลงเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษานำร่อง

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลอง ระยะที่ 2 การศึกษาผลการใช้รูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก คือ ผู้ดูแลเด็กที่ทำหน้าที่ดูแลและปฏิบัติการสอน ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2553 ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดเทศบาลเมืองรังสิต จำนวน 7 คน สังกัดเทศบาลเมืองลำสามแก้ว 3 คน สังกัดเทศบาลเมืองคลองหลวง จำนวน 13 คน สังกัดเทศบาลตำบลบึงยี่โถ จำนวน 5 คน สังกัดเทศบาลตำบลบางเตย จำนวน 1 คน สังกัดเทศบาลตำบลบางระแหง จำนวน 5 คน สังกัดเทศบาลตำบลหลักหก จำนวน 3 คน สังกัดเทศบาลตำบลคลองพระอุดม จำนวน 5 คน สังกัดเทศบาลตำบลธัญบุรี จำนวน 3 คน สังกัดเทศบาลตำบลบางคูวัด จำนวน 2 คน สังกัดเทศบาลตำบลบางหลวง จำนวน 2 คน สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลคลองสี่ จำนวน 15 คน สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลคลองห้า จำนวน 6 คน สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลคลองหก จำนวน 1 คน สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลบางขะแยง จำนวน 2 คน สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลบึงชำอ้อ จำนวน 3 คน สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลเชียงรากใหญ่ จำนวน 2 คน สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลลาดสวาย จำนวน 12 คน สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลหน้าไม้ จำนวน 2 คน สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกระแชง จำนวน 1 คน สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านฉาง จำนวน 1 คนสังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลบึงบอน จำนวน 4 คน สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลลาดหลุมแก้ว จำนวน 2 คน จังหวัดปทุมธานี รวมจำนวน 100 คน ซึ่งได้มาจากการที่ผู้ดูแลเด็กมีความสนใจส่งใบสมัครเข้าร่วม

รับการฝึกอบรม และผู้วิจัยทำการสุ่มแบบง่าย (Simple random sampling) โดยการจับฉลากแบ่งผู้ดูแลเด็กที่มีความสนใจเข้าร่วมรับการฝึกอบรมออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มทดลอง 50 คน และกลุ่มควบคุม 50 คน

3. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในระยะที่ 3 การขยายผลการใช้รูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก คือ ครูที่ปฏิบัติการสอนระดับปฐมวัย ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2533 ของโรงเรียนบริบูรณ์ศิลป์รังสิต สังกัดคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จำนวน 21 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยเป็นโรงเรียนที่ผู้อำนวยการมีความสนใจที่จะให้ครูปฐมวัยได้มีโอกาสพัฒนาจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวก ทั้งนี้การเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในระยะที่ 3 เป็นครูที่ปฏิบัติการสอนระดับปฐมวัย ในโรงเรียนสังกัดคณะกรรมการการศึกษาเอกชนเนื่องจากผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาผลการใช้รูปแบบฝึกอบรม TREE ในกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะแตกต่างกัน เพื่อขยายผลการส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวก และใช้ในการสนับสนุนผลการใช้รูปแบบฝึกอบรม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ

1. เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ได้แก่ คู่มือการใช้รูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก

2. เครื่องมือประเมินจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก ได้แก่

2.1 แบบวัดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

2.2 แบบวัดลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน

2.3 แบบวัดความเชื่ออำนาจในตน

2.4 แบบวัดทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสารทางบวก

2.5 แบบวัดการสื่อสารทางบวก

2.6 แบบวัดการสื่อสารด้วยการใช้ถ้อยคำทางบวก

2.7 แบบสังเกตพฤติกรรมการสื่อสาร

3. แบบประเมินความคิดเห็นเกี่ยวกับการฝึกอบรมด้วยรูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะและพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก

4. เครื่องมือที่ใช้ในการตรวจสอบและประเมินคุณภาพรูปแบบฝึกอบรม โดยผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่

4.1 แบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะและพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก โดยผู้เชี่ยวชาญ

4.2 แบบประเมินความสอดคล้องของเครื่องมือประเมินจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก โดยผู้เชี่ยวชาญ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ระยะที่ 1 การสร้างรูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก

ขั้นที่ 1 ศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์แนวคิดทฤษฎี สร้างและกำหนดโครงร่างรูปแบบฝึกอบรมเพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก

1. วัตถุประสงค์

1.1 เพื่อศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์แนวคิดทฤษฎีซึ่งเป็นข้อมูลพื้นฐานในการสร้างกรอบแนวคิดเพื่อพัฒนารูปแบบฝึกอบรม

1.2 สร้างและกำหนดโครงร่างรูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก

2. วิธีดำเนินการ

2.1 ศึกษาค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎี ข้อมูลพื้นฐานจากเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และวิเคราะห์ สังเคราะห์ สรุปข้อมูลพื้นฐานประกอบการพัฒนารูปแบบฝึกอบรม ดังนี้

2.1.1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับจิตลักษณะที่พึงประสงค์พฤติกรรมการสื่อสารทางบวก รูปแบบฝึกอบรมจากเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำผลที่ได้จากการศึกษามาวิเคราะห์เป็นข้อมูลพื้นฐานประกอบการพัฒนารูปแบบฝึกอบรม โดยดำเนินการศึกษาและสรุปสาระสำคัญ ได้ดังนี้

2.1.1.1 ศึกษาเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตลักษณะที่พึงประสงค์ของบุคคลและแนวคิด ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมของดวงเดือน พันธุมนาวิน (2544: 1-5,118) แสวง ทวีคูณ; นิภาพร โชติสุดเสน่ห์; และ ณรงค์ศักดิ์ บุญยมาลิก (2546: 77, 182-198) วรวรรณ อัศวกุล (2548: 73) ดุจเดือน พันธุมนาวิน และ อัมพร ม้าคนอง (2549: 157-159), (2552: 46-48) ปิยะนุช ดวงกางใต้ (2552: 40-54) และคนอื่นๆ เพื่อกำหนดปัจจัยภายใน (จิตลักษณะ) ของผู้ดูแลเด็กที่ควรได้รับการพัฒนา เนื่องจากคาดว่าปัจจัยภายใน (จิตลักษณะ) จะเป็นปัจจัยเชิงสาเหตุของการเกิดพฤติกรรมที่น่าพึงปรารถนา โดยเฉพาพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกของผู้ดูแลเด็ก

การประมวลเอกสารในส่วนนี้ สรุปได้ว่า จิตลักษณะหรือลักษณะทางจิตใจของบุคคลมีความสัมพันธ์และเป็นผลักดันให้บุคคลแสดงพฤติกรรมที่พึงปรารถนาได้ จิตลักษณะ 8 ประการ ตามทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมประกอบด้วย จิตลักษณะพื้นฐานของบุคคล คือ สติปัญญา สุขภาพจิตและประสบการณ์ทางสังคม ซึ่งเป็นผลมาจากการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวและเป็นสาเหตุของจิตลักษณะอีก 5 ด้าน คือ เหตุผลเชิงจริยธรรม ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน ความเชื่ออำนาจในตน ทัศนคติ ค่านิยมและคุณธรรม และแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ จิตลักษณะที่มีความสัมพันธ์กับการ

กระทำพฤติกรรมของบุคคล และเป็นจิตลักษณะที่ควรได้รับการส่งเสริมในวัยผู้ใหญ่ คือ จิตลักษณะด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน ความเชื่ออำนาจในตน และการมีทัศนคติที่ดี ดังนั้นการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงได้ตระหนักถึงความสำคัญของการวางรากฐานทางจิตใจในด้านดังกล่าวให้เข้มแข็ง เพื่อเป็นพลังในการขับเคลื่อนพฤติกรรมที่น่าปรารถนาในด้านอื่นๆ อีกต่อไป และเน้นย้ำให้เห็นถึงลักษณะที่ชัดเจนของจิตลักษณะที่ดำเนินการศึกษาวิจัยอีกครั้งหนึ่ง ดังนี้

แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ เป็นความมุ่งมั่น พยายามกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคจนเกิดผลดีตามต้องการ โดยการพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์จะให้ความสำคัญกับความคิดเกี่ยวกับการทำงานแบบมีเป้าหมาย คิดถึงการทำงานแบบริเริ่มสร้างสรรค์มีจุดมุ่งหมายในการทำงานเพื่อผลงานที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ในระยะยาว

ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน เป็นความสามารถในการคาดการณ์ และเห็นความสำคัญของผลดีและผลเสียที่จะเกิดในอนาคตทั้งต่อตนเองและผู้อื่น สามารถวางแผนการปฏิบัติเพื่อรับผลดีหรือป้องกันผลเสียที่จะเกิดขึ้น และสามารถควบคุมตนเองให้กระทำสิ่งที่จะก่อให้เกิดผลดี หรือละเว้นกระทำบางสิ่ง โดยการพัฒนาลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนจะให้ความสำคัญกับความสามารถคาดการณ์ได้ว่า อะไรจะเกิดขึ้นในอนาคต ความเชื่อและการยอมรับว่า สิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตหรือสิ่งที่จะเกิดขึ้นกับผู้อื่นอาจจะเกิดขึ้นกับตนเองได้ สิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตมีคุณค่าหรือความสำคัญที่ไม่ลดลง การจัดการกับสาเหตุของพฤติกรรม การเกิดและการคงอยู่ของพฤติกรรมและการจัดการกับผลของพฤติกรรม

ความเชื่ออำนาจในตน คือ การที่บุคคลรับรู้และมีความเชื่อว่า เหตุการณ์หรือสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้น ทั้งที่เป็นผลดีหรือผลเสียแก่ตนเองและผู้อื่นนั้น เกิดจากการกระทำของตน หากตนคิดหรือกระทำพฤติกรรมที่เหมาะสมจะก่อให้เกิดผลดี โดยการพัฒนาความเชื่ออำนาจในตนจะให้ความสำคัญกับการสร้างความเชื่อว่า ความพยายามของตนเป็นสาเหตุสำคัญของการที่จะทำสิ่งต่างๆ ได้สำเร็จ และตนสามารถกระทำพฤติกรรมที่ตนคาดว่าจะนำไปสู่ผลดีที่ต้องการได้ การฝึกการรับรู้และการคิดไปในแนวทางที่ว่า ความพยายามกับผลนั้นจะเกิดควบคู่กันเสมอ

ทัศนคติ เป็นลักษณะทางจิตใจที่ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ ด้านการประเมินค่า ด้านอารมณ์ และด้านความพร้อมที่จะกระทำ ดังนั้นการมีทัศนคติที่ดีจึงเป็นปริมาณการเห็นประโยชน์ การมีความพอใจซึ่งทำให้เกิดความพร้อมที่จะกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ส่งผลให้บุคคลเกิดความรัก ความมุ่งมั่นที่จะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างเต็มความสามารถ เมื่อเกิดปัญหาก็จะไม่ย่อท้อ

2.1.1.2 ศึกษาเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการสื่อสารทางบวก ดังนี้ การสื่อสาร องค์ประกอบและกระบวนการสื่อสาร ภาษาที่ใช้ในการสื่อสาร ลักษณะของการสื่อสารทางบวกของ วิชัย วงษ์ใหญ่ (2542: 24) คุตบะห์ (2543: ออนไลน์) พรรณี บุญประกอบ (2544: 3-5) เพียงกานต์ ปทุมมา (2545: 72-86) ประทุม ฤกษ์กลาง (2547: ออนไลน์) ทู (Tu. 2004: Online) เจียง (Chiang. 2004: Online) โนแลน (Nolan. 2007: Online) และคนอื่นๆ เพื่อกำหนดลักษณะของพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก ซึ่งผู้วิจัยเชื่อว่าเมื่อผู้ดูแลเด็กแสดงพฤติกรรมสื่อสารทางบวกกับเด็กอย่างเหมาะสมจะเป็นการสั่งสมประสบการณ์

การแสดงออกทางบวกให้กับเด็ก ทำให้เด็กสามารถแก้ปัญหาและปรับตัว เพื่อการบรรลุเอกลักษณ์แห่งตนหรือโครงสร้างทางบุคลิกภาพ และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลอื่นได้ต่อไป

การประมวลเอกสารในส่วนนี้ สรุปได้ว่า การสื่อสารเป็นเครื่องมือสำคัญที่ใช้เป็นสื่อกลางในการติดต่อสื่อสารกันระหว่างบุคคลทั้งความรู้ ความคิด ประสบการณ์ ความรู้สึก ทัศนคติ การสื่อสารของบุคคลโดยทั่วไปจะสื่อสารกันโดยการแสดงออกทางภาษาด้วยการใช้ถ้อยคำ ภาษาท่าทาง และการฟัง การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพจะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลติดต่อสื่อสารกันด้วยการสื่อสารทางบวก ซึ่งเป็นการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ที่ให้ความสำคัญกับการสร้างความรู้สึกการให้กำลังใจ การจูงใจให้เกิดความร่วมมือ การยอมรับ เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ลักษณะของการสื่อสารทางบวก ประกอบด้วยการใช้คำพูด ยกย่อง ชมเชย การใช้คำพูดสุภาพ การตักเตือนด้วยการใช้เหตุผล การปลอบใจ การให้คำแนะนำในการเรียนรู้ การกล่าวขอบคุณ การสัมผัสกอดรัด การยิ้ม การลูบศีรษะ การตั้งใจฟัง เป็นต้น ดังนั้นการวิจัยในครั้งนี้ จึงให้ความสำคัญกับการส่งเสริมพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกของผู้ดูแลเด็ก ซึ่งเป็นการกระทำหรือการแสดงออกของผู้ดูแลเด็กในการสื่อสารกับเด็กด้วยการใช้ถ้อยคำ การใช้ท่าทางและการฟังที่เหมาะสม ประกอบด้วย 1) การสื่อสารด้วยการใช้ถ้อยคำที่มีลักษณะดังนี้ การใช้คำพูดสุภาพ คำพูดให้กำลังใจ คำพูดที่ส่งเสริมการเรียนรู้ 2) การสื่อสารด้วยการใช้ท่าทาง เป็นการแสดงออกของผู้ดูแลเด็กด้วยการใช้ท่าทางที่สอดคล้อง เหมาะสมกับเด็ก ดังนี้ การแสดงออกทางใบหน้า การใช้สายตา การใช้เสียงและน้ำเสียง การแสดงท่าทางที่เหมาะสม 3) การฟัง เป็นการให้โอกาสเด็กแสดงความคิดเห็น และผู้ดูแลเด็กรับฟังความคิดเห็นของเด็กอย่างตั้งใจ

2.1.1.3 ศึกษาเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ของบุคคลของ แวดเวิร์ด (Wadsworth. 1996: 14-17) เพียเจต์ และคุ๊ก (Piaget; & Cook. 1952: 58) ครอกซ์ (Krogh. 1994: 33) สุรางค์ โค้วตระกูล (2550: 228-231) ทิศนา แขมมณี (2544: 88) และคนอื่นๆ เพื่อนำมาใช้เป็นพื้นฐานในการสร้างกรอบแนวคิดของรูปแบบฝึกอบรม

การประมวลเอกสารในส่วนนี้ ผู้วิจัยได้พัฒนารูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็กขึ้น โดยมีแนวคิดทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ ทฤษฎีการเรียนรู้โดยการค้นพบของบรูเนอร์ แนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างความรู้เป็นพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบฝึกอบรม เพื่อให้ได้รูปแบบฝึกอบรมที่เหมาะสมและมีประสิทธิผลในการนำไปใช้ส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก ผลจากการศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีดังกล่าวทำให้ได้รูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก ที่ประกอบด้วยองค์ประกอบด้านกระบวนการเรียนรู้ของบุคคล ซึ่งกำหนดเป็นขั้นตอนการฝึกอบรม ขั้นจุดประกาย (Twinkle) ใช้ตัวอักษรย่อ T เป็นขั้นที่ผู้ฝึกอบรมให้สิ่งเร้าซึ่งอาจเป็นสถานการณ์ กรณีตัวอย่าง รูปภาพ นิทาน เกม เพลงกับผู้เข้ารับการฝึกอบรม เพื่อกระตุ้นการคิดเกี่ยวกับลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ความเชื่ออำนาจในตน และการสื่อสารทางบวก องค์ประกอบด้านการคิดใคร่ครวญ ซึ่งกำหนดเป็นขั้นตอนการ

ฝึกอบรม ขั้นสะท้อนคิด (Reflection) ใช้ตัวอักษรย่อ R เป็นขั้นที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมแสดงออกถึงความเข้าใจในสิ่งที่เรียนรู้ผ่านวิธีการต่างๆ เช่น การสนทนา การเล่าเรื่อง การเขียน การตอบคำถาม องค์ประกอบด้านการมีปฏิสัมพันธ์ ซึ่งกำหนดเป็นขั้นตอนการฝึกอบรม ขั้นแลกเปลี่ยนและเรียนรู้ (Edification) ใช้ตัวอักษรย่อ E เป็นขั้นที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้แบ่งปันความรู้ ความเข้าใจของตนเองกับผู้อื่น และรับฟังผู้อื่นอย่างตั้งใจ หรือแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมอย่างสร้างสรรค์ องค์ประกอบด้านการสรุปความรู้ ซึ่งกำหนดเป็นขั้นตอนการฝึกอบรม ขั้นนำความรู้สู่การปฏิบัติ (Exercise) ใช้ตัวอักษรย่อ E เป็นขั้นที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมประมวลผลความรู้และประยุกต์ใช้สิ่งที่เรียนรู้ในสถานการณ์ใหม่

2.1.1.4 ศึกษาเอกสาร ตำราของทิศนา แขมมณี (2544: 220-224) ที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบ (Model) และกระบวนการฝึกอบรมและการบริหารงานฝึกอบรม (ดวงใจ ศุภสารัมภ์. 2544: ออนไลน์) เพื่อนำมาใช้เป็นพื้นฐานในการสร้างและกำหนดโครงร่างของรูปแบบฝึกอบรม

การประมวลเอกสารในส่วนนี้ สรุปได้ว่า รูปแบบเป็นรูปธรรมของความคิดที่เป็นนามธรรม ซึ่งบุคคลแสดงออกมาในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง เช่น คำอธิบาย แผนผัง แผนภาพ เพื่อช่วยให้ตนเองและบุคคลอื่นสามารถเข้าใจได้ชัดเจนขึ้น โดยรูปแบบนั้นจะมีองค์ประกอบที่ได้รับการจัดไว้ให้มีความสัมพันธ์และส่งเสริมกันอย่างเป็นระเบียบ เพื่อช่วยให้เกิดผลตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ กล่าวคือ มีปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิด หรือความเชื่อที่เป็นพื้นฐานหรือเป็นหลักของรูปแบบนั้นๆ และอธิบายสภาพหรือลักษณะของการดำเนินการที่สอดคล้องกับหลักการที่ยึดถือ มีการจัดองค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของระบบให้สามารถนำบุคคลไปสู่เป้าหมายของระบบหรือกระบวนการนั้นๆ และอธิบายหรือให้ข้อมูลเกี่ยวกับวิธี การที่ช่วยให้กระบวนการในการดำเนินการนั้นๆ เกิดประสิทธิภาพสูงสุด และจากการวิเคราะห์ผลงานของนักการศึกษา ผู้คิดค้นรูปแบบต่างๆ พบว่า สาระที่เป็นแก่นสำคัญของรูปแบบนั้นๆ ประกอบ ด้วยแนวคิด ทฤษฎีหรือหลักการของรูปแบบ วัตถุประสงค์ของรูปแบบ ผลลัพธ์ของรูปแบบ สาระการเรียนรู้ของรูปแบบ กระบวนการหรือขั้นตอนของรูปแบบ และการประเมินประสิทธิผลของรูปแบบ

2.2 สร้างและกำหนดโครงร่างรูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก ดังนี้

2.2.1 จากการศึกษาค้นคว้าในข้อ 2.1 ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ สังเคราะห์และดำเนินการสร้างและกำหนดโครงร่างรูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก ดังนี้

2.2.1.1 รูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก ประกอบด้วย ความเป็นมาและความสำคัญของรูปแบบฝึกอบรม ความมุ่งหมายของการพัฒนารูปแบบฝึกอบรม แนวคิด ทฤษฎีและองค์ประกอบพื้นฐานของรูปแบบฝึกอบรม กระบวนการหรือขั้นตอนการฝึกอบรม ลักษณะของจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวก

2.2.1.2 การดำเนินการฝึกอบรมด้วยรูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก ประกอบด้วย ความมุ่งหมายของการฝึกอบรม บทบาทของผู้นำกิจกรรมหรือวิทยากร บทบาทของผู้เข้ารับการฝึกอบรม สาระและวิธีดำเนินการฝึกอบรม การประเมินผลการฝึกอบรม

2.2.2 จัดทำโครงร่างรูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็กตามรายละเอียดที่กำหนด

2.2.3 นำเสนอโครงร่างรูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็กในเบื้องต้นต่อคณะกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์

2.2.4 ปรับปรุงแก้ไขโครงร่างรูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็กให้สมบูรณ์ตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ก่อนนำไปตรวจสอบและประเมินคุณภาพรูปแบบฝึกอบรมโดยผู้เชี่ยวชาญ

<u>ขั้นที่ 2</u> ตรวจสอบและประเมินคุณภาพรูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก

1. วัตถุประสงค์

1.1 เพื่อตรวจสอบและประเมินคุณภาพรูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก

1.2 เพื่อปรับปรุงรูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็กให้มีคุณภาพ

2. วิธีดำเนินการ

2.1 สร้างแบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก โดยผู้เชี่ยวชาญ โดยศึกษารายละเอียดของโครงร่างรูปแบบ กำหนดประเด็นการประเมินให้ครอบคลุมสิ่งที่ต้องการประเมินและเขียนเป็นข้อคำถาม รายละเอียดของแบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบฝึกอบรมมีดังนี้

2.1.1 แบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบฝึกอบรม เป็นแบบวัดประเภทมาตรประเมินค่า 5 หน่วย ตั้งแต่เหมาะสมมากที่สุด ถึง เหมาะสมน้อยที่สุด/ควรปรับปรุงมากที่สุด และแบบปลายเปิด เกณฑ์การให้คะแนนแต่ละข้อจะให้คะแนน 5 อันดับ โดยให้คะแนนเหมาะสมน้อยที่สุด/ควรปรับปรุงมากที่สุด เท่ากับ 1 คะแนน จนถึง เหมาะสมมากที่สุด เท่ากับ 5 คะแนน ตามลำดับ เกณฑ์การแปลความหมายค่าเฉลี่ยคะแนนความเหมาะสม คือ (ชูศรี วงศ์รัตนะ. 2550: 69)

ค่าเฉลี่ย 4.50 – 5.00	หมายถึง	เหมาะสมมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.50 – 4.49	หมายถึง	เหมาะสมมาก
ค่าเฉลี่ย 2.50 – 3.49	หมายถึง	เหมาะสมปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.50 – 2.49	หมายถึง	เหมาะสมน้อย/ควรปรับปรุง

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.49 หมายถึง เหมาะสมน้อยที่สุด/ควรปรับปรุงมากที่สุด

เกณฑ์การยอมรับความเหมาะสมของรูปแบบ คือ ค่าเฉลี่ยที่เท่ากับหรือมากกว่า 3.50 แสดงว่ามีความเหมาะสมไม่ต้องปรับปรุงแก้ไข ค่าเฉลี่ยที่ต่ำกว่า 3.50 แสดงว่าไม่มีความเหมาะสมต้องปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

2.1.2 นำแบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบฝึกอบรมเสนอต่อคณะกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความชัดเจนและความครอบคลุมของข้อคำถามและปรับปรุงแก้ไข

2.1.3 จัดทำแบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก โดยผู้เชี่ยวชาญเพื่อนำไปใช้ในการตรวจสอบและประเมินคุณภาพรูปแบบฝึกอบรม

2.2 นำรูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก พร้อมแบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบฝึกอบรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบและประเมินคุณภาพรูปแบบฝึกอบรม ผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบฝึกอบรม TREE ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าคะแนนความเหมาะสมตั้งแต่ 4.00-4.80

2.3 ปรับปรุงรูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก ให้มีความเหมาะสมตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญตามรายการประเมินและการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการก่อนนำไปทดลองใช้

<u>ขั้นที่ 3</u> การสร้างเครื่องมือประกอบการใช้รูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก

1. วัตถุประสงค์

1.1 เพื่อสร้างเครื่องมือประกอบการใช้รูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็กที่มีคุณภาพในการดำเนินการ

1.2 เพื่อตรวจสอบและปรับปรุงเครื่องมือประกอบการใช้รูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็กให้มีคุณภาพ

2. วิธีดำเนินการ

2.1 ศึกษาแนวคิด หลักการ เอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างเครื่องมือรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัย การวัดและประเมินผลทางการศึกษาของ สุวิมล ติรกานันท์ (2550) พิสณุ ฟองศรี (2549) บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์ (2542)

2.2 ดำเนินการสร้างเครื่องมือประกอบการใช้รูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก ดังรายละเอียดที่จะกล่าวถึงต่อไป

2.3 ตรวจสอบและปรับปรุงเครื่องมือประกอบการใช้รูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก

รายละเอียดการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. คู่มือการใช้รูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก เป็นเอกสารที่จัดทำขึ้นเพื่อใช้เป็นคู่มือในการฝึกอบรมของผู้นำกิจกรรมหรือวิทยากรซึ่งจะให้คำชี้แจงเกี่ยวกับแนวคิดของรูปแบบฝึกอบรม รายละเอียดการฝึกอบรม แผนการจัดกิจกรรมการฝึกอบรมในแต่ละสาระการเรียนรู้ ในการนี้ผู้วิจัยดำเนินการสร้างและประเมินคุณภาพ ตามขั้นตอนดังนี้

1.1 ศึกษาโครงร่าง สาระของรูปแบบฝึกอบรม ดังนี้

1.1.1 ศึกษาทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมของดวงเดือน พันธุมนาวิน (2544) ซึ่งเป็นทฤษฎีที่แสดงสาเหตุทางจิตใจของการเป็นผู้มีพฤติกรรมของคนดี คนเก่ง ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเชื่อว่า พฤติกรรมการสื่อสารทางบวกของผู้ดูแลเด็ก จำเป็นต้องอาศัยปัจจัยภายในตัวบุคคล (จิตลักษณะ) ช่วยในการผลักดันการเกิดพฤติกรรมเป้าหมาย จากการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทำให้พบว่า แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน ความเชื่ออำนาจในตน และการมีทัศนคติที่ดี เป็นจิตลักษณะสำคัญที่เป็นปัจจัยเชิงเหตุของพฤติกรรมต่างๆ ของบุคคล และเป็นจิตลักษณะที่ควรได้รับการพัฒนาในผู้ใหญ่ ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงให้ความสำคัญกับการส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์ดังที่กล่าวมากับพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกของผู้ดูแลเด็ก

1.1.2 ศึกษาชุดฝึกอบรมแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ที่มีผู้ทำการศึกษาพัฒนาและมีการประเมินผลสัมฤทธิ์การใช้ชุดฝึกอบรมแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์มาแล้ว เช่น ชุดฝึกอบรมการเสริมสร้างคุณลักษณะของข้าราชการพลเรือนของ ดวงเดือน พันธุมนาวิน; และ คณะ (2531)

1.1.3 ศึกษาชุดฝึกอบรมลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน ที่มีผู้ทำการศึกษาพัฒนาและมีการประเมินผลสัมฤทธิ์การใช้ชุดฝึกอบรมลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนมาแล้ว เช่น ชุดฝึกอบรมการเสริมสร้างคุณลักษณะของข้าราชการพลเรือนของ ดวงเดือน พันธุมนาวิน; และ คณะ (2531) ชุดพัฒนาจิตลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนของ บุญรับ ศักดิ์มณี (2532) ซึ่งเป็นชุดฝึกจิตลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนที่ใช้ในการเสริมสร้างจิตลักษณะเพื่อพัฒนาพฤติกรรมการทำงานราชการ ชุดฝึกอบรมลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนของ สกล เที่ยงแท้; และ สุมิตตรา เจิมพันธ์ (2546) ซึ่งเป็นชุดฝึกลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนและทัศนคติที่ดีในการขับขี่อย่างปลอดภัยของนักเรียนวัยรุ่นตอนต้น

1.1.4 ศึกษาชุดฝึกอบรมความเชื่ออำนาจในตนที่มีผู้ทำการศึกษาพัฒนาและมีการประเมินผลสัมฤทธิ์การใช้ชุดฝึกอบรมความเชื่ออำนาจในตนมาแล้ว เช่น ชุดกิจกรรมการฝึกความเชื่ออำนาจในตนของ อ้อมเดือน สดมณี (2536) ซึ่งใช้ในการฝึกอบรมทางพุทธิพฤติกรรมศาสตร์ต่อจิตลักษณะและประสิทธิผลของครู ชุดพัฒนาความเชื่ออำนาจในตนของแสวง ทวีคูณ;

นิภาพร โชติสุดเสน่ห์; และ ณรงค์ศักดิ์ บุญยมาลิก (2546) ซึ่งเป็นชุดฝึกความเชื่ออำนาจในตนที่ใช้ในการพัฒนาจิตและทักษะต่อพฤติกรรมการปลูกฝังวินัยแก่นักเรียนของครู ชุดฝึกอบรมการสร้างความมั่นใจในตนเองของงามตา วนินทานนท์; และ คนอื่นๆ (2551) ซึ่งเป็นชุดฝึกความเชื่ออำนาจในตนที่ใช้ในการพัฒนาจิตลักษณะและทักษะการอบรมเลี้ยงดูเด็กแก่ผู้ปกครอง เพื่อเสริมสร้างนิสัยรักการเรียนของนักเรียนในช่วงชั้นที่ 2

1.1.5 ศึกษา เรียนรู้วิธีการใช้ชุดฝึกอบรมเพื่อพัฒนาจิตลักษณะด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน และความเชื่ออำนาจในตนจากรองศาสตราจารย์ งามตา วนินทานนท์ รองผู้อำนวยการโครงการวิจัยแม่บท: การวิจัยและพัฒนาระบบพฤติกรรมไทย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (ช่วยราชการ) เป็นเวลา 4 สัปดาห์

1.1.6 ศึกษาทฤษฎีการสื่อสาร SMCR Model ของเดวิด เค เบอร์โล (David K.Berlo) ที่ให้ความสำคัญกับองค์ประกอบของการสื่อสารระหว่างบุคคล ทฤษฎีนี้เชื่อว่า ผู้ที่จะทำหน้าที่สื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพควรมีทักษะในการสื่อสารด้วยภาษาถ้อยคำและภาษาท่าทางที่เหมาะสม มีทักษะการฟัง และมีทัศนคติที่ดีต่อคู่สื่อสาร (สุรัตน์ ตรีสกุล. 2550: 73-74, 93-106) และหลักการสื่อสารของโธมัส กอร์ดอน (Thomas Gordon) ที่ให้ความสำคัญกับการสื่อสารด้วยการให้ความเคารพต่อความรู้สึกซึ่งกันและกัน โดยการบอกความรู้สึกนึกคิด การรับฟังความคิดเห็น การสะท้อนความรู้สึก (ขวัญฟ้า รังสิยานนท์. 2550: ออนไลน์)

1.1.7 ศึกษา เรียนรู้การพัฒนาจิตใจและพฤติกรรมการสื่อสารทางบวก โดยการเข้าสัมมนาเชิงปฏิบัติ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1.7.1 วันที่ 25-26 ตุลาคม 2551 สัมมนาเชิงปฏิบัติการโรงเรียนพ่อแม่ โปรแกรมเลี้ยงลูกด้วยจิตตื่นรู้ ครั้งที่ 4 จังหวัดกรุงเทพมหานคร โดยคุณอังคณา มาศรังสรรค์และคณะ

1.1.7.2 วันที่ 22-23 พฤศจิกายน 2551 สัมมนาเชิงปฏิบัติการโรงเรียนพ่อแม่ โปรแกรมพูดและฟังให้หัวใจแช่มชื่น จังหวัดกรุงเทพมหานคร โดยคุณอังคณา มาศรังสรรค์และคณะ

1.1.7.3 วันที่ 20-21 ธันวาคม 2551 สัมมนาเชิงปฏิบัติการโรงเรียนพ่อแม่ โปรแกรมสุนทรียสนทนา จังหวัดกรุงเทพมหานคร โดยคุณอังคณา มาศรังสรรค์และคณะ

1.1.7.4 วันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2552 สัมมนาเรื่อง วิถีสู่ศานติสุขในโรงพยาบาล ณ โรงพยาบาลสวรรค์ประชารักษ์ จังหวัดนครสวรรค์ โดยพระไพศาล วิสาโล

1.1.7.5 วันที่ 20-22 กุมภาพันธ์ 2552 สัมมนาเชิงปฏิบัติการเรื่อง ชีวิตในอุดมคติ จังหวัดนครสวรรค์ โดยพระไพศาล วิสาโล และคุณอังคณา มาศรังสรรค์และคณะ

1.1.7.6 วันที่ 26 สิงหาคม 2552 ประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อเสริมสร้างประสบการณ์ในกระบวนการเรียนการสอนแนวจิตตปัญญาศึกษา ณ ห้องประชุมดร. สาโรช คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดย รองศาสตราจารย์ ดร. นันทนา ลามาศย์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จุมพล พูลภัทรชีวิน จากมหาวิทยาลัยมหิดล

1.2 สร้างแผนการจัดกิจกรรมการพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน ความเชื่ออำนาจในตน และการสื่อสารทางบวก ใช้เวลาในการฝึกอบรมรวม 3 วัน เป็นเวลา 17.30 ชั่วโมง โดยมีหลักการพัฒนา ดังนี้

1.2.1 การพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (งามตา วนินทานนท์. 2549: 81) ประกอบด้วย

1.2.1.1 การพัฒนาความคิดเกี่ยวกับการทำงานแบบมีเป้าหมาย

1.2.1.2 การพัฒนาความคิดในการทำงานแบบริเริ่มสร้างสรรค์

1.2.1.3 การมีจุดมุ่งหมายในการทำงาน เพื่อผลงานที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ในระยะยาว

1.2.2 การพัฒนาลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน (ดุจเดือน พันธุมนาวิน; และ อัมพร ม้าคนอง. 2547: 28 ; สกล เที่ยงแท้; และ สุมิตตรา เจิมพันธ์. 2546: 30; อ้างอิงจาก ดวงเดือน พันธุมนาวิน. 2530) ประกอบด้วย

1.2.2.1 ความสามารถคาดการณ์ได้ว่า อะไรจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

1.2.2.2 ความเชื่อและการยอมรับว่า สิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต หรือสิ่งที่เกิดขึ้นกับผู้อื่นนั้น อาจจะเกิดขึ้นกับตนเองได้

1.2.2.3 การรับรู้คุณค่าของสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต

1.2.2.4 จัดการกับสาเหตุของพฤติกรรม

1.2.2.5 การเกิดและการคงอยู่ของพฤติกรรม

1.2.2.6 จัดการกับผลของพฤติกรรม

1.2.3 การพัฒนาความเชื่ออำนาจในตน (ดวงเดือน พันธุมนาวิน. 2549: 44-47) ประกอบด้วย

1.2.3.1 การพัฒนาความเชื่อว่า ความพยายามของตน เป็นสาเหตุสำคัญของการที่จะทำสิ่งต่าง ๆ ได้สำเร็จ

1.2.3.2 การพัฒนาความเชื่อว่า ตนสามารถกระทำพฤติกรรมที่ตนคาดว่าจะนำไปสู่ผลดีที่ต้องการได้

1.2.3.3 การฝึกการรับรู้และการคิดว่า ความพยายามกับผลนั้นจะเกิดควบคู่กันเสมอ

1.2.4 การพัฒนาการสื่อสารทางบวก (จิตตินันท์ เดชะคุปต์. 2548: ออนไลน์; พนม เกตุมาน. 2551: ออนไลน์; พูนสุข ช่วยทอง. 2548: 19; วิศิษฐ์ วังวิญญู. 2544: ออนไลน์; บุญศรี ปราบณศักดิ์; และ ศิริพร จิรวัฒน์กุล. 2538: 77-89; Harrelson. 2002: Online) ประกอบด้วย

1.2.4.1 การแสดงออกกับคู่สื่อสารด้วยการใช้ถ้อยคำทางบวก

1.2.4.2 การแสดงออกกับคู่สื่อสารด้วยการใช้ท่าทางทางบวก

1.2.4.3 การแสดงออกกับคู่สื่อสารด้วยการรับฟัง

1.3 ปรับปรุงกิจกรรมการพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน และความเชื่ออำนาจในตน การสื่อสารทางบวกให้สอดคล้องกับกระบวนการหรือขั้นตอนการฝึกอบรม TREE โดยรายละเอียดของกิจกรรมแต่ละกิจกรรมประกอบด้วยชื่อกิจกรรม วัตถุประสงค์ สาระสำคัญ ขั้นตอนการฝึกอบรม สื่อและอุปกรณ์ เวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรม การประเมินผล

1.4 จัดทำคู่มือการใช้รูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก นำคู่มือการใช้รูปแบบฝึกอบรม TREE ดังกล่าวเสนอต่อคณะกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์

1.5 ปรับปรุง แก้ไขคู่มือการใช้รูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก ให้สมบูรณ์ตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ก่อนนำไปตรวจสอบและประเมินคุณภาพคู่มือการใช้รูปแบบฝึกอบรม โดยผู้เชี่ยวชาญ

1.6 สร้างแบบประเมินความเหมาะสมของคู่มือการใช้รูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก โดยผู้เชี่ยวชาญ โดยกำหนดประเด็นการประเมินให้ครอบคลุมสิ่งที่ต้องการประเมินและเขียนเป็นข้อคำถาม รายละเอียดของแบบประเมินความเหมาะสมของคู่มือการใช้รูปแบบฝึกอบรมมีดังนี้

1.6.1 แบบประเมินความเหมาะสมของคู่มือการใช้รูปแบบฝึกอบรม เป็นแบบวัดประเภทมาตรประเมินค่า 5 หน่วย ตั้งแต่เหมาะสมมากที่สุด ถึง เหมาะสมน้อยที่สุด/ควรปรับปรุงมากที่สุด และแบบปลายเปิด เกณฑ์การให้คะแนนแต่ละข้อจะให้คะแนน 5 อันดับ โดยให้คะแนนเหมาะสมน้อยที่สุด/ควรปรับปรุงมากที่สุด เท่ากับ 1 คะแนน จนถึง เหมาะสมมากที่สุด เท่ากับ 5 คะแนน ตามลำดับเกณฑ์การแปลความหมายค่าเฉลี่ยคะแนนความเหมาะสม คือ (ชูศรี วงศ์รัตนะ. 2550: 69)

ค่าเฉลี่ย 4.50 – 5.00 หมายถึง เหมาะสมมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.50 – 4.49 หมายถึง เหมาะสมมาก
ค่าเฉลี่ย 2.50 – 3.49 หมายถึง เหมาะสมปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.50 – 2.49 หมายถึง เหมาะสมน้อย/ควรปรับปรุง
ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.49 หมายถึง เหมาะสมน้อยที่สุด/ควรปรับปรุงมากที่สุด

เกณฑ์การยอมรับความเหมาะสมของรูปแบบ คือ ค่าเฉลี่ยที่เท่ากับหรือมากกว่า 3.50 แสดงว่ามีความเหมาะสมไม่ต้องปรับปรุงแก้ไข ค่าเฉลี่ยที่ต่ำกว่า 3.50 แสดงว่าไม่มีความเหมาะสมต้องปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

1.6.2 นำแบบประเมินความเหมาะสมของคู่มือการใช้รูปแบบฝึกอบรมเสนอต่อคณะกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความชัดเจนและความครอบคลุมของข้อคำถามและปรับปรุงแก้ไข

1.6.3 จัดทำแบบประเมินความเหมาะสมของคู่มือการใช้รูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก โดยผู้เชี่ยวชาญ เพื่อนำไปใช้ในการตรวจสอบและประเมินคุณภาพคู่มือการใช้รูปแบบฝึกอบรม

1.7 นำคู่มือการใช้รูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบและประเมินความเหมาะสมของสาระในคู่มือการใช้รูปแบบฝึกอบรม แผนการจัดกิจกรรมการฝึกอบรม ผลการประเมินความเหมาะสมของคู่มือการใช้รูปแบบฝึกอบรม TREE ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าคะแนนความเหมาะสมตั้งแต่ 3.20-4.60 ดังรายละเอียดแสดงในภาคผนวก ข

1.8 ปรับปรุงคู่มือการใช้รูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก ให้มีความเหมาะสมตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญตามรายการประเมินและการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการสำหรับใช้ในการทดลอง

2. เครื่องมือประเมินจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก เป็นเครื่องมือประเมินที่จัดทำขึ้นเพื่อใช้ในการประเมินผลการใช้รูปแบบฝึกอบรม ในการนี้ผู้วิจัยดำเนินการสร้างและประเมินคุณภาพเครื่องมือประเมินตามขั้นตอนดังนี้

2.1 แบบวัดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้

2.1.1 ศึกษาเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างเครื่องมือวัดจิตลักษณะ

2.1.2 ศึกษาแบบวัดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ที่มีผู้ทำการศึกษาพัฒนาและมีการประเมินผลสัมฤทธิ์การใช้แบบวัดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์มาแล้ว ซึ่งเป็นที่ยอมรับและนำมาใช้ในการวัดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในงานวิจัยต่างๆ เช่น แบบวัดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของบุญรับ ศักดิ์มณี (2532) ศิริกุล กลิ่นทอง (2549) ดุจเดือน พันธุมนาวิน; และ อัมพร ม้าคนอง (2552)

2.1.3 แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในงานวิจัยครั้งนี้ ได้ใช้แบบวัดที่มีมาตรฐานสูงจากงานวิจัยของดุจเดือน พันธุมนาวิน; และ อัมพร ม้าคนอง (2552: 76, 409-410) ซึ่งเป็นแบบวัดที่ใช้ในการฝึกอบรมจิตลักษณะและทักษะแบบบูรณาการที่มีผลต่อพฤติกรรมการพัฒนานักเรียนของครูคณิตศาสตร์ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น แบบวัดนี้ใช้ในการวัดปริมาณความเพียรพยายามของครูที่จะพัฒนาตนเองและงานของตนให้ประสบความสำเร็จ โดยไม่ย่อท้ออุปสรรคและความล้มเหลว รู้จักกำหนดเป้าหมายให้เหมาะสมกับความสามารถของตน อดทนทำงานที่ยากลำบากได้เป็นเวลานาน และมุ่งแสวงหาความรู้สิ่งใหม่ๆ ในการแก้ปัญหาในการทำงานอยู่เสมอ แบบวัดฉบับนี้ปรับมาจากแบบวัดของจินตนา บิลมาศ; และ คณะ (2529)

แบบวัดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ฉบับนี้ มีลักษณะของแบบวัดเป็นข้อความและมาตรประเมินค่า 6 ระดับ เริ่มจากจริงที่สุดถึงไม่จริงเลย ซึ่งมีทั้งข้อความทางบวกและทางลบ จำนวน 12 ข้อ โดยข้อความทางบวก จะให้คะแนนไม่จริงเลย เท่ากับ 1 คะแนน จนถึง จริงที่สุด เท่ากับ 6 คะแนน ตามลำดับ ถ้าข้อความทางลบจะให้คะแนนกลับกัน ผู้ตอบจะมีพิสัยคะแนนระหว่าง 12-72 คะแนน มีพิสัยค่าอำนาจจำแนกเท่ากับ 9.21-13.51 พิสัยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์รายข้อกับคะแนนรวมของแบบวัดที่ไม่มีข้อนั้น เท่ากับ 0.26-0.46 แบบวัดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ฉบับนี้ มีค่าความเชื่อมั่นชนิดสัมประสิทธิ์อัลฟ่าของแบบวัดนี้เท่ากับ 0.82 ซึ่งเป็นค่าความเชื่อมั่นในระดับที่ยอมรับได้ และศึกษา

ในกลุ่มตัวอย่างที่ใกล้เคียงกัน ผู้ที่ได้คะแนนเท่ากับหรือสูงกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่มแสดงว่า เป็นผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูง สำหรับผู้ที่ได้คะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่มแสดงว่า เป็นผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ต่ำ

2.1.4 นำแบบวัดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ที่คัดเลือกมาใช้เสนอต่อคณะกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์

2.1.5 ทำหนังสือถึงผู้อำนวยการโครงการวิจัยแม่บท : การวิจัยและพัฒนาระบบพฤติกรรมไทยเพื่อขออนุญาตใช้แบบวัดมาตรฐานเพื่อการวิจัยตามข้อ 2.1.3

2.1.6 จัดเตรียมแบบวัดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สำหรับนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 100 คน

2.2 แบบวัดลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน ผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้

2.2.1 ศึกษาเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างเครื่องมือวัดจิตลักษณะ

2.2.2 ศึกษาแบบวัดลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนที่มีผู้ทำการศึกษาพัฒนาและมีการประเมินผลสัมฤทธิ์การใช้แบบวัดลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนมาแล้ว ซึ่งเป็นที่ยอมรับและนำมาใช้ในการวัดลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนในงานวิจัยต่างๆ เช่น แบบวัดลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนของบุญรับ ศักดิ์มณี (2532) แสวง ทวีคูณ; นิภาพร โชติสุดเสน่ห์; และ ณรงค์ศักดิ์ บุญยมาลิก (2546) สกล เที่ยงแท้; และ สุมิตตรา เจิมพันธ์ (2546) วิลาสลักษณ์ ชัววัลลี; งามตา วนินทานนท์; และ วิริณธ์ ธรรมนารถสกุล (2547) ดุจเดือน พันธุมนาวิน; และ อัมพร ม้าคนอง (2552)

2.2.3 ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนในงานวิจัยครั้งนี้ ได้ใช้แบบวัดที่มีมาตรฐานสูงจากงานวิจัยของดุจเดือน พันธุมนาวิน; และ อัมพร ม้าคนอง (2552: 76-78, 410-412, 415-416) ซึ่งเป็นแบบวัดที่ใช้ในการฝึกอบรมจิตลักษณะและทักษะแบบบูรณาการที่มีผลต่อพฤติกรรมการพัฒนานักเรียนของครูคณิตศาสตร์ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น แบบวัดนี้ใช้ในการวัดความสามารถในการคาดการณ์ไกลสู่สู่อนาคตทั้งระยะสั้นและระยะยาวว่าจะเกิดอะไรขึ้นกับตนเองหรือบุคคลอื่นๆ เห็นความสำคัญของสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต และใช้ในการวัดทักษะความสามารถในการควบคุมตน โดยแบ่งเป้าหมายหลักออกเป็นเป้าหมายย่อยๆ ที่จะดำเนินไปสู่เป้าหมายหลัก มีการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยให้ตนปฏิบัติตามเป้าหมายย่อยได้สำเร็จ และมีการให้รางวัลตนเองเมื่อดำเนินการตามเป้าหมายย่อยได้สำเร็จในแต่ละขั้น แบบวัดฉบับนี้นำมาจากแบบวัดของ ยุภาวรรณ ดวงอินตา (2549)

ลักษณะของแบบวัดเป็นข้อความและมาตรประเมินค่า 6 ระดับ เริ่มจากจริงที่สุดถึงไม่จริงเลย ซึ่งมีทั้งข้อความทางบวกและทางลบ โดยข้อความทางบวก จะให้คะแนนไม่จริงเลย เท่ากับ 1 คะแนน จนถึง จริงที่สุด เท่ากับ 6 คะแนน ตามลำดับ ถ้าข้อความทางลบจะให้คะแนนกลับกัน แบบวัดลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนฉบับนี้มีจำนวน 25 ข้อ โดยแบ่งการวัดออกเป็น 2 ส่วน คือ ข้อที่ 1-15 เป็นการวัดการควบคุมตน ผู้ตอบจะมีพิสัยคะแนนระหว่าง 15-90 คะแนน มีพิสัยค่าอำนาจจำแนกเท่ากับ 5.41-12.03 พิสัยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์รายข้อกับคะแนนรวมของแบบวัดที่ไม่มีข้อนั้น เท่ากับ 0.20-0.58 การควบคุมตน มีค่าความเชื่อมั่นชนิดสัมประสิทธิ์อัลฟาเท่ากับ 0.76 ซึ่งเป็น

ค่าความเชื่อมั่นในระดับที่ยอมรับได้ ข้อที่ 16-25 เป็นการวัดลักษณะมุ่งอนาคตผู้ตอบจะมีพิสัยคะแนนระหว่าง 10-60 คะแนน มีพิสัยค่าอำนาจจำแนกเท่ากับ 6.67-10.64 พิสัยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์รายข้อกับคะแนนรวมของแบบวัดที่ไม่มีข้อนั้น เท่ากับ 0.23-0.56 ลักษณะมุ่งอนาคต มีค่าความเชื่อมั่นชนิดสัมประสิทธิ์อัลฟาเท่ากับ 0.70 ซึ่งเป็นค่าความเชื่อมั่นในระดับที่ยอมรับได้ และศึกษาในกลุ่มตัวอย่างที่ใกล้เคียงกัน ผู้ที่ได้คะแนนเท่ากับหรือสูงกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่มแสดงว่า เป็นผู้ที่มีลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนสูง สำหรับผู้ที่ได้คะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่มแสดงว่า เป็นผู้ที่มีลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนต่ำ

2.2.4 นำแบบวัดลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนที่คัดเลือกมาใช้เสนอต่อคณะกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์

2.2.5 ทำหนังสือถึงผู้อำนวยการโครงการวิจัยแม่บท : การวิจัยและพัฒนาระบบพฤติกรรมไทยเพื่อขออนุญาตใช้แบบวัดมาตรฐานเพื่อการวิจัยตามข้อ 2.2.3

2.2.6 จัดเตรียมแบบวัดลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนสำหรับนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 100 คน

2.3 แบบวัดความเชื่ออำนาจในตน ผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้

2.3.1 ศึกษาเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างเครื่องมือวัดจิตลักษณะ

2.3.2 ศึกษาแบบวัดความเชื่ออำนาจในตนที่มีผู้ทำการศึกษาพัฒนาและมีการประเมินผลสัมฤทธิ์การใช้แบบวัดความเชื่ออำนาจในตนมาแล้ว ซึ่งเป็นที่ยอมรับและนำมาใช้ในการวัดความเชื่ออำนาจในตนในงานวิจัยต่าง ๆ เช่น แบบวัดความเชื่ออำนาจในตนของศักดิ์ชัย นิรัญทวี (2532) อ้อมเดือน สดมณี (2536) แสวง ทวีคูณ; นิภาพร โชติสุดเสน่ห์; และ ณรงค์ศักดิ์ บุญยมาลิก (2546) สกล เที่ยงแท้; และ สุมิตตรา เจิมพันธ์ (2546) วรวรรณ อัศวกุล; และ คณะ (2546) ดุจเดือน พันธุมนาวิน; และ อัมพร ม้าคนอง (2547)

2.3.3 การวัดความเชื่ออำนาจในตนในงานวิจัยครั้งนี้ ได้ใช้แบบวัดที่มีมาตรฐานสูงจากงานวิจัยของดุจเดือน พันธุมนาวิน; และ อัมพร ม้าคนอง (2547: 61) ซึ่งเป็นแบบวัดที่ใช้ในการศึกษาปัจจัยเชิงเหตุและผลของพฤติกรรมการพัฒนานักเรียนของครูคณิตศาสตร์ ในระดับมัธยมศึกษา แบบวัดนี้ใช้ในการวัดปริมาณความเชื่อว่า ผลดีผลเสียที่เกิดขึ้นในงาน หรือการที่นักเรียนจะเป็นคนดี คนเก่งและมีสุขในโรงเรียนเกิดจากการกระทำของครูเป็นส่วนใหญ่ มากกว่าที่จะเกิดจากโชค ความบังเอิญ หรือเกิดจากคนอื่น แบบวัดฉบับนี้ปรับมาจากแบบวัดของ จินตนา บิลมาศ; และ คณะ (2529)

แบบวัดความเชื่ออำนาจในตนฉบับนี้ มีลักษณะของแบบวัดเป็นข้อความและมาตรประเมินค่า 6 ระดับ เริ่มจากจริงที่สุดถึงไม่จริงเลย ซึ่งมีทั้งข้อความทางบวกและทางลบ จำนวน15 ข้อ โดยข้อความทางบวก จะให้คะแนนไม่จริงเลย เท่ากับ 1 คะแนน จนถึง จริงที่สุด เท่ากับ 6 คะแนน ตามลำดับ ถ้าข้อความทางลบจะให้คะแนนกลับกัน ผู้ตอบจะมีพิสัยคะแนนระหว่าง 15-90 คะแนน มีพิสัยค่าอำนาจจำแนกเท่ากับ 3.92-8.19 พิสัยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์รายข้อกับคะแนนรวมของ

แบบวัดที่ไม่มีข้อนั้น เท่ากับ 0.24-0.60 แบบวัดความเชื่ออำนาจในตนฉบับนี้ มีค่าความเชื่อมั่นชนิดสัมประสิทธิ์อัลฟ่าของแบบวัดนี้เท่ากับ 0.80 ซึ่งเป็นค่าความเชื่อมั่นในระดับที่ยอมรับได้ และศึกษาในกลุ่มตัวอย่างที่ใกล้เคียงกัน ผู้ที่ได้คะแนนเท่ากับหรือสูงกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่มแสดงว่า เป็นผู้ที่มีความเชื่ออำนาจในตนสูง สำหรับผู้ที่ได้คะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่มแสดงว่า เป็นผู้ที่มีความเชื่ออำนาจในตนต่ำ

2.3.4 นำแบบวัดความเชื่ออำนาจในตนที่คัดเลือกมาใช้เสนอต่อคณะกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์

2.3.5 จัดเตรียมแบบวัดความเชื่ออำนาจในตนสำหรับนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 100 คน

2.4 แบบวัดทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสารทางบวก เป็นแบบวัดที่จัดทำขึ้นเพื่อใช้ในการประเมินลักษณะทางจิตใจของผู้ดูแลเด็กที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารทางบวก ในการนี้ผู้วิจัยดำเนินการสร้างและประเมินคุณภาพแบบวัดตามขั้นตอน ดังนี้

2.4.1 ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบวัดทัศนคติเพื่อกำหนดกรอบการประเมินทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสารทางบวก

2.4.2 ดำเนินการสร้างแบบวัดทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสารทางบวก ซึ่งเป็นแบบวัดปริมาณที่มีข้อคำถามในขอบข่ายที่ครอบคลุมองค์ประกอบด้านทัศนคติ 3 ประการ คือ ความรู้และความเชื่อเกี่ยวกับประโยชน์ของการสื่อสารทางบวก ความรู้สึกพอใจหรือต้องการที่จะสื่อสารทางบวก และแนวโน้มของการมุ่งกระทำการสื่อสารทางบวก แบบวัดทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสารทางบวกฉบับนี้ประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน 45 ข้อ มีลักษณะของแบบวัดเป็นข้อความและมาตรประเมินค่า 6 ระดับ เริ่มจากจริงที่สุดถึงไม่จริงเลย ซึ่งมีทั้งข้อความทางบวกและทางลบ โดยข้อความทางบวกจะให้คะแนนไม่จริงเลย เท่ากับ 1 คะแนน จนถึง จริงที่สุด เท่ากับ 6 คะแนน ตามลำดับ ถ้าข้อความทางลบจะให้คะแนนกลับกัน

2.4.3 นำแบบวัดทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสารทางบวกที่สร้างขึ้นเสนอต่อคณะกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์เพื่อตรวจสอบความชัดเจน ความครอบคลุมของข้อคำถามและปรับปรุงแก้ไข

2.4.4 จัดทำแบบประเมินความสอดคล้อง เป็นแบบวัดประเภทมาตรประเมินค่า 3 หน่วย ตั้งแต่เหมาะสม/สอดคล้อง ถึง ไม่เหมาะสม/ไม่สอดคล้อง และแบบปลายเปิด เกณฑ์การให้คะแนนแต่ละข้อจะให้คะแนน 3 อันดับ โดยให้คะแนนไม่เหมาะสม/ไม่สอดคล้อง เท่ากับ -1 คะแนน ไม่แน่ใจ/ควรปรับปรุง เท่ากับ 0 และเหมาะสม/สอดคล้อง เท่ากับ 1 คะแนน ตามลำดับ เพื่อใช้คำนวณค่าดัชนีความสอดคล้อง (Item-Objective Congruence Index: IOC) เกณฑ์การแปลความหมายความสอดคล้อง คือ ค่า IOC ที่เท่ากับหรือมากกว่า 0.5 แสดงว่ามีความสอดคล้องไม่ต้องปรับปรุงแก้ไข และค่า IOC ที่ต่ำกว่า 0.5 แสดงว่าไม่สอดคล้องผู้วิจัยต้องปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ (สุวิมล ติรกานันท์. 2550: 165)

2.4.5 นำแบบวัดทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสารทางบวกพร้อมแบบประเมินความสอดคล้องเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ เพื่อประเมินความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับองค์ประกอบด้านทัศนคติ 3 ประการ จำนวน 5 ท่าน ผลการประเมินความสอดคล้องของรายการประเมินในแต่ละข้อมีค่าอยู่ระหว่าง 0.80-1.00 ดังรายละเอียดในภาคผนวก ข

2.4.6 ปรับปรุงแบบวัดทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสารทางบวกตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

2.4.7 นำแบบวัดทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสารทางบวกไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจริงจำนวน 74 คน

2.4.8 นำคะแนนที่ได้จากการตอบแบบวัดทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสารทางบวกจำนวน 74 ฉบับ มาหาค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (item discrimination หรือ ค่า t) ค่า t-ratio ที่ยอมรับได้ คือ ค่าที่มีนัยสำคัญที่ระดับ .05 หรือ ค่า t ตั้งแต่ 2.0 ขึ้นไป และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวมของแบบวัดทั้งฉบับที่ไม่รวมข้อนั้น (item – total correlation) ค่า r ที่ยอมรับได้ คือ ตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไป (ดุจเดือน พันธุมนาวิน. 2551: 46)

2.4.9 นำแบบวัดทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสารทางบวกทั้งฉบับ มาหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ตามวิธีของคอนบราค (Cronbach) คือ การหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha- coefficient) โดยค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นที่ได้ไม่ควรต่ำกว่า 0.70 (สุวิมล ติรกานันท์. 2550: 175-176,182)

2.4.10 ผลการวิเคราะห์คะแนน ทำให้ได้แบบวัดทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสารทางบวกจำนวน 33 ข้อ ผู้ตอบจะมีพิสัยคะแนนระหว่าง 33-198 คะแนน มีพิสัยค่าอำนาจจำแนกเท่ากับ 2.32-4.96 พิสัยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์รายข้อกับคะแนนรวมของแบบวัดที่ไม่มีข้อนั้น เท่ากับ 0.22-0.63 แบบวัดการสื่อสารทางบวกฉบับนี้ มีค่าความเชื่อมั่นชนิดสัมประสิทธิ์อัลฟ่าของแบบวัดนี้เท่ากับ 0.87 ซึ่งเป็นค่าความเชื่อมั่นในระดับที่ยอมรับได้ ผู้ที่ได้คะแนนเท่ากับหรือสูงกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่มแสดงว่าเป็นผู้ที่มีทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสารทางบวกสูง สำหรับผู้ที่ได้คะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่มแสดงว่าเป็นผู้ที่มีทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสารทางบวกต่ำ

2.4.11 จัดเตรียมแบบวัดทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสารทางบวกสำหรับนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 100 คน

2.5 แบบวัดการสื่อสารทางบวก ผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้

2.5.1 ศึกษาเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบวัดพฤติกรรมและการสื่อสารทางบวก เพื่อกำหนดกรอบการประเมินการสื่อสารทางบวก

2.5.2 ดำเนินการสร้างแบบวัดการสื่อสารทางบวก ซึ่งเป็นแบบวัดปริมาณที่มีข้อคำถามในขอบข่ายที่ครอบคลุมการกระทำหรือการแสดงออกของผู้ดูแลเด็กในการสื่อสารกับเด็กด้วยการใช้ถ้อยคำ การใช้ท่าทาง และการฟังที่เหมาะสม ตามนิยามศัพท์ของตัวแปร แบบวัดการสื่อสารทางบวกฉบับนี้ ประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน 40 ข้อ มีลักษณะของแบบวัดเป็นข้อความและมาตรประเมินค่า 6 ระดับ เริ่มจากจริงที่สุดถึงไม่จริงเลย ซึ่งมีทั้งข้อความทางบวกและทางลบ โดยข้อความ

ทางบวก จะให้คะแนนไม่จริงเลย เท่ากับ 1 คะแนน จนถึง จริงที่สุด เท่ากับ 6 คะแนน ตามลำดับ ถ้าข้อความทางลบจะให้คะแนนกลับกัน

2.5.3 นำแบบวัดการสื่อสารทางบวกที่สร้างขึ้นเสนอต่อคณะกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์เพื่อตรวจสอบความชัดเจน ความครอบคลุมของข้อคำถามและปรับปรุงแก้ไข

2.5.4 จัดทำแบบประเมินความสอดคล้อง เป็นแบบวัดประเภทมาตรประเมินค่า 3 หน่วย ตั้งแต่เหมาะสม/สอดคล้อง ถึง ไม่เหมาะสม/ไม่สอดคล้อง และแบบปลายเปิด เกณฑ์การให้คะแนนแต่ละข้อจะให้คะแนน 3 อันดับ โดยให้คะแนนไม่เหมาะสม/ไม่สอดคล้อง เท่ากับ -1 คะแนน ไม่แน่ใจ/ควรปรับปรุง เท่ากับ 0 และเหมาะสม/สอดคล้อง เท่ากับ 1 คะแนน ตามลำดับ เพื่อใช้คำนวณค่าดัชนีความสอดคล้อง (Item-Objective Congruence Index: IOC) เกณฑ์การแปลความหมายความสอดคล้อง คือ ค่า IOC ที่เท่ากับหรือมากกว่า 0.5 แสดงว่ามีความสอดคล้องไม่ต้องปรับปรุงแก้ไข และค่า IOC ที่ต่ำกว่า 0.5 แสดงว่าไม่สอดคล้องผู้วิจัยต้องปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ (สุวิมล ติรกานันท์. 2550: 165)

2.5.5 นำแบบวัดการสื่อสารทางบวกพร้อมแบบประเมินความสอดคล้องเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ เพื่อประเมินความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามศัพท์ จำนวน 5 ท่าน ผลการประเมินความสอดคล้องของรายการประเมินในแต่ละข้อ มีค่า 1.00 ดังรายละเอียดแสดงในภาคผนวก ข

2.5.6 ปรับปรุงแบบวัดการสื่อสารทางบวกตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

2.5.7 นำแบบวัดการสื่อสารทางบวกไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจริงจำนวน 74 คน

2.5.8 นำคะแนนที่ได้จากการตอบแบบวัดการสื่อสารทางบวกจำนวน 74 ฉบับ มาหาค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (item discrimination หรือ ค่า t) ค่า t-ratio ที่ยอมรับได้ คือ ค่าที่มีนัยสำคัญที่ระดับ .05 หรือ ค่า t ตั้งแต่ 2.0 ขึ้นไป และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวมของแบบวัดทั้งฉบับที่ไม่รวมข้อนั้น (item – total correlation) ค่า r ที่ยอมรับได้ คือ ตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไป (ดุจเดือน พันธุมนาวิน. 2551: 46)

2.5.9 นำแบบวัดการสื่อสารทางบวกทั้งฉบับ มาหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ตามวิธีของคอนบราค (Cronbach) คือ การหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha- coefficient) โดยค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นที่ได้ไม่ควรต่ำกว่า 0.70 (สุวิมล ติรกานันท์. 2550: 175-176, 182)

2.5.10 ผลการวิเคราะห์คะแนน ทำให้ได้แบบวัดการสื่อสารทางบวกจำนวน 25 ข้อ ผู้ตอบจะมีพิสัยคะแนนระหว่าง 25-150 คะแนน มีพิสัยค่าอำนาจจำแนกเท่ากับ 2.19-7.29 พิสัยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์รายข้อกับคะแนนรวมของแบบวัดที่ไม่มีข้อนั้น เท่ากับ 0.20-0.70 แบบวัดการสื่อสารทางบวกฉบับนี้ มีค่าความเชื่อมั่นชนิดสัมประสิทธิ์อัลฟ่าของแบบวัดนี้เท่ากับ 0.87 ซึ่งเป็นค่าความเชื่อมั่นในระดับที่ยอมรับได้ ผู้ที่ได้คะแนนเท่ากับหรือสูงกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่มแสดงว่า เป็นผู้ที่มีการสื่อสารทางบวกสูง สำหรับผู้ที่ได้คะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่มแสดงว่า เป็นผู้ที่มีการสื่อสารทางบวกต่ำ

2.5.11 จัดเตรียมแบบวัดการสื่อสารทางบวกสำหรับนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 100 คน

2.6 แบบวัดการสื่อสารด้วยการใช้ถ้อยคำทางบวก ผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้

2.6.1 ศึกษาเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบวัดการสื่อสารด้วยการใช้ถ้อยคำ เพื่อกำหนดกรอบการประเมินการสื่อสารด้วยการใช้ถ้อยคำทางบวก

2.6.2 ดำเนินการสร้างแบบวัดการสื่อสารด้วยการใช้ถ้อยคำทางบวก ซึ่งเป็นแบบวัดการกำหนดสถานการณ์ในขอบข่ายที่ครอบคลุมการที่ผู้ดูแลเด็กแสดงออกต่อเด็กด้วยการใช้ถ้อยคำที่มีลักษณะเป็นคำสุภาพ หมายถึง การพูดโดยใช้คำพูดปกติ ไม่พูดคำหยาบ คำพูดมีคำลงท้ายค่ะหรือครับ คำพูดให้กำลังใจ หมายถึง การพูดแสดงความรู้สึกด้านบวก การพูดชมเชย การกล่าวขอบคุณ ไม่พูดคำส่อเสียด หรือทำให้อับอาย คำพูดที่ส่งเสริมการเรียนรู้ หมายถึง การใช้คำถาม การพูดแนะนำ การพูดโดยการอธิบายและใช้เหตุผลประกอบ แทนการพูดห้ามปราม เช่น ห้ามเสียงดัง อย่าทิ้ง หยุดเดี๋ยวนี้ แบบวัดการสื่อสารด้วยการใช้ถ้อยคำทางบวกฉบับนี้ ประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน 10 ข้อ มีลักษณะของแบบวัดเป็นแบบวัดปลายเปิด (Short Answer Item) (บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. 2542: 79) โดยมีเกณฑ์การตรวจให้คะแนน ดังนี้ เมื่อคำตอบแสดงลักษณะการสื่อสารทางบวกให้ 1 คะแนน เมื่อคำตอบแสดงลักษณะการสื่อสารทางลบให้ 0 คะแนน

2.6.3 นำแบบวัดการสื่อสารด้วยการใช้ถ้อยคำทางบวกที่สร้างขึ้นเสนอต่อคณะกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์เพื่อตรวจสอบความชัดเจน ความครอบคลุมของข้อคำถามซึ่งเป็นสถานการณ์ที่กำหนดให้และปรับปรุงแก้ไข

2.6.4 ตรวจสอบคุณภาพของแบบวัดการสื่อสารด้วยการใช้ถ้อยคำทางบวกด้านความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) ความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามศัพท์ โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญกลุ่มเดิมตามข้อ 2.5.5 ตามเกณฑ์การประเมิน เพื่อใช้คำนวณค่าดัชนีความสอดคล้อง (Item-Objective Congruence Index: IOC) เกณฑ์การแปลความหมายความสอดคล้อง คือ ค่า IOC ที่เท่ากับหรือมากกว่า 0.5 แสดงว่ามีความสอดคล้องไม่ต้องปรับปรุงแก้ไข และค่า IOC ที่ต่ำกว่า 0.5 แสดงว่าไม่สอดคล้องผู้วิจัยต้องปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ (สุวิมล ติรกานันท์. 2550: 165)

2.6.5 นำแบบวัดการสื่อสารด้วยการใช้ถ้อยคำทางบวก เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ ผลการประเมินความสอดคล้องของรายการประเมินในแต่ละข้อมีค่า 0.80 ดังรายละเอียดแสดงในภาคผนวก ข

2.6.6 นำแบบวัดการสื่อสารด้วยการใช้ถ้อยคำทางบวกไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจริงจำนวน 74 คน

2.6.7 นำคะแนนที่ได้จากการตอบแบบวัดการสื่อสารด้วยการใช้ถ้อยคำทางบวก จำนวน 74 ฉบับ มาหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) แบบวัดการสื่อสารด้วยการใช้ถ้อยคำทางบวกฉบับนี้ มีค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดนี้เท่ากับ 0.68 ซึ่งเป็นค่าความเชื่อมั่นในระดับที่ยอมรับได้

2.6.8 จัดเตรียมแบบวัดการสื่อสารด้วยการใช้ถ้อยคำทางบวกสำหรับนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 100 คน

2.7 แบบสังเกตพฤติกรรมการสื่อสาร ผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้

2.7.1 ศึกษาเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบสังเกต

2.7.2 ดำเนินการสร้างแบบสังเกตพฤติกรรมการสื่อสาร เพื่อใช้ในการบันทึกพฤติกรรมการสื่อสารของผู้ดูแลเด็กและเด็กที่เกิดขึ้นจริงในชั้นเรียน โดยลักษณะของแบบสังเกตพฤติกรรมฉบับนี้ เป็นแบบสังเกตแบบระเบียนพฤติการณ์ (Anecdotal Record) ผู้วิจัยซึ่งเป็นผู้สังเกตจะบันทึกผลการสังเกตโดยเขียนบรรยายพฤติกรรมที่สังเกตได้โดยตรง เช่น บันทึกถ้อยคำที่ผู้ดูแลเด็กใช้ในการสื่อสารกับเด็กปฐมวัย ลักษณะการสื่อสารด้วยการใช้ท่าทาง ลักษณะการฟัง เป็นต้น

2.7.3 นำแบบสังเกตพฤติกรรมการสื่อสารที่สร้างขึ้นเสนอต่อคณะกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ เพื่อประเมินความเหมาะสมของแบบสังเกตพฤติกรรมการสื่อสาร และปรับปรุงแก้ไข

2.7.4 ตรวจสอบคุณภาพของแบบสังเกตพฤติกรรมการสื่อสาร โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญกลุ่มเดิมตามข้อ 2.5.5 ตามเกณฑ์การประเมิน เพื่อใช้คำนวณค่าดัชนีความสอดคล้อง (Item-Objective Congruence Index: IOC) เกณฑ์การแปลความหมายความสอดคล้อง คือ ค่า IOC ที่เท่ากับหรือมากกว่า 0.5 แสดงว่ามีความสอดคล้องไม่ต้องปรับปรุงแก้ไข และค่า IOC ที่ต่ำกว่า 0.5 แสดงว่าไม่สอดคล้องผู้วิจัยต้องปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ (สุวิมล ติรกานันท์. 2550: 165) ผลการประเมินความสอดคล้องมีค่า 1.00 ดังรายละเอียดแสดงในภาคผนวก ข

2.7.5 จัดเตรียมแบบสังเกตพฤติกรรมการสื่อสารสำหรับนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

3. แบบประเมินความคิดเห็นเกี่ยวกับการฝึกอบรมด้วยรูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก เป็นแบบประเมินที่จัดทำขึ้นเพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้ดูแลเด็กเกี่ยวกับประโยชน์ของการเรียนรู้ที่ได้รับภายหลังจากการฝึกอบรม ในการวิจัยนี้ผู้วิจัยดำเนินการสร้างและประเมินคุณภาพแบบประเมินความคิดเห็นเกี่ยวกับการฝึกอบรมตามขั้นตอนดังนี้

3.1 ศึกษาเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบประเมินความคิดเห็นเกี่ยวกับการฝึกอบรมเพื่อกำหนดกรอบการประเมินความคิดเห็น

3.2 ดำเนินการสร้างแบบประเมินความคิดเห็นเกี่ยวกับการฝึกอบรม จำนวน 6 ข้อ ซึ่งเป็นแบบประเมินมาตรประเมินค่า 5 หน่วย ตั้งแต่เหมาะสมมากที่สุด ถึง เหมาะสมน้อยที่สุด และแบบปลายเปิด เกณฑ์การให้คะแนนแต่ละข้อจะให้คะแนน 5 อันดับ โดยให้คะแนนระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด เท่ากับ 1 คะแนน จนถึง เหมาะสมมากที่สุด เท่ากับ 5 คะแนน ตามลำดับ โดยสรุปผลความคิดเห็นเกี่ยวกับการฝึกอบรมด้วยค่าคะแนนร้อยละ

3.3 นำแบบประเมินความคิดเห็นเกี่ยวกับการฝึกอบรมเสนอต่อคณะกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความชัดเจนและความครอบคลุมของข้อคำถามและปรับปรุงแก้ไข

3.4 จัดเตรียมแบบประเมินความคิดเห็นเกี่ยวกับการฝึกอบรมด้วยรูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก สำหรับนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

ขั้นที่ 4 การศึกษานำร่อง (Pilot study) การพัฒนารูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก

1. วัตถุประสงค์

1.1 เพื่อตรวจสอบคุณภาพ ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ของการนำรูปแบบฝึกอบรม TREE ไปทดลองใช้ก่อนนำไปใช้ศึกษาจริง

1.2 เพื่อปรับปรุงแก้ไขรูปแบบฝึกอบรม TREE ให้มีความสมบูรณ์ เหมาะสมก่อนนำไปใช้ศึกษาจริง

2. วิธีดำเนินการ

2.1 จัดเตรียมคู่มือการใช้รูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก เครื่องมือประเมินจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวก แบบประเมินความคิดเห็นเกี่ยวกับการฝึกอบรมด้วยรูปแบบฝึกอบรม TREE และจัดเตรียมสื่ออุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการฝึกอบรม

2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษานำร่อง คือ ผู้ดูแลเด็กที่ทำหน้าที่ดูแลและปฏิบัติการสอน ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2553 ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลเมืองท่าโขลง สังกัดเทศบาลเมืองท่าโขลง จังหวัดปทุมธานี จำนวน 30 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบง่าย (Simple random sampling) และมีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจริง

2.3 ดำเนินการฝึกอบรมและเก็บรวบรวมข้อมูลตามรายละเอียดในคู่มือการใช้รูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก โดยในการฝึกอบรมนี้ ผู้วิจัยเป็นผู้นำกิจกรรมหรือวิทยากรด้วยตนเอง เพื่อตรวจสอบกระบวนการหรือขั้นตอนการฝึกอบรม การดำเนินกิจกรรม เวลาที่ใช้ในการฝึกอบรม รวมระยะเวลาในการฝึกอบรม 3 วัน

2.4 ประเมินความคิดเห็นของผู้ดูแลเด็กเกี่ยวกับประโยชน์ของการเรียนรู้ที่ได้รับภายหลังจากการฝึกอบรมด้วยแบบประเมินความคิดเห็นเกี่ยวกับการฝึกอบรม และการแสดงความคิดเห็น ข้อเสนอแนะที่มีต่อรูปแบบการฝึกอบรม

2.5 วิเคราะห์และประมวลผลการศึกษานำร่อง นำเสนอผลการศึกษานำร่องต่อคณะกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ และปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยให้มีความสมบูรณ์ก่อนนำไปศึกษาผลการใช้ในระยะที่ 2

ระยะที่ 2 การศึกษาผลการใช้รูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก

ขั้นที่ 5 การทดลองใช้และศึกษาผลการใช้รูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก

1. วัตถุประสงค์

1.1 เพื่อประเมินผลการใช้รูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก

1.2 เพื่อนำผลการประเมินมาปรับปรุง พัฒนารูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็กให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาต่อไป

2. วิธีดำเนินการ

2.1 จัดเตรียมคู่มือการใช้รูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก เครื่องมือประเมินจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวก แบบประเมินความคิดเห็นเกี่ยวกับการฝึกอบรมด้วยรูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก และจัดเตรียมสื่ออุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการฝึกอบรม

2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลอง คือ ผู้ดูแลเด็กที่ทำหน้าที่ดูแลและปฏิบัติการสอน ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2553 ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี รวมจำนวน 100 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบง่าย (Simple random sampling) โดยแบ่งออกเป็นกลุ่มทดลอง 50 คน และกลุ่มควบคุม 50 คน

2.3 แบบแผนการทดลอง การวิจัยครั้งนี้ใช้แบบแผนการทดลอง Randomized Control Group Pretest - Posttest Design (ชูศรี วงศ์รัตนะ; และ องอาจ นัยพัฒน์. 2551:41, 44) การทดลองครั้งนี้ออกแบบการวัดผลหลังการทดลอง (Posttest) 2 ครั้ง คือ การวัดผลภายหลังการฝึกอบรมทันทีและการวัดผลภายหลังการฝึก อบรม 1 เดือน แบบแผนการทดลองที่กำหนดแสดงได้ดังในตาราง 2

ตาราง 2 แบบแผนการทดลอง Randomized Control-Group Pretest-Posttest Design

การกำหนดเข้ากลุ่ม	วัดก่อน	สิ่งทดลอง	วัดหลังทันที	วัดหลังทันที
(R) กลุ่มทดลอง	T_{1E}	X	T_{2E}	T_{3E}
(R) กลุ่มควบคุม	T_{1C}	-	T_{2C}	T_{3C}

ความหมายของสัญลักษณ์

X	แทน	สิ่งทดลอง (Treatment)
T_1	แทน	การวัดก่อนที่จะทำการทดลอง (Pretest)
T_2	แทน	การวัดหลังจากที่ทำการทดลอง (Posttest) ทันที
T_3	แทน	การวัดหลังจากที่ทำการทดลอง (Posttest) 1 เดือน
E	แทน	กลุ่มทดลอง (Experimental group) เป็นกลุ่มที่ได้รับสิ่งทดลอง
C	แทน	กลุ่มควบคุม (Control group) เป็นกลุ่มที่ไม่ได้รับสิ่งทดลอง
(R)	แทน	การกำหนดกลุ่มตัวอย่างเข้ากลุ่มต่างๆ อย่างสุ่ม
T_{1E}, T_{1C}	แทน	การวัดก่อนในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมตามลำดับ
T_{2E}, T_{2C}	แทน	การวัดหลังทันทีในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมตามลำดับ
T_{3E}, T_{3C}	แทน	การวัดหลัง 1 เดือน ในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมตามลำดับ

2.4 การดำเนินการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูล มีการดำเนินงาน ดังนี้

2.4.1 ผู้วิจัยประสานงานกับหน่วยงานที่กำกับดูแลศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จังหวัดปทุมธานี เพื่อแจ้งผู้ดูแลเด็กที่สนใจเข้ารับการอบรม ยื่นแสดงความจำนงเข้ารับการฝึกอบรม

2.4.2 คัดเลือกผู้เข้ารับการอบรมจำนวน 100 คน โดยการสุ่มแบบง่าย (Simple random sampling) จากจำนวนผู้ที่ยื่นแสดงความจำนงเข้ารับการฝึกอบรม

2.4.3 กำหนดผู้เข้ารับการอบรมเข้ากลุ่มจำนวน 2 กลุ่ม ด้วยการสุ่มแบบง่าย (Simple random sampling) โดยแต่ละกลุ่มจะมีจำนวนสมาชิกเท่ากัน คือ กลุ่มละ 50 คน และทำการสุ่มด้วยการสุ่มแบบง่าย (Simple random sampling) อีกครั้ง เพื่อกำหนดเป็นกลุ่มทดลอง 1 กลุ่มและกลุ่มควบคุม 1 กลุ่ม โดยกลุ่มทดลองจะได้รับการฝึกอบรมด้วยรูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก และกลุ่มควบคุมจะได้รับการฝึกอบรมด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ด้านคณิตศาสตร์ของเด็กปฐมวัย และสื่อสร้างสรรค์เพื่อการพัฒนาเด็กปฐมวัย

2.4.4 จัดเตรียมคู่มือการใช้รูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก เครื่องมือประเมินจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวก แบบประเมินความคิดเห็นเกี่ยวกับการฝึกอบรมด้วยรูปแบบฝึกอบรม TREE และจัดเตรียมสื่ออุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการฝึกอบรม

2.4.5 ดำเนินการฝึกอบรมและเก็บรวบรวมข้อมูลตามรายละเอียดในคู่มือการใช้รูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวก

สำหรับผู้ดูแลเด็ก โดยในการฝึกอบรมนี้ผู้วิจัยเป็นผู้นำกิจกรรมหรือวิทยากรด้วยตนเอง รวมระยะเวลาในการฝึกอบรม 3 วัน

2.4.6 วิเคราะห์และประมวลผลการศึกษาด้วยวิธีการทางสถิติ นำเสนอผลการศึกษานำร่องต่อคณะกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์

ขั้นที่ 6 การปรับปรุงการพัฒนารูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็กให้มีความสมบูรณ์

1. วัตถุประสงค์

เพื่อปรับปรุงการพัฒนารูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็กให้มีความสมบูรณ์และมีคุณภาพยิ่งขึ้น

2. วิธีดำเนินการ

2.1 นำผลที่ได้จากการวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูลในขั้นที่ 5 มาพิจารณา เพื่อปรับปรุงรายละเอียดต่างๆ ของรูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก ให้มีความถูกต้องเหมาะสม และมีคุณภาพยิ่งขึ้น พร้อมที่จะนำไปใช้ขยายผลต่อไป

2.2 นำรูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็กที่ปรับปรุงเรียบร้อยแล้วเสนอต่อคณะกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ เพื่อพิจารณาลงความเห็นก่อนนำไปขยายผลการใช้

ระยะที่ 3 การขยายผลการใช้รูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก

ขั้นที่ 7 การนำรูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็กไปขยายผล

1. วัตถุประสงค์

เพื่อขยายผลการใช้รูปแบบฝึกอบรมกับบุคลากรทางการศึกษาปฐมวัยในกลุ่มอื่นและปรับปรุงรูปแบบฝึกอบรมสำหรับใช้เป็นรูปแบบฝึกอบรม เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับบุคลากรทางการศึกษาปฐมวัยในกลุ่มต่าง ๆ ต่อไป

2. วิธีดำเนินการ

2.1 จัดเตรียมคู่มือการใช้รูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก เครื่องมือประเมินจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวก แบบประเมินความคิดเห็นเกี่ยวกับการฝึกอบรมด้วยรูปแบบฝึกอบรม TREE และจัดเตรียมสื่ออุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการฝึกอบรม

2.2 ผู้วิจัยประสานงานกับผู้อำนวยการโรงเรียนบริบูรณ์ศิลป์รังสิตและครูที่ปฏิบัติการสอนระดับปฐมวัย จำนวน 21 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive sampling) เพื่อ

เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการขยายผลการใช้รูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อกำหนดวัน เวลาในการฝึกอบรม

2.3 ดำเนินการฝึกอบรมและเก็บรวบรวมข้อมูลตามรายละเอียดในคู่มือการใช้รูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก โดยในการฝึกอบรมนี้ผู้วิจัยเป็นผู้นำกิจกรรมหรือวิทยากรด้วยตนเอง รวมระยะเวลาในการฝึกอบรม 3 วัน

2.4.วิเคราะห์และประมวลผลการศึกษาด้วยวิธีการทางสถิติ นำเสนอผลการศึกษาต่อคณะกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์

2.5 ปรับปรุงรูปแบบฝึกอบรม TREE ให้เป็นรูปแบบฝึกอบรมที่มีความสมบูรณ์เพื่อสามารถใช้เป็นรูปแบบฝึกอบรม เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็กต่อไป

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติพื้นฐาน

1.1 ค่าร้อยละ (Percentage) ใช้ในการอธิบายข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรดังนี้ (วาโร เพ็งสวัสดิ์. 2551: 283)

$$P = \frac{f}{n} X100$$

เมื่อ P แทน ร้อยละ
f แทน ความถี่ (ข้อมูล) ที่ต้องการแปลงให้เป็นร้อยละ
n แทน จำนวนความถี่ (ข้อมูล) ทั้งหมด

1.2 ค่าเฉลี่ย (Mean) ใช้ในการวัดค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตร ดังนี้ (วาโร เพ็งสวัสดิ์. 2551: 284)

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{n}$$

เมื่อ $\bar{X}$ แทน คะแนนเฉลี่ย
$\sum X$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมดในกลุ่ม
n แทน จำนวนคนในกลุ่มหรือข้อมูลทั้งหมด

1.3 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) ใช้ในการวัดการกระจายของข้อมูล โดยใช้สูตร ดังนี้ (พิสณุ ฟองศรี. 2549: 275)

$$S.D = \frac{\sqrt{\sum\left(X-\bar{X}\right)^2}}{n-1}$$

เมื่อ S.D แทน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

X แทน ข้อมูลหรือคะแนนแต่ละจำนวน

$\bar{X}$ แทน คะแนนเฉลี่ย

$\sum\left(X-\bar{X}\right)^2$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมด

n แทน จำนวนคนในกลุ่มตัวอย่างหรือข้อมูลทั้งหมด

2. สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 การตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content validity) โดยการคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้อง ซึ่งสามารถคำนวณได้จากสูตร ดังนี้ (สุวิมล ติรกานันท์. 2550: 165)

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC แทน ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับประเด็นที่ต้องการทราบ

$\sum R$ แทน ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด

n แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด

2.2 ตรวจสอบค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (item discrimination หรือ ค่า t) โดยวิธีการทดสอบค่า t-ratio และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวมของแบบวัดทั้งฉบับที่ไม่รวมข้อนั้น (item- total correlation) ค่า r (ดุจเดือน พันธุมนาวิน. 2551: 46)

2.3 การหาค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดตามวิธีของคอนบราค (Cronbach) โดย การหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha- coefficient) ซึ่งสามารถคำนวณได้จากสูตร ดังนี้ (สุวิมล ติรกานันท์. 2550: 175)

$$\alpha = \left[\frac{n}{n-1}\right]\left[1-\frac{\sum S_i^2}{S_t^2}\right]$$

เมื่อ α แทน ความเชื่อมั่นของแบบวัดทั้งฉบับ

n แทน จำนวนข้อความในแบบวัด

S_i^2 แทน ความแปรปรวนของคะแนนคำถามแต่ละข้อ

S_t^2 แทน ความแปรปรวนของคะแนนรวมของผู้ตอบทั้งหมด

3. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐานในการวิจัย

3.1 การทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่ม 2 กลุ่ม ที่ไม่เป็นอิสระจากกัน ใช้ t-test for dependent samples เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อ 1

3.2 การทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของตัวแปรตาม 2 กลุ่ม ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนพหุคูณ (Mutivariate Analysis of Variance : MANOVA) เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อ 2

3.3 การทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่ม 2 กลุ่ม ที่เป็นอิสระจากกัน ใช้ t-test for independent samples เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อ 3

บทที่ 4
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลและการแปลความหมายผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์เพื่อใช้แทนความหมายดังนี้

n	แทน	จำนวนตัวอย่าง
$\bar{X}$	แทน	ค่าเฉลี่ย
S.D.	แทน	ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
$\sum R$	แทน	ผลรวมของคะแนนของผู้เชี่ยวชาญ
IOC	แทน	ค่าความสอดคล้องของคะแนน
t	แทน	ค่าสถิติที่ใช้ในการแจกแจงแบบที (t-distribution)
F-univariate	แทน	ค่าสถิติที่ใช้ในการพิจารณาการแจกแจงแบบเอฟ (F-distribution) เพื่อทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย (Mean)
F-multivariate	แทน	ค่าสถิติที่ใช้ในการพิจารณาการแจกแจงแบบเอฟ (F-distribution) เพื่อทดสอบความแตกต่างของค่าเซนทรอย (Centroid)
p	แทน	ค่าความน่าจะเป็นที่ค่าสถิติมีนัยสำคัญ
*	แทน	ค่าความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
**	แทน	ค่าความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล การพัฒนารูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ผลการสร้างรูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก

2. ผลการศึกษาผลการใช้รูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก

3. ผลการขยายผลการใช้รูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก

ผลการสร้างรูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก

การดำเนินการในขั้นตอนนี้ มีรายละเอียดของผลการศึกษาและการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. การสร้างรูปแบบฝึกอบรม

1.1 จากการศึกษาค้นคว้าสาระสำคัญของการพัฒนาบุคคล พบว่า การพัฒนาบุคคลควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาด้านจิตใจและพฤติกรรมควบคู่กันไป ทั้งนี้ในการพัฒนาบุคคลนั้น กระบวนการฝึกอบรมที่มีประสิทธิผลจะสามารถช่วยให้การพัฒนาบุคคลบรรลุผลตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้ การศึกษาวิจัยในครั้งนี้จึงได้ดำเนินการสร้างรูปแบบฝึกอบรมเพื่อใช้ในการส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกของผู้ดูแลเด็กซึ่งเป็นบุคคลสำคัญที่มีบทบาทหน้าที่ในการหล่อหลอมเด็กปฐมวัยให้เติบโตอย่างมีศักยภาพ ผลการวิเคราะห์และประยุกต์ใช้มโนทัศน์ของการฝึกอบรม แนวคิด ทฤษฎีพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบฝึกอบรม ได้แก่ ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ ทฤษฎีการเรียนรู้โดยการค้นพบของบรูเนอร์ แนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม และแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างความรู้ หลักการพัฒนาจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวก เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทำให้ได้รูปแบบฝึกอบรมTREE ที่สามารถใช้เป็นรูปแบบฝึกอบรมเพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็กได้ โดยรูปแบบฝึกอบรม TREE เป็นรูปแบบฝึกอบรมที่ให้ความสำคัญกับองค์ประกอบพื้นฐานที่นำสู่ขั้นตอนการฝึกอบรม 4 ประการ ดังนี้

องค์ประกอบแรก กระบวนการเรียนรู้ของบุคคล ซึ่งเป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญในการก่อเกิดพฤติกรรม เนื่องจากประสบการณ์และความรู้ที่บุคคลได้รับจากการสังเกต การคิดและการลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเองหรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้จะเป็นเครื่องมือที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคล กำหนดเป็นขั้นตอนการฝึกอบรม ขั้นจุดประกาย (Twinkle) ใช้ตัวอักษรย่อ T เป็นขั้นที่ผู้ฝึกอบรมให้สิ่งเร้าซึ่งอาจเป็นสถานการณ์ กรณีตัวอย่าง รูปภาพ นิทาน เกม เพลงกับผู้เข้ารับการฝึกอบรม เพื่อกระตุ้นการคิดเกี่ยวกับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน ความเชื่ออำนาจในตน และการสื่อสารทางบวก

องค์ประกอบที่สอง การคิดใคร่ครวญ เป็นองค์ประกอบที่ช่วยให้เกิดการเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับประสบการณ์เดิม การทบทวน ไตร่ตรองประสบการณ์จะช่วยกลั่นกรองความคิด การแสวงหาคำตอบ ก่อให้เกิดความเข้าใจ กำหนดเป็นขั้นตอนการฝึกอบรม ขั้นสะท้อนคิด (Reflection) ใช้ตัวอักษรย่อ R เป็นขั้นที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมแสดงออกถึงความเข้าใจในสิ่งที่เรียนรู้ผ่านวิธีการต่างๆ เช่น การสนทนา การเล่าเรื่อง การเขียน การตอบคำถาม

องค์ประกอบที่สาม การมีปฏิสัมพันธ์ เป็นองค์ประกอบที่ช่วยให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน การมีโอกาสแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การวิเคราะห์และเรียนรู้ร่วมกันกับผู้อื่นจะส่งผลต่อการเกิดองค์ความรู้ การตรวจสอบ การขยายตัวของความรู้ความคิด ความเข้าใจที่บุคคลแต่

ละคนมี กำหนดเป็นขั้นตอนการฝึกอบรม ขั้นแลกเปลี่ยนและเรียนรู้ (Edification) ใช้ตัวอักษรย่อ E เป็นขั้นที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้แบ่งปันความรู้ ความเข้าใจของตนเองกับผู้อื่น และรับฟังผู้อื่นอย่างตั้งใจ หรือแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมอย่างสร้างสรรค์

องค์ประกอบที่สี่ การสรุปความรู้ เป็นองค์ประกอบที่ช่วยให้บุคคลได้มีโอกาสตรวจสอบและประมวลความรู้ ความเข้าใจด้วยตนเอง ประยุกต์ใช้ความรู้ หรือตัดสินใจเลือกที่จะกระทำหรือปฏิบัติ ซึ่งจะนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลต่อไป กำหนดเป็นขั้นตอนการฝึกอบรม ขั้นนำความรู้สู่การปฏิบัติ (Exercise) ใช้ตัวอักษรย่อ E เป็นขั้นที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมประมวลผลความรู้และประยุกต์ใช้สิ่งที่เรียนรู้ในสถานการณ์ใหม่

1.2 ความมุ่งหมายของรูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อสามารถใช้เป็นรูปแบบฝึกอบรมที่มีประสิทธิผลในการส่งเสริมให้ผู้ดูแลเด็กมีจิตลักษณะที่พึงประสงค์ซึ่งประกอบด้วย จิตลักษณะด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน ความเชื่ออำนาจในตน ทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสารทางบวก และการมีพฤติกรรมการสื่อสารทางบวก

1.3 สาระการฝึกอบรมของรูปแบบ เป็นสาระสำคัญที่ผู้นำกิจกรรมหรือวิทยากรต้องให้ความรู้และหลักการในการปฏิบัติตนของผู้ดูแลเด็ก เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวก ประกอบด้วยสาระการฝึกอบรม 4 หน่วย ดังนี้

1.3.1 หน่วยที่ 1 ชื่อหน่วย มุ่งสู่ความสำเร็จ : การส่งเสริมแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

1.3.2 หน่วยที่ 2 ชื่อหน่วย เสริมสร้างพลังการทำงาน : การส่งเสริมลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน

1.3.3 หน่วยที่ 3 ชื่อหน่วย ร่วมประสานความเชื่อมั่น : การส่งเสริมความเชื่ออำนาจในตน

1.3.4 หน่วยที่ 4 ชื่อหน่วย สื่อสารเพื่อความสัมพันธ์และมิตรภาพ : การส่งเสริมการสื่อสารทางบวก

1.4 การประเมินผลการใช้รูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็กที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย

1.4.1 การประเมินจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกของผู้ดูแลเด็ก

1.4.2 การประเมินความคิดเห็นเกี่ยวกับการฝึกอบรมด้วยรูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก

2. การตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบฝึกอบรม TREE และคู่มือการใช้รูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกที่สร้างขึ้น

ผู้วิจัยนำรูปแบบฝึกอบรม TREE และคู่มือการใช้รูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก ให้ผู้เชี่ยวชาญ

จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสม ผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบฝึกอบรมและคู่มือการใช้รูปแบบฝึกอบรมที่สร้างขึ้น ดังแสดงไว้ในตาราง 3

ตาราง 3 ระดับความเหมาะสมของรูปแบบฝึกอบรมและคู่มือการใช้รูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก โดยผู้เชี่ยวชาญ

	รายการประเมิน	$\overline{X}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม
1	**รูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก**			
	1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของการพัฒนารูปแบบฝึกอบรม	4.60	0.55	มากที่สุด
	1.2 ความมุ่งหมายของการพัฒนารูปแบบฝึกอบรม	4.80	0.45	มากที่สุด
	1.3 แนวคิดและทฤษฎีพื้นฐานของรูปแบบฝึกอบรม	4.00	0.71	มาก
	1.4 กระบวนการหรือขั้นตอนการฝึกอบรม	4.00	1.22	มาก
	1.5 จิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกของผู้ดูแลเด็ก	4.40	0.55	มาก
2	**คู่มือการใช้รูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก**			
	2.1 ความมุ่งหมายของการฝึกอบรม	4.60	0.55	มากที่สุด
	2.2 บทบาทของผู้นำกิจกรรม	4.20	0.45	มาก
	2.3 บทบาทของผู้เข้าอบรม	4.00	0.00	มาก
	2.4 ระยะเวลาการฝึกอบรม จำนวน 3 วัน	3.20	1.30	ปานกลาง
	2.5 การประเมินผลก่อนและหลังการฝึกอบรมไปแล้ว 1 เดือน ใช้เวลา 1 วัน	3.80	0.54	มาก
	2.6 แผนการจัดกิจกรรมการฝึกอบรม			
	หน่วยที่ 1 มุ่งสู่ความสำเร็จ : การส่งเสริมแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์			

ตาราง 3 (ต่อ)

รายการประเมิน	$\overline{X}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม
1.1 วัตถุประสงค์	4.00	1.22	มาก
1.2 ขอบเขตสาระการฝึกอบรม	4.40	0.55	มาก
1.3 กิจกรรมที่ 1			
1.3.1 เวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรม	4.40	0.55	มาก
1.3.2 วัตถุประสงค์	4.40	0.55	มาก
1.3.3 สาระสำคัญ	3.60	1.52	มาก
1.3.4 กิจกรรม	3.80	0.84	มาก
1.3.5 สื่อ	4.40	0.55	มาก
1.4 กิจกรรมที่ 2			
1.4.1 เวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรม	4.20	0.45	มาก
1.4.2 วัตถุประสงค์	4.20	0.84	มาก
1.4.3 สาระสำคัญ	3.80	1.64	มาก
1.4.4 กิจกรรม	4.40	0.55	มาก
1.4.5 สื่อ	4.20	0.45	มาก
หน่วยที่ 2 เสริมสร้างพลังการทำงาน : การส่งเสริมลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน			
2.1 วัตถุประสงค์	4.40	0.55	มาก
2.2 ขอบเขตสาระการฝึกอบรม	4.00	0.71	มาก
2.3 กิจกรรมที่ 1			
2.3.1 เวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรม	4.00	0.71	มาก
2.3.2 วัตถุประสงค์	4.00	0.00	มาก
2.3.3 สาระสำคัญ	4.00	0.00	มาก
2.3.4 กิจกรรม	4.20	0.84	มาก
2.3.5 สื่อ	4.00	0.71	มาก
2.4 กิจกรรมที่ 2			
2.4.1 เวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรม	4.20	0.84	มาก
2.4.2 วัตถุประสงค์	4.40	0.55	มาก
2.4.3 สาระสำคัญ	3.20	1.30	ปานกลาง
2.4.4 กิจกรรม	4.00	0.71	มาก
2.4.5 สื่อ	4.00	0.71	มาก

ตาราง 3 (ต่อ)

รายการประเมิน	$\overline{X}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม
2.5 กิจกรรมที่ 3			
2.5.1 เวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรม	4.20	0.84	มาก
2.5.2 วัตถุประสงค์	4.00	0.00	มาก
2.5.3 สาระสำคัญ	3.40	1.34	ปานกลาง
2.5.4 กิจกรรม	4.20	0.45	มาก
2.5.5 สื่อ	4.00	0.71	มาก
หน่วยที่ 3 ร่วมประสานความเชื่อมั่น : การส่งเสริมความเชื่ออำนาจในตน			
3.1 วัตถุประสงค์	4.00	1.00	มาก
3.2 ขอบเขตสาระการฝึกอบรม	3.60	0.89	มาก
3.3 กิจกรรมที่ 1			
3.3.1 เวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรม	4.40	0.55	มาก
3.3.2 วัตถุประสงค์	4.40	0.55	มาก
3.3.3 สาระสำคัญ	3.80	0.45	มาก
3.3.4 กิจกรรม	4.00	0.71	มาก
3.3.5 สื่อ	4.20	0.45	มาก
3.4 กิจกรรมที่ 2			
3.4.1 เวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรม	3.80	0.84	มาก
3.4.2 วัตถุประสงค์	3.40	0.55	มาก
3.4.3 สาระสำคัญ	4.40	0.55	มาก
3.4.4 กิจกรรม	4.00	0.71	มาก
3.4.5 สื่อ	4.00	0.71	มาก
3.5 กิจกรรมที่ 3			
3.5.1 เวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรม	4.00	0.71	มาก
3.5.2 วัตถุประสงค์	3.80	0.84	มาก
3.5.3 สาระสำคัญ	4.20	0.45	มาก
3.5.4 กิจกรรม	4.00	0.71	มาก
3.5.5 สื่อ	4.00	0.71	มาก
3.6 กิจกรรมที่ 4			
3.6.1 เวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรม	4.20	0.45	มาก
3.6.2 วัตถุประสงค์	3.80	0.45	มาก

ตาราง 3 (ต่อ)

รายการประเมิน	$\overline{X}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม
3.6.3 สาระสำคัญ	4.20	0.45	มาก
3.6.4 กิจกรรม	4.20	0.45	มาก
3.6.5 สื่อ	4.20	0.45	มาก
หน่วยที่ 4 สื่อสารเพื่อความสัมพันธ์และ มิตรภาพ : การสื่อสารทางบวก			
4.1 วัตถุประสงค์	4.00	0.71	มาก
4.2 ขอบเขตสาระการฝึกอบรม	4.40	0.55	มาก
4.3 กิจกรรมที่ 1			
4.3.1 เวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรม	4.00	0.71	มาก
4.3.2 วัตถุประสงค์	3.80	0.45	มาก
4.3.3 สาระสำคัญ	3.80	0.84	มาก
4.3.4 กิจกรรม	3.60	0.89	มาก
4.3.5 สื่อ	4.00	0.71	มาก
4.4 กิจกรรมที่ 2			
4.4.1 เวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรม	4.20	0.45	มาก
4.4.2 วัตถุประสงค์	3.80	0.45	มาก
4.4.3 สาระสำคัญ	4.20	0.45	มาก
4.4.4 กิจกรรม	4.20	0.45	มาก
4.4.5 สื่อ	4.20	0.45	มาก
4.5 กิจกรรมที่ 3			
4.5.1 เวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรม	4.20	0.45	มาก
4.5.2 วัตถุประสงค์	3.80	0.45	มาก
4.5.3 สาระสำคัญ	3.60	1.52	มาก
4.5.4 กิจกรรม	4.20	0.45	มาก
4.5.5 สื่อ	4.20	0.45	มาก
4.6 กิจกรรมที่ 4			
4.6.1 เวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรม	4.20	0.45	มาก
4.6.2 วัตถุประสงค์	3.80	0.45	มาก
4.6.3 สาระสำคัญ	3.60	1.52	มาก
4.6.4 กิจกรรม	4.20	0.45	มาก
4.6.5 สื่อ	4.20	0.45	มาก

จากตาราง 3 ผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าคะแนนความเหมาะสมตั้งแต่ 4.00-4.80 แสดงว่า รูปแบบฝึกอบรมมีความเหมาะสม สามารถนำไปใช้ฝึกอบรมเพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็กได้ โดยมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากผู้เชี่ยวชาญ คือ ควรอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิด ทฤษฎีกับรูปแบบฝึกอบรมให้ชัดเจน ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการแก้ไขตามข้อเสนอแนะแล้ว

ผลการประเมินความเหมาะสมของคู่มือการใช้รูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าคะแนนความเหมาะสมตั้งแต่ 3.20-4.60 แสดงว่า คู่มือการใช้รูปแบบฝึกอบรม สามารถนำไปใช้เป็นคู่มือในการฝึกอบรมของผู้นำกิจกรรมหรือวิทยากรได้ โดยมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้

1. การกำหนดวัตถุประสงค์ ควรกำหนดให้เป็นวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม และบางข้อมีความใกล้เคียงกัน ควรปรับภาษาที่ใช้ให้ชัดเจน ผู้วิจัยได้ดำเนินการปรับปรุงการเขียนวัตถุประสงค์ให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

2. ระยะเวลาในการฝึกอบรม ควรเพิ่มจำนวนวันที่ใช้ในการอบรม ผู้วิจัยไม่ได้ดำเนินการเพิ่มจำนวนวันอบรม เนื่องด้วยข้อจำกัดทางด้านเวลา แต่ได้ปรับลดกิจกรรมที่มีเนื้อหาใกล้เคียงกันออก โดยครอบคลุมการฝึกอบรมครบถ้วนทุกสาระเช่นเดิม

3. อธิบายวิธีการติดตามผลหลังการฝึกอบรมและเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้อธิบายวิธีการติดตามผลหลังการฝึกอบรมและแสดงเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวมรวมในคู่มือการใช้เครื่องมือประเมินจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวก

4. แผนการจัดกิจกรรมการฝึกอบรม

4.1 การใช้นิทานเป็นสื่อการเรียนรู้ในการฝึกอบรมผู้ใหญ่ ไม่แน่ใจว่าผลที่เกิดขึ้นจะเป็นอย่างไร เป็นสิ่งที่น่าสนใจ

4.2 ปรับเปลี่ยนการเขียนรายละเอียดบางกิจกรรมให้ชัดเจนขึ้น ผู้วิจัยได้ปรับวิธีการเขียนอธิบายให้ชัดเจนขึ้น

4.3 ใบกิจกรรมบางฉบับยาก อาจทำให้ผู้เข้ารับการอบรมเข้าใจคลาดเคลื่อนได้ง่าย โดยไม่รู้ตัว ผู้วิจัยได้นำใบกิจกรรมฉบับที่ยากและอาจทำให้เข้าใจคลาดเคลื่อนออก และจัดทำใบกิจกรรมใหม่ที่สอดคล้องกับสาระการฝึกอบรม และนำเสนอผู้เชี่ยวชาญพิจารณาอีกครั้ง

4.4 กิจกรรมย่อยควรระบุชื่อกิจกรรม ผู้วิจัยได้ระบุชื่อกิจกรรมย่อยแล้ว

4.5 ควรเขียนสาระสำคัญให้ถูกต้องชัดเจน ผู้วิจัยปรับปรุงการเขียนสาระสำคัญให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

4.6 ควรปรับเวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับเนื้อหาและกิจกรรม เช่น หน่วยที่ 2 กิจกรรมที่ 1, 2 ควรเพิ่มเวลาในการจัดกิจกรรม, หน่วยที่ 2 กิจกรรมที่ 3 และหน่วยที่ 3

กิจกรรมที่ 2 ขั้นจุดประกายควรเพิ่มเวลาในการจัดกิจกรรม, หน่วยที่ 3 กิจกรรมที่ 3 ขั้นสะท้อนคิดควรเพิ่มเวลาในการจัดกิจกรรม ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองใช้กิจกรรมกับกลุ่มศึกษานำร่องและปรับเวลาให้เหมาะสมกับกิจกรรมนั้น

4.7 อธิบายการประเมินผลตามแผนการจัดกิจกรรมแต่ละครั้งให้ชัดเจน ผู้วิจัยได้เพิ่มรายละเอียดการประเมินผลตามแผนการจัดกิจกรรมให้ชัดเจนขึ้น

3. การตรวจสอบความเหมาะสมของคู่มือการใช้แบบประเมินจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวก แบบวัดการสื่อสารทางบวก แบบวัดการสื่อสารด้วยการใช้ถ้อยคำทางบวก แบบสังเกตพฤติกรรมการสื่อสาร และแบบวัดทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสารทางบวกที่สร้างขึ้น

ผู้วิจัยนำคู่มือการใช้แบบประเมินจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวก แบบวัดการสื่อสารทางบวก แบบวัดการสื่อสารด้วยการใช้ถ้อยคำทางบวก แบบสังเกตพฤติกรรมการสื่อสาร และแบบวัดทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสารทางบวกที่สร้างขึ้น ให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสม และวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง ผลการประเมินความสอดคล้องของรายการประเมินในแต่ละข้อมีค่าอยู่ระหว่าง 0.80-1.00 ดังตารางดัชนีความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับคู่มือการใช้แบบประเมินจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวก และตารางดัชนีความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับแบบวัดทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสารทางบวก (ภาคผนวก ข) ซึ่งมากกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ คือ 0.5 แสดงว่า รายการประเมินทุกรายการดังกล่าวมีความสอดคล้อง เหมาะสม โดยในข้อที่ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาว่า ไม่สอดคล้องหรือไม่แน่ใจ และมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ผู้วิจัยได้นำไปปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญดังนี้

1. ปรับปรุงการเขียนวัตถุประสงค์ในคำแนะนำการใช้แบบวัดให้ชัดเจนขึ้น
2. ปรับเปลี่ยนภาษาที่ใช้ในข้อคำถามให้ชัดเจน
3. ตรวจสอบความถูกต้องของข้อความทางบวกและข้อความทางลบ
4. แบบวัดฉบับการสื่อสารอย่างไร นิยามศัพท์ให้ความสำคัญกับการสื่อสารด้วยการใช้ถ้อยคำที่ผู้ดูแลเด็กพูด ดังนั้นจึงปรับช่องคำตอบเป็นท่านพูดกับเด็กอย่างไร

4. การศึกษานำร่อง

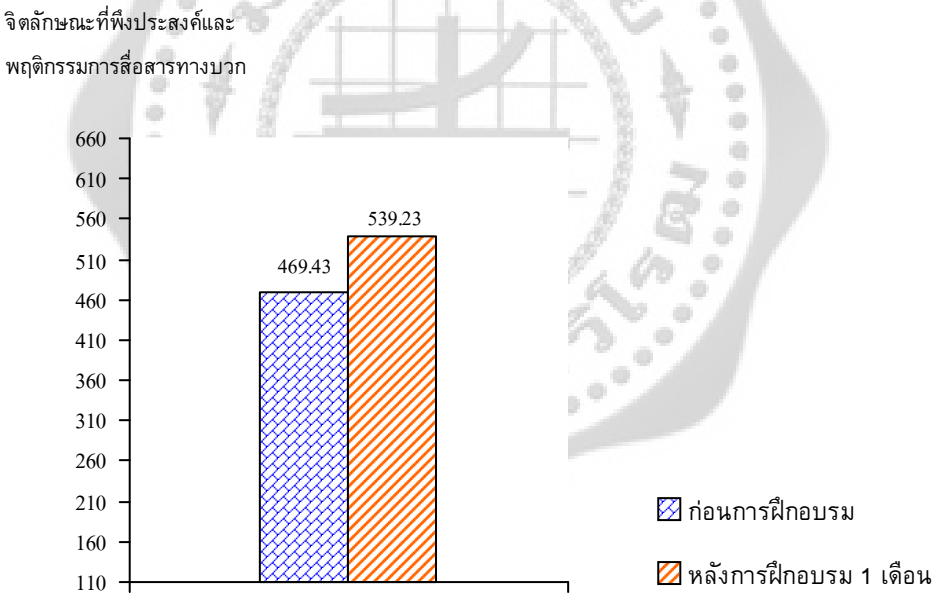
การศึกษานำร่อง มีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบคุณภาพ ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และปรับปรุงแก้ไขรูปแบบฝึกอบรมให้มีความสมบูรณ์ก่อนนำไปใช้ศึกษาจริง โดยทำการศึกษานำร่องกับผู้ดูแลเด็กระดับปฐมวัยที่ทำหน้าที่ดูแลและปฏิบัติการสอนในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2553 ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลเมืองท่าโขลง สังกัดเทศบาลเมืองท่าโขลง ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจริง จำนวน 30 คน ระหว่างวันที่ 11-13 ตุลาคม 2553 รวมระยะเวลา 3 วัน โดยในการฝึกอบรมนั้นจะดำเนินการตามคู่มือการใช้รูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็กครบทุกขั้นตอน และให้ผู้เข้ารับการอบรมแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการฝึกอบรม ดังผลที่แสดงในตาราง 4-7

ตาราง 4 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกของผู้ดูแลเด็กกลุ่มการศึกษานำร่อง ก่อนและหลังการฝึกอบรม 1 เดือน ในภาพรวม

ตัวแปรตาม	การทดสอบ	n	$\bar{X}$	S.D.	t	p
จิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวก	ก่อน	30	469.43	23.59	5.65**	0.000
	หลัง	30	539.23	57.27		

** มีนัยสำคัญที่ระดับ .01

จากตาราง 4 พบว่า จิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกของผู้ดูแลเด็กกลุ่มการศึกษานำร่อง ในภาพรวม ภายหลังการฝึกอบรม 1 เดือน สูงกว่าก่อนฝึกอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจน ผู้วิจัยจึงแสดงผลการวิเคราะห์ดังภาพ



ภาพประกอบ 10 กราฟแสดงความแตกต่างของจิตลักษณะที่พึงประสงค์ และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกของผู้ดูแลเด็กในกลุ่มการศึกษานำร่องก่อนและหลังการฝึกอบรม 1 เดือน ในภาพรวม

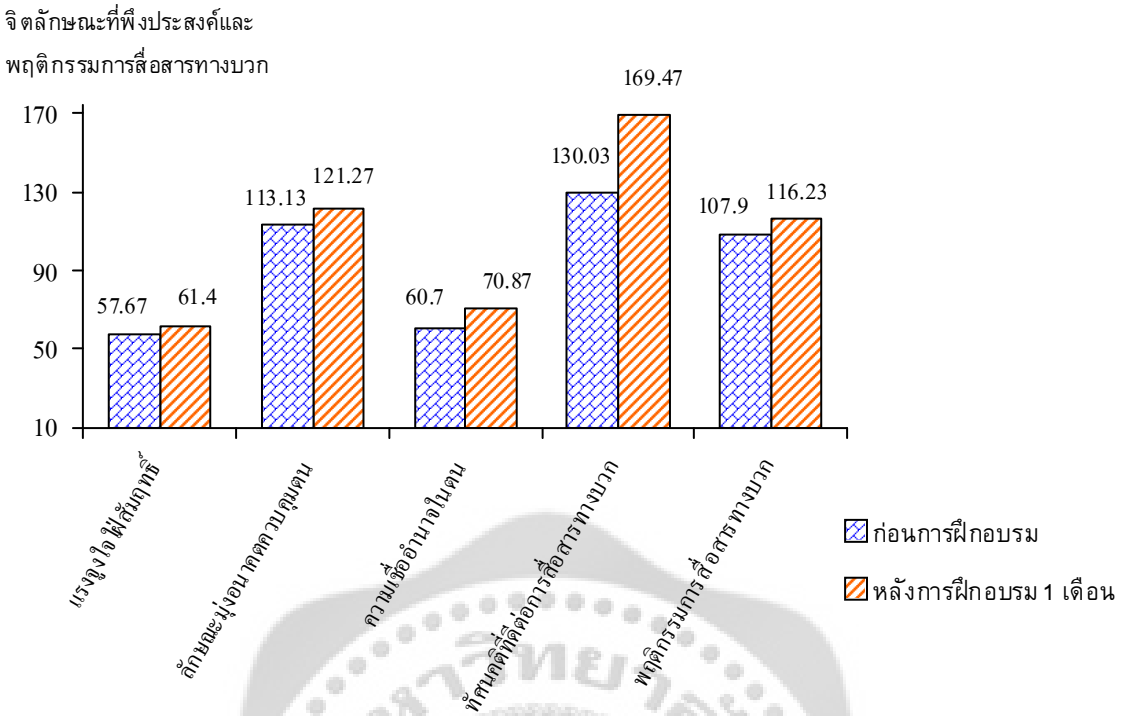
ตาราง 5 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกของผู้ดูแลเด็กกลุ่มการศึกษานำร่อง ก่อนและหลังการฝึกอบรม 1 เดือน รายด้าน

ตัวแปรตาม	การทดสอบ	n	$\bar{X}$	S.D.	t	p
แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์	ก่อน	30	57.67	5.90	1.85	0.075
	หลัง	30	61.40	7.01		
ลักษณะมุ่งอนาคต	ก่อน	30	113.13	12.65	1.95	0.060
ควบคุมตน	หลัง	30	121.27	16.84		
ความเชื่ออำนาจในตน	ก่อน	30	60.70	5.65	4.00**	0.000
	หลัง	30	70.87	13.21		
ทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสาร	ก่อน	30	130.03	6.03	11.41**	0.000
ทางบวก	หลัง	30	169.47	18.35		
พฤติกรรมการสื่อสาร	ก่อน	30	107.90	10.42	2.49*	0.019
ทางบวก	หลัง	30	116.23	12.99		
การสื่อสารด้วยการใช้	ก่อน	30	7.90	1.58	0.64	0.527
ถ้อยคำทางบวก	หลัง	30	8.13	1.50		

**มีนัยสำคัญที่ระดับ .01

* มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

จากตาราง 5 พบว่า ผู้ดูแลเด็กกลุ่มการศึกษานำร่องภายหลังการฝึกอบรม 1 เดือน มีความเชื่ออำนาจในตน ทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสารทางบวก และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวก สูงกว่าก่อนการฝึกอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ .05 สำหรับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน และการสื่อสารด้วยการใช้ถ้อยคำทางบวก ไม่แตกต่างกัน และเพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจน ผู้วิจัยจึงแสดงผลการวิเคราะห์ดังภาพ



ภาพประกอบ 11 กราฟแสดงความแตกต่างของจิตลักษณะที่พึงประสงค์ และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกของผู้ดูแลเด็ก ในกลุ่มการศึกษานำร่อง ก่อนและหลังการฝึกอบรม 1 เดือน รายด้าน

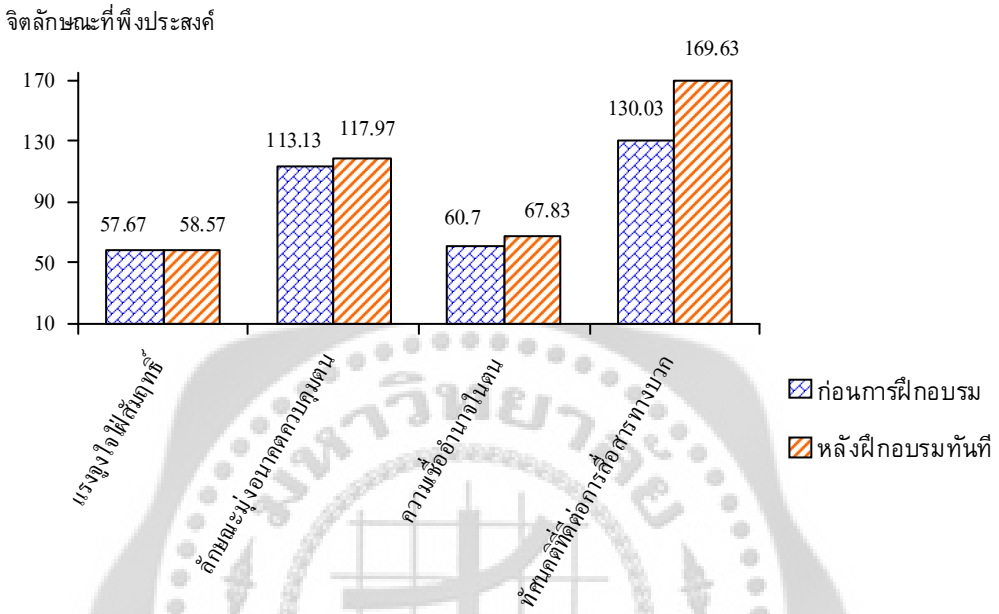
ตาราง 6 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานจิตลักษณะที่พึงประสงค์ ด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน ความเชื่ออำนาจในตน ทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสารทางบวกของผู้ดูแลเด็ก กลุ่มการศึกษานำร่องก่อนและหลังการฝึกอบรมทันที

ตัวแปรตาม	การทดสอบ	n	$\bar{X}$	S.D.	t	p
แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์	ก่อน	30	57.67	5.90	0.51	0.615
	หลัง	30	58.57	7.02		
ลักษณะมุ่งอนาคต	ก่อน	30	113.13	12.65	1.33	0.192
ควบคุมตน	หลัง	30	117.97	15.54		
ความเชื่ออำนาจในตน	ก่อน	30	60.70	5.65	2.35*	0.026
	หลัง	30	67.83	15.05		
ทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสาร	ก่อน	30	130.03	6.03	11.46**	0.000
ทางบวก	หลัง	30	169.63	17.91		

**มีนัยสำคัญที่ระดับ .01

* มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

จากตาราง 6 พบว่า ผู้ดูแลเด็กกลุ่มการศึกษานำร่อง ภายหลังการฝึกอบรมทันที มีความเชื่ออำนาจในตน ทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสารทางบวก สูงกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ .01 ตามลำดับ สำหรับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน ไม่แตกต่างกัน และเพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจน ผู้วิจัยจึงแสดงผลการวิเคราะห์ดังภาพ



ภาพประกอบ 12 กราฟแสดงความแตกต่างของจิตลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ดูแลเด็ก ในกลุ่มการศึกษานำร่อง ก่อนและหลังการฝึกอบรมทันที

ตาราง 7 การเปรียบเทียบพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกระหว่างกลุ่มที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน ความเชื่ออำนาจในตน ทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสารทางบวกสูงกับต่ำ ในกลุ่มการศึกษานำร่อง ภายหลังการฝึกอบรม 1 เดือน

ตัวแปรต้น	กลุ่ม	n	$\bar{X}$	S.D.	t	p
แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์	สูง	16	1.75	0.45	3.35**	0.002
	ต่ำ	14	1.21	0.43		
ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน	สูง	18	1.78	0.43	4.91**	0.000
	ต่ำ	12	1.08	0.29		
ความเชื่ออำนาจในตน	สูง	16	1.75	0.45	3.35**	0.002
	ต่ำ	14	1.21	0.43		
ทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสาร	สูง	20	1.70	0.32	3.63**	0.001
ทางบวก	ต่ำ	10	1.10	0.47		

** มีนัยสำคัญที่ระดับ .01

จากตาราง 7 พบว่า เมื่อติดตามผลภายหลังจากฝึกอบรม 1 เดือน ผู้ดูแลเด็กในกลุ่มการศึกษานำร่องที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน ความเชื่ออำนาจในตน ทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสารทางบวกสูง เป็นผู้ที่มีพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสูงกว่าผู้ดูแลเด็กที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน ความเชื่ออำนาจในตน ทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสารทางบวกต่ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สรุปแบบประเมินความคิดเห็นเกี่ยวกับการฝึกอบรมของกลุ่มการศึกษานำร่อง

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการฝึกอบรมของผู้ดูแลเด็กกลุ่มการศึกษานำร่อง พบว่า ผู้ดูแลเด็กได้รับความรู้ แนวคิด ทักษะและประสบการณ์ใหม่ๆ จากการอบรมอยู่ในระดับมากที่สุด ร้อยละ 80 (24 คน) รองลงมาอยู่ในระดับมาก ร้อยละ 20 (6 คน) มีความคิดเห็นว่า การฝึกอบรมครั้งนี้ส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกอยู่ในระดับมากที่สุด ร้อยละ 83.3 (25 คน) รองลงมาอยู่ในระดับมาก ร้อยละ 16.7 (5 คน) มีประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานในหน้าที่อยู่ในระดับมากที่สุด ร้อยละ 70 (21 คน) รองลงมาอยู่ในระดับมาก ร้อยละ 30 (9 คน) มีความต้องการนำสิ่งที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปใช้ในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมากที่สุด ร้อยละ 86.7 (26 คน) รองลงมาอยู่ในระดับมาก ร้อยละ 13.3 (4 คน) สำหรับสัดส่วนระหว่างการให้ความรู้ภาคทฤษฎีกับภาคปฏิบัติมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ร้อยละ 70 (21 คน) รองลงมาอยู่ในระดับมาก ร้อยละ 30 (9 คน) และกิจกรรมการฝึกอบรมในครั้งนี้ เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้และการกระตุ้นจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกอยู่ในระดับมากที่สุด ร้อยละ 86.7 (26 คน) รองลงมาอยู่ในระดับมาก ร้อยละ 13.3 (4 คน)

นอกจากนี้ ผู้ดูแลเด็กได้แสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการฝึกอบรมดังนี้

1. ด้านสาระการฝึกอบรม ผู้ดูแลเด็กมีความคิดเห็นว่า การฝึกอบรมในครั้งนี้เป็นการฝึกอบรมที่ดี เนื้อหามีประโยชน์และมีคุณค่าต่อตนเอง และสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับเด็กในชั้นเรียนได้ ดังตัวอย่างความคิดเห็นนี้

“ความรู้ที่ได้รับสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการทำงานได้เป็นอย่างดีและใช้ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของตนเมื่อแสดงออกกับเด็ก”

“ได้แนวทางปฏิบัติ ข้อเตือนใจที่ดี การมีจิตเมตตา การมีวาจาที่ดี ต้องการให้มีการอบรมแบบนี้อีก”

“มีความพึงพอใจการฝึกอบรมหัวข้อแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และหลักการคิดแบบใฝ่สัมฤทธิ์ 12 ขั้น”

“ได้ทักษะการคิดวิเคราะห์ การใช้คำพูดกับเด็ก”

“สิ่งที่ได้รับจากการฝึกอบรมสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้จริง เป็นสิ่งที่ดีที่ผู้สอนควรจะมี”

“การฝึกอบรมครั้งนี้ช่วยกระตุ้นจิตสำนึกของตนเองที่ได้ลืมเลือนไป”

“ความรู้สึกของฉันหลังจากที่เรียนรู้แล้ว จะไม่ย่อท้อต่องานที่ทำอยู่ จะทำให้สำเร็จบรรลุเป้าหมายให้จงได้ จะส่งเสริมพัฒนาการของเด็กให้เกิดการพัฒนาอย่างเหมาะสมตามวัย อย่างเต็มศักยภาพ เพื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพที่สังคมและประเทศต้องการ”

2. ด้านกิจกรรมการฝึกอบรม ผู้ดูแลเด็กมีความคิดเห็นว่า กิจกรรมการฝึกอบรมเป็นกิจกรรมที่ทำให้เกิดความรู้ ผู้รับการฝึกอบรมมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม ได้รับความสนุกสนาน ดังตัวอย่างความคิดเห็นนี้

“กิจกรรมได้เปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรม ได้แสดงความคิดเห็น”

“กิจกรรมทำให้ได้ย้อนมองการกระทำที่ผ่านมา ทบทวนสิ่งที่ดีและไม่ดี เพื่อจะได้นำไปปฏิบัติ พัฒนาตนเองและสังคมต่อไป”

“ก่อนเข้ารับการฝึกอบรมคาดการณ์จากชื่อเรื่องว่า การอบรมเป็นการบรรยายคงจะน่าเบื่อ แต่เมื่อเข้ารับการอบรมกิจกรรมทำให้เกิดความรู้สึกตื่นตัวตลอดเวลา ได้ใช้ความคิด ไม่ทำให้รู้สึกเบื่อ”

3. ด้านเวลาการฝึกอบรม ผู้ดูแลเด็กมีความคิดเห็นว่า ควรจัดให้มีการอบรมก่อนการเปิดภาคเรียน เพื่อจะได้นำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ได้ทันที

จากการศึกษานำร่อง ผู้วิจัยพบข้อสังเกตที่ควรปรับปรุง ดังนี้

1. การจัดทำและแจกเอกสารประกอบการฝึกอบรมเป็นชุดก่อนเริ่มการฝึกอบรมในแต่ละหน่วย ทำให้ผู้รับการฝึกอบรมขาดความกระตือรือร้นและเกิดความรู้สึกว่าการอบรมมีเนื้อหามาก ใบกิจกรรมต้องใช้ความคิดและเขียน ทำให้ไม่อยากทำ ดังนั้นในการฝึกอบรมจึงควรแจกเอกสารประกอบการฝึกอบรมหรือใบกิจกรรมเฉพาะกิจกรรมที่กำลังทำในขณะนั้น เพื่อช่วยกระตุ้นให้ผู้รับการฝึกอบรมเกิดความต้องการเรียนรู้เพิ่มมากขึ้น

2. กิจกรรมตามแผนการจัดกิจกรรมมีจำนวนมาก การควบคุมเวลาเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ บางกิจกรรมผู้เข้ารับการอบรมใช้เวลาในการทำกิจกรรมมาก ทำให้เวลาในช่วงอื่นต้องปรับเปลี่ยนตาม

3. กิจกรรมการฝึกคิดแบบใฝ่สัมฤทธิ์ ผู้รับการฝึกอบรมมีความความเข้าใจคลาดเคลื่อน ต้องอธิบายและให้คำแนะนำเพิ่มเติม

4. การดำเนินกิจกรรมตามรูปแบบฝึกอบรม TREE ผู้วิจัยพบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรมมากเมื่อถูกกระตุ้นด้วยสิ่งเร้าที่น่าสนใจ ผู้วิจัยจึงเพิ่มสิ่งเร้า มีความหลากหลาย และร่วมกันสะท้อนความคิด แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน พร้อมที่จะนำแนวทางปฏิบัติที่ดีที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมคนอื่นนำเสนอไปทดลองปฏิบัติ ในขณะเดียวกันผู้นำกิจกรรมหรือวิทยากรต้องกระตุ้นให้ผู้รับการฝึกอบรมได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นหรือนำเสนอทุกคน เพื่อทวนสอบความเข้าใจของผู้รับการฝึกอบรมด้วย และต้องทำหน้าที่ช่วยเหลือ ให้คำแนะนำกับผู้เข้ารับการฝึกอบรมอย่างเป็นกัลยาณมิตร เพื่อสร้างความสำเร็จในการเรียนรู้ด้วยตนเองแก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรม

ผลการศึกษาผลการใช้รูปแบบการฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก

การศึกษาผลการใช้รูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลการพัฒนารูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็กที่พัฒนาขึ้น และนำผลการประเมินมาปรับปรุงรูปแบบฝึกอบรมให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาต่อไป โดยทำการศึกษาผลการใช้รูปแบบฝึกอบรมกับผู้ดูแลเด็กระดับปฐมวัยที่ทำหน้าที่ดูแลและปฏิบัติการสอนในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2553 ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี จำนวน 100 คน ระหว่างวันที่ 23-25 พฤศจิกายน 2553 รวมระยะเวลา 3 วัน

ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง

ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่างปรากฏผลดังนี้

กลุ่มทดลอง จำนวน 50 คน เป็นผู้มีอายุ 22- 31 ปี ร้อยละ 22 (11 คน) อายุ 32- 41 ปี ร้อยละ 44 (22 คน) อายุ 42- 51 ปี ร้อยละ 28 (14 คน) อายุ 52- 61 ปี ร้อยละ 6 (3 คน) วุฒิการศึกษาสูงสุด ต่ำกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 30 (15 คน) ปริญญาตรีสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย ร้อยละ 46 (23 คน) สื่อสารมวลชน ศึกษาศาสตร์ ประถมศึกษา แต่ละสาขาวิชา ร้อยละ 4 (2 คน) การประชาสัมพันธ์ เทคโนโลยีการศึกษา การบริหารคอมพิวเตอร์ธุรกิจ รัฐศาสตร์ ศิลปกรรมศาสตร์ แต่ละสาขาวิชา ร้อยละ 2 (1 คน) สูงกว่าปริญญาตรี สาขาวิชาสารสนเทศ ร้อยละ 2 (1 คน) ระดับอายุเด็กที่สอน อายุระหว่าง 3-4 ปี ร้อยละ 60 (30 คน) อายุระหว่าง 4-5 ปี ร้อยละ 18 (9 คน) อายุระหว่าง 5-6 ปี ร้อยละ 12 (6 คน) อายุระหว่าง 2.5-4 ปี ร้อยละ 10 (5 คน) จำนวนเด็กที่สอน 19-25 คน ร้อยละ 36 (18 คน) 26-32 คน ร้อยละ 22 (11 คน) 33-39 คน ร้อยละ 18 (9 คน) 40-47 คน ร้อยละ 10 (5 คน) 48-54 คน ร้อยละ 2 (1 คน) 55 คนขึ้นไป ร้อยละ 12 (6 คน) ประสบการณ์การสอนระดับปฐมวัย 1-5 ปี ร้อยละ 54 (27 คน) 6-10 ปี ร้อยละ 18 (9 คน) 11-15 ปี ร้อยละ 14 (7 คน) 16-20 ปี ร้อยละ 8 (4 คน) 21-25 ปี ร้อยละ 2 (1 คน) 26-30 ปี ร้อยละ 2 (1 คน) 30 ปีขึ้นไป ร้อยละ 2 (1 คน)

กลุ่มควบคุม จำนวน 50 คน เป็นผู้มีอายุ 22- 31 ปี ร้อยละ 32 (16 คน) อายุ 32- 41 ปี ร้อยละ 32 (16 คน) อายุ 42- 51 ปี ร้อยละ 34 (17 คน) อายุ 52- 61 ปี ร้อยละ 2 (1 คน) วุฒิการศึกษาสูงสุด ต่ำกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 28 (14 คน) ปริญญาตรีสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย ร้อยละ 40 (20 คน) บริหารการศึกษา เทคโนโลยีการศึกษา ประถมศึกษา วิทยาศาสตร์ แต่ละสาขาวิชา ร้อยละ 4 (2 คน) ศึกษาศาสตร์ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ คหกรรมศาสตร์ บริหารธุรกิจ การเงิน การธนาคาร การตลาด บรรณารักษ์ แต่ละสาขาวิชา ร้อยละ 2 (1 คน) ระดับอายุเด็กที่สอน อายุระหว่าง 3-4 ปี ร้อยละ 62 (31 คน) อายุระหว่าง 4-5 ปี ร้อยละ 14 (7 คน) อายุระหว่าง 5-6 ปี ร้อยละ 12 (6 คน) อายุระหว่าง 2.5-4 ปี ร้อยละ 12 (6 คน) จำนวนเด็กที่สอน 19-25 คน ร้อยละ 36 (18 คน)

26-32 คน ร้อยละ 44 (22 คน) 33-39 คน ร้อยละ 8 (4 คน) 40-47 คน ร้อยละ 8 (4 คน) 48-54 คน ร้อยละ 2 (1 คน) 55 คนขึ้นไป ร้อยละ 2 (1 คน) ประสบการณ์การสอนระดับปฐมวัย 1-5 ปี ร้อยละ 50 (25 คน) 6-10 ปี ร้อยละ 34 (17 คน) 11-15 ปี ร้อยละ 14 (7 คน) 26-30 ปี ร้อยละ 2 (1 คน)

การทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานข้อ 1

ผู้ดูแลเด็กในกลุ่มทดลองภายหลังการฝึกอบรมเป็นผู้ที่มีจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม สำหรับผู้ดูแลเด็กในกลุ่มควบคุมไม่แตกต่างจากก่อนการฝึกอบรม เมื่อวัดผลหลังการฝึกอบรม 1 เดือน

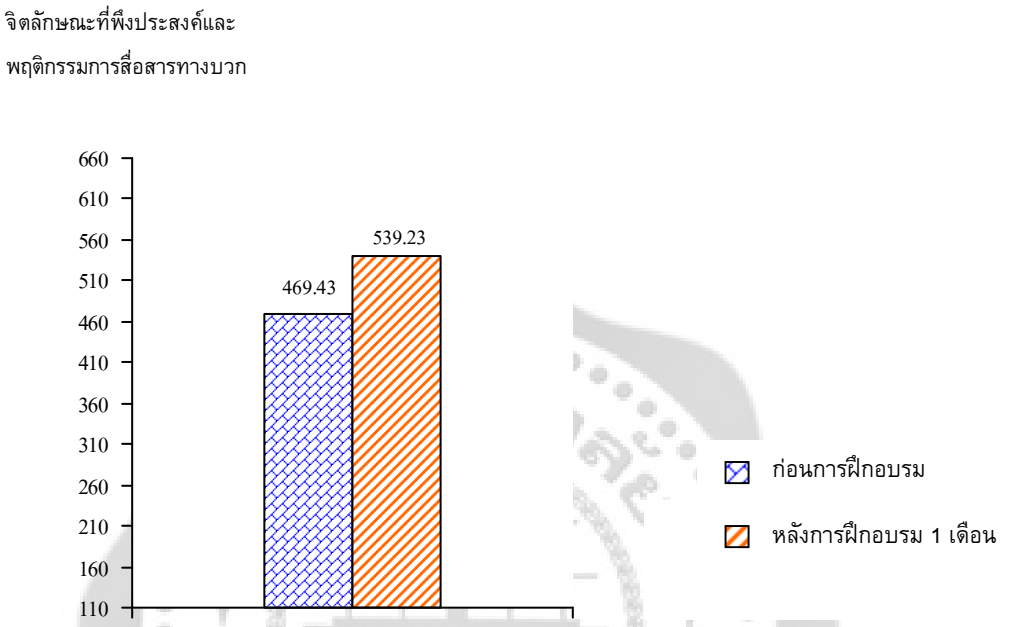
ตาราง 8 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกของผู้ดูแลเด็กกลุ่มทดลอง ก่อนและหลังการฝึกอบรม 1 เดือน

ตัวแปรตาม	การทดสอบ	n	$\bar{X}$	S.D.	t	p
แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์	ก่อน	50	57.46	6.83	3.11**	0.003
	หลัง	50	61.30	5.79		
ลักษณะมุ่งอนาคต	ก่อน	50	114.24	10.70	3.33**	0.002
ควบคุมตน	หลัง	50	122.70	13.84		
ความเชื่ออำนาจในตน	ก่อน	50	67.90	10.22	3.02*	0.004
	หลัง	50	74.16	10.21		
ทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสาร	ก่อน	50	162.94	14.97	2.93**	0.005
ทางบวก	หลัง	50	171.64	15.23		
พฤติกรรมการสื่อสาร	ก่อน	50	111.44	12.17	5.57**	0.000
ทางบวก	หลัง	50	124.50	14.19		
การสื่อสารด้วยการใช้	ก่อน	50	7.10	2.00	6.31**	0.000
ถ้อยคำทางบวก	หลัง	50	9.38	1.68		
จิตลักษณะที่พึงประสงค์	ก่อน	50	513.98	40.89	4.49**	0.000
และพฤติกรรมการสื่อสาร	หลัง	50	554.30	50.12		
ทางบวกโดยรวม						

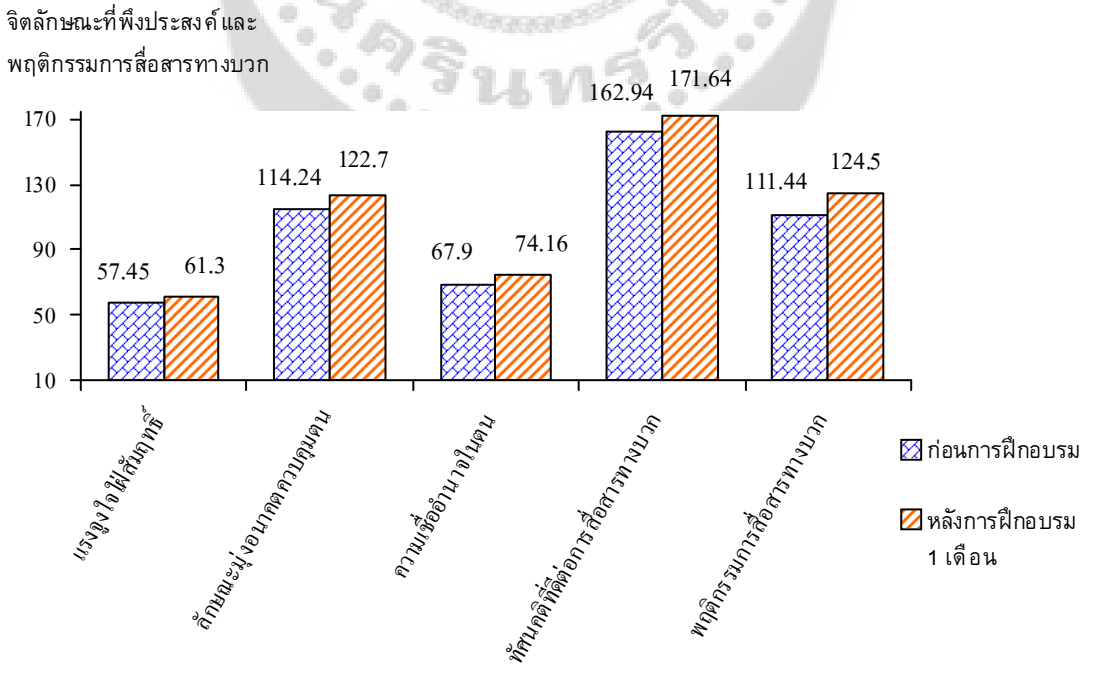
**มีนัยสำคัญที่ระดับ .01

* มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

จากตาราง 8 พบว่า จิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกโดยรวม และการสื่อสารด้วยการใช้ถ้อยคำทางบวกของผู้ดูแลเด็กกลุ่มทดลอง ภายหลังการฝึกอบรม 1 เดือน สูงกว่าก่อนได้รับการฝึกอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สำหรับความเชื่ออำนาจในตนสูงกว่าก่อนได้รับการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจน ผู้วิจัยจึงแสดงผลการวิเคราะห์ดังภาพ



ภาพประกอบ 13 กราฟแสดงความแตกต่างของจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกของผู้ดูแลเด็กในกลุ่มทดลอง ก่อนและหลังการฝึกอบรม 1 เดือน โดยรวม

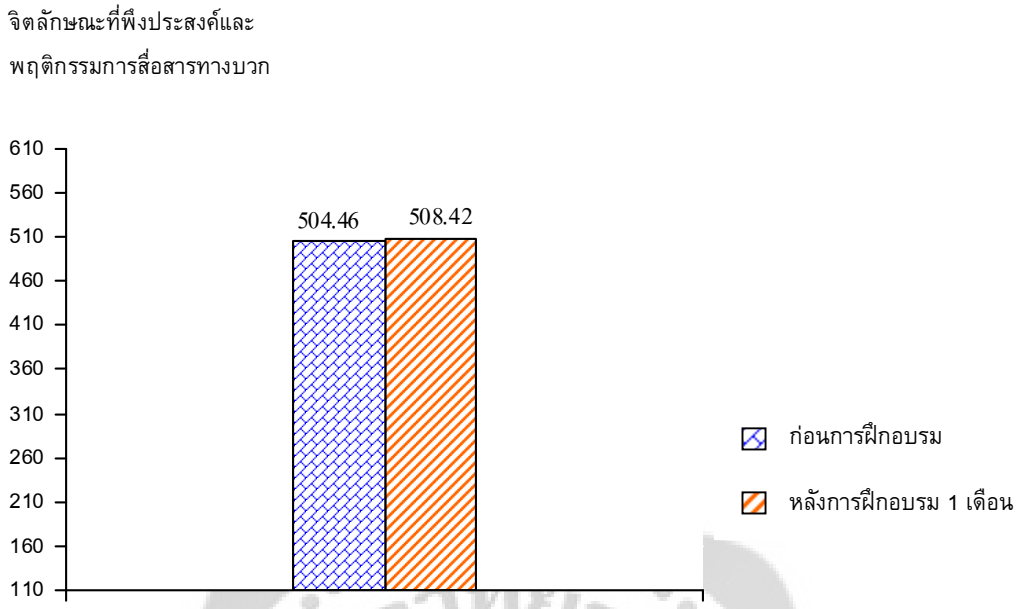


ภาพประกอบ 14 กราฟแสดงความแตกต่างของจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกของผู้ดูแลเด็กในกลุ่มทดลอง ก่อนและหลังการฝึกอบรม 1 เดือน รายด้าน

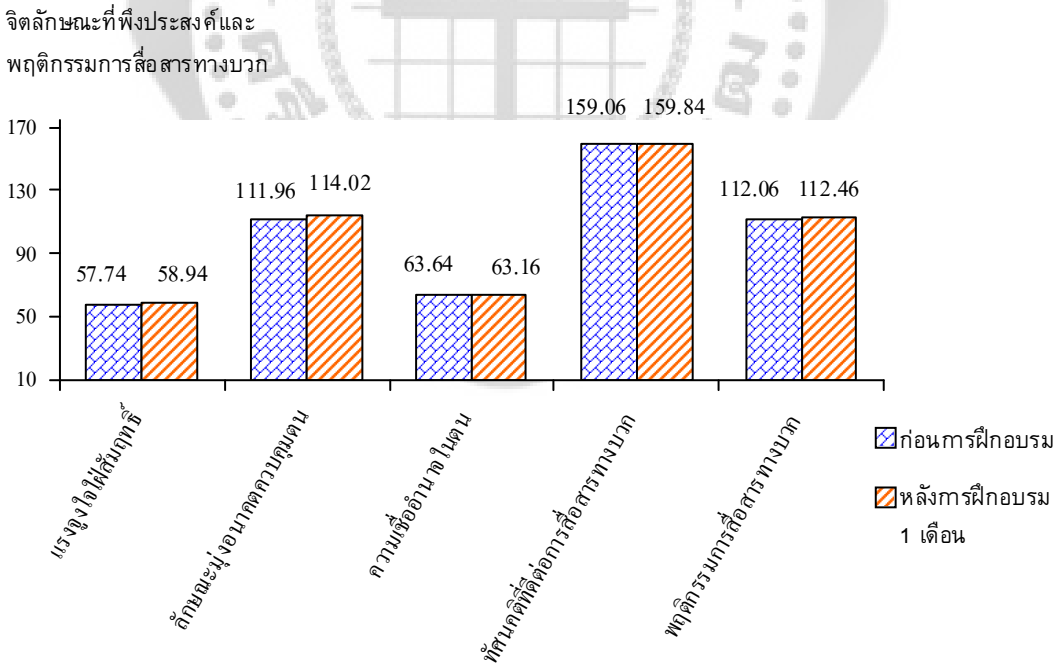
ตาราง 9 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกของผู้ดูแลเด็กกลุ่มควบคุม ก่อนและหลังการฝึกอบรม 1 เดือน

ตัวแปรตาม	การทดสอบ	n	$\bar{X}$	S.D.	t	p
แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์	ก่อน	50	57.74	6.46	0.99	0.327
	หลัง	50	58.94	7.24		
ลักษณะมุ่งอนาคต	ก่อน	50	111.96	11.56	0.76	0.449
ควบคุมตน	หลัง	50	114.02	15.17		
ความเชื่ออำนาจในตน	ก่อน	50	63.64	11.18	0.22	0.828
	หลัง	50	63.16	12.29		
ทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสาร	ก่อน	50	159.06	15.39	0.24	0.814
ทางบวก	หลัง	50	159.84	17.53		
พฤติกรรมการสื่อสาร	ก่อน	50	112.06	11.89	0.17	0.864
ทางบวก	หลัง	50	112.46	13.52		
การสื่อสารด้วยการใช้	ก่อน	50	7.30	1.50	0.12	0.909
ถ้อยคำทางบวก	หลัง	50	7.26	1.78		
จิตลักษณะที่พึงประสงค์	ก่อน	50	504.46	44.04	0.44	0.660
และพฤติกรรมการสื่อสาร	หลัง	50	508.42	53.33		
ทางบวกโดยรวม						

จากตาราง 9 พบว่า จิตลักษณะและพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกโดยรวม และการสื่อสารด้วยการใช้ถ้อยคำทางบวกของผู้ดูแลเด็กกลุ่มควบคุม ภายหลังการฝึกอบรม 1 เดือน ไม่แตกต่างจากก่อนได้รับการฝึกอบรม และเพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจน ผู้วิจัยจึงแสดงผลการวิเคราะห์ดังภาพ



ภาพประกอบ 15 กราฟแสดงความแตกต่างของจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกของผู้ดูแลเด็กในกลุ่มควบคุม ก่อนและหลังการฝึกอบรม 1 เดือน โดยรวม



ภาพประกอบ 16 กราฟแสดงความแตกต่างของจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกของผู้ดูแลเด็กในกลุ่มควบคุม ก่อนและหลังการฝึกอบรม 1 เดือน รายด้าน

ดังนั้น สรุปได้ว่า ผู้ดูแลเด็กกลุ่มทดลอง ภายหลังจากได้รับการฝึกอบรมด้วยรูปแบบฝึกอบรม TREE เมื่อวัดผลหลังการฝึกอบรม 1 เดือน เป็นผู้มีจิตลักษณะที่พึงประสงค์ทุกด้าน มี

พฤติกรรมการสื่อสารทางบวก และมีการสื่อสารด้วยการใช้ถ้อยคำทางบวกสูงกว่าก่อนได้รับการฝึกอบรม สำหรับผู้ดูแลเด็กกลุ่มควบคุม ที่ไม่ได้รับการฝึกอบรมด้วยรูปแบบฝึกอบรม TREE ก่อนและหลังการฝึกอบรม 1 เดือน เป็นผู้มีจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกและการสื่อสารด้วยการใช้ถ้อยคำทางบวกไม่แตกต่างกัน เป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้ในข้อ 1 ที่ว่า ผู้ดูแลเด็กในกลุ่มทดลองภายหลังการฝึกอบรมเป็นผู้ที่มีจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม สำหรับผู้ดูแลเด็กในกลุ่มควบคุมไม่แตกต่างจากก่อนการฝึกอบรม เมื่อวัดผลหลังการฝึกอบรม 1 เดือน

สมมติฐานข้อ 2

ผู้ดูแลเด็กในกลุ่มทดลองเป็นผู้ที่มีจิตลักษณะที่พึงประสงค์สูงกว่ากลุ่มควบคุม เมื่อวัดผลหลังการฝึกอบรมทันที และมีจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสูงกว่ากลุ่มควบคุม เมื่อวัดผลหลังการฝึกอบรม 1 เดือน

ตาราง 10 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานจิตลักษณะที่พึงประสงค์ด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน ความเชื่ออำนาจในตน ทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสารทางบวกของผู้ดูแลเด็กกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ภายหลังการฝึกอบรมทันที

ตัวแปรตาม	กลุ่ม	n	$\bar{X}$	S.D.	F-univariate	p
แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์	ทดลอง	50	60.22	6.26	4.53*	0.036
	ควบคุม	50	57.62	5.94		
ลักษณะมุ่งอนาคต	ทดลอง	50	122.96	12.68	23.89**	0.000
ควบคุมตน	ควบคุม	50	109.84	14.12		
ความเชื่ออำนาจในตน	ทดลอง	50	74.52	10.28	30.09**	0.000
	ควบคุม	50	62.70	11.24		
ทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสาร	ทดลอง	50	168.92	15.58	21.00**	0.000
ทางบวก	ควบคุม	50	155.00	14.79		

Wilks' lambda = 0.75

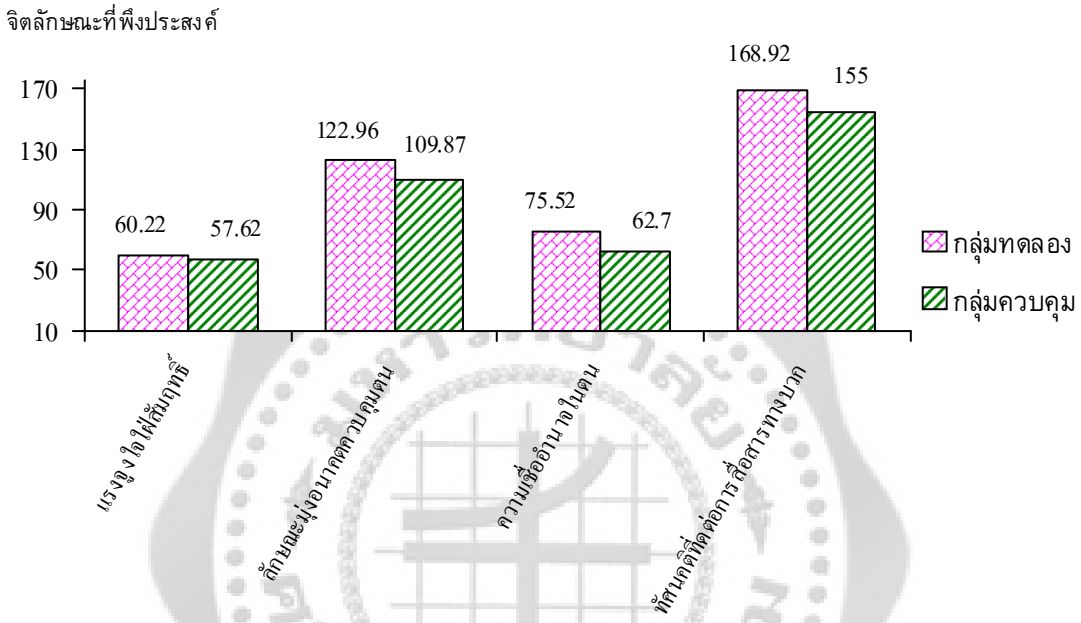
F-Multivariate = 7.96**

p-value = 0.000

** มีนัยสำคัญที่ระดับ .01

* มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

จากตาราง 10 พบว่า ภายหลังการฝึกอบรมทันที ผู้ดูแลเด็กกลุ่มทดลองมีจิตลักษณะที่พึงประสงค์ด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงกว่าผู้ดูแลเด็กกลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สำหรับด้านลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน ความเชื่ออำนาจในตน ทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสารทางบวกของผู้ดูแลเด็กกลุ่มทดลองสูงกว่าผู้ดูแลเด็กกลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจน ผู้วิจัยจึงแสดงผลการวิเคราะห์ดังภาพ



ภาพประกอบ 17 กราฟแสดงความแตกต่างของจิตลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ดูแลเด็กในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ภายหลังฝึกอบรมทันที

ตาราง 11 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกของผู้ดูแลเด็กกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ภายหลังการฝึกอบรม 1 เดือน

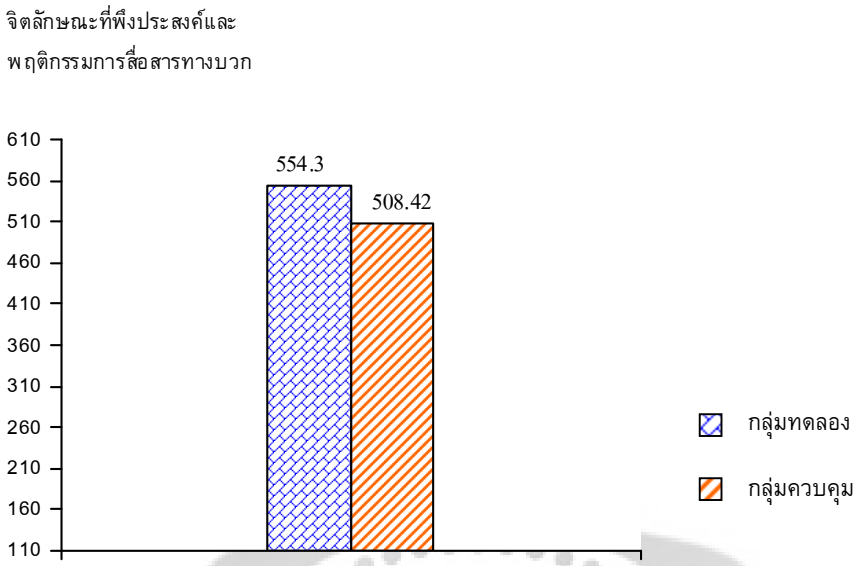
ตัวแปรตาม	กลุ่ม	n	$\bar{X}$	S.D.	F-univariate	p
แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์	ทดลอง	50	61.30	5.79	3.24	0.075
	ควบคุม	50	58.94	7.24		
ลักษณะมุ่งอนาคต	ทดลอง	50	122.70	13.84	8.93**	0.004
ควบคุมตน	ควบคุม	50	114.02	15.17		
ความเชื่ออำนาจในตน	ทดลอง	50	74.16	10.21	30.09**	0.000
	ควบคุม	50	63.16	12.29		

ตาราง 11 (ต่อ)

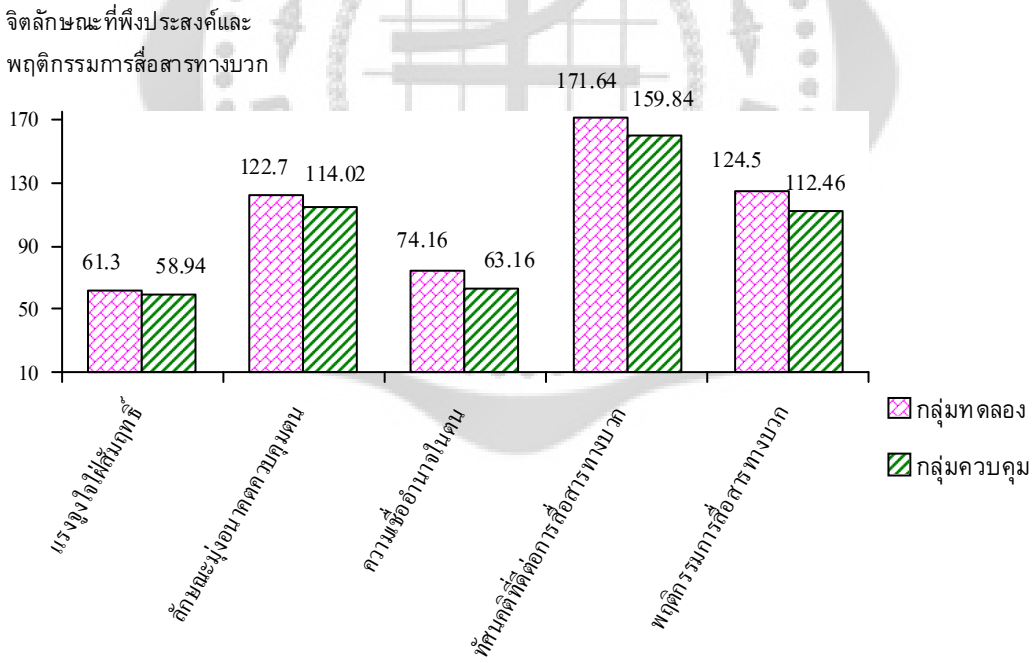
ตัวแปรตาม	กลุ่ม	n	$\bar{X}$	S.D.	F-univariate	p
ทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสารทางบวก	ทดลอง	50	171.64	15.23	12.91**	0.001
	ควบคุม	50	159.84	17.53		
พฤติกรรมการสื่อสารทางบวก	ทดลอง	50	124.50	14.19	18.87**	0.000
	ควบคุม	50	112.46	13.52		
การสื่อสารด้วยการใช้ถ้อยคำทางบวก	ทดลอง	50	9.38	1.68	37.53**	0.000
	ควบคุม	50	7.26	1.78		
จิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกโดยรวม	ทดลอง	50	554.30	50.21	19.62**	0.000
	ควบคุม	50	508.42	53.33		
Wilks' lambda = 0.61						
F-Multivariate = 9.79**						
p-value = 0.000						

** มีนัยสำคัญที่ระดับ .01

จากตาราง 11 พบว่า จิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกโดยรวมของผู้ดูแลเด็กกลุ่มทดลอง ภายหลังการฝึกอบรม 1 เดือน สูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณาจิตลักษณะที่พึงประสงค์ด้านลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน ความเชื่อในอำนาจตน ทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสารทางบวก พฤติกรรมการสื่อสารทางบวก และการสื่อสารด้วยการใช้ถ้อยคำทางบวก สูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 สำหรับด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของผู้ดูแลเด็กกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุมไม่มีความแตกต่างกัน และเพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจน ผู้วิจัยจึงแสดงผลการวิเคราะห์ดังภาพ



ภาพประกอบ 18 กราฟแสดงความแตกต่างของจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกของผู้ดูแลเด็กในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ภายหลังการฝึกอบรม 1 เดือน โดยรวม



ภาพประกอบ 19 กราฟแสดงความแตกต่างของจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกของผู้ดูแลเด็กในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ภายหลังการฝึกอบรม 1 เดือน รายด้าน

ดังนั้น สรุปได้ว่า ภายหลังการฝึกอบรมด้วยรูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวก ผู้ดูแลเด็กกลุ่มทดลองมีจิตลักษณะที่พึงประสงค์ด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน ความเชื่ออำนาจในตน และทัศนคติ

ที่ดีต่อการสื่อสารทางบวกสูงกว่ากลุ่มควบคุม เมื่อวัดผลหลังการฝึกอบรมทันที และผู้ดูแลเด็กกลุ่มทดลองมีจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกทั้งโดยรวมและรายด้านทุกด้านสูงกว่ากลุ่มควบคุม เมื่อวัดผลหลังการฝึกอบรม 1 เดือน เป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้ในข้อ 2 ที่ว่า ผู้ดูแลเด็กในกลุ่มทดลองเป็นผู้ที่มีจิตลักษณะที่พึงประสงค์สูงกว่ากลุ่มควบคุม เมื่อวัดผลหลังการฝึกอบรมทันที และมีจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสูงกว่ากลุ่มควบคุม เมื่อวัดผลหลังการฝึกอบรม 1 เดือน

สมมติฐานข้อ 3

ผู้ดูแลเด็กในกลุ่มทดลองที่มีจิตลักษณะที่พึงประสงค์สูง เป็นผู้ที่มีพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสูง เมื่อวัดผลหลังการฝึกอบรม 1 เดือน

ตาราง 12 การเปรียบเทียบพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกระหว่างกลุ่มที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน ความเชื่ออำนาจในตน ทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสารทางบวกสูงกับต่ำในกลุ่มทดลอง ภายหลังการฝึกอบรม 1 เดือน

ตัวแปรต้น	กลุ่ม	n	$\bar{X}$	S.D.	t	p
แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์	สูง	25	1.72	0.46	3.80**	0.000
	ต่ำ	25	1.24	0.36		
ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน	สูง	27	1.70	0.47	3.84**	0.000
	ต่ำ	23	1.22	0.42		
ความเชื่ออำนาจในตน	สูง	27	1.74	0.45	4.75**	0.000
	ต่ำ	23	1.17	0.39		
ทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสารทางบวก	สูง	24	1.92	0.28	10.72**	0.000
	ต่ำ	26	1.08	0.27		

** มีนัยสำคัญที่ระดับ .01

จากตาราง 12 พบว่า ภายหลังการฝึกอบรม 1 เดือน ผู้ดูแลเด็กในกลุ่มทดลองที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน ความเชื่ออำนาจในตน ทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสารทางบวกสูงเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสูงกว่าผู้ดูแลเด็กที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน ความเชื่ออำนาจในตน ทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสารทางบวกต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้ในข้อ 3 ที่ว่า ผู้ดูแลเด็กในกลุ่มทดลองที่มีจิตลักษณะที่พึงประสงค์สูง เป็นผู้ที่มีพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสูง เมื่อวัดผลหลังการฝึกอบรม 1 เดือน

สรุปแบบประเมินความคิดเห็นเกี่ยวกับการฝึกอบรมของกลุ่มทดลอง

ภายหลังได้รับการฝึกอบรมด้วยรูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวก ผู้ดูแลเด็กกลุ่มทดลอง มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการฝึกอบรมดังนี้ ผู้ดูแลเด็กได้รับความรู้ แนวคิด ทักษะและประสบการณ์ใหม่ๆ จากการอบรมอยู่ในระดับมาก ร้อยละ 50 (25คน) รองลงมาอยู่ในระดับมากที่สุด ร้อยละ 46 (23 คน) มีความคิดเห็นว่า การฝึกอบรมนี้ส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกอยู่ในระดับมากที่สุด ร้อยละ 58 (29 คน) รองลงมาอยู่ในระดับมาก ร้อยละ 42 (21 คน) มีประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานในหน้าที่อยู่ในระดับมากที่สุด ร้อยละ 68 (34 คน) รองลงมาอยู่ในระดับมาก ร้อยละ 24 (12 คน) มีความต้องการนำสิ่งที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปใช้ในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมากที่สุด ร้อยละ 56 (28 คน) รองลงมาอยู่ในระดับมาก ร้อยละ 42 (21 คน) สำหรับสัดส่วนระหว่างการให้ความรู้ภาคทฤษฎีกับภาคปฏิบัติมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ร้อยละ 54 (27คน) รองลงมาอยู่ในระดับมากที่สุด ร้อยละ 32 (16 คน) และกิจกรรมการฝึกอบรมในครั้งนี้ เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้และการกระตุ้นจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกอยู่ในระดับมาก ร้อยละ 52 (26 คน) รองลงมาอยู่ในระดับมากที่สุด ร้อยละ 40 (20 คน)

ผู้ดูแลเด็กได้แสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการฝึกอบรมดังนี้

1. ด้านสาระการฝึกอบรม ผู้ดูแลเด็กมีความคิดเห็นว่า การฝึกอบรมครั้งนี้ได้ทำให้ได้รับความรู้และเป็นประโยชน์มาก และมีความต้องการนำสิ่งที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปประยุกต์ใช้ ดังตัวอย่างความคิดเห็นนี้

“การมีลักษณะการคิดแบบใฝ่สัมฤทธิ์เป็นสิ่งสำคัญ ควรนำประสบการณ์ที่ได้รับจากแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์มาใช้ในการปรับพฤติกรรมเด็ก”

“ได้รับแนวทางในการดำเนินงาน การใช้ชีวิตที่มีจุดมุ่งหมาย มีแบบแผนมากขึ้น และเข้าใจในสิ่งที่ตนเองต้องกระทำ และจะทำอย่างไรให้ดีที่สุด”

“ได้ความรู้ด้านการสื่อสารที่จะไปปฏิบัติกับเด็ก และได้พัฒนาการทำงานของตนเองในอนาคต”

“ทำให้ทราบหลักการในการปรับพฤติกรรมหลายอย่างของตนเอง เพื่อให้ประสบผลสำเร็จได้ และสามารถนำมาปรับใช้กับเด็กได้”

“ต้องปรับปรุงการใช้คำพูด การแสดงกิริยาท่าทาง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของตน เพื่อพัฒนาเด็กให้มีพัฒนาการที่ดีและมีความสุข”

“ตั้งใจจะไปจัดกิจกรรมให้เด็กภายในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ตั้งใจจะทำเอกสารบันทึกแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของเด็ก ตั้งใจจะแก้ไข ส่งเสริมพฤติกรรมเพิ่มเติมให้กับเด็ก ตั้งใจจะเขียนรายงานสื่อสารให้ผู้ปกครองทราบ”

“ทำให้เกิดความเชื่อมั่นมากขึ้น มีแนวทางที่ชัดเจนขึ้นในการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยให้มีคุณภาพ”

“หลังจากได้เรียนรู้เรื่องแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์แล้ว ทำให้เราได้จัดวางขั้นตอนอย่างเป็นระบบก่อนที่จะทำงานให้บรรลุผลสำเร็จ เป็นการช่วยให้งานเสร็จเร็วและไม่ผิดพลาดพร้อมกับบริหารความเสี่ยงก่อนจะลงมือทำงาน การทำงานอย่างเป็นขั้นตอนต้องมีการวางแผน กำหนดเป้าหมายให้ชัดเจน มุ่งมั่นทำอย่างจริงจัง มองเห็นปัญหาและหาทางแก้ไขให้สำเร็จโดยไม่ย่อท้อ เมื่องานสำเร็จลุล่วง เราจะมีพลังทำงานใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมได้”

“ได้รู้จักแนวทางที่ดีๆ ที่จะไปปลูกฝังเด็กให้เป็นคนดีจากจิตใจที่แท้จริง และรู้สึกว่าจากการทำงานที่ผ่านมา เรายังไม่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์เท่าที่ควร แต่จากการอบรมนี้ มีเนื้อหาที่เป็นประโยชน์ สร้างให้เกิดความมุ่งมั่นทั้งกับตนเอง คุณครูและเด็กนักเรียน”

2. ด้านกิจกรรมการฝึกอบรม ผู้ดูแลเด็กมีความคิดเห็นว่า เป็นการฝึกอบรมที่สนุกสนาน เป็นประโยชน์ ไม่น่าเบื่อ และต้องการให้มีการอบรมในลักษณะเช่นนี้อีก ดังตัวอย่างความคิดเห็นนี้

“การฝึกอบรมมีการสอดแทรกเนื้อหาสาระ และความสนุกสนาน ทำให้ไม่น่าเบื่อ”

“กิจกรรมทำให้รู้จักตนเองมากขึ้นและควรปรับปรุง แก้ไขตนเองในเรื่องใด”

“ควรจะมีการการอบรมแบบนี้บ่อยๆ เพื่อกระตุ้นพฤติกรรม”

“การนำเสนอข้อมูลมีหลากหลายรูปแบบทำให้ไม่น่าเบื่อ”

“ต้องการให้นำธรรมะมาสอดแทรกในการอบรมมากยิ่งขึ้น”

“ชอบหัวข้อฝึกอบรมนี้มาก ทำให้ได้ความรู้เพิ่มเติมมากขึ้น บรรยากาศการเรียนรู้อบอุ่นเป็นกันเอง ไม่ทำให้รู้สึกประหม่า รู้สึกอยากเรียนรู้มากยิ่งขึ้น”

จากการศึกษาผลการใช้รูปแบบฝึกอบรม ผู้วิจัยพบข้อสังเกตที่ควรปรับปรุง ดังนี้ เนื้อหาการคิดแบบใฝ่สัมฤทธิ์ จำเป็นต้องเน้นย้ำให้กับผู้ดูแลเด็กในกลุ่มทดลองเช่นเดียวกันกับกลุ่มการศึกษานำร่อง เนื่องจากผู้ดูแลเด็กจะเข้าใจคลาดเคลื่อนเกี่ยวกับการคิดพิจารณาดำเนินการไปสู่เป้าหมาย เป้าหมายที่ต้องการกระทำเป็นสิ่งที่ตนเองต้องการทำให้สำเร็จ ดังนั้นสาเหตุที่จะทำงานให้สำเร็จได้ต้องเป็นสาเหตุภายในหรือภายนอกของตนเองเท่านั้นไม่ใช่ของบุคคลอื่น

ผลการขยายผลการใช้รูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก

การขยายผลการใช้รูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก มีวัตถุประสงค์เพื่อขยายผลการใช้รูปแบบฝึกอบรม TREE ในกลุ่มเป้าหมายอื่นที่ทำงานเกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัย และปรับปรุงการพัฒนารูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาต่อไป โดยทำการขยายผลการใช้รูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกกับครูที่ปฏิบัติการสอนระดับปฐมวัย ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2533 ของโรงเรียนบริบูรณ์ศิลป์รังสิต จังหวัดปทุมธานี สังกัดคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จำนวน 21 คน ระหว่างวันที่ 10-13 ธันวาคม 2553 รวมระยะเวลา 3 วัน ดังผลที่แสดงในตาราง 13-15

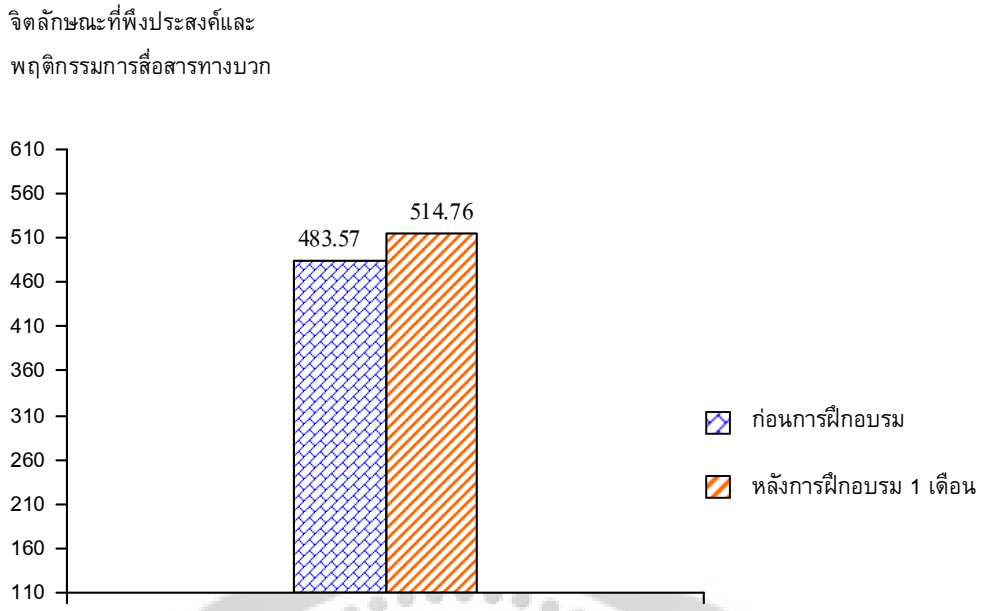
ตาราง 13 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกของครูปฐมวัยกลุ่มขยายผล ก่อนและหลังการฝึกอบรม 1 เดือน

ตัวแปรตาม	การทดสอบ	n	$\bar{X}$	S.D.	t	p
แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์	ก่อน	21	54.57	6.34	2.54*	0.019
	หลัง	21	58.57	6.50		
ลักษณะมุ่งอนาคต	ก่อน	21	109.10	11.00	3.33**	0.003
ควบคุมตน	หลัง	21	118.38	14.87		
ความเชื่ออำนาจในตน	ก่อน	21	62.10	9.93	2.62*	0.016
	หลัง	21	67.00	12.94		
ทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสาร	ก่อน	21	152.95	12.38	2.92**	0.009
ทางบวก	หลัง	21	161.05	19.36		
พฤติกรรมการสื่อสาร	ก่อน	21	104.86	10.87	2.37*	0.028
ทางบวก	หลัง	21	110.14	15.68		
การสื่อสารด้วยการใช้	ก่อน	21	6.71	1.98	5.97**	0.000
ถ้อยคำทางบวก	หลัง	21	9.33	0.91		
จิตลักษณะที่พึงประสงค์	ก่อน	21	483.57	36.90	3.79**	0.001
และพฤติกรรมการสื่อสาร	หลัง	21	514.76	61.08		
ทางบวกโดยรวม						

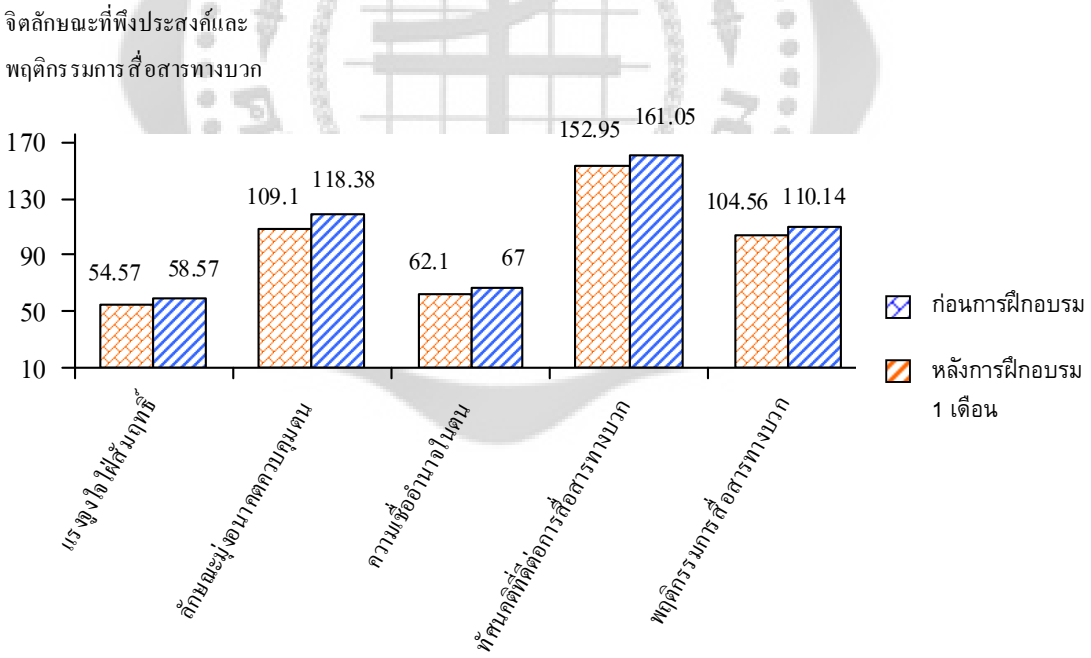
** มีนัยสำคัญที่ระดับ .01

* มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

จากตาราง 13 ภายหลังการฝึกอบรม 1 เดือน ครูปฐมวัยกลุ่มขยายผลเป็นผู้มีจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกโดยรวมสูงกว่าก่อนได้รับการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า จิตลักษณะที่พึงประสงค์ด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ความเชื่ออำนาจในตน และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสูงกว่าก่อนได้รับการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 สำหรับด้านลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน ทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสารทางบวก และการสื่อสารด้วยการใช้ถ้อยคำทางบวก สูงกว่าก่อนได้รับการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 และเพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจน ผู้วิจัยจึงแสดงผลการวิเคราะห์ดังภาพ



ภาพประกอบ 20 กราฟแสดงความแตกต่างของจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกของครูปฐมวัยในกลุ่มขยายผล ก่อนและหลังการฝึกอบรม 1 เดือน โดยรวม



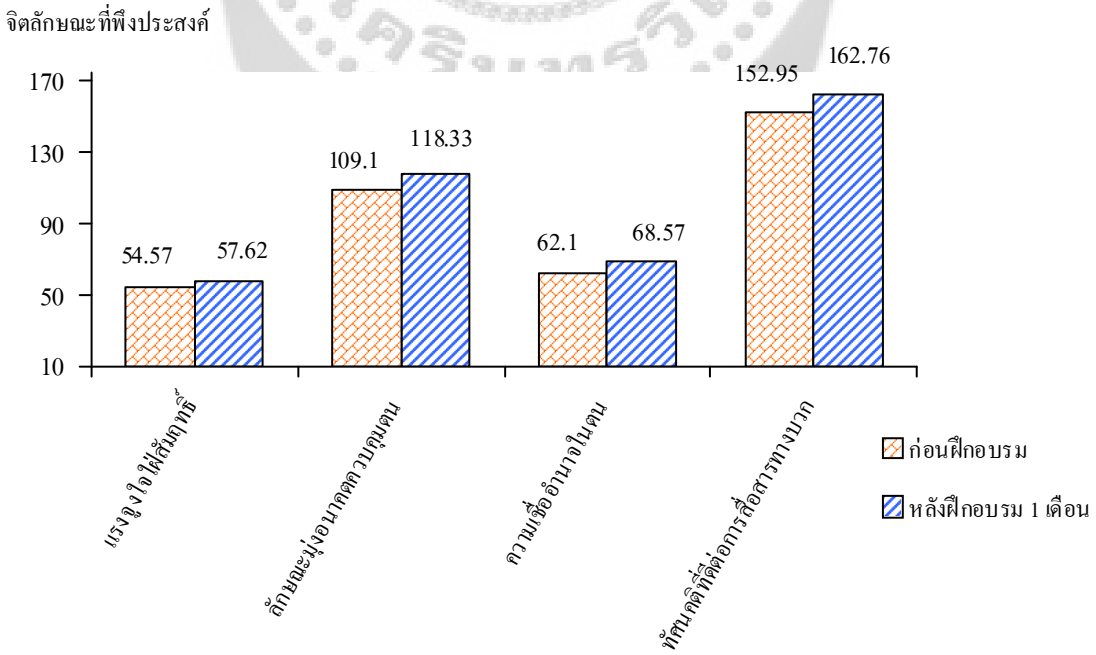
ภาพประกอบ 21 กราฟแสดงความแตกต่างของจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกของครูปฐมวัยในกลุ่มขยายผล ก่อนและหลังการฝึกอบรม 1 เดือน รายด้าน

ตาราง 14 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานจิตลักษณะที่พึงประสงค์ของครูปฐมวัย กลุ่มขยายผล ก่อนและหลังการฝึกอบรมทันที

ตัวแปรตาม	การทดสอบ	n	$\bar{X}$	S.D.	t	p
แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์	ก่อน	21	54.57	6.34	2.19*	0.041
	หลัง	21	57.62	5.54		
ลักษณะมุ่งอนาคต	ก่อน	21	109.10	11.00	2.66*	0.015
ควบคุมตน	หลัง	21	118.33	15.13		
ความเชื่ออำนาจในตน	ก่อน	21	62.10	9.93	2.21*	0.039
	หลัง	21	68.57	13.40		
ทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสาร	ก่อน	21	152.95	12.38	2.15*	0.044
ทางบวก	หลัง	21	162.76	19.09		

* มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

จากตาราง 14 พบว่า ครูปฐมวัยในกลุ่มขยายผล ภายหลังการฝึกอบรมทันที มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน ความเชื่ออำนาจในตน ทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสารทางบวกสูงกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจน ผู้วิจัยจึงแสดงผลการวิเคราะห์ดังภาพ



ภาพประกอบ 22 กราฟแสดงความแตกต่างของจิตลักษณะที่พึงประสงค์ของครูปฐมวัยในกลุ่มขยายผล ก่อนและหลังการฝึกอบรมทันที รายด้าน

ตาราง 15 การเปรียบเทียบพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกระหว่างกลุ่มที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน ความเชื่ออำนาจในตน ทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสารทางบวกสูงกับต่ำในกลุ่มขยายผล ภายหลังการฝึกอบรม 1 เดือน

ตัวแปรต้น	กลุ่ม	n	$\bar{X}$	S.D.	t	p
แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์	สูง	11	1.36	0.50	2.14*	0.046
	ต่ำ	10	1.80	0.42		
ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน	สูง	10	1.30	0.48	2.67*	0.015
	ต่ำ	11	1.82	0.40		
ความเชื่ออำนาจในตน	สูง	10	1.20	0.42	4.47**	0.000
	ต่ำ	11	1.91	0.30		
ทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสาร	สูง	8	1.00	0.00	9.32**	0.000
ทางบวก	ต่ำ	13	1.92	0.28		

** มีนัยสำคัญที่ระดับ .01

* มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

จากตาราง 15 ภายหลังการฝึกอบรมไปแล้ว 1 เดือน ครูปฐมวัยในกลุ่มขยายผลที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์และลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนสูง เป็นผู้ที่มีพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสูงกว่าครูปฐมวัยที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์และลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ครูปฐมวัยที่มีความเชื่ออำนาจในตนและทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสารทางบวกสูง เป็นผู้ที่มีพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสูงกว่าครูปฐมวัยที่มีความเชื่ออำนาจในตนและทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสารทางบวกต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เช่นกัน

สรุปแบบประเมินความคิดเห็นเกี่ยวกับการฝึกอบรมของกลุ่มขยายผล

ภายหลังได้รับการฝึกอบรมด้วยรูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวก ครูปฐมวัยกลุ่มขยายผล มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการฝึกอบรมดังนี้ ครูปฐมวัยได้รับความรู้ แนวคิด ทักษะและประสบการณ์ใหม่ ๆ จากการอบรมอยู่ในระดับมาก ร้อยละ 66.7 (14 คน) รองลงมาอยู่ในระดับมากที่สุด ร้อยละ 28.6 (6 คน) มีความคิดเห็นว่า การฝึกอบรมครั้งนี้ส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกอยู่ในระดับมากที่สุด ร้อยละ 57.1 (12 คน) รองลงมาอยู่ในระดับมาก ร้อยละ 38.1 (8 คน) มีประโยชน์ต่อการปฏิบัติ งานในหน้าที่อยู่ในระดับมากที่สุด ร้อยละ 61.9 (13 คน) รองลงมาอยู่ในระดับมาก ร้อยละ 33.3 (7 คน) มีความต้องการนำสิ่งที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปใช้ในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมากที่สุด ร้อยละ 52.4 (11 คน) รองลงมาอยู่ในระดับมาก ร้อยละ 42.9 (9 คน) สำหรับสัดส่วนระหว่าง

การให้ความรู้ภาคทฤษฎีกับภาคปฏิบัติมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ร้อยละ 66.7 (14 คน) รองลงมาอยู่ในระดับมากที่สุด ร้อยละ 33.3 (7 คน) และกิจกรรมการฝึกอบรมในครั้งนี้ เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้และการกระตุ้นจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกอยู่ในระดับมาก ร้อยละ 52.4 (11 คน) รองลงมาอยู่ในระดับมากที่สุด ร้อยละ 42.9 (9 คน)

ครูปฐมวัยได้แสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการฝึกอบรมดังนี้

1. ด้านสาระการฝึกอบรม ครูปฐมวัยมีความคิดเห็นว่า การฝึกอบรมนี้ ทำให้ได้รับความรู้และเป็นประโยชน์ต่อตนเอง ต่อการทำงานและเด็กปฐมวัย ดังตัวอย่างความคิดเห็นนี้

“ได้รับความรู้ที่จะนำไปปรับแก้พฤติกรรมของตนเองและของเด็กให้เป็นไปในทิศทางบวก”

“ได้รับความรู้สึกที่ดี มีความมุ่งมั่นมากขึ้น และจะนำความรู้ที่ได้รับจากการอบรมไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับเด็กและหน่วยงานของตนเอง”

“รู้สึกเหมือนได้ส่องกระจก แล้วสะท้อนเห็นตนเอง”

“ต้องนำไปปรับปรุงพฤติกรรมที่ไม่ดีของตนเอง”

“เปลี่ยนความคิดเมื่อได้รับความรู้จากการอบรม”

“รู้สึกดี เข้าใจในตัวเด็กมากขึ้น สิ่งใดที่ไม่เคยรู้ก็ได้รับรู้”

“ได้ข้อคิดดี ๆ จากการอบรมทั้งการใช้คำพูดกับเด็กและหน้าที่ของครูที่มีต่อเด็ก”

“ได้ข้อคิดในการระวังคำพูดกับเด็ก”

“สามารถนำความรู้ที่ได้จากการอบรมไปปฏิบัติใช้ในหน้าที่การงานให้ได้มากที่สุด”

“ได้รับความรู้มากขึ้นเกี่ยวกับ การให้กำลังใจเด็ก การใช้คำพูดที่เหมาะสมกับเด็ก การมีปฏิสัมพันธ์กับเด็ก”

“เกิดความประทับใจในคำพูดที่อบอุ่นซึ่งจะนำไปปรับใช้กับเด็ก ทำให้เด็กเกิดความอ่อนโยน เป็นอนาคตที่ดีของชาติ และเชื่อในการทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว”

“ได้ข้อคิดที่ว่า ทุกอย่างมีเหตุและผลเสมอ ใครทำอย่างไรก็จะได้รับผลเช่นนั้น ผลซึ่งเกิดจากการกระทำของตนเอง คือ ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เชื่อมั่นในสิ่งที่ทำ ทำในสิ่งที่เชื่อ พยายามตั้งเป้าหมายให้กับชีวิตอย่างมีเหตุและผลไปควบคู่กัน ทำทุกอย่างเพื่อบรรลุเป้าหมายด้วยความพยายามและตั้งใจ ถ้าเราอยากให้อนาคตของเราเจอแต่สิ่งดี ๆ เราต้องทำปัจจุบันหรือทำทุกวันให้ดีที่สุด พฤติกรรมที่ดีจะเริ่มจากการปลูกฝังสิ่งที่ดีด้วยเช่นกัน”

2. ด้านกิจกรรมการฝึกอบรม ครูปฐมวัยมีความคิดเห็นว่า ควรมีการฝึกอบรมในลักษณะนี้อีก และควรเพิ่มเวลาในการอบรมมากขึ้น ดังตัวอย่างความคิดเห็นนี้

“ควรจัดให้มีการฝึกอบรมประเภทนี้อย่างสม่ำเสมอ”

“ควรเพิ่มระยะเวลาในการฝึกอบรม เพราะที่จัดมีเวลาน้อยเกินไป”

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนการดำเนินการวิจัย การพัฒนารูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็กที่

กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ภายหลังการฝึกอบรมด้วยรูปแบบ TREE ผู้ดูแลเด็กในกลุ่มการศึกษานำร่องและกลุ่มทดลอง และครูปฐมวัยในกลุ่มขยายผล มีจิตลักษณะที่พึงประสงค์และมีพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกเพิ่มมากขึ้นกว่าก่อนการทดลอง ขณะเดียวกันผู้ที่มีจิตลักษณะที่พึงประสงค์สูงจะมีพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสูงด้วย นอกจากนี้ผู้ดูแลเด็กและครูปฐมวัยมีความต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงวิธีการสื่อสารของตนเองด้วย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“ฉันจะไม่เรียกชื่อน้องมิ้นว่า หญิงหลอดอีก และจะดูแลให้ดื่มนมมากๆ รับประทานอาหารที่ดีมีประโยชน์ เพื่อให้ร่างกายของเด็กเติบโตเหมาะกับวัย ฉันจะให้เพื่อนร่วมงานคอยเตือนและจะระมัดระวังตนเองเกี่ยวกับการเรียกชื่อเด็ก”

“ฉันจะใช้คำพูดที่ดีที่ไพเราะกับเด็ก รวมถึงการแสดงท่าทางอ่อนโยนกับเด็กให้มากขึ้นกว่าเดิม เพื่อให้เด็กๆ ไว้วางใจและอยากมาโรงเรียน ฉันจะใช้ความตั้งใจและความรักเด็กๆ เพื่อเตือนตนเองในการยับยั้งการสื่อสารทางลบ”

“ฉันจะพูดจาไพเราะขึ้น จะไม่พูดทำร้ายจิตใจเด็ก”

“ฉันต้องการลดการพูดที่เสียงดังให้น้อยลง ฉันต้องทำได้ ถ้าทำได้เด็กก็จะลดความกลัวให้น้อยลง”

“ฉันจะใช้คำพูดกับเด็กๆ ด้วยคำพูดที่สุภาพมีครับ ค่ะ กับเด็กทุกคน จะไม่แสดงอารมณ์โกรธให้กับเด็กๆ เห็น จะรักและแสดงความรักกับเด็กให้ครบทุกคน จะรับฟังคำพูดของเด็กๆ ทุกคน จะไม่ใช้อาวุธหรือสิ่งของมาทำโทษเด็กๆ ของเรา”

ตัวอย่างการสร้างสรรค์ถ้อยคำทางบวกแทนถ้อยคำทางลบของผู้ดูแลเด็กและครูปฐมวัย

“เด็กๆ ขา พูดคุยกันได้นะค่ะ แต่ลองกระซิบสิค่ะ แทน เงียบๆ กันหน่อยสิ”

“เด็กๆ ค่ะ หนูเงียบสักครู่ซิค่ะ เห็นไหมค่ะว่า เวลาที่หนูเงียบ หนูรู้สึกดีไหมค่ะ แทน เมื่อไหร่จะหยุดพูดกันเสียที”

“ไม่เป็นไรค่ะ เดี๋ยวไปเอาผ้ามาทำความสะอาดนะคะ คราวหน้าต้องระวังมากกว่านี้นะคะ แทน ซุ่มซ่ามจัง ทำพื้นเลอะหมดแล้ว”

“คุณครูจะอยู่เป็นเพื่อนหนูนะคะ หนูร้องไห้เพราะเสียใจใช่ไหมคะ แทน เป็นพี่อนุบาล 2 แล้ว ถ้ายังร้องไห้อายน้องอนุบาล 1 ไหมค่ะ”

“เวลาจับหนังสือ จับแบบนี้นะคะ หนังสือจะได้อยู่กับเรานานๆ แทนบอกตั้งหลายหนแล้วว่าอย่าจับหนังสือแบบนี้ หนังสือพังหมด”

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า รูปแบบฝึกอบรม TREE นี้เป็นรูปแบบฝึกอบรมที่มีคุณภาพสามารถนำมาใช้เป็นรูปแบบฝึกอบรมเพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกของบุคลากรทางการศึกษาปฐมวัยได้

บทที่ 5
สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการพัฒนารูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก ดำเนินการโดยใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) สาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

ความมุ่งหมายของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายคือ การพัฒนารูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก โดยมีความมุ่งหมายเฉพาะ เพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบฝึกอบรม TREE ดังนี้

1. เพื่อเปรียบเทียบจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกของผู้ดูแลเด็กในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ระหว่างก่อนการฝึกอบรมและภายหลังการฝึกอบรมแล้ว 1 เดือน
2. เพื่อเปรียบเทียบจิตลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ดูแลเด็ก ระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม เมื่อวัดผลหลังการฝึกอบรมทันที
3. เพื่อเปรียบเทียบจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกของผู้ดูแลเด็ก ระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม เมื่อวัดผลหลังการฝึกอบรม 1 เดือน
4. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกของผู้ดูแลเด็กในกลุ่มทดลอง ระหว่างกลุ่มที่มีจิตลักษณะที่พึงประสงค์สูงกับต่ำ เมื่อวัดผลหลังการฝึกอบรม 1 เดือน

ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย

การพัฒนารูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็กในครั้งนี้ จัดแบ่งการดำเนินงานวิจัยออกเป็น 3 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 การสร้างรูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก

การดำเนินงานในระยะนี้เป็นการศึกษาและวิเคราะห์ สังเคราะห์เอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม มโนทัศน์ของการฝึกอบรม หลักการพัฒนาจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวก การออกแบบและการพัฒนารูปแบบ แนวคิดในการจัดกิจกรรม การวัดและประเมินผลทางการศึกษา ผลของการศึกษานำมาประมวลเป็นกรอบแนวคิดและพัฒนาโครงร่างรูปแบบฝึกอบรม สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ตรวจสอบและประเมินคุณภาพรูปแบบฝึกอบรมและเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย โดยขอความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญด้านจิตลักษณะ การศึกษาปฐมวัยและการวัดประเมินผล รวมทั้งการตรวจสอบ

คุณภาพรูปแบบด้วยวิธีการทางสถิติ ทำให้ได้รูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็กและเครื่องมือวิจัยที่ใช้ในการวิจัยที่มีความเหมาะสม

ศึกษานำร่องกับผู้ดูแลเด็กที่ทำหน้าที่ดูแลและปฏิบัติการสอน ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2553 ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลเมืองท่าโขลง สังกัดเทศบาลเมืองท่าโขลง จังหวัดปทุมธานี จำนวน 30 คน ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างมากที่สุดด้วยรูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก ระหว่างวันที่ 11-13 ตุลาคม 2553 รวมระยะเวลาในการฝึกอบรม 3 วัน เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบฝึกอบรมไปใช้และปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องที่พบ ทำให้ได้รูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็กที่มีคุณภาพสำหรับนำไปทดลองใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่าง

ระยะที่ 2 การศึกษาผลการใช้รูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก

การดำเนินงานในระยะนี้เป็นการนำรูปแบบฝึกอบรม TREE ไปทดลองใช้กับผู้ดูแลเด็กที่ทำหน้าที่ดูแลและปฏิบัติการสอน ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2553 ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี จำนวน 100 คน ที่ยื่นแสดงความจำนงเข้ารับการอบรมในระหว่างวันที่ 23-25 พฤศจิกายน 2553 รวมระยะเวลาในการฝึกอบรม 3 วัน ในการนี้ได้ดำเนินการสุ่มแบบง่าย (Simple random sampling) เพื่อจัดผู้เข้ารับการอบรมเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มละ 50 คน กำหนดเป็นกลุ่มทดลอง 1 กลุ่ม และกลุ่มควบคุม 1 กลุ่ม กลุ่มทดลองได้รับการฝึกอบรมด้วยรูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก กลุ่มควบคุมได้รับการฝึกอบรมด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ด้านคณิตศาสตร์ของเด็กปฐมวัยและสื่อสร้างสรรค์เพื่อการพัฒนาเด็กปฐมวัย

การดำเนินการใช้แบบแผนการทดลอง Randomized Control Group Pretest - Posttest Design และดำเนินการศึกษาผลการใช้รูปแบบฝึกอบรมด้วยวิธีการทางสถิติ โดยเปรียบเทียบผลคะแนนของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม และผลการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการฝึกอบรมด้วยรูปแบบฝึกอบรม TREE เกี่ยวกับประโยชน์ของการเรียนรู้ที่ได้รับภายหลังจากการฝึกอบรมของกลุ่มทดลอง ผลที่ได้จากการศึกษาวิเคราะห์นำไปปรับปรุงรูปแบบฝึกอบรมให้มีความสมบูรณ์

ระยะที่ 3 การขยายผลการใช้รูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก

การดำเนินงานในระยะนี้เป็นการนำรูปแบบฝึกอบรม TREE ที่ได้รับการปรับปรุงให้มีความสมบูรณ์แล้วไปขยายผลหรือเผยแพร่ในกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะแตกต่างกัน โดยดำเนินการฝึกอบรมให้กับครูปฐมวัยของโรงเรียนบริบูรณ์ศิลป์รังสิต สังกัดคณะกรรมการส่งเสริม

การศึกษาเอกชน ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2553 จำนวน 21 คน ในระหว่างวันที่ 10-12 ธันวาคม 2553 รวมระยะเวลาในการฝึกอบรม 3 วัน เพื่อขยายผลการส่งเสริมให้ครูปฐมวัยเป็นผู้มีจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกและใช้เป็นข้อมูลสนับสนุนคุณภาพรูปแบบฝึกอบรมรวมทั้งนำไปใช้เป็นรูปแบบฝึกอบรมต่อไป เก็บรวบรวมข้อมูลภายหลังเสร็จสิ้นการฝึกอบรม วิเคราะห์และประมวลผลการศึกษา ปรับปรุงแก้ไขรูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกให้มีความสมบูรณ์ เพื่อเป็นประโยชน์ในทางการศึกษามากยิ่งขึ้น

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย 3 ระยะ สรุปได้ดังนี้

ระยะที่ 1 การสร้างรูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก

1. ผลการสร้างรูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก พบว่า รูปแบบฝึกอบรมที่สร้างขึ้นนำมาใช้เป็นรูปแบบฝึกอบรมเพื่อส่งเสริมให้ผู้ดูแลเด็กมีจิตลักษณะที่พึงประสงค์ด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน ความเชื่ออำนาจในตน ทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสารทางบวกได้และก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกทั้งด้านการใช้ถ้อยคำ การใช้ท่าทางและการฟังที่เป็นทักษะพื้นฐานในการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพซึ่งบุคคลจำเป็นต้องเรียนรู้และฝึกหัด โดยในการฝึกอบรมนั้นให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้ของผู้ดูแลเด็กทั้งทางการสังเกต การลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเองหรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ การให้ผู้ดูแลเด็กได้มีโอกาสคิดใคร่ครวญ เชื่อมโยงความรู้ ทบทวน ไตร่ตรองประสบการณ์ ให้โอกาสในการมีปฏิสัมพันธ์ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ วิเคราะห์และเรียนรู้ร่วมกันกับผู้อื่น และเกิดการสรุปความรู้ ประยุกต์ใช้หรือตัดสินใจที่จะกระทำหรือปฏิบัติผ่านกระบวนการหรือขั้นตอนการฝึกอบรม TREE ที่ประกอบด้วยขั้นจุดประกาย (Twinkle: T) ขั้นสะท้อนคิด (Reflection: R) ขั้นแลกเปลี่ยนและเรียนรู้ (Edification: E) และขั้นนำความรู้สู่การปฏิบัติ (Exercise: E)

2. คุณภาพของรูปแบบฝึกอบรมมีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้อยู่ในระดับมาก คือ มีค่าคะแนนความเหมาะสมระหว่าง 4.00-4.80 ทั้งในด้านความเป็นมาและความสำคัญ ความมุ่งหมายของการพัฒนารูปแบบฝึกอบรม แนวคิดและทฤษฎีพื้นฐานของรูปแบบฝึกอบรม กระบวนการหรือขั้นตอนการฝึกอบรม ผลลัพธ์ที่คาดหวังของรูปแบบฝึกอบรม ทั้งนี้ผู้วิจัยได้อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิด ทฤษฎีกับรูปแบบฝึกอบรมเพิ่มเติม เพื่อให้เกิดความชัดเจนตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ ด้านคู่มือการใช้รูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก มีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้อยู่ในระดับมาก คือมีค่าคะแนนความเหมาะสมระหว่าง 3.20-4.60 ทั้งในด้านความมุ่งหมายของการฝึกอบรม บทบาทของ

ผู้นำกิจกรรม บทบาทของผู้เข้าอบรม ระยะเวลาการฝึกอบรม การวัดและประเมินผล แผนการจัดกิจกรรมการฝึกอบรม โดยผู้วิจัยได้ปรับปรุงการเขียนวัตถุประสงค์ รายละเอียดการจัดกิจกรรม ใบกิจกรรมและภาษาที่ใช้ในการอธิบายความให้มีความชัดเจน รวมทั้งปรับเวลาในการจัดกิจกรรมให้เหมาะสมตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ สำหรับเครื่องมือประเมินจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกมีคุณภาพเหมาะสม สามารถที่จะนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้ โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) แต่ละข้อคำถามอยู่ระหว่าง 0.80-1.00 ซึ่งผู้วิจัยได้ปรับปรุงข้อคำถามให้มีความชัดเจนตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

3. ผลการศึกษานำร่อง (Pilot study) กับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษานำร่อง พบว่า ผู้ดูแลเด็กมีจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกเพิ่มสูงขึ้นกว่าก่อนการฝึกอบรมทั้งโดยรวมและรายด้าน ดังนี้

3.1 ภายหลังการฝึกอบรม เมื่อวัดผลหลังการฝึกอบรม 1 เดือน ผู้ดูแลเด็กมีจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกโดยรวมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อเปรียบเทียบรายด้าน ผู้ดูแลเด็กมีความเชื่ออำนาจในตน ทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสารทางบวก และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวก สูงกว่าก่อนการฝึกอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ .05 สำหรับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ในด้านลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน และการสื่อสารด้วยการใช้ถ้อยคำทางบวก ไม่แตกต่างกัน เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนจิตลักษณะทั้ง 4 ด้าน ก่อนและหลังการฝึกอบรมทันที พบว่า ความเชื่ออำนาจในตน ทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสารทางบวก สูงกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ .01 ตามลำดับ สำหรับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน ไม่แตกต่างกัน และการเปรียบเทียบพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกระหว่างกลุ่มที่มีจิตลักษณะที่พึงประสงค์สูงกับต่ำ ภายหลังการฝึกอบรม 1 เดือน พบว่า ผู้ดูแลเด็กที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน ความเชื่ออำนาจในตน ทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสารทางบวกสูง เป็นผู้ที่มีพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสูงกว่ากลุ่มต่ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3.2 ผลการประเมินความคิดเห็นเกี่ยวกับการฝึกอบรม พบว่า ผู้ดูแลเด็กมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการฝึกอบรมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกประเด็น ดังนี้ การได้รับความรู้ แนวคิด ทักษะ และประสบการณ์ใหม่ๆ จากการอบรม การส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวก ประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานในหน้าที่ ความต้องการนำสิ่งที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปใช้ในการปฏิบัติงาน สัดส่วนระหว่างการให้ความรู้ภาคทฤษฎีกับภาคปฏิบัติ กิจกรรมการฝึกอบรมเอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้และการกระตุ้นจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวก

3.3 ภายหลังการศึกษานำร่อง ผู้วิจัยได้ปรับปรุงรูปแบบฝึกอบรม TREE โดยปรับเปลี่ยนการใช้สิ่งเร้าให้มีความหลากหลายมากขึ้น เพื่อช่วยในการกระตุ้นความสนใจของผู้เข้าอบรม และเพิ่มเวลาในขั้นสะท้อนคิด ขั้นแลกเปลี่ยนและเรียนรู้เพิ่มขึ้น เพื่อให้ผู้เข้าอบรมได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น สรุปความรู้ มีแนวทางการปฏิบัติตน ปฏิบัติงานอย่างเหมาะสม

ระยะที่ 2 การศึกษาผลการใช้รูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก

ผลการใช้รูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็กกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลองปรากฏผล ดังนี้

1. ผู้ดูแลเด็กในกลุ่มทดลอง ภายหลังการฝึกอบรม เมื่อวัดผลหลังการฝึกอบรม 1 เดือน เป็นผู้ที่มีจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกโดยรวมและรายด้านทุกด้านสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สำหรับความเชื่ออำนาจในตนสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสำหรับผู้ดูแลเด็กในกลุ่มควบคุมไม่แตกต่างจากก่อนการฝึกอบรม

2. ผู้ดูแลเด็กในกลุ่มทดลอง เมื่อวัดผลหลังการฝึกอบรมทันที เป็นผู้ที่มีจิตลักษณะที่พึงประสงค์สูงกว่ากลุ่มควบคุม โดยด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงกว่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สำหรับด้านลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน ความเชื่ออำนาจในตน ทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสารทางบวกสูงกว่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเมื่อวัดผลหลังการฝึกอบรม 1 เดือน ผู้ดูแลเด็กในกลุ่มทดลองมีจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกโดยรวมสูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน ความเชื่อในอำนาจตน ทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสารทางบวก พฤติกรรมการสื่อสารทางบวกและการสื่อสารด้วยการใช้ถ้อยคำทางบวก สูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 เช่นกัน สำหรับด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของผู้ดูแลเด็กกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุมไม่มีความแตกต่างกัน

3. ภายหลังการฝึกอบรม 1 เดือน ผู้ดูแลเด็กในกลุ่มทดลองที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน ความเชื่ออำนาจในตน ทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสารทางบวกสูงเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสูงกว่ากลุ่มต่ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. ผลการประเมินความคิดเห็นเกี่ยวกับการฝึกอบรม พบว่า ผู้ดูแลเด็กมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการฝึกอบรมในประเด็น การฝึกอบรมครั้งนี้ส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวก ประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานในหน้าที่ ความต้องการนำสิ่งที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปใช้ในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมากที่สุด และด้านการได้รับความรู้ แนวคิด ทักษะและประสบการณ์ใหม่ๆ จากการอบรม สัดส่วนระหว่างการให้ความรู้ภาคทฤษฎีกับภาคปฏิบัติกิจกรรมการฝึกอบรมเอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้และการกระตุ้นจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกอยู่ในระดับมาก และผู้เข้าอบรมแสดงความคิดเห็นที่สะท้อนถึงคุณภาพของรูปแบบฝึกอบรม TREE ดังตัวอย่างความคิดเห็นต่อไปนี้ “การนำเสนอข้อมูลมีหลากหลายรูปแบบทำให้ไม่น่าเบื่อ” “ขณะอบรมจะเกิดความรู้สึกตื่นตัวอยู่ตลอดเวลา” “จากการที่ได้เข้าอบรม ครั้งแรกข้าพเจ้ายังไม่ทราบและไม่เข้าใจหลักการคิดแบบใฝ่สัมฤทธิ์ 12 ขั้น แต่หลังจากที่เข้าอบรม 1 วัน แล้วเริ่มเข้าใจและสามารถคิดได้เป็นขั้น เป็นตอน วิธีการบรรยายและสื่อประกอบการบรรยายที่เหมาะสม

น่าสนใจ ทำให้เข้าใจได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้นและจะนำแนวทางต่างๆ ไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันให้เกิดประโยชน์กับตนเองและเด็กให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้”

ระยะที่ 3 การขยายผลการใช้รูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก

การนำรูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็กไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการขยายผลการใช้รูปแบบฝึกอบรมได้ผลดังนี้

1. ภายหลังการฝึกอบรม 1 เดือน ครูปฐมวัยกลุ่มขยายผล มีจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกโดยรวมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน ทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสารทางบวก และ และการสื่อสารด้วยการใช้ถ้อยคำทางบวกสูงกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สำหรับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ความเชื่ออำนาจในตน และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสูงกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนจิตลักษณะทั้ง 4 ด้าน ก่อนและหลังการฝึกอบรมทันที พบว่า จิตลักษณะทั้ง 4 ด้าน สูงกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และการเปรียบเทียบพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกระหว่างกลุ่มที่มีจิตลักษณะที่พึงประสงค์สูงกับต่ำ ภายหลังการฝึกอบรม 1 เดือน พบว่า ครูปฐมวัยที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนสูง เป็นผู้ที่มีพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสูงกว่ากลุ่มต่ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และครูปฐมวัยที่ความเชื่ออำนาจในตน ทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสารทางบวกสูง เป็นผู้ที่มีพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสูงกว่ากลุ่มต่ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. ผลการประเมินความคิดเห็นเกี่ยวกับการฝึกอบรม พบว่า ครูปฐมวัยมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการฝึกอบรมในประเด็น การฝึกอบรมครั้งนี้ส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวก ประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานในหน้าที่ ความต้องการนำสิ่งที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปใช้ในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมากที่สุด และด้านการได้รับความรู้ แนวคิด ทักษะ และประสบการณ์ใหม่ๆ จากการอบรม สัดส่วนระหว่างการให้ความรู้ภาคทฤษฎีกับภาคปฏิบัติ กิจกรรมการฝึกอบรมเอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้และการกระตุ้นจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกอยู่ในระดับมาก

อภิปรายผลการวิจัย

การพัฒนารูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก มีประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปราย ดังนี้

อภิปรายผลการสร้างรูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก

รูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก มีค่าคะแนนความเหมาะสมระหว่าง 4.00-4.80 รายการประเมินระดับมากที่สุด มีค่าคะแนนความเหมาะสมระหว่าง 4.60-4.80 คือ ความเป็นมาและความสำคัญ ความมุ่งหมายของพัฒนารูปแบบฝึกอบรม รายการประเมินระดับมาก มีค่าคะแนนความเหมาะสม 4.00-4.40 คือ แนวคิดและทฤษฎีพื้นฐานของรูปแบบฝึกอบรม กระบวนการหรือขั้นตอนการฝึกอบรม จิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกของผู้ดูแลเด็ก สำหรับคุณภาพคู่มือการใช้รูปแบบฝึกอบรมด้านความมุ่งหมายของการฝึกอบรม บทบาทของผู้นำกิจกรรม บทบาทของผู้รับการอบรม ระยะเวลาการฝึกอบรม การวัดและประเมินผล แผนการจัดกิจกรรมการฝึกอบรม ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก มีค่าคะแนนความเหมาะสมระหว่าง 3.20-4.60

ผลการวิจัยนี้แสดงว่า รูปแบบฝึกอบรม TREE ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนการฝึกอบรม 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นจุดประกาย (Twinkle: T) ขั้นสะท้อนคิด (Reflection: R) ขั้นแลกเปลี่ยนและเรียนรู้ (Edification: E) และขั้นนำความรู้สู่การปฏิบัติ (Exercise: E) มีความเหมาะสมในการนำไปใช้จัดกิจกรรมการฝึกอบรมเพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็กได้ ทั้งนี้เนื่องมาจากรูปแบบฝึกอบรม TREE สร้างขึ้นบนพื้นฐานของแนวคิด ทฤษฎีที่มีความสอดคล้องกับการเรียนรู้ของบุคคล ดังนี้ ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ ทฤษฎีการเรียนรู้โดยการค้นพบของบรูเนอร์ แนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างความรู้

การสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีดังกล่าวพบว่า ขั้นตอนการฝึกอบรมที่ดีต้องให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เข้าอบรมได้มีโอกาสเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านการสังเกต การลงมือปฏิบัติ การมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม การได้คิดใคร่ครวญจะเกิดการเชื่อมโยงและกลั่นกรองความคิด การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันทำให้เกิดการขยายตัวของความรู้ และการสรุปความรู้เพื่อตรวจสอบ ประมวลความรู้สู่การตัดสินใจกระทำ สอดคล้องกับแนวคิดของเพียเจต์ที่เชื่อว่า การที่บุคคลได้มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ทำให้บุคคลเกิดการหลอมรวมประสบการณ์เดิมกับประสบการณ์ใหม่ทำให้เกิดความสมดุล (Equilibrium) ของโครงสร้างทางสติปัญญา เกิดเป็นความรู้และส่งผลต่อการแสดงพฤติกรรมของบุคคล (Wadsworth. 1996: 14-17) และบูรเนอร์เชื่อว่า ต้องให้ความสำคัญกับกระบวนการคิด กระตุ้นให้บุคคลค้นพบด้วยตนเอง และให้โอกาสในการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมเพื่อการสะสม ประมวลข้อมูลเป็นความรู้ใหม่ (สุรางค์ โค้วตระกูล. 2550: 212-214, 298-299) สำหรับแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมระบุว่า การเรียนรู้ที่เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านจิตสำนึก ทัศนคติ ความตระหนัก ความรู้และทักษะ (วราลักษณ์ ไชยทัพ. 2544: 24) แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างความรู้ ได้เน้นให้บุคคลสร้างความรู้ด้วยตนเอง โดยมีความรู้และประสบการณ์เดิมเป็นฐาน เมื่อบุคคลได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์กับบุคคลอื่นจะช่วยขยายความรู้ เกิดความรู้ใหม่ที่สามารถนำไปใช้ได้ต่อไป (สุวิทย์ มูลคำ; และอรทัย มูลคำ. 2545: 131)

อภิปรายผลการใช้และการขยายผลการใช้รูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก

การศึกษาผลการใช้และการขยายผลการใช้รูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผลการใช้รูปแบบฝึกอบรม TREE ในการฝึกอบรมผู้ดูแลเด็กในกลุ่มทดลองและการฝึกอบรมครูปฐมวัยในกลุ่มขยายผล พบว่า เมื่อเปรียบเทียบผลการฝึกอบรมก่อนและหลังการฝึกอบรม 1 เดือน ผู้ดูแลเด็กในกลุ่มทดลองและครูปฐมวัยในกลุ่มขยายผล มีคะแนนจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกโดยรวมและรายด้านทุกด้านสูงกว่าก่อนการฝึกอบรมเช่นเดียวกัน สำหรับผู้ดูแลเด็กกลุ่มควบคุมที่ไม่ได้รับการฝึกอบรมด้วยรูปแบบฝึกอบรม TREE พบว่า มีคะแนนเฉลี่ยจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกไม่แตกต่างจากก่อนฝึกอบรม สอดคล้องกับสมมติฐานของการวิจัยข้อที่ 1 ในประเด็นที่ว่า ภายหลังการฝึกอบรมด้วยรูปแบบฝึกอบรม TREE นั้น ผู้เข้าอบรมเป็นผู้ที่มีจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม สำหรับผู้เข้าอบรมที่ไม่ได้รับการฝึกอบรมด้วยรูปแบบฝึกอบรม TREE ไม่แตกต่างจากก่อนการฝึกอบรม

2. ผลการใช้รูปแบบฝึกอบรม TREE ในการฝึกอบรมผู้ดูแลเด็กในกลุ่มทดลอง พบว่า เมื่อเปรียบเทียบผลการฝึกอบรมระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม เมื่อวัดผลหลังการฝึกอบรมทันที พบว่า ผู้ดูแลเด็กกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยจิตลักษณะที่พึงประสงค์สูงกว่ากลุ่มควบคุมในทุกด้าน เมื่อวัดผลหลังการฝึกอบรม 1 เดือน พบว่า ผู้ดูแลเด็กกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกโดยรวมสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัย สำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณาด้านลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน ความเชื่อในอำนาจตน ทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสารทางบวก พฤติกรรมการสื่อสารทางบวก และการสื่อสารด้วยการใช้ถ้อยคำทางบวก สูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 สำหรับด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของผู้ดูแลเด็กกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุมไม่มีความแตกต่างกัน สอดคล้องกับสมมติฐานของการวิจัยข้อที่ 2 ในประเด็นที่ว่า ผู้เข้าอบรมที่ได้รับการฝึกอบรมด้วยรูปแบบฝึกอบรม TREE นั้น เป็นผู้ที่มีจิตลักษณะที่พึงประสงค์สูงกว่ากลุ่มควบคุม เมื่อวัดผลหลังการฝึกอบรมทันที และมีจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสูงกว่ากลุ่มควบคุม เมื่อวัดผลหลังการฝึกอบรม 1 เดือน

3. ผลการใช้รูปแบบฝึกอบรม TREE ในการฝึกอบรมครูปฐมวัยในกลุ่มขยายผล พบว่า เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนจิตลักษณะที่พึงประสงค์ก่อนและหลังการฝึกอบรมทันที พบว่า จิตลักษณะที่พึงประสงค์สูงกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการวิจัยที่ปรากฏในข้อ 1, 2 และ 3 นี้ แสดงถึงคุณภาพของรูปแบบฝึกอบรม TREE โดยปัจจัยที่ทำให้รูปแบบฝึกอบรมมีคุณภาพเกิดจากการที่รูปแบบฝึกอบรมได้ให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้ของบุคคล การคิดใคร่ครวญ การมีปฏิสัมพันธ์ การสรุปความรู้ผ่าน

กระบวนการหรือขั้นตอนการฝึกอบรม ขั้นจุดประกาย (T) ซึ่งทำให้ผู้เข้าอบรมได้เรียนรู้ผ่านสิ่งเร้าที่มีความหลากหลาย เช่น กรณีตัวอย่าง รูปภาพ นิทาน เกม เพลง เพื่อกระตุ้นการคิด ทำให้ผู้เข้าอบรมรู้สึกสนุก ร่วมทำกิจกรรมด้วยความตั้งใจ สอดคล้องกับธรรมชาติในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ที่ยอมรับสนใจเรียนรู้เมื่อเชื่อและเห็นว่า การเรียนรู้นั้นช่วยให้ทำงานได้ดีหรือช่วยแก้ปัญหาได้ และการมีโอกาสผสมผสานความรู้ใหม่กับประสบการณ์เดิมที่มีอยู่ ทำให้การเรียนรู้มีความหมายเพิ่มเติมขึ้นอีก (ดวงใจ ศุภสารัมภ์. 2544: ออนไลน์) ดังตัวอย่างความคิดเห็นของผู้เข้าอบรมที่ว่า “รู้สึกเหมือนได้ส่องกระจก แล้วสะท้อนเห็นตนเอง” “กิจกรรมทำให้ได้ย้อนมองการกระทำที่ผ่านมา ทบทวนสิ่งที่ดีและไม่ดี เพื่อจะได้นำไปปฏิบัติ พัฒนาตนเองและสังคมต่อไป” “กิจกรรมทำให้เกิดความรู้สึกตื่นตัวตลอดเวลา ได้ใช้ความคิด ไม่ทำให้รู้สึกเบื่อ” กุลยา ตันติผลาชีวะ (2543: 7-13) อธิบายว่า จุดเริ่มต้นของการเรียนรู้อยู่ที่สิ่งเร้า คุณสมบัติของสิ่งเร้าจะมีผลต่อการรับรู้ของบุคคล สิ่งเร้าที่น่าสนใจมีความหลากหลายจะช่วยผลักดันไปสู่เป้าหมายที่กำหนด สอดคล้องกับงานวิจัยของธณิกานต์ สิริพิเชียร (2545: 89-98) ที่เปรียบเทียบผลของการใช้บทบาทสมมติ เทคนิคแม่แบบและกรณีตัวอย่างเพื่อพัฒนาพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเซนต์คาเบรียล กรุงเทพมหานคร พบว่า นักเรียนมีพฤติกรรมการสื่อสารดีขึ้น หลังจากได้รับการใช้บทบาทสมมติ เทคนิคแม่แบบ และกรณีตัวอย่าง เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่กระตุ้นเร้าให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ ได้พิจารณาถึงสาเหตุ ได้แนวทางในการแก้ปัญหา ได้สังเกตการกระทำของตัวแบบทั้งพฤติกรรมทางบวกและทางลบ

ผู้เข้าอบรมได้มีโอกาสสะท้อนความเข้าใจในสิ่งที่เรียนรู้ในขั้นสะท้อนคิด (R) ด้วยวิธีการที่หลากหลาย เช่น การสนทนา การเล่าเรื่อง การเขียน การตอบคำถาม การแบ่งปันความรู้ความเข้าใจของตนเองกับผู้อื่น รับฟังผู้อื่นอย่างตั้งใจ แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมอย่างสร้างสรรค์ในขั้นแลกเปลี่ยนและเรียนรู้ (E) ซึ่งพระไพศาล วิสาโล (2551: 139) อธิบายว่า บุคคลควรได้มีโอกาสใคร่ครวญประสบการณ์ในตน เพื่อช่วยให้เกิดความรู้ใหม่ สอดคล้องกับความคิดเห็นของกรีนและด๊อบสัน (Greene. 1973; & Dobson. 1993 อ้างอิงจาก นภเนตร ธรรมบวร. 2542: 20-21) ที่เน้นให้เห็นถึงความสำคัญของการคิดทบทวนสิ่งที่ตนปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความตระหนัก ความเข้าใจและมองเห็นทางเลือก สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างความรู้ที่อธิบายว่า การขยายทัศนะของบุคคลให้กว้างขึ้น หรือความเจริญงอกงามในความรู้จะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความคิดเห็นร่วมกันกับผู้อื่น (สุมณฑา พรหมบุญ; และคณะ. 2544: 42; Biggs; & Moore. 1993: 22) ผลของการเรียนรู้จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในบุคคลด้านจิตสำนึก ทัศนคติ ความตระหนัก ความรู้และทักษะ (วราลักษณ์ ไชยทัพ. 2544: 24) สอดคล้องกับงานวิจัยของจรรยา ภูอุดม (2544: 110-112) ที่พบว่า การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้มีแนวโน้มความเปลี่ยนแปลงของพัฒนาการด้านทักษะการรู้คิดที่เป็นไปในทางบวก

ในด้านการฟังผู้อื่นอย่างตั้งใจนั้น วิศิษฐ์ วังวิญญู (2554: ออนไลน์) อธิบายว่า การฟังผู้อื่นอย่างมีคุณภาพ รับฟังผู้อื่นด้วยความเคารพ (Repecting) ก่อให้เกิดบรรยากาศในการเรียนรู้ที่ดี การนำผลกลับมาพูดคุย กลั่นกรองประสบการณ์และหาความหมายร่วมกัน ซึ่งมีการ

สนทนาเป็นกุญแจดอกสำคัญ สามารถช่วยปรับเปลี่ยนมุมมองภายในตนได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ โนแลน (Nolan) (2007: Online) ที่พบว่า การสร้างความสัมพันธ์ด้วยการเคารพซึ่งกันและกัน สนใจเรื่องที่นักเรียนนำเสนอ สื่อสารแบบสนับสนุนทำให้เกิดความภาคภูมิใจ เกิดแรงจูงใจในการทำงานหรือการเรียน และเกิดพฤติกรรมช่วยเหลือกัน ในขั้นนำความรู้สู่การปฏิบัติ (E) ช่วยให้ผู้เข้าอบรมได้ประมวลผลความรู้ที่ตนได้รับ มีแนวทางในการนำสิ่งที่เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ใหม่ ดังตัวอย่างความคิดเห็นของผู้เข้าอบรม “ความรู้ที่ได้รับสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการทำงานและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของตนเมื่อแสดงออกกับเด็ก “ได้แนวทางปฏิบัติ ข้อเตือนใจที่ดี การมีจิตเมตตา การมีวาจาที่ดี” สอดคล้องกับความคิดเห็นของสุวิทย์ มูลคำ; และ อรทัย มูลคำ (2545: 13) ที่กล่าวว่า การตรวจสอบและประเมินความรู้จะช่วยให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจน เพื่อสามารถนำความรู้นั้นไปใช้ในสถานการณ์ต่างๆ ในบริบททางสังคมหรือเสนอแนวทางการใช้ความรู้ใหม่ได้

เมื่อพิจารณาผลลัพธ์ที่คาดหวังจากการใช้รูปแบบฝึกอบรม TREE พบว่า จิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสามารถเพิ่มสูงขึ้นได้ในบุคคล สอดคล้องกับงานวิจัยของพอเพ็ญ ไกรนรา (2545: 145-157) ที่ใช้รูปแบบฝึกอบรมที่เชื่อมโยงรูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ของคอล์ปกับกระบวนการพยาบาล เพื่อเสริมสร้างทักษะความสัมพันธ์ระหว่างพยาบาลกับผู้ใช้บริการสำหรับนักศึกษาพยาบาล ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาพยาบาลกลุ่มทดลองมีคะแนนพฤติกรรมการปฏิบัติด้านทักษะความสัมพันธ์กับผู้ใช้บริการในภาพรวมและทักษะย่อยด้านการรับฟังผู้ใช้บริการมากกว่ากลุ่มควบคุม สอดคล้องกับงานวิจัยของพีรพัฒน์ ถวิลรัตน์ (2547: 24-52) ที่พบว่า กลุ่มครูพี่เลี้ยงเด็กที่เข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาการเสริมสร้างการสื่อสารแบบสอดคล้องเป็นเวลา 4 ครั้ง รวม 15 ชั่วโมง มีคะแนนการสื่อสารแบบสอดคล้องสูงกว่าก่อนการทดลองและมีคะแนนสูงกว่าครูพี่เลี้ยงเด็กที่ไม่ได้เข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาการสื่อสาร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 สำหรับในระยะติดตามผล 3 สัปดาห์ ครูพี่เลี้ยงเด็กที่เข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาการสื่อสาร มีคะแนนการสื่อสารแบบสอดคล้องไม่แตกต่างจากระยะหลังการทดลอง นั่นแสดงให้เห็นว่าโปรแกรมพัฒนาการสื่อสารมีผลต่อการเพิ่มรูปแบบการสื่อสารแบบสอดคล้องในกลุ่มครูพี่เลี้ยงเด็ก โดยโปรแกรมมีวัตถุประสงค์เนื้อหาและกิจกรรมที่สามารถเสริมสร้างความเข้าใจในหลักการสื่อสารแบบสอดคล้อง ทำให้ครูพี่เลี้ยงเกิดความตระหนักรู้ถึงรูปแบบการสื่อสารของตนด้วย

งานวิจัยของสุกัญญา พีระวรรณกุล (2541: 81-84) แสดงผลที่สอดคล้องเช่นเดียวกัน กล่าวคือ การศึกษาผลของการใช้โปรแกรมการฝึกทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคลของเยาวชนชายในสถานสงเคราะห์ที่มีคะแนนสำนึกในคุณค่าตนเองในระดับปานกลางหรือต่ำ เมื่อเข้าร่วมโปรแกรมฝึกทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคลมีผลทำให้เยาวชนชายมีความสำนึกในคุณค่าตนเองเพิ่มขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของสกล เที่ยงแท้; และ สุมิตตรา เจิมพันธ์ (2546: 137-139) ที่พบว่านักเรียนที่ได้รับการฝึกมุ่งอนาคตควบคุมตนและทัศนคติ เป็นผู้มีการมุ่งอนาคตควบคุมตนและทัศนคติสูงกว่าผู้ที่ไม่ได้รับการฝึกเลย และสอดคล้องกับผลการศึกษาประสิทธิผลของการฝึกอบรมทางจิตพฤติกรรมศาสตร์ เพื่อปลูกฝังและพัฒนาพฤติกรรมทันตสุขภาพเด็กนักเรียนประถมศึกษาของ

เมธินี คุปพิทยานันท์ (2546: 279-281) ที่พบว่า การฝึกแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ส่งผลต่อจิตลักษณะแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของนักเรียนโดยตรง และผลหลังการฝึก 1 ปี พบว่า นักเรียนมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนและทัศนคติต่อพฤติกรรมทันตสุขภาพสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับการฝึก

กรณีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของผู้ดูแลเด็กกลุ่มทดลองที่สูงขึ้นกว่ากลุ่มควบคุมแต่ไม่มีความแตกต่างกันนั้น อาจเนื่องมาจาก แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์เป็นจิตลักษณะที่เกิดจากการสะสมประสบการณ์ตั้งแต่วัยเด็ก ทำให้การส่งเสริมแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในผู้ใหญ่ที่มีลักษณะใฝ่สัมฤทธิ์น้อยในช่วงเวลาสั้นๆ กระทำได้ยากกว่าในเด็ก ดังนั้นหากต้องการให้บุคคลในวัยผู้ใหญ่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงแล้วควรเริ่มเสริมสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ตั้งแต่ในช่วงวัยเด็ก เพราะจากการศึกษาพบว่าการอบรมเลี้ยงดูจากบุคคลในครอบครัวตั้งแต่วัยเด็กมีส่วนสำคัญในการพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ โดยมารดาที่เลี้ยงดูเด็กแบบให้พึ่งตนเองเร็วตั้งแต่วัยก่อนเข้าเรียน เช่น ฝึกให้เด็กอาบน้ำ แปรงฟันเอง ตักอาหารเอง แต่งตัวเอง ตั้งแต่อายุ 2-4 ปี จะสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ให้กับเด็กได้ดีที่สุด นอกจากนี้ครอบครัวที่อบรมบุตรแบบประชาธิปไตย ปฏิบัติต่อบุตรด้วยความรัก มีเหตุผล ยอมรับนับถือความคิดเห็นของเด็ก ให้คำแนะนำปรึกษาและร่วมมือตามโอกาสอันควร จะทำให้เด็กมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงกว่าเด็กที่ครอบครัวอบรมแบบเข้มงวด ควบคุมใกล้ชิด หรือแบบปล่อยปละละเลยตามใจ ไม่เอาใจใส่สั่งสอน ไม่สนับสนุนให้คำแนะนำใดๆ (เมธินี คุปพิทยานันท์. 2546: 44; อ้างอิงจาก งามตา วนินทานนท์. 2535: 384-385)

4. ผลการใช้รูปแบบฝึกอบรม TREE ในการฝึกอบรมผู้ดูแลเด็กในกลุ่มทดลองและการฝึกอบรมครูปฐมวัยในกลุ่มขยายผล พบว่า เมื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกระหว่างกลุ่มที่มีจิตลักษณะที่พึงประสงค์สูงกับกลุ่มที่มีจิตลักษณะที่พึงประสงค์ต่ำ ภายหลังการฝึกอบรม 1 เดือน ของผู้ดูแลเด็กในกลุ่มทดลองและครูปฐมวัยในกลุ่มขยายผล พบว่า ในกลุ่มทดลองผู้ดูแลเด็กที่มีจิตลักษณะที่พึงประสงค์สูง เป็นผู้ที่มีพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสูงกว่ากลุ่มผู้ดูแลเด็กที่มีจิตลักษณะที่พึงประสงค์ต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในกลุ่มขยายผล ครูปฐมวัยที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนสูง เป็นผู้ที่มีพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสูงกว่าครูปฐมวัยที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนต่ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และครูปฐมวัยที่ความเชื่ออำนาจในตน ทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสารทางบวกสูง เป็นผู้ที่มีพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสูงกว่าครูปฐมวัยที่ความเชื่ออำนาจในตน ทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสารทางบวกต่ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับสมมติฐานของการวิจัยข้อที่ 3 ในประเด็นที่ว่า ภายหลังการฝึกอบรมด้วยรูปแบบฝึกอบรม TREE นั้น ผู้เข้าอบรมที่มีจิตลักษณะที่พึงประสงค์สูง เป็นผู้ที่มีพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสูง เมื่อวัดผลหลังการฝึกอบรม 1 เดือน

ผลการวิจัยที่ปรากฏในข้อ 4 นี้ แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางจิตใจกับการแสดงพฤติกรรมของบุคคล บุคคลที่มีคะแนนจิตลักษณะสูงจะมีพฤติกรรมที่ดีหรือเหมาะสมสูงตามด้วย ทั้งนี้เนื่องจากจิตลักษณะ (ปัจจัยภายใน) มีความสัมพันธ์กับการเกิดพฤติกรรมของบุคคลและเป็นสาเหตุของพฤติกรรมของคนดี เก่งและมีสุขของคนไทยตามทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม (ดวงเดือน พันธุมนาวิน. 2544: 1-5, 118) สอดคล้องกับงานวิจัยของไอลดา โนพวน (2549: 69) ที่

ได้ทำการศึกษาปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของครูในการอบรมดูแลเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ในโครงการเรียนร่วมของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า เจตคติต่อพฤติกรรมของครูในการอบรมดูแลเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมของครูในการอบรมดูแลเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ สอดคล้องกับงานวิจัยของดุจเดือน พันธุมนาวิน; และอัมพร ม้าคนอง (2549: 245-280) ที่ศึกษาเกี่ยวกับการบูรณาการเชิงสาเหตุด้านสถานการณ์ในโรงเรียนและจิตลักษณะของครูที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการพัฒนานักเรียนในวิชาคณิตศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา พบว่า ครูที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูง หรือมีความเชื่ออำนาจในตนสูงหรือมีลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนมาก เป็นผู้มีพฤติกรรมการพัฒนานักเรียนด้านพฤติกรรมการสอน พฤติกรรมการสนับสนุนทางสังคม และพฤติกรรมการรับนวัตกรรมมากกว่าครูที่มีลักษณะตรงข้าม และสอดคล้องกับงานวิจัยของอภิชาติ วังตระกูล (2550: 110-112) ที่ได้ทำการศึกษาจิตลักษณะและสถานการณ์ของมารดาที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมอบรมเลี้ยงดูบุตรออทิสติก พบว่า มารดาที่มีทัศนคติที่ดีต่อพฤติกรรมอบรมเลี้ยงดูบุตรออทิสติกมาก มีความเชื่ออำนาจในตนในการอบรมเลี้ยงดูบุตรมาก จะมีพฤติกรรมอบรมเลี้ยงดูบุตรออทิสติกมากด้วย นอกจากนี้ พบว่า การฝึกจิตลักษณะด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน ความเชื่ออำนาจในตน มีผลในการเสริมสร้างให้บุคคลมีทัศนคติที่ดีด้วย ทั้งนี้เนื่องจากจิตลักษณะแต่ละด้านจะสร้างเสริมซึ่งกันและกัน และถ้ามีจิตลักษณะมากด้านอยู่ในปริมาณที่สูงจะยิ่งส่งเสริมให้บุคคลนั้นๆ มีพฤติกรรมของคนดีและคนเก่งมากด้วย (เมธินี คุปพิทยานันท์. 2546: 29)

การอภิปรายผลการใช้และการขยายผลการใช้รูปแบบฝึกอบรม TREE ที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นว่า รูปแบบฝึกอบรม TREE เป็นรูปแบบฝึกอบรมที่มีความเหมาะสมในการนำไปใช้ฝึกอบรมบุคลากรทางการศึกษาปฐมวัยเพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกได้

ข้อสังเกตที่ได้จากการวิจัย

1. การฝึกอบรมผู้ดูแลเด็กด้วยรูปแบบฝึกอบรม TREE นี้ พบว่า ผู้ดูแลเด็กมีความพึงพอใจในการเข้ารับการฝึกอบรม ดังจะเห็นได้จากการสะท้อนความคิดเห็นของผู้เข้าอบรมที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 ระยะ ที่แสดงความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า การฝึกอบรมนี้เป็นการอบรมที่สนุกสนานไม่น่าเบื่อหน่าย ผู้เข้าอบรมทุกคนได้มีโอกาสคิดมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมตลอดเวลา กิจกรรมมีความหลากหลาย บรรยากาศภายในห้องฝึกอบรมมีความเป็นกันเอง ส่งผลให้ผู้เข้าอบรมกล้าที่จะแสดงความคิดเห็นมากขึ้น ดังนั้นเพื่อให้การนำรูปแบบฝึกอบรมไปใช้ให้เกิดผลตามความมุ่งหมายของรูปแบบ ผู้นำกิจกรรมหรือวิทยากรควรมีความเป็นกัลยาณมิตร กระตุ้นเร้าให้ผู้เข้าอบรมได้ปฏิบัติด้วยตนเองและมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น สรุปความรู้ด้วยตนเอง

2. การอบรมผู้ดูแลเด็กด้วยการใช้สื่อที่มีความหลากหลายและมีเนื้อหากระทบใจผู้ดูแลเด็กนั้น ทำให้ผู้ดูแลเด็กเกิดความรู้สึกคล้อยตามและกระตุ้นให้ผู้ดูแลเด็กเป็นผู้มีความต้องการที่จะ

เปลี่ยนแปลงตนเองเพื่อการพัฒนาเด็กปฐมวัยได้ ดังจะเห็นได้จากการสะท้อนความคิดเห็นของผู้เข้าอบรมที่ว่า การอบรมครั้งนี้ช่วยกระตุ้นจิตสำนึกของการแสดงบทบาทความเป็นครูในตัวของผู้ดูแลเด็กที่ได้ลืมเลือนไป เนื่องจากภาระงานที่มาก จำนวนเด็กที่มาก และสภาพอารมณ์ที่ไม่สามารถควบคุมได้ในบางขณะ อีกทั้งกิจกรรมที่จัดให้เรียนรู้เป็นเหมือนกระจกเงาที่สะท้อนให้เห็นพฤติกรรมที่ตนแสดงกับเด็ก กระตุ้นให้ผู้ดูแลเด็กเกิดการใคร่ครวญพฤติกรรมของตน และมีความตั้งใจที่เตือนตนเองไม่ให้แสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมกับเด็ก อย่างไรก็ตามยังคงมีผู้ดูแลเด็กบางส่วนที่รู้สึกเป็นกังวลว่า การปรับเปลี่ยนตนเองจะทำได้ไม่ดี เนื่องจากสถานการณ์จริงในชั้นเรียนอาจทำให้ตนไม่สามารถควบคุมการแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมกับเด็กได้ ดังนั้น เพื่อให้ความรู้สึกเป็นกังวลของผู้เข้าอบรมลดลง ผู้นำกิจกรรมหรือวิทยากรควรให้กำลังใจให้คำแนะนำโดยสามารถเพิ่มกิจกรรม ให้ตัวอย่าง กรณีศึกษา ที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์แห่งความกังวลนั้นได้ หรืออาจให้ผู้เข้าอบรมได้ร่วมกันทบทวน ไตร่ตรองวิธีการจัดการหรือควบคุมตนเอง การจัดการชั้นเรียนอย่างสร้างสรรค์ เพื่อเสนอแนวทางให้ผู้เข้าอบรมได้นำไปประยุกต์ใช้

3. ระยะเวลาในการจัดกิจกรรม สามารถปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมตามสภาพการณ์ที่เกิดขึ้น ทั้งนี้ควรคำนึงถึงผู้เข้าอบรมเป็นสำคัญ กิจกรรมที่มีเนื้อหาค่อนข้างยากควรเพิ่มเวลาในการปฏิบัติกิจกรรม และการทวนสอบความเข้าใจจากการนำเสนอ เพื่อให้ผู้ดูแลเด็กมีความเข้าใจที่ชัดเจนและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ต่อไป เช่น หลักการคิดแบบใฝ่สัมฤทธิ์ 12 ขั้น

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากผลการวิจัย การพัฒนารูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก มีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การพัฒนาบุคคลในสังคมควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาจิตลักษณะควบคู่กับการพัฒนาทักษะ โดยเฉพาะงานทางด้านการศึกษานั้น ครูและบุคลากรทางการศึกษาส่วนใหญ่ยังไม่ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและการพัฒนาที่ผ่านมามุ่งเน้นการพัฒนาด้านความรู้ วิธีการปฏิบัติเป็นสำคัญ เช่น ด้านสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การสร้างเครื่องมือวัดและประเมินผล การวิจัยในชั้นเรียน การพัฒนาสื่อเพื่อการเรียนรู้ ซึ่งไม่เพียงพอกับการทำงานการศึกษาแท้จริงนั้นควรคำนึงถึงการพัฒนาลักษณะทางจิตใจเป็นประการสำคัญเพื่อการปรับเปลี่ยนทั้งด้านจิตใจและพฤติกรรม เนื่องจากจิตลักษณะเป็นพลังผลักดันในการขับเคลื่อนพฤติกรรมที่พึงปรารถนา รัฐบาลจึงจำเป็นต้องรีบเร่งดำเนินการกำหนดนโยบายระดับกระทรวงและหน่วยงานทางการศึกษาทั้งระยะสั้นและระยะยาวในการนำจิตลักษณะเข้าไปสู่สถานศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม รวมทั้งกำกับติดตามผลอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ เพื่อบ่มเพาะจิตลักษณะของครูและบุคลากรทางการศึกษาให้เข้มแข็ง พร้อมที่จะนำความรู้ ความสามารถของตนไปใช้ในการพัฒนาผู้เรียนอย่างเต็มกำลัง ตลอดจนนำเอาจิตลักษณะเข้าสู่การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในชั้นเรียนทุกระดับการศึกษา เพื่อ

สร้างรากฐานทางจิตใจที่ดีให้กับผู้เรียนซึ่งจะส่งผลต่อคุณภาพของบุคคลในประเทศทั้งด้านความรู้ ทักษะ คุณธรรมจริยธรรมและการอยู่ร่วมกันในสังคมต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

2.1 ผู้สนใจนำรูปแบบฝึกอบรมไปใช้ ควรศึกษาสาระสำคัญของคู่มือการใช้รูปแบบฝึกอบรม เพื่อให้เข้าใจแนวคิดและหลักการพื้นฐานของรูปแบบฝึกอบรม ความมุ่งหมายของรูปแบบฝึกอบรม กระบวนการหรือขั้นตอนการฝึกอบรม สาระการฝึกอบรม การประเมินประสิทธิผลของรูปแบบฝึกอบรม เพื่อสามารถนำไปใช้ได้อย่างถูกต้อง

2.2 ผู้บริหารของหน่วยงานที่เข้ารับการอบรม ควรตระหนักถึงความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงด้านจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกของผู้เข้ารับการอบรม ภายหลังการฝึกอบรมผู้บริหารจึงควรให้การสนับสนุน ติดตามผลการเปลี่ยนแปลงด้วยความเป็นกัลยาณมิตร ซึ่งจะช่วยกระตุ้นให้ผู้เข้ารับการอบรมเกิดความมุ่งมั่นในการเปลี่ยนแปลงตนเอง และเกิดความคงทนของจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวก

2.3 ผู้นำกิจกรรมหรือวิทยากรเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการดำเนินการเพื่อบรรลุเป้าหมายของรูปแบบฝึกอบรม ในการส่งเสริมด้านจิตลักษณะ (ปัจจัยภายในของบุคคล) ซึ่งเป็นฐานในการผลักดันให้เกิดพฤติกรรมที่พึงปรารถนานั้น หากผู้นำกิจกรรมหรือวิทยากรไม่มีความเชี่ยวชาญในด้านนี้มาก่อน ควรศึกษาเพิ่มเติมก่อนนำรูปแบบฝึกอบรมไปใช้ด้วยการค้นหาความรู้ด้วยตนเองจากแหล่งความรู้ต่าง ๆ เช่น ตำรา บทความ รายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แนวคิดทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม เกณฑ์การพัฒนาจิตลักษณะด้านต่าง ๆ วิธีการฝึกอบรมจิตลักษณะ หรือเข้าร่วมประชุมสัมมนาในประเด็นที่เกี่ยวข้องเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็น ประสบการณ์ระหว่างกันและนำความรู้ที่ได้รับมาประยุกต์ใช้ร่วมกัน

2.4 การจัดการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาพฤติกรรมทางบวกนี้ ประกอบด้วยแผนการจัดกิจกรรมการฝึกอบรม 4 สาระ ใช้เวลาในการฝึกอบรมรวมทั้งสิ้น 17.30 ชั่วโมง ผู้นำกิจกรรมหรือวิทยากรสามารถเพิ่มจำนวนวันที่ใช้ในการฝึกอบรมได้ เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมได้สะท้อนคิดและแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพิ่มมากขึ้น สำหรับสาระการฝึกอบรมที่ 1-3 หากผู้นำกิจกรรมหรือวิทยากรไม่มีความเชี่ยวชาญในด้านจิตลักษณะ (ปัจจัยภายในของบุคคล) ไม่ควรปรับเปลี่ยนกิจกรรม ควรดำเนินการตามแผนการจัดกิจกรรม เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้ความเข้าใจที่ชัดเจนและมีฐานทางจิตใจที่เข้มแข็ง นำสู่ความคงทนในการเกิดพฤติกรรมที่พึงปรารถนา สำหรับสาระการฝึกอบรมที่ 4 ผู้นำกิจกรรมหรือวิทยากรสามารถปรับเปลี่ยนเพิ่มเติมกิจกรรมให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายหรือบริบทของการฝึกอบรมได้ โดยคำนึงถึงวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมในสาระนี้เป็นหลัก

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรทำการศึกษาวิจัยในกลุ่มตัวอย่างผู้ดูแลเด็กเล็กของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในจังหวัดอื่น และครูปฐมวัยในสังกัดคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน เพื่อเปรียบเทียบหรือสนับสนุนคุณภาพของรูปแบบฝึกอบรม

เพื่อประโยชน์ในการพัฒนารูปแบบฝึกอบรมให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นและสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการส่งเสริมบุคลากรทางการศึกษาปฐมวัยในด้านอื่นๆ ต่อไป

3.2 การศึกษาครั้งนี้ มีข้อจำกัดในเรื่องเวลา ดังนั้นควรเพิ่มระยะเวลาในการติดตามผลภายหลังการฝึกอบรมมากขึ้น เพื่อให้การเก็บรวบรวมข้อมูลการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้เข้ารับการอบรมมีความสมบูรณ์ ซึ่งจะทำให้ทราบว่า ผู้เข้ารับการอบรมควรได้รับการให้ความรู้หรือฝึกปฏิบัติการซ้ำในประเด็นใดเพิ่มเติม

3.3 การศึกษาวิจัยอาจทำเป็นการวิจัยระยะยาว เพื่อศึกษาผลการเปลี่ยนแปลงด้านจิตลักษณะและพฤติกรรมอย่างต่อเนื่อง

3.4 แผนการจัดกิจกรรมการฝึกอบรมผู้ดูแลเด็ก ควรจัดให้มีกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้ดูแลเด็กได้ออกแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับเด็กปฐมวัย เพื่อเป็นการวางรากฐานทางจิตใจที่เข้มแข็งและโครงสร้างทางบุคลิกภาพที่เหมาะสม นำไปสู่การเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพต่อไป

3.5 การจัดกิจกรรมการฝึกอบรมผู้ดูแลเด็ก ควรจัดให้มีสื่อหรือตัวอย่างที่สอดคล้องกับบริบทของสังคมไทยเพิ่มเติม เพื่อให้ผู้ดูแลเด็กได้เห็นตัวอย่างและมีแนวทางในการปฏิบัติที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น

3.6 การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาบุคคลากรทางการศึกษาปฐมวัยหรือการพัฒนาเด็กปฐมวัยในด้านอื่นๆ ควรเพิ่มการวางพื้นฐานทางด้านจิตลักษณะควบคู่ไปกับการพัฒนาทักษะด้วย

3.7 รูปแบบฝึกอบรม TREE ในงานวิจัยครั้งนี้ มีข้อจำกัดด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับจิตลักษณะของผู้ที่จะนำรูปแบบฝึกอบรมไปประยุกต์ใช้ ดังนั้น การศึกษาวิจัยครั้งต่อไปผู้วิจัยควรเพิ่มเติมในรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมพร้อมทั้งข้อสรุปของการส่งเสริมจิตลักษณะแต่ละด้าน ตลอดจนพัฒนาและบอกเทคนิคการฝึกอบรมเกี่ยวกับจิตลักษณะให้ชัดเจนเข้าใจง่าย และครอบคลุมทุกประเด็นมากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2549). *มาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย.

กระทรวงมหาดไทย. (2553). *สรุปสาระสำคัญแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554)*. สืบค้นเมื่อ 1 เมษายน 2553, จาก http://www.moi.go.th/portal/page?_pageid=33,224307,33_224312&_dad=portal&_schema=PORTAL

กาญจนา โชคเหรียญสุขชัย. (2550). *การสื่อสารเชิงอวัจนภาษา: รูปแบบและการใช้*. กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

กิติมา สุรสนธิ. (2548). *ความรู้ทางการสื่อสาร: Introduction Communication*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

กุลยา ตันติผลาชีวะ. (2540, กรกฎาคม). รายงานการวิจัย เรื่อง บทบาทของครูปฐมวัยในทศวรรษหน้า (2541-2550). *วารสารการศึกษาปฐมวัย*. 1(3): 63-72.

----------. (2543). *การสอนแบบจิตปัญหา: แนวการใช้ในการสร้างแผนการสอนระดับอนุบาลศึกษา*. กรุงเทพฯ: เอดิสัน เพรสโปรดักส์ จำกัด.

โกศล มีคุณ. (2547, สิงหาคม). การพัฒนาครูเพื่อมิติใหม่ของการพัฒนาจริยธรรมแก่นักเรียน. *วารสารจิตพฤติกรรมศาสตร์: ระบบพฤติกรรมไทย*. 1(1): 132-168.

ขวัญฟ้า รังสิยานนท์. (2550). *การสื่อสารที่ได้ผล*. สืบค้นเมื่อ 4 ตุลาคม 2550, จาก http://dusithost.dusit.ac.th/~pre_edu/article/article1.html

คุตบะห์. (2543, 6 กรกฎาคม). กุญแจแห่งความสุข. *อัลอิศลาห์สมาคม*. สืบค้นเมื่อ 19 มิถุนายน 2550, จาก http://www.thaiislamic.com/articlesshow.asp? kind= 2&ID=% 2021019

ฆนัท ธาตุทอง. (2550). *การออกแบบการสอนและบูรณาการ*. กรุงเทพฯ: เพชรเกษมการพิมพ์.

งามตา วนินทานนท์. (2549). หลักการแต่งนิทานเพื่อพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์แก่เยาวชน. ใน *การวิจัยและพัฒนาจิตมิติใหม่ด้วยนวัตกรรมนิทานที่เพิ่มทุนมนุษย์แก่สังคมไทย*. หน้า 77-90. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยและพัฒนาระบบพฤติกรรมไทย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.).

งามตา วนินทานนท์; และคนอื่นๆ. (2551). *โครงการพัฒนาจิตลักษณะและทักษะการอบรมเลี้ยงดูเด็กแก่ผู้ปกครอง เพื่อเสริมสร้างนิสัยรักการเรียนของนักเรียนในช่วงชั้นที่ 2: รายงานการประเมินผลการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: โครงการบริการวิชาการแก่ชุมชน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

งามตา วนินทานนท์; และ ดุษฎี โยเหลา. (2547). ครอบครัวเข้มแข็ง: แหล่งกำเนิดและผลลัพธ์ของพัฒนาการด้านเอกลักษณ์แห่งตนในคนไทย. ใน *บทความวิชาการสร้างสรรค์*. หน้า 128-157. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

จรรยา ภูอุดม. (2544). *การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ที่เน้นผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้*. ปริญญานิพนธ์ กศ.ด. (คณิตศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

จารุวรรณ ศิลปรัตน์. (2548). *การพัฒนารูปแบบเสริมพลังการทำงานเพื่อพัฒนาศักยภาพการเป็นนักวิจัยของครูอนุบาล*. ปริญญานิพนธ์ กศ.ด. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

จิตตินันท์ เดชะคุปต์. (2548, กุมภาพันธ์). การสื่อสารเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว. *วารสารสำนักงานป.ป.ส.* สืบค้นเมื่อ 17 มีนาคม 2551, จาก http://nctc.oncb.go.th/new/doc/varasan_101.pdf

จิรวัฒน์ ธนนราพงศ์. (2551, กันยายน-ธันวาคม). ปัจจัยทางจิตสังคมในการทำนายพฤติกรรมการดูแลของมารดาที่มีบุตรออทิสติก. *วารสารสวนปรุง.* 24(3): 14-28.

จิราภา เวคะวนิชย์. (2549, 12 กันยายน). วิธีสื่อสารเพื่อพัฒนาเด็ก. *ข่าวสด*. สืบค้นเมื่อ 20 กุมภาพันธ์ 2551, จาก http://www.tddf.or.th/tddf/library/article.php?id=0000004 & genreid=01&genre

จีระพันธุ์ พูลพัฒน์. (2551). *รายงานการวิจัยเรื่อง การศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเองและการปฏิบัติงานในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตามการรับรู้ของผู้ดูแลเด็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น.* กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จุรีพร ภิบาลจันทร์. (2551). *จิตลักษณะและสถานการณ์ในการทำงานที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมป้องกันอันตรายจากการทำงานของพนักงานปฏิบัติการในโรงงานอุตสาหกรรมผลิตพลาสติกที่ผ่านการรับรองมาตรฐานระบบการบริหารงานคุณภาพ ISO 9001: 2000.* ปริญญานิพนธ์ วท.ม. (การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

จุฑารัตน์ สถิรปัญญา; และ วิทยา เหมพันธ์. (2547). *การพัฒนาระบบการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในรูปแบบพี่สอนน้องเพื่อเสริมสร้างสุขภาพในเด็กวัยเรียน*. สงขลา: มหาวิทยาลัยทักษิณ.

ฉันทนา ภาคบงกช. (2540, มกราคม). ปฏิสัมพันธ์สร้างสรรค์. *วารสารการศึกษาปฐมวัย.* 1(1): 21-22.

ชนาธิป พรกุล. (2544, ตุลาคม). คลี่พระราชบัญญัติ: จัดการเรียนการสอนการสร้างความรู้ด้วยตนเอง. *วารสารวิชาการ*. 4(10): 15-18.

ช่อเพชร เบ้าเงิน. (2545). *การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์ด้านการตระหนักรู้ตนเองของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสมุทรสาคร*. ปริญญานิพนธ์ กศ.ด. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

ชัยฤทธิ์ โพธิสุวรรณ. (2544). *การศึกษาผู้ใหญ่ : ปรัชญาตะวันตกและการปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ชิตาภา สุขพลำ. (2548). *การสื่อสารระหว่างบุคคล*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

ชูศรี วงศ์รัตนะ. (2550). *เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย*. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: ไทรเนรมิต กิจ อินเตอร์ โปรเกรสซิฟ.

ชูศรี วงศ์รัตนะ; และ องอาจ นัยพัฒน์. (2551). *แบบแผนการวิจัยเชิงทดลองและสถิติวิเคราะห์: แนวคิดพื้นฐานและวิธีการ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2544). *ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม: การวิจัยและการพัฒนาบุคคล*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.

----------. (2548). ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมสำหรับคนไทย: อดีต ปัจจุบันและอนาคต. ใน *50 ปี สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ "แลหลังมุ่งหวังสู่อนาคต"*. หน้า 84-102. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

----------. (2549). การพัฒนาเยาวชนให้ดี – เก่ง – มีสุข (ตามทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม). ใน *การวิจัยและพัฒนาจิตมิติใหม่ด้วยนวัตกรรมนิทานที่เพิ่มทุนมนุษย์แก่สังคมไทย*. หน้า 9-33. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยและพัฒนาระบบพฤติกรรมไทย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่ง ชาติ (วช.).

ดวงเดือน พันธุมนาวิน; และคนอื่นๆ. (2531). *ชุดฝึกอบรมการเสริมสร้างคุณลักษณะของข้าราชการพลเรือน*. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน สำนักงานก.พ.

ดวงใจ ศุภสารัมภ์. (2554). *คู่มือการจัดฝึกอบรมออนไลน์*. สืบค้นเมื่อ 11 เมษายน 2554, จาก http://www.tu.ac.th/org/ofrector/person/train/index.htm

ดุจเดือน พันธุมนาวิน. (2550, มกราคม). ความเชื่ออำนาจในตน การวัด ความสำคัญและการเปลี่ยนแปลง. *วารสารพัฒนาสังคม*. 8 (2): 107-142.

----------. (2551). *การสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมในประเทศไทยและต่างประเทศ*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม

----------. (2551, มิถุนายน). หลักและเทคนิคการหาคุณภาพของแบบวัดชนิดมาตรประเมินรวมค่า. *วารสารพัฒนาสังคม*. 10 (1): 41-67.

ดุจเดือน พันธุมนาวิน; และ อัมพร ม้าคนอง. (2547). *ปัจจัยเชิงเหตุและผลของพฤติกรรมการพัฒนานักเรียนของครูคณิตศาสตร์ ในระดับมัธยมศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

----------. (2549, ธันวาคม). การบูรณาการเชิงสาเหตุด้านสถานการณ์ในโรงเรียน และจิตลักษณะของครูที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการพัฒนานักเรียนในวิชาคณิตศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา. *วารสารจิตพฤติกรรมศาสตร์: ระบบพฤติกรรมไทย*. 3(2): 157-193.

----------. (2552). *การฝึกอบรมจิตลักษณะและทักษะแบบบูรณาการที่มีผลต่อพฤติกรรมการพัฒนานักเรียนของครูคณิตศาสตร์ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

เดิมแท้ ชาวหินฟ้า; รัศมี กฤษณมิษ; และ สุวิดา แสงสีหนาท. (2550). *การศึกษาแนวทางการปลูกจิตสำนึกคุณธรรมผ่านระบบการศึกษา: กรณีศึกษามูลนิธิพุทธฉือจี้ ไต้หวัน*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาแผ่นดินเชิงคุณธรรม.

ทิศนา แขมมณี. (2544). *วิทยาการด้านการคิด*. กรุงเทพฯ: เดอะมาสเตอร์กรุ๊ป แมเนจเม้นท์.

----------. (2548). *ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธนวดี บุญลือ. (2546). ทฤษฎีและแบบจำลองพื้นฐานทางการสื่อสาร. ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาหลักและทฤษฎีการสื่อสาร หน่วยที่ 9-15*. หน้า 473-535. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ธัญญา สังขพันธานนท์. (2549). *ศิลปะการแสดงออกทางภาษา*. พิมพ์ครั้งที่ 2. มหาสารคาม: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ธณิกานต์ สิริพิเชียร. (2543). *การเปรียบเทียบผลของการใช้บทบาทสมมติ เทคนิคแม่แบบ และกรณีตัวอย่างเพื่อพัฒนาพฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเซนต์คาเบรียล กรุงเทพมหานคร*. ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

นงเยาว์ แข่งเพ็ญแข. (2548). *การเรียนรู้ที่เน้นสมอง: เทคนิคบูรณาการสมองครบส่วนและพหุปัญญา การเสริมสร้างพลังจิต-จริยธรรม วินัยในตนร่วมกับกระบวนการคิดของสมอง*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: เลี่ยงเชียง.

นพมาศ อุ้งพระ. (2548, กรกฎาคม-ธันวาคม). การสื่อสารที่ไม่ใช้คำพูด: มุมมองจากจิตวิทยาสังคม. *วารสารภาษาและภาษาศาสตร์*. 24(1): 11-27.

นภเนตร ธรรมบวร. (2542). *การวิเคราะห์เรื่องราวการจัดการเรียนการสอนระดับปฐมวัย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นิพนธ์ ทิพย์ศรีนิมิต. (2544). *หลักการพูด*. พิมพ์ครั้งที่ 2. สงขลา: มหาวิทยาลัยทักษิณ.

บัวสร วุฒิศักดิ์ชัยกุล. (2546). *รูปแบบการสื่อสารของมารดาที่ส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กปฐมวัย*. ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. (2542). *เทคนิคการสร้างเครื่องมือรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัย*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: B&B.

บุญรับ ศักดิ์มณี. (2532). *การเสริมสร้างจิตลักษณะเพื่อพัฒนาพฤติกรรมการทำงานราชการ*. ปริญญานิพนธ์ กศ.ด. (พัฒนศึกษาศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

บุญศรี ปราบณศักดิ์; และ ศิริพร จิรวัฒน์กุล. (2538). *การสื่อสารเพื่อคุณภาพการพยาบาล*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เบญจา แสงมลิ. (2545). *การพัฒนาเด็กปฐมวัย*. กรุงเทพฯ: เมธีทิปส์.

ประทีป จินงี่; ดุษฎี โยเหลา; และ อุษา ศรีจินดารัตน์ (2542). *รายงานการวิจัยฉบับที่ 74 เรื่องการประมวลและสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับการทำงานในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ประทุม ฤกษ์กลาง. (2547, กรกฎาคม -ธันวาคม). หลักการสื่อสารตามแนวพุทธศาสนา. *วารสารความรู้คู่ความดี*. 3(2): สืบค้นเมื่อ 15 มีนาคม 2550, จาก http://www.bu.ac.th / knowledgecenter/epaper/july_dec2004/pratum.pdf

ปราณี รามสูต; และ จำรัส ด้วงสุวรรณ. (2545). *พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพ ฯ: สถาบันราชภัฏธนบุรี.

ปิยะนุช ดวงกางใต้. (2552). ปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมมารดาในการดูแลการบริโภคอาหารแก่บุตรก่อนวัยเรียน. ใน *รางวัลผลงานด้านการวิจัยและพัฒนาระบบพฤติกรรมไทย ประจำปี 2552*. หน้า : 40-54. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

ปิยะพงษ์ ไสยโสภณ. (2550). *การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม หมวดวิชาพัฒนาทักษะชีวิต 1 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนในทัณฑสถานวัยหนุ่มกลาง*. ปริญญานิพนธ์ กศ.ด. (การศึกษาผู้ใหญ่). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

ปรียานุช สถาวรมณี. (2541,ตุลาคม). การพัฒนาครูในการสอนวิทยาศาสตร์แนวใหม่เพื่อเสริมศักยภาพเด็กอนุบาล. *วารสารการศึกษาปฐมวัย*. 2(4): 9.

ปอแก้ว ศิริจันทร์ (2546). *ผลของการฝึกมุ่งอนาคตและควบคุมตนเองที่มีต่อลักษณะมุ่งอนาคตและควบคุมตนเอง และทัศนคติในการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4*. ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

พนม เกตุมาน. (2551, 1 ธันวาคม). *การสื่อสารทางบวกกับวัยรุ่น. กระบวนทัศน์ใหม่เพื่อพัฒนาศักยภาพเด็กไทยในทศวรรษหน้า*. สืบค้นเมื่อ 1 ธันวาคม 2551, จาก http://www.cf. mahidol.ac.th/autopage/file/MonAugust2008-13-41

พรรณี ชูทัย เจนจิต. (2550). *จิตวิทยาการเรียนการสอน*. กรุงเทพ ฯ: เกรท เอ็ดดูเคชั่น.

พรรณี บุญประกอบ. (2544). การปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน. ใน *การสร้างเสริม EQ ในโรงเรียน (กลุ่มเด็กและวัยรุ่น)*. หน้า 1-6. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

พอเพ็ญ ไกรนรา. (2545). *การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างทักษะความสัมพันธ์ระหว่างพยาบาลกับผู้ใช้บริการสำหรับนักศึกษาพยาบาล*. ปริญญานิพนธ์ กศ.ด. (การอุดมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2544). *พุทธวิธีในการสอน*. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพ ฯ: สหธรรมิก.

พระไพศาล วิสาโล. (2549). *ฝ่าพ้นวิกฤตศีลธรรมด้วยทัศนะใหม่*. กรุงเทพ ฯ: เครือข่ายพุทธิกา.

----------. (2551). ถอดเทปการสัมภาษณ์ พระอาจารย์ไพศาล วิสาโล เนื่องในโอกาสครบรอบ 10 ปี โรงเรียนรุ่งอรุณ 8 ก.ค. 2550. ใน *กัลยาณมิตร*. หน้า 136. กรุงเทพฯ: สานอักษร.

พิสณุ ฟองศรี. (2549). *การประเมินทางการศึกษา : แนวคิดสู่การปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: เทียมฝ่าการพิมพ์.

พีรพัฒน์ ถวิลรัตน์. (2547). *การเสริมสร้างการสื่อสารแบบสอดคล้องของกลุ่มครูพี่เลี้ยงเด็ก ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (จิตวิทยาการปรึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

พูนสุข ช่วยทอง. (2548). *ครอบครัวและคุณภาพเด็ก*. กรุงเทพฯ: วิฑูรย์การปก.

เพียงกานต์ ปทุมมา. (2545). *การศึกษาวิธีสร้างเสริมลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ของเด็กปฐมวัยในจังหวัดหนองคาย*. ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

ภัสวลี นิติเกษตรสุนทร. (2550). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการสื่อสารและพฤติกรรมการสื่อสาร. ใน *เอกสารการสอนชุดวิชา ทฤษฎีและพฤติกรรมการสื่อสาร หน่วยที่ 1-7*. หน้า 5-56. พิมพ์ครั้งที่ 4. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

มกราพันธุ์ จูฑะรสก. (2551). *การคิดอย่างเป็นระบบ: การประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน*. นนทบุรี: โครงการสวัสดิการวิชาการ สถาบันพระบรมราชชนก.

มัลลิกา คณานุรักษ์. (2547). *จิตวิทยาการสื่อสารของมนุษย์*. กรุงเทพ ฯ: โอเดียนสโตร์.

เมธินี คุปพิทยานันท์. (2546). รายงานวิจัยประสิทธิผลของการฝึกอบรมทางจิตพฤติกรรมศาสตร์เพื่อปลูกฝังและพัฒนาพฤติกรรมทันตสุขภาพเด็กนักเรียนประถมศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช).

รัญจวน คำวชิรพิทักษ์. (2538). *จิตวิทยาการสื่อสารในชั้นเรียน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

วรรณดี หมู่เย็น. (2544). *รูปแบบการสื่อสารในครอบครัวที่ส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่นในเขตกรุงเทพมหานคร*. ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

วรวรรณ อัศวกุล. (2548, มกราคม). สถานการณ์ในครอบครัว จิตลักษณะและประสบการณ์ของมารดาที่เกี่ยวกับพฤติกรรมการดูแลทันตสุขภาพแก่บุตรก่อนวัยเรียน. *วารสารจิตพฤติกรรมศาสตร์: ระบบพฤติกรรมไทย*. 2(1): 73-110.

วราลักษณ์ ไชยทัพ. (2544). *การจัดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม*. เชียงใหม่: เชียงใหม่ บี. เอส.การพิมพ์.

วัชรี ทรัพย์มี. (2549). *ทฤษฎีให้บริการปรึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วาโร เพ็งสวัสดิ์. (2551). *วิธีวิทยาการวิจัย*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

วิชัย วงษ์ใหญ่. (2542). *กระบวนทัศน์ใหม่: การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพของบุคคล*. พิมพ์ครั้งที่ 5. นนทบุรี: SR Printing.

----------. (2543). *วิสัยทัศน์การศึกษา*. นนทบุรี: SR Printing.

วิชัย เอียดบัว. (2534). *ลักษณะจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการยอมรับนวัตกรรมทางวิชาการของครูประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร*. ปริญญานิพนธ์ วท.ม. (การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

วิรัช ลภิรัตนกุล. (2543). *วาทนิเทศและวาทศิลป์ : หลักทฤษฎีและปฏิบัติ ยุคสหัสวรรษใหม่*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิรัติ ปานศิลา. (2542). *การถ่ายทอดทางสังคมในการทำงาน จิตลักษณ์ และการรับรู้เกี่ยวกับบทบาทที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมการทำงานของบุคลากรสาธารณสุขระดับตำบลในภาคเหนือของประเทศไทย*. ปริญญานิพนธ์ วท.ด. (การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

วิลเลียม วิมุกตายน. (2540). *รูปแบบการฝึกเพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารทางวาจาสำหรับนักศึกษาพยาบาล*. ปริญญานิพนธ์ กศ.ด. (การอุดมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

วิลาสลักษณ์ ชัววัลลี; งามตา วนินทานนท์; และวิริณธ์ ธรรมนารถสกุล. (2547). *รายงานการวิจัย เรื่อง กรณีศึกษาบุคคลตัวอย่างและเครื่องชี้วัดเพื่อนำไปสู่การพัฒนาพฤติกรรมข้าราชการยุคใหม่*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

วิศิษฐ์ วังวิญญู. (2554). *สุนทรียสนทนา*. สืบค้นเมื่อ 29 เมษายน 2554, จาก http://www.hkm.nu.ac.th/Document/Dialogue00.pdf

ศศิธร ขันติธรางกูร. (2551, มีนาคม). การจัดการชั้นเรียนของครูมืออาชีพ. *วารสารครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย*. สืบค้นเมื่อ 18 มิถุนายน 2551, จาก http://www.edu.lru. ac.th/image/book12.pdf

ศรีสุดา คล้ายคล่องจิตร. (2554). Dialogue: สุนทรียสนทนา. สืบค้นเมื่อ 10 พฤษภาคม 2554, จาก http://www.ns. mahidol.ac.th/English/KM/article003.htm

ศักดา ขำคม. (2540). *รูปแบบการสื่อสารในครอบครัวตามการรับรู้ของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดกฎหมายและไม่ผิดกฎหมายในกรุงเทพมหานคร.* วิทยานิพนธ์ วท.ม. (สุขภาพจิต). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. สืบค้นเมื่อ 19 มีนาคม 2551, จาก http://tdc.thailis.or.th/tdc/browse.php?option=show&browse_type=title&titleid=171808&query=ศักดา%20ขำคม&s_mode=any&date_field=&date_start=&date_end=&limit_lang= &limited_lang_code=&order=&order_by=&order_type=&result_id=1&maxid=1

ศักดิ์ชัย นิรัญทวี. (2532). *ความแปลกแยกกับพฤติกรรมการทำงานของครู สังกัดกรุงเทพมหานคร.* ปริญญานิพนธ์ กศ.ด. (พัฒนศึกษาศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

ศิริกุล กลิ่นทอง. (2549). *ปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการทำงานของข้าราชการที่เข้าร่วมโครงการการเรียนรู้ตามรอยพระยุคลบาท.* ภาคนิพนธ์ ศศ.ม. (พัฒนาสังคม). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.

สกล เที่ยงแท้; และ สุมิตตรา เจิมพันธ์. (2546). *ผลการฝึกจิตแบบบูรณาการต่อพฤติกรรมการขับขี่อย่างปลอดภัยของนักเรียนวัยรุ่นตอนต้น.* กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

สถาบันศึกษากุรอาน. (2551) I*วัฒนธรรมการใช้วาจาในทัศนะกุรอาน*I. สืบค้นเมื่อ 22 พฤษภาคม 2552, จาก http://www.quranrasul.com/quranrasul/content/view/139

สมควร กวียะ. (2551). *วิกฤตระบบสังคมไทย.* สืบค้นเมื่อ 20 กุมภาพันธ์ 2551, จาก http://www.cmct.or.th/article/article_09.pdf

สมพร สุทัศนีย์. (2548). *มนุษยสัมพันธ์.* พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2544). *ทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม.* กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช สำราญราษฎร์.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2550). *แนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ: การจัดการเรียนรู้แบบสร้างองค์ความรู้.* กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการและผู้สูงอายุ. (2547). *กลยุทธ์เสริมพลังจิตใจ ปฏิสัมพันธ์ทางบวกเพื่อลดการใช้ความรุนแรง.* พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการและผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.

สำนักพัฒนาสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข. (2552). *การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม.* กรุงเทพฯ: กระทรวงสาธารณสุข. สืบค้นเมื่อ 26 เมษายน 2552, จาก http://www.mhtech.dmh.moph. go.th/techno/techno_other/learning/concept.html

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2548). *แนวดำเนินงานศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ.* กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.

สำลี รักสุทธี. (2546). *มงคลชีวิต 38.* กรุงเทพฯ: พัฒนาศึกษา.

สิริวรรณ ศรีพหล. (2548, ตุลาคม-ธันวาคม). การพัฒนาจิตสำนึกความเป็นพลโลกสำหรับเยาวชนตามแนวพุทธธรรม. *วารสารวิชาการ.* 8(4): 54-60.

สิริวัฒน์ ศรีเครือคง. (2551, 27 มีนาคม). *พุทธจิตวิทยากับการพัฒนาตน.* สืบค้นเมื่อ 27 มีนาคม 2551, จาก http://www.mcu.ac.th/Bo/Files/Doc/Article/artFile47.doc.

สุกัญญา พีระวรรณกุล. (2541). ผลของการใช้โปรแกรมฝึกทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคลต่อความสำนึกในคุณค่าตนเองของเยาวชนชายในสถานสงเคราะห์. วิทยานิพนธ์ พ.ม. (สุขภาพจิตและการพยาบาลจิตเวช). เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร.

สุจินดา ขจรรุ่งศิลป์. (2550). *เอกสารประกอบการสอนวิชา ปว.582 ประสบการณ์วิชาชีพ (เอกสารประกอบคำสอน).* กรุงเทพฯ: สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สุจินดา มูลผล. (2548). *การศึกษาปัจจัยทางสังคมที่เกี่ยวข้องลักษณะทางพุทธและพฤติกรรมกตัญญูกตเวทีของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา.* ปริญญานิพนธ์ วท.ม. (การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

สุนทร บุญปรีดา. (2546). *ผลการฝึกการควบคุมตน การมุ่งอนาคต และงานจราจรที่มีต่อจิตลักษณะและความรู้ในการปฏิบัติงานของตำรวจจราจร.* ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

สุมณฑา พรหมบุญ; และคนอื่นๆ. (2541). การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม. ใน *โครงการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน: การปฏิรูปการเรียนรู้ตามแนวคิด 5 ทฤษฎี.* หน้า 33-43. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.

สุรัตน์ ตรีสกุล. (2550). *หลักนิเทศศาสตร์.* พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

สุรางค์ โค้วตระกูล. (2550). *จิตวิทยาการศึกษา.* พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุวดี แย้มเกสร. (2547). *ปัจจัยทางจิตสังคมที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมการสอนของครูตามแนวปฏิรูปการศึกษาแห่งชาติ.* ปริญญานิพนธ์ วท.ม. (การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

สุวิทย์ มูลคำ; และ อรทัย มูลคำ. (2545). *20 วิธีจัดการเรียนรู้: เพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และการเรียนรู้โดยการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง.* กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.

สุวิมล ติรกานันท์. (2550). *การสร้างเครื่องมือวัดตัวแปรในการวิจัยทางสังคมศาสตร์ : แนวทางสู่การปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เสนาะ ติเยาว์. (2541). *การสื่อสารในองค์การ.* พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

แสวง ทวีคูณ; นิภาพร โชติสุดเสน่ห์; และ ณรงค์ศักดิ์ บุญยมาลิก. (2546). *รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่อง ผลของการพัฒนาจิตและทักษะต่อพฤติกรรมการปลูกฝังวินัยแก่นักเรียนของครู*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

อรรพิน หอวิมานพร. (2549). *108 วิธี ปลูกฝังEQ ลูก*. กรุงเทพฯ: แฮปปี้แฟมิลี่.

อวิรุทธ์ ผลทรัพย์. (2551). *การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบางประการกับความคิดเชิงบวกของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในเขตพื้นที่การศึกษานนทบุรี เขต 1*. ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. (การวิจัยและสถิติทางการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

อภิชาติ วังตระกูล. (2550). *จิตลักษณะและสถานภาพของมารดาที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมอบรมเลี้ยงดูบุตรออทิสติก*. วท.ม. (การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

อ้อมเดือน สดมณี. (2536). *ผลของการฝึกอบรมทางพุทธพฤติกรรมศาสตร์ต่อจิตลักษณะและประสิทธิผลของครู*. ปริญญานิพนธ์ กศ.ด. (พัฒนศึกษาศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

อ้อมเดือน สดมณี; และ อุษา ศรีจินดารัตน์. (2549). *รายงานการวิจัยฉบับที่ 106 เรื่อง ปัจจัยด้านจิตสังคมและความสุขใจที่เกี่ยวกับพฤติกรรมการทำงานของครูในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

อุษา พิพัฒน์สาธุกิจ. (2544). *ความสัมพันธ์ระหว่างแบบการสื่อสารในครอบครัวกับบุคลิกภาพนักวิทยาศาสตร์ของนักเรียนในโครงการพัฒนาและส่งเสริมผู้มีความสามารถพิเศษทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (พสวท)*. ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

ไอลดา โนพวน. (2549). ปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของครูในการอบรมดูแลเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้. ใน *โครงการเรียนรู้ของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร*. ปริญญานิพนธ์ วท.ม. (การวิจัยพฤติกรรมศษสตร์ประยุกต์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

Adler, Ronald B; & Rodman, George. (1988). *Understanding Human Communication*. New York: Holt, Rinehart and Winston.

Adler, Ronald B; Rosenfeld, Lawrence B.; & Towne, Neil. (1983). *Interplay: The Process of Interpersonal Communication*. New York: Holt, Rinehart and Winston.

Biggs, John B; & Moore, Phillip J. (1993). *The Process of Learning*. 3rd ed. New York: Prentice Hall.

Bowes, Alice Jeane. (1983). *A Comparsion of children's self-concepts and family interaction patterns*. United States-California: United States International University. Retrieved July 13, 2009, from http://proquest.umi.com/pqdweb?did=749355621&sid=1&Fmt=2&clientId=61839&RQT=309&VName=PQD

Buckley, Roger; & Caple, Jim. (1995). *The Theory and Practice of Training.* 3 rd ed. London : Kogen page.

Chiang, I Ling. (2004). *Observations of teachers' use of language during circle time in preschool classrooms*. United States-Texas: Texas Woman's University. Retrieved May 15, 2008, from http://proquest.umi.com/pqdweb?did=845713481&Fmt=7&clientId=61839&RQT=309&VName=PQD

Collen, A. (1996). *Reflection and metaphor in conversation*. Educational Technology. 36 (1): 54-55.

Fazio,R.H. (1986). How do attitudes guide behavior. In *The handbook of motivation and cognition: Foundations of social behavior.* pp. 204-243. New York: Guilford Press.

Gordon, Thomas. (2008, March). *The Origins of the Gordon Model*. Retrieved March 6, 2008, from http://www.gordontraining.com/about-origins-of-the-gordon-model.html

Harrelson, Peggy O. (2002). *Communicating with Young Children.* Retrieved September 29, 2008, from http://www.cdc.gov/nasd/docs/d001201-d001300/d001278/d001278.html

Krogh, Suzanne Lowell. (1994). *Educating Young Children Infancy to Grade three*. New York: McGraw-Hill..

Miller, Darla Ferris. (2000). *Positive Child Guidance*. 3rd ed. Albany: Delmar.

Nolan, Gerry. (2007). *Teacher communication of unconditional positive regard (love) to student in secondary school environment*. United States-Wisconsin: Cardinal Stritch University. Retrieved July 13, 2009, from http://proquest.umi.com/pqdweb?did=1436374791&sid=2&Fmt=2&clientId=61839&RQT=309&VName=PQD

Piaget,Jean. (1972). *Intellectual evolution for adolescence to adulthood*. Human Development. 19: 1-12.

Piaget, Jean; & Cook,Margaret. (1952). *The Origins of Intelligence in the children*. New York: International Universities Press.

Piaget, Jean; & Inhelder,Barbel. (1969). *The Psychology of the child*. 7th ed. New York: Basic Books.

Rosenberg, Marshall B. (2008). *Nonviolent Communication: A Language of Compassion*. Retrieved April 22, 2008, from http://www.cnvc.org/en/what-nvc/nvc-chapter-1/nonviolent- communication-language.

Rotter, Julian B. (2009). *The Social Learning Theory*. Retrieved August 28, 2009, from http://www. psych.fullerton.edu/jmearns/rotter.htm

Tu, Tsung Hui. (2001). *Teacher-child verbal interactions in preschool science teaching*. United States-Iowa: Iowa States University. Retrieved July 13, 2009, from http://proquest.umi.com/pqdweb?did=726090371&sid=3&Fmt=2&clientId=61839&RQT=309&VName=PQD

Wadsworth, B. J. (1996). *Piaget's Theory of Cognitive and Affective Development: Foundation of Constructivism*. 5th ed. New York: Longman.

Wilden, Anthony. (1980). System and structure: Essays in communication and exchange. 2nd ed. New York: Tavistock.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

- คู่มือการใช้รูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก

- คู่มือการใช้เครื่องมือประเมินจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก

- แบบประเมินความคิดเห็นเกี่ยวกับการฝึกอบรมด้วยรูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก

คู่มือการใช้รูปแบบฝึกอบรม TREE
เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์
และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก

โดยนางสาวกิตติมา บุญยศ
นิสิตสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คำนำ

คู่มือการใช้รูปแบบฝึกอบรม TREE ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการทำปริญญานิพนธ์เรื่อง “การพัฒนารูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก”

ผู้ดูแลเด็กเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเด็กปฐมวัยสืบต่อจากพ่อแม่ นับตั้งแต่เด็กเข้าสู่ระบบการศึกษา ผู้ดูแลเด็กมิใช่ผู้ทำหน้าที่ปฏิบัติการสอนเพียงแค่การให้ความรู้และทักษะกับเด็กเท่านั้น แต่จะต้องจัดการดูแลเด็กด้วยความเอาใจใส่และเป็นแบบอย่างที่มีคุณค่าต่อการเรียนรู้ของเด็ก ผู้ดูแลเด็กควรได้มีโอกาสพัฒนาตนเองทั้งทางด้านจิตใจและพฤติกรรมควบคู่กันไปอยู่เสมอ การมีลักษณะทางจิตใจที่เข้มแข็งจะเป็นแรงผลักดันที่นำไปสู่การแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม เพื่อพร้อมสำหรับการทำงานกับเด็กปฐมวัย

กรอบการดำเนินงานฝึกอบรมผู้ดูแลเด็กในครั้งนี้ มุ่งเน้นการส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์ ที่เป็นสาเหตุของการเกิดพฤติกรรมที่พึงปรารถนา และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกซึ่งเป็นพฤติกรรมพื้นฐานในการสื่อสารที่ทำให้คู่สื่อสารเกิดความรู้สึกเป็นสุข ไม่เกิดความรู้สึกคับข้องใจ เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน และการฝึกอบรมนี้จะกระทำโดยการใช้รูปแบบฝึกอบรม TREE ซึ่งให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้ของผู้ดูแลเด็ก การให้ผู้ดูแลเด็กมีโอกาสคิดใคร่ครวญ เปิดโอกาสให้ผู้ดูแลเด็กได้มีปฏิสัมพันธ์ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกันและเกิดการสรุปความรู้

คู่มือการใช้รูปแบบฝึกอบรม TREE มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบฝึกอบรม กระบวนการหรือขั้นตอนการฝึกอบรม สาระและแนวทางปฏิบัติการฝึกอบรมเพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็กให้กับผู้นำกิจกรรมหรือวิทยากร อีกทั้งหวังเป็นอย่างยิ่งว่า รูปแบบฝึกอบรม TREE นี้ สามารถใช้เป็นแนวทางในการฝึกอบรมให้กับหน่วยงานทางการศึกษา ผู้บริหาร หรือผู้ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัยได้ศึกษา ประยุกต์ใช้ หรือปรับปรุงและพัฒนาผู้ดูแลเด็กต่อไป

กิตติมา บุญยศ

สารบัญ

หน้า

เรื่อง

ตอนที่ 1 รูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก

- ความเป็นมาและความสำคัญ
- ความมุ่งหมายของการพัฒนารูปแบบฝึกอบรม
- แนวคิด ทฤษฎีพื้นฐานของรูปแบบฝึกอบรม TREE
- จิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก

ตอนที่ 2 คำชี้แจงการฝึกอบรม “การส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก”

- ความมุ่งหมายของการฝึกอบรม
- กลุ่มเป้าหมาย
- บทบาทของผู้นำกิจกรรมหรือวิทยากร
- บทบาทของผู้เข้าอบรม
- สาระการฝึกอบรม
- ระยะเวลาการฝึกอบรม
- ตารางการฝึกอบรม
- ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการฝึกอบรม
- สื่อและอุปกรณ์
- การจัดห้องฝึกอบรม

ตอนที่ 3 แผนการจัดกิจกรรมการฝึกอบรม

- หน่วยที่ 1 มุ่งสู่ความสำเร็จ: การส่งเสริมแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์
- หน่วยที่ 2 เสริมสร้างพลังการทำงาน: การส่งเสริมลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน
- หน่วยที่ 3 ร่วมประสานความเชื่อมั่น: การส่งเสริมความเชื่ออำนาจในตน
- หน่วยที่ 4 สื่อสารเพื่อความสัมพันธ์และมิตรภาพ: การส่งเสริมการสื่อสารทางบวกบรรณานุกรม

ตอนที่ 1
รูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์ และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก

ความเป็นมาและความสำคัญ

ผู้ดูแลเด็ก (Caregiver) ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการสร้างสภาพแวดล้อมที่มีความสัมพันธ์ทางบวก เป็นแบบอย่างที่มีคุณค่าต่อการเรียนรู้ของเด็ก โดยเฉพาะเด็กในช่วง 6 ปีแรกของชีวิต ที่พร้อมรับการพัฒนาและเรียนรู้ในทุกด้านทั้งการพัฒนาความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ การประสานสัมพันธ์ระหว่างมือตา การพัฒนาอารมณ์ จิตใจ การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม การพัฒนาการคิด การพัฒนาลักษณะนิสัยที่ดี ตลอดจนการใช้ภาษาในการสื่อสาร ถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจในสิ่งต่างๆ ความรู้สึกนึกคิด การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น เพื่อหล่อหลอมความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ซึ่งเป็นพื้นฐานที่มั่นคงของการดำรงชีวิตในอนาคต และความสำเร็จในการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข ผู้ดูแลเด็กจึงควรมีโอกาสพัฒนาจิตใจและพฤติกรรมที่แสดงต่อเด็กนอกเหนือจากการพัฒนาความรู้ทางวิชาการสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาจิตใจควบคู่กับการพัฒนาการเรียนรู้ของคนทุกกลุ่ม ทุกวัยตลอดชีวิต (กระทรวงมหาดไทย. 2553: ออนไลน์)

ในการพัฒนาจิตใจของบุคคลนั้น ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมอธิบายว่า จิตลักษณะมีความสัมพันธ์และส่งผลต่อการทำงานของบุคคล และจิตลักษณะเป็นสาเหตุที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้ ผู้ใหญ่ควรได้รับการพัฒนาจิตใจหรือจิตลักษณะร้อยละ 80 ถ้าบุคคลใดมีจิตลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ความเชื่ออำนาจในตนและทัศนคติที่ดีประกอบกัน บุคคลนั้นจะเป็นผู้มีพฤติกรรมที่พึงปรารถนาอย่างสม่ำเสมอ (ดุจเดือน พันธุมนาวิน. 2551: 18-26) พฤติกรรมการสื่อสารทางบวกเป็นพฤติกรรมสำคัญที่จำเป็นต้องส่งเสริมในผู้ดูแลเด็ก เนื่องจากเป็นทักษะพื้นฐานในการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ และเป็นพื้นฐานของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกันการสื่อสารด้วยภาษาถ้อยคำและภาษาท่าทาง รวมทั้งฟังอย่างตั้งใจจะเป็นสื่อกลางในการสื่อความหมาย ทำให้เกิดการรับรู้ถึงความรู้ ความคิด ความรู้สึก ประสบการณ์ เพื่อตอบสนองความต้องการและเชื่อมโยงตนเองกับสังคม ส่งผลให้การอยู่ร่วมกันเป็นไปด้วยความราบรื่น บุคคลจึงจำเป็นต้องเรียนรู้และฝึกหัดการสื่อสารทางบวก (พูนสุข ช่วยทอง. 2548: 18, 24) และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้กำหนดมาตรฐานของผู้ดูแลเด็กไว้ว่า ผู้ดูแลเด็กต้องมีปฏิสัมพันธ์กับเด็กด้วยคำพูดและกิริยาท่าทางที่นุ่มนวล อ่อนโยนต่อเด็ก (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. 2549: 5) เด็กที่มีโอกาสเรียนรู้วิธีการสื่อสารทางบวก สามารถสื่อสารและมีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นได้ ด้วยความสำคัญดังกล่าว ผู้ดูแลเด็กจึงควรได้รับการส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวก

การส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวก จำเป็นต้องมีการกระตุ้นหรือกระบวนการหล่อมหลอมที่เหมาะสม เนื่องจากผู้ดูแลเด็กเป็นบุคคลในวัยผู้ใหญ่ที่มีพื้นความรู้และประสบการณ์เดิมที่เป็นรูปแบบความคิดของตน ทำให้การปรับเปลี่ยนหรือการส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกต้องมีรูปแบบที่ชัดเจน การฝึกอบรมเป็นกระบวนการหนึ่งที่ได้รับการยอมรับและถูกนำมาใช้ในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลหรือเพิ่มความสามารถของบุคคลในด้านความรู้ ความเข้าใจ ทัศนคติ ตลอดจนทักษะที่มีประสิทธิผล จากการรวบรวมผลการศึกษาวิจัยที่ผ่านมาเกี่ยวกับการฝึกอบรมของวิลเลียม วิมุกตายน (2540: 85-89) สุกัญญา พีระวรรณกุล (2541: 81-84) พอเพ็ญ ไกรนรา (2545: 145-157) พีรพัฒน์ ถวิลรัตน์ (2547: 24-52) ได้แสดงให้เห็นว่า บุคคลที่ได้รับการพัฒนาโดยผ่านกระบวนการฝึกอบรมที่มีรูปแบบฝึกอบรมที่เหมาะสม สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทิศทางที่ดีขึ้นได้

ดังนั้น เพื่อให้ได้รูปแบบฝึกอบรมที่เหมาะสม สามารถนำไปใช้ส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็กได้อย่างมีประสิทธิผล การพัฒนารูปแบบฝึกอบรมในครั้งนี้ ได้ใช้แนวคิดและทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ ทฤษฎีการเรียนรู้โดยการค้นพบของบรูเนอร์ แนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างความรู้เป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนารูปแบบฝึกอบรม ซึ่งทำให้ได้กระบวนการหรือขั้นตอนการฝึกอบรมที่ประกอบด้วย ขั้นจุดประกาย (Twinkle : T) ขั้นสะท้อนคิด (Reflection : R) ขั้นแลกเปลี่ยนและเรียนรู้ (Edification : E) และขั้นนำความรู้สู่การปฏิบัติ (Exercise : E) ซึ่งจะได้กล่าวถึงในรายละเอียดต่อไป

ความมุ่งหมายของการพัฒนารูปแบบฝึกอบรม

ความมุ่งหมายของการพัฒนารูปแบบฝึกอบรมในครั้งนี้ คือ การพัฒนารูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมให้ผู้ดูแลเด็กมีจิตลักษณะที่พึงประสงค์ และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวก

แนวคิด ทฤษฎีพื้นฐานของรูปแบบฝึกอบรม TREE

รูปแบบฝึกอบรม TREE ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น เกิดจากการนำหลักการสำคัญของทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ ทฤษฎีการเรียนรู้โดยการค้นพบของบรูเนอร์ แนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างความรู้มาเป็นพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบฝึกอบรม เพื่อให้ได้กระบวนการหรือขั้นตอนการฝึกอบรมที่เอื้อหรือส่งเสริมให้ผู้ดูแลเด็กมีจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวก

หลักการสำคัญของแนวคิด ทฤษฎีพื้นฐานของรูปแบบฝึกอบรม มีดังนี้

1. ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ (Piaget’s theory of intellectual development)

แนวคิดพื้นฐานของทฤษฎีนี้เชื่อว่า พัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคล เกิดจากการที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม เพียเจต์เชื่อว่า กระบวนการเรียนรู้ของบุคคลเป็นสิ่งที่ควรคำนึงถึง

ทั้งนี้เนื่องจากการที่บุคคลได้มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้าจะทำให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ ซึ่งเกิดจากการหลอมรวมระหว่างประสบการณ์เดิมหรือความรู้เดิมที่มีอยู่กับประสบการณ์ใหม่หรือความรู้ใหม่ที่ได้รับทำให้เกิดความสมดุล (Equilibrium) ของโครงสร้างทางสติปัญญา เกิดเป็นความรู้และส่งผลต่อการแสดงพฤติกรรมของบุคคล

2. ทฤษฎีการเรียนรู้โดยการค้นพบของบรูเนอร์ (Bruner's theory of Discovery Learning)

แนวคิดพื้นฐานของทฤษฎีนี้เชื่อว่า การเรียนรู้ของบุคคลจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อบุคคลมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมด้วยตนเอง โดยธรรมชาติความอยากรู้อยากเห็นของบุคคลจะเป็นแรงผลักดันให้บุคคลเลือกรับรู้สิ่งที่ตนเองสนใจ แสวงหาคำตอบ ซึ่งจะช่วยในการสะสมข้อมูลไว้ในการคิดของตนและประมวลข้อมูลข่าวสารจนเกิดเป็นความรู้ใหม่ ค้นพบแนวทางหรือวิธีการในการแก้ปัญหา

3. แนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning)

หลักของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเกิดมาจากความเชื่อที่ว่า การเรียนรู้ของคนเราเป็นกระบวนการสร้างความรู้ด้วยตัวของผู้เรียนเอง โดยมีวิทยากรหรือผู้สอนช่วยจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เอื้ออำนวยให้เกิดการสร้างความรู้ กระบวนการสร้างความรู้จึงต้องอาศัยประสบการณ์เดิมเป็นพื้นฐานการเรียนรู้ที่เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลทำให้เกิดการขยายตัวของเครือข่ายความรู้ที่ทุกคนมี ผลของการเรียนรู้จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับบุคคลในด้านจิตสำนึก ทัศนคติ ความตระหนัก ความรู้และทักษะ

4. แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างความรู้ (Constructivism)

หลักของการสร้างความรู้เชื่อว่า บุคคลเป็นผู้สร้างความรู้ด้วยตนเอง โดยอาศัยข้อมูลที่ได้รับมาใหม่และประสบการณ์เดิมเป็นพื้นฐานในการสร้างความรู้ ดังนั้นในการเรียนรู้ของบุคคลควรมุ่งเน้นให้บุคคลเป็นผู้ลงมือกระทำ และเปิดโอกาสให้บุคคลมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นประสบการณ์ ซึ่งจะช่วยขยายความรู้ของบุคคล เมื่อบุคคลเกิดความรู้ใหม่จะสามารถนำความรู้ไปใช้หรือเสนอแนวทางการใช้ความรู้ใหม่ได้

ผลการศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์หลักการสำคัญของแนวคิด ทฤษฎีดังกล่าวข้างต้น ทำให้ได้องค์ประกอบพื้นฐานที่นำสู่ขั้นตอนการฝึกอบรม TREE กล่าวคือ

องค์ประกอบที่ 1 กระบวนการเรียนรู้ของบุคคล เป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญในการก่อเกิดพฤติกรรม เนื่องจากประสบการณ์และความรู้ที่บุคคลได้รับจากการสังเกต การคิดและการลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเองหรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้จะเป็นเครื่องมือที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคล ดังนั้นรูปแบบฝึกอบรมที่มีประสิทธิผลจึงควรเปิดโอกาสให้บุคคลเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ได้ฝึกปฏิบัติจริง แสวงหา ค้นคว้าความรู้ด้วยตนเอง ดังนั้น องค์ประกอบด้านกระบวนการเรียนรู้ของบุคคลจึงกำหนดเป็นขั้นตอนการฝึกอบรม ขั้นจุดประกาย (Twinkle : T) หมายถึง ขั้นตอนที่ผู้เข้าอบรมได้รับสิ่งเร้าซึ่งอาจเป็นสถานการณ์ กรณีตัวอย่าง รูปภาพ นิทาน เกม เพลง เพื่อกระตุ้นการคิดเกี่ยวกับจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวก

องค์ประกอบที่ 2 การคิดใคร่ครวญ เป็นองค์ประกอบที่ช่วยให้เกิดการเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับประสบการณ์เดิม การทบทวน ไตร่ตรองประสบการณ์ จะช่วยกลั่นกรองความคิด แสวงหาคำตอบก่อให้เกิดความเข้าใจ เกิดการค้นพบด้วยตนเอง โดยบุคคลจะแสดงหรือสะท้อนผลของการคิดผ่านทางการกระทำ ดังนั้นรูปแบบฝึกอบรมที่มีประสิทธิผลจึงควรจัดให้บุคคลได้มีโอกาสคิดใคร่ครวญและสะท้อนผลของการคิดนั้นผ่านวิธีการต่างๆ ซึ่งจะนำไปสู่การปฏิบัติ หรือการแก้ปัญหาที่ถูกต้องเหมาะสมต่อไป ดังนั้น องค์ประกอบด้านการคิดใคร่ครวญจึงกำหนดเป็นขั้นตอนการฝึกอบรม ขั้นสะท้อนคิด (Reflection : R) หมายถึง ขั้นตอนที่ผู้เข้าอบรมแสดงออกถึงความเข้าใจในสิ่งที่เรียนรู้ผ่านวิธีการต่างๆ เช่น การสนทนา การเล่าเรื่อง การเขียน การตอบคำถาม

องค์ประกอบที่ 3 การมีปฏิสัมพันธ์ เป็นองค์ประกอบที่ให้ความสำคัญกับการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การที่บุคคลได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การวิเคราะห์และเรียนรู้ร่วมกันกับผู้อื่นจะส่งผลต่อการเกิดองค์ความรู้ การตรวจสอบความรู้ การขยายตัวของความรู้ ความคิด ความเข้าใจที่บุคคลแต่ละคนมีซึ่งจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของบุคคลด้านจิตสำนึก ทัศนคติ ความตระหนัก ความรู้และทักษะของบุคคล ดังนั้นรูปแบบฝึกอบรมที่มีประสิทธิผลจึงควรจัดให้บุคคลได้มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ดังนั้น องค์ประกอบด้านการมีปฏิสัมพันธ์จึงกำหนดเป็นขั้นตอนการฝึกอบรม ขั้นแลกเปลี่ยนและเรียนรู้ (Edification : E) หมายถึง ขั้นตอนที่ผู้เข้าอบรมได้แบ่งปันความรู้ ความเข้าใจของตนเองกับผู้อื่น และรับฟังผู้อื่นอย่างตั้งใจ หรือแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมอย่างสร้างสรรค์

องค์ประกอบที่ 4 การสรุปความรู้ เป็นองค์ประกอบที่ช่วยให้บุคคลได้มีโอกาสตรวจสอบและประมวลความรู้ ความเข้าใจด้วยตนเอง ประยุกต์ใช้ความรู้ หรือตัดสินใจเลือกที่จะกระทำหรือปฏิบัติ ซึ่งจะนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลต่อไป ดังนั้นรูปแบบฝึกอบรมที่มีประสิทธิผลจึงควรจัดให้บุคคลได้มีโอกาสสรุปความรู้นั้น ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยทวนสอบความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องของตนเองก่อนที่จะนำไปใช้ในสถานการณ์ต่างๆ ดังนั้น องค์ประกอบด้านการสรุปความรู้จึงกำหนดเป็นขั้นตอนการฝึกอบรม ขั้นนำความรู้สู่การปฏิบัติ (Exercise : E) หมายถึง ขั้นตอนที่ผู้เข้าอบรมประมวลผลความรู้และประยุกต์ใช้สิ่งที่เรียนรู้ในสถานการณ์ใหม่

จิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวก

รูปแบบฝึกอบรม TREE ที่พัฒนาขึ้นตามที่กล่าวมาข้างต้นนั้น เมื่อนำไปใช้ในการฝึกอบรมจะส่งผลให้ผู้ดูแลเด็กซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการพัฒนา เป็นผู้ที่มีจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวก ซึ่งจิตใจที่อยู่ภายในและพฤติกรรมภายนอกนี้มีความสัมพันธ์กัน พฤติกรรมภายในหรือสภาพจิตใจเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมภายนอก หากบุคคลมีความรู้สึกนึกคิดในทางบวก การกระทำหรือการปฏิบัติของบุคคลก็จะเป็นไปในทางบวกด้วย จิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็กที่จำเป็นต้องได้รับการกระตุ้นและส่งเสริมให้มีขึ้นในตนอย่างสม่ำเสมอนั้น มีลักษณะดังนี้

1. จิตลักษณะที่พึงประสงค์ ประกอบด้วย

1.1 ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน เป็นความสามารถของผู้ดูแลเด็กในการคาดการณ์และเห็นความสำคัญของผลดีและผลเสียที่จะเกิดในอนาคตทั้งต่อตนเองและผู้อื่น สามารถวางแผนการปฏิบัติเพื่อรับผลดีหรือป้องกันผลเสียที่จะเกิดขึ้น และสามารถควบคุมตนเองให้กระทำสิ่งที่จะก่อให้เกิดผลดี หรือละเว้นกระทำบางสิ่ง

1.2 แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ เป็นความสามารถของผู้ดูแลเด็กในการมุ่งมั่น พยายามกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคจนเกิดผลดีตามต้องการ

1.3 ความเชื่ออำนาจในตน เป็นความสามารถของผู้ดูแลเด็กในการรับรู้และเชื่อว่าเหตุการณ์หรือสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้น ทั้งที่เป็นผลดีหรือผลเสียแก่ตนเองและผู้อื่นนั้น เกิดจากการกระทำของตน หากตนคิดหรือกระทำพฤติกรรมที่เหมาะสมจะก่อให้เกิดผลดี

1.4 ทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสารทางบวก เป็นลักษณะทางจิตใจของผู้ดูแลเด็กที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารทางบวกในองค์ประกอบ 3 ประการ คือ ความรู้และความเชื่อเกี่ยวกับประโยชน์ของการสื่อสารทางบวก ความรู้สึกพอใจหรือต้องการที่จะสื่อสารทางบวก และแนวโน้มของการมุ่งกระทำการสื่อสารทางบวก

2. พฤติกรรมการสื่อสารทางบวก เป็นการกระทำหรือการแสดงออกของผู้ดูแลเด็กในการสื่อสารกับเด็กด้วยการใช้ถ้อยคำ การใช้ท่าทาง และการฟังที่เหมาะสม ดังนี้

2.1 การสื่อสารด้วยการใช้ถ้อยคำ คือ การที่ผู้ดูแลเด็กแสดงออกต่อเด็กด้วยการใช้ถ้อยคำที่มีลักษณะ ดังนี้

2.1.1 คำสุภาพ เป็นการพูดโดยใช้คำพูดปกติ ไม่พูดคำหยาบ คำพูดมีคำลงท้ายค่ะหรือครับ

2.1.2 คำพูดให้กำลังใจ เป็นการพูดแสดงความรู้สึกด้านบวก การพูดชมเชย การกล่าวขอบคุณ ไม่พูดคำส่อเสียด หรือทำให้อับอาย

2.1.3 คำพูดที่ส่งเสริมการเรียนรู้ เป็นการใช้คำถาม การพูดแนะนำ การพูดโดยการอธิบาย และใช้เหตุผลประกอบ แทนการพูดห้ามปราม เช่น ห้ามเสียงดัง อย่าทิ้ง หยุดเดี๋ยวนี้

2.2 การสื่อสารด้วยการใช้ท่าทาง เป็นการที่ผู้ดูแลเด็กแสดงออกต่อเด็กด้วยการใช้ท่าทางที่สอดคล้อง เหมาะสม ซึ่งท่าทางนั้นมีลักษณะ ดังนี้

2.2.1 การแสดงออกทางใบหน้าอย่างเหมาะสมสอดคล้องกับเรื่องที่พูด เช่น การยิ้ม พยักหน้า

2.2.2 การใช้สายตาอย่างเหมาะสม เช่น การมองตา หรือสบสายตาอย่างเป็นมิตร

2.2.3 การใช้เสียงและน้ำเสียงอย่างเหมาะสม เช่น น้ำเสียงปกติ เสียงดังชัดเจน

2.2.4 การแสดงท่าทางที่เหมาะสม เช่น การสัมผัส หรือการกอด การลูบศีรษะ

2.3 การฟัง หมายถึง การที่ผู้ดูแลเด็กให้โอกาสเด็กแสดงความคิดเห็น และรับฟังความคิดเห็นของเด็กอย่างตั้งใจ

ตอนที่ 2
คำชี้แจงการฝึกอบรม

ผู้ดูแลเด็ก (Caregiver) ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเด็กปฐมวัยสืบต่อจากพ่อแม่นับตั้งแต่เด็กเข้าสู่ระบบการศึกษา ผู้ดูแลเด็กมิใช่ผู้ทำหน้าที่ปฏิบัติการสอนเพียงแค่การให้ความรู้และทักษะกับเด็กเท่านั้น แต่จะต้องจัดการดูแลเด็กด้วยความเอาใจใส่ ปฏิบัติต่อเด็กอย่างเหมาะสม เน้นการมีปฏิสัมพันธ์ทางบวกเป็นสำคัญและเป็นแบบอย่างที่มีคุณค่าต่อการเรียนรู้ของเด็ก ทั้งนี้เนื่องจากในช่วงปฐมวัยเป็นช่วงวัยแห่งการเรียนรู้และการเลียนแบบจากตัวแบบ ผู้ดูแลเด็กจึงควรได้รับการกระตุ้นและส่งเสริมให้เป็นผู้มีจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวก

ลักษณะจิตใจที่อยู่ภายในด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน ความเชื่ออำนาจในตน เป็นลักษณะทางจิตใจที่ควรส่งเสริมให้กับผู้ดูแลเด็ก เนื่องจากลักษณะทางจิตใจดังกล่าวนี้ เป็นปัจจัยภายในที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของบุคคล สามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือผลักดันให้บุคคลแสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ พฤติกรรมรับผิดชอบและพฤติกรรมการทำงานได้ หากผู้ดูแลเด็กเป็นผู้ที่มีลักษณะทางจิตใจด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูง ผู้ดูแลเด็กจะเป็นผู้ที่มีความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ และเมื่อผู้ดูแลเด็กมีลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนมาก ผู้ดูแลเด็กจะตระหนักว่า การแสดงออกหรือการกระทำที่ถูกต้องของตนจะนำไปสู่ผลดีต่อเด็กในอนาคต ดังนั้นจะต้องควบคุมตนให้กระทำแต่สิ่งที่ดีและสำหรับผู้ดูแลเด็กที่มีความเชื่ออำนาจในตนสูงจะเชื่อว่า เด็กในความดูแลของตนจะดีหรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับการกระทำของตน และเชื่อว่าเมื่อผู้ดูแลเด็กมีลักษณะทางจิตใจด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน ความเชื่ออำนาจในตนแล้ว จะเอื้อให้ผู้ดูแลเด็กเป็นผู้ที่มีทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสารทางบวกด้วย เมื่อผู้ดูแลเด็กมีทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสารทางบวกแล้ว ผู้ดูแลเด็กจะเป็นผู้ที่เห็นประโยชน์ของการสื่อสารทางบวก รู้สึกพอใจที่จะสื่อสารทางบวก และพร้อมที่จะสื่อสารทางบวกกับเด็กปฐมวัยต่อไป

การสื่อสารทางบวกเป็นเครื่องมือสำคัญที่ผู้ดูแลเด็กจำเป็นต้องใช้ในการทำงานกับเด็กปฐมวัย และเป็นพฤติกรรมที่เด็กสามารถสังเกตเห็นได้อย่างชัดเจน ผู้ดูแลเด็กจึงควรได้รับการส่งเสริมให้เป็นผู้มีความสามารถในการสื่อสารทางบวก เนื่องจากการสื่อสารทางบวกจะช่วยในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้ดูแลเด็กกับเด็ก อีกทั้งลักษณะของการสื่อสาร ภาษาที่ใช้ในการสื่อสารของผู้ดูแลเด็กจะมีผลต่อโครงสร้างทางบุคลิกภาพ วิธีการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ความเชื่อมั่นในตนเองและความสามารถในการแสดงออกของเด็กด้วย ดังนั้นการส่งเสริมให้ผู้ดูแลเด็กเป็นผู้มีพฤติกรรมการสื่อสารทางบวก จะนำไปสู่การเป็นผู้ดูแลเด็กที่มีคุณภาพ เป็นตัวแบบที่ควรค่าแก่การเลียนแบบของเด็กและสามารถพัฒนาเด็กปฐมวัยได้เต็มตามศักยภาพต่อไป

อย่างไรก็ตาม การส่งเสริมให้ผู้ดูแลเด็กเป็นผู้มีจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกนั้น จำเป็นต้องอาศัยรูปแบบฝึกอบรมที่มีความเหมาะสม เพื่อปรับเปลี่ยนหรือเพิ่ม

ความสามารถของบุคคลในด้านความรู้ ความเข้าใจ เจตคติ ตลอดจนทักษะที่มีประสิทธิผล กระบวนการหรือขั้นตอนการฝึกอบรมจึงต้องเอื้อให้ผู้ดูแลเด็กเกิดการเรียนรู้มากที่สุดและสอดคล้องกับลักษณะการเรียนรู้ของผู้ดูแลเด็กซึ่งเป็นบุคคลในวัยผู้ใหญ่ด้วยรูปแบบฝึกอบรม TREE เป็นรูปแบบฝึกอบรมหนึ่งที่สามารถส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกได้คู่มือการใช้รูปแบบฝึกอบรม TREE ฉบับนี้ จึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยสร้างความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับรูปแบบฝึกอบรม กระบวนการหรือขั้นตอนการฝึกอบรม สาระและแนวทางปฏิบัติการฝึกอบรมให้กับผู้นำกิจกรรมหรือวิทยากร เพื่อนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายที่กำหนด ดังนั้นก่อนดำเนินการฝึกอบรมผู้นำกิจกรรมหรือวิทยากรควรศึกษาคู่มือการใช้รูปแบบฝึก อบรม TREE อย่างละเอียด เพื่อให้เกิดความเข้าใจและสามารถปฏิบัติกิจกรรมฝึกอบรมได้อย่างถูกต้อง

ความมุ่งหมายของการฝึกอบรม

เพื่อส่งเสริมให้ผู้ดูแลเด็กที่เข้ารับการอบรมเป็นผู้มีจิตลักษณะแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน ความเชื่ออำนาจในตน ทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสารทางบวก และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวก

กลุ่มเป้าหมาย

ผู้เข้าอบรม คือ ผู้ดูแลเด็กระดับปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

บทบาทของผู้นำกิจกรรมหรือวิทยากร

การนำรูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็กไปใช้ให้เกิดประสิทธิผลสูงสุดตามเป้าหมายนั้น ผู้นำกิจกรรมหรือวิทยากรควรมีบทบาท ดังนี้

1. ศึกษาและทำความเข้าใจคู่มือการใช้รูปแบบฝึกอบรม ขอบเขตเนื้อหา กิจกรรม ลำดับการจัดกิจกรรม กระบวนการหรือขั้นตอนฝึกอบรม เพื่อวางแผนสำหรับการดำเนินการฝึกอบรมอย่างถูกต้อง เหมาะสม

2. ศึกษาและทำความเข้าใจคู่มือการใช้เครื่องมือประเมินจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก เพื่อดำเนินการวัดและประเมินผลได้อย่างถูกต้อง

3. จัดเตรียมความพร้อมด้านสิ่งแวดล้อม สื่อ เอกสาร วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เข้าอบรม เพื่อให้การดำเนินการฝึกอบรมเป็นไปด้วยความราบรื่น ผู้เข้าอบรมเรียนรู้อย่างมีความสุข

4. การดำเนินกิจกรรม

4.1 สร้างความคุ้นเคย / สัมพันธภาพที่ดีกับผู้เข้าอบรม

4.2 ชี้แจงหรือสร้างข้อตกลงร่วมกันก่อนการดำเนินกิจกรรม

4.3 ดำเนินกิจกรรมตามลำดับกิจกรรมและขั้นตอนที่กำหนดให้ครบทุกกระบวนการ สำหรับเวลาในการดำเนินการแต่ละขั้น สามารถปรับเปลี่ยนเวลาได้ตามความเหมาะสมของสถานการณ์ ขณะดำเนินกิจกรรมปฏิบัติดังนี้

4.3.1 ในการฝึกอบรม ผู้เข้าอบรมเป็นศูนย์กลางของการดำเนินกิจกรรม ผู้นำกิจกรรมหรือวิทยากร ควรกระตุ้นให้ผู้เข้าอบรมมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมให้มากที่สุด โดยสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เป็นมิตร ดังนี้

4.3.1.1 ใช้คำถามเมื่อต้องการกระตุ้นให้ผู้เข้าอบรมคิด

4.3.1.2 ให้ผู้เข้าอบรมมีอิสระในการเรียนรู้ การคิด การแสดงความคิดเห็น การทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันกับผู้อื่น

4.3.1.3 เคารพในความรู้สึกและการแสดงความคิดเห็นของผู้เข้าอบรม

4.3.1.4 ให้การสนับสนุนผู้เข้าอบรมในสถานการณ์ต่างๆ ตามความเหมาะสม

4.3.1.5 ร่วมอภิปราย แสดงความคิดเห็นกับผู้เข้าอบรม ตอบข้อซักถาม ให้ข้อสังเกตหรือชี้แนะการทำกิจกรรม และสรุปประเด็นการเรียนรู้ในแต่ละหน่วย

4.3.2 ในการฝึกอบรมผู้นำกิจกรรมหรือวิทยากรสามารถสอดแทรกกิจกรรมเพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้เข้าอบรมหรือกิจกรรมเพื่อความผ่อนคลายได้ตามความเหมาะสมของสถานการณ์

4.3.3 ในการนำเสนอผลงานของผู้เข้าอบรมแต่ละกลุ่ม กรณีมีผู้เข้าอบรมจำนวนน้อย ควรเปิดโอกาสให้ผู้แทนกลุ่มทุกกลุ่มได้นำเสนอผลงาน กรณีมีผู้เข้าอบรมจำนวนมาก ผู้นำกิจกรรมหรือวิทยากรสามารถใช้วิธีการสุ่มให้ผู้แทนกลุ่มบางกลุ่มนำเสนอผลงานได้ แต่ทั้งนี้ในการนำเสนอผลงานนั้น สาระที่ต้องการให้ผู้เข้าอบรมได้เรียนรู้ควรคงอยู่อย่างครบถ้วน

5. การวัดและประเมินผล

5.1 ก่อนและหลังการฝึกอบรม ดำเนินการวัดและประเมินผลผู้เข้าอบรมด้วยแบบวัดที่กำหนดตามคู่มือการใช้เครื่องมือประเมินจิตลักษณะที่พึงประสงค์ และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก

5.2 ระหว่างการฝึกอบรม ดำเนินการวัดและประเมินผลโดยการสังเกตการณ์ตอบคำถาม การซักถามข้อสงสัยหรือปัญหา การแสดงความคิดเห็น การมีส่วนร่วมของผู้เข้าอบรมขณะปฏิบัติกิจกรรม การนำเสนอผลงาน ผลงานสำเร็จ

บทบาทของผู้เข้าอบรม

การนำรูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็กไปใช้ให้เกิดประสิทธิผลสูงสุดตามเป้าหมายนั้น ผู้เข้าอบรมควรมีบทบาทดังนี้

1. เข้าร่วมการอบรมตรงตามเวลาที่กำหนด
2. ให้ความร่วมมือในการปฏิบัติกิจกรรมแบบรายบุคคลและรายกลุ่มอย่างตั้งใจ
3. ร่วมคิด สนทนา อภิปราย หรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันเกี่ยวกับข้อคำถาม สถานการณ์ การสรุปความรู้ด้วยตนเอง

สาระการฝึกอบรม

การฝึกอบรมประกอบด้วยสาระการฝึกอบรม 4 หน่วย ดังนี้

หน่วยที่ 1 ชื่อหน่วย มุ่งสู่ความสำเร็จ: การส่งเสริมแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

หน่วยที่ 2 ชื่อหน่วย เสริมสร้างพลังการทำงาน: การส่งเสริมลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน

หน่วยที่ 3 ชื่อหน่วย ร่วมประสานความเชื่อมั่น: การส่งเสริมความเชื่ออำนาจในตน

หน่วยที่ 4 ชื่อหน่วย สื่อสารเพื่อความสัมพันธ์และมิตรภาพ: การส่งเสริมการสื่อสารทางบวก

ระยะเวลาการฝึกอบรม

ดำเนินการฝึกอบรมในห้องฝึกอบรม เป็นเวลา 3 วัน

ตารางการฝึกอบรม
เรื่อง การส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์ และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูเด็ก

วันที่ 1

07.30-08.00 น.	ลงทะเบียน
08.00-08.15 น.	พิธีเปิด
08.15-08.30 น.	ประเมินผลก่อนการฝึกอบรม
08.30-10.30 น.	หน่วยมุ่งสู่ความสำเร็จ : การเสริมแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ กิจกรรมที่ 1 : แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์
10.30-10.40 น.	รับประทานอาหารว่าง
10.40-12.10 น.	กิจกรรมที่ 2 : การคิดแบบใฝ่สัมฤทธิ์
12.10-13.00 น.	รับประทานอาหารกลางวัน
13.00-14.00 น.	หน่วยเสริมสร้างพลังการทำงาน : การส่งเสริมลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน กิจกรรมที่ 1 : การทำกิจกรรมเพื่ออนาคต
14.00-14.10 น.	รับประทานอาหารว่าง
14.10-15.10 น.	กิจกรรมที่ 1 : การทำกิจกรรมเพื่ออนาคต (ต่อ)
15.10-16.10 น.	กิจกรรมที่ 2 : ลักษณะของผู้ที่มุ่งอนาคต

วันที่ 2

07.30-08.30 น.	ลงทะเบียน
08.30-10.30 น.	หน่วยเสริมสร้างพลังการทำงาน : การส่งเสริมลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน กิจกรรมที่ 3 : การควบคุมตนเอง
10.30-10.40 น.	รับประทานอาหารว่าง
10.40-12.10 น.	หน่วยร่วมประสานความเชื่อมั่น : การส่งเสริมความเชื่ออำนาจ กิจกรรมที่ 1 : ผลเกิดจากสาเหตุ กิจกรรมที่ 2 : การควบคุมสาเหตุของผลต่าง ๆ
12.10-13.00 น.	รับประทานอาหารกลางวัน
13.00-14.00 น.	กิจกรรมที่ 3 : การทำมากย่อมได้ผลมาก
14.00-14.10 น.	รับประทานอาหารว่าง

14.10-15.10 น.	กิจกรรมที่ 4 : ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว
15.10-16.10 น.	หน่วยสื่อสารเพื่อความสัมพันธ์และมิตรภาพ : การส่งเสริมการสื่อสารทางบวก กิจกรรมที่ 1 : คำสัญญา

วันที่ 3

07.30-08.30 น.	ลงทะเบียน
08.30-10.30 น.	หน่วยสื่อสารเพื่อความสัมพันธ์และมิตรภาพ : การส่งเสริมการสื่อสารทางบวก กิจกรรมที่ 2 : สื่อสารอย่างไร
10.30-10.40 น.	รับประทานอาหารว่าง
10.40-12.10 น.	กิจกรรมที่ 3 : ฟังและพูดอย่างไรดี
12.10-13.00 น.	รับประทานอาหารกลางวัน
13.00-14.00 น.	กิจกรรมที่ 4 : พูดดีชีวีมีสุข
14.00-14.10 น.	รับประทานอาหารว่าง
14.10-15.10 น.	ประเมินผลหลังการฝึกอบรม
15.10-16.10 น.	สรุปภาพรวมและเปิดการอบรม

หมายเหตุ กิจกรรมการฝึกอบรม อาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม

ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการฝึกอบรม

การนำรูปแบบฝึกอบรม TREE ไปใช้ในการฝึกอบรมผู้ดูแลเด็กเพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกนั้น มีลำดับขั้นตอนการจัดกิจกรรมการฝึกอบรม 3 ขั้นตอน คือ

1. การเตรียมความพร้อมก่อนการฝึกอบรม ผู้นำกิจกรรมหรือวิทยากรจัดเตรียมความพร้อมด้านสิ่งแวดล้อม สื่อ เอกสาร วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ที่ใช้ในการฝึกอบรม

2. การฝึกอบรม ประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้

2.1 กิจกรรมก่อนการฝึกอบรม ผู้นำกิจกรรมหรือวิทยากรดำเนินการวัดและประเมินผลผู้เข้าอบรมด้วยแบบวัดจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกที่กำหนด ดังนี้

2.1.1 จิตลักษณะด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ใช้แบบวัดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของดุจเดือน พันธุมนาวิน; และ อัมพร ม้าคนอง (2552: 76,409-410) ซึ่งเป็นแบบวัดที่มีค่าความเชื่อมั่นในระดับที่ยอมรับได้ คือ 0.82

2.1.2 จิตลักษณะด้านลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน ใช้แบบวัดลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนของดุจเดือน พันธุมนาวิน; และ อัมพร ม้าคนอง (2552: 76-78, 410-412, 415-416) ซึ่งเป็นแบบวัดที่มีค่าความเชื่อมั่นในระดับที่ยอมรับได้ คือ ลักษณะมุ่งอนาคต 0.70 การควบคุมตน 0.76

2.1.3 จิตลักษณะด้านความเชื่ออำนาจในตน ใช้แบบวัดความเชื่ออำนาจในตนของดุจเดือน พันธุมนาวิน; และ อัมพร ม้าคนอง (2547: 61) ซึ่งเป็นแบบวัดที่มีค่าความเชื่อมั่นในระดับที่ยอมรับได้ คือ 0.80

2.1.4 ทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสารทางบวก เป็นแบบวัดที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีค่าความเชื่อมั่นในระดับที่ยอมรับได้ คือ 0.87

2.1.5 การสื่อสารทางบวก เป็นแบบวัดที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีค่าความเชื่อมั่นในระดับที่ยอมรับได้ คือ 0.87

2.1.6 การสื่อสารด้วยการใช้ถ้อยคำทางบวก เป็นแบบวัดที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีค่าความเชื่อมั่นในระดับที่ยอมรับได้ คือ 0.68

2.1.7 แบบสังเกตพฤติกรรมการสื่อสาร เป็นแบบสังเกตที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีค่าความสอดคล้องเท่ากับ 1.00

2.2 กิจกรรมการฝึกอบรม ผู้นำกิจกรรมหรือวิทยากรดำเนินการฝึกอบรมกับผู้เข้าอบรมตามลำดับกิจกรรมที่กำหนดไว้ โดยมีกระบวนการหรือขั้นตอนการฝึกอบรม ดังนี้

2.2.1 ขั้นจุดประกาย (Twinkle : T) หมายถึง ขั้นตอนที่ผู้เข้าอบรมได้รับสิ่งเร้าซึ่งอาจเป็นสถานการณ์ กรณีตัวอย่าง รูปภาพ นิทาน เกม เพลง เพื่อกระตุ้นการคิดเกี่ยวกับลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ความเชื่ออำนาจในตน และการสื่อสารทางบวก

2.2.2 ขั้นสะท้อนคิด (Reflection : R) หมายถึง ขั้นตอนที่ผู้เข้าอบรมแสดงออกถึงความเข้าใจในสิ่งที่เรียนรู้ผ่านวิธีการต่างๆ เช่น การสนทนา การเล่าเรื่อง การเขียน การตอบคำถาม

2.2.3 ขั้นแลกเปลี่ยนและเรียนรู้ (Edification : E) หมายถึง ขั้นตอนที่ผู้เข้าอบรมได้แบ่งปันความรู้ ความเข้าใจของตนเองกับผู้อื่น และรับฟังผู้อื่นอย่างตั้งใจ หรือแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมอย่างสร้างสรรค์

2.2.4. ขั้นนำความรู้สู่การปฏิบัติ (Exercise : E) หมายถึง ขั้นตอนที่ผู้เข้าอบรมประมวลผลความรู้และประยุกต์ใช้สิ่งที่เรียนรู้ในสถานการณ์ใหม่

2.3 กิจกรรมหลังการฝึกอบรม เมื่อกิจกรรมการฝึกอบรมในห้องฝึกอบรม เป็นเวลา 3 วัน สิ้นสุดลง ผู้นำกิจกรรมหรือวิทยากรดำเนินการวัดและประเมินผลผู้เข้าอบรมด้านจิตลักษณะที่พึงประสงค์อีกครั้งหนึ่ง ด้วยแบบวัดที่กำหนดซึ่งเป็นชุดเดียวกันกับที่ใช้ในกิจกรรมก่อนการฝึกอบรม

2.4 กิจกรรมการติดตามผลการฝึกอบรม ผู้นำกิจกรรมหรือวิทยากรติดตามผลจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกของผู้เข้าอบรม ภายหลังการฝึกอบรมแล้ว 1 เดือน ด้วยแบบวัดที่กำหนดซึ่งเป็นชุดเดียวกันกับที่ใช้ในกิจกรรมก่อนและหลังการฝึกอบรม และติดตามผลการปฏิบัติตนของผู้เข้าอบรมด้านการสื่อสารทางบวกขณะอยู่ในชั้นเรียนซึ่งเป็นสภาพการณ์จริง ภายหลังการฝึกอบรมแล้ว 1 เดือน ใช้เวลา 1 วัน

3. การประเมินผลการฝึกอบรมเพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก ประเมินผลดังนี้

1. ประเมินผลจากการวัดจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกของผู้เข้าอบรม โดยเปรียบเทียบผลคะแนนก่อนและหลังการฝึกอบรม ทั้งนี้ในการประเมินผล ผู้ประเมินควรทำความเข้าใจวิธีการใช้แบบวัดต่างๆ จากคู่มือการใช้แบบประเมินจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก

2. ประเมินผลระหว่างการฝึกอบรม โดยสังเกตการตอบคำถาม การซักถามข้อสงสัยหรือปัญหา การแสดงความคิดเห็น การมีส่วนร่วมของผู้เข้าอบรมขณะปฏิบัติกิจกรรมที่มอบหมาย การนำเสนอผลงาน ผลงานสำเร็จ

3. ประเมินผลด้านจิตลักษณะที่พึงประสงค์ภายหลังจากการฝึกอบรมทันที และภายหลังการฝึกอบรมแล้ว 1 เดือน ประเมินผลด้านจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรมการสื่อสารทางบวก

4. ประเมินผลจากการติดตามผลการปฏิบัติตนของผู้เข้าอบรมด้านการสื่อสารทางบวกขณะอยู่ในชั้นเรียนซึ่งเป็นสภาพการณ์จริง ภายหลังการฝึกอบรมแล้ว 1 เดือน ใช้เวลา 1 วัน และดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากสิ่งที่สังเกตได้

สื่อและอุปกรณ์

1. VCD
2. Power Point
3. แผนการจัดกิจกรรมการฝึกอบรม
4. ใบกิจกรรม
5. กระดาษ flipchart
6. กระดาษ A4
7. เครื่องเขียน
8. เครื่องฉายภาพดิจิตอล (LCD/Digital projector)
9. เครื่องเสียง

การจัดห้องฝึกอบรม

ห้องประชุมที่ใช้สำหรับการฝึกอบรม ควรเป็นห้องประชุมที่ผู้เข้าอบรมสามารถเข้ากลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่ได้อย่างสะดวก โต๊ะและเก้าอี้ที่ใช้สามารถเคลื่อนย้ายได้สะดวก

ตอนที่ 3
แผนการจัดกิจกรรมการฝึกอบรม

การส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก เป็นการกระตุ้นและส่งเสริมให้ผู้ดูแลเด็กมีลักษณะทางจิตใจด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน ความเชื่ออำนาจในตน ซึ่งเป็นลักษณะทางจิตใจที่เป็นแรงผลักดันหรือเป็นฐานให้บุคคลแสดงความรู้สึกนึกคิด ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือกระทำพฤติกรรมไปในทิศทางบวกได้ และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกซึ่งเป็นพฤติกรรมพื้นฐานในการสื่อสารที่ทำให้คู่สื่อสารหรือเด็กปฐมวัยเกิดความรู้สึกเป็นสุข เกิดความไว้วางใจ รู้สึกเชื่อมั่นในตนเอง กล้าแสดงออก สั่งสมประสบการณ์การแสดงออกทางบวกให้กับเด็กนำไปสู่การเป็นผู้ใหญ่ที่มีบุคลิกลักษณะและการแสดงออกที่เหมาะสมต่อไป การฝึกอบรมครั้งนี้ ประกอบด้วยสาระการฝึกอบรม 4 หน่วย รวมเวลาการฝึกอบรม 17.30 ชั่วโมง ดังนี้

หน่วยที่ 1 มุ่งสู่ความสำเร็จ: การส่งเสริมแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

หน่วยที่ 2 เสริมสร้างพลังการทำงาน: การส่งเสริมลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน

หน่วยที่ 3 ร่วมประสานความเชื่อมั่น: การส่งเสริมความเชื่ออำนาจในตน

หน่วยที่ 4 สื่อสารเพื่อความสัมพันธ์และมิตรภาพ: การส่งเสริมการสื่อสารทางบวก

ขอบเขตสาระการฝึกอบรม

ขอบเขตสาระการฝึกอบรมทั้ง 4 หน่วย มีรายละเอียดดังนี้

หน่วยที่ 1 ชื่อหน่วย มุ่งสู่ความสำเร็จ: การส่งเสริมแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

ศึกษาเอกสารการฝึกอบรมที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์จากชุดฝึกอบรมการเสริมสร้างคุณลักษณะของข้าราชการพลเรือนของดวงเดือน พันธุมนาวิน; และ คนอื่นๆ (2531) รายงานวิจัยประสิทธิผลของการฝึกอบรมทางจิตพฤติกรรมศาสตร์เพื่อปลูกฝังและพัฒนาพฤติกรรมทันตสุขภาพเด็กนักเรียนประถมศึกษาของเมธินี คุปพิยานันท์ (2546) และเอกสารประกอบการเรียนการสอนรายวิชา วป 581 การถ่ายทอดทางสังคมกับพัฒนาการของมนุษย์ของงามตา วนินทานนท์ (2552) และศึกษาเรียนรู้วิธีการใช้ชุดฝึกอบรมเพื่อพัฒนาจิตลักษณะด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์จาก รองศาสตราจารย์ งามตา วนินทานนท์ รองผู้อำนวยการโครงการวิจัยแม่บท: การวิจัยและพัฒนาระบบพฤติกรรมไทย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (ช่วยราชการ) เป็นเวลา 1 สัปดาห์ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้และจัดทำเป็นแผนการจัดกิจกรรมการฝึกอบรม จำนวน 2 กิจกรรม โดยกำหนดเวลาการฝึกอบรมในหน่วยนี้เป็นเวลา 3.30 ชั่วโมง

หน่วยที่ 1 มุ่งสู่ความสำเร็จ: การส่งเสริมแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

กิจกรรมที่ 1 แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ เวลาการฝึกอบรม 1 ชั่วโมง

กิจกรรมที่ 2 การคิดแบบใฝ่สัมฤทธิ์ เวลาการฝึกอบรม 2.30 ชั่วโมง

ขอบเขตสาระการฝึกอบรมหน่วยที่ 1 มุ่งสู่ความสำเร็จ: การส่งเสริมแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ประกอบด้วย

1. ความหมายและความสำคัญของแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์
2. การพัฒนาความคิดแบบใฝ่สัมฤทธิ์
3. การพัฒนาความคิดในการทำงานแบบมีเป้าหมาย

หน่วยที่ 2 ชื่อหน่วย เสริมสร้างพลังการทำงาน: การส่งเสริมลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน

ศึกษาเอกสารการฝึกอบรมที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนจากชุดฝึกอบรมหลักสูตรความรู้พื้นฐานในการปฏิบัติราชการสำหรับข้าราชการบรรจุใหม่ของรัตนา ประเสริฐสม (ม.ป.ป.) ชุดฝึกอบรมการเสริมสร้างคุณลักษณะของข้าราชการพลเรือนของดวงเดือน พันธุมนาวิน; และ คนอื่นๆ (2531) ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่องการควบคุมตนเองของบุญรับ ศักดิ์มณี (2536) ในหลักสูตรความรู้พื้นฐานในการปฏิบัติราชการ เล่ม 3 รายงานการวิจัยผลของการพัฒนาจิตและทักษะต่อพฤติกรรมการปลูกฝังวินัยแก่นักเรียนของครูของแสวง ทวีคูณ; นิภาพร โชติสุดเสน่ห์; และ ณรงค์ศักดิ์ บุญยมาลิก (2546) และเอกสารประกอบการเรียนการสอนรายวิชา วป 581 การถ่ายทอดทางสังคมกับพัฒนาการของมนุษย์ของงามตา วนินทานนท์ (2552) และศึกษาเรียนรู้วิธีการใช้ชุดฝึกอบรมเพื่อพัฒนาจิตลักษณะด้านลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนจากรองศาสตราจารย์งามตา วนินทานนท์ รองผู้อำนวยการโครงการวิจัยแม่บท: การวิจัยและพัฒนาระบบพฤติกรรมไทย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (ช่วยราชการ) เป็นเวลา 1 สัปดาห์ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้และจัดทำเป็นแผนการจัดกิจกรรมการฝึกอบรม จำนวน 3 กิจกรรม โดยกำหนดเวลาการฝึกอบรมในหน่วยนี้เป็นเวลา 5 ชั่วโมง

หน่วยที่ 2 เสริมสร้างพลังการทำงาน: การส่งเสริมลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน

กิจกรรมที่ 1 การทำกิจกรรมเพื่ออนาคต เวลาการฝึกอบรม 1 ชั่วโมง

กิจกรรมที่ 2 ลักษณะของผู้ที่มุ่งอนาคต เวลาการฝึกอบรม 2 ชั่วโมง

กิจกรรมที่ 3 การควบคุมตนเอง เวลาการฝึกอบรม 2 ชั่วโมง

ขอบเขตสาระการฝึกอบรมหน่วยที่ 2 เสริมสร้างพลังการทำงาน: การส่งเสริมลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน ประกอบด้วย

1. ความหมายและความสำคัญของลักษณะมุ่งอนาคต
2. การคาดการณ์ไกลหรือการคิดวางแผนเพื่ออนาคต
3. การควบคุมตนเอง

หน่วยที่ 3 ชื่อหน่วย ร่วมประสานความเชื่อมั่น: การส่งเสริมความเชื่ออำนาจในตน

ศึกษาเอกสารการฝึกอบรมที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมความเชื่ออำนาจในตนจากผลของการฝึกอบรมทางพุทธพฤติกรรมศาสตร์ต่อจิตลักษณะและประสิทธิผลของครูของอ้อมเดือน สดมณี (2536) รายงานการวิจัยผลของการพัฒนาจิตและทักษะต่อพฤติกรรมการปลูกฝังวินัยแก่นักเรียนของครูของแสวง ทวีคูณ; นิภาพร โชติสุดเสน่ห์; และ ณรงค์ศักดิ์ บุญยมาลิก (2546) และเอกสารประกอบการเรียนการสอนรายวิชา วป 581 การถ่ายทอดทางสังคมกับพัฒนาการของมนุษย์ของงามตา วนินทานนท์ (2552) และศึกษาเรียนรู้วิธีการใช้ชุดฝึกอบรมเพื่อพัฒนาจิตลักษณะด้านความเชื่ออำนาจในตนจากรองศาสตราจารย์ งามตา วนินทานนท์ รองผู้อำนวยการโครงการวิจัยแม่บท: การวิจัยและพัฒนาระบบพฤติกรรมไทย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (ช่วยราชการ) เป็นเวลา 1 สัปดาห์ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้และจัดทำเป็นแผนการจัดกิจกรรมการฝึกอบรม จำนวน 4 กิจกรรม โดยกำหนดเวลาการฝึกอบรมในหน่วยนี้เป็นเวลา 3.30 ชั่วโมง

หน่วยที่ 3 ร่วมประสานความเชื่อมั่น: การส่งเสริมความเชื่ออำนาจในตน

กิจกรรมที่ 1 ผลเกิดจากสาเหตุ เวลาการฝึกอบรม 45 นาที

กิจกรรมที่ 2 การควบคุมสาเหตุของผลต่างๆ เวลาการฝึกอบรม 45 นาที

กิจกรรมที่ 3 การทำมากย่อมได้ผลมาก เวลาการฝึกอบรม 1 ชั่วโมง

กิจกรรมที่ 4 ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เวลาการฝึกอบรม 1 ชั่วโมง

ขอบเขตสาระการฝึกอบรมหน่วยที่ 3 ร่วมประสานความเชื่อมั่น: การส่งเสริมความเชื่ออำนาจในตน ประกอบด้วย

1. การรับรู้สาเหตุและผลของการกระทำ
2. การรับรู้ความสามารถในการควบคุมสาเหตุต่างๆ ของผล
3. การรับรู้ความสัมพันธ์ของการกระทำและผล

หน่วยที่ 4 ชื่อหน่วย สื่อสารเพื่อความสัมพันธ์และมิตรภาพ: การส่งเสริมการสื่อสารทางบวก

ศึกษาทฤษฎีการสื่อสาร SMCR Model ของเดวิด เค เบอร์โล (David K.Berlo) ที่ให้ความสำคัญกับองค์ประกอบของการสื่อสารระหว่างบุคคล ทฤษฎีนี้เชื่อว่า ผู้ที่จะทำหน้าที่สื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพควรมีทักษะในการสื่อสารด้วยภาษาถ้อยคำและภาษาท่าทางที่เหมาะสม มีทักษะการฟัง และมีทัศนคติที่ดีต่อคู่สื่อสาร (สุรัตน์ ตรีสกุล. 2550: 73-74, 93-106) และหลักการสื่อสารของโธมัส กอร์ดอน (Thomas Gordon) ที่ให้ความสำคัญกับการสื่อสารด้วยการให้ความเคารพต่อความรู้สึกซึ่งกันและกัน โดยการบอกความรู้สึกนึกคิด การรับฟังความคิดเห็น การสะท้อนความรู้สึก (ขวัญฟ้า รังสิยานนท์. 2550: ออนไลน์)

ศึกษาเรียนรู้การพัฒนาจิตใจและพฤติกรรมการสื่อสารทางบวก โดยการเข้าสัมมนาเชิงปฏิบัติ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. วันที่ 25-26 ตุลาคม 2551 สัมมนาเชิงปฏิบัติการโรงเรียนพ่อแม่ โปรแกรมเลี้ยงลูกด้วยจิตตื่นรู้ ครั้งที่ 4 จังหวัดกรุงเทพมหานคร โดยคุณอังคณา มาศรังสรรค์และคณะ

2. วันที่ 22-23 พฤศจิกายน 2551 สัมมนาเชิงปฏิบัติการโรงเรียนพ่อแม่ โปรแกรมพูดและฟังให้หัวใจแช่มชื่น จังหวัดกรุงเทพมหานคร โดยคุณอังคณา มาศรังสรรค์และคณะ

3. วันที่ 20-21 ธันวาคม 2551 สัมมนาเชิงปฏิบัติการโรงเรียนพ่อแม่ โปรแกรมสุนทรียสนทนา จังหวัดกรุงเทพมหานคร โดยคุณอังคณา มาศรังสรรค์และคณะ

4. วันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2552 สัมมนาเรื่อง วิถีสู่ศานติสุขในโรงพยาบาล ณ โรงพยาบาลสวรรค์ประชารักษ์ จังหวัดนครสวรรค์ โดยพระไพศาล วิสาโล

5. วันที่ 20-22 กุมภาพันธ์ 2552 สัมมนาเชิงปฏิบัติการเรื่อง ชีวิตในอุดมคติ จังหวัดนครสวรรค์ โดยพระไพศาล วิสาโล และคุณอังคณา มาศรังสรรค์และคณะ

6. วันที่ 26 สิงหาคม 2552 ประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อเสริมสร้างประสบการณ์ในกระบวนการเรียนการสอนแนวจิตตปัญญาศึกษา ณ ห้องประชุมดร. สาโรช คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดย รองศาสตราจารย์ ดร. นันทนา ลามาศย์ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จุมพล พูลภัทรชีวิน จากมหาวิทยาลัยมหิดล

ประยุกต์ใช้และจัดทำเป็นแผนการจัดกิจกรรมการฝึกอบรม จำนวน 4 กิจกรรม โดยกำหนดเวลาการฝึกอบรมในหน่วยนี้เป็นเวลา 5.30 ชั่วโมง

หน่วยที่ 4 สื่อสารเพื่อความสัมพันธ์และมิตรภาพ: การส่งเสริมการสื่อสารทางบวก

กิจกรรมที่ 1 คำสัญญา เวลาการฝึกอบรม 1 ชั่วโมง

กิจกรรมที่ 2 สื่อสารอย่างไร เวลาการฝึกอบรม 2 ชั่วโมง

กิจกรรมที่ 3 ฟังและพูดอย่างไรดี เวลาการฝึกอบรม 1.30 ชั่วโมง

กิจกรรมที่ 4 พูดดีชีวีมีสุข เวลาการฝึกอบรม 1 ชั่วโมง

ขอบเขตสาระการฝึกอบรมหน่วยที่ 4 สื่อสารเพื่อความสัมพันธ์และมิตรภาพ: การส่งเสริมการสื่อสารทางบวก ประกอบด้วย

1. ความสำคัญของการสื่อสารทางบวก
2. การสื่อสารด้วยการใช้ถ้อยคำทางบวก
3. การสื่อสารด้วยการใช้ท่าทางทางบวก
4. การฟังที่มีประสิทธิภาพ

หน่วยที่ 1

มุ่งสู่ความสำเร็จ : การส่งเสริมแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

หน่วยมุ่งสู่ความสำเร็จ : การส่งเสริมแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (Achievement Motive) เป็นปัจจัยภายใน (จิตลักษณะ) ซึ่งช่วยผลักดันให้บุคคลมีความมุ่งมั่นที่จะกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เพื่อให้เกิดความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

ผู้มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์จะมีลักษณะสำคัญ คือ เป็นผู้ที่มุ่งความสำเร็จของงาน กำหนดเป้าหมายของงานให้เหมาะสมกับความสามารถของตนไม่ยากหรือง่ายเกินไป ยอมรับปัญหาและหาทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างเป็นขั้นตอนด้วยวิธีการที่ให้ผลระยาวหรือแก้ไขปัญหาได้ถาวร อดทนไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค ไม่ทำงานเพราะหวังรางวัล แต่จะทำงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้

ผู้ที่ต้องการพัฒนาลักษณะใฝ่สัมฤทธิ์ของตนควรฝึกคิดแบบใฝ่สัมฤทธิ์ โดยต้องคิดมุ่งมั่นที่จะทำสิ่งนั้นให้สำเร็จด้วยตนเอง คิดถึงสาเหตุต่างๆ ที่จะทำสิ่งนั้นได้สำเร็จ คิดถึงสาเหตุต่างๆ ที่จะเป็นอุปสรรคขัดขวางแล้วคิดวางแผนสร้างสิ่งที่จะทำให้สำเร็จไปพร้อมๆ กับการคิดวางแผนขจัดอุปสรรคไว้ล่วงหน้า เมื่อคิดถึงความความสำเร็จที่อาจเกิดขึ้นได้จะเกิดความสุข ความภาคภูมิใจ ถ้าเกิดความล้มเหลวจะไม่ย่อท้อ พยายามใหม่ต่อๆ ไป

วัตถุประสงค์

เมื่อสิ้นสุดการฝึกอบรมหน่วยมุ่งสู่ความสำเร็จ : การส่งเสริมแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

1. ผู้เข้าอบรมมีความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์
2. ผู้เข้าอบรมมีความสามารถคิดแบบใฝ่สัมฤทธิ์
3. ผู้เข้าอบรมมีความสามารถในการกำหนดเป้าหมาย วางแผนที่เหมาะสมในการทำงานและดำเนินการไปสู่เป้าหมายนั้น

สาระการฝึกอบรม

1. ความหมายและความสำคัญของแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์
2. การพัฒนาความคิดแบบใฝ่สัมฤทธิ์
3. การพัฒนาความคิดในการทำงานแบบมีเป้าหมาย

กิจกรรมที่ 1

ชื่อกิจกรรม แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

เวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรม 1 ชั่วโมง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้เข้าอบรมเข้าใจความหมายและความสำคัญของแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์
2. เพื่อให้ผู้เข้าอบรมเข้าใจความแตกต่างของแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์กับแรงจูงใจใฝ่สัมพันธ์และแรงจูงใจใฝ่อำนาจ

สาระสำคัญ

แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (Achievement Motive) เป็นจิตลักษณะ (ปัจจัยภายใน) ที่จำเป็นต้องสร้างเสริมให้มีในบุคคล แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์เป็นความมุ่งมั่น ความพยายามที่จะกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดของบุคคลให้สำเร็จตามเป้าหมาย โดยไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค ความล้มเหลว บุคคลที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์จะมองทุกอย่างเป็นงานที่ควรทำ ยอมรับผลและหาแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น สร้างสภาพที่เอื้ออำนวยต่อความสำเร็จในงาน โดยมีความต้องการผลที่ถาวรและระยะยาว เมื่อบุคคลสามารถทำตามเป้าหมายได้สำเร็จ บุคคลจะรู้สึกพึงพอใจ มีความสุข เมื่อไม่บรรลุเป้าหมายจะเพียรพยายามแก้ไขหรือปรับปรุงต่อไป

ขั้นตอนการฝึกอบรม

1. ผู้นำกิจกรรมให้ผู้เข้าอบรมดูภาพ TAT (Thematic Apperception Test) จำนวน 2 ภาพ และตอบคำถามดังนี้ “ท่านคิดว่า บุคคลในภาพกำลังคิดหรือทำอะไร” (T)
2. ผู้เข้าอบรมพิจารณาภาพ TAT และบันทึกคำตอบที่เลือกลงในกระดาษ เมื่อผู้เข้าอบรมเลือกคำตอบเสร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้นำกิจกรรมเชื่อมโยงภาพกับคำตอบที่ผู้เข้าอบรมเลือก เพื่ออธิบายความหมาย ความสำคัญของแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และอธิบายความแตกต่างระหว่างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ แรงจูงใจใฝ่สัมพันธ์และแรงจูงใจใฝ่อำนาจ (T, R)
3. ผู้นำกิจกรรมนำเข้าสู่ประเด็นแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ โดยร่วมสนทนากับผู้เข้าอบรมในประเด็นต่อไปนี้ “ท่านเชื่อหรือไม่ว่า ความพยายามอยู่ที่ไหน ความสำเร็จอยู่ที่นั่น” และให้ผู้เข้าอบรมดูภาพบุคคลที่มีความมุ่งมั่น ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคจนประสบความสำเร็จในชีวิต เช่น นพวรรณ เลิศชีวกานต์, แซมซั่น ส. ศิริพร (T, R, E)
4. ผู้เข้าอบรมชมภาพยนตร์เรื่องแดจังกึม (วัยเด็ก) ซึ่งเป็นนิทานและภาพยนตร์ที่ตัวละครเอกแสดงลักษณะใฝ่สัมฤทธิ์ (T)
5. ผู้เข้าอบรมสะท้อนความเข้าใจในสาระที่เรียนรู้จากการชมภาพยนตร์ตามประเด็นในใบกิจกรรมที่ 1 (R)
6. ผู้เข้าอบรมร่วมกันอภิปราย แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นซึ่งกันและกันตามประเด็นในใบกิจกรรมที่ 1 และนำเสนอวิธีการที่จะนำตนเองไปสู่ความสำเร็จ ผู้นำกิจกรรมร่วมสรุปและเชื่อมโยงข้อความรู้ (E, E)

สื่อและอุปกรณ์

1. ภาพ TAT (Thematic Apperception Test) จำนวน 2 ภาพ
2. VCD ภาพยนตร์เรื่อง แดจังกึม (ความยาว 15 นาที)
3. ใบกิจกรรมที่ 1
4. ดินสอ/ปากกา

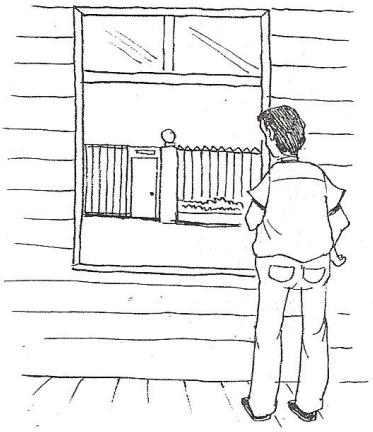
การประเมินผล

1. สังเกตการคำตอบ การซักถามข้อสงสัยหรือปัญหา
2. สังเกตการแสดงความคิดเห็น
3. สังเกตการมีส่วนร่วมของผู้เข้าอบรมขณะปฏิบัติกิจกรรมที่มอบหมาย

ภาพ TAT

(Thematic Apperception Test)

ท่านคิดว่าบุคคลในภาพกำลังคิดหรือทำอะไร



ก. รอแฟนมาที่บ้านจะได้ไปเที่ยว
ข. คอยดักพบน้องชายที่แอบหนีไปเที่ยวจะได้สั่งสอน ดุว่า
ค. กำลังวิตกว่า รถที่นัดไว้ว่าจะมารับไปทำงานทำไมยังไม่มาเสียที

ก. มองดูสาวๆ ที่เดินผ่าน
ข. คนที่กอดอกกำลังทวงเงินที่คนถือค้อนยืมไป
ค. กำลังปรึกษากันว่าจะปรับปรุงการทำงานให้ดีขึ้น



เรื่องย่อภาพยนตร์เรื่อง แดจังกึม (วัยเด็ก)

"ซอจังกึม" เป็นเด็กผู้หญิงที่มีพ่อเป็นอดีตทหารองครักษ์ และแม่เป็นนางในของวังหลวง แต่เพราะถูกกลั่นแกล้ง ทำให้ต้องออกจากวังหลวง ก่อนที่แม่จะเสียชีวิตชีวิตได้บอกให้ซอจังกึมมาเป็นนางในของวังหลวงและช่วยล้างมลทินให้กับเธอ ซอจังกึมจึงมีความตั้งใจ มุ่งมั่น ที่จะเป็นนางในของวังหลวงให้ได้ แม้จะยากลำบาก มีอุปสรรคขัดขวาง แต่เธอไม่เคยยอมแพ้ มานะพยายามจนได้เป็นนางใน

ใบกิจกรรมที่ 1 ภาพยนตร์เรื่องแดจังกึม

จากภาพยนตร์ จงตอบคำถามและร่วมกันอภิปรายในหัวข้อต่อไปนี้

1. เป้าหมายของแดจังกึม คืออะไร

.....

.....

.....

.....

2. ตัวเอกต้องทำอย่างไรจึงประสบความสำเร็จในสิ่งที่มุ่งหวัง

.....

.....

.....

.....

3. ตัวเอกพบอุปสรรค ปัญหาอะไรที่อาจขัดขวางความสำเร็จ (ปัญหาภายนอก ปัญหาเกี่ยวกับตนเอง)

.....

.....

.....

4. ทำไมตัวเอกจึงยอมอดทนมานะบากบั่น

.....

.....

.....

5. ผลของความสำเร็จที่ตัวเอกได้รับคืออะไร

.....

.....

.....

.....

6. ตัวเอกมีลักษณะเด่นอะไร จึงประสบความสำเร็จ

.....

.....

.....

7. ท่านเรียนรู้อะไรจากการดูภาพยนตร์เรื่องนี้

.....

.....

กิจกรรมที่ 2

ชื่อกิจกรรม การคิดแบบใฝ่สัมฤทธิ์

เวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรม 2.30 ชั่วโมง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้เข้าอบรมเข้าใจลักษณะการคิดแบบใฝ่สัมฤทธิ์
2. เพื่อให้ผู้เข้าอบรมสามารถคิดแบบใฝ่สัมฤทธิ์
3. เพื่อให้ผู้เข้าอบรมสามารถกำหนดเป้าหมาย วางแผนการทำงานที่เหมาะสมให้เป็นไปตามเป้าหมาย

สาระสำคัญ

ลักษณะการคิดแบบใฝ่สัมฤทธิ์ เป็นลักษณะที่บุคคลมองเห็นว่า การทำงานให้สำเร็จจะให้คุณค่าด้านความภูมิใจ ความรู้สึกสุขใจ การที่จะนำตนเองไปสู่ความสำเร็จในชีวิตและการทำงานได้นั้น บุคคลต้องมีลักษณะการคิดแบบใฝ่สัมฤทธิ์ 12 ขั้น ซึ่งประกอบด้วย 1. การกำหนดเป้าหมายที่ต้องการกระทำให้สำเร็จด้วยตนเอง 2. คิดถึงงานที่ต้องกระทำและความคาดหวังในความสำเร็จของงาน 3. คิดถึงอุปสรรคที่อาจขัดขวางความสำเร็จในงาน 4. คิดพิจารณาวิธีดำเนินการไปสู่เป้าหมายอย่างมีขั้นตอน 5. บอกสาเหตุภายในตนที่จะทำให้งานสำเร็จได้ 6. บอกสาเหตุภายนอกตนที่จะทำให้งานสำเร็จได้และบอกวิธีเพิ่มสาเหตุนั้น 7. พิจารณาสิ่งที่อาจจะมาขัดขวางการทำงานของตนหรือปัญหาที่เกิดขึ้นในการทำงาน 8. คิดถึงปัญหาภายในตนที่อาจขัดขวางความสำเร็จของงาน เช่น การขาดความพยายาม 9. คิดถึงปัญหาภายนอกของตนที่อาจขัดขวางความสำเร็จของงาน เช่น กฎระเบียบ 10. คิดถึงความสำเร็จของงานและความสุขที่จะได้รับ 11. คิดถึงความล้มเหลวของงานและความความเศร้า เสียใจที่เกิดขึ้น พร้อมทั้งหาแนวทางแก้ไข ปรับปรุงใหม่ 12. คิดถึงความใฝ่สัมฤทธิ์เป็นจุดเด่นและเป็นศูนย์กลางของความคิด

ขั้นตอนการฝึกอบรม

1. ผู้นำกิจกรรมให้ผู้เข้าอบรมฟังนิทานเรื่อง หงส์ป่า และชมภาพยนตร์เรื่อง Water Boys ซึ่งทั้งสองเรื่องตัวละครเอกจะแสดงลักษณะการคิดแบบใฝ่สัมฤทธิ์ (T)
2. ผู้เข้าอบรมสะท้อนความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะการคิดแบบใฝ่สัมฤทธิ์ 12 ขั้น ของตัวละครทั้งสองเรื่องในใบกิจกรรมที่ 2.1, 2.2 และ 2.3 (R)
3. ผู้เข้าอบรมร่วมกันอภิปราย แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นซึ่งกันและกันเกี่ยวกับลักษณะการคิดแบบใฝ่สัมฤทธิ์ 12 ขั้น ผู้นำกิจกรรมร่วมสรุปและเชื่อมโยงข้อความรู้ (E)
4. ผู้นำกิจกรรมแบ่งผู้เข้าอบรมเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 5-6 คน สมาชิกในกลุ่มร่วมกันระดมความคิด กำหนดเป้าหมายในการทำงานที่สมาชิกในกลุ่มต้องการที่จะทำหรือปรับปรุงให้ดีขึ้น โดยใช้ลักษณะการคิดแบบใฝ่สัมฤทธิ์ 12 ขั้น ตามใบกิจกรรมที่ 2.4 (E)
5. ผู้เข้าอบรมแต่ละกลุ่มนำเสนอผลงานของกลุ่ม ใช้เวลาในการนำเสนอกลุ่มละไม่เกิน 3 นาที ผู้นำกิจกรรมเชื่อมโยงและสรุปกิจกรรม (E,E)

6. ผู้นำกิจกรรมกระตุ้นให้ผู้เข้าอบรมเกิดความมุ่งมั่นที่จะกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดให้สำเร็จตามเป้าหมาย โดยฝึกการตั้งเป้าหมาย การวางแผนการทำงาน การยอมรับและแก้ปัญหาจากกิจกรรมการผลิตเกมการศึกษาด้วยกระดาษ ดังนี้ (T,R,E,E)

6.1 ผู้นำกิจกรรมให้ผู้เข้าอบรมสมมติตนเองเป็นพนักงานของบริษัทแห่งหนึ่งที่ทำหน้าที่ผลิตเกมการศึกษาตามใบสั่ง โดยมีข้อตกลงดังนี้

6.1.1 ผู้เข้าอบรมเป็นผู้กำหนดเป้าหมายในการผลิตตามความสามารถของตน

6.1.2 ผู้เข้าอบรมพยายามดำเนินการผลิตให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

6.1.3 สินค้าที่ผลิตต้องมีคุณภาพดี

6.2 ผู้นำกิจกรรมสาธิตวิธีการผลิตเกมการศึกษาด้วยวิธีการพับกระดาษ

6.3 ผู้เข้าอบรมฝึกพับกระดาษ โดยพับกระดาษตามแบบที่กำหนดให้ 1 ชิ้น

6.4 เมื่อผู้เข้าอบรมพับได้แล้ว ให้กำหนดเป้าหมายที่ต้องการผลิตภายในเวลา 5 นาที

6.5 ผู้นำกิจกรรมให้ผู้เข้าอบรมทดลองผลิตภายในเวลา 3 นาที ตรวจสอบจำนวนที่ผลิตได้

6.6 ผู้นำกิจกรรมให้โอกาสผู้เข้าอบรมปรับเปลี่ยนเป้าหมายในการผลิต กรณีปรับเปลี่ยนเป้าหมาย ผู้ต้องการปรับเปลี่ยนเป้าหมายต้องเสียค่าปรับ (อาจใช้วิธีการเสียค่าปรับหรือไม่นับรวมผลงานสำเร็จจำนวน 3 ชิ้น เป็นต้น)

6.7 ผู้นำกิจกรรมให้ผู้เข้าอบรมผลิตเกมการศึกษาด้วยวิธีการพับกระดาษภายในเวลา 5 นาที โดยดำเนินการพับให้เร็วที่สุด คุณภาพดีที่สุด ตรวจสอบจำนวนที่ผลิตได้ (เป้าหมาย) และคุณภาพผลงาน

6.8 ผู้เข้าอบรมร่วมกันอภิปราย แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นซึ่งกันและกันในประเด็นต่อไปนี้

6.8.1 ผู้ผลิตผลงานได้มากที่สุดมีวิธีดำเนินการอย่างไร

6.8.2 ผู้ผลิตผลงานได้น้อยที่สุดมีวิธีดำเนินการอย่างไร

6.8.3 กำหนดเป้าหมายอย่างไรจึงจะสำเร็จตามเป้าหมาย

6.8.4 การกำหนดเป้าหมายสัมพันธ์กับทักษะความรู้ความสามารถอย่างไร

6.8.5 การผลิตผลงานได้น้อยควรดำเนินการแก้ไขอะไร อย่างไร

7. ผู้นำกิจกรรมร่วมสรุป เชื่อมโยงข้อความรู้ และภายหลังเสร็จสิ้นการฝึกอบรมกิจกรรมที่ 2 ผู้เข้าอบรมบันทึกข้อความรู้ที่ได้รับจากสาระการฝึกอบรมแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในแบบบันทึกความรู้ (R)

สื่อและอุปกรณ์

1. VCD นิทานเรื่อง หงส์ป่า (ความยาว 14 นาที)
2. VCD ภาพยนตร์เรื่อง Water Boys (ความยาว 7 นาที)

3. ใบกิจกรรมที่ 2.1, 2.2, 2.3, 2.4
4. เอกสารประกอบการผลิตเกมการศึกษาด้วยกระดาษ
5. แบบบันทึกความรู้
6. กระดาษสีขนาด F4
7. กระดาษ flipchart
8. ปากกา สีเมจิก สีเทียน สีไม้ สีชอล์ก ดินสอ ไม้บรรทัด กรรไกร

การประเมินผล

1. สังเกตการณ์ตอบคำถาม การซักถามข้อสงสัยหรือปัญหา
2. สังเกตการแสดงความคิดเห็น
3. สังเกตการมีส่วนร่วมของผู้เข้าอบรมขณะปฏิบัติกิจกรรมที่มอบหมาย
4. ผลงานสำเร็จ



นิทานเรื่อง หงส์ป่า

จากนิทานของฮันส์ คริสเตียน แอนเดอร์เซน

โดย สุขสมร ประพัฒน์ทอง

ณ ดินแดนกลางป่าใหญ่ มีเมืองใหญ่เมืองหนึ่ง มีพระราชาเป็นผู้ปกครอง มีพระราชินีที่สง่างามและมีน้ำใจเมตตาต่อชาวเมือง พระราชาและพระราชินีมีโอรสที่น่ารัก 11 คน และมีธิดาที่สวยงามน่ารักอีก 1 คน ทั้งหมดอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุขจนกระทั่งพระราชินีได้ตายจากไป ต่อมาไม่นานพระราชาได้แต่งงานใหม่กับหญิงสาวผู้หนึ่งและแต่งตั้งเป็นพระราชินีแทน แต่ปรากฏว่า พระราชินีคนใหม่นี้มีใจโหดร้ายมาก ซ้ำยังเก่งทางเวทมนต์คาถา มีความเกลียดชังเจ้าชายและเจ้าหญิงทั้งสิบสองคนนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงหาทางกำจัด โดยสาปให้เจ้าชายทั้งสิบเอ็ดคนกลายเป็นหงส์แล้วไล่ให้ไปอยู่ในป่า และได้ส่งเอลิซาซึ่งเป็นธิดาไปอยู่กับชาวไร่นอกเมืองจนเอลิซาอายุได้ 15 ปี พระราชินีจึงอนุญาตให้กลับเข้าในวังได้ แต่พอเห็นความสง่างามของเอลิซา พระราชินีแม่มดรู้สึกอิจฉาอยากจะสาปให้เอลิซาเป็นหงส์ป่าเช่นเดียวกับพี่ชายทั้ง 11 คน แต่ติดขัดที่พระราชาต้องการเห็นลูกสาว พระราชินีแม่มดจึงไปจับคางคกมาสามตัวถือเข้าไปในห้องน้ำแล้วสั่งคางคกทั้งสามตัวว่า “เมื่อเวลาเอลิซามาอาบน้ำ เจ้าตัวที่หนึ่งจงขึ้นไปหมอบอยู่บนหัว เพื่อให้หล่อนเป็นคนเซื่องซึมเหมือนเจ้า เจ้าตัวที่สองจงขึ้นไปหมอบอยู่ที่หน้าผาก เพื่อให้หล่อนมีใบหน้าที่น่าเกลียดน่าชังเหมือนเจ้า พระราชาจะได้จำหล่อนไม่ได้ ส่วนเจ้าตัวที่สามจงหมอบที่หน้าอกของหล่อน เพื่อจิตใจของหล่อนจะได้มีแต่ความชั่วร้าย และในที่สุดจะนำความทุกข์ทรมานมาสู่หล่อน” ครั้นแล้วพระราชินีแม่มด ก็โยนคางคกลงไปในอ่างน้ำทำให้น้ำใสแจ๋วกลายเป็นสีเขียว หลังจากนั้นจึงเรียกเอลิซาเข้ามาอาบน้ำ เพื่อจะได้แต่งตัวไปพบพระราชา

เมื่อเอลิซาลงอาบน้ำ คางคกทั้งสามตัวก็มาเกาะเอลิซา แต่เนื่องจากเอลิซาเป็นคนดีมีใจบริสุทธิ์ เวทมนต์คำสาปของพระราชินีจึงไม่มีฤทธิ์เดช คางคกทั้งสามตัวก็กลายเป็นดอกกุหลาบอยู่ในอ่างน้ำนั่นเอง พระราชินีเห็นดังนั้นจึงเอาน้ำฝาดชโลมเอลิซาทั้งตัว ทำให้ผิวของเอลิซาเป็นสีน้ำตาลแก่แล้วเอาขี้ผึ้งกลิ่นเหม็นมาละเลงบนหน้า ขยี้ผมให้ยุ่งเหยิงเป็นกระเซิงจนไม่มีใครจำได้ เมื่อพระราชาเห็นถึงกับตกตะลึงร้องว่า “คงผิดตัวเสียแล้ว ลูกสาวของเราไม่ได้ขี้เหล่อย่างนี้” บรรดาขุนนางคนอื่นๆ ก็จำหล่อนไม่ได้ คงมีแต่สุนัขตัวหนึ่งและนกนางแอ่นที่ทำรังอยู่บนหลังคาปราสาทเท่านั้นที่จำหล่อนได้ แต่สัตว์ทั้งสองชนิดพูดไม่ได้ ฉะนั้นจึงไม่มีประโยชน์อะไรเลย

เอลิซาน้อยใจจนร้องไห้โฮ รู้สึกเศร้าโศกที่สุด คิดถึงพี่ชายทั้งสิบเอ็ดคนที่หายไปโดยปราศจากร่องรอย เอลิซาตัดสินใจที่จะไปตามหาพี่ชาย เธอจึงแอบหนีออกจากวัง เดินไปตามทุ่งหญ้ารกร้าง จนเข้าไปในป่าดงทึบ เธออยากพบพี่ชายที่สุด จึงตั้งใจอย่างแน่วแน่ว่าจะพยายามค้นหาพี่ชายทั้งหมดให้พบ เมื่อตกค่ำลงสุดวิสัยที่จะเดินต่อไปในความมืดของป่าทึบได้ เอลิซาจึงนอนลงบนหญ้าที่อ่อนนุ่ม หัวหนุนตอไม้แทนหมอนหลับไปด้วยความอ่อนเพลีย

วันรุ่งขึ้น เอลิซาได้ยินเสียงน้ำกระเซ็นมาจากลำธาร เธอเดินลัดเลาะมาที่ลำธาร เมื่อมองเห็นเงาตัวเอง เอลิซาถึงกับตกใจที่พบว่า ตัวเองสกปรกหน้าตามอมแมม เธอจึงอาบน้ำชำระร่างกาย กลายเป็นเจ้าหญิงที่สวยงามเช่นเดิม

เจ้าหญิงเดินทางเข้าสู่ป่าลึกและพบหญิงชราที่มีลูกเบอร์รี่มาเต็มตะกร้า หญิงชราจึงแบ่งลูกเบอร์รี่ให้เจ้าหญิงทานจนอิ่ม เมื่อทานเสร็จแล้ว เจ้าหญิงได้ถามหญิงชราว่า “ท่านเห็นเจ้าชาย 11 คน ขี่ม้าผ่านมาทางป่านี้หรือไม่” “ไม่เห็นเลย” หญิงชราตอบ “แต่เมื่อวานนี้ มีหงส์ 11 ตัว มาเล่นน้ำในสระน้ำใกล้ๆ นี้ ทุกตัวสวมมงกุฎทองคำด้วยนะ”

หลังจากขอบคุณหญิงชราแล้ว เจ้าหญิงเอลิซาก็เดินไปยังสระน้ำที่หญิงชราบอก ในขณะที่ตะวันใกล้จะลับขอบฟ้า เจ้าหญิงเห็นหงส์ 11 ตัว ที่สวมมงกุฎบินลงมาแล้วกลายร่างเป็นเจ้าชายที่งามสง่า 11 คน เจ้าหญิงดีใจรีบเรียกชื่อพี่ชาย ทุกคนต่างวิ่งเข้าสวมกอดกันด้วยความดีใจและเล่าสู่กันฟังเกี่ยวกับความโหดร้ายของแม่เลี้ยง

เอลิซาถามพี่ชายว่า จะมีหนทางใดช่วยให้พี่ชายหลุดจากคำสาปนี้ แต่พี่ชายทุกคนไม่มีใครตอบเธอได้ เจ้าหญิงเอลิซาจึงครุ่นคิดอยู่ตลอดเวลาที่จะหาทางช่วยพวกพี่ชาย คิดเท่าใดก็คิดไม่ออก จนกระทั่งคืนหนึ่ง ในขณะที่นอน เจ้าหญิงรู้สึกว่า ร่างกายของเธอได้ล่องลอยขึ้นไปที่ปราสาทของเทพธิดาซึ่งมีใบหน้าที่คล้ายหญิงชราที่เจ้าหญิงพบและให้ลูกเบอร์รี่แก่เจ้าหญิง

เทพธิดาเห็นว่าเอลิซามีความตั้งใจจริงที่จะช่วยพี่ชาย จึงกล่าวกับเอลิซาว่า “เธอมีทางช่วยพี่ชายทั้ง 11 คน ถ้าเธอมีความพยายาม อดทน มุ่งมั่น ไม่ย่อท้อ ไม่สนใจกับความเจ็บปวดที่จะได้รับ” เมื่อเห็นเจ้าหญิงยอมรับและตั้งใจแน่วแน่เช่นนั้น เทพธิดาจึงบอกต่อว่า “วิธีที่จะช่วยพี่ชายได้ คือ ในยามดึกสงัด เธอจะต้องเก็บต้นตำแยที่มักขึ้นตามหน้าถ้ำหรือบนเนินดินเหนือหลุมศพเท่านั้น นำมาเหยียบเพื่อเอาใยมาปั่นเป็นด้ายแล้วถักทอเป็นเสื้อแขนยาว 11 ตัว ให้หงส์และตัวใส่ เมื่อใส่แล้ว พวกพี่ชายของเธอจะหลุดพ้นจากคำสาปได้ จงจำไว้ให้ดีว่า นับแต่วินาทีแรกที่เธอเริ่มลงมือทำงานนี้จนกระทั่งเสร็จเรียบร้อย แม้จะกินเวลานานนับปีก็ตาม เธอจะพูดกับใครไม่ได้ เพราะคำพูดเพียงคำเดียวของเธอจะมีพิษเสมือนกริชแทงตรงหัวใจของพี่ชายของเธอ ดังนั้น ชีวิตของพวกเขาขึ้นอยู่กับลิ้นของเธอนะ” เจ้าหญิงให้คำสัญญาว่าจะทำตามที่เทพธิดาบอก เทพธิดาจึงเอาต้นตำแยใส่มือเจ้าหญิง ความคันปวดแสบปวดร้อนทำให้เจ้าหญิงตื่นจากความฝัน ในขณะที่ตื่นขึ้นมา เจ้าหญิงพบว่าในมือหนึ่งได้กำต้นตำแยไว้ จึงเห็นว่าสิ่งที่ตนฝันนั้นคงเป็นความจริง จึงคุกเข่าขอบคุณเทพธิดา

เจ้าหญิงเริ่มลงมือถอนต้นตำแยทันที โดยไม่สนใจว่ามือของเธอจะเจ็บปวดสักเพียงใด เจ้าหญิงก็ยอมอดทนอย่างที่สุด เพราะนั่นเป็นวิธีเดียวที่จะช่วยพี่ชายของเธอได้ เมื่อตะวันตกดิน พี่ชายทั้งหลายกลับมาก็ตกใจเมื่อเห็นเจ้าหญิงกลายเป็นคนเงียบขรึม และเห็นมือของเธอบวมแดง โดยคิดว่า โดนแม่เลี้ยงสาปจึงร้องไห้ น้ำตาของพี่ชายที่โดนมือของเจ้าหญิง ช่วยบรรเทาอาการปวดแสบปวดร้อนให้หายไปได้ แต่เจ้าหญิงก็ยังไม่ยอมพัก กลับง่วนอยู่กับงานนี้ทั้งคืน

รุ่งขึ้นเอลิซาก็ง่วนอยู่กับการทอเสื้อจนเสื่อตัวแรกเสร็จ ในขณะที่กำลังทอเสื้อตัวที่สอง ก็ได้ยินเสียงของคนล่าสัตว์และหมาล่าเนื้อเข้ามาในถ้ำที่พัก ในกลุ่มนี้มีพระราชารูปร่างสง่างามอยู่ด้วย และเมื่อได้เห็นเอลิซา พระราชาจึงถามว่า “ทำไมเธอจึงมาอยู่ที่นี่” เอลิซาไม่ตอบ เพราะเธอจะพูด

ไม่ได้ เพื่อความปลอดภัยของพี่ชายเธอ พระราชาจึงพูดขึ้นว่า “ไป กลับกันเถอะ ที่นี่ไม่เหมาะสมสำหรับเธอ” แล้วก็อุ้มเอลิซา เพื่อนำกลับไปที่พระราชวัง

เอลิซาร้องไห้ด้วยความเศร้าโศก เมื่อถึงวังหล่อนได้แต่งตัวด้วยเสื้อผ้าใหม่ และพระราชาได้ประกาศว่า เอลิซาคือเจ้าสาวของเขา โดยมาสนใจที่ผู้นำศาสนาบอกว่า เอลิซาเป็นแม่มด พระราชาพยายามเอาใจเอลิซา ด้วยการสร้างที่พักให้ใหม่ ซึ่งมีลักษณะคล้ายถ้ำที่เอลิซาเคยอยู่ พร้อมกับมีมัดต้นตำแยและเสื้อที่เธอทอเสร็จแล้ววางอยู่ด้วย เอลิซาดีใจมาก ยิ้มอย่างยินดีจนแก้มแดง และคุกเข่าลงจูบที่มีพระราชา พระราชากอดเอลิซาและออกคำสั่งให้โบสถ์ทุกแห่งตีระฆังเป็นสัญญาณแต่งงาน เอลิซาจึงได้เป็นพระราชินี

กลางคืนของทุกคืน เมื่อพระราชาหลับแล้ว เอลิซาจะแอบไปทอเสื้ออย่างไม่ย่อท้อและอดทน เมื่อทอเสื้อตัวที่ 7 เสร็จแล้ว ปรากฏว่า ต้นตำแยหมดลง เอลิซาจึงต้องเข้าไปในป่าช้า เพื่อเก็บต้นตำแยบนหลุมศพ เธอพบกับแม่มดหน้าตาน่าเกลียดจำนวนหนึ่งที่กำลังกินศพอย่างเอร็ดอร่อย แต่ด้วยความตั้งใจแน่วแน่ที่ต้องการช่วยพี่ชายทั้ง 11 คน เธอรีบเก็บต้นตำแยแล้วรีบกลับมาทอเสื้อต่อ การไปเก็บต้นตำแยในตอนกลางคืนของเอลิซา ไม่รอดพ้นสายตาของผู้นำศาสนา จึงทำให้ยิ่งเชื่อมั่นว่า เอลิซาคือแม่มดมากยิ่งขึ้น

ผู้นำศาสนาจึงไปบอกพระราชา จนพระราชาเกิดความแคลงใจและแอบตามเอลิซาไปยังสถานที่ที่เขาสร้างให้เธอทุกคืน ซึ่งพระราชาก็เห็นแต่เอลิซานั่งทอเสื้อ เอลิซาอดทนทอเสื้ออย่างไม่ย่อท้อ จนเหลือเสื้ออีกเพียงตัวเดียว ในคืนนั้นต้นตำแยหมด เอลิซาจึงต้องออกไปเก็บต้นตำแยที่หลุมศพอีก โดยหารู้ไม่ว่า พระราชาและผู้นำศาสนาได้สะกดรอยตามเธอไปยังป่าช้า เมื่อถึงป่าช้ากลับหาตัวเอลิซาไม่พบ แต่กลับไปพบกลุ่มแม่มดบนหลุมศพดังที่เอลิซาเคยเห็นจนชิน พระราชาจึงเข้าใจผิดว่าคนหนึ่งในจำนวนแม่มดคือเอลิซา จึงรอจับกุมเอลิซาเมื่อเดินกลับออกมาจากป่าช้าพร้อมต้นตำแย พระราชารู้สึกเสียใจ แต่ไม่รู้จะทำเช่นไร จึงประกาศให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินความผิดของเอลิซา

ประชาชนได้ตัดสินให้เผาเอลิซาทั้งเป็นในอีก 15 วัน ข้างหน้า ในระหว่างรอการประหารชีวิต เอลิซาถูกขังอยู่ในคุกที่มืดและชื้นแฉะ โดยใช้เสื้อทั้ง 10 ตัว ที่ทอเสร็จปูนอน และมัดต้นตำแยที่เธอเก็บได้ในวันที่ถูกจับกุมเป็นหมอน แทนที่เอลิซาจะเสียใจ ร้องไห้ เธอกลับยิ่งดีใจและพอใจมาก และเริ่มทอเสื้อตัวสุดท้าย ในตอนเย็นของคืนสุดท้ายก่อนที่จะโดนประหารชีวิต เอลิซาได้ยินเสียงหงส์กระพือปีกที่หน้าต่าง เอลิซาจำได้ว่าเป็นพี่ชายคนเล็กของเธอที่พยายามออกตามหาเธอ เอลิซาสะอื้นด้วยความดีใจทั้งๆ ที่รู้ว่าเป็นคืนสุดท้ายที่เธออาจจะมีชีวิตอยู่ ดังนั้นเอลิซาจึงรีบทอเสื้อให้เสร็จ โดยไม่สนใจกับคำประณามที่เกี้ยวกราดของผู้นำศาสนาที่พระราชาสั่งให้มาดูเธอ

ในคืนนั้น พี่ชายคนเล็กได้รีบกลับไปบอกพี่ๆ อีก 10 คน ให้มาช่วยเอลิซา ทั้งหมดในร่างที่เป็นมนุษย์จึงรีบเดินทางมาขอพบพระราชา แต่ไม่สามารถเข้าพบพระราชาได้ เมื่อพระอาทิตย์ขึ้น เจ้าชายทั้ง 11 คน กลายเป็นหงส์บินอยู่เหนือวัง

ในวันนั้นประชาชนพากันมาดูการเผาแม่มด เอลิซาถูกจับใส่รถม้าแห่ประจาน เธอมีท่าทางอิดโรยและเนื้อตัวมอมแมม แต่มือของเธอยังคงขะมักเขม้นพยายามทอเสื้อตัวสุดท้ายให้เสร็จ เมื่อถึงลานประหาร เอลิซาถูกจับนั่งลงกับพื้น พร้อมเสื้อที่ทอเสร็จ ฝูงชนด่าทอเธอและกรูมาทำลายเสื้อที่

เธอทอ เอลิซาพยายามปกป้องเสื้อและวินาทีนั้น หงส์ทั้ง 11 ตัว ที่บินอยู่เหนือลานประหารก็ถลาลงมากระพือปีกปกป้องไม่ให้ใครเข้าใกล้เอลิซา ฝูงชนตกใจและถอยห่างออกไป

ในขณะที่เพชฌฆาตจับมือและลากเอลิซา เพื่อนำไปเผาไฟ เธอสะบัดมือหลุดและรีบโยนเสื้อให้หงส์ทั้ง 11 ตัว ในบัดดล หงส์ได้กลายเป็นเจ้าชายที่สง่างาม 11 คน เพียงแต่คนเล็กสุดมีแขนข้างเดียว อีกข้างยังเป็นปีกหงส์ เพราะแขนเสื้อยังทอไม่เสร็จ

เอลิซาจึงร้องขึ้นด้วยเสียงอันดังว่า “เวลานี้ ฉันพูดได้แล้ว ฉันเป็นผู้บริสุทธิ์” แล้วเธอก็ล้มลงในอ้อมแขนพี่ชาย เนื่องจากเหนื่อยอ่อนและทรมานมานาน เจ้าชายคนโตพูดว่า “เอลิซา เป็นคนดี มีความกล้าหาญ” และเล่าเรื่องราวต่างๆ ให้พระราชาและประชาชนทราบอย่างละเอียด เมื่อทราบความจริง ประชาชนและผู้นำศาสนาจึงทำความเคารพเอลิซา พระราชาจึงพาเอลิซากลับวังและอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข

อ้างอิงจาก รศ. งามตา วนินทานนท์ nach 25 เมษายน 2550



ใบกิจกรรมที่ 2.1 เอลิซากับหงส์ 11 ตัว

งานของเอลิซาในนิทานนี้ คือ การปั่นด้ายและทอเสื้อ 11 ตัว

1. ตัวเอกในเรื่องมีความตั้งใจแน่วแน่ที่จะทำสิ่งหนึ่งที่เป็นเรื่องที่ถูกต้องดีงาม

....
จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

2. ขณะทำสิ่งที่ตั้งใจไว้ ตัวเอกพบกับปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ

....
จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

3. ตัวเอกไม่ได้คาดคิดมาก่อนถึงอุปสรรคปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นในการที่จะทำสิ่งที่ตนตั้งใจ

....
จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

4. ตัวเอกแสดงถึงพฤติกรรมที่จดจ่ออยู่กับงาน มีความมานะ บากบั่น ไม่ย่อท้อ เมื่อพบอุปสรรค

....
จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

5. ตัวเอกมีความสำเร็จในงานด้วยความรู้ความสามารถ และแรงกายของตน มิใช่อาศัย โชค ความบังเอิญ หรือ ผลักปัญหาให้คนอื่นแก้แทน

....
จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

6. ตัวเอกไม่ได้คาดคิดมาก่อนว่า ตนจะทำงานนี้ได้สำเร็จ

....
จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

7. ตัวเอกมีความท้อแท้เมื่อเผชิญกับอุปสรรคในงานที่ทำ

....
จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

8. งานที่ตัวเอกทำแล้วสำเร็จคือเย็บเสื้อ 11 ตัว ต้องอาศัยเวทมนต์หรือของวิเศษช่วยเป็นสำคัญ

....
จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

9. หลังจากฝ่าฟันอุปสรรค ตัวเอกได้รับผลตอบแทนที่น่ายินดีและคุ้มค่า

....
จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

10. ความสำเร็จขั้นสุดท้ายของตัวเอก ทำให้เขามีความสุขทั้งในขณะนั้นและในชีวิตต่อไป

....
จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงเลย

อ้างอิง รศ.งามตา วนินทานนท์ nAch 25 เมษายน 2550

ใบกิจกรรมที่ 2.2 นิทานเรื่องหงส์ป่า

งานของเอลิซา คือ.....

ขั้นที่	เนื้อเรื่อง
1. คิด/กำหนดเป้าหมายที่ต้องการกระทำให้สำเร็จด้วยตนเอง	เอลิซาตระหนักว่าจะต้องทอเสื้อ 11 ตัว ด้วยใยต้นตำแยให้ได้ด้วยตนเอง
2. คิดงานที่ต้องกระทำ โดยคิดถึงความสำเร็จของงาน	คิดว่างานทอเสื้อ 11 ตัว เป็นเรื่องถูกต้องสำคัญเพื่อช่วยให้พี่ชายทั้ง 11 คนพ้นคำสาป
3. คิดถึงความล้มเหลวของงาน	
4. คิดพิจารณาดำเนินการไปสู่เป้าหมายอย่างมีขั้นตอน	
5. บอกสาเหตุภายในตนที่จะทำงานให้สำเร็จได้	
6. บอกสาเหตุภายนอกตนที่จะทำงานให้สำเร็จได้	
7. พิจารณาสิ่งที่อาจขัดขวางการทำงานของตนหรือทำให้งานล้มเหลว	
8. ปัญหาภายในของตน	
9. ปัญหาภายนอกของตน	
10. คาดว่าจะสำเร็จก็ยินดี พอใจ มีความสุข	
11. คาดว่าจะล้มเหลวก็เกิดความเศร้า เสียใจ หาทางปรับปรุงใหม่	
12. มีความใฝ่สัมฤทธิ์เป็นจุดเด่นและศูนย์กลางของความคิด	

เรื่องย่อภาพยนตร์เรื่อง Water Boys

ยามาโมโตะ โยสึเกะ เป็นนักเรียนชั้นปีที่ 3 ของโรงเรียนฮิเมโนะ ที่มีความใฝ่ฝันอยากจะเปิดชมรมสำหรับนักเรียนชาย เมื่อได้รู้ข่าวว่ามีนักเรียนใหม่ชื่อ มิซึชิมะ เอคิชิ ย้ายมาจากโรงเรียนอาโอบุที่มีชื่อเสียงเรื่องกีฬาว่ายน้ำ จึงรู้สึกสนใจและคิดจะจัดตั้งชมรมว่ายน้ำชายขึ้นมา จึงชวนให้เอคิชิมาร่วมกันจัดตั้งชมรมว่ายน้ำ โดยมีอาจารย์ ซาโอโตเมะ ซึ่งเคยเป็นนักกีฬาระบำใต้น้ำมาก่อนเป็นผู้ให้การสนับสนุนความคิดนี้ อาจารย์ใหญ่เห็นความตั้งใจจริงของโยสึเกะ จึงอนุญาตให้จัดตั้งชมรมว่ายน้ำ แต่การก่อตั้งชมรมว่ายน้ำมีอุปสรรคมากและถูกต่อต้านจากนักเรียนหญิง และมีเงื่อนไขว่า พวกเขาจะต้องแสดงระบำใต้น้ำให้ทุกคนในโรงเรียนดูในงานก่อนปิดภาคเรียน เพื่อให้ทุกคนยอมรับ โดยมีเวลาฝึกซ้อมเพียง 2 อาทิตย์ ทุกคนมุ่งมั่น พยายามฝึกซ้อม จนสามารถแสดงระบำใต้น้ำได้สำเร็จ

ใบกิจกรรมที่ 2.3 ภาพยนตร์เรื่อง WATER BOYS

งานของโยสุเกะกับเอคิชิ คือ .....

ขั้นที่	เนื้อเรื่อง
1. คิด/กำหนดเป้าหมายที่ต้องการกระทำให้สำเร็จด้วยตนเอง	โยสุเกะตระหนักว่าจะต้องตั้งชมรมระบำใต้น้ำด้วยน้ำพักน้ำแรงของตนเอง
2. คิดงานที่ต้องกระทำ โดยคิดถึงความสำเร็จของงาน	คิดว่าต้องแสดงโชว์ระบำใต้น้ำ เมื่อทำได้ดีสวยงาม จะได้รับการอนุมัติให้เปิดชมรมระบำใต้น้ำ
3. คิดถึงความล้มเหลวของงาน	คิดว่า ไม่สามารถจัดการแสดงได้ หรือแสดงแล้วแต่ไม่ดีพอ จะไม่ได้รับการอนุมัติให้เปิดชมรมระบำใต้น้ำ
4. คิดพิจารณาดำเนินการไปสู่เป้าหมายอย่างมีขั้นตอน	วางแผนเพื่อนำไปสู่เป้าหมายนั้น
5. บอกสาเหตุภายในตนที่จะทำงานให้สำเร็จได้	
6. บอกสาเหตุภายนอกตนที่จะทำงานให้สำเร็จได้	
7. พิจารณาสิ่งที่อาจขัดขวางการทำงานของตนหรือทำให้งานล้มเหลว	
8. ปัญหาภายในของตน	
9. ปัญหาภายนอกของตน	
10. คาดว่าจะสำเร็จก็ยินดี พอใจ มีความสุข	
11. คาดว่าจะล้มเหลวก็เกิดความเศร้า เสียใจ หาทางปรับปรุงใหม่	
12. มีความใฝ่สัมฤทธิ์เป็นจุดเด่นและศูนย์กลางของความคิด	

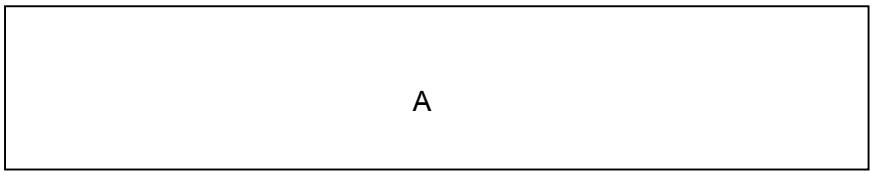
ใบกิจกรรมที่ 2.4

เป้าหมายในการทำงานที่สมาชิกในกลุ่มต้องการที่จะทำหรือปรับปรุงให้ดีขึ้น คือ.....

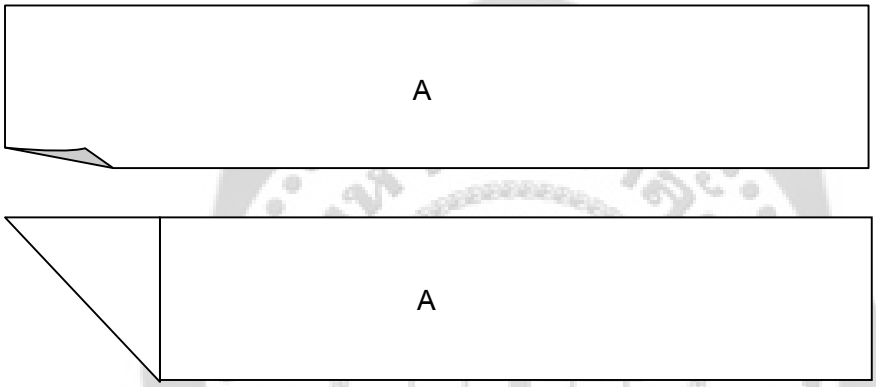
ขั้นที่	รายละเอียด
1. คิด/กำหนดเป้าหมายที่ต้องการกระทำให้สำเร็จด้วยตนเอง	
2. คิดงานที่ต้องกระทำ โดยคิดถึงความสำเร็จของงาน	
3. คิดถึงความล้มเหลวของงาน	
4. คิดพิจารณาดำเนินการไปสู่เป้าหมายอย่างมีขั้นตอน	
5. บอกสาเหตุภายในตนที่จะทำงานให้สำเร็จได้	
6. บอกสาเหตุภายนอกตนที่จะทำงานให้สำเร็จได้	
7. พิจารณาสิ่งที่อาจขัดขวางการทำงานของตนหรือทำให้งานล้มเหลว	
8. ปัญหาภายในของตน	
9. ปัญหาภายนอกของตน	
10. คาดว่าจะสำเร็จก็ยินดี พอใจ มีความสุข	
11. คาดว่าจะล้มเหลวก็เกิดความเศร้า เสียใจ หาทางปรับปรุงใหม่	
12. มีความใฝ่สัมฤทธิ์เป็นจุดเด่นและศูนย์กลางของความคิด	

การผลิตเกมการศึกษาด้วยกระดาษ

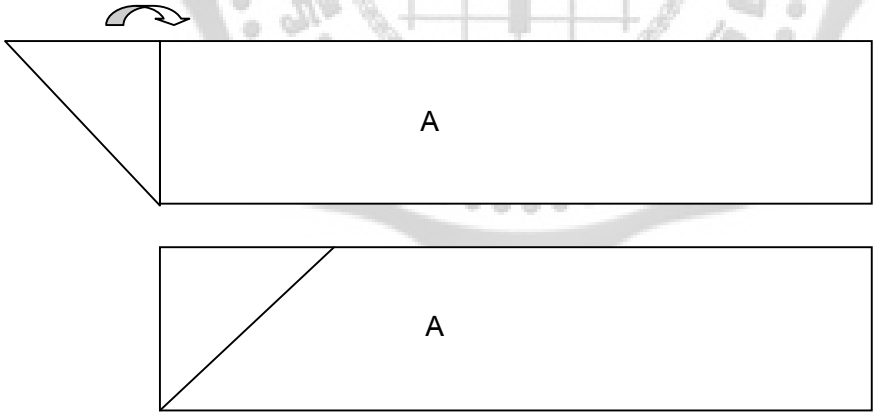
1. ผู้นำกิจกรรมแจกกระดาษสีขนาด 9.5 X 35 ซม. ให้ผู้เข้าอบรมคนละ 1 แผ่น



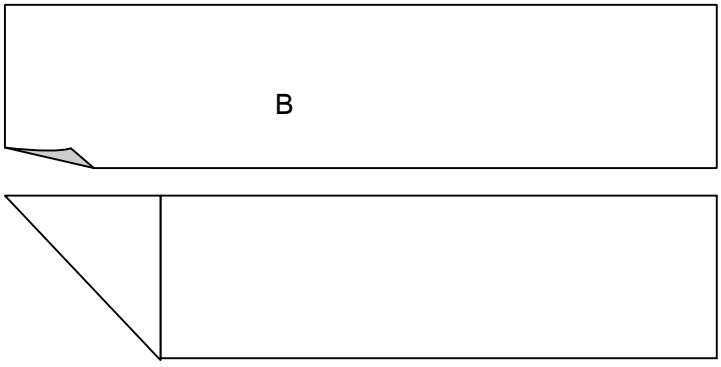
2. พับมุมกระดาษด้านล่างซ้ายให้เป็นรูปสามเหลี่ยมด้านเท่า ดังภาพ



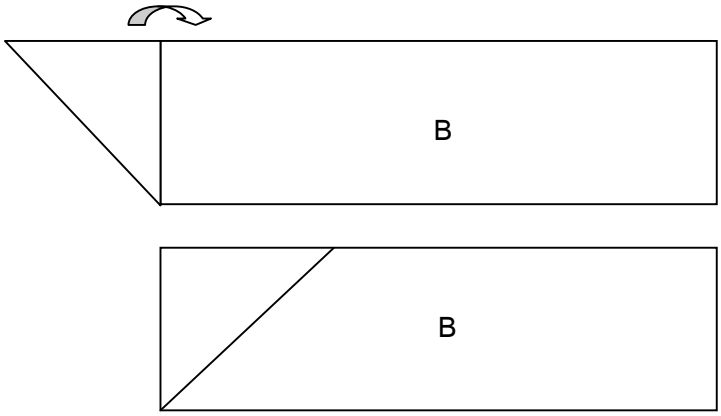
3. พับทบกระดาษไปทางด้านขวาให้เป็นรูปสามเหลี่ยมด้านเท่าอีก 1 ครั้ง ดังภาพ



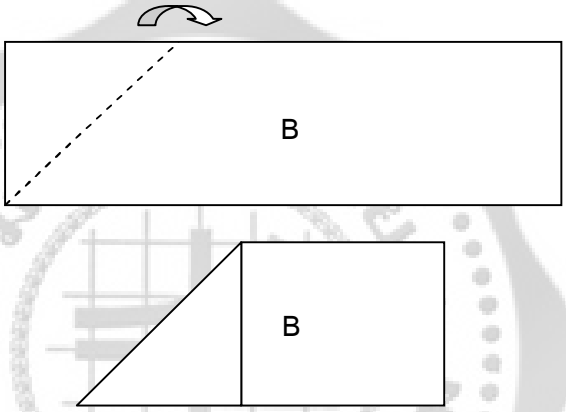
4. พลิกกระดาษคว่ำลง พับมุมกระดาษด้านล่างซ้ายให้เป็นรูปสามเหลี่ยมด้านเท่า ดังภาพ



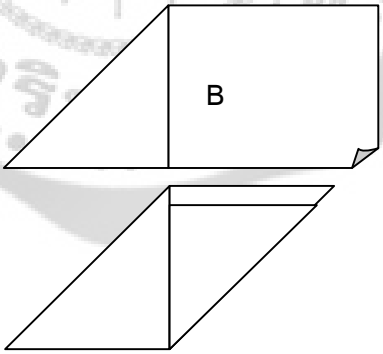
5. พับทบกระดาษไปทางด้านขวาให้เป็นรูปสามเหลี่ยมด้านเท่าอีก 1 ครั้ง ดังภาพ



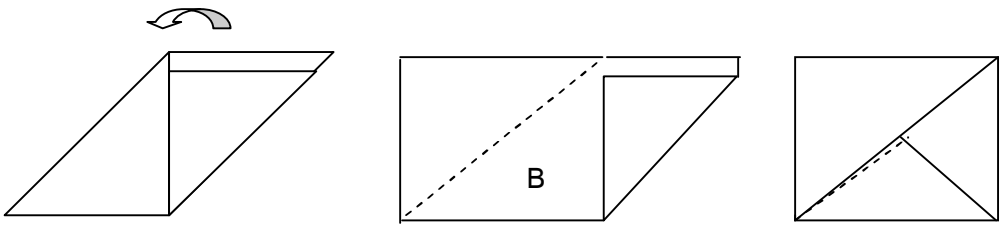
6. พับทบกระดาษไปทางด้านขวาให้เป็นรูปสามเหลี่ยมด้านเท่าอีก 1 ครั้ง ดังภาพ



7. พับมุมกระดาษด้านล่างขวาให้เป็นรูปสามเหลี่ยมด้านเท่า ดังภาพ



8. คลี่กระดาษทางด้านซ้ายมือออก 1 ครั้ง และจับมุมกระดาษด้านบนขวาพับสอดกลับเข้าไปในช่องด้านซ้ายมือ จะได้สื่อการสอน 1 ชิ้น ดังภาพ



แบบบันทึกความรู้

เรื่อง.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

หน่วยที่ 2

เสริมสร้างพลังการทำงาน : การส่งเสริมลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน

หน่วยเสริมสร้างพลังการทำงาน : การส่งเสริมลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน

ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนเป็นจิตลักษณะสำคัญประการหนึ่งที่เชื่อว่าเป็นสาเหตุของการเกิดพฤติกรรมของบุคคล ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนนี้ ประกอบด้วยลักษณะสำคัญ 2 ส่วน คือ ลักษณะมุ่งอนาคต (Future Orientation) และการควบคุมตน (Self Control) ซึ่งจะเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในปรากฏการณ์เดียวกัน

ลักษณะมุ่งอนาคต เป็นความสามารถที่จะคาดการณ์ไกลและเห็นความสำคัญของผลดีและผลเสียที่จะเกิดขึ้นในอนาคต สามารถวางแผนการปฏิบัติเพื่อรับผลดีหรือป้องกันผลเสียที่จะเกิดในอนาคตได้ และเกิดการควบคุมตนเอง ซึ่งเป็นความสามารถในการปฏิบัติตนตามแผนการปฏิบัติที่วางไว้ หรือ ละเว้นการกระทำบางอย่าง อดทน เสียสละ รอได้ในสถานการณ์ต่างๆ อย่างเหมาะสม เพื่อนำไปสู่เป้าหมายหรือผลที่ต้องการในอนาคต

ผู้ที่มีลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนมากจะเป็นผู้ที่ปฏิบัติงานได้อย่างน่าพอใจทั้งทางด้านผลงานและด้านคุณธรรมจริยธรรม

วัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม

เมื่อสิ้นสุดการฝึกอบรมหน่วยเสริมสร้างพลังการทำงาน : การส่งเสริมลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน

1. ผู้เข้าอบรมมีความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของการมีลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน
2. ผู้เข้าอบรมสามารถคาดการณ์ไกลหรือคิดวางแผนเพื่ออนาคต
3. ผู้เข้าอบรมมีความเข้าใจเรื่องการควบคุมตนเอง

สาระการฝึกอบรม

1. ความหมายและความสำคัญของลักษณะมุ่งอนาคต
2. การคาดการณ์ไกลหรือการคิดวางแผนเพื่ออนาคต
3. การควบคุมตนเอง

กิจกรรมที่ 1

ชื่อกิจกรรม การกระทำกิจกรรมเพื่ออนาคต

เวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรม 1 ชั่วโมง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้เข้าอบรมเข้าใจความหมายและความสำคัญของลักษณะมุ่งอนาคต

2. เพื่อให้ผู้เข้าอบรมคิดแบบมุ่งอนาคต คือ เห็นประโยชน์หรือผลดี ผลเสียที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

3. เพื่อให้ผู้เข้าอบรมสามารถคาดการณ์ วางแผนหรือกำหนดขั้นตอนการปฏิบัติกิจกรรมเพื่อนำสู่การบรรลุเป้าหมาย

สาระสำคัญ

ลักษณะมุ่งอนาคต เป็นความสามารถของบุคคลที่จะคาดการณ์ไกลและเห็นความสำคัญของสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งผลดีและผลเสีย สามารถวางแผนการปฏิบัติเพื่อรับผลดีหรือป้องกันผลเสียที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

ขั้นตอนการฝึกอบรม

1. ผู้นำกิจกรรมให้ผู้เข้าอบรมดูภาพบุคคลสำคัญในอดีตทีละภาพ เช่น สมเด็จพระศรีสุริโยทัย สมเด็จพระนเรศวรมหาราช และตอบคำถามดังนี้ (T,R,E)

“บุคคลที่เห็นในภาพคือใคร บุคคลในภาพได้กระทำกิจกรรมอะไรในอดีต ซึ่งผลของการกระทำในครั้งนั้นยังแสดงผลอยู่ในปัจจุบัน”

2. ผู้นำกิจกรรมให้ผู้เข้าอบรมดูภาพป่าชายเลน ดินและน้ำ ศิลปวัฒนธรรม ภาวะโลกร้อนทีละภาพและตอบคำถามดังนี้ (T,R,E)

“ทำไมต้องอนุรักษ์สิ่งที่เห็นในภาพ การอนุรักษ์สิ่งที่เห็นในภาพ เกิดผลดีอย่างไรในอนาคตหรือป้องกันผลเสียอะไรในอนาคต”

3. ผู้นำกิจกรรมแบ่งผู้เข้าอบรมเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 5-6 คน แต่ละกลุ่มปฏิบัติ ดังนี้ (T,R,E,E)

3.1 สมาชิกแต่ละคนในกลุ่ม ใช้เวลาคนละ 3 นาที คิดกิจกรรมหรือการกระทำที่ตนเองคาดว่า เมื่อตนเองกระทำแล้วจะก่อให้เกิดประโยชน์หรือผลดีในอนาคตต่อตนเอง หรือป้องกันผลเสียที่จะเกิดขึ้นกับตน ในใบกิจกรรมที่ 1

3.2 สมาชิกแต่ละกลุ่มร่วมกันระดมสมอง คิดกิจกรรมหรือการกระทำที่ตนเองคาดว่าเมื่อตนเองกระทำแล้วจะก่อให้เกิดประโยชน์หรือผลดีในอนาคตต่อชุมชนและสังคม หรือป้องกันผลเสียที่จะเกิดขึ้นกับชุมชนและสังคม ในใบกิจกรรมที่ 1

3.4. ผู้เข้าอบรมแต่ละกลุ่มนำเสนอกิจกรรมหรือการกระทำในข้อ 3.1, 3.2 และร่วมกันแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม กลุ่มละไม่เกิน 3 นาที

4. ผู้นำกิจกรรมร่วมสรุปและเชื่อมโยงข้อความรู้

สื่อและอุปกรณ์

1. ภาพบุคคลสำคัญในอดีต เช่น สมเด็จพระศรีสุริโยทัย สมเด็จพระนเรศวรมหาราช
2. ภาพป่าชายเลน ดินและน้ำ ศิลปวัฒนธรรม ภาวะโลกร้อน
3. ใบกิจกรรมที่ 1
4. ดินสอ ปากกา

การประเมินผล

1. สังเกตการณ์ตอบคำถาม การซักถามข้อสงสัยหรือปัญหา
2. สังเกตการแสดงความคิดเห็น
3. สังเกตการมีส่วนร่วมของผู้เข้าอบรมขณะปฏิบัติกิจกรรมที่มอบหมาย

ใบกิจกรรมที่ 1 การกระทำกิจกรรมเพื่ออนาคต

1. ท่านคิดว่า กิจกรรมหรือการกระทำใดบ้างของท่าน ที่เมื่อท่านกระทำแล้วจะก่อให้เกิดประโยชน์หรือผลดีในอนาคตต่อตัวของท่านเอง หรือ ป้องกันผลเสียที่จะเกิดขึ้นกับท่าน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. ท่านคิดว่า กิจกรรมหรือการกระทำใดบ้างของท่าน ที่เมื่อท่านกระทำแล้วจะก่อให้เกิดประโยชน์หรือผลดีในอนาคตต่อชุมชน และสังคม หรือป้องกันผลเสียที่จะเกิดขึ้นกับชุมชนและสังคม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

กิจกรรมที่ 2

ชื่อกิจกรรม ลักษณะของผู้ที่มุ่งอนาคต

เวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรม 2 ชั่วโมง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้เข้าอบรมเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน
2. เพื่อให้ผู้เข้าอบรมได้เห็นแบบอย่างของผู้ที่มีลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน
3. เพื่อให้ผู้เข้าอบรมสามารถคิดวางแผนเพื่ออนาคต

สาระสำคัญ

ผู้ที่มีลักษณะมุ่งอนาคตจะมีความสามารถคาดการณ์ได้ว่า อะไรจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล โดยเห็นความสำคัญของผลดีที่ยังไม่เกิดและการรอคอยผลที่ดีในอนาคต และเชื่อว่าสิ่งที่จะเกิดในอนาคตนั้นมีคุณค่าหรือความสำคัญที่ไม่ลดลง ยอมรับว่าสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตหรือสิ่งที่จะเกิดขึ้นกับผู้อื่นนั้นอาจจะเกิดขึ้นกับตนเองได้ ดังนั้นผู้ที่มีลักษณะมุ่งอนาคตจึงต้องวางเป้าหมาย วางแผนการและลงมือกระทำด้วยตนเอง เพื่อผลดีในอนาคตและควบคุมตนให้ละเว้นการกระทำบางชนิดหรือกระทำพฤติกรรมที่ต้องใช้ความอดทนหรือเสียสละได้อย่างมีปริมาณและคุณภาพเหมาะสมซึ่งจะนำไปสู่ผลที่ต้องการในอนาคต

ขั้นตอนการฝึกอบรม

1. ผู้นำกิจกรรมให้ผู้เข้าอบรมชมคลิปวิดีโอของท่าน ว.วชิระเมธี ที่แสดงลักษณะการมุ่งอนาคตและการควบคุมตนเอง ทำให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย (T)

2. ผู้นำกิจกรรมแบ่งผู้เข้าอบรมเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 5-6 คน แต่ละกลุ่มได้รับเรื่องราวชีวิตของนักเขียนสตรีชาวอเมริกัน แฮเรียต ไฟน์เบิร์ก ซีกัว ที่แสดงลักษณะการมุ่งอนาคตและการควบคุมตนเอง ทำให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย ตัวแทนกลุ่ม 1 คน อ่านเรื่องที่ได้รับให้สมาชิกในกลุ่มฟัง สมาชิกคนอื่นๆ ฟังอย่างตั้งใจ (T)

3. ผู้เข้าอบรมสะท้อนลักษณะการมุ่งอนาคตและการควบคุมตนเองของบุคคลทั้งสองที่ทำให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายในใบกิจกรรมที่ 2.1 (R)

4. ผู้เข้าอบรมร่วมกันอภิปราย แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นซึ่งกันและกันเกี่ยวกับการมุ่งอนาคตและการควบคุมตนเอง ผู้นำกิจกรรมร่วมสรุปและเชื่อมโยงข้อความรู้ (E)

5. ผู้นำกิจกรรมให้ผู้เข้าอบรมแต่ละคนเขียนสิ่งที่ตนเองต้องการจะทำมากที่สุดในอนาคตตามประเด็นที่กำหนดไว้ในใบกิจกรรมที่ 2.2 ดังนี้ (T,R,E)

5.1 สิ่งที่ต้องการจะทำหรือเป้าหมายคืออะไร

5.2 สิ่งที่จะทำมีประโยชน์อย่างไร และกับใคร

5.3 สิ่งที่จะทำนั้นจะเริ่มทำเมื่อใด และกำหนดเวลาที่จะทำสำเร็จคือเมื่อใด

5.4 ท่านวางแผนการดำเนินการจากปัจจุบันสู่อนาคตอย่างไร แสดงให้เห็นเป้าหมายย่อยแต่ละขั้นและกำหนดเวลาที่จะทำสำเร็จในแต่ละขั้นเพื่อนำไปสู่การบรรลุเป้าหมาย

5.5 อุปสรรคที่ท่านคาดว่าจะพบคืออะไร

5.6 สิ่งที่จะเอื้ออำนวยให้ท่านทำสำเร็จตามเป้าหมายคืออะไร

5.7 รางวัลที่ท่านจะให้กับตนเองเมื่อทำตามเป้าหมายย่อยแต่ละขั้นได้สำเร็จคืออะไร

6. ผู้นำกิจกรรมสุ่มผู้เข้าอบรม เพื่อนำเสนอสิ่งที่ตนเองต้องการจะทำมากที่สุดในอนาคต ใช้เวลาในการนำเสนอคนละไม่เกิน 3 นาที (E)

7. ผู้เข้าอบรมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพิ่มเติม ผู้นำกิจกรรมเชื่อมโยงและสรุปกิจกรรม (E)

สื่อและอุปกรณ์

1. คลิปวีดีโอแสดงลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนของท่าน ว.วชิระเมธี (ความยาว 3 นาที)
2. ประวัติชีวิตนักเขียน แฮเรียต ไฟน์เบิร์ก ซีกัว
3. ใบกิจกรรมที่ 2.1, 2.2
4. ดินสอ ปากกา

การประเมินผล

1. สังเกตการณ์ตอบคำถาม การซักถามข้อสงสัยหรือปัญหา
2. สังเกตการแสดงความคิดเห็น
3. สังเกตการมีส่วนร่วมของผู้เข้าอบรมขณะปฏิบัติกิจกรรมที่มอบหมาย

เรื่องย่อ การเรียนเปรียญธรรม 9 ประโยคของท่าน ว.วชิระเมธี

ท่าน ว.วชิระเมธี จบเปรียญธรรม 9 ประโยคตั้งแต่เป็นสามเณร กว่าจะมาถึงเปรียญธรรม 9 ประโยคท่านต้องฝ่าฟันอุปสรรคต่าง ๆ มาอย่างมากมาย ครั้งหนึ่งในขณะที่ท่านต้องสอบเปรียญธรรม 5 ประโยค เมื่อใกล้สอบท่านได้เดินทางออกไปค้างที่วัดเพื่อนและไปนั่งท่องหนังสือกลางป่าช้าข้างกองฟอนอยู่คนเดียวทุกวัน และเมื่อต้องสอบเปรียญธรรม 9 ประโยคนั้น เป็นช่วงเวลาที่เครียดมาก เนื่องจากปีหนึ่งจะมีการสอบบาลีเพียงครั้งเดียว โดยปกติท่านจะรับหนังสือพิมพ์มาอ่าน แต่ในปีนั้นต้องสอบ แม้จะรับหนังสือพิมพ์ทุกวัน แต่ได้เก็บไว้ใต้เตียงทั้งหมดไม่อ่าน และเขียนติดประตูไว้ว่า สิ่งที่เธอทำนำเธอเข้าไปใกล้เป้าหมายแล้วหรือยัง เมื่อจิตต้องการอ่านหนังสือพิมพ์ก็จะไปอ่านข้อความนั้น การอ่านหนังสือพิมพ์ไม่เกี่ยวกับการสอบต้องยังไม่อ่าน เก็บคืนไว้ที่เดิม ในวันสอบเมื่อพลิกกระดาษคำถามขึ้นมา รู้สึกว่าสิ่งที่ตนเองทุ่มเททำนั้นคุ้มค่ามาก เพราะเมื่ออ่านคำถามสามารถตอบได้ทุกข้อ ทำให้สอบผ่านในปีนั้น

แฮเรียต ไฟน์เบิร์ก ซีกัว
นักเขียนสตรีชาวอเมริกัน ผู้เปลี่ยนแนวทางชีวิตของตนเอง

นักเขียนสตรีชาวอเมริกัน แฮเรียต ไฟน์เบิร์ก ซีกัว ผู้เปลี่ยนแนวทางชีวิตของตนเอง เมื่อก่อนเธอเป็นภรรยา เป็นแม่ แต่บัดนี้เธอเป็นนักเขียนนวนิยายที่ประสบความสำเร็จอย่างสูง

แฮเรียต ไฟน์เบิร์ก ซีกัว เป็นภรรยาของดร. เชลดอน เอช ซีกัว ผู้เชี่ยวชาญด้านประชากรศึกษา ก่อนแต่งงานเธอเคยทำงานเกี่ยวกับการทำหนังสือ หลังจากแต่งงานแล้วเธอใช้เวลาดูแลครอบครัว ลูกสาว และช่วยงานต่างๆ ของสามีเป็นเวลานานถึง 19 ปี และจากนั้นเวลาก็เป็นของเธอ เวลาที่เธอจะทำให้ความตั้งใจ ความปรารถนาที่จะเขียนหนังสือเป็นความจริงขึ้นมา หลังจากที่เธอประสบความสำเร็จในการเขียนนวนิยายแล้ว เธอได้เล่าเรื่องของเธอไว้ดังนี้

ในปลายฤดูร้อน ปีค.ศ. 1980 ดิฉันตัดสินใจที่จะเปลี่ยนแปลงชีวิตของตนเอง ขณะนั้นขาดอีก 2 เดือน ดิฉันจะมีอายุครบ 49 ปี ดิฉันได้บอกกับสามีว่า ดิฉันจะเขียนนวนิยาย ตลอดเวลาก่อนหน้านั้น ดิฉันให้เวลาทั้งหมดแก่สามีและลูกๆ 3 คน เป็นเวลานานถึง 19 ปี แต่ต่อจากนี้ไปเวลาจะเป็นของตัวดิฉันเอง

ดิฉันเป็นโรคตาแข็งเฉียบพลันซึ่งเป็นปัญหาสำคัญ บ่อยครั้งที่ตาข้างขวาจะมีอาการเบิกกว้าง มองเห็นสิ่งต่างๆ เป็นสีขาวและสีดำเท่านั้น แต่อาการต่างๆ เหล่านี้จะค่อยๆ หายไป

ในวันปีใหม่ซึ่งเป็นวันที่ดิฉันรู้สึกตัวว่าป่วยเป็นโรคตานั้น ครอบครัวของเราไปพักผ่อนที่เคปคอต ดิฉันต้องเข้าโรงพยาบาลเพื่อรักษาตา แรกทีเดียวแพทย์แนะนำให้ผ่าตัด ดิฉันเดินทางไปนิวยอร์ก และได้รับการบำบัดรักษาด้วยการใช้แสงเลเซอร์ แพทย์เจาะรูเล็กๆ เข้าไปในดวงตาเพื่อลดความดันของลูกตา

ดิฉันมีปัญหาที่มองเห็นสิ่งต่างๆ เป็นรูปบิดเบี้ยวและพร่ามาโดยตลอด หลังจากการผ่าตัด ดิฉันเริ่มคิดว่า ดิฉันเป็นแม่ เป็นแม่บ้านและเดินทางเป็นเพื่อนสามีไปยังประเทศต่างๆ เช่น อินเดีย อียิปต์ ปากีสถาน จีน ญี่ปุ่น ฮ่องกง เคนยา เม็กซิโก มานานนับปี ดิฉันช่วยสามีทำหนังสือ สามีของดิฉันเป็นบรรณาธิการวาสารทางวิชาการ 2 ฉบับ และทำวิจัยมากกว่า 150 เรื่อง เกี่ยวกับเรื่องต่อมไร้ท่อ ชีววิทยาการสืบพันธุ์และการวางแผนครอบครัว

ดิฉันเคยเรียนวิชาเลขานุการที่มหาวิทยาลัยแรดคลิฟฟ์ เรียนสถิติจากมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดและเรียนเรื่องการพิมพ์ด้วย ดิฉันได้ใช้วิชาต่างๆ เหล่านี้มาตลอด ดิฉันมีประสบการณ์ในการเขียน การจัดรูปเล่ม และเคยทำหนังสือโฆษณาและการท่องเที่ยวมาก่อนแต่งงาน ดิฉันมักจะอ่านและตรวจรูปเล่มหนังสือให้แก่สามีเสมอ แม้แต่ในวันที่ดิฉันตัดสินใจจะเขียนหนังสือ ดิฉันก็ได้เตรียมต้นฉบับสำหรับการประชุมทางวิชาการไว้ให้สามีเสร็จเรียบร้อยแล้ว ในการทำงานดังกล่าวนี้ ดิฉันจะต้องจัดหาวัสดุที่จะพิมพ์ จัดตารางไว้ในลำดับที่ต่างๆ จัดต้นฉบับจำนวน 500 หน้า จากรายงาน 25 ฉบับ ของนักวิทยาศาสตร์ทั่วโลก

เมื่อดิฉันทำงานให้สามีเสร็จแล้วและมีปัญหาเรื่องตา ดิฉันก็เริ่มคิดอีกว่า ดิฉันทำงานให้สามีมาโดยตลอด แต่ดิฉันยังไม่ได้ทำตามความปรารถนาที่ซ่อนเร้นอยู่ในใจมานานที่จะเขียนหนังสือของตนเอง ดังนั้นดิฉันจึงตัดสินใจประกาศให้สามีทราบว่า ดิฉันจะเขียนหนังสือเป็นนวนิยายเรื่องยาว ซึ่งสามีก็ให้การสนับสนุน

ดิฉันวางแผนในการทำงานทันที เริ่มต้นด้วยการกลับไปยังบ้านเกิดของฉัน เพื่อศึกษาชีวิตและสังคมของคนแถบนั้น ซึ่งเป็นชีวิตที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง ดิฉันและครอบครัวเดินทางไปยังเมืองฮาร์ตเคลซึ่งเป็นบ้านเกิด ทุกๆ เช้าดิฉันจะไปยังหุบเขาซัลควีฮันนา (Susquehanna Valley) ที่ซึ่งเป็นฉากของหนังสือที่อยู่ในสมองของดิฉัน เรื่องที่ดิฉันจะเขียนนั้นเป็นเรื่องเกี่ยวกับชีวิตของแพทย์ คุณพ่อของดิฉันเป็นแพทย์อยู่ในเมืองนี้ ดิฉันได้คลุกคลีกับการทำงานของท่านมาโดยตลอด ติดตามท่านไปยังที่ต่างๆ ประสบการณ์ที่ดิฉันไม่เคยลืมก็คือ ครั้งหนึ่งคุณพ่อปล่อยให้ดิฉันนั่งคอยในรถ ดิฉันเล่นเครื่องยนต์ เมื่อติดเครื่องยนต์ รถวิ่งถอยหลัง ดิฉันตกใจมาก ชาวบ้านแถบนั้นต่างก็วิ่งออกมาจากบ้านและตรงเข้ามาช่วยเหลือดิฉัน

ในปีที่เริ่มเขียนนวนิยาย ดิฉันต้องรับผิดชอบครอบครัว เพราะมีลูก 2 คน ที่จะต้องไปเรียน ลูกคนโตทำงานเป็นบรรณาธิการผู้ช่วยของหนังสือเล่มหนึ่ง ลูกคนที่สองเรียนอยู่ปีที่ 2 ของมหาวิทยาลัยเวลส์ลี่ (Wellesley) คนที่สามเรียนอยู่ปีที่ 1 มหาวิทยาลัยสคิดมอร์ (Skidmore) ดิฉันต้องทำความสะอาดบ้านและซักเสื้อผ้า และต้องดูแลสามี ครอบครัวของเราต้องกลับไปเมืองฟอลเมาท์ (Falmouth) ที่ซึ่งสามีของดิฉันต้องทำวิจัยในห้องปฏิบัติการชีววิทยาทางทะเล ตลอดเดือนกรกฎาคม เรามีแขกมาพักอยู่ด้วย สามีมองเห็นความท้อแท้ใจของดิฉัน เขาจึงบอกให้ทราบว่านับตั้งแต่เดือนสิงหาคมเป็นต้นไป ดิฉันไม่ต้องทำครัว จ่ายตลาด ทำความสะอาดบ้าน และงานอื่นๆ ที่ดิฉันไม่อยากจะทำ **สามีและลูก ๆ จะช่วยกันทำแทน** ช่วงนี้เองที่ไฟในการทำงานของดิฉันลุกช่วงโชติ ดิฉันวางโครงเรื่อง วางลักษณะนิสัยของตัวละคร และลงมือเขียนเรื่องทันที

เมื่อเขียนเรื่องได้ 150 หน้า ดิฉันได้พบเพื่อนร่วมชั้นผู้ซึ่งทำงานเป็นบรรณาธิการหนังสือ เราไปรับประทานอาหารค่ำด้วยกัน เธอถามดิฉันว่าทำอะไรตลอดฤดูร้อนที่ผ่านมา ดิฉันประกาศไปว่า กำลังเขียนหนังสือนวนิยาย เธอถามถึงโครงเรื่องและแนะนำให้ดิฉันมีตัวแทน ขณะนั้นดิฉันคิดว่าการมีตัวแทนจะทำให้เกิดความกดดันต่อการเขียนหนังสือ และดิฉันไม่ต้องการให้เป็นเช่นนั้น ดิฉันได้มอบเรื่องที่เขียนไว้ 150 หน้า ให้เธอไปอ่าน

ต่อมาอีกไม่นาน ดิฉันและสามีได้ไปรับประทานอาหารค่ำกับเพื่อนคนนี้อีก ครั้งนี้เธอเล่าแผนการของเธอให้ฟังว่า เธอต้องการเป็นตัวแทนงานเขียน และงานชิ้นแรกที่เธอต้องการจะทำก็คือการเป็นตัวแทนหนังสือที่ดิฉันเขียน

หลังจากนั้น **ดิฉันได้พบกับเพื่อนคนนี้เดือนละครั้ง เธอจะให้คำวิพากษ์ วิจารณ์เกี่ยวกับเรื่องที่ดิฉันเขียน** เช่น ลักษณะของตัวละครดีเยี่ยม แต่บทสนทนาน้อยไป

ทุก ๆ วัน ดิฉันจะเริ่มทำงานเวลา 8.00 น. หลังจากที่ทำอาหารเช้าและจัดการเรื่องการซักรีดเสื้อผ้าเรียบร้อยแล้ว **ดิฉันมักจะนั่งทำงานจนถึงเวลาอาหารเย็น และจะทำงานต่อจนถึงเวลากลางคืน** โดยมีลูกๆ ช่วยซื้อของและทำอาหารให้

สถานที่เขียนหนังสือนั้น **ดิฉันมักจะนั่งทำงานที่ห้องรับประทานอาหารเช้า** ดิฉันสามารถมองเห็นสวนได้จากทางหน้าต่าง ภายในห้องมีพิมพ์ดีด ชั้นวางหนังสือ ที่วางเครื่องดื่มและโทรศัพท์ หากหิวดิฉันก็จะเดินเข้าไปในครัว ในบางครั้งดิฉันจำเป็นต้องไปค้นคว้าในห้องสมุด ขอยืมหนังสือจากห้องสมุด ดิฉันได้ประโยชน์จากห้องสมุดมากมายทีเดียว

ดิฉันใช้เวลาเขียนหนังสือเรื่อง Susquehanna Valley ทั้งหมด 2 ปีครึ่ง โดยเขียนทีละตอน บางตอนก็เขียนครั้งเดียว บางตอนต้องเขียนถึง 5-6 ครั้ง ดิฉันจะมีกระดาษเปล่าวางไว้ข้างๆ หากเมื่อใดที่ดิฉันคิดอะไรขึ้นมาได้ ดิฉันจะจดบันทึกไว้และจะกลับมาดูอีกครั้งในภายหลัง

เมื่อเขียนเสร็จดิฉันส่งหนังสือไปให้เพื่อนผู้รับเป็นตัวแทน จากนั้นอีก 2 สัปดาห์ ดิฉันก็ได้รับข่าวที่น่ายินดี คือ บรรณาธิการหนังสือดับเบิลเดย์ (Double Day) ซึ่งเป็นผู้ที่มีชื่อเสียงมากได้ติดต่อมา ดิฉันดีใจมาก บรรณาธิการขอให้ดิฉันตัดเรื่องบางตอนออกประมาณ 250 หน้า โดยให้เหตุผลว่าเรื่องที่ดิฉันเขียนไว้ 1,001 หน้า นั้นยาวเกินไป สำหรับนวนิยายเรื่องแรก ดิฉันได้ตัดเรื่องบางตอนออกไป 200 หน้า ดิฉันเสียดายมาก แต่ก็คิดว่าดิฉันจะใช้เรื่องที่ตัดออกไปนี้ใส่ในหนังสือ นวนิยายเล่มต่อไปที่ดิฉันตั้งใจจะเขียน

ภายหลังจากที่ดิฉันเขียนนวนิยายเล่มแรกเสร็จแล้ว ดิฉันก็ได้แต่สงสัยว่า ทำไมหนอดิฉันจึงไม่เขียนนวนิยายเรื่องแรกของดิฉันนี้เมื่อหลายปีมาแล้ว ดิฉันให้เหตุผลกับตนเองว่า การเขียนหนังสือในเวลานี้เป็นเวลาที่เหมาะสมที่สุด เพราะดิฉันได้สะสมความรู้ ประสบการณ์ และแรงบันดาลใจที่จะเขียนไว้มากมาย ซึ่งถ้าหากว่าดิฉันไม่ได้ผ่านประสบการณ์ต่างๆ เหล่านี้มาแล้ว ดิฉันก็คงจะเขียนหนังสือนวนิยายเล่มนี้ไม่ได้แน่ๆ ทีเดียว ดิฉันรักหนังสือมาก รักการเรียงลำดับของหนังสือบนชั้นวางหนังสือ รักที่หนังสือพาดิฉันไปในโลกที่แตกต่างกัน

บางครั้งดิฉันจะหยิบหนังสือนวนิยายที่ดิฉันเขียนมานั่งดู ชั่งน้ำหนักและพิจารณาคุณค่าของหนังสือที่ดิฉันเป็นผู้เขียน **การได้สัมผัสหนังสือที่ตนเองเป็นผู้เขียนนั้นเป็นความสุขอย่างแท้จริง** หนังสือนวนิยายเล่มนี้ เป็นผลมาจากประสบการณ์ทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นในชีวิตของดิฉัน ดิฉันไม่ได้ทิ้งสิ่งใดไปเลยแม้กระทั่งความฝัน ดิฉันสามารถพูดได้อย่างภาคภูมิใจว่า ดิฉันเป็นนักเขียนนวนิยายแล้ว นวนิยายของดิฉันขายดีและเป็นที่นิยมของผู้อ่าน ดิฉันมีความสุข

ใบกิจกรรมที่ 2.1 ระดมสมอง

จากการชมวีดีโอคลิปของท่านว. วชิระเมธี จงตอบคำถามและร่วมกันอภิปรายในหัวข้อต่อไปนี้

1. เป้าหมายของท่านว. วชิระเมธี คือ อะไร

.....
.....
.....
.....
.....
.....

2. ท่านทำอย่างไรจึงประสบความสำเร็จในการเรียนเปรียญธรรมเก้า 9 ประโยค ตั้งแต่เป็นสามเณร

.....
.....
.....
.....
.....
.....

จากการฟังเรื่องราวชีวิตของนักเขียนสตรีชาวอเมริกัน แฮเรียต ไฟน์เบิร์ก ซีกัว จงตอบคำถามและร่วมกันอภิปรายในหัวข้อต่อไปนี้

1. เป้าหมายของแฮเรียต คือ อะไร

.....
.....

2. ท่านคิดว่า นักเขียนผู้นี้มีแนวทางในการดำเนินการอย่างไร จึงทำให้ประสบความสำเร็จในการเขียนนวนิยาย

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ใบกิจกรรมที่ 2.2 สิ่งที่ต้องการจะทำมากที่สุดในอนาคต

ขอให้ท่านเขียนสิ่งที่ตนเองต้องการจะทำมากที่สุดในอนาคต ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. สิ่งที่ต้องการจะทำหรือเป้าหมายคืออะไร

.....

.....

.....

2. สิ่งที่จะทำมีประโยชน์อย่างไร และกับใคร

.....

.....

.....

3. สิ่งที่จะทำนั้นจะเริ่มทำเมื่อใด และกำหนดเวลาที่จะทำสำเร็จคือเมื่อใด

.....

.....

.....

4. ท่านวางแผนการดำเนินการจากปัจจุบันสู่อนาคตอย่างไร แสดงให้เห็นเป้าหมายย่อยแต่ละขั้นและกำหนดเวลาที่จะทำสำเร็จในแต่ละขั้นเพื่อนำไปสู่การบรรลุเป้าหมาย

.....

.....

.....

.....

.....

5. อุปสรรคที่ท่านคาดว่าจะพบคืออะไร

.....

.....

.....

6. สิ่งที่จะเอื้ออำนวยให้ท่านทำสำเร็จตามเป้าหมายคืออะไร

.....

.....

.....

7. รางวัลที่ท่านจะให้กับตนเองเมื่อทำตามเป้าหมายย่อยแต่ละขั้นได้สำเร็จคืออะไร

.....

.....

.....

กิจกรรมที่ 3

ชื่อกิจกรรม การควบคุมตนเอง

เวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรม 2 ชั่วโมง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้เข้าอบรมเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของการควบคุมตน
2. เพื่อให้ผู้เข้าอบรมเข้าใจหลักการควบคุมตนเอง

สาระสำคัญ

การควบคุมตน หรือ การมีวินัยในตนเอง หมายถึง การบังคับตนเองเพื่อละเว้นการกระทำบางชนิด หรือกระทำพฤติกรรมที่ต้องใช้ความอดทนหรือเสียสละ การปรับปรุงตนเองซึ่งจะนำไปสู่ผลที่ต้องการในอนาคต โดยหลักการควบคุมตนเองให้กระทำพฤติกรรมหรือละเว้นการกระทำพฤติกรรมบางอย่าง แบ่งเป็น 5 ขั้นตอน คือ 1. กำหนดเป้าประสงค์ของการปรับพฤติกรรมของตนเองขึ้นเป็นขั้นย่อยๆ และปฏิบัติตามขั้นย่อยนั้นๆ จนบรรลุผลสำเร็จ 2. ศึกษาสาเหตุของพฤติกรรมและผลที่เกิดขึ้นหลังจากกระทำพฤติกรรมอย่างถูกต้อง 3. ควบคุมสภาพแวดล้อมที่กระตุ้นพฤติกรรมอย่างเหมาะสม 4. การใช้เทคนิคการควบคุมตนเองที่เรียกว่า Cognitive techniques 5.การให้รางวัลตนเองเมื่อกระทำพฤติกรรมที่เหมาะสม

ขั้นตอนการฝึกอบรม

1. ผู้นำกิจกรรมสนทนากับผู้เข้าอบรม เพื่อทบทวนเกี่ยวกับลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน (T, R, E)

2. ผู้นำกิจกรรมให้ผู้เข้าอบรมแต่ละคนศึกษาชุดการเรียนด้วยตนเอง เรื่องการควบคุมตนเอง จำนวน 5 เรื่อง โดยปฏิบัติตามคำแนะนำในชุดการเรียนด้วยตนเอง และเมื่อผู้เข้าอบรมอ่านเนื้อเรื่องแต่ละเรื่องจบ ให้พิจารณาอย่างถี่ถ้วนแล้วตัดสินใจเลือกคำตอบที่ตรงกับความคิดเห็นของตนมากที่สุดเพียง 1 ข้อ บันทึกคำตอบที่เลือกลงในกระดาษคำตอบในใบกิจกรรมที่ 3 เปิดไปอ่านคำอธิบายข้อที่เลือกในหน้าที่ระบุไว้ หากข้อที่เลือกถูกต้องให้อ่านเรื่องต่อไป ถ้าหากข้อที่เลือกไม่ถูกต้องให้กลับไปพิจารณาเลือกคำตอบใหม่จนกว่าจะถูก (T, R,)

3. ผู้เข้าอบรมร่วมกันอภิปราย แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นซึ่งกันและกันเกี่ยวกับการควบคุมตนเอง โดยผู้เข้าอบรมนำเสนอตัวอย่างวิธีการควบคุมตนเองที่เคยกระทำ หรือการวางแผนที่จะควบคุมตนเอง เพื่อนำไปสู่ผลที่ต้องการในอนาคต (R, E, E)

4. ผู้นำกิจกรรมร่วมสรุป เชื่อมโยงข้อความรู้ และภายหลังเสร็จสิ้นการฝึกอบรมกิจกรรมที่ 3 ผู้เข้าอบรมบันทึกข้อความรู้ที่ได้รับจากสาระการฝึกอบรมลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนในแบบบันทึกความรู้ (R)

สื่อและอุปกรณ์

1. ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่อง การควบคุมตนเอง
2. ใบกิจกรรมที่ 3
3. แบบบันทึกความรู้
4. ดินสอ ปากกา

การประเมินผล

1. สังเกตการณ์ตอบคำถาม การซักถามข้อสงสัยหรือปัญหา
2. สังเกตการแสดงความคิดเห็น
3. สังเกตการมีส่วนร่วมของผู้เข้าอบรมขณะปฏิบัติกิจกรรมที่มอบหมาย

ชุดการเรียนด้วยตนเอง
เรื่อง
การควบคุมตนเอง

คำแนะนำ

ชุดการเรียนด้วยตนเอง เรื่องการควบคุมตนเองนี้ สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน สำนักงานก.พ.ได้จัดทำขึ้นเพื่อใช้ประโยชน์ในการพัฒนาความสามารถในการควบคุมตนเอง ซึ่งมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการทำงานที่ประสบความสำเร็จของบุคคล โดยชุดการเรียนด้วยตนเองเรื่องการควบคุมตนเองนี้มีนายบุญรับ ศักดิ์มณี (2536) เป็นผู้พัฒนา

เนื้อเรื่องในชุดการเรียนด้วยตนเองนี้ จะเป็นสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน ให้ผู้อ่านปฏิบัติดังนี้

1. ให้ผู้อ่านเริ่มอ่านเนื้อเรื่องจากเรื่องที่ 1

2. เมื่ออ่านจบแล้ว พิจารณาอย่างถี่ถ้วน ตัดสินใจเลือกคำตอบที่มีเหตุผลหรือวิธีการที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุดเพียง 1 ข้อ

3. บันทึกข้อคำตอบที่เลือกลงในกระดาษคำตอบ เช่น เรื่องที่ 1 ครั้งที่ 1 เลือกข้อ ก. ให้บันทึกข้อ ก. ลงในช่องคำตอบ

4. ให้ผู้อ่านปฏิบัติตามคำแนะนำในวงเล็บท้ายคำตอบข้อที่เลือกอย่างเคร่งครัด

5. เปิดไปอ่านคำอธิบายข้อที่เลือกในหน้าที่ระบุไว้ หากข้อที่เลือกถูกต้องให้อ่านเรื่องต่อไป ถ้าหากข้อที่เลือกไม่ถูกต้องให้กลับไปพิจารณาเลือกคำตอบใหม่ และบันทึกคำตอบด้วยวิธีการเช่นเดียวกันกับข้อที่ 3 จนกว่าจะพบคำตอบที่ถูกต้อง

6. การอ่านเรื่องในลำดับต่อๆ ไป ทำวิธีการเดียวกันกับการอ่านเรื่องที่ 1

7. เพื่อประโยชน์สูงสุดอันจะเกิดขึ้นกับตัวท่าน ขอความกรุณาอย่าเปิดดูคำเฉลยก่อน และควรอ่านหน้าที่ให้อ่านอย่างตั้งใจ ไม่ควรอ่านข้อความในหน้าที่ไม่ได้ให้อ่าน

8. ในการใช้ชุดการเรียนด้วยตนเอง การขีดเขียนข้อความใดๆ จะทำในกระดาษคำตอบและแบบบันทึกความรู้เท่านั้น

เรื่องที่ 1 สุรพล

สุรพลเป็นข้าราชการในหน่วยงานแห่งหนึ่ง วันหนึ่งสุรพลได้รับมอบหมายจากหัวหน้าให้เขียนบทความทางวิชาการ 1 เรื่อง เพื่อเสนอในที่ประชุม สัมมนาระดับชาติซึ่งจะมีขึ้นในอีก 1 เดือนข้างหน้า โดยที่การเขียนบทความนั้นจะต้องค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการต่างๆ หัวหน้าจึงอนุญาตให้สุรพลเข้าไปนั่งทำงานในห้องสมุดได้ตลอดระยะเวลา 1 เดือนที่ต้องเขียนบทความ

สุรพลเป็นคนที่มีความสามารถสูงแต่มีข้อเสียอย่างหนึ่ง คือ ชอบนั่งเหม่อลอยหรือฝันกลางวันอยู่เสมอๆ ในระหว่างทำงาน ในครั้งนี้ก็เช่นกันหลังจากที่สุรพลได้ค้นคว้าหาข้อมูลและวางโครงเรื่องของบทความเรียบร้อยแล้ว เหลือเวลาอีกประมาณ 3 สัปดาห์เท่านั้นสำหรับการเขียนรายละเอียด และเมื่อสิ้นสุดสัปดาห์ที่ 2 ของการทำงาน สุรพลเพิ่งจะเขียนจบแค่บทนำเท่านั้นเอง เพราะในระหว่างที่นั่งทำงานในห้องสมุดนั้น สุรพลมักจะเหม่อลอยและฝันกลางวันอยู่เสมอจนทำให้การเขียนนั้นไม่ต่อเนื่อง วันหนึ่งๆ จึงเขียนได้เพียงเล็กน้อยเท่านั้น

ถ้าท่านเป็นสุรพล ท่านจะปรับปรุงการทำงานของท่านอย่างไร

ก. ถ้ามัวชักช้าอยู่เช่นนี้จะเสียงาน นอกจากนั้นยังมีงานที่ต้องทำเกี่ยวกับการเตรียมตัวเข้าประชุมระดับชาติในด้านอื่นๆ อีก เวลาผ่านมาได้ 15 วันแล้ว ท่านจึงตั้งเป้าหมายกับตนเองว่า ในวันที่ 16-20 จะเขียนบทความนี้ให้เสร็จถึงแม้จะยังเหลืออีกมากมายที่ต้องทำภายใน 5 วันนี้ (พลิกไปอ่านหน้า 245)

ข. เมื่อสังเกตเห็นว่า ท่านมักจะเขียนได้ไม่เกินวันละ1 หน้า ก็เริ่มวางเป้าหมายในการทำงานว่า ตั้งแต่วันที่ 16 ของการทำงานเป็นต้นไป สามวันแรกจะเขียนให้ได้วันละสองหน้าหรือมากกว่านั้น สามวันต่อมาจะเขียนให้ได้วันละสามหน้าหรือมากกว่านั้น แล้วเพิ่มจำนวนหน้าที่จะต้องเขียนต่อวันขึ้นทีละ 2-3 หน้าไปเรื่อย ๆ จนเสร็จ (พลิกไปอ่านหน้า 246)

ค. ถ้าเกิดฝันกลางวันก็ปล่อยให้ฝันไปจนกว่าจะพอใจ แล้วเริ่มทำงานใหม่ เมื่อใกล้จะถึงวันครบกำหนดจึงค่อยเร่งมือ เพราะท่านเองก็มีความสามารถดีอยู่แล้ว (พลิกไปอ่านหน้า 247)

ง. นอกจากทำตามข้อ ข. แล้ว ท่านบอกให้ผู้ร่วมงานที่สนิทสนมกับท่านทราบถึงความตั้งใจที่จะทำตามขั้นตอนของตนและขอให้เพื่อนร่วมงานเป็นผู้ตรวจสอบ ไต่ถาม และติดตามดูความคืบหน้าของตนด้วยทุกระยะ (พลิกไปอ่านหน้า 248)

จ. นอกจากจะทำตามข้อ ก. เมื่อถึงวันที่ 20 ของการทำงาน ถ้ายังเขียนบทความนี้ไม่เสร็จก็จะต้องตั้งเป้าหมายว่าให้เวลาอีก 3 วัน จะต้องทำให้เสร็จแน่ๆ (พลิกไปอ่านหน้า 249)

ก. ถ้ามัวชักช้าอยู่เช่นนี้จะเสียงาน นอกจากนั้นยังมีงานที่ต้องทำเกี่ยวกับการเตรียมตัวเข้าประชุมระดับชาติในด้านอื่น ๆ อีก เวลาผ่านมาได้ 15 วันแล้ว ท่านจึงตั้งเป้าหมายกับตนเองว่า ในวันที่ 16-20 จะเขียนบทความนี้ให้เสร็จถึงแม้จะยังเหลืออีกมากมายที่ต้องทำภายใน 5 วันนี้

การทำงานที่มีเป้าหมายที่แน่ชัดจะช่วยให้ประสบความสำเร็จได้ แต่การตั้งเป้าหมายในการทำงานนั้นควรจะเริ่มทำตั้งแต่ในระยะเริ่มแรกของการทำงาน ในกรณีของสุรพลนั้น ท่านจะเห็นว่าในช่วง 15 วันแรกของการทำงานนั้น สุรพลไม่ได้ตั้งเป้าหมายไว้ให้แน่ชัด ดังนั้นเมื่อเวลาล่วงเลยมาแล้ว 15 วัน จึงยังเหลืองานที่ต้องทำอีกมาก ดังนั้นการที่สุรพลตั้งเป้าหมายในการทำงานว่า ในวันที่ 16-20 ของการทำงานจะเขียนบทความให้เสร็จสิ้นนั้นจึงเป็นเรื่องที่ทำให้สำเร็จได้ยาก เพราะเวลาที่ผ่านมาตั้ง 15 วัน ยังทำได้เพียงเล็กน้อยเท่านั้น เวลาที่เหลือเพียง 5 วัน จะทำงานให้เสร็จนั้นจึงเป็นเรื่องที่เป็นไปได้ยาก เนื่องจากไม่มีหลักประกันอะไรที่พอเชื่อถือได้ว่า สุรพลจะทำงานนี้ให้เสร็จไปได้ อีกประการหนึ่ง การตั้งเป้าหมายที่จะทำงานใหญ่ให้สำเร็จโดยใช้เวลาน้อยๆ นั้น ถ้าทำได้จริงๆ ก็เป็นเรื่องที่ดี แต่ถ้าไม่สำเร็จจะทำให้เกิดความผิดหวังเสียใจ เกิดความท้อแท้หมดกำลังใจที่จะทำงานนั้นต่อไป ทำให้เกิดผลเสียกับการทำงานได้ การตั้งเป้าหมายในการทำงานใหญ่หรืองานที่ยากโดยใช้เวลาน้อยๆ นั้นจึงเป็นการไม่เหมาะสม เพราะจะมีโอกาสทำให้สำเร็จได้ยาก จึงเกิดความล้มเหลวทันทีที่ตั้งเป้าประสงค์เสร็จ และเมื่อทำไม่ได้จริงๆ ก็จะเกิดความท้อแท้หมดกำลังใจดังกล่าวแล้ว วิธีการวางเป้าประสงค์ในการทำงานเช่นนี้จึงไม่เหมาะสม

โปรดพิจารณาเลือกวิธีการใหม่ พลิกกลับไปหน้า 244

ข. เมื่อสังเกตเห็นว่า ท่านมักจะเขียนได้ไม่เกินวันละ1 หน้า ก็เริ่มวางเป้าหมายในการทำงานว่า ตั้งแต่วันที่ 16 ของการทำงานเป็นต้นไป สามวันแรกจะเขียนให้ได้วันละสองหน้าหรือมากกว่านั้น สามวันต่อมาจะเขียนให้ได้วันละสามหน้าหรือมากกว่านั้น แล้วเพิ่มจำนวนหน้า ที่จะต้องเขียนต่อวันขึ้นทีละ 2-3 หน้าไปเรื่อย ๆ จนเสร็จ

การกำหนดเป้าหมายในการทำงานเป็นขั้นย่อยๆ แล้วพยายามทำจนบรรลุเป้าหมายย่อยๆ นั้น เป็นวิธีการที่ดีอย่างหนึ่งในการทำงาน เพราะเป้าหมายขั้นย่อยๆ นั้นจะทำให้ท่านสามารถบรรลุได้ง่าย เมื่อสามารถบรรลุเป้าหมายขั้นแรกแล้วจะทำให้ท่านมีกำลังใจในการดำเนินงานตามเป้าหมายสูงสุดของการทำงานนั้น ในกรณีของสุรพลนั้น การกำหนดว่าในสามวันแรกจะเขียนบทความให้ได้วันละ 2 หน้า หรือกว่านั้นก็เป็นการกำหนดเป้าหมายย่อยๆ ของการเขียนบทความ ซึ่งใกล้เคียงกับระดับที่เคยทำอยู่แต่เดิม จึงมีโอกาสที่จะทำให้สำเร็จได้ไม่ยากนักดีกว่าการกำหนดว่าจะเขียนบทความนั้นให้เสร็จภายในเวลา 5 วัน หรือ 10 วัน ซึ่งเป็นเป้าหมายที่บรรลุได้ยากและจะทำให้เกิดความท้อแท้หรือเบื่อหน่ายต่อการทำงานนั้นไปในที่สุด

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าการกำหนดเป้าหมายในการทำงานเป็นขั้นย่อยๆ นั้นเป็นสิ่งที่ดี แต่ก็ยังไม่เพียงพอที่จะทำงานให้สำเร็จ ทั้งนี้เพราะว่า ท่านอาจจะกำหนดเป้าหมายขั้นย่อยๆไว้ดีแล้ว แต่ท่านอาจจะขาดพลังกระตุ้นตนเอง จึงมีโอกาสที่ท่านจะทำไม่สำเร็จหรือไม่ได้ดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายย่อยๆ นั้นทุกขั้นตอน แสดงว่า อาจจะมีองค์ประกอบอื่นๆ เข้ามาเกี่ยวข้องอีก แต่การที่ท่านเลือกวิธีการทำงานแบบนี้ก็นับว่าท่านรู้จักวิธีการควบคุมตนเองในการทำงาน ซึ่งมีแนวโน้มว่าจะช่วยให้ท่านประสบความสำเร็จในการทำงานได้ไม่ยากนัก วิธีการแก้ปัญหาในการทำงานนี้ อาจมีวิธีที่สมบูรณ์แบบกว่านี้อีก

ท่านเลือกคำตอบที่ใกล้จะถูกต้องแล้ว แต่ยังมีคำตอบที่เหมาะสมกว่าให้ท่านเลือกใหม่ในหน้า 244

ค. ถ้าเกิดฝันกลางวันก็ปล่อยให้ฝันไปจนกว่าจะพอใจ แล้วเริ่มทำงานใหม่ เมื่อใกล้จะถึงวันครบกำหนดจึงค่อยเร่งมือ เพราะท่านเองก็มีความสามารถดีอยู่แล้ว

จริงอยู่ คนที่มีความสามารถสูงนั้นสามารถทำงานได้เสร็จภายในเวลาสั้นๆ แต่ในกรณีนี้ค่อนข้างจะเสี่ยง เพราะงานนี้มีกำหนดเวลาที่แน่นอนและถ้าเสร็จไม่ทันจะเป็นเรื่องเสียหาย การที่ท่านจะควบคุมไม่ให้เกิดฝันกลางวันและการคิดจะทำงานส่วนใหญ่ให้เสร็จภายในเวลาอันสั้นนั้น ไม่ใช่วิธีการทำงานที่ดี เพราะมีโอกาสที่จะทำไม่สำเร็จได้มาก และเมื่อประสบกับความล้มเหลวก็อาจทำให้ท้อแท้หมดกำลังใจ และส่งผลเสียถึงการทำงานในที่สุด ทางที่ดีควรจะกำหนดเป้าหมายในการทำงานให้เป็นขั้นๆ และพยายามทำให้บรรลุเป้าหมายแต่ละขั้นเหล่านั้น ในที่สุดงานก็สำเร็จได้ การตั้งใจทำงานโดยสม่ำเสมอนั้นดีกว่าการทิ้งงานในช่วงต้นๆ และมาเร่งทำเมื่อใกล้จะครบกำหนด วิธีการที่ท่านเลือกใช้ในข้อนี้จึงไม่เหมาะสม

โปรดพิจารณาเลือกวิธีการใหม่ พลิกกลับไปหน้า 244

ง. นอกจากทำตามข้อ ข. แล้ว ท่านบอกให้ผู้ร่วมงานที่สนิทสนมกับท่านทราบถึงความตั้งใจที่จะทำตามขั้นตอนของตนและขอให้เพื่อนร่วมงานเป็นผู้ตรวจสอบ ไต่ถาม และติดตามดูความคืบหน้าของตนด้วยทุกระยะ

วิธีการทำงานเช่นในข้อ ข. คือการวางเป้าหมายการทำงานเป็นขั้นๆ และพยายามกระทำให้บรรลุเป้าหมายนั้นมากยิ่งขึ้นทุกทีเป็นวิธีการทำงานที่ดี แต่การกำหนดเป้าเพียงอย่างเดียวนั้นยังไม่เพียงพอ ดังนั้น วิธีการที่เสริมเข้ามาในตอนนี้คือ การบอกให้เพื่อนร่วมงานที่สนิทสนมกับท่านทราบถึงความตั้งใจที่ท่านจะทำตามขั้นตอนของท่าน และขอให้เพื่อนร่วมงานเป็นผู้ตรวจสอบ ไต่ถาม และติดตามดูความคืบหน้าของงานด้วยทุกระยะนั้น จะช่วยให้ท่านมีพลังในการดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายมากขึ้น เพราะลำพังการกำหนดเป้าหมายและรับรู้เป้าหมายอยู่เพียงคนเดียวนั้น ถ้าท่านละเลยไม่ทำตามก็ไม่มีใครรับรู้ด้วย แต่การบอกให้เพื่อนร่วมงานคนอื่นรับรู้ไว้ด้วยจะทำให้ท่านต้องระมัดระวังในการทำงานมากขึ้น เพราะถ้าท่านทำไม่ได้ตามที่กำหนดเป้าไว้ เพื่อนร่วมงานคนอื่นก็รับรู้ถึงความล้มเหลวของท่านด้วย การตั้งเป้าไว้และบอกให้คนอื่นรับรู้ด้วยจึงเป็นพลังผลักดันที่สำคัญที่จะทำให้การทำงานบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ วิธีการที่ท่านเลือกนี้จึงเหมาะสมแล้ว

โปรดอ่านสรุปการเรียนรู้ด้านล่างและอ่านเรื่องต่อไปในหน้า 250

สรุปการเรียนรู้

การกำหนดเป้าประสงค์ของการปรับพฤติกรรมของตนเองขึ้นเป็นขั้นย่อยๆ จนบรรลุผลนั้นเป็นวิธีการควบคุมตนเองที่ใช้ได้ผลดีอย่างหนึ่ง เพราะการกำหนดเป้าประสงค์เป็นขั้นย่อยๆ นั้นสามารถทำให้สำเร็จได้ง่ายและเมื่อทำได้สำเร็จแล้ว จะทำให้มีกำลังใจในการกระทำพฤติกรรมในขั้นต่อๆ ไป

จ. นอกจากจะทำตามข้อ ก. เมื่อถึงวันที่ 20 ของการทำงาน ถ้ายังเขียนบทความนี้ไม่เสร็จ ก็จะต้องตั้งเป้าหมายว่าให้เวลาอีก 3 วัน จะต้องทำให้เสร็จแน่ ๆ

การตั้งเป้าหมายดังในข้อ ก. คือจะเขียนบทความให้เสร็จในวันที่ 16-20 นั้น จะเห็นว่าเป็นการตั้งเป้าที่ทำให้สำเร็จได้ยาก เพราะอยากจะทำงานใหญ่ให้เสร็จภายในเวลาสั้นๆ นั้น เป็นเรื่องยาก การที่ท่านเลือกวิธีนี้จึงหมายความว่า เป้าที่วางไว้ครั้งแรก คือ จะทำงานให้เสร็จในวันที่ 16-20 นั้นไม่บรรลุแล้ว การทำงานของท่านนั้นเป็นการทำผิดที่ซ้ำซาก คือ ครั้งแรกทำไม่เสร็จก็ตั้งเป้าใหม่ แต่ท่านก็ไม่มีมาตรการใหม่ๆ ที่จะช่วยผลักดันให้งานเดินไปได้เร็วขึ้น ฉะนั้นท่านก็คงจะทำไม่เสร็จอีกและผลที่ตามมา คือ ท่านก็คงตั้งเป้าหมายโดยการขยายเวลาออกไปอีก การตั้งเป้าแล้วทำไม่สำเร็จเช่นนี้หากเกิดขึ้นซ้ำๆ แล้วจะทำให้ท่านหมดกำลังใจในการทำงาน อย่างไรก็ตามการที่ท่านพยายามกำหนดเป้าหมายในการทำงานไว้บ้าง เช่น จะทำงานให้เสร็จใน 5 วัน หรือ 3 วัน ดังที่กล่าวมานั้นก็แสดงว่าท่านก็ยังมีความตั้งใจในการทำงานอยู่บ้างแล้ว ถ้าท่านรู้จักวิธีการที่เหมาะสมก็จะทำให้ท่านทำงานได้เสร็จโดยไม่ยากนัก

โปรดพิจารณาเลือกวิธีการใหม่ พลิกกลับไปหน้า 244

เรื่องที่ 2 เรณู

เรณูเป็นเจ้าหน้าที่แผนกทะเบียนราษฎร์ของอำเภอแห่งหนึ่ง ในแต่ละวันจะต้องให้ บริการเกี่ยวกับทะเบียนราษฎร์ เช่น การแจ้งเกิด แจ้งตาย ฯลฯ แก่บุคคลจำนวนมาก โดยหน้าที่แล้วเรณูจะต้องให้บริการประชาชนที่มาติดต่อด้วยอัธยาศัยอันดีงาม หน้าตายิ้มแย้มแจ่มใส และอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนอย่างเต็มที่ เรณูเองพยายามที่จะทำเช่นนั้น แต่เนื่องจากประชาชนที่มาใช้บริการนั้นบางวันมีจำนวนมาก และแต่ละคนต่างก็ต้องการที่จะให้ธุระของตนเสร็จโดยเร็วที่สุด จึงมีการแก่งแย่งกันอย่างไม่มีระเบียบ บางคนเมื่อไม่ได้อย่างที่ตนต้องการก็บริภาษเรณูด้วยถ้อยคำที่รุนแรง ซึ่งเมื่อเกิดสภาพการณ์เช่นนี้จะทำให้เรณูอารมณ์เสีย และมักจะโต้ตอบบุคคลเหล่านั้นด้วยถ้อยคำที่รุนแรงเช่นกัน หลังจากที่หมดงานในหน้าที่แต่ละวันแล้ว เรณูก็นั่งทบทวนเหตุการณ์ที่เกิด ขึ้น และตระหนักดีว่าถ้าปล่อยให้เหตุการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นบ่อยๆ แล้วจะเป็นผลเสียต่อตนเองและราชการ เรณูจึงคิดที่จะปรับปรุงตนเองให้อดทนต่อสภาพการณ์เช่นนี้ โดยจะไม่พยายามโต้เถียงหรือใช้ถ้อยคำรุนแรงกับผู้มาติดต่อราชการ

ถ้าท่านเป็นเรณูท่านจะเลือกวิธีการในข้อใด

ก. ลุกขึ้นเดินออกจากโต๊ะทุกครั้งที่มีอารมณ์ขุ่นมัว เมื่อสงบสติอารมณ์แล้วจึงมานั่งทำงานต่อไป (พลิกไปอ่านหน้า 251)

ข. ไม่แสดงอาการโกรธคนที่แสดงอาการไม่พอใจ แต่ไม่อำนวยความสะดวกในการติดต่อราชการ เช่น แกล้งทำให้งานล่าช้า เพื่อเป็นการลงโทษบุคคลเหล่านั้น (พลิกไปอ่านหน้า 252)

ค. สังเกตตนเองและจดบันทึกทุกครั้งที่แสดงอาการไม่พอใจหรือกล่าวคำที่ไม่เหมาะสมกับผู้มาติดต่อ (พลิกไปอ่านหน้า 253)

ง. สังเกตตนเองและจดบันทึกทุกครั้งที่ตนยิ้มกับผู้มาติดต่อ กล่าวคำสุภาพ ช่วยอธิบายสิ่งที่ผู้มาติดต่อไม่เข้าใจด้วยอารมณ์ปกติ โดยบันทึกไว้ว่าในแต่ละช่วงของวันนั้นมีอามรณ์ดีช่วงละกี่เปอร์เซ็นต์ของเวลา (พลิกไปอ่านหน้า 254)

ก. ลุกขึ้นเดินออกจากโต๊ะทุกครั้งที่มีอารมณ์ขุ่นมัว เมื่อสงบสติอารมณ์แล้วจึงมานั่งทำงานต่อไป

การหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้ากันเมื่อมีอารมณ์ขุ่นมัวเป็นวิธีการหนึ่งที่จะลดการโต้เถียงกันได้ แต่ในกรณีของเรณูนั้นถึงแม้ว่า การลดการโต้เถียงเป็นพฤติกรรมที่พึงปรารถนาก็ตาม แต่หน้าที่ของเรณูคือ การบริการประชาชน ดังนั้น การลุกออกจากโต๊ะทำงานในขณะที่ประชาชนมารับบริการนั้น จึงเป็นวิธีการไม่เหมาะสม เพราะทำให้คนที่มาติดต่ออาจจะเข้าใจผิดไปได้ว่า ข้าราชการไม่ยินดีให้บริการกับประชาชน นอกจากนี้ การลุกออกจากโต๊ะทำงานยังมีผลทำให้การทำงานล่าช้า เพราะถ้าเมื่อใดที่มีอารมณ์ขุ่นมัวแล้วลุกออกจากโต๊ะ วันหนึ่งๆ คงจะต้องลุกออกมาหลายๆ ครั้ง จนไม่เป็นอันทำงาน วิธีการเช่นนี้แท้จริงแล้วจึงเท่ากับว่าท่านยังไม่ได้แก้ปัญหาอะไรเลย เพียงแต่คอยหลีกเลี่ยงปัญหาเป็นครั้งคราวเท่านั้น ตัวปัญหาที่แท้จริง คือ การลดหรือขจัดอารมณ์ขุ่นมัว หรือการใช้ถ้อยคำที่ไม่เหมาะสมนั้นจึงยังไม่ได้รับการแก้ไขแต่อย่างใด โอกาสที่จะแก้ปัญหานี้ได้สำเร็จจึงเป็นเรื่องยาก วิธีที่ท่านเลือกในข้อนี้จึงไม่เหมาะสม

โปรดพิจารณาเลือกวิธีการใหม่ พลิกกลับไปหน้า 250

ข. ไม่แสดงอาการโกรธคนที่แสดงอาการไม่พอใจ แต่ไม่อำนวยความสะดวกในการติดต่อราชการ เช่น แกล้งทำให้งานล่าช้า เพื่อเป็นการลงโทษบุคคลเหล่านั้น

การไม่แสดงอาการโกรธตอบคนที่มาติดต่อราชการนั้นนับเป็นมารยาทที่ดีของข้าราชการ ซึ่งอาจทำให้ผู้พบเห็นเกิดความชื่นชม และมีทัศนคติที่ดีต่อข้าราชการและงานราชการ แต่การเก็บความรู้สึกไม่พอใจและแกล้งทำให้งานล่าช้านั้นเป็นสิ่งไม่ควรทำ ถึงแม้ผู้มาติดต่อจะไม่ทราบว่าถูกกลั่นแกล้งก็ตาม เพราะเท่ากับว่าข้าราชการไม่ได้ทำหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์ ข้าราชการต้องให้ความสะดวกแก่ประชาชนที่มาติดต่อทุกคนด้วยความเต็มใจ

อย่างไรก็ตาม การที่ท่านตั้งใจจะไม่แสดงการโกรธตอบกับคนที่มีติดต่อนั้นนับเป็นการเริ่มต้นหาวิธีแก้ปัญหาที่ดีแล้ว เพียงแต่ว่าท่านต้องหาวิธีการที่ถูกต้องที่จะทำให้พฤติกรรมเช่นนี้ของท่านเกิดขึ้น และคงอยู่ต่อไปจึงจะแก้ปัญหาในเรื่องนี้ได้ ซึ่งถ้าท่านได้ใช้ความพยายามที่ถูกวิธีแล้ว ท่านจะสามารถแก้ปัญหาในเรื่องนี้ได้ไม่ยากนัก เพราะท่านมีความตั้งใจเป็นพื้นฐานที่ดีอยู่แล้ว

โปรดพิจารณาเลือกวิธีการใหม่ พลิกกลับไปหน้า 250

ค. สังเกตตนเองและจดบันทึกทุกครั้งที่แสดงอาการไม่พอใจหรือกล่าวคำที่ไม่เหมาะสมกับผู้มาติดต่อ

การสังเกตพฤติกรรมของตนเองและจดบันทึกไว้อย่างเป็นระบบนั้นเป็นวิธีการที่ดีอย่างหนึ่งในการปรับปรุงพฤติกรรมของตน เพราะข้อมูลที่ได้จากการสังเกตและการบันทึกนั้นจะทำให้เรารู้ได้ว่า ได้ทำพฤติกรรมอะไรลงไปบ้าง มากน้อยเท่าใด ข้อมูลเหล่านี้จึงสามารถนำมาใช้ในการกำหนดเป้าหมายในการปรับปรุงพฤติกรรมได้อย่างเหมาะสม อย่างไรก็ตาม การสังเกตพฤติกรรมเฉพาะด้านลบหรือด้านที่ไม่ดีของตนนั้นอาจจะมีผลทำให้ผู้กระทำพฤติกรรมเกิดความรู้สึกท้อแท้กับการปรับปรุงพฤติกรรมของตน เพราะถ้าข้อมูลที่ได้จากการสังเกตและบันทึกนั้นแสดงว่า มีพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนามากเหลือเกิน อาจจะทำให้มองไม่เห็นช่องทางที่จะเปลี่ยนไปสู่พฤติกรรมในทางบวกหรือที่พึงปรารถนา เพราะจะต้องพยายามลดพฤติกรรมด้านลบให้เหลือน้อยที่สุดจนกระทั่งหมดไป และในขณะเดียวกันต้องพยายามสร้างพฤติกรรมด้านบวกขึ้นให้มากที่สุดอีกด้วย การนำเอาเฉพาะข้อมูลของพฤติกรรมในด้านลบมาใช้จึงอาจจะเกิดความรู้สึกว่าการที่ตนจะเปลี่ยนพฤติกรรมไปสู่ด้านบวกนั้นเป็นเรื่องที่ทำได้ยากเหลือเกินและเกิดความท้อถอยหมดกำลังใจจนล้มเหลวในที่สุด วิธีการในข้อนี้จึงยังไม่เหมาะสม

โปรดพิจารณาเลือกวิธีการใหม่ พลิกกลับไปหน้า 250

ง. สังเกตตนเองและจดบันทึกทุกครั้งที่ตนยิ้มกับผู้มาติดต่อ กล่าวคำสุภาพ ช่วยอธิบายสิ่งที่ผู้มาติดต่อไม่เข้าใจด้วยอารมณ์ปกติ โดยบันทึกไว้ว่าในแต่ละช่วงของวันนั้นมีอามรณ์ดีช่วงละกี่เปอร์เซนต์ของเวลา

การสังเกตและบันทึกพฤติกรรมทางด้านบวกของตนนั้นเป็นวิธีการที่ดีและถูกต้องที่ควรจะนำมาใช้ในการกำหนดเป้าหมายเพื่อปรับปรุงพฤติกรรมของตน เพราะเมื่อใดมีการบันทึกไว้แล้วจะทำให้เราทราบได้ว่า ได้ทำพฤติกรรมที่เหมาะสมไปแล้วมากน้อยเท่าใด ทำได้ง่ายหรือยากในสถานการณ์ใดบ้าง และควรจะปรับปรุงให้เพิ่มมากขึ้นอีกเท่าใดจึงจะเหมาะสม การได้เห็นข้อมูลของการแสดงพฤติกรรมที่ดีของตนเองนั้น จะเป็นการกระตุ้นให้ตนอยากทำพฤติกรรมที่ดีนั้นเพิ่มขึ้นอีก เพราะเกิดมีกำลังใจและความรู้สึกภาคภูมิใจกับการกระทำของตน และเห็นว่าการทำพฤติกรรมที่ดีนั้นเป็นเรื่องที่ตนสามารถทำได้ เมื่อความรู้สึกเช่นนี้เกิดขึ้นก็จะส่งผลให้การเสริมสร้างพฤติกรรมที่น่าปรารถนานั้นเป็นไปได้ง่ายขึ้น การที่ท่านเลือกวิธีการปรับปรุงการทำงานวิธีนี้จึงถูกต้องเหมาะสมแล้ว และถ้าท่านทำได้เช่นนี้ท่านมีโอกาสประสบความสำเร็จในการทำงานได้มากทีเดียว

โปรดอ่านสรุปการเรียนรู้และอ่านเรื่องต่อไปในหน้า 255

สรุปการเรียนรู้

การศึกษาสาเหตุของพฤติกรรมและผลที่เกิดขึ้นหลังจากกระทำพฤติกรรมอย่างถูกต้อง สามารถใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนการปรับพฤติกรรมได้เป็นอย่างดี เพราะการศึกษาสาเหตุและผลของพฤติกรรมนั้นทำให้ทราบได้ว่าพฤติกรรมดังกล่าวนั้น เกิดจากสาเหตุอะไร และเมื่อกระทำพฤติกรรมแล้วเกิดผลอย่างไร ดังนั้นในการกระทำพฤติกรรมในครั้งต่อๆ ไปก็สามารถใช้สาเหตุ และผลของ พฤติกรรมที่ผ่านๆ มาไปใช้ในการกำหนดพฤติกรรมของตนได้

เรื่องที่ 3 ขวัญตา

ขวัญตาต้องไปเยี่ยมยายของหล่อนในสถานพยาบาลอาทิตย์ละครั้งเป็นเวลาหนึ่งปีมาแล้ว ยายของหล่อนนอนอยู่บนเตียงและพูดคุยอย่างเป็นเรื่องเป็นราวได้ไม่มากนัก ขวัญตารู้สึกมานานแล้วว่า แค่ความคิดที่ว่าต้องไปเยี่ยมยายเท่านั้นก็ทำให้หดหู่ใจได้มากแล้ว

ขวัญตาตระหนักดีว่าหล่อนทำอะไรได้ไม่มากนัก เพื่อเปลี่ยนแปลงความรู้สึกไม่ดีต่อการไปเยี่ยมยาย หล่อนรู้สึกเศร้าสลดใจกับสภาพของยายที่เห็น จนทำให้ในบางครั้งหล่อนคิดว่าการไปเยี่ยมยายนั้นเป็นงานที่น่าเบื่อหน่ายและหาจุดมุ่งหมายอะไรไม่ได้ และยายเองก็แทบจะจำหล่อนไม่ ได้อยู่แล้ว แต่เพื่อความกตัญญูและรับผิดชอบ ทุกๆ อาทิตย์หล่อนจึงจำเป็นต้องไปเยี่ยมยายที่สถานพยาบาลอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ถ้าท่านเป็นขวัญตาท่านจะมีวิธีการแก้ปัญหาอย่างไร

ก. ชวนเพื่อนที่สนิทและรู้ใจกันไปเยี่ยมด้วยทุกครั้ง เพราะการที่มีเพื่อนพูดคุยด้วยจะช่วยลดความเบื่อหน่ายได้ (พลิกไปอ่านหน้า 256)

ข. กำหนดโปรแกรมไปดูภาพยนตร์ทุกครั้งที่กลับจากสถานพยาบาล เพื่อจะได้รู้สึกว่ามีความหวังที่จะได้รับความเพลิดเพลินบ้าง เมื่อกลับจากสถานพยาบาล (พลิกไปอ่านหน้า 257)

ค. ทำงานอาสาสมัครที่สถานพยาบาลและคบค้าเป็นเพื่อนกับคนที่มีญาติอยู่ในสถานพยาบาลนั้น (พลิกไปอ่านหน้า 258)

ง. รับยายกลับมาอยู่ที่บ้านและจ้างลูกจ้างมาดูแลตามมีตามเกิด (พลิกไปอ่านหน้า 259)

จ. ทนไปเยี่ยมต่อไป เพราะไม่สามารถจะแก้ไขอะไรได้ (พลิกไปอ่านหน้า 260)

ก. ชวนเพื่อนที่สนิทและรู้ใจกันไปเยี่ยมด้วยทุกครั้ง เพราะการที่มีเพื่อนพูดคุยด้วยจะช่วยลดความเบื่อหน่ายได้

การแก้ปัญหาด้วยวิธีนี้นับว่าเป็นวิธีที่ดีอย่างหนึ่ง เพราะการที่มีเพื่อนสนิทไปด้วยจะช่วยลดความเบื่อหน่ายลงได้มาก อย่างน้อยที่สุดท่านจะรู้สึกเพลิดเพลินในขณะเดินทางไปหรือกลับ ความคิดว่าการไปเยี่ยมยายเป็นงานที่น่าเบื่อหน่ายอาจจะลดลงได้บ้าง แต่ปัญหาของท่านอาจจะอยู่ที่ว่า เพื่อนสนิทของท่านจะมีเวลาให้ท่านทุกๆ อาทิตย์ได้หรือไม่ เขาจะรู้สึกอย่างไรกับการต้องไปเยี่ยมคนป่วยทุกๆ อาทิตย์ เพราะในขณะที่ท่านเองซึ่งเป็นหลานยังรู้สึกว่าเป็นงานที่น่าเบื่อแล้ว ก็พอจะเชื่อได้ว่าคนอื่นๆ ซึ่งไม่มีความเกี่ยวข้องผูกผันกับผู้ป่วยนั้นคงมีความรู้สึกว่าน่าเบื่อหน่ายไปกว่าที่ท่านคิดเสียอีก ดังนั้นการที่จะมีเพื่อนไปเยี่ยมยายทุกครั้งจึงคงเป็นไปไม่ได้แน่ ละถ้าวันไหนเพื่อนไปไม่ได้ ความรู้สึกของท่านที่จะไปเยี่ยมยายนั้นคงไม่ดีแน่ๆ เพราะไม่มีแรงจูงใจที่จะไป และถ้าเป็นเช่นนั้นจริง การไปเยี่ยมยายของท่านอาจจะมีปัญหาได้ วิธีการเช่นนี้จึงอาจจะแก้ปัญหาของท่านไม่ได้เสียทีเดียว และเป็นการหวังพึ่งพาคนอื่นมากเกินไปในการแก้ปัญหาส่วนตัว

โปรดพิจารณาเลือกวิธีการใหม่ พลิกกลับไปหน้า 255

ข. กำหนดโปรแกรมไปดูภาพยนตร์ทุกครั้งที่กลับจากสถานพยาบาล เพื่อจะได้รู้สึกว่ามีความหวังที่จะได้รับความเพลิดเพลินบ้าง เมื่อกลับจากสถานพยาบาล

วิธีการเช่นนี้นับว่าเป็นวิธีที่ดีอย่างหนึ่ง เพราะการสร้างแรงจูงใจอย่างหนึ่งไว้ก็อาจจะช่วยให้ท่านไม่นึกเบื่อที่จะทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง จากปัญหาในเรื่องนี้ท่านอาจจะไม่เบื่อที่จะไปโรงพยาบาลก็ได้ เพราะคิดถึงความสนุกสนานเพลิดเพลินที่จะได้รับจากการไปดูภาพยนตร์หลังจากที่กลับจากสถานพยาบาลแล้ว อย่างไรก็ตาม ปัญหาของท่านนั้นคือ การไม่อยากไปสถานพยาบาล การที่เอาโรงภาพยนตร์เป็นเครื่องจูงใจก็อาจจะมีปัญหาคือ ถ้าท่านเกิดความรู้สึกไม่อยากไปสถานพยาบาลอย่างยิ่งท่านก็อาจจะไม่ไป และเมื่อถึงเวลาก็ไปดูภาพยนตร์อย่างเดียวก็ย่อมทำได้ การไปดูภาพยนตร์จึงไม่สามารถใช้เป็นเครื่องกำหนดพฤติกรรมการไปสถานพยาบาลของท่านได้ หรือในกรณีที่วันนั้นๆ ภาพยนตร์ไม่มีเรื่องที่ท่านพอใจ แรงจูงใจที่จะให้ไปสถานพยาบาลแล้วไปดูภาพยนตร์ก็ลดลงไปด้วย ในที่สุดท่านก็ไปเยี่ยมยายอย่างเสียไม่ได้ อย่างไรก็ตาม การให้รางวัลตนเองหลังจากที่ได้ทำพฤติกรรมที่พึงปรารถนาแล้วนั้นเป็นวิธีที่ดีทีเดียวในการปรับพฤติกรรม แต่วิธีนี้อาจทำให้สิ้นเปลืองและประสบกับปัญหาต่างๆ ดังกล่าวมาแล้ว

โปรดพิจารณาเลือกวิธีการใหม่ พลิกกลับไปหน้า 255

ค. ทำงานอาสาสมัครที่สถานพยาบาลและคบค้าเป็นเพื่อนกับคนที่มีญาติอยู่ใน สถานพยาบาลนั้น

ปัญหาที่ท่านประสบอยู่ก็คือ ท่านไม่อยากไปสถานพยาบาลเพราะหดหู่ใจกับสภาพการเจ็บป่วยของยายที่ท่านได้พบเห็น แต่ท่านก็หลีกเลี่ยงการไปสถานพยาบาลไม่ได้ วิธีการแก้ปัญหาจึงน่าจะเป็นการหาความพึงพอใจหรือความเพลิดเพลินมาเพิ่มไว้ที่สถานพยาบาล โดยวิธีการในข้อนี้การที่ท่านอาสาสมัครทำงานที่สถานพยาบาลก็เป็นการบังคับท่านให้ไปสถานพยาบาลอย่างแน่นอน และเมื่อต้องไปแล้วท่านได้พบเพื่อนที่เป็นเจ้าหน้าที่ในสถานพยาบาลนั้น หรือคนที่มีญาติอยู่ในสถานพยาบาลนั้น วิธีการเช่นนี้มีผลดีคือ ท่านจะรู้สึกพึงพอใจกับการไปสถานพยาบาล และเมื่อมีเพื่อนที่มีญาติอยู่ในสภาพเดียวกันกับยายของท่าน ก็อาจทำให้ท่านมีคนคอยปรึกษาหารือเข้าอกเข้าใจกัน ความเบื่อหน่ายที่จะไปสถานพยาบาลจะลดลง ถึงแม้ว่าความรู้สึกต่ออาการป่วยของยายยังไม่ดีขึ้นก็ตาม แต่หลังจากที่ท่านได้ทำงานในฐานะอาสาสมัครในสถานพยาบาล ซึ่งจะทำให้ท่านได้คลุกคลีหรือคุ้นเคยกับผู้ป่วยมากๆ เข้า ความรู้สึกต่ออาการป่วยของยายอาจจะดีขึ้นก็ได้ และในที่สุดท่านก็จะไปเยี่ยมยายได้ทุกอาทิตย์โดยไม่มีอุปสรรค วิธีการแก้ปัญหาของท่านวิธีนี้ดีที่สุด เพราะท่านไม่ต้องพึ่งพาคนอื่น ไม่ต้องสิ้นเปลืองเงินทอง แต่ท่านยังสามารถทำตนเป็นประโยชน์ต่อส่วน รวมได้อีกด้วย จะทำให้ท่านเพลิดเพลินและเกิดความภาคภูมิใจไปพร้อมกันด้วย

โปรดอ่านสรุปการเรียนรู้และอ่านเรื่องต่อไปในหน้า 261

สรุปการเรียนรู้

การควบคุมสภาพแวดล้อมที่กระตุ้นพฤติกรรมอย่างเหมาะสมควรจะนำมาใช้ในกรณีที่เราไม่สามารถควบคุมตนเองโดยตรงได้จึงใช้วิธีการควบคุมสภาพแวดล้อม เพื่อให้เป็นตัวควบคุมพฤติกรรมอีกชั้นหนึ่ง ทั้งนี้เพราะสภาพแวดล้อมเป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างหนึ่งในการกระตุ้นให้เกิดการกระทำหรืองดเว้นการกระทำพฤติกรรมของตน

ง. รับยายกลับมาอยู่ที่บ้านและจ้างลูกจ้างมาดูแลตามมีตามเกิด

การแก้ปัญหาด้วยวิธีนี้ดูเหมือนว่าจะตรงกับสาเหตุของปัญหา เพราะท่านไม่อยากไปสถานพยาบาล การรับยายกลับมาอยู่บ้านจึงแก้ปัญหาการไม่อยากไปโรงพยาบาลได้ แต่แท้จริงแล้วการที่ท่านไม่อยากไปสถานพยาบาลนั้น มีสาเหตุมาจากการที่ท่านรู้สึกไม่สบายใจกับสภาพของยายที่ท่านได้พบเห็น ดังนั้น การรับยายกลับมาอยู่ที่บ้านก็ช่วยแก้ปัญหานี้ไม่ได้ อีกประการหนึ่งการรับผู้ป่วย คือ ยายมาอยู่ที่บ้านแล้วให้ลูกจ้างซึ่งคงไม่มีความรู้ในเรื่องการรักษาพยาบาลไว้คอยดูแลนั้น คงไม่เป็นการดีนัก เพราะถ้าผู้ป่วยมีอาการหนักขึ้นจะแก้ไขอะไรไม่ได้ การให้ยายยังคงรักษาตัวอยู่ที่สถานพยาบาลนั้นจึงดีกว่าแน่ แล้วท่านก็พยายามหาวิธีที่จะช่วยให้ท่านไม่นึกเบื่อที่จะไปสถานพยาบาล ซึ่งจะช่วยให้การไปเยี่ยมยายของท่านนั้นไม่ประสบปัญหาอีกต่อไป วิธีการที่ท่านเลือกใช้ในข้อนี้จึงไม่เหมาะสม

โปรดพิจารณาเลือกวิธีการใหม่ พลิกกลับไปหน้า 255

จ. ทนไปเยี่ยมต่อไป เพราะไม่สามารถจะแก้ไขอะไรได้

การยอมรับสภาพที่เป็นอยู่แล้วอดทนต่อสภาพนั้นนับว่าเป็นวิธีการควบคุมตนเองที่ดีอย่างหนึ่ง ถ้าท่านทำได้อย่างนี้ตลอดไปก็ไม่มีปัญหาอะไร แต่ในสภาพการณ์จริงๆ นั้น ท่านรู้สึกเบื่อหน่ายกับการไปสถานพยาบาลและสลดใจกับสภาพของยายที่พบเห็น ดังนั้น การที่ท่านทนไปเยี่ยมต่อไปนั้นเกรงว่าท่านอาจจะทนไม่ได้นาน เพราะท่านเบื่อกับสภาพที่ท่านได้พบเห็นเสียแล้วอีกทั้งไม่มีอะไรที่จะคอยควบคุมอยู่บ้างก็อาจจะทนอยู่ได้ไม่นาน ท่านจึงอาจเลิกกระทำหน้าที่นี้ หรือท่านกระทำไปแล้วมีสุขภาพจิตที่เสื่อมทรามลงทุกที อาจเกิดปัญหาบานปลายต่อไปในภายหน้าได้ ทำให้แก้ไขได้ยากกว่าปัญหาในปัจจุบัน อีกประการหนึ่ง การที่ท่านทนทำอะไรต่อๆ ไป เพราะไปคิดเสียว่าไม่สามารถจะแก้ไขอะไรได้นั้นก็ไม่เป็นวิธีที่ดีนัก เพราะเท่ากับว่าท่านไม่ได้พยายามแก้ปัญหาเลย วิธีการที่ท่านเลือกนี้จึงไม่เหมาะสมกับสถานการณ์เช่นนี้

โปรดพิจารณาเลือกวิธีการใหม่ พลิกกลับไปหน้า 255

เรื่องที่ 4 พนัส

พนัสเป็นข้าราชการหนุ่มที่สนใจกีฬาฟุตบอลเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพราะสมัยที่เรียนมหาวิทยาลัยนั้นพนัสเป็นนักกีฬาฟุตบอลของทีมมหาวิทยาลัย ซึ่งเจ้าตัวยังพูดถึงอยู่ด้วยความภาคภูมิใจ เมื่อพนัสจบจากมหาวิทยาลัยและเข้ารับราชการแล้ว พนัสก็ห่างเหินจากการเล่นกีฬาฟุตบอล เพราะหน่วยงานของพนัสนั้นไม่มีนโยบายสนับสนุนกีฬาประเภทนี้ แต่พนัสยังคงติดตามดูการแข่งขันฟุตบอลนัดสำคัญๆ เสมอ โดยเฉพาะการแข่งขันระดับชาติ

วันหนึ่งมีการแข่งขันฟุตบอลระดับชาติครั้งสำคัญ และมีการถ่ายทอดทางทีวีด้วย เจ้าหน้าที่แผนกโสตฯ ในหน่วยงานของพนัสได้ยกทีวีมาวางไว้ เพื่อให้ข้าราชการที่มีเวลาว่างได้ชมการแข่งขันฟุตบอล เพื่อนร่วมงานของพนัสส่วนใหญ่ทั้งที่ว่างและไม่ว่างต่างก็นั่งเฝ้าดูการแข่งขันฟุตบอลกันอย่างสนุกสนาน สำหรับพนัสนั้นกำลังตรวจรายงานที่จะต้องเข้าเสนอในที่ประชุมในตอนบ่าย แต่ก็อยากดูฟุตบอลครั้งนี้เป็นอย่างยิ่ง แต่ถ้าพนัสใช้เวลาช่วงนี้ดูฟุตบอลจะทำให้เขาไม่มีเวลาพอที่จะตรวจรายงานได้เสร็จทันเวลา หรือถ้าทันก็ต้องตรวจอย่างเร่งรีบ เพราะหลังจากฟุตบอลเลิกแล้วเขาจะมีเวลารับประทานอาหารกลางวันเพียงเล็กน้อยเท่านั้นก่อนที่จะถึงเวลาประชุมในตอนบ่าย

ถ้าท่านเป็นพนัสท่านจะตัดสินใจอย่างไร

ก. ดูฟุตบอลและตรวจรายงานไปด้วยพร้อมๆ กัน (พลิกไปอ่านหน้า 262)

ข. ทำงานต่อไปให้เสร็จโดยคิดเสียว่า คนที่กำลังดูฟุตบอลนั้นกำลังฟังคำบรรยายทางวิชาการหรือกำลังถูกหัวหน้าเรียกไปดุ (พลิกไปอ่านหน้า 263)

ค. ทิ้งงานไปดูฟุตบอลก่อน แล้วจึงค่อยกลับมาทำงานต่อ (พลิกไปอ่านหน้า 264)

ง. บอกตนเองว่าฟุตบอลนัดนี้น่าดูมาก แต่เราไม่มีเวลาพอที่จะไปดู เพราะต้องตรวจรายงานให้เสร็จ (พลิกไปอ่านหน้า 265)

จ. ไปนั่งอยู่หน้าโทรทัศน์พร้อมกับเพื่อนๆ แต่ตั้งใจว่าตนเองจะไม่ดูโทรทัศน์ จะเพ่งสมาธิไปในการตรวจรายงานเท่านั้น (พลิกไปอ่านหน้า 266)

ก. ดูฟุตบอลและตรวจรายงานไปด้วยพร้อม ๆ กัน

วิธีการเช่นนี้หลายท่านคงจะนิยมใช้ เพราะเชื่อว่าท่านสามารถทำงานให้เสร็จด้วยได้ แต่มีข้อพึงสังเกตว่า การทำงานในขณะที่ท่านไม่มีความสนใจกับงานนั้นผลงานจะไม่น่าเชื่อถือ อาจจะเกิดความผิดพลาดได้ง่าย เพราะท่านไม่มีสมาธิในการทำงาน ซึ่งจะเกิดผลเสียกับงานได้ การที่จะคิดว่าวันนั้นงานไม่สำคัญจึงทำไปพร้อมๆ กับการดูฟุตบอลได้ ถ้าเป็นงานที่สำคัญมากๆ จะไม่ทำอย่างนี้ การคิดเช่นนี้ยังเชื่อถือไม่ได้ เพราะไม่มีหลักประกันใดๆ ที่แสดงให้เห็นว่าท่านตั้งใจทำงานในขณะ ที่มีสถานการณ์ยั่วยุอื่นๆ ได้ เพราะฉะนั้นโอกาสต่อๆ ไป เมื่อมีกิจกรรมใดๆ ที่ท่านชื่นชอบเกิดขึ้นในช่วงเวลาทำงาน ท่านก็ต้องทำเช่นนี้อีกแน่ นอกจากนั้นการทำงานในขณะที่ไม่มีใจจดจ่อกับงานนั้นทำให้การทำงานล่าช้าอีกด้วย วิธีการนี้จึงไม่เหมาะสม

โปรดพิจารณาเลือกวิธีการใหม่ พลิกกลับไปหน้า 261

ข. ทำงานต่อไปให้เสร็จโดยคิดเสียว่า คนที่กำลังดูฟุตบอลนั้นกำลังฟังคำบรรยายทางวิชาการหรือกำลังถูกหัวหน้าเรียกไปดุ

การทำงานในขณะที่มีสถานการณ์อื่นยั่วยุนั้นจำเป็นต้องหาวิธีการหลีกเลี่ยงที่จะไม่สนใจสถานการณ์ยั่วยุนั้น วีการที่ใช้ได้ผลอย่างหนึ่งคือ การรับรู้สิ่งยั่วยุหรือสิ่งเร้านั้นในความหมายอื่น เช่น ในกรณีของพนัสนั้น ทั้งๆ ที่พนัสชอบกีฬาฟุตบอลมาก ถ้าพนัสคิดว่า มีสิ่งที่ตนชอบมากรอให้ตนไปชมอยู่จะทำให้พนัสอดใจไว้ไม่ได้ หรือถ้าไม่ไปชมฟุตบอลก็ยังอาจจะทำให้ขาดสมาธิในการทำงาน เพราะไปพะวงกับเรื่องนั้นอยู่ ถ้าพนัสพยายามคิดเสียว่า คนที่กำลังดูฟุตบอลนั้นกำลังฟังคำบรรยายทางวิชาการหรือกำลังถูกหัวหน้าดุ การคิดเช่นนี้จะทำให้พนัสสามารถทำให้ตนเองนั่งทำงานต่อไปด้วยความสงบและมีประสิทธิภาพ เพราะสิ่งที่พนัสรับรู้นั้นคือ เพื่อนร่วมงานกำลังฟังคำบรรยายหรือถูกหัวหน้าดุนั้น ไม่ได้ทำให้พนัสอยากจะทิ้งงานของตนไปร่วมกิจกรรมนั้นด้วย หลักการสำคัญของวิธีนี้จึงอยู่ที่การรับรู้สิ่งเร้าหรือสถานการณ์ยั่วยุนั้นในความหมายอื่น เพื่อที่จะให้ตนสนใจกับเรื่องที่กำลังทำเท่านั้น ท่านเลือกวิธีการนี้เหมาะสมแล้ว

โปรดอ่านสรุปการเรียนรู้และอ่านเรื่องต่อไปในหน้า 267

สรุปการเรียนรู้

วิธีการควบคุมตนเองที่เรียกว่า Cognitive technique นั้นมีหลายวิธี สำหรับที่นำมาเสนอไว้ในที่นี้มี 2 วิธี คือ การรับรู้สิ่งเร้าในความหมายอื่นกับการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม ซึ่งจะเห็นว่าแต่ละวิธีก็เหมาะสมกับสภาพการณ์ในการทำงานที่แตกต่างกัน

ค. ทิ้งงานไปดูฟุตบอลก่อน แล้วจึงค่อยกลับมาทำงานต่อ

วิธีการนี้อาจจะใช้ได้ดีถ้ามีเวลามากพอ แต่ในกรณีที่มีเวลาน้อยๆ เช่นนี้ อาจจะไม่เป็นการเหมาะสมนัก เพราะถ้าทิ้งงานไปดูฟุตบอลก่อนนั้นทำให้เหลือเวลาที่จะทำงานน้อยในภายหลังจึงต้องรีบทำงานอย่างลวกๆ ผลงานที่ออกมาย่อมไม่ดีแน่และที่ยิ่งกว่านั้นก็คือ ท่านอาจจะทำงานไม่สำเร็จ ซึ่งจะก่อให้เกิดความเสียหายได้ อีกประการหนึ่ง ถ้าสภาพการณ์ในการทำงานของท่านต้องประสบกับสถานการณ์ยั่วยุหรือสิ่งเร้าที่จะชักจูงให้ท่านต้องหันเหความสนใจจากงานบ่อยๆ แล้ว ท่านก็คงต้องทิ้งงานในหน้าที่ไปทำกิจกรรมนั้นๆ อยู่ตลอดเวลา ซึ่งแน่นอนว่าจะต้องส่งผลเสียต่อการทำงานอย่างแน่นอน วิธีการที่ท่านเลือกนี้จึงยังไม่เหมาะสม

โปรดพิจารณาเลือกวิธีการใหม่ พลิกกลับไปหน้า 261

ง. บอกตนเองว่าฟุตบอลนัดนี้น่าดูมาก แต่เราไม่มีเวลาพอที่จะไปดู เพราะต้องตรวจรายงานให้เสร็จ

ที่จริงการที่ท่านคิดเช่นนี้ได้แสดงว่า ท่านเองมีความตั้งใจที่จะทำงานให้เสร็จแม้ว่าจะมีสถานการณ์ยั่วยุอย่างไรก็ตาม แต่การที่ท่านคิดว่าฟุตบอลนัดนี้น่าดูมากจะมีผลทำให้จิตใจของท่านจดจ่ออยู่กับเรื่องการแข่งขันฟุตบอลแทนที่จะจดจ่ออยู่กับงานที่ทำ ซึ่งทำให้ท่านไม่มีสมาธิในการทำงาน นอกจากนั้นการที่ท่านคอยคิดอยู่แต่ว่า ฟุตบอลนัดนี้น่าดูมากนั้น อาจจะทำให้ท่านอดใจที่จะดูฟุตบอลไว้ไม่ได้ซึ่งก็เป็นผลเสียกับการทำงานของท่านอีก การที่ท่านต้องการจะหลีกเลี่ยงสถานการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งก็ไม่ควรที่จะพยายามคิดถึงเรื่องนั้นอยู่อีก แต่ควรจะหันไปคิดเรื่องอื่นๆ แทน หรือพยายามคิดไปในทำนองที่ว่า เรื่องนั้นๆ ไม่น่าสนใจจึงจะทำให้ท่านมีสมาธิในการทำงาน การที่ท่านคิดถึงเรื่องอื่นนอกเหนือจากงานว่าเป็นเรื่องที่น่าสนใจนั้นจะทำให้ท่านเกิดความขัดแย้งในตนเอง จึงไม่เกิดผลดีกับการทำงาน วิธีการที่ท่านเลือกนี้จึงยังไม่เหมาะสม

โปรดพิจารณาเลือกวิธีการใหม่ พลิกกลับไปหน้า 261

จ. ไปนั่งอยู่หน้าโทรทัศน์พร้อมกับเพื่อน ๆ แต่ตั้งใจว่าตนเองจะไม่ดูโทรทัศน์ จะเพ่งสมาธิไปในการตรวจรายงานเท่านั้น

วิธีการเช่นนี้ก็นับว่าเป็นการทดสอบสมาธิในการทำงานของท่านได้เป็นอย่างดีว่า ท่านมีใจหนักแน่นเพียงพอที่จะทำงานในสถานการณ์ที่มีสิ่งยั่วยุให้อยากทำอย่างอื่นได้หรือไม่ แต่อย่างไรก็ตาม การทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้นในใจตัวเองในขณะที่ต้องการสมาธิในการทำงานอย่างหนึ่งอย่างใดนั้นไม่ใช่สิ่งที่ดีแน่ เพราะสมาธิในการทำงานของท่านต้องลดลง ถ้าท่านต้องการจะหลีกเลี่ยงสถานการณ์ยั่วยุต่าง ๆ เพื่อเพ่งสมาธิในการทำงานก็ไม่ควรจะเข้าไปอยู่ในสถานการณ์นั้น เช่นในกรณีของพนัสที่เอารายงานไปนั่งตรวจหน้าโทรทัศน์ในขณะที่กำลังมีการถ่ายทอดรายการแข่งขันฟุตบอลซึ่งเป็นรายการที่ตนชอบนั้นจึงไม่เหมาะสม เพราะจะทำให้มีโอกาสที่จะละความสนใจจากงานไปดูโทรทัศน์ได้ง่ายซึ่งจะมีผลทำให้งานล่าช้าหรือประสิทธิภาพในการทำงานลดลง สภาพเช่นนี้ไม่ได้เอื้ออำนวยต่อการสร้างสมาธิในการทำงาน ถ้าทำได้ก็เป็นการทรมานตนเองโดยไม่จำเป็น วิธีการเช่นนี้จึงไม่เหมาะสม

โปรดพิจารณาเลือกวิธีการใหม่ พลิกกลับไปหน้า 261

เรื่องที่ 5 สมชายและสมโชค

สมชายและสมโชคเป็นข้าราชการในหน่วยงานแห่งหนึ่ง ทั้งสองเข้ารับราชการพร้อมกันแต่มีนิสัยในการทำงานที่แตกต่างกัน กล่าวคือ สมชายเป็นคนขยันทำงานอย่างสม่ำเสมอ ส่วนสมโชคนั้นจะขยันทำงานเมื่อหัวหน้าอยู่ด้วยเท่านั้น เนื่องจากหัวหน้าของสมชายและสมโชคมักจะต้องไปร่วมประชุมกับหน่วยงานอื่นๆ อยู่เสมอ จึงเป็นโอกาสดีของสมโชคที่จะใช้เวลาในช่วงนั้นหลีกเลี่ยงการทำงาน และมักจะปัดภาระความรับผิดชอบของตนให้เพื่อนร่วมงานอยู่เสมอ สมโชคคิดว่าการทำงานในขณะที่หัวหน้าไม่อยู่นั้นไม่มีผลอะไร เพราะหัวหน้าไม่ได้เห็นการทำงานของตน ส่วนสมชายนั้นแม้หัวหน้าจะอยู่ด้วยหรือไม่ก็ตามก็จะขยันทำงานในหน้าที่ของตนอย่างสม่ำเสมอ

เนื่องจากลักษณะงานของหน่วยงานนี้จะต้องทำเป็นกลุ่มและไม่สามารถแยกชิ้นงานออกเพื่อให้แต่ละคนรับผิดชอบตามลำพังอย่างชัดเจนได้ การหลีกเลี่ยงงานของสมโชคเมื่อหัวหน้าไม่อยู่จึงไม่สามารถทำให้หัวหน้าทราบได้อย่างเด่นชัดว่าสมโชคไม่ทำงาน ถ้าไม่มีใครบอก สมชายและเพื่อนร่วมงานคนอื่นๆ ของสมโชคก็ไม่คิดอยากจะฟ้องหัวหน้า เพราะไม่อยากจะสร้างความแตกแยกในหน่วยงาน ดังนั้น เมื่อถึงเวลาพิจารณาความดีความชอบในการทำงาน สมชายและสมโชคจึงได้รับการเลื่อนขั้นเงินเดือนเท่ากัน เพื่อนๆ ร่วมงานคนอื่นๆ จึงแสดงอาการรังเกียจสมโชค ดังนั้นสมโชคจึงอยากจะปรับปรุงการทำงานของตนเองให้เหมือนกับสมชายบ้าง

ถ้าท่านเป็นสมโชค ท่านจะมีวิธีการปรับปรุงการทำงานของท่านอย่างไร

ก. ขยันทำงานลับหลังหัวหน้า วันใดที่ทำได้เช่นนี้ก็ให้รางวัลตนเอง โดยการไปดูภาพยนตร์หลังจากเลิกงาน (พลิกไปอ่านหน้า 268)

ข. ขยันทำงานลับหลังหัวหน้า ถ้าทำไม่ได้ลงโทษตนเอง โดยการไม่รับประทานอาหารเย็นในวันนั้น (พลิกไปอ่านหน้า 269)

ค. พยายามขยันทำงานลับหลังหัวหน้า โดยไม่ต้องให้รางวัลตนเองแต่อย่างใด (พลิกไปอ่านหน้า 270)

ง. เริ่มต้นขยันทำงานลับหลังหัวหน้าวันละเล็กละน้อย และให้รางวัลตนเองโดยการชมเชยตนเองทุกครั้งที่ทำได้สำเร็จ แล้วเพิ่มความขยันในการทำงานขึ้นเรื่อยๆ จนสามารถทำงานได้เหมือนสมชาย (พลิกไปอ่านหน้า 271)

ก. ขยันทำงานลับหลังหัวหน้า วันใดที่ทำได้เช่นนี้ก็ให้รางวัลตนเอง โดยการไปดูภาพยนตร์หลังจากเลิกงาน

การให้รางวัลตนเองเป็นวิธีการที่ดีอย่างหนึ่งที่ใช้ในการปรับปรุงพฤติกรรม เพราะจะทำให้มีกำลังใจในการทำงาน แต่ในการให้รางวัลตนเองนั้นควรเลือกชนิดของรางวัลที่เหมาะสมด้วย ในกรณีของสมโชคนี้ โดยวิธีการนั้นดีแต่การให้รางวัลตนเองโดยการไปดูภาพยนตร์หลังจากเลิกงาน แล้วนั้นยังไม่ใช่วิธีการที่ดีที่สุดในสถานการณ์เช่นนี้ เพราะการให้รางวัลกับตนเองเช่นนี้เป็นการสิ้นเปลืองมากเกิดความจำเป็น ซึ่งอาจจะมีปัญหาในเรื่องการเงินตามมาก็ได้ การให้รางวัลตนเองที่เหมาะสมนั้นไม่จำเป็นจะต้องเป็นวัตถุเท่านั้น แต่อาจจะเป็นรางวัลในรูปแบบอื่นๆ ที่ไม่ต้องสิ้นเปลืองมากก็ได้ เพราะรางวัลไม่ใช่เป้าหมายสำคัญของการทำงาน เพียงแต่เป็นแรงกระตุ้นให้ทำงานให้ดีขึ้น หรือทำงานได้ตามที่ต้องการในคราวต่อๆ ไปเท่านั้น สำหรับในกรณีนี้ท่านใช้วิธีการเหมาะสมแล้วแต่ควรปรับปรุงลักษณะของรางวัลที่ให้กับตนให้เหมาะสม

โปรดพิจารณาเลือกวิธีการใหม่ พลิกกลับไปหน้า 267

ข. ขยันทำงานลับหลังหัวหน้า ถ้าทำไม่ได้ลงโทษตนเอง โดยการไม่รับประทานอาหารเย็นในวันนั้น

การลงโทษตนเองก็เป็นวิธีการอย่างหนึ่งที่นำมาใช้ในการปรับพฤติกรรม แต่การลงโทษตนเองจะไม่ช่วยกระตุ้นให้คนแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมได้มากนัก การลงโทษเป็นการขจัดพฤติกรรมที่ไม่น่าปรารถนา ในที่นี้คือการทำอย่างอื่นแทนการทำงานขณะนายไม่อยู่ แต่การลงโทษตนเองก็จะลดพฤติกรรมการทำอย่างอื่นลง แต่อาจจะไม่สามารถกระตุ้นพฤติกรรมที่ต้องการได้ นอกจากนั้นการลงโทษตนเองด้วยวิธีการนี้จะเสียสุขภาพและอาจจะทำให้สมโชคเกิดความหงุดหงิด เพราะไม่ได้ทำสิ่งที่ตนต้องการ ในที่สุดก็อาจเป็นการบั่นทอนความตั้งใจในการทำงานเสียก็ได้ ดังนั้น ถึงแม้วิธีการลงโทษตนเองนั้นเป็นวิธีการหนึ่งที่จะนำมาใช้ในการลดพฤติกรรมได้ก็ตาม แต่ในกรณีนี้ยังไม่ได้สร้างพฤติกรรมที่ต้องการ จึงยังมีวิธีการอื่นที่เหมาะสมกว่า

โปรดพิจารณาเลือกวิธีการใหม่ พลิกกลับไปหน้า 267

ค. พยายามขยันทำงานลับหลังหัวหน้า โดยไม่ต้องให้รางวัลตนเองแต่อย่างใด

วิธีนี้ถ้าทำได้ก็เป็นการดีที่เดียว เพราะเป้าหมายสูงสุดของการทำงานนั้นก็เพื่อผลของงานเท่านั้น มิใช่เพื่อรางวัล การให้รางวัลเป็นเพียงวิธีการที่จะช่วยกระตุ้นให้การทำงานเกิดผลดีเท่านั้น ดังนั้นถ้าสามารถทำงานโดยที่ไม่ต้องอาศัยรางวัลใดๆ เป็นเครื่องกระตุ้นจึงเป็นเรื่องที่ดี แต่ปัญหาของสมโชคในกรณีนี้ก็คือ การที่ไม่สามารถบังคับตนเองให้ทำงานลับหลังเจ้านายได้ เพราะฉะนั้นความพยายามแต่เพียงอย่างเดียวโดยที่ไม่มีแรงกระตุ้นอื่นๆ ที่เหมาะสมนั้น อาจทำให้สมโชคไม่สามารถทำงานได้สำเร็จตามที่ตั้งใจไว้ก็ได้ และเมื่อทำไม่ได้ก็จะท้อถอยหมดกำลังใจ ในที่สุดก็เป็นอย่างเดิมอีก วิธีการในข้อนี้จึงเท่ากับไม่ได้แก้ปัญหาอะไร เป็นเพียงตั้งใจจะทำเท่านั้น ซึ่งไม่มีหลักประกันว่าจะทำได้สำเร็จ วิธีการนี้จึงไม่เหมาะสม

โปรดพิจารณาเลือกวิธีการใหม่ พลิกกลับไปหน้า 267

ง. เริ่มต้นขยันทำงานลับหลังหัวหน้าวันละเล็กละน้อย และให้รางวัลตนเองโดยการชมเชยตนเองทุกครั้งที่ทำได้สำเร็จ แล้วเพิ่มความขยันในการทำงานขึ้นเรื่อย ๆ จนสามารถทำงานได้เหมือนสมชาย

วิธีนี้นับเป็นวิธีที่เหมาะสมที่สุดในสถานการณ์เช่นนี้ เหตุผลก็คือ การปรับพฤติกรรมนั้นควรจะเริ่มจากการเปลี่ยนไปทีละเล็กทีละน้อย เมื่อทำได้สำเร็จก็ให้รางวัลตนเองโดยการชมเชยตนเองจะทำให้มีกำลังใจในการทำงานต่อๆ ไป เพราะการเปลี่ยนพฤติกรรมการทำงานทีละเล็กละน้อยนั้นสามารถทำให้สำเร็จได้โดยง่าย เมื่อทำครั้งแรกได้สำเร็จ ครั้งต่อๆ ไปก็พยายามขยายเวลาที่จะขยันทำงานเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จนในที่สุดก็จะบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ได้ สำหรับการให้รางวัลตนเองโดยวิธีการชมเชยตนเองนั้นเป็นเพียงหนึ่งในหลายๆ ประเภทของรางวัลที่ไม่สิ้นเปลืองที่จะสามารถนำมาใช้ได้ เพราะฉะนั้นนอกจากการชมเชยตนเองแล้ว เพื่อนร่วมงานก็อาจจะยิ้มแย้มพอใจสมโชค สมโชคควรบอกกับตนเองว่า เขายิ้มแย้มชอบเราเพราะเราช่วยงานเขามากขึ้น เราควรทำอย่างนี้บ่อยๆ ต่อไป นอกจากนั้น อาจจะให้รางวัลตนเองในด้านอื่นๆ อีก เช่น เมื่อทำงานได้สำเร็จตามที่กำหนดไว้ก็อาจจะให้เวลานั่งพักในท่าที่สบายๆ นานขึ้น เป็นต้น รางวัลเหล่านี้ไม่เป็นการสิ้นเปลืองและทำได้ง่ายจึงเหมาะสมที่จะนำมาใช้กับการทำงาน นอกจากนั้นรางวัลเหล่านี้โดยเฉพาะอย่างยิ่งการชมเชยตนเองนั้นเป็นการให้รางวัลด้วยความจริงใจของตน เพราะคำชมเชยที่ได้รับจากคนอื่นนั้นอาจจะเกิดจากการแสร้งทำก็ได้ วิธีการให้รางวัลตนเองเมื่อทำงานได้สำเร็จทุกครั้งจึงเหมาะสมกับสถานการณ์การทำงานเช่นนี้

โปรดอ่านสรุปการเรียนรู้

สรุปการเรียนรู้

การให้รางวัลตนเองเมื่อกระทำพฤติกรรมที่เหมาะสมแล้วนั้น เป็นวิธีการที่นำมาใช้ได้ผลอย่างหนึ่งในการควบคุมตนเอง เพราะการให้รางวัลตนเองจะทำให้ผู้กระทำพฤติกรรมเกิดความภาคภูมิใจซึ่งจะเป็นแรงกระตุ้นให้คนมีกำลังใจในการกระทำพฤติกรรมนั้นๆ อีกในโอกาสต่อไป

สรุปหลักการควบคุมตนเอง

ความสามารถในการควบคุมตนเองนั้นมีความสำคัญต่อพฤติกรรมการทำงานเป็นอย่างยิ่ง เพราะบุคคลที่สามารถควบคุมตนเองได้จะสามารถทำงานให้สำเร็จได้ภายใต้สถานการณ์ยั่วยุต่างๆ จากเรื่องที่ทำการศึกษาจะช่วยให้เห็นแนวทางในการปรับปรุงพฤติกรรมของตนโดยวิธีการควบคุมตนเองในสถานการณ์ต่างๆ ซึ่งสามารถสรุปหลักการควบคุมตนเองได้ดังนี้

- 1. การกำหนดเป้าประสงค์ของการปรับพฤติกรรมของตนเองขึ้นเป็นขั้นย่อยๆ จนบรรลุผล
- 2. การศึกษาสาเหตุของพฤติกรรมและผลที่เกิดขึ้นหลังจากกระทำพฤติกรรมอย่างถูกต้อง
- 3. การควบคุมสภาพแวดล้อมที่กระตุ้นพฤติกรรมอย่างเหมาะสม
- 4. Cognitive technique
- 5. การให้รางวัลตนเองอย่างเหมาะสม

ใบกิจกรรมที่ 3
กระดาษคำตอบชุดการเรียนด้วยตนเอง
เรื่อง การควบคุมตนเอง

เรื่องที่	ข้อที่เลือก				
	ครั้งที่ 1	ครั้งที่ 2	ครั้งที่ 3	ครั้งที่ 4	ครั้งที่ 5
1. สุรพล					
2. เรณู					
3. ขวัญตา					
4. พนัส					
5. สมชายและ สมโชค					

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

แบบบันทึกความรู้

เรื่อง.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

หน่วยที่ 3

ร่วมประสานความเชื่อมั่น : การส่งเสริมความเชื่ออำนาจในตน

หน่วยร่วมประสานความเชื่อมั่น : การส่งเสริมความเชื่ออำนาจในตน

ความเชื่ออำนาจ (Locus of control) เป็นจิตลักษณะที่สำคัญประการหนึ่งของบุคคล ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 2 องค์ประกอบ คือ ความสามารถในการทำนายความสัมพันธ์ระหว่างสาเหตุหนึ่งกับผลหนึ่ง และความเชื่อว่าตนสามารถควบคุมให้เกิดผลตามที่ต้องการได้ ซึ่งการรับรู้ต่อผลตอบแทนการกระทำนี้จะมีความสัมพันธ์กับบุคลิกภาพของบุคคล ความเชื่ออำนาจของบุคคลแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ ความเชื่ออำนาจในตน และความเชื่ออำนาจนอกตน

ความเชื่ออำนาจในตน (Belief in internal locus of control of reinforcement) เป็นความเชื่อของบุคคลที่เชื่อว่า ผลดีหรือผลเสียต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับตนนั้น มีสาเหตุที่สำคัญมาจากการกระทำของตนเองมากกว่าที่จะเกิดจากการกระทำของคนอื่นหรือเกิดจากโชคเคราะห์ ความบังเอิญ บุคคลที่มีความเชื่ออำนาจในตนจะเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมที่น่าพึงปรารถนา

ความเชื่ออำนาจนอกตน (Belief in external locus of control of reinforcement) เป็นความเชื่อของบุคคลที่เชื่อว่า ผลดีหรือผลเสียต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับตนนั้น มีสาเหตุที่สำคัญมาจากโชคเคราะห์ ความบังเอิญ อำนาจของคนอื่น หรือสาเหตุอื่นๆ ที่อยู่นอกเหนือการควบคุมของตน

การฝึกอบรมในครั้งนี้ มุ่งเน้นการฝึกอบรมให้บุคคลมีความเชื่ออำนาจในตนเท่านั้น

วัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม

เมื่อสิ้นสุดการฝึกอบรมหน่วยร่วมประสานความเชื่อมั่น : การส่งเสริมความเชื่ออำนาจในตน

1. ผู้เข้าอบรมมีความสามารถรับรู้สาเหตุและผลของการกระทำ
2. ผู้เข้าอบรมสามารถรับรู้ความสามารถในการควบคุมสาเหตุต่างๆ ของผล
3. ผู้เข้าอบรมมีความสามารถรับรู้ความสัมพันธ์ของการกระทำและผล

สาระการฝึกอบรม

1. การรับรู้สาเหตุและผลของการกระทำ
2. การรับรู้ความสามารถในการควบคุมสาเหตุต่างๆ ของผล
3. การรับรู้ความสัมพันธ์ของการกระทำและผล

กิจกรรมที่ 1

ชื่อกิจกรรม ผลเกิดจากสาเหตุ

เวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรม 45 นาที

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้เข้าอบรมรับรู้และตระหนักว่าผลที่เกิดขึ้นย่อมมีสาเหตุ
2. เพื่อให้ผู้เข้าอบรมรับรู้และตระหนักว่าผลที่เกิดขึ้นอาจเกิดได้จากหลายสาเหตุ
3. เพื่อให้ผู้เข้าอบรมรับรู้และตระหนักถึงการกระทำของตนว่าเป็นสาเหตุของผลที่เกิดขึ้น

สาระสำคัญ

ผลดีหรือผลเสียต่างๆ ที่เกิดขึ้นย่อมมีสาเหตุ ผลหนึ่งๆ อาจเกิดขึ้นได้จากหลายสาเหตุ เมื่อรู้สาเหตุจะสามารถทำนายผลที่เกิดขึ้นได้ ในทางกลับกัน เมื่อผลดีหรือผลเสียปรากฏจะสามารถทำนายสาเหตุของผลนั้นได้

ขั้นตอนการฝึกอบรม

1. ผู้นำกิจกรรมนำเข้าสู่ประเด็นความเชื่อว่า ผลที่เกิดขึ้นย่อมมีสาเหตุ โดยร่วมสนทนากับผู้เข้าอบรมว่า “เชื่อหรือไม่ว่าทุกสิ่งที่เกิดขึ้นย่อมมีสาเหตุ” (T, R, E)

2. ผู้นำกิจกรรมให้ผู้เข้าอบรมดูภาพสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น เช่น ภาพภูเขาไฟระเบิด การเกิดสึนามิ แผ่นดินไหว อุบัติเหตุ ไฟไหม้ โรคตาแดง โรคอุจจาระร่วง และร่วมกันวิเคราะห์ภาพสถานการณ์ต่างๆ ในประเด็นต่อไปนี้ (T, R, E)

“อะไรเป็นสาเหตุให้เกิดเหตุการณ์ต่างๆ ในภาพ”

“สาเหตุที่ทำให้เกิดเหตุการณ์ต่างๆ ในภาพเหมือนหรือแตกต่างกันกันอย่างไร

“ความเหมือนหรือความแตกต่างของผลที่เกิดขึ้นคืออะไร”

“ความเหมือนหรือความแตกต่างของการควบคุม/ป้องกันคืออะไร”

3. ผู้เข้าอบรมร่วมกันอภิปราย แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นซึ่งกันและกันเกี่ยวกับประเด็นผลที่เกิดขึ้นย่อมมีสาเหตุ ยกตัวอย่างกรณีศึกษา และวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้เด็กเรียนรู้สาเหตุและผลของการกระทำ และผู้นำกิจกรรมร่วมสรุป เชื่อมโยงข้อความรู้ (R, E, E)

สื่อและอุปกรณ์

ภาพสถานการณ์ต่างๆ เช่น ภูเขาไฟระเบิด สึนามิ แผ่นดินไหว อุบัติเหตุ ไฟไหม้ โรคตาแดง โรคอุจจาระร่วง

การประเมินผล

1. สังเกตการณ์ตอบคำถาม การซักถามข้อสงสัยหรือปัญหา
2. สังเกตการแสดงความคิดเห็น

กิจกรรมที่ 2

ชื่อกิจกรรม การควบคุมสาเหตุของผลต่างๆ

เวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรม 45 นาที

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้เข้าอบรมรับรู้ความสามารถของตนในการควบคุมสาเหตุต่างๆ ของผล

2. เพื่อให้ผู้เข้าอบรมสามารถวางแผนการป้องกันหรือควบคุมการเกิดผลที่ไม่ดี และเพิ่มผลดีให้มากขึ้น

สาระสำคัญ

การที่บุคคลรับรู้สาเหตุของการเกิดผลต่างๆ ที่เกิดขึ้น ทำให้บุคคลสามารถควบคุมให้เกิดผลตามที่ตนต้องการได้ หรือหลีกเลี่ยงผลเสียและเพิ่มผลดีได้มากยิ่งขึ้น

ขั้นตอนการฝึกอบรม

1. ผู้นำกิจกรรมแบ่งผู้เข้าอบรมเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 5-6 คน ให้สมาชิกแต่ละคนในกลุ่ม ใช้เวลาคนละ 5 นาที คิดวิธีการหรือการกระทำของตนที่จะทำให้เกิดผลดีหรือลดผลเสียที่จะเกิดขึ้นในประเด็นที่กำหนดให้ในใบกิจกรรมที่ 1 บันทึกผลการคิดของตน (T, R,)

2. สมาชิกแต่ละคนในกลุ่มนำเสนอผลการคิดของตนเองให้สมาชิกในกลุ่มทราบ และร่วมกันระดมความคิดเพิ่มเติมให้ครบทุกประเด็น บันทึกผลการคิด ใช้เวลาในการคิดเป็นรายกลุ่ม 15 นาที (T, R, E)

3. ผู้เข้าอบรมแต่ละกลุ่มนำเสนอวิธีการหรือการกระทำที่แต่ละกลุ่มใช้ เพื่อทำให้เกิดผลดีหรือลดผลเสียที่จะเกิดขึ้นในประเด็นต่างๆ ต่อที่ประชุมกลุ่มใหญ่ และร่วมกันอภิปราย แลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็นเพิ่มเติม ผู้นำกิจกรรมร่วมสรุปและเชื่อมโยงข้อความรู้ (T, R, E)

4. ผู้นำกิจกรรมให้ผู้เข้าอบรมกลุ่มเดิมร่วมกันเขียนผังความคิดการควบคุมหรือป้องกันการสื่อสารทางลบกับเด็ก และจัดแสดงผังความคิด (R, E, E)

สื่อและอุปกรณ์

1. ใบกิจกรรมที่ 1
2. ปากกา สีชอล์ค
3. กระดาษ Flipchart
4. สก็อตเทป

การประเมินผล

1. สังเกตการณ์ตอบคำถาม การซักถามข้อสงสัยหรือปัญหา
2. สังเกตการแสดงความคิดเห็น
3. สังเกตการมีส่วนร่วมของผู้เข้าอบรมขณะปฏิบัติกิจกรรมที่มอบหมาย
4. ผลงานสำเร็จ

ใบกิจกรรมที่ 1 สิ่งที่ฉันควบคุมได้
กลุ่มที่ 1

ขอให้ท่านยกตัวอย่างวิธีการหรือการกระทำของท่าน ที่จะทำให้เกิดผลดีหรือลดผลเสียที่จะเกิดขึ้น

1. การส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็ก
   ท่านสามารถกระทำได้โดย



.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. การรักษาสิ่งแวดล้อม
   ท่านสามารถกระทำได้โดย



.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ใบกิจกรรมที่ 1 สิ่งที่ฉันควบคุมได้
กลุ่มที่ 2

ขอให้ท่านยกตัวอย่างวิธีการหรือการกระทำของท่าน ที่จะทำให้เกิดผลดีหรือลดผลเสียที่จะเกิดขึ้น

1. การป้องกันไม่ให้ครอบครัวท่านเป็นหนี้สิน
   ท่านสามารถกระทำได้โดย



.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. การส่งเสริมบรรยากาศทางบวกในชั้นเรียน
   ท่านสามารถกระทำได้โดย



.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ใบกิจกรรมที่ 1 สิ่งที่ฉันควบคุมได้
กลุ่มที่ 3

ขอให้ท่านยกตัวอย่างวิธีการหรือการกระทำของท่าน ที่จะทำให้เกิดผลดีหรือลดผลเสียที่จะเกิดขึ้น

1. การป้องกันตัวจากพวกมิจฉาชีพ
   ท่านสามารถกระทำได้โดย



.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. การส่งเสริมสุขภาพร่างกายของเด็กให้สมบูรณ์แข็งแรง
   ท่านสามารถกระทำได้โดย



.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

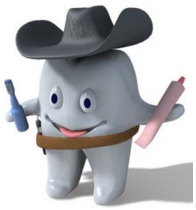
.....

.....

ใบกิจกรรมที่ 1 สิ่งที่ฉันควบคุมได้
กลุ่มที่ 4

ขอให้ท่านยกตัวอย่างวิธีการหรือการกระทำของท่าน ที่จะทำให้เกิดผลดีหรือลดผลเสียที่จะเกิดขึ้น

1. การป้องกันโรคฟันผุ
   ท่านสามารถกระทำได้โดย



.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. การป้องกันอุบัติเหตุภายในโรงเรียนที่จะเกิดกับเด็ก
   สามารถกระทำได้โดย



.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

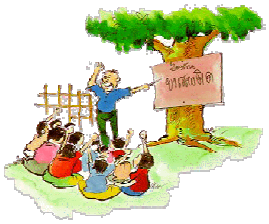
.....

.....

ใบกิจกรรมที่ 1 สิ่งที่ฉันควบคุมได้
กลุ่มที่ 5

ขอให้ท่านยกตัวอย่างวิธีการหรือการกระทำของท่าน ที่จะทำให้เกิดผลดีหรือลดผลเสียที่จะเกิดขึ้น

1. การป้องกันบุคคลในครอบครัวจากยาเสพติด
   ท่านสามารถกระทำได้โดย



.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. การส่งเสริมให้เด็กเกิดความสุข
   ท่านสามารถกระทำได้โดย



.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

กิจกรรมที่ 3

ชื่อกิจกรรม การทำมาก ย่อมได้ผลมาก

เวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรม 1 ชั่วโมง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้เข้าอบรมมีความเข้าใจและรับรู้ความสัมพันธ์ของการกระทำและผล

2. เพื่อให้ผู้เข้าอบรมมีความเข้าใจและรับรู้ว่าผลที่เกิดขึ้นกับตนนั้น เกิดขึ้นจากการกระทำของตนเอง

3. เพื่อให้ผู้เข้าอบรมมีความเข้าใจและรับรู้ว่าความพยายามกับผลนั้นจะเกิดขึ้นควบคู่กัน

4. เพื่อให้ผู้เข้าอบรมมีความเข้าใจและรับรู้ความสมดุลกันระหว่างปริมาณของความพยายามกับปริมาณของผล เมื่อพยายามมากจะเกิดผลมาก เมื่อพยายามน้อยจะเกิดผลน้อย

สาระสำคัญ

ผลที่จะเกิดขึ้นกับบุคคลนั้น มีสาเหตุมาจากการกระทำของตนเอง บุคคลสามารถควบคุมให้เกิดผลตามที่ต้องการได้ ถ้าต้องการทำให้ผลดีนั้นเกิดในปริมาณที่เพิ่มขึ้น ก็ต้องพยายามทำให้มากขึ้นด้วย ในทางตรงกันข้ามหากพยายามน้อย ผลดีนั้นจะเกิดในปริมาณที่น้อยด้วย

ขั้นตอนการฝึกอบรม

1. ผู้นำกิจกรรมสนทนากับผู้เข้าอบรมในประเด็นเกี่ยวกับความเชื่อ ดังนี้ (T, R, E)

“ท่านคิดว่า การที่ท่านได้มีงานทำในปัจจุบันนี้ เป็นเพราะการกระทำของตัวท่านเอง หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์”

“ท่านคิดว่า บุคคลที่ประสบความสำเร็จ เป็นเพราะการกระทำของบุคคลนั้น หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์”

“ท่านคิดว่า การที่ท่านประสบอุบัติเหตุ เป็นเพราะการกระทำของตัวท่านเอง หรือโชคเคราะห์”

2. ผู้นำกิจกรรมให้ผู้เข้าอบรมชม คลิปวิดีโอการเกิดอุบัติเหตุเรื่อง คนข้ามถนน รถยนต์ชนรถมอเตอร์ไซด์ และคลิปโฆษณาของ สสส. ชุดไม่โทษใคร โทษตัวเอง (T)

3. ผู้นำกิจกรรมเชื่อมโยงเนื้อหาภายในคลิปวิดีโอเข้าสู่ประเด็นการรับรู้ว่า ผลเกิดขึ้นจากการกระทำของตน (R, E)

4. ผู้นำกิจกรรมให้ผู้เข้าอบรมเล่นเกมส์ที่แข่งขันกับตนเองตามใบกิจกรรมที่ 2 ก่อนเริ่มเล่นเกมส์ผู้นำกิจกรรมแนะนำกติกา ดังนี้ (T, R)

4.1 เกมส์ที่เล่นเป็นเกมที่ต้องแข่งขันกับตนเอง

4.2 การเล่นเกมส์ให้ผู้เล่นปฏิบัติตามกติกาที่กำหนดไว้ในแต่ละเกมส์ ดังนี้

4.2.1 เกมส์ที่ 1 เรียงคำ กติกา ให้ผู้เข้าอบรมเรียบเรียงคำขึ้นใหม่จากพยัญชนะและสระที่กำหนดให้ ภายในเวลาที่กำหนด เกณฑ์การให้คะแนน เขียนคำตอบถูกต้อง 1 ข้อ ได้ 1 คะแนน

4.2.2 เกมส์ที่ 2 ปริศนาภาพ ให้ผู้เข้าอบรมเลือกภาพเพียงภาพเดียวในหกภาพนี้ ที่มีรูปทรงเรขาคณิตบรรจุอยู่อย่างละ 2 ภาพครบถ้วน จงวงกลมล้อมรอบหมายเลขภาพนั้น ให้เวลาในการทำ 2 นาที เกณฑ์การให้คะแนน เลือกภาพได้ถูกต้องให้ 2 คะแนน

4.2.3 เกมส์ที่ 3 ภาษาไทยเขียนอย่างไรให้ถูกต้อง กติกา ให้ผู้เข้าอบรมเลือกคำภาษาไทยที่เขียนถูกต้อง ภายในเวลาที่กำหนด เกณฑ์การให้คะแนน เลือกคำตอบถูกต้อง 1 ข้อ ได้ 1 คะแนน

4.2.4 เกมส์ที่ 4 ปริศนาภาพ ให้ผู้เข้าอบรมพิจารณาภาพทั้งหมดนี้ เลือกภาพเพียงสองภาพที่ไม่มีคู่เหมือน จงวงกลมล้อมรอบภาพนั้น ให้เวลาในการทำ 2 นาที เกณฑ์การให้คะแนน เลือกภาพได้ถูกต้องให้ 2 คะแนน

4.2.5 เกมส์ที่ 5 สร้างคำ กติกา ให้ผู้เข้าอบรมคิดและเขียนคำตามที่กำหนดให้มากที่สุด โดยคำนั้นๆ ต้องเป็นคำที่มีความหมาย ภายในเวลาที่กำหนด เกณฑ์การให้คะแนน เขียนคำตอบถูกต้อง 1 คำ ได้ 1 คะแนน

4.3 ผู้เข้าอบรมแลกเปลี่ยนใบกิจกรรมที่ 2 กับผู้เข้าอบรมคนอื่น ตรวจสอบความถูกต้องของผลงานตามเกณฑ์การให้คะแนน รวมคะแนนที่ได้รับ

4.4 ผู้เข้าอบรมนำคะแนนที่ได้มารับของรางวัล ผู้ที่ทำคะแนนได้มากที่สุดในกลุ่มจะได้สิทธิ์รับของรางวัลก่อนและได้ของรางวัลในจำนวนที่มากกว่าผู้ที่ทำคะแนนได้น้อย

5. ผู้เข้าอบรมสะท้อนความเข้าใจในสาระที่เรียนรู้จากการทำกิจกรรม ร่วมกันอภิปรายแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ผู้นำกิจกรรมร่วมสรุปและเชื่อมโยงข้อความรู้ (R, E)

6. ผู้นำกิจกรรมแบ่งผู้เข้าอบรมเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 5-6 คน สมาชิกในกลุ่มร่วมกันคิดทบทวนอดีตที่ผ่านมาว่า มีเหตุการณ์หรือการกระทำใดบ้างที่ได้พยายามทำอย่างมากและได้ผลที่สอดคล้องกับความพยายามนั้น และในปัจจุบันมีสิ่งใดที่ต้องการทำบ้าง จะทำอย่างไรจึงจะเกิดผลดี เชื่อหรือไม่ว่าจะได้ผลตอบแทนตามที่ต้องการ เพราะเหตุใด นำเสนอผลการระดมความคิดของกลุ่ม ใช้เวลาในการนำเสนอกลุ่มละไม่เกิน 3 นาที (R,E,E)

สื่อและอุปกรณ์

1. คลิปวิดีโอการเกิดอุบัติเหตุเรื่อง คนข้ามถนน รถยนต์ชนรถมอเตอร์ไซด์ และคลิปโฆษณาของสสส. ชุดไม่โทษใคร โทษตัวเอง (ความยาวเรื่องละ 1 นาที รวม 3 นาที)
2. ใบกิจกรรมที่ 2
3. ปากกา ดินสอ
4. กระดาษ A4
5. ของรางวัล

การประเมินผล

1. สังเกตการณ์ตอบคำถาม การซักถามข้อสงสัยหรือปัญหา
2. สังเกตการแสดงความคิดเห็น
3. สังเกตการมีส่วนร่วมของผู้เข้าอบรมขณะปฏิบัติกิจกรรมที่มอบหมาย
4. ผลงานสำเร็จ

ใบกิจกรรมที่ 2 เกมส์
เกมส์ที่ 1 เรียงคำ

จงเรียบเรียงคำขึ้นใหม่จากพยัญชนะและสระที่กำหนดให้ แต่ละข้อให้เวลาในการทำ 1นาที เกณฑ์การให้คะแนน เขียนคำตอบถูกต้อง 1 ข้อ ได้ 1 คะแนน

1. อ ว ม ร่ มื .....

2. น า ท น ส .....

3. ย ช เ ม ช .....

4. ท ว บ ท น .....

5. า ร ธ ค น า .....

6. ย จ ห า ด ม .....

7. า ฆ ช ม า บู .....

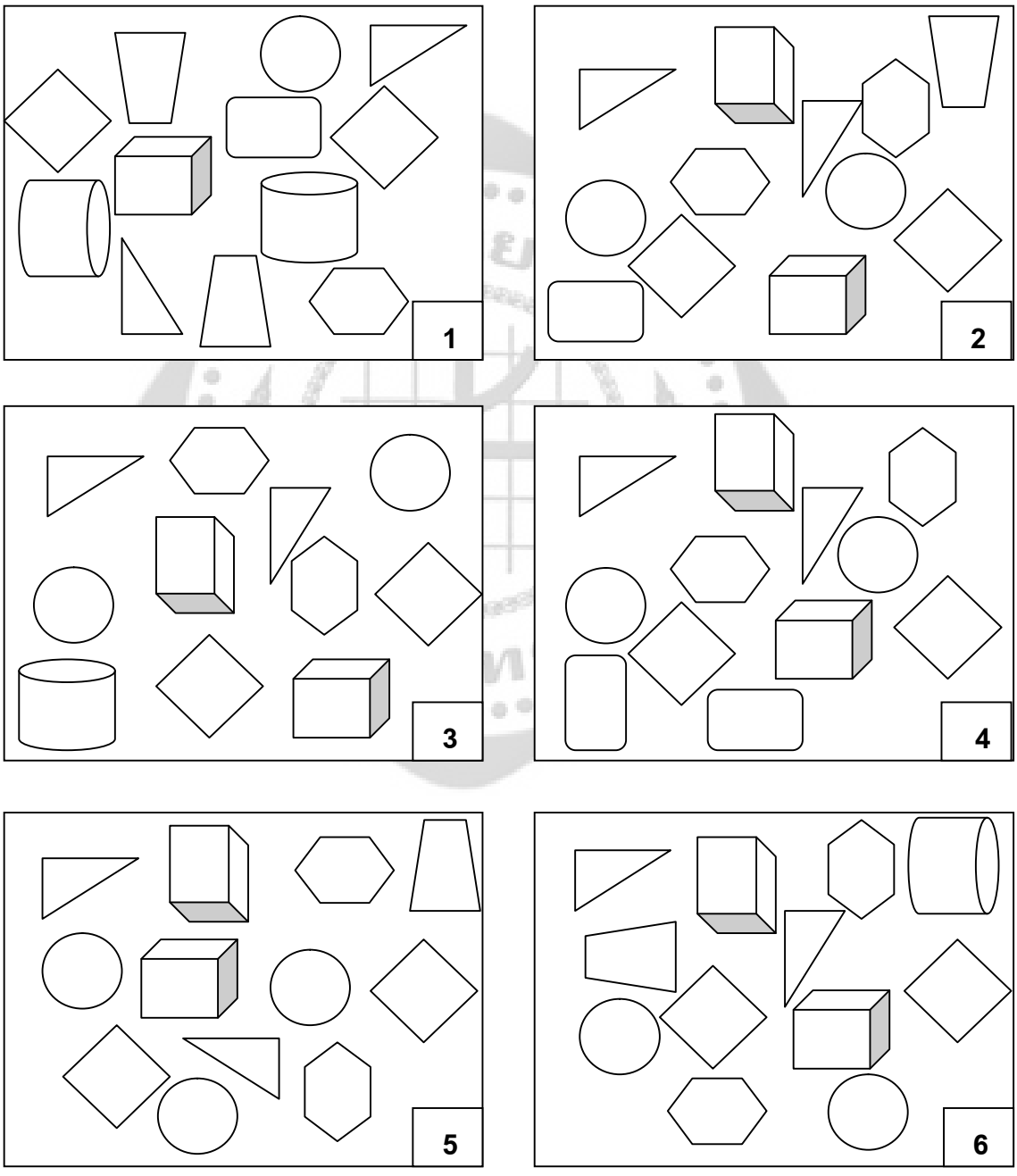
8. ช ธ ม ร า ร ติ .....

9. ป ก า ร บ ร ณ์ ะ ส .....

10. ว ะ ก ร น ร า บ ก .....

ใบกิจกรรมที่ 2 เกมส์
เกมส์ที่ 2 ปริศนาภาพ

มีเพียงภาพเดียวในหกภาพนี้ ที่มีรูปทรงเรขาคณิตบรรจุอยู่อย่างละ 2 ภาพครบถ้วน จงวงกลมล้อมรอบหมายเลขภาพนั้น ให้เวลาในการทำ 2 นาที เกณฑ์การให้คะแนน เลือกภาพได้ถูกต้องให้ 2 คะแนน



ใบกิจกรรมที่ 2 เกมส์
เกมส์ที่ 3 ภาษาไทยเขียนอย่างไรให้ถูกต้อง

จงวงกลมล้อมรอบคำภาษาไทยที่เขียนถูกต้อง แต่ละข้อให้เวลาในการทำ 1 นาที
เกณฑ์การให้คะแนน เขียนคำตอบถูกต้อง 1 ข้อ ได้ 1 คะแนน

1. กระตือรือร้น **กระตือรือล้น**

2. กาละเทศะ **กาลเทศะ**

3. เกษียรอายุ **เกษียณอายุ**

4. ขะมักเขม้น **ขมักเขม้น**

5. ขมุกขมอม **ขะมุกขะมอม**

6. คะยั้นคะยอ **ขยั้นขะยอ**

7. เครื่องสำอางค์ **เครื่องสำอาง**

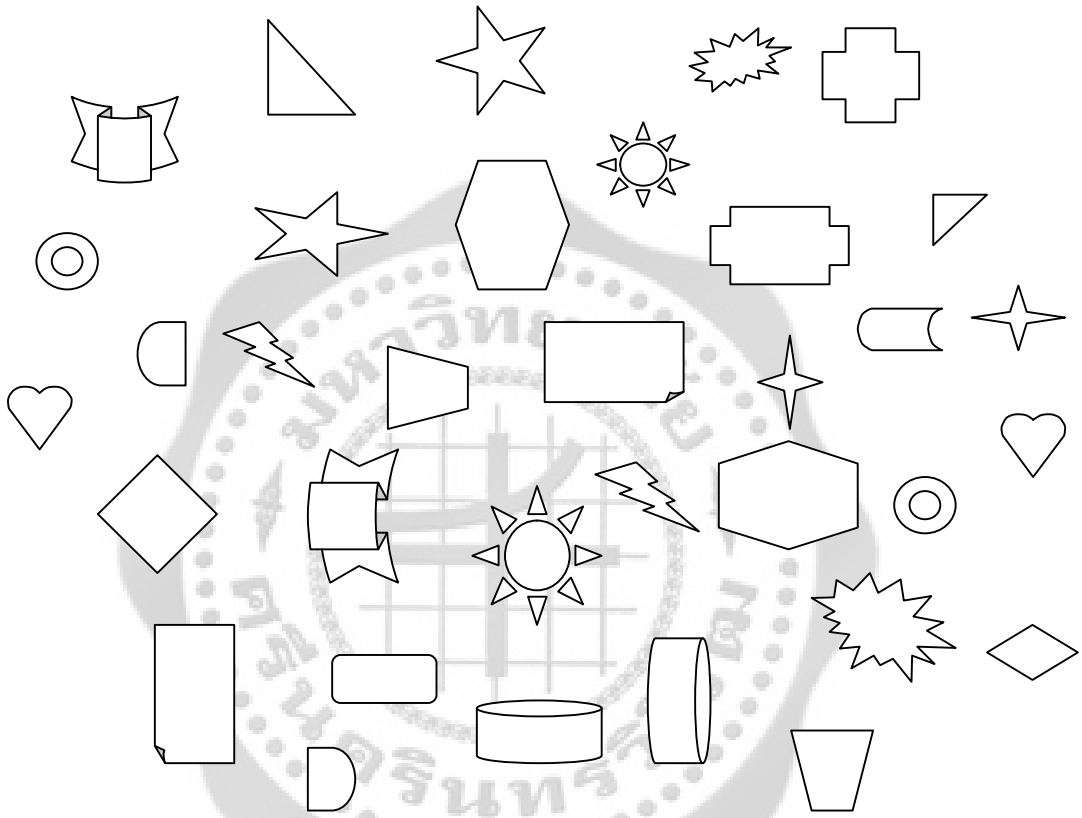
8. โควต้า **โควตา**

9. ศิลปศึกษา **ศิลปะศึกษา**

10. ดอกไม้จันทร์ **ดอกไม้จันทน์**

ใบกิจกรรมที่ 2 เกมส์
เกมส์ที่ 4 ปริศนาภาพ

ภาพทั้งหมดนี้ มีเพียงสองภาพที่ไม่มีคู่เหมือน จงวงกลมล้อมรอบภาพนั้น ให้เวลาในการทำ 2 นาที
เกณฑ์การให้คะแนน เลือกภาพได้ถูกต้องให้ 2 คะแนน



ใบกิจกรรมที่ 2 เกมส์
เกมส์ที่ 5 สร้างคำ

คิดและเขียนคำตามที่กำหนดให้มากที่สุด โดยคำนั้นๆ ต้องเป็นคำที่มีความหมาย แต่ละข้อให้เวลาในการทำ 1 นาที เกณฑ์การให้คะแนน เขียนคำตอบถูกต้อง 1 ข้อ ได้ 1 คะแนน

1. ช่าง.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
2. นัก.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
3. พระ.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

4. บอกชื่ออาหารไทยที่มีรสเผ็ดให้มากที่สุด

……
……
……
……
……
……

5. บอกชื่อผลไม้ที่มีรสเปรี้ยวที่ขึ้นต้นด้วย “มะ” ให้มากที่สุด

……
……
……
……
……
……
……

6. บอกชื่อดอกไม้ไทยที่มีสีขาวให้มากที่สุด

……
……
……
……
……
……
……

7. บอกคำพูดทางบวกที่ครูใช้ในการสื่อสารกับเด็กให้มากที่สุด (สำหรับข้อนี้ให้เวลาในการทำ 2 นาที)

……
……
……
……
……
……
……
……

8. บอกประโยชน์ของการใช้คำพูดทางบวกที่จะเกิดขึ้นกับตนเองให้มากที่สุด (สำหรับข้อนี้ให้เวลาในการทำ 2 นาที)

……
……
……
……
……
……
……

9. บอกประโยชน์ของการใช้คำพูดทางบวกที่จะเกิดขึ้นกับเด็กให้มากที่สุด (สำหรับข้อนี้ให้เวลาในการทำ 2 นาที)

……
……
……
……
……
……
……

กิจกรรมที่ 4

ชื่อกิจกรรม ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว

เวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรม 1 ชั่วโมง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้เข้าอบรมมีความเข้าใจและตระหนักว่าความพยายามกับผลนั้นจะเกิดขึ้นควบคู่กัน

2. เพื่อให้ผู้เข้าอบรมรับรู้ความสมดุลกันระหว่างปริมาณของความพยายามกับปริมาณของผล

สาระสำคัญ

ผลที่จะเกิดขึ้นกับตนนั้น มีสาเหตุมาจากการกระทำของตนเอง บุคคลสามารถควบคุมให้เกิดผลตามที่ต้องการได้ การกระทำดีย่อมได้รับผลดีตอบแทน การกระทำชั่ว ย่อมได้รับผลชั่วตอบแทน ผลที่เกิดในปัจจุบันย่อมมาจากกระทำในอดีต ผลที่จะเกิดในอนาคตย่อมขึ้นอยู่กับการกระทำในปัจจุบันและการกระทำในอดีต

ขั้นตอนการฝึกอบรม

1. ผู้นำกิจกรรมสนทนากับผู้เข้าอบรมในประเด็นเกี่ยวกับความเชื่อ ดังนี้ (T, R, E)

“ท่านเชื่อหรือไม่ว่า คนที่กระทำดีย่อมได้รับผลดีตอบแทน เพราะเหตุใดจึงเชื่อเช่นนั้น

ท่านเชื่อหรือไม่ว่า คนที่กระทำชั่วย่อมได้รับผลชั่วตอบแทน เพราะเหตุใดจึงเชื่อเช่นนั้น”

2. ผู้นำกิจกรรมเชื่อมโยงเข้าสู่ประเด็นการรับรู้ว่าความพยายามกับผลนั้นจะเกิดขึ้นควบคู่กัน การพยายามกระทำดีย่อมได้รับผลดีตอบแทน การกระทำชั่ว ย่อมได้รับผลชั่วตอบแทน (T)

3. ผู้นำกิจกรรมให้ผู้เข้าอบรมชมภาพยนตร์เรื่องเปาปุ้นจิ้น ตอนราชบุตรเขยจอมโหด ภาพยนตร์เรื่อง Mr. Bean ไปคลินิก และฟังนิทานเซ็นเรื่อง อย่างนั้นหรือ (T)

4. ผู้เข้าอบรมสะท้อนความเข้าใจในสาระที่เรียนรู้จากการชมภาพยนตร์ทั้งสองเรื่องตามประเด็นในใบกิจกรรมที่ 4.1, 4.2, 4.3 และร่วมกันอภิปราย แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ตามประเด็นในใบกิจกรรมที่ 4.1, 4.2 และ 4.3 ผู้นำกิจกรรมร่วมสรุปและเชื่อมโยงข้อความรู้ (R, E)

5. ผู้นำกิจกรรมแบ่งผู้เข้าอบรมเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 5-6 คน สมาชิกในกลุ่มร่วมกันระดมความคิดเกี่ยวกับการสร้างเสริมให้เด็กกระทำพฤติกรรมดี ผู้เข้าอบรมแต่ละกลุ่มนำเสนอผลงานของกลุ่ม ใช้เวลาในการนำเสนอกลุ่มละไม่เกิน 3 นาที (R, E, E)

6. ผู้นำกิจกรรมร่วมสรุป เชื่อมโยงข้อความรู้ และภายหลังเสร็จสิ้นการฝึกอบรมกิจกรรมที่ 4 ผู้เข้าอบรมบันทึกข้อความรู้ที่ได้รับจากสาระการฝึกอบรมความเชื่ออำนาจในตนในแบบบันทึกความรู้ (R)

สื่อและอุปกรณ์

1. VCD ภาพยนตร์เรื่อง เปาปุ้นจิ้น ตอนราชบุตรเขยจอมโหด (ความยาว 11 นาที)
2. VCD ภาพยนตร์เรื่อง Mr. Bean ไปคลินิก (ความยาว 8.02 นาที)
3. ใบกิจกรรมที่ 4.1, 4.2 และ 4.3
4. แบบบันทึกความรู้
5. ปากกา ดินสอ
6. กระดาษ A4

การประเมินผล

1. สังเกตการณ์ตอบคำถาม การซักถามข้อสงสัยหรือปัญหา
2. สังเกตการแสดงความคิดเห็น
3. สังเกตการมีส่วนร่วมของผู้เข้าอบรมขณะปฏิบัติกิจกรรมที่มอบหมาย

เรื่องย่อภาพยนตร์เรื่อง เปาปุ้นจิ้น
ตอนราชบุตรเขยจอมโหด

“เฉินซื่อเหม่ย” ได้รับการทาบทามให้มาเป็นราชบุตรเขยของเหยินจงฮ่องเต้และไทเฮา เพราะรูปร่างหน้าตาและความสามารถเข้าที ด้วยความมักใหญ่ใฝ่สูง มุ่งหวังในเงินทอง ลาภยศ ทำให้ราชบุตรเขยปิดบังภูมิหลังของตนเอง ทำให้ได้รับตำแหน่งราชบุตรเขย

การหายตัวไปของเฉินซื่อเหม่ย ทำให้แม่และลูกเมียลำบาก ฉินเซียงเหลียนผู้ซึ่งเป็นภรรยาจึงออกตามหาเฉินซื่อเหม่ยผู้เป็นสามีที่เมืองหลวง และพบว่าเขาได้เป็นราชบุตรเขยแล้ว

ฉินเซียงเหลียนจึงมาตีกลองร้องทุกข์กับเปาบุ้นจุ้นว่า ราชบุตรเขยหรือเฉินซื่อเหม่ยอกตัญญูต่อแม่ ทอดทิ้งลูกเมีย หลอกลวงเบื้องสูงและแต่งงานซ้อน เดิมทีเปาบุ้นจิ้นยังไม่ปักใจเชื่อว่าเป็นคนคนเดียวกัน แต่เกิดเหตุการณ์การฆาตกรรมผู้คนที่ข้องเกี่ยวกับราชบุตรเขย ทำให้เปาบุ้นจิ้น กงซุนเซ่อ และเหอเจียจิ้ง ต้องสืบสวนหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับราชบุตรเขย และพบว่ามีความผิดจริงจึงได้รับโทษประหารชีวิต

ใบกิจกรรมที่ 4.1 ภาพยนตร์เรื่องเปาปุ้นจิ้น

จากภาพยนตร์ จงตอบคำถามและร่วมกันอภิปรายในหัวข้อต่อไปนี้

1. ท่านคิดว่า ราชบุตรเขย ทำอะไรกับใครบ้าง จึงถูกประหารชีวิต

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. ตัวละคร ราชบุตรเขย ให้ข้อคิดอะไรกับท่าน

.....

.....

.....

.....

.....

3. ท่านคิดว่า ฉินเซียงเหลียงทำความดีอะไรกับใคร จึงได้รับผลดีตอบแทน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. ผลดีที่ฉินเซียงเหลียงได้รับ คืออะไร

.....

.....

.....

.....

5. ตัวละคร ฉินเซียงเหลียง ให้ข้อคิดอะไรกับท่าน

.....

.....

.....

.....

เรื่องย่อภาพยนตร์เรื่อง MR. BEAN ไปคลินิก

MR. BEAN ไปคลินิก เพราะมือของเขาติดกาน้ำไม่สามารถเอาออกเองได้ ที่โรงพยาบาลมีคนไข้มาพบหมอเป็นจำนวนมาก ทำให้ต้องต่อแถวเพื่อรับบัตรคิว MR. BEAN กลั่นแกล้งคนไข้ในแถว เพื่อให้ตนเองได้รับบัตรคิดเร็วขึ้นกว่าเดิม แต่หมายเลขบัตรคิวที่เขาได้ ไม่ได้ทำให้เขาได้พบหมอเร็วขึ้น MR. BEAN จึงใช้วิธีการต่างๆ เพื่อให้ตนได้หมายเลขบัตรคิวใหม่ เพื่อจะได้พบหมอเร็วขึ้น แต่แทนที่ MR. BEAN จะได้พบหมอเร็วขึ้น ผลของการกระทำที่ไม่ดีของเขา ทำให้เขาไม่ได้พบหมอและมือข้างที่ติดกาน้ำก็ติดอยู่ในถังขยะอีกด้วย

ใบกิจกรรมที่ 4 .2 ภาพยนตร์เรื่อง MR. BEAN ไปคลินิก

จากภาพยนตร์ จงตอบคำถามและร่วมกันอภิปรายในหัวข้อต่อไปนี้

1. ท่านคิดว่า MR. BEAN ทำสิ่งไม่ดีอะไรกับใครบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. ผลที่ MR. BEAN ได้รับ คืออะไร

.....

.....

.....

.....

3. ตัวละคร MR. BEAN ให้ข้อคิดอะไรกับท่าน

.....

.....

.....

.....

นิทานเซ็น เรื่อง อย่างนั้นหรือ

เล่าโดย .. ท่านพุทธทาสภิกขุ



นิทานเรื่อง "Is that so?" หรือ "อย่างนั้นหรือ?" ณ สำนักเซ็นของอาจารย์ เฮ็กกูอิน ซึ่งเป็นวัดที่เลื่องลือมาก เป็นเหมือนกับที่พึ่งของหมู่บ้าน ที่ร้านชำใกล้ๆ วัดนั้น มีหญิงสาวสวยคนหนึ่ง เป็นลูกเจ้าของร้าน ทีนี้โดยกะทันหันปรากฏว่า มีครรภ์ขึ้นมา พ่อแม่เขาพยายามคะยั้นคะยอถาม ลูกสาวก็ไม่บอก แต่เมื่อถูกบีบคั้นหนักเข้าก็ระบุชื่อ ท่านอาจารย์ เฮ็กกูอิน เป็นบิดาของเด็กที่อยู่ในครรภ์ เมื่อหญิงสาวคนนั้นระบุชื่อท่านอาจารย์เฮ็กกูอิน พ่อแม่ก็โกรธเป็นฟืนเป็นไฟ ไปที่วัด แล้วก็ไปด่าท่านอาจารย์เฮ็กกูอิน ด้วยสำนวนโวหารของคนที่โกรธที่สุด ที่จะด่าได้อย่างไร ท่านอาจารย์ไม่มีอะไรจะพูด นอกจากว่า "Is that so?" คือ ว่า "อย่างนั้นหรือ" สองคนด่าจนเหนื่อย ไม่มีเสียงจะด่า ไม่มีแรงจะด่าก็กลับไปบ้านเอง พวกชาวบ้านที่เคยเคารพนับถือก็พากันไปด่าว่า เสียทีที่เคยนับถืออย่างนั้น อย่างนี้ ท่านก็ไม่มีประโยคอะไรที่จะพูด นอกจากว่า "Is that so?" พวกเด็กๆ ก็ยังพากันไปด่าว่า พระบ้า พระอะไร สุดแท้แต่ที่จะด่าได้ตามภาษาเด็ก ท่านก็ว่า "Is that so?" ไม่มีอะไรมากกว่านั้น

ต่อมา เด็กคลอดออกมาจากครรภ์ บิดามารดาที่เป็นตายายของเด็กก็เอาเด็กไปทิ้งไว้ให้ท่านอาจารย์ เฮ็กกูอิน ในฐานะเป็นการประชด หรือ อะไรก็สุดแท้ว่า "แกต้องเลี้ยงเด็กคนนี้" ท่านอาจารย์ เฮ็กกูอิน ก็มีแต่ "Is that so?" ตามเคย ท่านรับเด็กไว้และต้องหานม หาอาหารของเด็กอ่อนนั้นจากบุคคลบางคนที่ยังเห็นอกเห็นใจท่านอาจารย์ เฮ็กกูอิน อยู่ พอเลี้ยงเด็กนั้นให้รอดชีวิต เติบโตอยู่ได้ ทีนี้ต่อมานานเข้า หญิงคนที่เป็นมารดาของเด็ก เหลือที่จะทนได้ มันเหมือนกับไฟนรก เข้าไปสุมอยู่ในใจ เพราะเขาไม่ได้พูดความจริง ฉะนั้นวันหนึ่ง เธอจึงไปสารภาพบอกกับบิดามารดาของเขาว่า บิดาที่แท้จริงของเด็กนั้น คือ เจ้าหนุ่มร้านขายปลา ทีนี้บิดามารดาหรือตายายคู่นั้นก็มีจิตใจเหมือนกับนรกเผาอยู่ข้างในอีกครั้งหนึ่ง รีบวิ่งไปที่วัด ไปขอโทษ ขอโพยต่ออาจารย์เฮ็กกูอิน ขอแล้วขอเล่าๆ เท่าที่จะรู้สึกว่า เขามีความผิดมากอย่างไร ก็ขอกัน มากมายอย่างนั้น ท่านก็ไม่มีอะไรจะกล่าวนอกจาก "Is that so? " ตายายได้ขอหลานคนนั้นคืนไป ต่อมาพวกชาวบ้านที่เคยไปด่า ท่านอาจารย์ก็แห่กันไปขอโทษอีก พอความจริงปรากฏขึ้นเช่นนี้ ขอโทษกันใหญ่ไม่รู้กี่สิบคน ขอกันนานเท่าไร ท่านก็ไม่มีอะไรจะพูดนอกจาก "Is that so? " อีกนั่นเอง เรื่องของเขาก็จบเท่านี้

ใบกิจกรรมที่ 4.3 นิทานเซ็น เรื่อง อย่างนั้นหรือ

จากนิทานเซ็น เรื่อง อย่างนั้นหรือ จงตอบคำถามและร่วมกันอภิปรายในหัวข้อต่อไปนี้

1. ท่านคิดว่า หญิงสาวลูกเจ้าของร้าน ทำสิ่งไม่ดีอะไรกับใครบ้าง

.....
.....
.....
.....
.....
.....

2. ผลที่ หญิงสาวลูกเจ้าของร้าน ได้รับคืออะไร

.....
.....
.....
.....
.....
.....

3. ตัวละคร หญิงสาวลูกเจ้าของร้าน ให้ข้อคิดอะไรกับท่าน

.....
.....
.....
.....
.....
.....

แบบบันทึกความรู้

เรื่อง.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

หน่วยที่ 4

สื่อสารเพื่อความสัมพันธ์และมิตรภาพ : การสื่อสารทางบวก

หน่วยสื่อสารเพื่อความสัมพันธ์และมิตรภาพ : การสื่อสารทางบวก

การสื่อสารเป็นกระบวนการในการรับส่งหรือถ่ายทอดข้อมูล ความคิด ความรู้สึกระหว่างบุคคล การสื่อสารทางบวก (Positive Communication) เป็นการสื่อสารที่ทำให้คู่สื่อสารเกิดความรู้สึกเป็นสุข ไม่เกิดความรู้สึกคับข้องใจ เสริมสร้างความเข้าใจ ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน ก่อให้เกิดผลในทางบวกกับบุคคล คือ การรับรู้ทางบวก (Positive Perception) การมีทัศนคติทางบวก (Positive Attitude) และพฤติกรรมตอบสนองทางบวก (Positive Response) การสื่อสารทางบวกจะมีภาษาถ้อยคำ ภาษาท่าทาง รวมทั้งการฟังที่มีประสิทธิภาพเป็นสื่อกลางที่ใช้ในการสื่อสาร

การสื่อสารทางบวกของผู้ใหญ่จะมีอิทธิพลโดยตรงต่อการแสดงพฤติกรรมของเด็ก เด็กที่อยู่ในสภาพแวดล้อมของการมีปฏิสัมพันธ์ทางบวก เช่น การใช้คำพูดที่ดี การแสดงออกทางกิริยาท่าทางที่เหมาะสม อ่อนโยนแสดงถึงความรัก การยอมรับ การรับฟังความคิดเห็นจะทำให้เด็กเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง มีความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง รับรู้ว่าตนเองมีคุณค่าซึ่งจะนำไปสู่การยอมรับ การเห็นคุณค่าของผู้อื่นและสร้างสรรค์สิ่งที่ดีเพื่อผู้อื่นเช่นกัน ดังนั้นจึงจำเป็นต้องส่งเสริมให้ผู้ใหญ่สื่อสารทางบวกกับเด็กอยู่เสมอ

วัตถุประสงค์

เมื่อสิ้นสุดการฝึกอบรมหน่วยสื่อสารเพื่อความสัมพันธ์และมิตรภาพ : การสื่อสารทางบวก

1. ผู้เข้าอบรมมีความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของการสื่อสารทางบวก
2. ผู้เข้าอบรมสามารถสื่อสารด้วยการใช้ถ้อยคำทางบวกได้อย่างเหมาะสม
3. ผู้เข้าอบรมสามารถสื่อสารด้วยการใช้ท่าทางทางบวกได้อย่างเหมาะสม
4. ผู้เข้าอบรมแสดงออกถึงการฟังที่มีประสิทธิภาพในขณะอยู่ในกระบวนการสื่อสาร

ขอบเขตของเนื้อหา

1. ความสำคัญของการสื่อสารทางบวก
2. การสื่อสารด้วยการใช้ถ้อยคำทางบวก
3. การสื่อสารด้วยการใช้ท่าทางทางบวก
4. การฟังที่มีประสิทธิภาพ

กิจกรรมที่ 1

ชื่อกิจกรรม คำสัญญา

เวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรม 1 ชั่วโมง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้เข้าอบรมมีความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของการสื่อสารทางบวก
2. เพื่อให้ผู้เข้าอบรมมีความเข้าใจความแตกต่างของการสื่อสารทางบวกและการสื่อสารทางลบ

สาระสำคัญ

การสื่อสารของผู้ใหญ่มีอิทธิพลโดยตรงต่อการแสดงพฤติกรรมของเด็ก เด็กที่อยู่ในสภาพแวดล้อมของการมีปฏิสัมพันธ์ทางบวก เช่น การใช้คำพูดที่ดี การแสดงออกทางกิริยาท่าทางที่เหมาะสม อ่อนโยนแสดงถึงความรัก การยอมรับ การรับฟังความคิดเห็นจะทำให้เด็กเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง มีความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง รับรู้ว่าตนเองมีคุณค่าซึ่งจะนำไปสู่การยอมรับ การเห็นคุณค่าของผู้อื่นและสร้างสรรค์สิ่งที่ดีเพื่อผู้อื่นเช่นกัน สำหรับเด็กที่อยู่ในสภาพแวดล้อมตรงข้าม คือ การได้รับปฏิสัมพันธ์ทางลบจากผู้ใหญ่ จะทำให้เด็กขาดความมั่นคงทางจิตใจ วิตกกังวล ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง และสื่อสารทางลบ เป็นต้น

ขั้นตอนการฝึกอบรม

1. ผู้นำกิจกรรมสนทนากับผู้เข้าอบรมในประเด็นเกี่ยวกับการสื่อสาร ดังนี้ (T, R)

“ท่านเคยคิดหรือไม่ว่า คำพูดและท่าทางต่างๆ ที่ท่านสื่อสารออกไป มีประสิทธิผลดีหรือไม่อย่างไร”

“ขณะที่ท่านสื่อสารกับเด็กด้วยการใช้คำพูดและท่าทางต่างๆ นั้น ท่านเคยสังเกตหรือไม่ว่า เด็กแสดงปฏิกิริยาอย่างไร”

“วิธีการสื่อสารของท่านส่งผลต่อเด็กในระยะสั้นและระยะยาวอย่างไร”

2. ผู้นำกิจกรรมให้ผู้เข้าอบรมชมวิดีโอคลิปการสื่อสารที่แสดงการสื่อสารทางบวกและการสื่อสารทางลบ และให้ผู้เข้าอบรมฟังนิทานเรื่องนันทิวิสาลชาดก, ได้ดีเพราะฝีปาก, โฮม เพี้ยง และคำพูดไม่ได้มีไว้ทำร้ายกัน (T, R)

3. ผู้เข้าอบรมสะท้อนความคิด ความรู้สึกของตนภายหลังการชมคลิปวิดีโอการสื่อสารและการฟังนิทานในใบกิจกรรมที่ 1.1 (R)

4. ผู้เข้าอบรมร่วมกันอภิปราย แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ผู้นำกิจกรรมร่วมสรุปและเชื่อมโยงข้อความรู้ (E)

5. ผู้นำกิจกรรมกระตุ้นให้ผู้เข้าอบรมคิดใคร่ครวญ ทบทวนกระบวนการสื่อสารของตนเองในประเด็นต่อไปนี้ (T, R)

“ในปัจจุบันนี้ ท่านกำลังเป็นครูที่สื่อสารกับเด็กแบบใด”

“ท่านต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงตนเองหรือไม่”

“ท่านคิดว่าจะเปลี่ยนแปลงตนเองเมื่อไร”

6. ภายหลังการทบทวนกระบวนการสื่อสารของตนเอง ผู้เข้าอบรมเขียนคำสัญญา ซึ่งเป็นคำสัญญาที่ผู้เข้าอบรมจะให้สัญญากับตนเองในการสื่อสารทางบวก ตามประเด็นที่กำหนดไว้ในใบกิจกรรมที่ 1.2 (R, E)

สื่อและอุปกรณ์

1.วิดีโอคลิปการสื่อสารทางบวกและการสื่อสารทางลบ

2. นิทาน เรื่อง นันทิวิสาลชาดก จากหนังสือนิทานชาดก โดย พระภาวนาวิริยคุณ

3. นิทาน เรื่อง ได้ดีเพราะฝีปาก ผู้แต่ง สุดใจ พรหมเกิด

4. นิทาน เรื่อง โฮม เพี้ยง ผู้แต่ง เกวลิน กายทอง

5. นิทาน เรื่อง คำพูดไม่ได้มีไว้ทำร้ายกัน ผู้แต่ง เอลิซาเบท เวอร์ดิก แปลโดย น้านกฮูก

6. ใบกิจกรรมที่ 1.1 และ 1.2

7. ปากกา ดินสอ สีชอล์ค

8. กระดาษ A4, กระดาษการ์ดสี

การประเมินผล

1. สังเกตการณ์ตอบคำถาม การซักถามข้อสงสัยหรือปัญหา

2. สังเกตการแสดงความคิดเห็น

3. สังเกตการมีส่วนร่วมของผู้เข้าอบรมขณะปฏิบัติกิจกรรมที่มอบหมาย

4. ผลงานสำเร็จ

นิทานเรื่อง นันทิวิสาลชาดก

จากหนังสือนิทานชาดก
โดย พระภาวนาวิริยคุณ

ครั้งหนึ่งในสมัยพุทธกาล มีภิกษุ ๖ รูป เรียกว่า พระฉัพพัคคีย์ เป็นผู้ที่ไม่ตั้งใจปฏิบัติธรรม ชอบก่อกวน กลั่นแกล้ง หาเรื่องทะเลาะวิวาท พูดจาข่มขู่ เสียดสีภิกษุอื่นๆ อยู่เสมอ จนกระทั่งความทราบถึงพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระพุทธองค์จึงกล่าวตำหนิโทษพระฉัพพัคคีย์ แล้วตรัสให้โอวาทว่า “ผู้กล่าววาจาหยาบคาย ย่อมนำความฉิบหายมาให้ตนเอง เพราะเขาย่อมไม่เป็นที่พอใจของใครๆ แม้แต่สัตว์เดียรัจฉานก็ตาม บุคคลควรพูดแต่คำที่น่าพอใจเท่านั้น ไม่ควรพูดคำที่ไม่น่าพอใจในกาลใดๆ” แล้วพระพุทธองค์ทรงนำ นันทิวิสาลชาดก มาตรัสเล่าเป็นอุทาหรณ์

กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้ว ในสมัยของพระเจ้าคันธาระครองราชย์สมบัติอยู่ ณ เมืองตักกศิลา แคว้นคันธาระ พระโพธิสัตว์เกิดเป็นโคที่มีรูปร่างสวยงาม มีพละกำลังมาก มีพราหมณ์ผู้หนึ่งได้เลี้ยงลูกโคนั้นไว้ด้วยความทะนุถนอมเอาใจใส่ดูแลราวกับมันเป็นลูกของตนเลยทีเดียว พราหมณ์เรียกลูกโคนั้นว่า นันทิวิสาล

โคนันทิวิสาลเติบโตเป็นโคหนุ่ม มีรูปร่างล่ำสันแข็งแรง มีความเคารพและเชื่อฟังพราหมณ์ชรา แม้ว่าโคนันทิวิสาลจะคอย ช่วยเหลือการงานอย่างเต็มที่แล้วก็ตาม ก็ยังคิดหาโอกาสตอบแทนคุณของพราหมณ์ให้มากยิ่งขึ้นอยู่เสมอ

ในวันหนึ่ง โคนันทิวิสาลได้พูดกับพราหมณ์ว่า “พ่อจ๋า พ่อเหน็ดเหนื่อยเลี้ยงฉันมาจนโตเป็นหนุ่มแล้ว แม้ฉันจะช่วยเหลืองานของพ่ออย่างไร ก็ยังรู้สึกว่าตอบแทนคุณของพ่อน้อยน้อยเกินไป ฉันอยากจะช่วยพ่อให้มากกว่านี้”

“ลูกเอ๋ย ลูกช่วยงานของพ่อสารพัดอยู่แล้วนี่นา ยังจะมีอะไรอีกหรือที่จะช่วยพ่อได้นะ” พราหมณ์กล่าว

"ฉันอยากให้พ่อไปพบท่านเศรษฐีในเมือง วางเงินเดิมพันสักหนึ่งพันกหาปณะเถิด บอกเขาว่า พ่อมีโคที่สามารถลากเกวียนได้ทีละหนึ่งร้อยเล่ม รับรองเขาจะต้องรีบรับคำท้าของพ่ออย่างแน่นอน" โคนันทิวิสาลกล่าว

พราหมณ์ชราจึงเดินทางไปยังบ้านเศรษฐีในทันที เพื่อท้าพนันกับเศรษฐีตามที่โคนันทวิสาลบอก “พ่อพราหมณ์มีเรื่องอะไรหรือ” “นี่ท่านฉันมีโคอยู่ตัวหนึ่งแข็งแรงมาก” “ไม่แปลกนี่ ฉันก็มีโคที่แข็งแรงเหมือนกัน” “แต่โคของฉันลากเกวียนได้ทีละหนึ่งร้อยเล่มเชียวนะ” “โคอะไร ลากเกวียนทีละหนึ่งร้อยเล่มฉันไม่เชื่อหรอก” “จริงๆ นะ ถ้าไม่เชื่อเดิมพันกันไหมละ สักหนึ่งพันกหาปณะ” “ตกลง”

วันเวลาผ่านไป จนกระทั่งเหลืออีกเพียงคืนเดียว ก็จะถึงกำหนดวันประลองกำลังพราหมณ์ชรารู้สึกกังวล จนไม่อาจข่มตาหลับลงได้ จนกระทั่งใกล้รุ่ง จึงเผลอหลับไปด้วยความอ่อนเพลีย เช้าวันรุ่งขึ้น พราหมณ์ชราและโคนันทิวิสาลจึงเดินทางเข้าไปในเมืองทันที ระหว่างทางชาวเมืองบางคน

ยิ้มเยาะกล่าวคำกระทบกระเทียบต่างๆ นานา จนกำลังใจของพราหมณ์ชราตกลงไปเรื่อยๆ จนแทบจะไม่มีแรงเดิน

“พ่อพราหมณ์มาแล้ว เชิญทางนี้เลย ฉันเตรียมเกวียน 100 เล่ม บรรทุกดิน หิน ทราย ไว้เรียบร้อยแล้ว” ทันทีที่เห็นขบวนเกวียน หนึ่งร้อยเล่มผูกติดกันอยู่เบื้องหน้า พราหมณ์ชราแทบจะหมดแรงไปเลยทีเดียว

“นี่เราจะต้องเสียเงิน อับอายชาวบ้าน เพราะโคที่เราเลี้ยงดูมาแต่เล็กหรือ โคนันทิวิสาลจะเอาแรงที่ไหนมาลากเกวียนหนักถึง 100 เล่ม เคยลากเพียงไม่กี่สิบเล่มเท่านั้น มันหลอกเราหรือเปล่า” ความคิดทั้งหลายอื้ออึงอยู่ในสมองพราหมณ์ชรา จนควบคุมอารมณ์ไม่ได้เสียแล้ว เมื่อพราหมณ์ขึ้นไปนั่งบนเกวียน เงื้อปฏักขึ้นพร้อมกับตวาดว่า "เจ้าโคเกเร จงลากเกวียนไปเดี๋ยวนี้ เจ้าโคขี้โกง จงลากไปเร็วๆ" โคนันทิวิสาลได้ยินพราหมณ์เรียกตนด้วยถ้อยคำที่บาดหูต่อหน้าฝูงชนจำนวนมากมายเช่นนี้ จึงหมดกำลังใจที่จะออกแรงลากเกวียน ได้แต่ยืนนิ่งน้ำตาไหลพรากอยู่ตรงนั้น

ส่วนโคนันทิวิสาลเห็นพราหมณ์เศร้าโศกเสียใจเช่นนั้น จึงเข้าไปปลอบและกล่าวว่า "พ่อพราหมณ์ตลอดเวลาที่เลี้ยงฉันมา ฉันเคยโกหก คดโกง เกเร ให้พ่อเดือดร้อนบ้างไหม เพราะเหตุใด ท่านจึงเรียกเราว่า โคโกง โคโง่ เช่นนี้ ฉันฟังแล้วหมดกำลังใจลากเกวียนจริงๆ พ่อแพ้เพราะคำพูดของพ่อเองแท้ๆ บัดนี้ ขอให้ท่านไปเดิมพันกับท่านเศรษฐีใหม่ด้วยเงินสองพันกหาปณะ แต่ขอเถอะนะ ท่านอย่าได้เรียกฉันว่า โคโกง โคโง่ ท่านจะได้ทรัพย์ตามที่ท่านปรารถนา ฉันจะไม่ทำให้ท่านเศร้าเสียใจ" วันเวลาผ่านไปจนถึงวันประลองกำลังครั้งสำคัญ

พราหมณ์ได้ทำตามที่โคนันทิวิสาลบอก ในวันเดิมพัน พราหมณ์จึงพูดคำพูดที่ไพเราะว่า "นันทิวิสาลลูกรัก เจ้าจงลากเกวียนทั้งร้อยเล่มนี้ไปเถิด มันหนักมากนะลูกค่อยๆ ดึง พ่อจะเอาใจช่วย" โคนันทิวิสาลได้ฟังคำพูดที่ไพเราะรื่นหูเช่นนั้นก็เกิดกำลังใจ มีเรี่ยวแรงเต็มที่จึงค่อยๆ ออกแรงลากเกวียนทั้งหนึ่งร้อยเล่มนั้น ด้วยพละกำลังอันมากมายมหาศาลของโคนันทิวิสาล เกวียนค่อยๆ เคลื่อนออกไปเรื่อยๆ ทีละเล่มๆ บรรดาชาวเมืองทั้งหลายที่เฝ้าดูอยู่ เห็นพราหมณ์ชรายิ้มแย้มแจ่มใสท่าทางมั่นใจ จึงพากันส่งเสียงเอาใจช่วย ชาวบ้านชาวเมืองต่างเข้ามารุมล้อมแสดงความยินดี ให้เงินทองของกินของใช้แก่พราหมณ์ชราและโคนันทิวิสาลเป็นรางวัลในครั้งนี้ด้วย จากคำพูดที่ไพเราะและจริงใจของพราหมณ์ชรา ทำให้โคนันทิวิสาลสามารถทำงานครั้งสำคัญนี้ได้สำเร็จ สามารถตอบแทนคุณให้พราหมณ์ชรามีความสุขสบายตลอดมา

นิทาน เรื่อง ได้ดีเพราะฝีปาก

โดย สุดใจ พรหมเกิด

กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้ว มีครอบครัวที่ตระหนี่ขี้เหนียวจนขึ้นชื่อลือไปทั้งหมู่บ้าน ลุงมีนอกจะขี้เหนียวแล้ว ยังขี้โมโหด้วย ยิ่งถ้าใครมาเอ่ยเรื่องหัวล้านละก็ เป็นโดนตะเพิดเอาง่ายๆ ลุงมีมีวัวคู่หนึ่ง ซึ่งสวยงาม ลักษณะดี จนใครๆ ก็อยากได้ ลุงมาเพื่อนบ้าน แวะเวียนมาขอซื้ออยู่หลายครั้ง “ว่าไงล่ะพ่อเหม่ง เมื่อไรจะใจอ่อนขายวัวให้ฉันสักที คราวนี้ฉันเพิ่มเงินให้อีกก็ได้เอ้า” “หนอย ตาแก่ปากมอม ไม่ขายเฟ้ย ออกไปไกลๆ เดี๋ยวนี้ เดี๋ยวปั๊ด ฮึ่ม” ว่าแล้วก็มีเสียงก่นด่าตามมาอีกหลายคำจนลุงมาต้องล่าถอย

สามวันต่อมา นายโชคดีที่ใครๆ ชื่นชมว่าเป็นหนุ่มรูปงาม น้ำเสียงไพเราะชวนฟัง มีกิริยาที่อ่อนน้อมถ่อมตน ดั้นด้นมาขอพบลุงมี นายโชคดีพินอบพิเทา แล้วเอื้อนเอ่ยว่า “ได้ยินคำร่ำลือมานานว่าพ่อนะ เป็นคนมีเมตตาปราณี น้ำใจกว้างขวางปานแม่น้ำ” เมื่อเห็นลุงมียิ้มแย้มชอบใจก็เอ๋ยต่อว่า “พ่อผมดกปรกไหล่ หน้าไส้เฉลิมทอง วัวของพ่อทั้งสอง พ่อจะขายเท่าไหร่” ลุงมีปลื้มใจเป็นล้นพ้น ไม่เคยได้ยินใครพูดได้จับใจไพเราะเช่นนี้มาก่อน นึกเห็นภาพตนเองตามที่หนุ่มโชคดีเอ่ยชม ยิ่งครื้มอกครื้มใจ พลั้งปากไปทันใดว่า “ลูกเอ๋ยลูกพ่อ สำหรับวัวทั้งสองพ่อยกให้”

หนุ่มโชคดีจึงโชคดีสมชื่อ เขาจูงวัวกลับบ้านโดยไม่ต้องจ่ายเงินเลย ระหว่างทางเขาเจอลุงมา ซึ่งรีบปรี่เข้ามาถามด้วยความข้องใจ ลุงมารู้เรื่องจากปากหนุ่มโชคดี เกิดความเสียดายและรู้สึกริษยา จึงแกล้งมาบอกลุงมีว่า “เขาว่าแกหัวโล้นจนเซ่อซ่า เหมือนคนบ้า กล้ายกวัวให้เขาได้”

ลุงมีโมโหจนตัวสั่น คว้าปฏักได้ก็วิ่งตามไป หมายจะเอาเรื่อง ฝ่ายนายโชคดีได้ยินเสียงกึงกังไล่หลังมา เห็นลุงมีมีหน้าตาโกรธจัด ก็จัดแจงพูดจาถามไถ่ “พ่อผมดกปรกไหล่ พ่อวิ่งละล้าละลังมา จะไปหนใด” ลุงมีชะงัก ความโกรธหายสิ้น ได้ยินเสียงตัวเองตอบไปว่า “ลูกเอ๋ยลูกรัก เจ้าลืมปฏักพ่อเลยเอามาให้”

ลุงมีเดินยิ้มกริ่มกลับมาถึงบ้าน เล่าเรื่องทั้งหมดให้แก้วตาลูกสาวคนสวยฟัง เลยโดนแก้วตาต่อว่าต่อขาน พลันได้สติ รู้สึกเสียดาย คิดจะไปเอาวัวคืน จึงชวนแก้วตาไปด้วย เพราะกลัวว่าตัวเองจะใจอ่อนอีก เมื่อถึงบ้านนายโชคดี ลุงมียังไม่ทันเอ่ยปาก นายโชคดีออกมาต้อนรับด้วยคารมอ่อนโยนเช่นเคย “พ่อผมดกปรกเกล้า พ่อจูงมือลูกสาวจะพาไปหนใด” ลุงมีเคลิบเคลิ้มลืมตัว หลุดปากออกมาว่า “ลูกเอ๋ย ลูกแก้ว พ่อนะแก่แล้ว เลยขอยกลูกสาวให้” แก้วตารู้สึกขัดเขิน แต่ด้วยใจที่ชื่นชมนิยมหนุ่มโชคดีอยู่แล้วจึงตอบตกลง ทั้งสองจึงครองคู่อยู่ด้วยกันอย่างมีความสุขนับแต่นั้นมา

นิทาน เรื่อง โฮม เพี้ยง

โดย เกวลิน กายทอง

ตี ตี้ เป็นเด็กผู้ชายตัวอ้วนน่ารัก คุณแม่ให้ตี ตี้ มาอยู่บ้านคุณยายในวันหยุด คุณยายเป็นหญิงชราผมขาว ตัวผอม ใจดี และพูดน้อย เช้านี้คุณยายกำลังทำอาหารอร่อยๆ ให้ตี ตี้กิน ระหว่างที่รอคุณยาย ตี ตี้ก็ช่วยตกแต่งฝาผนังบ้านด้วยรูปวาดของตัวเอง คุณยายมองแล้วยิ้มและไม่พูดอะไร ตี ตี้ช่วยแต่งตัวให้เจ้าเหมียว คุณยายมองแล้วยิ้มและไม่พูดอะไร ตี ตี้ช่วยตกแต่งโต๊ะกินข้าวให้สวยงาม คุณยายมองอย่างเอ็นดูและไม่พูดอะไร เสร็จแล้วจึงไปช่วยคุณยายทำกับข้าว

“โอ๊ย ร้อนจัง” มือของตี ตี้ ไปแตะโดนหม้อแกงจืด ที่ตั้งอยู่บนเตาไฟเข้าแล้วล่ะ คุณยายดึงมือ ตี ตี้ขึ้นมาเป่า “โอม เพี้ยง ไม่เจ็บนะ ไม่เจ็บ” คุณยายพูดแค่นั้นแล้วลูบหัว ตี ตี้ อย่างอ่อนโยน “อูย” คราวนี้มือของคุณยายไปแตะโดนหูกระทะที่ตั้งอยู่บนเตาไฟบ้าง ตี ตี้จึงรีบเข้าไปหาคุณยาย “โอม เพี้ยง ไม่เจ็บนะ ไม่เจ็บ” ตี ตี้ดึงมือคุณยายมาเป่า แล้วทั้งคู่ก็หัวเราะขึ้นพร้อมกันอย่างมีความสุข มื้อเช้าวันนี้ ตี ตี้กินข้าวหมดจาน เพราะกับข้าวที่คุณยายทำ อร่อยที่สุดเลย “โอม เพี้ยง ตี ตี้ รักคุณยายมากครับ”

นิทาน เรื่อง คำพูดไม่ได้มีไว้ทำร้ายกัน

ผู้แต่ง เอลิซาเบท เวอร์ดิก

แปลโดย น้านกฮูก

หนูรู้จักคำต่างๆ ตั้งเยอะแยะ เวลาที่หนูพูด มีใครฟังบ้างเอ๋ย ครอบครัวของหนู เพื่อนของหนู คุณครูของหนู ใครต่อใคร

หนูใช้คำพูดของหนูอย่างไรบ้างจ๊ะ หนูบอกชื่อตัวเอง หรือขอความช่วยเหลือ หนูเล่านิทาน หรือร้องเพลง บางคำพูดของหนูมีเสียงดัง “เย้” และบางคำพูดของหนู มีเสียงแผ่วเบา “ซุบซิบ ซุบซิบ ซุบซิบ” บางคำพูดของหนูนั้นช่างแสนดี “ผมรักพี่” แต่บางคำพูดของหนูก็ไม่ดีเลย “ไป๊ ไปให้พ้นนะ”

คำพูดไม่ได้มีไว้ทำร้ายกัน คำพูดที่ร้ายกาจทำอะไรลงไปบ้างล่ะ คำพูดเหล่านี้ทำร้ายหูของเรา คำพูดเหล่านี้ทำร้ายความรู้สึกของเรา

หนูสามารถทำอย่างนี้แทนก็ได้ คิดก่อนที่จะพูดออกมา แล้วเก็บคำพูดที่ร้ายกาจเอาไว้ข้างใน ถ้าคำพูดหลุดปากออกมา ก่อนที่หนูจะห้ามทัน “เฮ้ย” คำพูดอีกสองคำที่ต้องพูดก็คือ “พี่ขอโทษ” คำพูดสั้นๆ เพียงสองคำนั้น สามารถช่วยได้มากทีเดียว

คำพูดไม่ได้มีไว้ทำร้ายกัน คำพูดมีไว้ช่วยเหลือกัน

ใบกิจกรรมที่ 1.1 สะท้อนการสื่อสาร

จากการชมวิดีโอคลิปการสื่อสาร จงตอบคำถามและร่วมกันอภิปรายในหัวข้อต่อไปนี้

1. จากการชมวิดีโอคลิปการสื่อสารทางลบ ท่านคิดและรู้สึกอย่างไร

.....
.....
.....
.....

2. จากการชมวิดีโอคลิปการสื่อสารทางบวก ท่านคิดและรู้สึกอย่างไร

.....
.....
.....
.....

3. จากการฟังนิทานเรื่อง นันทิวิสาลชาดก ท่านคิดและรู้สึกอย่างไร

.....
.....
.....
.....

4. จากการฟังนิทานเรื่อง ได้ดีเพราะฝีปาก ท่านคิดและรู้สึกอย่างไร

.....
.....
.....
.....

5. จากการฟังนิทานเรื่อง โฮม เพี้ยง ท่านคิดและรู้สึกอย่างไร

.....
.....
.....

6. จากการฟังนิทานเรื่อง คำพูดไม่ได้มีไว้ทำร้ายกัน ท่านคิดและรู้สึกอย่างไร

.....
.....
.....
.....

ใบกิจกรรมที่ 1.2 คำสัญญา

จากการทบทวนกระบวนการสื่อสารของตนเอง ออกแบบและเขียนคำสัญญาที่ต้องการให้สัญญากับตนเองในการสื่อสารทางบวก ตามหัวข้อต่อไปนี้

1. สัญญาฉบับนี้ทำขึ้น ณ .....วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....
2. ข้อสัญญาที่ฉันทำกับตนเอง
   - 2.1 ลักษณะ/วิธีการสื่อสารที่ฉันต้องการเปลี่ยนแปลง
   - 2.2 ลักษณะ/วิธีการที่ฉันจะใช้ในการเตือนตนเองเพื่อยับยั้งการสื่อสารทางลบ
   - 2.3 ความคาดหวังในสิ่งที่ฉันต้องการเปลี่ยนแปลง
   - 2.4 วันที่ฉันจะเริ่มเปลี่ยนแปลงตนเอง
   - 2.5 เมื่อฉันปฏิบัติได้ตามสัญญา ฉันจะให้/ทำ.....เป็นรางวัลแก่ตนเอง
3. ข้อตกลง
   - 3.1 หากฉันไม่สามารถปฏิบัติได้ตามข้อสัญญาที่ฉันทำไว้ ฉันจะหาสาเหตุและแก้ไขสาเหตุนั้น เพื่อทำตามสัญญา
   - 3.2 ฉันจะสะท้อนสิ่งที่ทำหรือสิ่งที่เกิดขึ้นลงในบันทึกสัญญา

ตัวอย่างคำสัญญา

สัญญาฉบับนี้ทำขึ้น ณ .....
วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ข้อสัญญาที่ฉันทำกับตนเอง

ลักษณะ/วิธีการสื่อสารที่ฉันต้องการเปลี่ยนแปลง.....
ลักษณะ/วิธีการที่ฉันจะใช้ในการเตือนตนเองเพื่อยับยั้งการสื่อสารทางลบ.....
ความคาดหวังในสิ่งที่ฉันต้องการเปลี่ยนแปลง.....
วันที่ฉันจะเริ่มเปลี่ยนแปลงตนเอง.....
เมื่อฉันปฏิบัติได้ตามสัญญา ฉันจะให้/ทำ.....เป็นรางวัลแก่ตนเอง

ข้อตกลง

หากฉันไม่สามารถปฏิบัติได้ตามข้อสัญญาที่ฉันทำไว้ ฉันจะหาสาเหตุและแก้ไขสาเหตุนั้น เพื่อทำตามสัญญา และจะสะท้อนสิ่งที่ฉันทำหรือสิ่งที่เกิดขึ้นลงในบันทึกสัญญาด้วย



....
(.....) (.....)
ผู้สัญญา พยาน

บันทึกท้ายสัญญา

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....



กิจกรรมที่ 2

ชื่อกิจกรรม สื่อสารอย่างไร

เวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรม 2 ชั่วโมง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้เข้าอบรมมีความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของการสื่อสารทางบวก
2. เพื่อให้ผู้เข้าอบรมมีความเข้าใจและตระหนักถึงความรู้สึกของคู่สื่อสาร
3. เพื่อให้ผู้เข้าอบรมมีความเข้าใจลักษณะการสื่อสารทางบวก

สาระสำคัญ

การสื่อสารทางบวก (Positive Communication) เป็นการกระทำหรือการแสดงออกในการรับส่งหรือถ่ายทอดข้อมูล ความคิด ความรู้สึกที่ดีระหว่างคู่สื่อสาร ทำให้คู่สื่อสารเกิดความรู้สึกเป็นสุข ไม่เกิดความรู้สึกคับข้องใจ ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน การสื่อสารทางบวกจะมีภาษาถ้อยคำ ภาษาท่าทาง รวมทั้งการฟังที่มีประสิทธิภาพเป็นสื่อกลางที่ใช้ในการสื่อสาร

ขั้นตอนการฝึกอบรม

1. ผู้นำกิจกรรมแจกกระดาษ A4 ให้ผู้เข้าอบรมคนละ 1 แผ่น และกล่าวกับผู้เข้าอบรมว่า จากอดีตที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน ผู้เข้าอบรมทุกคนมีประสบการณ์ในเหตุการณ์หรือสถานการณ์ต่างๆ มามากมาย ให้ทุกคนใช้เวลา 20 นาที ต่อจากนี้ทบทวนความรู้สึกของตน ประสบการณ์ที่ตนเองมีความสุขในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง และถ่ายทอดความประทับใจนั้นผ่านทางภาพวาดบนกระดาษ A4 ไม่ต้องเขียนชื่อผู้วาดหรือข้อความใดๆ (T)

2. เมื่อผู้เข้าอบรมทุกคนวาดภาพเสร็จแล้ว ผู้นำกิจกรรมแบ่งผู้เข้าอบรมออกเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 5-6 คน สมาชิกแต่ละคนในกลุ่มแลกภาพวาดของตนเองกับผู้เข้าอบรมคนอื่น พิจารณาภาพที่ตนเองได้รับ และเขียนความรู้สึกที่มีต่อภาพนั้น เมื่อเขียนเสร็จส่งต่อภาพนั้นให้สมาชิกคนอื่นๆ ที่อยู่ภายในกลุ่ม ทำวิธีการเดียวกัน เมื่อสมาชิกภายในกลุ่มเขียนครบทุกคนแล้ว ให้แต่ละกลุ่มแลกภาพของกลุ่มตนเองกับกลุ่มอื่นๆ ทำวิธีการเดียวกัน (R)

3. เมื่อผู้เข้าอบรมทุกคนเขียนความรู้สึกที่มีต่อภาพนั้นๆ ครบถ้วนแล้ว ส่งคืนภาพนั้นๆ ให้กับเจ้าของภาพ เมื่อผู้เข้าอบรมแต่ละคนได้รับภาพคืนแล้ว ให้อ่านข้อความที่ปรากฏในภาพ บันทึกความรู้สึกที่เกิดขึ้นภายหลังจากอ่านข้อความในใบกิจกรรมที่ 2 (R)

4. ผู้เข้าอบรมแต่ละคนคัดเลือกข้อความที่ทำให้ตนเองเกิดความรู้สึกเป็นสุข และข้อความที่ทำให้ตนเองรู้สึกขุ่นข้องหมองใจ อย่างละ 1 ข้อความ (R)

5. ผู้เข้าอบรมแลกข้อความที่คัดเลือกมากับผู้เข้าอบรมคนอื่น ผลัดเปลี่ยนกันนำเสนอข้อความ ขณะที่มีผู้เข้าอบรมกำลังนำเสนอ ผู้เข้าอบรมคนอื่นสังเกตลักษณะท่าทางที่ผู้นำเสนอแสดงออก (E)

6. ผู้เข้าอบรมร่วมกันอภิปราย แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ผู้นำกิจกรรมร่วมสรุปและเชื่อมโยงข้อความรู้ (E)

7. ผู้นำกิจกรรมแบ่งผู้เข้าอบรมเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 5-6 คน สมาชิกในกลุ่มร่วมกันสรุปความคิดและนำเสนอผังความคิดเกี่ยวกับลักษณะการสื่อสารทางบวก นำเสนอผลงานของกลุ่ม ใช้เวลาในการนำเสนอกลุ่มละไม่เกิน 3 นาที (R, E, E)

สื่อและอุปกรณ์

1. ใบกิจกรรมที่ 2
2. กระดาษ A4
3. กระดาษ Flipchart
4. ปากกา ดินสอ
5. สีชอล์ค

การประเมินผล

1. สังเกตการณ์ตอบคำถาม การซักถามข้อสงสัยหรือปัญหา
2. สังเกตการแสดงความคิดเห็น
3. สังเกตการมีส่วนร่วมของผู้เข้าอบรมขณะปฏิบัติกิจกรรมที่มอบหมาย
4. ผลงานสำเร็จ

ใบกิจกรรมที่ 2 ความรู้สึกของฉันภายหลังอ่านข้อความ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

กิจกรรมที่ 3

ชื่อกิจกรรม ฟังและพูดอย่างไรดี

เวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรม 1.30 ชั่วโมง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้เข้าอบรมฝึกการฟังที่มีประสิทธิภาพ
2. เพื่อให้ผู้เข้าอบรมฝึกการสื่อสารด้วยการใช้ท่าทางทางบวก
3. เพื่อให้ผู้เข้าอบรมฝึกการสื่อสารด้วยการใช้ถ้อยคำทางบวก

สาระสำคัญ

การฟังเป็นทักษะหนึ่งของการสื่อสาร เมื่อได้ยินเสียงสมองจะแปลความหมายเสียงที่ได้ยินนั้น ผู้ฟังจะเกิดความเข้าใจความหมายและแสดงปฏิกิริยาตอบสนองต่อเสียงที่ได้ฟัง ลักษณะของการฟังที่ดี ผู้ฟังควรยอมรับความคิด ความรู้สึกของผู้พูด แสดงความสนใจต่อผู้พูด จดจ่อกับการฟัง ไม่ขัดจังหวะผู้พูด

การสื่อสารด้วยการใช้ท่าทางทางบวก เป็นการแสดงออกทางใบหน้าอย่างเหมาะสมกับเรื่องที่พูด เช่น การยิ้ม การพยักหน้า การใช้เสียงและน้ำเสียงที่เหมาะสม เช่น น้ำเสียงปกติ เสียงดัง ชัดเจน การมองตาหรือสบตาอย่างเป็นมิตร การสัมผัสหรือกอด การลูบศีรษะ เป็นต้น

การสื่อสารด้วยการใช้ถ้อยคำทางบวก เป็นการพูดด้วยคำสุภาพ โดยการใช้คำพูดปกติ การไม่พูดคำหยาบ การใช้คำพูดที่มีคำลงท้าย เช่น ครับ ค่ะ พูดด้วยคำพูดให้กำลังใจ โดยการใช้คำพูดที่แสดงความรู้สึกด้านบวก การชมเชย การขอบคุณ การไม่พูดคำส่อเสียดหรือทำให้อับอาย พูดด้วยคำพูดที่ส่งเสริมการเรียนรู้ โดยการใช้คำพูดแนะนำ การใช้คำถาม การพูดโดยการอธิบายและใช้เหตุผลประกอบ แทนการพูดห้ามปราม เช่น ห้ามเสียงดัง อย่าทิ้ง หยุดเดี๋ยวนี้

ขั้นตอนการฝึกอบรม

1. ผู้นำกิจกรรมให้ผู้เข้าอบรมแต่ละคนสงบนิ่ง ทบทวนเรื่องราวเกี่ยวกับความภาคภูมิใจในการทำงานกับเด็กปฐมวัยที่ผ่านมาคนละ 1 เรื่อง และให้ผู้เข้าอบรมจับคู่ 2 คน โดยให้ผู้เข้าอบรมตกลงกันว่าใครจะเป็นคนที่ 1 และคนที่ 2 (T)

2. ผู้เข้าอบรมคนที่ 1 เล่าเรื่องราวเกี่ยวกับความภาคภูมิใจในการทำงานกับเด็กปฐมวัยของตน เวลาที่ใช้ในการเล่าประมาณ 3 นาที ขณะที่ผู้เข้าอบรมคนที่ 1 กำลังเล่าเรื่อง ผู้เข้าอบรมคนที่ 2 จะเป็นผู้ฟังอย่างตั้งใจ ไม่ถามคำถาม ไม่แสดงความคิดเห็น ไม่พูดขัดจังหวะ เมื่อครบเวลาที่กำหนด ผู้เข้าอบรมคนที่ 2 พูดทวนคำพูดของผู้เข้าอบรมคนที่ 1 (T, R)

3. ผู้นำกิจกรรมให้ผู้เข้าอบรมคนที่ 2 เล่าเรื่องราวเกี่ยวกับความภาคภูมิใจในการทำงานกับเด็กปฐมวัยของตน เวลาที่ใช้ในการเล่าประมาณ 3 นาที ขณะที่ผู้เข้าอบรมคนที่ 2 กำลังเล่าเรื่อง ผู้เข้าอบรมคนที่ 1 จะเป็นผู้ฟังอย่างตั้งใจ ไม่ถามคำถาม ไม่แสดงความคิดเห็น ไม่พูดขัดจังหวะ เมื่อครบเวลาที่กำหนด ผู้เข้าอบรมคนที่ 1 พูดทวนคำพูดและสะท้อนความรู้สึกของผู้เข้าอบรมคนที่ 2 (T, R)

4. ผู้นำกิจกรรมให้ผู้เข้าอบรมใคร่ครวญความรู้สึกของตนในขณะที่เป็นผู้พูดและผู้ฟัง และสะท้อนท่าทางของคู่สื่อสารในขณะที่เป็นผู้พูดและผู้ฟัง บันทึกผลลงในใบกิจกรรมที่ 3.1 (R)

5. ผู้เข้าอบรมร่วมกันอภิปราย แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ผู้นำกิจกรรมร่วมสรุปและเชื่อมโยงข้อความรู้ (E)

6. ผู้นำกิจกรรมขออาสาสมัครผู้แสดงเป็นเด็กนักเรียน 3 คน ผู้แสดงเป็นครู 2 คน และแจ้งข้อตกลงให้ทราบดังนี้ ผู้แสดงเป็นเด็กนักเรียนเลือกสถานการณ์การแสดงจากใบกิจกรรมที่ 3.2 และร่วมกันวางแผนการแสดงบทบาทสมมติ หรืออาจคิดสร้างสรรค์สถานการณ์ในชั้นเรียนอื่นๆ นอกเหนือจากที่กำหนดให้ ใช้เวลาในการแสดงไม่เกิน 3 นาที สำหรับผู้แสดงเป็นครู เมื่อผู้แสดงเป็นเด็กนักเรียนแสดงบทบาทสมมติ ให้ผู้แสดงเป็นครูแสดงปฏิกิริยาตอบสนองต่อสถานการณ์นั้น ใช้เวลาในการแสดงไม่เกิน 3 นาที ภายหลังการแสดงบทบาทสมมติ ร่วมกันแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะหรือวิธีการสื่อสารด้วยการใช้ถ้อยคำและการใช้ท่าทางที่เกิดขึ้น พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะหรือตัวอย่างการใช้ถ้อยคำและการใช้ท่าทาง (T, R, E, E)

สื่อและอุปกรณ์

1. ใบกิจกรรมที่ 3.1 และ 3.2
2. ปากกา ดินสอ

การประเมินผล

1. สังเกตการณ์ตอบคำถาม การซักถามข้อสงสัยหรือปัญหา
2. สังเกตการแสดงความคิดเห็น
3. สังเกตการมีส่วนร่วมของผู้เข้าอบรมขณะปฏิบัติกิจกรรมที่มอบหมาย

ใบกิจกรรมที่ 3.1 สื่อสารอย่างไร

1. บันทึกความรู้สึกของตนในขณะที่เป็นผู้พูดและผู้ฟัง ขณะทำกิจกรรมการเล่าเรื่อง

ผู้พูด	ผู้ฟัง
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....

2. สะท้อนท่าทางของคู่สื่อสารในขณะที่เป็นผู้พูดและผู้ฟัง

ผู้พูด	ผู้ฟัง
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....

ใบกิจกรรมที่ 3.2 การแสดงบทบาทสมมติ

สมาชิกในกลุ่มผู้แสดงเป็นเด็กนักเรียน ร่วมกันแสดงบทบาทสมมติการสื่อสาร โดยเลือกสถานการณ์ที่ใช้ในการแสดงจากสถานการณ์ที่กำหนดให้ 1 สถานการณ์ หรืออาจคิดสร้างสรรค์สถานการณ์ในชั้นเรียนอื่นๆ นอกเหนือจากที่กำหนดให้ ใช้เวลาในการแสดงไม่เกิน 3 นาที

สถานการณ์ที่ 1 เมื่อเด็กนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 1 มาโรงเรียนวันแรกแล้วร้องไห้จะหาคุณแม่

สถานการณ์ที่ 2 เมื่อเด็กนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 1 กำลังใช้สีเทียนวาดภาพบนผนังห้องเรียน

สถานการณ์ที่ 3 เมื่อเด็กนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 พยายามที่จะบอกกับครูถึงสิ่งที่ต้องการจะทำ

สถานการณ์ที่ 4 เมื่อเด็กนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 แย่งกันออกมาติดบัตรคำบนกระดาน

สถานการณ์ที่ 5 เมื่อเด็กนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 ทำขวดสีน้ำตกลงบนพื้น ทำให้สีหกกระจายเต็มพื้นห้อง

สถานการณ์ที่ 6 เมื่อเด็กนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 3 เกิดความรู้สึกไม่มั่นใจว่าตนจะทำงานนั้นได้สำเร็จจึงไม่ยอมทำงานนั้นต่อไป

กิจกรรมที่ 4

ชื่อกิจกรรม พูดดีชีวีมีสุข

เวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรม 1 ชั่วโมง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้เข้าอบรมมีความเข้าใจและตระหนักถึงการใช้ถ้อยคำในการสื่อสาร
2. เพื่อให้ผู้เข้าอบรมได้เห็นแบบอย่างที่ดีในการสื่อสารด้วยการใช้ถ้อยคำ
3. เพื่อให้ผู้เข้าอบรมสามารถสร้างถ้อยคำที่ดีที่ใช้ในการสื่อสาร

สาระสำคัญ

การสื่อสารด้วยการใช้ถ้อยคำทางบวก จะช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน ผู้ฟังจะมีความเชื่อมั่นในตนเอง เกิดความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าและมีความสำคัญ ซึ่งการรับรู้ว่าตนเองมีคุณค่านั้นจะนำไปสู่การยอมรับและเห็นคุณค่าของผู้อื่นต่อไป

การสื่อสารด้วยการใช้ถ้อยคำทางบวก เป็นการพูดด้วยคำสุภาพ โดยการใช้คำพูดปกติ การไม่พูดคำหยาบ การใช้คำพูดที่มีคำลงท้าย เช่น ครับ ค่ะ พูดด้วยคำพูดให้กำลังใจ โดยการใช้คำพูดที่แสดงความรู้สึกด้านบวก การชมเชย การขอบคุณ การไม่พูดคำส่อเสียดหรือทำให้อับอาย พูดด้วยคำพูดที่ส่งเสริมการเรียนรู้ โดยการใช้คำพูดแนะนำ การใช้คำถาม การพูดโดยการอธิบายและใช้เหตุผลประกอบ แทนการพูดห้ามปราม เช่น ห้ามเสียงดัง อย่าทิ้ง หยุดเดี๋ยวนี้

ขั้นตอนการฝึกอบรม

1. ผู้นำกิจกรรมให้ผู้เข้าอบรมแต่ละคนสะท้อนประสบการณ์เดิมด้านการสื่อสาร โดยให้ผู้เข้าอบรมได้คิดใคร่ครวญย้อนกลับไปในวัยเด็ก นึกถึงภาพและถ้อยคำของคุณครูที่รู้สึกไม่ประทับใจ วาดภาพของคุณครูและบันทึกถ้อยคำเหล่านั้นลงในใบกิจกรรมที่ 4.1 (T, R)

2. เมื่อผู้เข้าอบรมทุกคนทำกิจกรรมในข้อ 1 เสร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้นำกิจกรรมให้ผู้เข้าอบรมนึกถึงภาพและถ้อยคำของคุณครูที่รู้สึกประทับใจ วาดภาพของคุณครูและบันทึกถ้อยคำเหล่านั้นลงในใบกิจกรรมที่ 4.1 (T, R)

3. ผู้เข้าอบรมไตร่ตรอง สะท้อนความรู้สึกและผลการกระทำของคุณครูที่มีต่อตนในปัจจุบันและแสดงความคิดเห็นในประเด็นที่กำหนดในใบกิจกรรมที่ 4.1 (R)

4. ผู้เข้าอบรมร่วมกันอภิปราย แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นซึ่งกันและกัน (E)

5. ผู้นำกิจกรรมให้ผู้เข้าอบรมแต่ละคนฝึกสร้างถ้อยคำที่ดีที่ใช้ในการสื่อสารในใบกิจกรรมที่ 4.2 (E)

6. ผู้นำกิจกรรมแบ่งผู้เข้าอบรมเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 5-6 คน สมาชิกในกลุ่มร่วมกันระดมความคิดตามประเด็นที่กำหนดไว้ในใบกิจกรรมที่ 4.3 ดังนี้ (R, E, E)

6.1 รวบรวมถ้อยคำที่สมาชิกในกลุ่มเคยใช้แล้วทำให้ผู้เรียนมีความสุข/เชื่อมั่นในตนเอง/เห็นคุณค่าในตนเอง ฯลฯ

6.2 รวบรวมถ้อยคำที่สมาชิกในกลุ่มเคยใช้แล้วทำให้ผู้เรียนไม่มีความสุข/ขาดความมั่นใจในตนเอง/อับอาย/โกรธ ฯลฯ

6.3 ร่วมกันคิดและสร้างถ้อยคำทางบวกแทนถ้อยคำเดิมที่ทำให้ผู้เรียนไม่มีความสุข/ขาดความมั่นใจในตนเอง/อับอาย/โกรธ ฯลฯ

7. นำเสนอผลงานของกลุ่มลงบนกระดาษ Flipchart และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่มด้วยความเป็นกัลยาณมิตร (R, E, E)

8. ผู้นำกิจกรรมร่วมสรุป เชื่อมโยงข้อความรู้ และภายหลังเสร็จสิ้นการฝึกอบรมกิจกรรมที่ 4 ผู้เข้าอบรมบันทึกข้อความรู้ที่ได้รับจากสาระการฝึกอบรมการสื่อสารทางบวกในแบบบันทึกความรู้ (R)

สื่อและอุปกรณ์

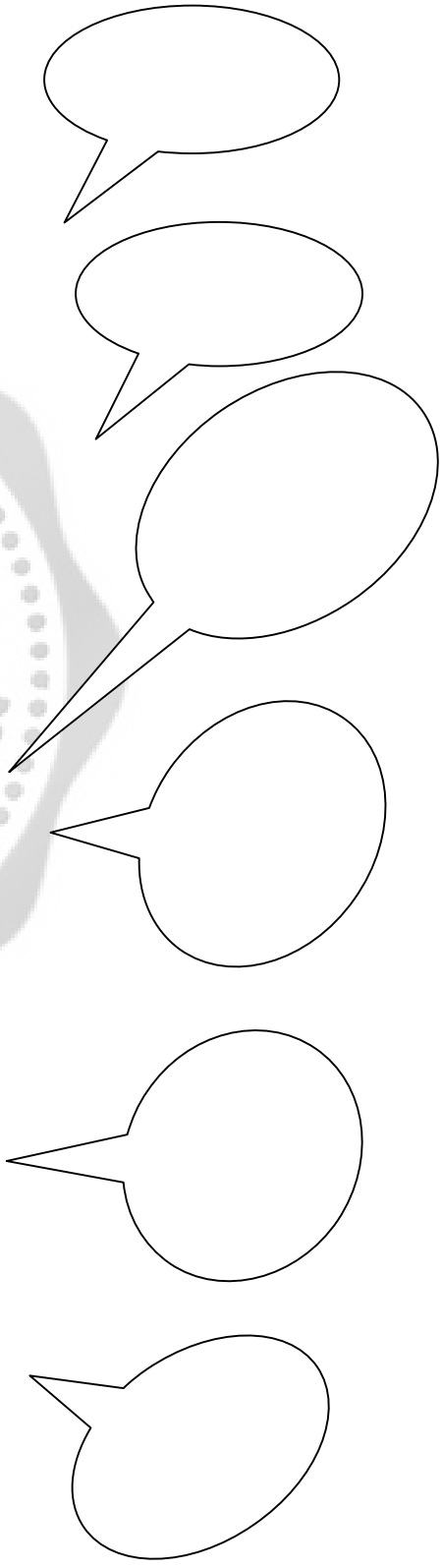
1. ใบกิจกรรมที่ 4.1, 4.2, 4.3
2. แบบบันทึกความรู้
3. ปากกา ดินสอ สีชอล์ค
4. กระดาษ A4
5. กระดาษ Flipchart
6. สก็อตเทป

การประเมินผล

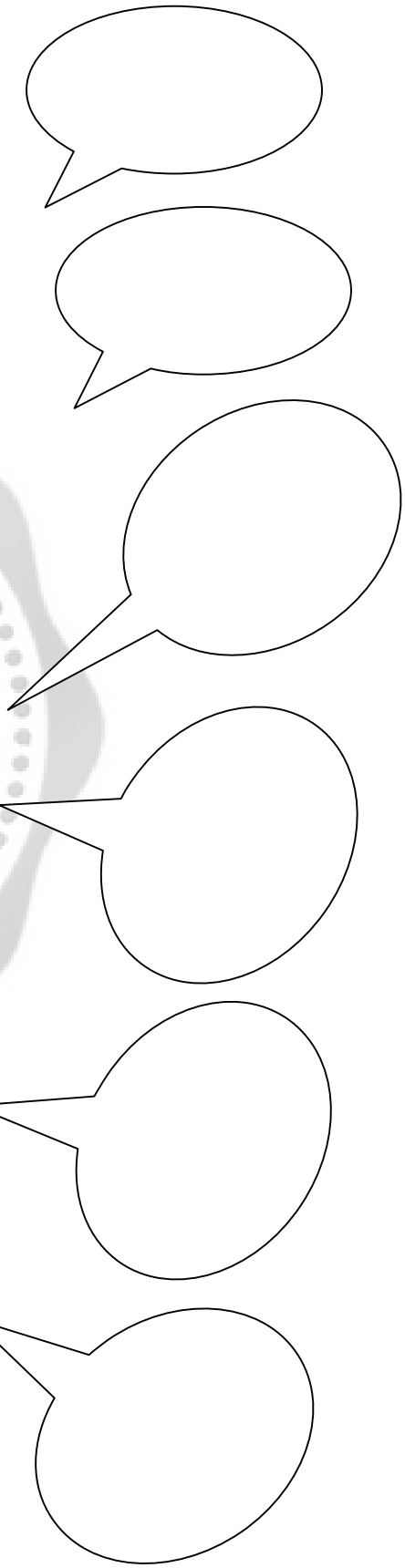
1. สังเกตการณ์ตอบคำถาม การซักถามข้อสงสัยหรือปัญหา
2. สังเกตการแสดงความคิดเห็น
3. สังเกตการมีส่วนร่วมของผู้เข้าอบรมขณะปฏิบัติกิจกรรมที่มอบหมาย
4. ผลงานสำเร็จ

ใบกิจกรรมที่ 4.1 การวาดภาพ

1. ขอให้ท่านนึกถึงภาพและถ้อยคำของคุณครูที่รู้สึกไม่ประทับใจ วาดภาพของคุณครูและบันทึกถ้อยคำเหล่านั้น



2. ขอให้ท่านนึกถึงภาพและถ้อยคำของคุณครูที่รู้สึกประทับใจ วาดภาพของคุณครูและบันทึกถ้อยคำเหล่านั้น



3. สะท้อนความรู้สึกและผลการกระทำของคุณครูที่มีต่อตนในปัจจุบัน

……

……

……

ใบกิจกรรมที่ 4.2 สร้างสรรค์ถ้อยคำ

ขอให้ท่านสร้างถ้อยคำที่ดีที่ใช้ในการสื่อสารแทนถ้อยคำที่กำหนดให้

ถ้อยคำที่กำหนดให้	ถ้อยคำใหม่
1. เงียบๆ กันหน่อยสิ	
2. เมื่อไหร่จะหยุดพูดกันเสียที	
3. อย่าผลักกัน	
4. อย่าวิ่งในห้อง	
5. ซุ่มซ่ามจัง ทำพื้นเลอะหมดแล้ว	
6. พูดไม่รู้เรื่อง เดี๋ยวจะให้ไปอยู่กับน้องอนุบาล 1	
7. ใครใช้ให้เขียนบนโต๊ะ	
8. จะลุกไปไหน มานั่งที่ตัวเองเดี๋ยวนี้นะ	
9. โอ๊ย มานั่งทับครูทำไม ตัวโตยังกับตึก	
10. ถ้ากินข้าวไม่หมดจานก็ไม่ต้องลุกเลย	
11. มะนาวอยู่ไหน เอามาใส่ปากเลย ร้องอยู่ได้ ไม่เงียบสักที	
12. ไม่กระโดด นั่งดูการ์ตูนเฉยๆ เลย ถ้าใครกระโดดจะแจกคนละไม้	
13. บอกตั้งหลายหนแล้วว่าอย่าจับหนังสือแบบนี้ หนังสือพังหมด	

ใบกิจกรรมที่ 4.3 การระดมความคิด

ขอให้ท่านดำเนินกิจกรรมตามรายละเอียดดังต่อไปนี้ และนำเสนอผลงานของกลุ่มลงบนกระดาษ Flipchart

1. รวบรวมถ้อยคำที่สมาชิกในกลุ่มเคยใช้แล้วทำให้ผู้เรียนมีความสุข/เชื่อมั่นในตนเอง/เห็นคุณค่าในตนเอง ฯลฯ

2. รวบรวมถ้อยคำที่สมาชิกในกลุ่มเคยใช้แล้วทำให้ผู้เรียนไม่มีความสุข/ขาดความมั่นใจในตนเอง/อับอาย/โกรธ ฯลฯ

3. ร่วมกันคิดและสร้างถ้อยคำทางบวกแทนถ้อยคำเดิมที่ทำให้ผู้เรียนไม่มีความสุข/ขาดความมั่นใจในตนเอง/อับอาย/โกรธ ฯลฯ

4. แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่มด้วยความเป็นกัลยาณมิตร

……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……

บรรณานุกรม

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2549). *มาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย.

กระทรวงมหาดไทย. (2553). *สรุปสาระสำคัญแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554)*. สืบค้นเมื่อ 1 เมษายน 2553, จากhttp://www.moi.go.th/ portal/ page?_pageid =33,224307,33_224312&_dad=portal&_schema=PORTAL

เกวลิน กายทอง. (2549). *โฮม เพี้ยง*. กรุงเทพฯ: บ้านแปลน.

ขวัญฟ้า รังสิยานนท์. (2550). *การสื่อสารที่ได้ผล*. สืบค้นเมื่อ 4 ตุลาคม 2550, จาก http:// dusithost.dusit.ac.th/~pre_edu/article/article1.html

งามตา วนินทานนท์. (2552). *เอกสารประกอบการเรียนการสอนลักษณะจิตใจ รายวิชา วป 581 การถ่ายทอดทางสังคมกับพัฒนาการของมนุษย์*. (เอกสารประกอบคำสอน). กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.

ดวงเดือน พันธุมนาวิน; และคนอื่นๆ. (2531). *ชุดฝึกอบรมการเสริมสร้างคุณลักษณะของข้าราชการพลเรือน*. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน สำนักงานก.พ.

ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2544). *ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม: การวิจัยและการพัฒนาบุคคล*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.

ดุจเดือน พันธุมนาวิน. (2551). *การสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมในประเทศไทยและต่างประเทศ*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม.

ดุจเดือน พันธุมนาวิน; และ อัมพร ม้าคะนอง. (2547). *ปัจจัยเชิงเหตุและผลของพฤติกรรมการพัฒนานักเรียนของครูคณิตศาสตร์ ในระดับมัธยมศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

----------. (2552). *การฝึกอบรมจิตลักษณะและทักษะแบบบูรณาการที่มีผลต่อพฤติกรรมการพัฒนานักเรียนของครูคณิตศาสตร์ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

ธรรมสภา. (2553). *นิทานเซ็น มหรสพทางวิญญาณเพื่อจริยธรรม เล่าโดยท่านพุทธทาสภิกขุ แห่งสวนโมกขพลาราม*. สืบค้นเมื่อ 11 สิงหาคม 2553, จาก http://www.buddhadasa.com/ zen/zen_intro.html

บุญรับ ศักดิ์มณี. (2536). *หลักสูตรความรู้พื้นฐานในการปฏิบัติราชการ เล่ม 3 ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่องการควบคุมตนเอง*. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน สำนักงาน ก.พ.

พอเพ็ญ ไกรนรา. (2545). *การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างทักษะความสัมพันธ์ระหว่างพยาบาลกับผู้ใช้บริการสำหรับนักศึกษาพยาบาล*. ปริญญานิพนธ์ กศ.ด. (การอุดม ศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

พระภาวนาวิริยคุณ. (2553). *หนังสือนิทานชาดก.* สืบค้นเมื่อ 11 มกราคม 2553, จาก http://www.kalyanamitra.org/chadok/mixchadok/mixchadok.html

พีรพัฒน์ ถวิลรัตน์. (2547). *การเสริมสร้างการสื่อสารแบบสอดคล้องของกลุ่มครูพี่เลี้ยงเด็ก ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (จิตวิทยาการปรึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

พูนสุข ช่วยทอง. (2548). *ครอบครัวและคุณภาพเด็ก.* กรุงเทพฯ: วิฑูรย์การปก.

เมธินี คุปพิทยานันท์. (2546). *รายงานวิจัยประสิทธิผลของการฝึกอบรมทางจิตพฤติกรรมศาสตร์เพื่อปลูกฝังและพัฒนาพฤติกรรมทันตสุขภาพเด็กนักเรียนประถมศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช).

รัตนา ประเสริฐสม. (ม.ป.ป.). *ชุดฝึกอบรมหลักสูตรความรู้พื้นฐานในการปฏิบัติราชการสำหรับข้าราชการบรรจุใหม่*. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน สำนักงานก.พ.

วิลเลียม วิมุกตายน. (2540). *รูปแบบการฝึกเพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารทางวาจาสำหรับนักศึกษาพยาบาล*. ปริญญานิพนธ์ กศ.ด. (การอุดมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

สุกัญญา พีระวรรณกุล. (2541). *ผลของการใช้โปรแกรมฝึกทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคลต่อความสำนึกในคุณค่าตนเองของเยาวชนชายในสถานสงเคราะห์*. วิทยานิพนธ์ พยาบาล ศาสตร.ม. (สุขภาพจิตและการพยาบาลจิตเวช). เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร.

สุรัตน์ ตรีสกุล. (2550). *หลักนิเทศศาสตร์*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

สุดใจ พรหมเกิด. (2549). *ได้ดีเพราะฝีปาก*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิเด็ก.

แสวง ทวีคูณ; นิภาพร โชติสุดเสน่ห์; และ ณรงค์ศักดิ์ บุญยมาลิก. (2546). *รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่อง ผลของการพัฒนาจิตและทักษะต่อพฤติกรรมการปลูกฝังวินัยแก่นักเรียนของครู*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

อ้อมเดือน สดมณี. (2536). *ผลของการฝึกอบรมทางพุทธพฤติกรรมศาสตร์ต่อจิตลักษณะและประสิทธิผลของครู*. ปริญญานิพนธ์ กศ.ด. (พัฒนศึกษาศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

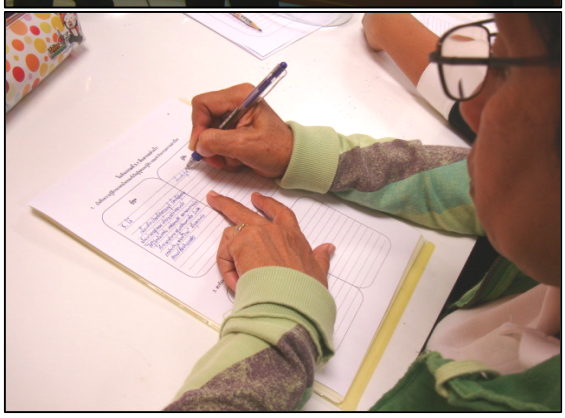
เอลิซาเบท เวอร์ดิก. (2549). *คำพูดไม่ได้มีไว้ทำร้ายกัน*. แปลโดย น้านกฮูก. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: แปลน ฟอร์ คิดส์.

ประมวลภาพกิจกรรมกลุ่มทดลอง







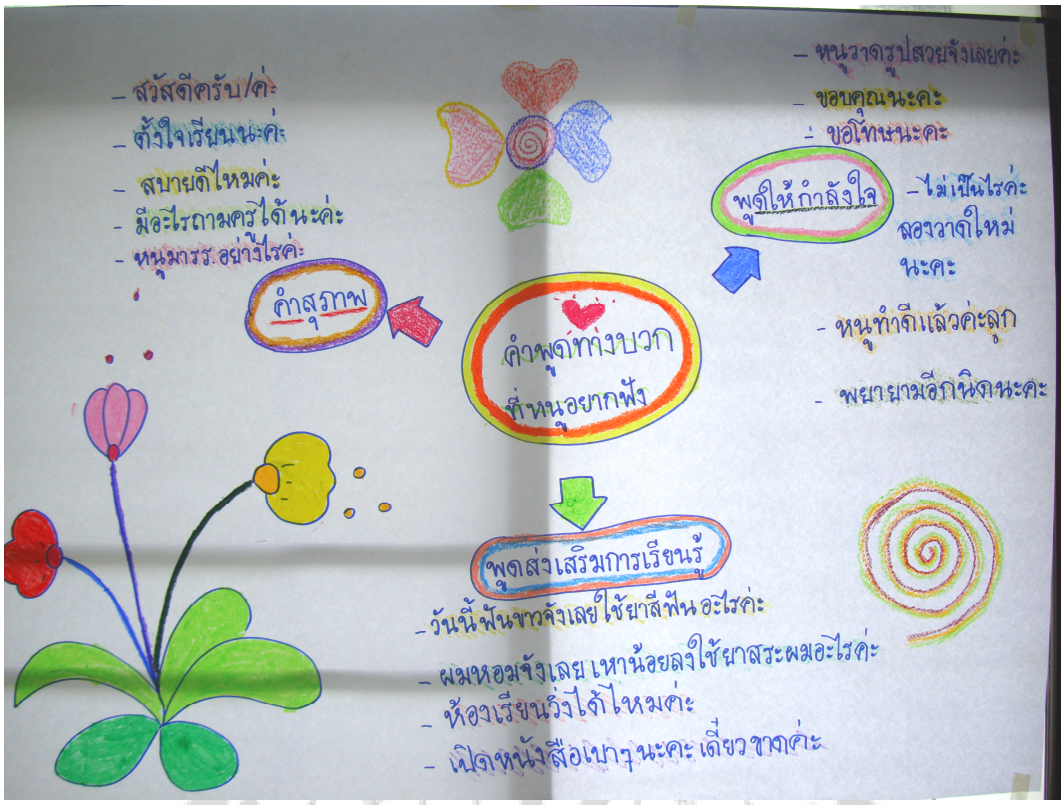
ประมวลภาพกิจกรรมกลุ่มขยายผล









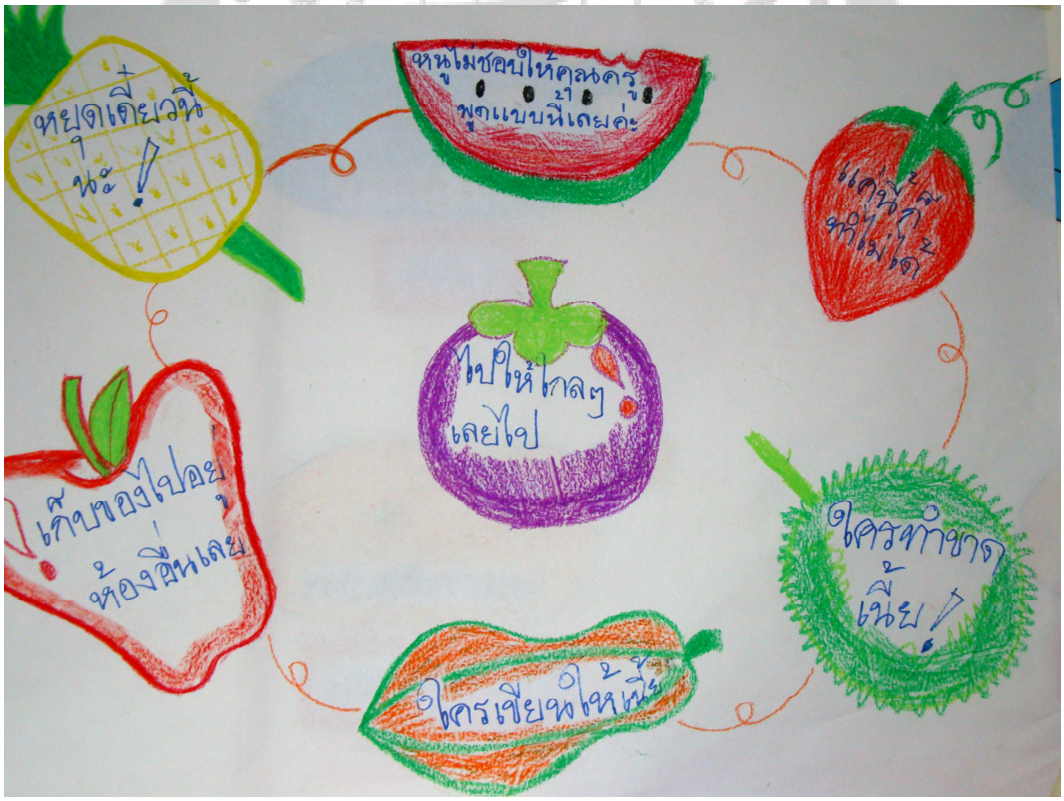


- สวัสดีครับ/ค่ะ
- ตั้งใจเรียนนะค่ะ
- สบายดีไหมค่ะ
- มีอะไรถามครูได้นะค่ะ
- หนูมารร. อย่างไรค่ะ
คำสุภาพ
คำพูดทางบวก
ที่หนูอยากฟัง
- หนูวาดรูปสวยจังเลยค่ะ
- ขอบคุณนะคะ
- ขอโทษนะคะ
พูดให้กำลังใจ
- ไม่เป็นไรค่ะ
ลองวาดใหม่
นะคะ
- หนูทำดีแล้วค่ะลูก
- พยายามอีกนิดนะคะ
พูดส่งเสริมการเรียนรู้
- วันนี้ฟันขาวจังเลย ใช้ยาสีฟันอะไรค่ะ
- ผมหอมจังเลย เหาน้อยลงใช้ยาสระผมอะไรค่ะ
- ห้องเรียนร่วงได้ไหมค่ะ
- เปิดหนังสือเบาๆนะคะ เดี๋ยวขาดค่ะ

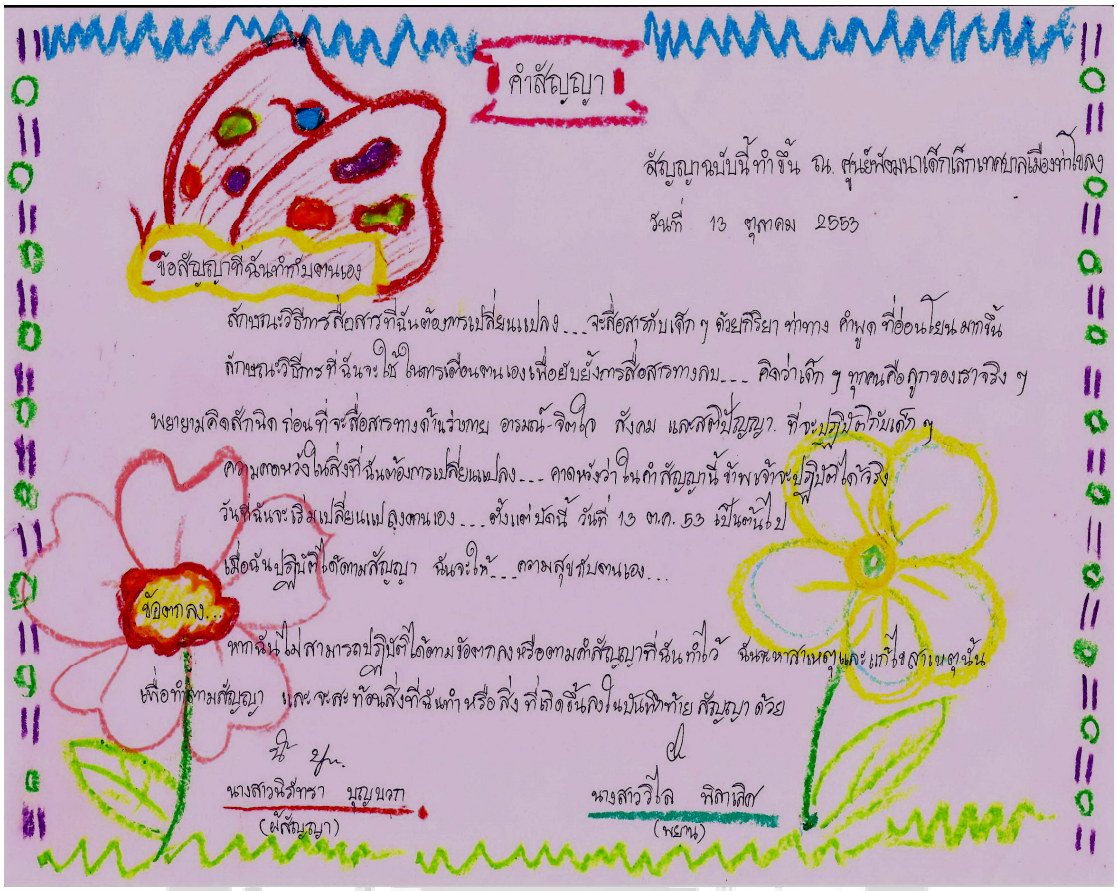

ไปไกลๆเลยเด็กขี้ฟ้อ
คุยกันจังถ้าไม่หยุดคุยไม่ต้องกลับบ้านนะ
คำพูดทางลบ
ชอบแกล้งเพื่อนเดี๋ยวจะให้ตำรวจมาจับเข้าคุกเลย
อย่าเสียงดังนะค่ะ
ทำไมวาดรูปไม่สวยเลยไปทำมาใหม่ค่ะ
ถ้าดื่มนมไม่หมดจะให้ย้ายไปอยู่ห้องอื่นค่ะ


การใช้ถ้อยคำที่ผู้เรียนได้แล้วมีความสุข
สวัสดีครับ สวัสดีค่ะ / ขอบคุณครับ / ขอบคุณค่ะ / ขอโทษครับ / ขอโทษค่ะ
โบว์ผูกผมน่ารักจังเลยค่ะลูก
วันนี้ เด็กๆ ตั้งใจเรียนเก่งจังเลยค่ะ
น้องทิวส่งการบ้านถูกที่ แล้วค่ะ
น้องทิวถอดรองเท้าได้เอง เก่งจังเลย
เด็กๆ นั่งบนบ้านของตัวเองได้ถูกต้องค่ะ
ใครช่วยครูเรียงแก้วนมค่ะ
เด็กๆ ฟันนิทานแล้ว อยากเป็นใครค่ะลูก
* ไม่ควรใช้คำพูดที่ไม่สุภาพ
ไปเลย , ไปนั่งที่เดี๋ยวนี้
ห้ามทำนมหก
อย่าเล่นหน้าสื่อ
ไม่แย่งของเล่นกัน
เดี๋ยวตุ๊กแก กินตับ
จะไปไหนก็ไป


ถ้อยคำที่ใช้แล้วทำให้ผู้เรียนมีความสุข
พูดด้วยคำสุภาพ
เก่งจังค่ะ ระบายสีสวยมาก
ดีมากลูก
ไม่เป็นไรค่ะ
ขอบคุณค่ะ ๆ ขอบคุณค่ะ
ทำได้ดีมากค่ะ
สวัสดีตอนเช้าค่ะ
ยิ้มสวยจัง
วันนี้ติดโบว์สวยจังค่ะ
พูดให้กำลังใจ
หนูทำดีแล้วค่ะ
ทานอีกนิดนะลูก จะได้แข็งแรง
ไม่เป็นไรค่ะวันพรุ่งนี้ทำใหม่นะคะ
ใจเย็นนะลูก ค่อยๆทำ
สวยแล้วค่ะ เติมตรงนี้หน่อยนะคะจะได้สวยมากขึ้น
พูดส่งเสริมการเรียนรู้
เด็กๆเข้าแถวก่อนนะคะ จะได้มีระเบียบ
เวลาทานอาหารเราไม่คุยนะคะเดี๋ยวอาหารติดคอค่ะ
ถ้าแกล้งเพื่อนแล้วหนูจะมีเพื่อนมั้ยคะ เพื่อนเจ็บมั้ยลูก
ทุกคนเป็นเพื่อนกันต้องรักและแบ่งปันซึ่งกันและกันนะคะ


คำพูดทางลบ
ที่หนูไม่อยากฟัง
- ฉลาดจริงๆ !
- ใครตื๊อย้ายห้องไปเลย
- อมมะนาวเถียวนี้นะ
- เรียบได้แล้วพูดมากจริง
- ไม่อยากเรียนก็ออกไป
- เค่นี้ก็ทำไม่ได้
- ออกไปเดี๋ยวนี้นะ
- อย่าเสียงดังซิ
- ทำไมทำอย่างนี้ล่ะ
- ไม่เห็นสวยเลย
- ทำนมหกลีกแล้วนะ
- แกล้งเพื่อนทำไม
- กินข้าวไม่หมดไม่ต้องลุก
- ใส่รองเท้าไม่ได้ไม่ให้กลับบ้าน
- จะวิ่งไปถึงไหน นั่งสงเลย
- ซนจังไม่น่ารักเลย


หยุดเถียวนี้นะ !
หนูไม่ชอบให้คุณครูพูดแบบนี้เลยค่ะ
ไปให้ไกลๆ เลยไป
เก็บของไปอย่าให้ห้องสกปรกเลย
ใครทำขาดเนี่ย !
ใครเขียนใส่เนี่ย



คำสัญญา

สัญญาฉบับนี้ทำขึ้น ณ. ศูนย์พัฒนาเด็กเทศบาลเมืองท่าขลง

วันที่ 13 ตุลาคม 2553

ข้อสัญญาที่ฉันทำกับตนเอง

สิ่งบางอย่างวิธีการสื่อสารที่ฉันต้องการเปลี่ยนแปลง ... จะสื่อสารกับเด็ก ๆ ด้วยกิริยา ท่าทาง คำพูด ที่อ่อนโยนมากขึ้น

สิ่งบางอย่างวิธีการที่ฉันจะใช้ในการเรียนรู้ตนเองเพื่อยับยั้งการสื่อสารทางลบ ... คิดว่าเด็ก ๆ ทุกคนคือดูกของเราจริง ๆ

พยายามคิดสักนิดก่อนที่จะสื่อสารทางด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญา ที่จะปฏิบัติกับเด็ก ๆ

ความคาดหวังในสิ่งที่ฉันต้องการเปลี่ยนแปลง ... คาดหวังว่าในคำสัญญานี้ ข้าพเจ้าจะปฏิบัติได้จริง

วันที่ฉันจะเริ่มเปลี่ยนแปลงตนเอง ... ตั้งแต่บัดนี้ วันที่ 13 ต.ค. 53 เป็นต้นไป

เมื่อฉันปฏิบัติได้ตามสัญญา ฉันจะให้ ... ความสุขกับตนเอง ...

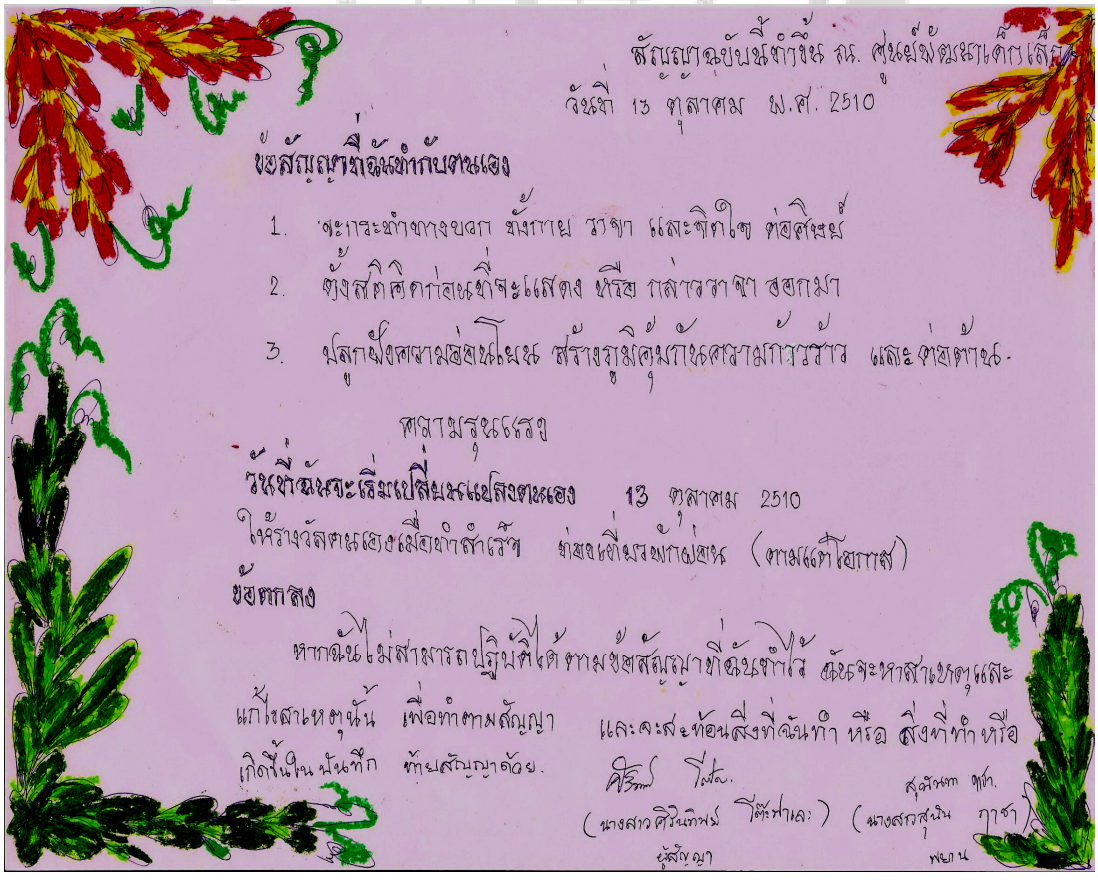
ข้อตกลง ...

หากฉันไม่สามารถปฏิบัติได้ตามข้อตกลงหรือตามคำสัญญาที่ฉันทำไว้ ฉันจะหาสาเหตุและแก้ไขสาเหตุนั้น

เพื่อทำตามสัญญา และจะสะท้อนสิ่งที่ฉันทำหรือสิ่งที่เกิดขึ้นลงในบันทึกท้ายสัญญาด้วย

นางสาวนิรัชรา บุญบอก (ผู้สัญญา)

นางสาววิไล พิลาเลิศ (พยาน)



สัญญาฉบับนี้ทำขึ้น ณ. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

วันที่ 13 ตุลาคม พ.ศ. 2510

ข้อสัญญาที่ฉันทำกับตนเอง

1. จะเคารพกฎหมายของรัฐ รัฐบาล และประชาชน
2. ยึดมั่นในศาสนาที่จะนับถือ หรือลัทธิการปกครองมา
3. ปฏิบัติตามกฎหมายโดยเคร่งครัด สร้างสรรค์ความสามัคคีในหมู่คณะ และความสงบ

ความมั่นคงของรัฐ

วันที่ฉันจะเริ่มเปลี่ยนแปลงตนเอง 13 ตุลาคม 2510

ให้ร่างกายตนเองเจริญก้าวหน้า ห่างไกลสิ่งมึนเมาทั้งปวง (ตามแต่โอกาส)

ข้อตกลง

หากฉันไม่สามารถปฏิบัติได้ตามข้อสัญญาที่ฉันทำไว้ ฉันจะหาสาเหตุและแก้ไขสาเหตุนั้น เพื่อทำตามสัญญา และจะสะท้อนสิ่งที่ฉันทำ หรือ สิ่งที่ทำหรือเกิดขึ้นในบันทึกท้ายสัญญาด้วย.

(นางสาวศิรินทิพย์ วิเชียรพานละ) ผู้สัญญา

(นางสาวสุนิน ภาชา) พยาน

คู่มือการใช้เครื่องมือประเมินจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก

คำนำ

คู่มือการใช้เครื่องมือประเมินจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวก สำหรับผู้ดูแลเด็กฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการทำปริญญานิพนธ์เรื่อง “การพัฒนารูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก” ซึ่งจัดทำขึ้นสำหรับใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล และสร้างความเข้าใจพื้นฐานให้กับผู้สนใจที่มีความต้องการนำเครื่องมือประเมินไปใช้ โดยภายในเล่มประกอบด้วย คำแนะนำการใช้เครื่องมือประเมินจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวก และแบบวัดด้านต่างๆ ดังนี้

แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป แบบวัดจิตลักษณะด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน ความเชื่ออำนาจในตน ทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสารทางบวก แบบวัดการสื่อสารทางบวก แบบวัดการสื่อสารด้วยการใช้ถ้อยคำทางบวก และแบบสังเกตพฤติกรรมการสื่อสาร ผลคะแนนที่เก็บรวบรวมได้จะเป็นข้อบ่งชี้การมีจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวก

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า คู่มือฉบับนี้จะสร้างความเข้าใจและใช้เป็นแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูลให้กับผู้สนใจ หน่วยงานทางการศึกษา ผู้บริหาร หรือผู้ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัยต่อไป เพื่อนำสู่ผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายนั้น

กิตติมา บุญยศ

สารบัญ

เรื่อง **หน้า**

คำแนะนำการใช้

- วัตถุประสงค์
- ลักษณะทั่วไปของเครื่องมือประเมิน
- วิธีการใช้เครื่องมือประเมิน
- การตรวจให้คะแนน
- คำแนะนำวิธีการตอบแบบวัด

แบบสอบถามเพื่อการประเมินจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวก

ฉบับที่ 1 : ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับท่าน
ฉบับที่ 2 : ความมุ่งมั่นกระทำ
ฉบับที่ 3 : ความสัมพันธ์และมิตรภาพ
ฉบับที่ 4 : ปัจจุบันและอนาคต
ฉบับที่ 5 : ความคาดหวัง
ฉบับที่ 6 : ความรู้สึกของฉัน
ฉบับที่ 7 : สื่อสารอย่างไร
ฉบับที่ 8 : แบบสังเกตพฤติกรรมการสื่อสาร

คำแนะนำการใช้เครื่องมือประเมินจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก

วัตถุประสงค์

เพื่อให้ผู้ที่ต้องการนำเครื่องมือแบบประเมินจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกไปใช้ มีความเข้าใจในวิธีการวัดและประเมินผล

ลักษณะทั่วไปของเครื่องมือประเมิน

เครื่องมือประเมินจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก ประกอบด้วย แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป แบบวัดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ แบบวัดลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน แบบวัดความเชื่ออำนาจในตน แบบวัดทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสารทางบวก แบบวัดการสื่อสารทางบวก แบบวัดการสื่อสารด้วยการใช้ถ้อยคำทางบวก และแบบสังเกตพฤติกรรมการสื่อสาร แบบวัดแต่ละฉบับมีลักษณะของแบบวัดดังนี้

1. แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป ลักษณะของแบบวัดเป็นแบบเลือกตอบและแบบเติมข้อความ จำนวน 6 ข้อ ซึ่งเป็นแบบวัดที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

2. แบบวัดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ลักษณะของแบบวัดเป็นข้อความและมาตรประเมินค่า 6 ระดับ เริ่มจากจริงที่สุดถึงไม่จริงเลย มีทั้งข้อความทางบวกและทางลบ จำนวน 12 ข้อ ชื่อที่ปรากฏในแบบวัด คือ ความมุ่งมั่นกระทำ แบบวัดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์นี้ เป็นแบบวัดของดุจเดือน พันธุมนาวิน; และ อัมพร ม้าคนอง (2552: 76, 409-410) ซึ่งเป็นแบบวัดที่ใช้ในการฝึกอบรมจิตลักษณะและทักษะแบบบูรณาการที่มีผลต่อพฤติกรรมการพัฒนานักเรียนของครูคณิตศาสตร์ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น แบบวัดมีค่าความเชื่อมั่นในระดับที่ยอมรับได้ คือ 0.82

3. แบบวัดลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน ลักษณะของแบบวัดเป็นข้อความและมาตรประเมินค่า 6 ระดับ เริ่มจากจริงที่สุดถึงไม่จริงเลย มีทั้งข้อความทางบวกและทางลบ จำนวน 25 ข้อ ชื่อที่ปรากฏในแบบวัด คือ ปัจจุบันและอนาคต แบบวัดลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนนี้ เป็นแบบวัดของดุจเดือน พันธุมนาวิน; และ อัมพร ม้าคนอง (2552: 76-78, 410-412, 415-416) ซึ่งเป็นแบบวัดที่ใช้ในการฝึกอบรมจิตลักษณะและทักษะแบบบูรณาการที่มีผลต่อพฤติกรรมการพัฒนานักเรียนของครูคณิตศาสตร์ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น แบบวัดมีค่าความเชื่อมั่นในระดับที่ยอมรับได้ คือ ลักษณะมุ่งอนาคต 0.70 การควบคุมตน 0.76

4. แบบวัดความเชื่ออำนาจในตน ลักษณะของแบบวัดเป็นข้อความและมาตรประเมินค่า 6 ระดับ เริ่มจากจริงที่สุดถึงไม่จริงเลย มีทั้งข้อความทางบวกและทางลบ จำนวน 15 ข้อ ชื่อที่ปรากฏในแบบวัด คือ ความคาดหวัง แบบวัดความเชื่ออำนาจในตนนี้ เป็นแบบวัดของดุจเดือน พันธุมนาวิน; และ อัมพร ม้าคนอง (2547: 61) ซึ่งเป็นแบบวัดที่ใช้ในการศึกษาปัจจัยเชิงเหตุและผลของพฤติกรรม

การพัฒนานักเรียนของครูคณิตศาสตร์ ในระดับมัธยมศึกษา แบบวัดมีค่าความเชื่อมั่นในระดับที่ยอมรับได้ คือ 0.80

5. แบบวัดทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสารทางบวก ลักษณะของแบบวัดเป็นข้อความและมาตรประเมินค่า 6 ระดับ เริ่มจากจริงที่สุดถึงไม่จริงเลย มีทั้งข้อความทางบวกและทางลบ จำนวน 33 ข้อ ชื่อที่ปรากฏในแบบวัด คือ ความรู้สึกของฉัน แบบวัดทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสารทางบวกนี้ เป็นแบบวัดที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีค่าความเชื่อมั่นในระดับที่ยอมรับได้ คือ 0.87

6. แบบวัดการสื่อสารทางบวก ลักษณะของแบบวัดเป็นข้อความและมาตรประเมินค่า 6 ระดับ เริ่มจากจริงที่สุดถึงไม่จริงเลย มีทั้งข้อความทางบวกและทางลบ จำนวน 25 ข้อ ชื่อที่ปรากฏในแบบวัด คือ ความสัมพันธ์และมิตรภาพ แบบวัดการสื่อสารทางบวกนี้ เป็นแบบวัดที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีค่าความเชื่อมั่นในระดับที่ยอมรับได้ คือ 0.87

7. แบบวัดการสื่อสารด้วยการใช้ถ้อยคำทางบวก ลักษณะของแบบวัดเป็นแบบปลายเปิด (Opened Form) จำนวน 10 ข้อ ชื่อที่ปรากฏในแบบวัด คือ สื่อสารอย่างไร แบบวัดการสื่อสารด้วยการใช้ถ้อยคำทางบวกนี้ เป็นแบบวัดที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีค่าความเชื่อมั่นในระดับที่ยอมรับได้ คือ 0.68

8. แบบสังเกตพฤติกรรมการสื่อสาร ลักษณะของแบบสังเกตเป็นแบบบันทึกระเบียนพฤติการณ์ (Anecdotal Record) เพื่อใช้ในการจดบันทึกพฤติกรรมการสื่อสารตามกรอบที่กำหนด เป็นแบบสังเกตที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีค่าความสอดคล้องเท่ากับ 1.00

วิธีการใช้เครื่องมือประเมิน

เครื่องมือประเมินจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็กมีวิธีการใช้ ดังนี้

1. ผู้ใช้ควรศึกษาคู่มือการใช้เครื่องมือประเมินจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก เพื่อให้เข้าใจกระบวนการในการดำเนินการทั้งหมด

2. จัดเตรียมสถานที่ เอกสาร อุปกรณ์ที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลให้พร้อม

3. ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

3.1 อธิบายวิธีการตอบแบบวัด และแจ้งกำหนดเวลาที่ใช้ในการตอบแบบวัด แบบวัดทุกฉบับใช้เวลารวมในการทำประมาณ 40 นาที

3.2 ในการตอบแบบวัดนั้นให้ผู้ตอบแต่ละคนมีอิสระในการตอบแบบวัด ไม่มีการปรึกษากัน เนื่องจากคำตอบแต่ละข้อไม่มีใครถูกใครผิด แต่ละคนจะมีคำตอบที่แตกต่างกันไป

4. เก็บรวบรวมแบบวัดที่ตอบเรียบร้อยแล้ว เพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ

5. กรณีติดตามผลภายหลังการฝึกอบรม 1 เดือน ผู้วิจัยหรือผู้สังเกตควรบันทึกข้อมูลสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน เพื่อใช้เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพด้วย

การตรวจให้คะแนน

แบบวัดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (ความมุ่งมั่นกระทำ) ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน (ปัจจุบันและอนาคต) ความเชื่ออำนาจในตน (ความคาดหวัง) ทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสารทางบวก (ความรู้สึกของฉัน) การสื่อสารทางบวก (ความสัมพันธ์และมิตรภาพ) ให้คะแนนแบบวัดตามข้อคำถาม ดังนี้ ข้อความทางบวก จะให้คะแนนไม่จริงเลย เท่ากับ 1 คะแนน จนถึง จริงที่สุด เท่ากับ 6 คะแนน ตามลำดับ ถ้าข้อความทางลบจะให้คะแนนกลับกัน ดังนี้

ตัวอย่าง ข้อความทางบวก

1. เมื่อได้รับความรู้ใหม่ ฉันจะบอกให้คนอื่นได้ทราบด้วย

....6.....	....5.....	.....4.....	.....3.....	....2....	....1.....
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงที่สุด

ตัวอย่าง ข้อความทางลบ

2. เมื่อได้รับความรู้ใหม่ ฉันจะเก็บไว้คนเดียว ไม่บอกให้ใครรู้

....1.....	.....2.....	....3.....	.....4.....	.....5.....	.....6.....
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงที่สุด

สำหรับแบบวัดการสื่อสารด้วยการใช้ถ้อยคำ (สื่อสารอย่างไร) เมื่อคำตอบแสดงลักษณะการสื่อสารทางบวกให้ 1 คะแนน เมื่อคำตอบแสดงลักษณะการสื่อสารทางลบให้ 0 คะแนน

คำแนะนำวิธีการตอบแบบวัด

ก่อนการทำแบบวัด ผู้ตอบโปรดอ่านและปฏิบัติตามคำชี้แจงในแต่ละฉบับ สำหรับแบบวัดที่มีลักษณะเป็นมาตรประเมินค่า 6 ระดับ เริ่มจากจริงที่สุดถึงไม่จริงเลย มีคำแนะนำวิธีการตอบแบบวัดดังนี้

1. อ่านข้อความในแต่ละข้อให้เข้าใจ
2. พิจารณาว่า ข้อความในแต่ละข้อนี้เป็น “จริง” หรือ “ไม่จริง” สำหรับท่าน
3. เมื่อ “จริง” หรือ “ไม่จริง” ขอให้พิจารณาว่า เป็นจริง หรือ “ไม่จริง” มากน้อยในระดับใด และทำเครื่องหมาย ✓ ให้ตรงกับความเป็นจริง

ตัวอย่างเช่น

1. เมื่อได้รับความรู้ใหม่ ฉันจะเก็บไว้คนเดียว ไม่บอกให้ใครรู้

_____	_____	_____	_____	_____	✓ _____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงที่สุด

คำอธิบายการเลือกคำตอบ

เมื่อผู้ตอบกาเครื่องหมาย ✓ ที่ไม่จริงที่สุด หมายถึง เมื่อผู้ตอบได้รับความรู้ใหม่ ผู้ตอบจะถ่ายทอดหรือเผยแพร่ความรู้ที่ได้รับให้กับผู้อื่นอย่างไม่มีข้อแม้

ฉบับที่.....

แบบวัดเพื่อการวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวก”

คำชี้แจง

1. แบบวัดเพื่อการวิจัยนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการทำปริญญานิพนธ์ โดยมีวัตถุประสงค์ คือ การพัฒนารูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกสำหรับผู้ดูแลเด็ก

2. แบบวัดเพื่อการวิจัยนี้ เป็นแบบวัดความคิดเห็นและการปฏิบัติตนของท่านเท่านั้น ไม่มีผลกระทบต่อการปฏิบัติงาน คำตอบของท่านจะถูกเก็บเป็นความลับ การนำเสนอผลจะนำเสนอผลในภาพรวมเท่านั้น ผู้วิจัยจึงใคร่ขอความกรุณาจากท่านตอบแบบวัดตรงตามความเป็นจริงและขอได้โปรดตอบให้ครบทุกข้อ เพื่อนำผลไปใช้ประโยชน์ทางการศึกษา

3. แบบวัดชุดนี้ มีทั้งหมด 7 ฉบับ คือ

ฉบับที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับท่าน จำนวน 6 ข้อ
ฉบับที่ 2 ความมุ่งมั่นกระทำ จำนวน 12 ข้อ
ฉบับที่ 3 ความสัมพันธ์และมิตรภาพ จำนวน 25 ข้อ
ฉบับที่ 4 ปัจจุบันและอนาคต จำนวน 25 ข้อ
ฉบับที่ 5 ความคาดหวัง จำนวน 15 ข้อ
ฉบับที่ 6 ความรู้สึกของฉัน จำนวน 33 ข้อ
ฉบับที่ 7 สื่อสารอย่างไร จำนวน 10 ข้อ

4. การตอบแบบวัดแต่ละฉบับ ขอให้ท่านโปรดอ่านและปฏิบัติตามคำชี้แจงในแต่ละฉบับ แบบวัดที่มีลักษณะเป็นมาตรประเมินค่า 6 ระดับ เริ่มจากจริงที่สุดถึงไม่จริงเลย มีคำแนะนำวิธีการตอบแบบวัด ดังนี้

1. อ่านข้อความในแต่ละข้อให้เข้าใจ
2. พิจารณาว่า ข้อความในแต่ละข้อนี้เป็น “จริง” หรือ “ไม่จริง” สำหรับท่าน
3. เมื่อ “จริง” หรือ “ไม่จริง” ขอให้พิจารณาว่า เป็นจริง หรือ “ไม่จริง” มากน้อยในระดับใด และทำเครื่องหมาย ✓ ให้ตรงกับความเป็นจริง

<u>ตัวอย่างเช่น</u>

1. เมื่อได้รับความรู้ใหม่ ฉันจะเก็บไว้คนเดียว ไม่บอกให้ใครรู้

จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงที่สุด
					✓

<u>คำอธิบายการเลือกคำตอบ</u>

เมื่อผู้ตอบกาเครื่องหมาย ✓ ที่ไม่จริงที่สุด หมายถึง เมื่อผู้ตอบได้รับความรู้ใหม่ ผู้ตอบจะถ่ายทอดหรือเผยแพร่ความรู้ที่ได้รับให้กับผู้อื่นอย่างไม่มีข้อแม้

ขอขอบคุณท่านที่ได้ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามชุดนี้มา ณ โอกาสนี้ด้วย

กิตติมา บุญยศ
นิสิตสาขาการศึกษาปฐมวัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ฉบับที่ 1 : ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับท่าน

คำชี้แจง

แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับท่านฉบับนี้ เป็นแบบเติมคำและกาเครื่องหมาย ✓ ขอความกรุณาให้ท่านเติมข้อความและทำเครื่องหมาย ✓ลงใน [ ] ที่ตรงตามความเป็นจริงเกี่ยวกับตัวท่าน **<u>กรุณาตอบให้ครบทุกข้อ</u>**

1. อายุ……..ปี
2. วุฒิการศึกษาสูงสุด
   - [ ] ต่ำกว่าปริญญาตรี
   - [ ] ปริญญาตรี สาขาวิชา.....
   - [ ] สูงกว่าปริญญาตรี สาขาวิชา.....
3. ปัจจุบันท่านสอนอยู่ที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก / โรงเรียน.....
สังกัด.....จังหวัด.....
4. ปัจจุบันท่านสอนเด็กระดับอายุ
   - [ ] อายุระหว่าง 3-4 ปี
   - [ ] อายุระหว่าง 4-5 ปี
   - [ ] อายุระหว่าง 5-6 ปี
   - [ ] อื่น ๆ ระบุ.....
5. จำนวนเด็กในห้องที่ท่านสอน.....คน
6. ประสบการณ์การสอนระดับปฐมวัย.....ปี

ฉบับที่ 2 : ความมุ่งมั่นกระทำ

คำชี้แจง

แบบวัดฉบับนี้ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 6 ระดับ โปรดอ่านข้อความแต่ละข้อให้เข้าใจแล้วพิจารณาว่า ข้อความนั้นตรงกับความคิดเห็น หรือการปฏิบัติของท่านมากน้อยเพียงใด และทำเครื่องหมาย ✓ลงบนคำตอบที่ท่านเลือกเพียงแห่งเดียวในแต่ละข้อ กรุณาตอบให้ครบทุกข้อ

1. เพื่อนๆ ลงความเห็นว่า ข้าพเจ้าเป็นคนขยัน (t=9.56, r=0.41)

....
จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

2. แท้จริงแล้ว ข้าพเจ้าเป็นคนไม่ชอบทำงาน (t=9.43, r=0.33)

....
จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

3. โดยปกติแล้ว ข้าพเจ้าชอบคิดหาวิธีที่จะทำงานให้เสร็จเร็วและดีขึ้น (t=9.97, r=0.33)

....
จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

4. เมื่อได้รับมอบหมายให้ทำงาน ข้าพเจ้าจะทุ่มเทความพยายามให้กับงานนั้น (t=13.51, r=0.46)

....
จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

5. บ่อยครั้งที่ข้าพเจ้ารู้สึกเบื่อหน่ายและไม่สนใจว่าจะทำงานได้ดีเพียงไร (t=10.74, r=0.26)

....
จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

6. เมื่อข้าพเจ้าไม่ประสบความสำเร็จในการทำงานใด ข้าพเจ้าจะพยายามทำต่อไปจนกว่าจะสำเร็จ (t=9.99, r=0.29)

....
จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

7. หลายครั้งที่ข้าพเจ้าคิดว่า ความมุมานะทำงานหนักเป็นสิ่งที่สูญเปล่า (t=9.67, r=0.27)

....
จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

8. ข้าพเจ้ารู้สึกว่าตนเองมีค่า เมื่อได้ทำงานในหน้าที่ของตนอย่างดีที่สุด และประสบผลสำเร็จ (t=10.08, r=0.31)

....

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

9. ข้าพเจ้าเป็นบุคคลที่มุ่งมั่นทำงานเพื่ออนาคตที่ดี (t=11.26, r=0.39)

....

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

10. ข้าพเจ้าสามารถทำงานอย่างใดอย่างหนึ่ง ได้ติดต่อเป็นเวลานานโดยไม่เบื่อ (t=9.21, r=0.26)

....

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

11. ข้าพเจ้าพยายามพัฒนาและปรับตนให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน (t=10.33, r=0.33)

....

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

12. เป็นที่ยอมรับในหน่วยงานว่า ข้าพเจ้าทำงานอย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลที่ดี (t=11.49, r=0.42)

....

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

แบบวัดความมุ่งมั่นกระทำ (แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์) (α = 0.82)

ข้อความทางบวก	ข้อความทางลบ
1,3,4,8,9,10,11,12	2,5,6,7

ฉบับที่ 3 : ความสัมพันธ์และมิตรภาพ

คำชี้แจง

แบบวัดฉบับนี้ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 6 ระดับ โปรดอ่านข้อความแต่ละข้อให้เข้าใจแล้วพิจารณาว่า ข้อความนั้นตรงกับความคิดเห็น หรือการปฏิบัติของท่านมากน้อยเพียงใด และทำเครื่องหมาย ✓ลงบนคำตอบที่ท่านเลือกเพียงแห่งเดียวในแต่ละข้อ <u>กรุณาตอบให้ครบทุกข้อ</u>

1. ข้าพเจ้าพูดคุยกับเด็กด้วยคำพูดที่มีคำลงท้ายค่ะหรือครับอย่างสม่ำเสมอ (t=3.72, r=0.42)

....
จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

2. ข้าพเจ้ามักจะบอกเด็กๆ ว่า สิ่งที่เด็กๆ กำลังพูดถึงนั้นเป็นสิ่งที่น่าสนใจมาก และชวนเด็กคุยต่อว่าอะไรทำให้เด็กๆ คิดเช่นนั้น (t=5.31, r=0.48)

....
จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

3. การใช้คำพูดเกรี้ยวกราดกับเด็กบ้าง ทำให้การจัดการชั้นเรียนทำได้ง่าย (t=3.94, r=0.41)

....
จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

4. ข้าพเจ้าจะกล่าวขอบใจเด็กเสมอๆ เมื่อเด็กๆ ช่วยเหลือในการทำกิจกรรม (t=2.53, r=0.23)

....
จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

5. ข้าพเจ้าใช้คำถามเพื่อกระตุ้นให้เด็กคิดหาคำตอบ (t=3.32, r=0.31)

....
จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

6. ข้าพเจ้าจำเป็นต้องใช้เสียงดัง เพื่อหยุดหรือควบคุมพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเด็ก (t=4.42, r=0.56)

....
จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

7. บางครั้งสถานการณ์ในชั้นเรียนทำให้ข้าพเจ้าเผลอพูดคำไม่สุภาพ (t=4.86, r=0.47)

....
จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

8. บ่อยครั้งที่ข้าพเจ้าต้องแสดงใบหน้าขึงขัง เพื่อจัดการชั้นเรียนให้เรียบร้อย (t=5.36, r=0.53)

....

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

9. ข้าพเจ้าจะยิ้มตอบเด็กทุกครั้งที่เด็กเรียกข้าพเจ้า (t=4.50, r=0.35)

....

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

10. ข้าพเจ้าจะกล่าวคำทักทายพร้อมกับลูบศีรษะเด็กเสมอ (t=5.92, r=0.56)

....

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

11. ในชั้นเรียนข้าพเจ้าต้องพูดกับเด็กด้วยเสียงที่ดัง เพื่อให้เด็กที่กำลังส่งเสียงดังเงียบเสียงลง (t=7.29, r=0.70)

....

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

12. ข้าพเจ้ามักจะกอดหรือให้การสัมผัสเด็กทุกคนในชั้นเรียนอย่างสม่ำเสมอ (t=5.41, r=0.52)

....

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

13. การสบตาเด็กอย่างเป็นมิตร ทำให้เด็กกล้าที่จะตอบคำถามที่ข้าพเจ้าถาม (t=3.30, r=0.26)

....

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

14. พฤติกรรมที่ก้าวร้าวของเด็กบางคน ทำให้ข้าพเจ้าจำเป็นต้องใช้คำพูดที่รุนแรงเพื่อหยุดพฤติกรรมเด็ก (t=6.28, r=0.64)

....

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

15. เมื่อต้องการพูดกับเด็ก ข้าพเจ้าจะนั่งในระดับเดียวกับเด็กและสบตาเด็กในขณะที่พูดอย่างเป็นมิตร (t=2.64, r=0.33)

....

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

16. ข้าพเจ้าตั้งใจฟังเรื่องราวที่เด็กทุกคนพูด (t=3.88, r=0.47)

....

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

17. การวิจารณ์งานของเด็กเป็นสิ่งจำเป็น ข้าพเจ้าจึงต้องเปรียบเทียบผลงานของเด็กกับเด็กคนอื่น เพื่อให้เด็กเกิดการพัฒนา (t=4.67, r=0.37)

....

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

18. การใช้คำพูดให้เด็กกลัวเป็นสิ่งที่ต้องกระทำบ้าง เพื่อกระตุ้นให้เด็กปฏิบัติตามในสิ่งที่ข้าพเจ้าต้องการ (t=3.95, r=0.35)

....

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

19. เมื่อเด็กร้องไห้ ข้าพเจ้าจะลูบที่มือของเด็กเบาๆ เพื่อปลอบประโลมเด็ก และถามเหตุผลที่ทำให้เด็กร้องไห้ (t=4.38, r=0.36)

....

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

20. เมื่อเด็กทำสิ่งที่ไม่ถูกต้องจำเป็นต้องดุเด็กด้วยเสียงที่ดัง เพื่อให้เด็กคนอื่นทราบด้วยว่าพฤติกรรมเช่นนั้นไม่ควรทำ (t=5.92, r=0.52)

....

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

21. ข้าพเจ้าทำให้เด็กเกิดความไว้วางใจ โดยการสัมผัสเด็กอย่างอ่อนโยนเสมอ (t=3.59, r=0.34)

....

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

22. การรับฟังทุกเรื่องที่เด็กเล่าเป็นเรื่องเสียเวลา จึงไม่จำเป็นต้องฟังเด็กพูดทุกเรื่องก็ได้ (t=2.21, r=0.31)

....

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

23. เมื่อเด็กมีข้อสงสัยและถามคำถาม ข้าพเจ้าจะตอบคำถามและพยายามอธิบายให้เด็กเข้าใจ (t=3.88, r=0.36)

....

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

24. ข้าพเจ้าใช้คำพูดแบบตักเตือนกับเด็ก เช่น พูดเสียงเบาๆ ทิ้งขยะให้ถูกที่ แทนการพูดห้ามปราม เช่น ห้ามเสียงดัง อย่าทิ้งขยะ หยุดเดี๋ยวนี้นะ ทำไม่ได้ (t=2.19, r=0.20)

.....	.....	.....	.....	.....	.....
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงที่สุด

25. การเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงความคิดเห็นอย่างทั่วถึง ทำให้เสียเวลาในการสอนมาก (t=3.01, r=0.33)

.....	.....	.....	.....	.....	.....
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงที่สุด

แบบวัดความสัมพันธ์และมิตรภาพ (การสื่อสารทางบวก) (α = 0.87)

ข้อความทางบวก	ข้อความทางลบ
1,2,4,5,9,10,12,13,15,16,19,21,23,24	3,6,7,8,11,14,17,18,20,22,25

ฉบับที่ 4 : ปัจจุบันและอนาคต

คำชี้แจง

แบบวัดฉบับนี้ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 6 ระดับ โปรดอ่านข้อความแต่ละข้อให้เข้าใจแล้วพิจารณาว่า ข้อความนั้นตรงกับความคิดเห็น หรือการปฏิบัติของท่านมากน้อยเพียงใด และทำเครื่องหมาย ✓ลงบนคำตอบที่ท่านเลือกเพียงแห่งเดียวในแต่ละข้อ กรุณาตอบให้ครบทุกข้อ

1. เมื่อเริ่มทำงานชิ้นใหญ่ ข้าพเจ้ามักกำหนดเป้าหมายเป็นขั้นๆ (t=10.72, r=0.55)

....

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

2. ข้าพเจ้าไม่รู้ว่า ทำไมข้าพเจ้าจึงทำงานได้ไม่ดีอย่างที่หวัง (t=5.58, r=0.20)

....

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

3. ข้าพเจ้าเลือกที่จะเก็บขยะไว้กับตนเองดีกว่าที่จะทิ้งลงพื้น เมื่อยังไม่มีถังขยะในบริเวณนั้น (t=5.60, r=0.28)

....

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

4. เมื่อผลการทำงานออกมาดังที่ข้าพเจ้าตั้งใจไว้ ข้าพเจ้าจะให้รางวัลตนเอง (t=11.97, r=0.51)

....

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

5. หลังจากทำงานในส่วนย่อยๆ สำเร็จ ข้าพเจ้ามักจะคิดเตรียมวางแผนทำตามเป้าหมายขั้นต่อไป (t=10.53, r=0.42)

....

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

6. ข้าพเจ้าไม่เคยประเมินตนเองว่า ข้าพเจ้าได้ทำอะไรบ้างตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ (t=9.89, r=0.44)

....

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

7. บ่อยครั้งที่ข้าพเจ้ามักให้รางวัลกับตนเอง เมื่อทำงานตามที่ตั้งใจไว้ได้สำเร็จ (t=11.17, r=0.40)

....

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

8. เมื่อวันไหนที่ข้าพเจ้าใช้เงินเกินกว่าที่กำหนดไว้ วันถัดมาจะต้องใช้ให้น้อยลง (t=9.79, r=0.58)

....
จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

9. ในการทำงานชิ้นหนึ่งๆ ข้าพเจ้ามักวางแผนงานเป็นขั้นว่า อะไรเริ่มก่อนเป็นลำดับแรก ลำดับที่สองและต่อไป (t=12.03, r=0.24)

....
จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

10. ข้าพเจ้ามักไม่ทราบสาเหตุว่า ทำไมนักเรียนของข้าพเจ้าจึงไม่ชอบเรื่องที่ข้าพเจ้าสอน (t=5.57, r=0.26)

....
จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

11. การทำงานทีละขั้นตอนจะช่วยให้ข้าพเจ้าสำเร็จตามเป้าหมายได้ดีกว่าการทำทุกอย่างพร้อมกัน (t=5.41, r=0.28)

....
จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

12. มีบ้างที่ข้าพเจ้าหาอะไรทำ เช่น อ่านหนังสือ เพื่อมิให้เกิดความฟุ้งซ่าน (t=7.22, r=0.28)

....
จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

13. ข้าพเจ้าเขียนข้อความเตือนตัวเอง เพื่อไม่ให้ลืมความตั้งใจที่จะกระทำเรื่องต่างๆ (t=9.04, r=0.37)

....
จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

14. เมื่อรู้ว่าตนเองทำงานล่าช้าเกินไป ข้าพเจ้าจะกำหนดเส้นตายให้ตัวเอง (t=8.65, r=0.42)

....
จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

15. แม้ข้าพเจ้าจะทำงานได้สำเร็จ แต่ข้าพเจ้าก็ไม่เคยนึกชมตนเอง (t=6.04, r=0.20)

....
จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

16. ข้าพเจ้าว่าการ “อดเปรี้ยวไว้กินหวาน” เป็นความคิดของคนโง่ (t=8.25, r=0.36)

....
จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

17. ข้าพเจ้าไม่เห็นจำเป็นต้องระวังตัว เมื่อขึ้นรถโดยสารประจำทาง เพราะข้าพเจ้าไม่ได้พกสิ่งมีค่าติดตัว (t=6.67, r=0.33)

....
จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

18. ข้าพเจ้าเห็นว่า “สิบเบี้ยใกล้มือ” สำคัญกว่า “ช้าๆ ได้พร้าสองเล่มงาม” (t=8.67, r=0.31)

....
จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

19. ไม่จำเป็นที่ข้าพเจ้าต้องวางแผนเกี่ยวกับอาชีพการงาน เพราะอนาคตเป็นสิ่งที่ไม่แน่นอน (t=8.51, r=0.45)

....
จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

20. ข้าพเจ้าไม่เห็นความจำเป็นต้องใช้ช้อนกลางเวลาทานอาหารร่วมกับคนอื่น เพราะไม่เชื่อว่าจะติดโรคติดต่อ (t=7.74, r=0.48)

....
จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

21. ข้าพเจ้าไม่เห็นจะต้องระวังตัวเรื่องไข้หวัดนก เพราะข้าพเจ้าไม่มีโอกาสสัมผัสไก่โดยตรง (t=9.24, r=0.56)

....
จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

22. เมื่อจะเดินทางไปท่องเที่ยว ข้าพเจ้ามักไป “ตายเอาดาบหน้า” มากกว่าจะจองที่พักล่วงหน้า (t=8.62, r=0.30)

....
จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

23. ข้าพเจ้าคิดว่า ควรหาความสุขใส่ตัวให้มากที่สุดในขณะนี้ เพราะอนาคตเป็นสิ่งที่ไม่แน่นอน (t=8.29, r=0.23)

....
จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

24. ข้าพเจ้าคิดว่าไม่มีประโยชน์อะไรที่จะต้องไปวิตกกังวลเกี่ยวกับอนาคต (t=10.64, r=0.25)

....

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

25. ข้าพเจ้าเลือกที่จะรับผลประโยชน์ในวันนี้ ดีกว่าจะรอรับผลประโยชน์เดียวกันนี้ในวันหน้า ถึงแม้ผลประโยชน์ที่ได้ในวันนี้ อาจมีปริมาณน้อยกว่า ผลประโยชน์ที่จะได้ในวันหน้า (t=9.40, r=0.26)

....

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

แบบวัดปัจจุบันและอนาคต

(การควบคุมตน) (α = 0.76)

ข้อความทางบวก	ข้อความทางลบ
1,3,4,5,7,8,9,11,12,13,14	2,6,10,15

(ลักษณะมุ่งอนาคต) (α = 0.70)

ข้อความทางบวก	ข้อความทางลบ
	16-25

ฉบับที่ 5 : ความคาดหวัง

คำชี้แจง

แบบวัดฉบับนี้ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 6 ระดับ โปรดอ่านข้อความแต่ละข้อให้เข้าใจแล้วพิจารณาว่า ข้อความนั้นตรงกับความคิดเห็น หรือการปฏิบัติของท่านมากน้อยเพียงใด และทำเครื่องหมาย ✓ลงบนคำตอบที่ท่านเลือกเพียงแห่งเดียวในแต่ละข้อ กรุณาตอบให้ครบทุกข้อ

1. ข้าพเจ้าเชื่อว่า การได้เลื่อนขั้นหรือตำแหน่งเป็นเรื่องของโชคลาภมากกว่าเกิดจากความสามารถที่แท้จริง (t=7.51, r=0.46)

....

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

2. คำกล่าวที่ว่า ความพยายามอยู่ที่ไหน ความสำเร็จอยู่ที่นั่น เกิดขึ้นและเป็นจริงเสมอสำหรับข้าพเจ้า (t=5.27, r=0.39)

....

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

3. ข้าพเจ้ามองไม่เห็นวิธีการที่ข้าพเจ้าจะช่วยให้หน่วยงานเจริญก้าวหน้าได้ (t=6.28, r=0.48)

....

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

4. ข้าพเจ้าอยากเป็นคนโชคดีมากกว่าเป็นคนเก่ง (t=5.30, r=0.41)

....

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

5. การวางแผนล่วงหน้า ไม่ทำให้เกิดผลดีในงาน เพราะมักมีเหตุมาขัดขวาง (t=6.00, r=0.40)

....

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

6. ในการประชุมข้าพเจ้ามักไม่เสนอความคิดต่างๆ เพราะแม้จะเสนอไปก็คงจะไม่เกิดผลอะไร (t=6.92, r=0.48)

....

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

7. หากหัวหน้าหรือเพื่อนคนใดไม่ชอบข้าพเจ้า ก็เป็นการยากมากที่จะเปลี่ยนให้คนเหล่านั้นมาชอบข้าพเจ้า (t=5.80, r=0.45)

....
จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

8. การมีเงินทองเหลือใช้หรือร่ำรวยขึ้นอยู่กับความพยายามและการกระทำของบุคคลมากกว่าโชคหรือดวง (t=6.79, r=0.46)

....
จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

9. ข้าพเจ้ายอมรับว่า อะไรจะเกิดก็ต้องเกิด ตัวเราไม่อาจทำอะไรได้ (t=3.92, r=0.24)

....
จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

10. คงจะเป็นไปไม่ได้ที่ข้าพเจ้าจะกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีในหน่วยงาน (t=8.19, r=0.60)

....
จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

11. อุบัติเหตุส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้น เป็นผลมาจากความประมาทไม่ระมัดระวังของคนมากกว่าเรื่องของความบังเอิญหรือโชคเคราะห์ (t=4.93, r=0.38)

....
จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

12. หากข้าพเจ้าต้องออกจากงานที่ทำอยู่ในขณะนี้ ข้าพเจ้าคงไม่สามารถหางานที่ใกล้เคียงหรือดีกว่านี้ได้อีกแล้ว (t=5.12, r=0.34)

....
จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

13. ในการทำงาน หากหัวหน้าไม่ชอบเราแล้ว ชีวิตการทำงานก็แทบจะจบลงทีเดียว (t=5.93, r=0.41)

....
จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

14. ข้าพเจ้ามักไม่พยายามแก้ปัญหาด้วยตนเอง เพราะอาจทำให้ปัญหาเลวลงไปอีก (t=4.35, r=0.34)

....
จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

15. ในปัจจุบัน ความดีไม่อาจเอาชนะความชั่วร้ายของมนุษย์ (t=5.88, r=0.44)

.....	.....	.....	.....	.....	.....
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงที่สุด

แบบวัดความคาดหวัง (ความเชื่ออำนาจในตน) (α = 0.80)

ข้อความทางบวก	ข้อความทางลบ
2,8,11	1,3,4,5,6,7,9,10,12,13,14,15

ฉบับที่ 6 : ความรู้สึกของฉัน

คำชี้แจง

แบบวัดฉบับนี้ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 6 ระดับ โปรดอ่านข้อความแต่ละข้อให้เข้าใจแล้วพิจารณาว่า ข้อความนั้นตรงกับความคิดเห็น หรือการปฏิบัติของท่านมากน้อยเพียงใด และทำเครื่องหมาย ✓ลงบนคำตอบที่ท่านเลือกเพียงแห่งเดียวในแต่ละข้อ กรุณาตอบให้ครบทุกข้อ

1. ข้าพเจ้าเห็นว่าการยิ้ม การพยักหน้ากับเด็ก ช่วยสร้างความมั่นใจให้เด็กได้มาก (t=3.03, r=0.28)

....
จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

2. ข้าพเจ้ารู้สึกเบื่อหน่ายที่ต้องคอยระวังคำพูดขณะอยู่กับเด็ก (t=3.68, r=0.34)

....
จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

3. ข้าพเจ้าคิดว่า การใช้เสียงและน้ำเสียงในระดับปกติจะทำให้ควบคุมชั้นเรียนได้ยาก (t=3.50, r=0.23)

....
จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

4. การพยายามอธิบายให้เด็กปฐมวัยเข้าใจเหตุผลเป็นงานหนัก (t=4.14, r=0.35)

....
จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

5. คำพูดตำหนิ ดุว่า เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับเด็กที่ไม่เชื่อฟัง (t=4.01, r=0.32)

....
จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

6. ข้าพเจ้ารู้สึกพอใจที่สามารถห้ามเด็กที่พูดมากให้หยุดพูดเสียบ้าง (t=3.84, r=0.38)

....
จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

7. การใช้คำพูดสุภาพ (ค่ะ/ครับ) เป็นเรื่องง่ายสำหรับข้าพเจ้า (t=3.53, r=0.35)

....
จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

8. ข้าพเจ้าไม่พร้อมที่จะรอฟังเด็กที่พูดช้าๆ (t=4.49, r=0.63)

....

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

9. การสัมผัสหรือการกอดเด็กเป็นเรื่องที่น่าเบื่อสำหรับข้าพเจ้า (t=2.75, r=0.45)

....

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

10. เป็นเรื่องยากที่ข้าพเจ้าจะกล่าวขอบคุณเด็ก (t=3.45, r=0.33)

....

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

11. ข้าพเจ้าพร้อมที่จะสบตาอย่างเป็นมิตรกับเด็กทุกครั้งในขณะที่พูดกับเด็ก (t=2.87, r=0.36)

....

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

12. ข้าพเจ้ารู้สึกเสียใจที่เผลอใช้เสียงดังกับเด็ก (t=2.32, r=0.27)

....

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

13. ข้าพเจ้าชอบที่จะยิ้มหรือพยักหน้ากับเด็กมากกว่าการทำหน้าบึ้งตึงกับเด็ก (t=4.32, r=0.52)

....

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

14. ข้าพเจ้าอยากจะใช้คำพูดไม่สุภาพกับเด็กดื้อ (t=4.08, r=0.44)

....

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

15. ข้าพเจ้าเต็มใจที่จะหยุดงานที่กำลังทำ เพื่อฟังเด็กพูด (t=3.23, r=0.50)

....

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

16. ข้าพเจ้ารู้สึกเสียใจที่เคยเผลอพูดคำหยาบให้เด็กได้ยิน (t=2.83, r=0.30)

....

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

17. ข้าพเจ้าคิดว่าการรับฟังสิ่งที่เด็กพูดจะช่วยกระตุ้นให้เด็กขยายความคิดได้มากขึ้น (t=2.47, r=0.35)

....
จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

18. ข้าพเจ้าชอบที่จะอธิบายและแนะนำเด็กมากกว่าการห้ามไม่ให้เด็กทำ (t=3.87, r=0.50)

....
จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

19. ข้าพเจ้าไม่พร้อมที่จะกอด เด็กที่เนื้อตัวไม่สะอาด (t=4.46, r=0.43)

....
จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

20. ข้าพเจ้าไม่อยากที่จะกล่าวคำขอโทษเด็กในความดูแลของข้าพเจ้า แม้จะรู้ว่าทำผิดพลาด (t=4.85, r=0.48)

....
จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

21. ข้าพเจ้าเชื่อว่าการกอดและลูบศีรษะเด็กทำให้เด็กเรียนรู้ที่จะเป็นคนอ่อนโยน (t=4.21, r=0.50)

....
จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

22. ข้าพเจ้าชอบฟังเรื่องที่เด็กเล่าให้ฟัง (t=3.55, r=0.40)

....
จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

23. ข้าพเจ้าหลีกเลี่ยงที่จะกล่าวชมเชยเด็กบางคนที่ข้าพเจ้าไม่ค่อยชอบ (t=2.35, r=0.34)

....
จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

24. ข้าพเจ้ายินดีที่จะฟังเด็กพูดจนจบ เพื่อให้เด็กกล้าที่จะแสดงความคิดเห็นมากขึ้น (t=2.95, r=0.36)

....
จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

25. ข้าพเจ้ารู้สึกรำคาญมากที่ต้องรอคอยเด็กพูดให้จบ (t=4.80, r=0.52)

....
จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

26. การยิ้มกับเด็กทั้งวัน เป็นเรื่องยากสำหรับข้าพเจ้า (t=2.58, r=0.32)

....

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

27. ข้าพเจ้าเห็นว่า การรอฟังความคิดเห็นของเด็กจนจบ ทำให้ข้าพเจ้าเสียเวลาในการสอนมาก (t=4.96, r=0.55)

....

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

28. ข้าพเจ้าหลีกเลี่ยงที่จะใช้เสียงดังกับเด็กแม้ในขณะที่ข้าพเจ้าอารมณ์ไม่ดี (t=2.76, r=0.28)

....

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

29. การใช้ถ้อยคำรุนแรงขณะที่ข้าพเจ้ารู้สึกโกรธ อาจทำให้เด็กเลียนแบบพฤติกรรมไม่ดีนี้ (t=2.69, r=0.41)

....

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

30. ข้าพเจ้ารู้สึกเบื่อหน่ายที่จะต้องนั่งฟังสิ่งที่เด็กเล่า (t=3.93, r=0.56)

....

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

31. ข้าพเจ้าไม่พร้อมที่จะฟังเด็กอย่างตั้งใจ แม้จะรู้ว่าเป็นการกระทำที่ไม่เหมาะสม (t=3.69, r=0.43)

....

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

32. ข้าพเจ้าอยากจะใช้มือตีเด็กที่แสดงอาการดื้อรั้น (t=2.85, r=0.22)

....

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

33. ข้าพเจ้ารู้สึกฝืนใจที่ต้องกอดเด็กทั้งๆ ที่ไม่อยากกอด (t=3.06, r=0.47)

....

จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

แบบวัดความรู้สึกของฉัน (ทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสารทางบวก) (α = 0.87)

ข้อความทางบวก	ข้อความทางลบ
1,7,11,12,13,15,16, 17,18,21,22,24,28,29	2,3,4,5,6,8,9,10,14,19, 20,23,25,26,27,30,31,32,33

ฉบับที่ 7 : สื่อสารอย่างไร

คำชี้แจง

แบบวัดฉบับนี้ เป็นแบบปลายเปิด (Opened Form) โปรดอ่านสถานการณ์ที่กำหนด ให้และขอความกรุณาให้ท่านเขียนคำตอบลงในช่องคำตอบที่ตรงตามความเป็นจริงเกี่ยวกับตัวท่านมากที่สุด <u>กรุณาตอบให้ครบทุกข้อ</u>

ข้อ	สถานการณ์ที่กำหนดให้	คำตอบ
1.	เมื่อถึงเวลาที่เด็กในชั้นเรียนต้องเก็บของเล่นเข้าที่ให้เรียบร้อย แต่เด็กยังอยากเล่นอยู่จึงมีเด็กที่เก็บของเล่นบ้าง ไม่เก็บของเล่นบ้าง	ท่านพูดกับเด็กอย่างไร ....
2.	ในขณะที่เด็กกำลังเล่นต่อไม้บล๊อค เพื่อนคนหนึ่งวิ่งมาชน ทำให้ไม้บล๊อคที่กำลังต่อล้มลง เด็กที่กำลังเล่นไม้บล๊อคจึงต่อว่าเพื่อนด้วยคำพูดหยาบคาย	ท่านพูดกับเด็กอย่างไร ....
3.	ขณะเด็กกำลังทำกิจกรรม เด็กรู้สึกว่ามันยาก ไม่สามารถทำได้และไม่อยากทำกิจกรรมนั้นต่อไป	ท่านพูดกับเด็กอย่างไร ....
4.	ขณะรับประทานอาหารว่าง เด็กพูดคุยกับเพื่อน เมื่อหันกลับมาทำให้แขนไปชนกับแก้วที่มีนมเต็มแก้ว นมหกลงบนพื้นห้อง	ท่านพูดกับเด็กอย่างไร ....
5.	ขณะทำกิจกรรมศิลปะ เด็กคนหนึ่งใช้สีเทียนขีดเขียนบนโต๊ะและพื้นห้อง	ท่านพูดกับเด็กอย่างไร ....

ข้อ	สถานการณ์ที่กำหนดให้	คำตอบ
6.	เมื่อเด็กนำผลงานศิลปะที่ทำเสร็จมาให้ท่านดู	ท่านพูดกับเด็กอย่างไร ....
7.	เมื่อเด็กเริ่มวิ่งเล่นในชั้นเรียนและส่งเสียงดัง น่ารำคาญ ทำให้เพื่อนที่กำลังทำกิจกรรมอื่นอยู่ไม่มีสมาธิและต้องการที่จะไปวิ่งเล่นตาม	ท่านพูดกับเด็กอย่างไร ....
8.	เมื่อรับประทานอาหารกลางวันเสร็จเด็กจึงไปแปรงฟันและนำแก้วน้ำมาตักน้ำสาดกันทำให้ตัวเปียกปอนไปหมด	ท่านพูดกับเด็กอย่างไร ....
9.	ขณะที่ท่านกำลังเล่านิทานให้เด็กๆ ฟัง เด็กคนหนึ่งพูดและหยอกล้อกับเพื่อนตลอดเวลาตั้งแต่ท่านเริ่มเล่านิทาน	ท่านพูดกับเด็กอย่างไร ....
10.	ขณะที่ครูกำลังสอนเรื่องนก เด็กคนหนึ่งยกมือขึ้นและบอกครูว่า ที่บ้านของเขาก็เลี้ยงนก เด็กคนอื่นๆ จึงยกมือและแย่งกันพูดเรื่องเกี่ยวกับนก	ท่านพูดกับเด็กอย่างไร ....

แบบประเมินความคิดเห็นเกี่ยวกับการฝึกอบรมด้วยรูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวก สำหรับครู/ผู้ดูแลเด็กระดับปฐมวัย

.....

- กรุณาเขียนเครื่องหมาย (√) ลงในช่องว่างที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุดและแสดงความคิดเห็นอื่นๆ เพิ่มเติม เพื่อนำมาแก้ไขปรับปรุงการดำเนินงานต่อไป

หัวข้อรายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. ท่านได้รับความรู้ แนวคิด ทักษะและประสบการณ์ใหม่ๆ จากการอบรมเพียงใด					
2. การฝึกอบรมครั้งนี้ส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกกับท่านเพียงใด					
3. การฝึกอบรมครั้งนี้เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานในหน้าที่ของท่านเพียงใด					
4. ท่านจะนำสิ่งที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปใช้ในการปฏิบัติงานเพียงใด					
5. สัดส่วนระหว่างการให้ความรู้ภาคทฤษฎีกับภาคปฏิบัติมีความเหมาะสมเพียงใด					
6. กิจกรรมการฝึกอบรมนี้ เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้และการกระตุ้นจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวกของท่านในระดับใด					

สิ่งที่ท่านพึงพอใจในการฝึกอบรมครั้งนี้

.....

.....

สิ่งที่ควรเสนอแนะนำไปพัฒนาการฝึกอบรมในโอกาสต่อไป

.....

.....

ขอขอบพระคุณ

ภาคผนวก ข

- รายนามผู้เชี่ยวชาญที่ตรวจสอบและประเมินคุณภาพรูปแบบฝึกอบรม และเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

- ดัชนีความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับคู่มือการใช้แบบประเมินจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวก

- ดัชนีความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับแบบวัดทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสารทางบวก

รายนามผู้เชี่ยวชาญที่ตรวจสอบและประเมินคุณภาพ รูปแบบฝึกอบรม และเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. การตรวจสอบและประเมินคุณภาพรูปแบบฝึกอบรมและคู่มือการใช้รูปแบบฝึกอบรม TREE เพื่อส่งเสริมจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวก ประกอบด้วย

1.1 รองศาสตราจารย์ งามตา วนินทานนท์ รองผู้อำนวยการโครงการวิจัยแม่บท: การวิจัยและพัฒนาระบบพฤติกรรมไทย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (ช่วยราชการ)

1.2 ดร. วรนาท รักสกุลไทย ผู้อำนวยการแผนกอนุบาล โรงเรียนเกษมพิทยา

1.3 รองศาสตราจารย์ ดร. ปัทมาวดี เล่ห์มงคล ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายวิชาการ รองหัวหน้าภาคฝ่ายวิชาการ ประธานสาขาปฐมวัยศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

1.4 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อัญชลี ไสยวรรณ ประธานกรรมการประจำหลักสูตรสาขาวิชาการจัดการการปฐมวัยศึกษา

1.5 ดร. ธัญรัศม์ นิธิกุลธีระภัทร์ ผู้อำนวยการ โรงเรียนจารุวรรณ

2. การตรวจสอบและประเมินคุณภาพแบบวัดทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสารทางบวก ประกอบด้วย

2.1 รองศาสตราจารย์ ชูศรี วงศ์รัตนะ อาจารย์ประจำภาควิชาการวัดผลและวิจัยการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

2.2 รองศาสตราจารย์ งามตา วนินทานนท์ รองผู้อำนวยการโครงการวิจัยแม่บท: การวิจัยและพัฒนาระบบพฤติกรรมไทย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (ช่วยราชการ)

2.3 ดร. วรนาท รักสกุลไทย ผู้อำนวยการแผนกอนุบาล โรงเรียนเกษมพิทยา

2.4 รองศาสตราจารย์ ดร. ปัทมาวดี เล่ห์มงคล ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายวิชาการ รองหัวหน้าภาคฝ่ายวิชาการ ประธานสาขาปฐมวัยศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

2.5 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อัญชลี ไสยวรรณ ประธานกรรมการประจำหลักสูตรสาขาวิชาการจัดการการปฐมวัยศึกษา

3. การตรวจสอบและประเมินคุณภาพแบบวัดการสื่อสารทางบวก ประกอบด้วย

3.1 รองศาสตราจารย์ ชูศรี วงศ์รัตนะ อาจารย์ประจำภาควิชาการวัดผลและวิจัยการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

3.2 ดร. วรนาท รักสกุลไทย ผู้อำนวยการแผนกอนุบาล โรงเรียนเกษมพิทยา

3.3 รองศาสตราจารย์ ดร. ปัทมาวดี เล่ห์มงคล ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายวิชาการ รองหัวหน้าภาคฝ่ายวิชาการ ประธานสาขาปฐมวัยศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

3.4 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อัญชลี ไสยวรรณ ประธานกรรมการประจำหลักสูตรสาขาวิชาการจัดการการปฐมวัยศึกษา

3.5 ดร. ธัญรัศม์ นิธิกุลธีระภัทร์ ผู้อำนวยการ โรงเรียนจารุวรรณ

ตาราง ดัชนีความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับคู่มือการใช้แบบประเมินจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวก

รายการประเมิน	ข้อที่	ค่าดัชนีความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญ (คนที่)					∑R	IOC	ระดับความสอดคล้อง
		1	2	3	4	5			
1. ความเหมาะสมของคู่มือการใช้เครื่องมือประเมินจิตลักษณะที่พึงประสงค์และพฤติกรรมการสื่อสารทางบวก		0	1	1	1	1	4	0.8	สอดคล้อง
2. ความเหมาะสมของข้อคำถามฉบับที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับท่าน	1-6	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง
3. แบบวัดการสื่อสารทางบวกด้าน									
3.1 การสื่อสารด้วยการใช้ถ้อยคำ									
3.1.1 คำสุภาพ	1	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง
	2	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง
	3	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง
	4	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง
	5	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง
3.1.2 คำพูดให้กำลังใจ	6	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง
	7	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง
	8	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง
	9	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง
	10	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง
3.1.3 คำพูดที่ส่งเสริมการเรียนรู้	11	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง
	12	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง
	13	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง
	14	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง
	15	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง

ตาราง (ต่อ)

รายการประเมิน	ข้อที่	ค่าดัชนีความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญ (คนที่)					∑R	IOC	ระดับความสอดคล้อง
		1	2	3	4	5			
3.2 การสื่อสารด้วยการใช้ท่าทาง									
3.2.1 การแสดงออกทางใบหน้า	16	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง
	17	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง
	18	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง
	19	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง
	20	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง
3.2.2 การใช้สายตา	21	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง
	22	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง
	23	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง
	24	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง
	25	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง
3.2.3 การใช้เสียงและน้ำเสียง	26	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง
	27	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง
	28	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง
	29	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง
	30	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง
3.2.4 การแสดงท่าทางที่เหมาะสม	31	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง
	32	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง
	33	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง
	34	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง
	35	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง
3.3 การฟัง	36	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง
	37	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง
	38	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง
	39	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง
	40	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง

ตาราง (ต่อ)

รายการประเมิน	ข้อที่	ค่าดัชนีความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญ (คนที่)					∑R	IOC	ระดับความสอดคล้อง
		1	2	3	4	5			
4. แบบวัดการสื่อสารด้วยการใช้ถ้อยคำทางบวก									
ด้าน	1	0	1	1	1	1	4	0.8	สอดคล้อง
4.1 คำสุภาพ	2	0	1	1	1	1	4	0.8	สอดคล้อง
4.2 คำพูดให้กำลังใจ	3	0	1	1	1	1	4	0.8	สอดคล้อง
	4	0	1	1	1	1	4	0.8	สอดคล้อง
	5	0	1	1	1	1	4	0.8	สอดคล้อง
	6	0	1	1	1	1	4	0.8	สอดคล้อง
4.3 คำพูดที่ส่งเสริมการเรียนรู้	7	0	1	1	1	1	4	0.8	สอดคล้อง
	8	0	1	1	1	1	4	0.8	สอดคล้อง
	9	0	1	1	1	1	4	0.8	สอดคล้อง
	10	0	1	1	1	1	4	0.8	สอดคล้อง
5. ความเหมาะสมของแบบสังเกตพฤติกรรมการสื่อสาร		1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง

ตาราง ดัชนีความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับแบบวัดทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสารทางบวก

รายการประเมิน	ข้อที่	ค่าดัชนีความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญ (คนที่)					∑R	IOC	ระดับความสอดคล้อง
		1	2	3	4	5			
ทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสารทางบวกด้านการใช้ถ้อยคำ	1	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง
	2	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง
	3	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง
	4	1	0	1	1	1	4	0.80	สอดคล้อง
	5	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง
	6	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง
	7	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง
	8	1	1	1	0	1	4	0.80	สอดคล้อง
	9	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง
	10	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง
	11	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง
	12	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง
	13	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง
	14	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง
	15	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง
ทัศนคติที่ดีต่อการสื่อสารทางบวกด้านการใช้ท่าทาง	1	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง
	2	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง
	3	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง
	4	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง
	5	1	1	1	0	1	4	0.80	สอดคล้อง
	6	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง
	7	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง
	8	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง
	9	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง
	10	0	1	1	1	1	4	0.80	สอดคล้อง
	11	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง
	12	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง
	13	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง

ตาราง (ต่อ)

รายการประเมิน	ข้อที่	ค่าดัชนีความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญ (คนที่)					∑R	IOC	ระดับความสอดคล้อง
		1	2	3	4	5			
	14	0	1	1	1	1	4	0.80	สอดคล้อง
	15	0	1	1	1	1	4	0.80	สอดคล้อง
ทัศนคติที่ดีต่อการ	1	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง
สื่อสารทางบวกด้านการ	2	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง
ฟัง	3	0	1	1	1	1	4	0.80	สอดคล้อง
	4	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง
	5	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง
	6	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง
	7	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง
	8	0	1	1	1	1	4	0.80	สอดคล้อง
	9	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง
	10	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง
	11	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง
	12	1	0	1	1	1	4	0.80	สอดคล้อง
	13	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง
	14	0	1	1	1	1	4	0.80	สอดคล้อง
	15	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	นางสาวกิตติมา บุญยศ
วันเดือนปีเกิด	1 มิถุนายน 2515
สถานที่เกิด	จังหวัดกรุงเทพมหานคร
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	340 หมู่บ้านอัมรินทร์ 3 ผัง 2 ซอยสายไหม 79 ถ. สายไหม แขวงสายไหม เขตสายไหม จ. กรุงเทพมหานคร 10220
ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน	อาจารย์
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	คณะเทคโนโลยีคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ถ.รังสิต-นครนายก คลองหก อ. ธัญบุรี จ. ปทุมธานี 12110

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2536	คหกรรมศาสตรบัณฑิต (พัฒนาการครอบครัวและเด็ก) จากสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล
พ.ศ. 2545	คหกรรมศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาการครอบครัวและเด็ก) จากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
พ.ศ. 2554	การศึกษาดุษฎีบัณฑิต (การศึกษาปฐมวัย) จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ